

A vertical strip of ancient Egyptian papyrus bundles, likely from a book binding. The bundles are arranged in a column and are held together by horizontal bands of woven reeds. Each bundle is decorated with a central floral motif and two circular motifs on either side. The papyrus is aged and shows signs of wear and discoloration. A small white label is attached to the bottom of the strip.

A
41-376

de Roy . . . . .

12

Homiliæ in Euangelia

DOMINICALIA, IVXTA LITERAM, adiectis Homiliis in Euangelia trium feriarum Pentecostalium, ac Euangelio de Zachæo: Per fratrem Ioannem Royardum, ordinis fratrum Minorum.

Quas ad vetera exemplaria contulimus, & quanta maxima fieri potuit diligentia emendauimus.

Cum Indice copioso.

PARS AESTIVALIS.

PARISIIS,

Apud Carolam Guillard, sub Sole Aureo,
via ad diuum Iacobum.

1553.

i 1669/1015

Handwritten text, possibly a title or description, located below the watermark. The text is mirrored and difficult to read.

EORVM QVÆ IN OPE-

re sequenti sparsim tractantur, compendiosus
index Alphabeto digestus.

- Braham credi-
dit nō propter
signa. 259.i
 Abra. charitas
erga deū. 12.c
 Abrahamæ filius
 Zachæus, quo merito. 307.o
 Abire, & debitorem in carce-
rem mittere, quid. 274.f
 Abscondi à quatuor vt impos-
sibile. ibidem g
 Accusatur peccator à multis.
107.c
 Adā terrenus & Adā cœlestis
adinuicem cōparantur. 242.d
 Adam vt ruit. 158.p
 Aduer^o Chri. in misericor. 12.d
 Aduer. chri. in hieruf. my. 119.K
 Aduerfitas vt utilis. 49.o
 Aduerfa. nofter in via, q̄s. 129.q
 Adulter, quasi leprofus. 168.K
 Adulterare verbum dei. 69.i
 Alligatio vulnerum despolia-
ti. 162.t
 Altare tēpli interioris, fides.
84.q
 Amare potius esse q̄ timere.
216.f
 Amoris approbatio. 218.d.l
 Amorē sui vt de^o remune. ibi.
 Amicus cur appellatur is qui
damnatur. 253.m
 Amicorū triū parabola. 114.v
 Amalechitis viri seruus xgro-
tus, fit dux Dauid. 48.m
 Anathema de Iericho quis sur-
ripit, mysticè. 302.c
 Angeli sancti vt crudelib^o ho-
minibus indignantur. 274.g
 Angelis sanctis cur nosipos
commendemus. 34.h
 Aīa peccatrix vt angustatur &
ad terram posternitur. 128.p
 Anima vt peccato deformatur
258.c
 Anima quādo peccati pondus
sentit. 267.f
 Animæ pernicies, solatia car-
nis. 256.c
 Aīa portitores funesti. 198.h
 Animā peccatricē demones vt
vallo circundant. 128.d
 Animam vt vilitat deus. 129.q
 Animam vt quidam cibo post-
ponunt. 182.k
 Animalis homo vt quadrupe-
di similis. 240.K
 Antichristi præcursores. 95.f
 Apparitiones dei factas fuisse
per angelos. 156.c
 Apparitores dei immisi debi-
tori. 268.i
 Apostoli quā beatī. 156.b
 Apostolica prædicationis ty-
pus. 73.f
 Araneus vt cum suo perit reti,
mysticè. 102.e
 Arbor & fruct^o ei^o, myst. 100.o
 Arbor mala vt excidēda. 101.c
 Arborem bonā quo fructu co-
gnoscas. 96.i
 Arca & Dagon. 178.
 ¶ ij Ar-

I N D E X.

- Arroganti iusto humiliter pœ
 nitentem præferri. 308. q
 Artificium diaboli. 287. h
 Asina loquitur. 202. o
 Asp̄is surda, moraliter. 144. f
 Attrahi ad Chri quid sit. 24. b
 Auarus vt talpæ cōparat̄. 35. l
 Auarus qualiter perit. 102. c
 Auar⁹ vt hydropico simi. 206. g
 Auari mira insatia. 207.
 Auaros saluari difficilè. 303. d
 Auaritia vt illaqueat. 180. g
 Auaritia vt deo iniur. facit. ibi.
 Auaritiæ æstuantī sola mors
 imponit finem. ibidem.
 Auguria & incantationes va-
 na esse. 216. h
 Autoritas Christi legem fe-
 rentis. 81. h
 Aures vnde custodiēda. 148. o
Baptismus quid conferat
 paruulis. 14. g
 Beatitudo vt cunctis opta-
 ta. 151. a
 Beatitudo quid sit. ibidem.
 Beatitudinis verē ignorā. ibi.
 Beati nō omnes fuerunt qui vi-
 derunt Christum. ibidem.
 Beatiores patribus fuisse apo-
 stolos. 153. d
 Bellū tētatiōis quale sit. 194. d
 Beneficiis duob⁹ seu præbēdis
 nū quis seruire possit. 178. d
 Benedic̄ionē Abrahæ quis cō-
 sequitur. 12. c
 Blasphemia in Deum à culpæ
 defensione nascitur. 44. f
 Blasphem⁹ in deū, quis. 234. n
 Blasphemi in Christum verum
 deum Pharifæi. 235. o
 Blasphemare deū desperatio.
 ne pereuntes. 233. m
 Bonus vt malus fieri potest, &
 econuerso. 99. n
 Boni quidam frustra. 17. b
 Boni iud. vt deū placāt. 247. n
 Boni num inter ethnicos fue-
 rint vlli. 251. g
 Boni malos debēt toler. 252. h
 Bonis mali vbique & semper
 admixti. 251. h
 Bonis plures esse malos. 251. i
 Bona præterita vt miseris au-
 gent tristitiam. 38. p
 Bona dñi vt dissipamus. 107. d
 Breuis vita mortalium. 217. d
Cadere retrorsum vt peri-
 culosum. 175. h
 Cadere in faciē vt pion⁹
 est. ibidem. h
 Cadaveri vt insidēt corui, vnde
 fugit columba. 207. l
 Chaos magnū firmatum. 39. q
 Charitas mutua cōmēdat̄. 84. p
 Charitas vt opera hominis san-
 ctificat. 223. c
 Cha. vt aliena bō apticipat. ibi.
 Charitatis dignitas. 220. b
 Chari. vt cedit cupiditas. 221. c
 Camel⁹ vt per angusta trāsīt,
 mysticè. 301. e
 Caro Christi pro mundi vita
 vt data. 20. l
 Cautionis nomine quid def-
 gnetur. 137. p
 Cæcus cæcū quādo ducit. 63. m
 Cœna cœlestis vt magna. 42. b
 Cēsū princ. iure reddēdū. 286. f
 Ceremonia.

I N D E X.

- Ceremoniarū ecclesiasticarum ritus defenditur. 146.k
 Clamorem Christi vt sensu carentia perceperunt 144.f
 Clauē (id est, autoritatē dimittēdi pctā) triplic. dici. 234.o
 Cōciliis indicendis causa. 74.i
 Cōfessio peccatorum qualis esse debet. 173.e
 Confessio cui facienda. 161.f
 Concordiæ proximorum utilitas. 85.s
 Cōmendāt se vitiose, qui. 136.m
 Commendare se circa culpā vt contingit. 138.l,m
 Cōiuratio p mortē trip. 36.m
 Compelluntur intrare. 47.n
 Conscientia cuiusque vt inscripta. 283.k
 Cōsciētiz præcones duo. 144.e
 Consilium salutis. 114.s
 Conuictum, causa correctionis excusat. 83.o
 Cōtēnere & ex cōtemptu peccare vt differunt. 182.d
 Conuiuū Assueti, typicē. 42.c
 Conuiuia vix sine peccato. 31.c
 Conuiuia Christi qualia. 204.a
 Corporis xpi virt^o magna 203.h
 Correcturus alium hæc consideret. 64.o
 Credit nemo inuitus. 25.d
 Christ^o vt nō venit indicare. 13.c
 Chri. qbus ī iudiciū venit, ibi.
 Christus se habere deum patrē ostendit. 24.b
 Christus vt vita æterna. 28.h
 Christus vt desiderabilis 66.b
 Christ. vt ad Iudaicum populū venit. 119.t
 Chri. vt venit ī hūc mūdū, ibid.
 Christus vt venit ad animā rationalem. Ibidem.k
 Chri. vt nob. pxim^o, 116.a. 160.n
 Christus vt Samaritanus iter faciens. 139.m
 Christus noster pxim^o vt uenerandus & amandus. 163.y
 Christus vt domum propriam nullam habuit. 172.b
 Christus, vt filius David 124.k
 Christus probat se posse peccata dimittere. 236.q
 Christus quos secū habere recusauit. 238.t
 Christus vt verbis & opere nos docuit. 265.a
 Christ^o iure magister quid docet, 282.k
 Christ. cur per suæ carnis præsentia virtutes fecerit. 276.d
 Christus vt quærendus & suscipiendus. 305.h
 Christus vt à Iudæis secessit ad gentes. ibidē.i
 Christus cur ad publicanum diuertit. 308.q
 Chri. boni pastoris exēplū. 8.d
 Chri. vltronea mīa. 87.e
 Christi mira dignatio. 164. 161.s
 Chri. deitas euidentissimē ostenditur. 226. 235.p
 Chri. erga pœnitentes clementia. 295.k
 Christ. vt se deū probat, 294.k
 Christ. pharisæi vt dolos nequū 278.d
 Chri. tribus modis videri. 151.a

I N D E X.

- Christū qui pascebāt Pharisei,
vt mordebant. 205.c
- Crudelitates sex detestandę.
274.f
- Culpa p̄c̄toris vt inexcusa. 103.i
- Cupiant quid vniuersi. 44.c
- Curę cęlestis exemplū. 184.o
- Culpe nobis vnde multiplicā-
tur. 277.p
- Curiositas suggillatur. 45.h
- Curiositatis origo. 46.a
- D**amnatorū p̄cnas esse p-
petuas. 39.q
- Dāna. p̄cna gemina. 182.a
- Dānato p̄cna īterminab. 103.k
- Dānatis gratia irrecupe. 104.k
- Dānationis impiorū ratio. 14.h
- Dānosum homini peccatū. 72.d
- Dauid vt Christū dominū suum
confitetur. 225.l
- Dauid vt Christi pater & seru⁹
226.n
- Debitorem suum tenere. 273.d
- Debitum decem millium talē-
torum, vnde. 266.c
- Debiri grauitas & īsolubil. ibi.
- Decalogi p̄fectio in quo. 157.m
- Decapolis regionis situs. 142.a
- Delitię cordis & carnis sic dif-
ferunt. 42.b
- Demonū p̄cā ī deū, duo. 180.d
- Denarij duo dati stabula. 162.x
- Denarius deo reddēdus. 287.g
- Derisiones quorum nobis con-
temnendę. 298.d
- Deus quare diligendus. 187.h
- Deus qualiter diligēdus. 155.h.i
- Deus vt contemnitur. 179.c
- Deus cur intra in iudiciū cum
seruo. 275.g
- Dei miranda dilectio. 11.a
- Dei prouidentiam vt quidā ac-
cusant. 150.a
- Deū aliter nunc & aliter in su-
turo manere in sanctis. 3.g
- Diabolus quid de suo in homi-
ne primo inuenit. 9.s
- Diabol⁹ vt homini moriētī in-
fidiatur. 10.t
- Diabolus vbi cubat. 97.k
- Diabolus vt sustinetur, sed non
diligitur. 179.c
- Digitus dei, spiritus sanct. 146.k
- Dies sacri vt violantur. 21.n
- Dilectio dei nū doceri pos. 218.
- dilectiōi dei vbi loc⁹ nō est. 219
- Dilectio chri. ad pat. patet. 10.v
- Diligere quid sit. 156.l
- Diligere deū ex toto cor. 216.g
- Diligere deū ī tota aīa. ibid.h
- Diligere deū tota mente. 217.b
- Diligendi deū ratio multiplex.
217.i & inde
- Diligendi p̄ximū modus. 186.l
- Dragma perdita, quid. 56.n
- Discipulis remediū quo minus
turbentur. 8.p
- Discipulo. Christi charit. 91.n
- Discipul. Chri. parsimonia. 92.p
- Discipulorum in nullo Christ.
fecisse miraculum. 338.t
- Discipulos Christi potuisse pec-
cata dimittere. 236.t
- Disputari frustra cū here. 214.b
- Dives epulo cur absque nomi-
ne inducitur. 31.a
- Dives epulo cur dānatus. ibi.b
- Dives & pauper propter alteru
trum

I N D E X.

- trum. 32.d
 Diues quo pacto queat saluari. 303.d
 Diuites isolētes arguuntur. 32.e
 Diuites hinc discant. 91.p
 Diuites nō rerū dominos, sed dispensatores esse. 106.c
 Diuites posse deo placere. 180.f
 Diuitis epulōis crudelitas. 32.e
 Diuitis dānati verba expenduntur. 37.n
 Diuiti epuloni mortuo obsequium nullum. 34.i
 Diuitiæ quid in homine generant. 67.e
 Diuitiæ cur māmon. iniqu. 114.t
 Diuitiæ vt iniquos efficiunt. 115.t
 Diuitiæ ad qd appetendæ. 180.f
 Diuitiis vt multis modis homo peccat. 109.h
 Diuitias vt amaritudo comitatur. 67.e
 Docibiles dei. 26.e
 Doctoris ruina grauis. 50.a
 Doctores pestilent. vitād. 70.m
 Doctores sani auscultādi. 173.d
 Doctrina sana vnde. 70.m
 Doctrinam hinc discerne. 131.v
 Doctrinæ Christi virtus. 66.b
 Doctus à deo quid facit. 27.f
 Dolia duo ī limine Iouis. 189.c
 domine domine, nū quis possit dicere sine spū sancto. 104.m
 Dominica dies quā multiplīciter insignis. 209.m
 Domus Zachæi myst. 305.g
E Adem mensura remetiatur, exponitur. 63.l
 Ebriosi vt vitādī. 167.o
 Ecclesia vt naui compar. 228.c
 Eccl. electa, syna. reiecta. 249.d
 Ecclesia vt malos cū bonis admittit. 251.h
 Ecclesia p̄sens, cur regnū cœlorum dicitur. 264.a
 Ecclesia quo modo salutem est consequuta. 296.n
 Ecclesiæ vnitas ostenditur & commendatur. 69.K
 Ecclesiæ typus archa Noë. 251.i
 Ecclesiæ fecunditas, sterilis synagoga. 252.K
 Ecclesiam inter pericula vt seruat deus. 75.l
 Ecclesiā de scripturis iudicare. 95.e
 Ecclesiæ p̄positi attendant. 290.o
 Edera Ione vt aruit, myst. 101.d
 Ager Amalechites sit dux Dauid. 48.m
 Egestatis nost. caus. variæ. 179.l
 Egredi à facie dom. quid. 164.a
 A Egrotationis origo. 230.h
 Electorum non esse in hoc mūdo hēditatem. 3.e
 Eleemosyna ex iniquo reprobatur. 232.n
 Elementa vt humanum corpus vrgent ad mortem. 103.i
 Emorrhoiſsa vt ecclesiæ de gētibus typus. 295.n
 Emorrhoiſsæ vnde fiducia tagdi Christum. 293.g
 Emorrhoiſsam Christ⁹ cur filiā appellat. 265.l
 Ericio vt similis, culpæ defensor. 44.f

I N D E X

Error Iudæo. de Mes. elidi. 13. d	rij legitima. 288. K
Error Iosephi. 78 b	Fidei dignitas. 16. f
Error Manich. vitandus. 99. n	Fidei christianæ altitudo. 71. a
Error apud se prudentiū. 132. a	Fidei opera ardua. ibidem. b
error ignoratiū cur viuūt. 187. s	Fidei & obedientiæ exem. 76. o
Error Iudæ. gemi. de chri. 223. i	Fidei christianæ veritas vt con.
Errata pximorū vt portā. 223. g	firmata. 243. f
Erratū dupliciter circa dei pui.	Fidē alienā posse pdesse. 143. b
dentiam. 251. b	Fidē discutere, est perfid. 243. f
Escā Christ. qualē prębuit. 91. p	Fideliū a ct ^o vt deus cōfid. 252. K
Euāgelizare ppter cibū quām	Fiducia vana tollitur. 104. l
peruersum. 185. p	Fiducia quorūdā peruersa 232. l
Euangelij præcones vnde corā	Filius dei vt nobis datus. 11. a
deo conqueruntur 46. K	Fili ^o vni. matris viduę. my. 194. l
Euangelij perfectio. 78 b	Filius mortuus adolescēs, myst.
Excidi j Ierofolym. occas. 283. n	ibidem. m
Excusatio vt pctōri tollitur. 15. i	Filiū fieri cui peccata dimittū.
Excusationis delicti origo. 46. f	tur. 231. i
Excusatio nulla iis qui ad hare.	Filij hui ^o seculi prudētior. 113. q
ricos deficiunt. 94. c, d	Filij lucis vt tardiores ibidem
Excusatio peccatori in iudicio	Fili. vt mater eccl. amit. 194. m
nulla. 275. i	vt mater eccle. recuperat, ibi.
Extremum digiti quid. 37. o	Fimbria vesti. christ. myst. 196. o
F Actis Christus & vt verbis	Fimbria ipsa vt tāgitur, ibidem
docuit, 71. a	Flagellati agnoscunt, consolati
Fallimur quām maximē	calcitrant. 272. b
in quo. 93. a	Fleuit Christ ^o iter summos ho
Falsi prophetæ qua ducunt. 95. f	nores. 116. b
Falso Christiani arguūtur. 40. s	Fleuit christus nascens. 117. d
Febris animæ, peccatum. 257. d	Fleuit mortuū suscitaturus. ibi
Fabrile fastidium. myst. 258. c	Fleuit moriens ibidem. e
Festuca & trabs. 64. n	Flēdi qui sunt q̄ maximē. ibid.
Ficus & vua quid. 98. l	Flet ^o quot hoī bona parit. ibi. f
Fideles defūcti, dormientes po	Fletus & lachrymarū vnde ca.
tius quām mortui. 282. c	rentia. 118. g
Fides eadem priscorum & præ.	Formicæ inuicē sepeliūt. 192. h
sentium. 22. l	Fractio panū p chri. quid. 91. n
Fides cuiq; sua q̄tū valeat. 231. h	Frangendo piē, vt panis auge.
Fides recta quasi iscriptio dena	scit. 91. o

Fraternz

I N D E X.

- Fraternæ correctionis modus 54.q.r
 Fructus à quibus arbor mala cognoscitur. 96.h
 Fructus bonus, non nisi arboris bonæ. 100.p
 Fructibus à suis quando arbor plenè cognoscetur. 103.i
 Fructus velandæ impietati. 96.i
 Fur & latro, quis. 17.a
 Furetur, mactet & perdat, exponitur. 23.n
Ganeonum mores, & typus 170.n
 Gaudiū quare de cōuersione peccatoris. 55.K
 Gaudendum esse Christum diligentibus vnde. 8.q
 Gehennam & regnum cœlorū vt lex ignorat. 83.n
 Gelboë montes vt maledictione damnat myst. 118.g
 Genesareth stagnum. 67.c
 Genus hominum vt turbatur. 88.g
 Genus hominem nec commendat nec damnat. 175.i
 Generi humano vt miseretur deus. 89.h
 Gentes cur terrena inquirunt. 184.o
 Gentiles vnde Iudæis præferuntur. 176.l
 Gentilium multos, Iudæorum paucos saluari. 264.r
 Gentilium qui, christianismū oderunt. 15.i
 Gentilium num vll^o bon^o. 16.m
 Gentilib^o incredulit. causa. ibi.
 Gloria vt sequitur fugiētē. 66.a
 Gloria inanis prædicatori vitanda, 67.f
 Gloria & vtilitas ex opere bono. 149.q
 Gloria recusata accrescit. 150.r
 Gloria inanis & vitanda. 298.b
 Gloriæ inanis captores assimulantur. 67.f
 Gloriam nunc nō esse quærendam. 212.q
 Glo. filij vt pater querit. 225.m
 Gloriam inanem vt christus vitauit. 300.f
 Gloriandum cur nulli de propriis meritis. 132.b
 Gloriandum nulli esse de signis 148.p
 Gratias cur egit Christus. 91.o
 Gratiarū actione terrena quæque bona augeri. ibid
 Gratiarū actionis mod^o. 174.g
 & deinde.
 Gratias christo cur nouē munitati non egerunt. 176.l
 Gradus peccandi. 44.c
Hæresis nunc perales homines. 94.d
 Hæreticus opera bona reiciens hinc erubescat. 157.m
 Hæretici vt fures. 18.c
 Hæretici describuntur 70.n
 Hæretici huius temporis quales. 93.b
 Hæretici vt christ. cōtrarij. ibi.
 Hæretici vt vanè se de paucitate commendant. 94.d
 Hæretici huius temporis vt lupi vespertini. 95.f
 Hæreti-

INDEX.

- Hæretici quasi spinæ blasphemii pungentes. 97.K
 Hæretici vt vitandi. 171.a
 Hæretici vt placari nō possunt 212.a
 Hæret. cur incorrigibiles. 214.b
 Hæretici vt Christum dolo laudant. 284.o
 Hæreticum vt deprehēdis. 96.g
 Hæreticorū cimba fatiscēs, diabolo gubernat demergitur 69.K
 Hæreticorum vt mollimina casfa. 75.K
 Hæreti. insania mendax. 93.c
 Hæreticorū seductiones Apost. vitare præmonet. 95.f
 Hæreti. omnium pessimi. 96.g
 Hæreticorū sacerdotes nefandi 97.i
 Hæretico. vt opera impia. ibi. K
 Hæreticorum asseclas tributorum nomine designari. 98.l
 Hæreticorū opera qualia 165.c
 Hæreticorum calūnia mendax eliditur. 247.l
 Hæreticorum duo modi. 290.p
 Hæreti. blasphem. cōtra reliquias sanctorum confutātur. 293.h
 Hæreti. cōfutādis argum. 153.f
 Hæreticos spinarum nomine designari. 97.K
 Hypocrisis vt dif. à gratia. 79.d
 Hypocrisis pecc. graue. 294.b
 Hypocrita qualis. 64.o
 Hypocrita iudas impius. 96.i
 Hypocrita vt discruciat. 170.l
 Hypocrita quis. 284.a
 Hypocrita vnum hoc nō potest effingere. 285.d
 Hypocrita vt speciem virtutis ostentare gestiunt. 134.c
 Hypoc. vt color diuersus. 169.e
 Hypocritarum dolus. 286.K
 Hypocritarum multimoda assimilatio. 282.c
 Hypocritarum ! certa dānatio. 286.e
 Hyemę & aestas mysticē. 111.m
 Homo vt arbori assimilatur. 100.a & inde.
 Homo moriens quorsum cadit 101.a
 Homo quando primum surdus & mutus. 132.
 Homo quilibet vt homini proximus. 156.K
 Homo vt mutatur secundum naturam. 189.b
 Homo vt mutatur secundū fortunam. 1bidem.c
 Homo vt mutatur secundū voluntatem. 188.d
 Hominis occisio vt vetita. 80.a
 Hominis occisio, cui & quare permissa. 1bidem
 Hominis imitit superbia. 272.e
 Hominem vbi opus est nō occidens, peccat. 80.g
 Homines occidisse qui laudantur. 81.h
 Homines vniuersi dei debitorum. 266.c
 Hominum mortaliū vn^o. i. Christus vidit deum. 27.g
 Homicidium Iudæi vt per alios moluntur. 278.b
 Homicidij fomentum. 167.f
 Homi-

I N D E X.

- Homicidij pœna grauis, *ibid.*
 Homicidam locus facer vt non
 tuetur, *ibidem*
 Honor mundanus afsimilatur.
 116.c
 Honores inter, quid p̄sandum
 117.c
 Honoribus qualiter vtendum.
 101.f
 Hūilitas quanta mereatur. 76.n
 Humilitas multiplex. 140.p
 Humilitas vt meretur regnum
 187.v
 Humilitas simulata. 212.r
 Humilitas vera in quibus con-
 sistit. 213.s
 Humilitas Christi patet. 120.&
 262.b, o
 Humilitate hominē quietē vi-
 uere. 100.a
 Humilitate vt placatur deus.
 269.K
 Humilitatis Petri & aliorū ex-
 empla. 75.m
 Humiliationis superborū exē-
 pla. 141.r
 Humiles & timentes vt confir-
 mat deus. 76.n
 Humiles vt exaltandi. 212.q
 Humiles vt amici appellantur.
 213.s
 Humiliter de se sentiēdū. 211.q.
Ieiunium etiam à Pharifæo
 commendatur. 139.K
 Ierico ciuitatis vetus hist.
 302.a
 Iericho myst. *Ibidem*
 Ieric. ciuitatē suscitatur, quis, ibi.
 Iericho ciuitatis fundamenta
 ponit *ibidem*
 Ierofolyma qualis. 116.a
 Iero. ciui. inclita sic perit. 124.f
 Ierofolymæ excidiū vt per pro-
 phetas prædictum. 125.g
 Ignis in altari. 219.m
 Imago Christi in nobis vt ne-
 cessaria. 280.g
 Imaginem diaboli qui habent
 287.h
 Incarnationis filij dei causa du-
 plex. 241.c, d
 Incorrigibiles nunc in ecclesia,
 qui. 131.v
 Ingratitudo vt homini damno-
 sa. 183.l
 Ingratitudo vt cæcæ mētis dete-
 standæ. 273.d
 Inuidia pharifæorum confuta-
 tur. 57.p
 Inuidiæ tormentum. 170.m
 Inuidorum mos. 205.c
 Intētio recta, vt p̄odus æquum
 288.i
 Iosue vt typus Christi. 302.a
 Ira qualiter in deo. 245.i
 Ira dei ob tria formidāda. 247.n
 Ira quædam laudabilis. 81.i
 Iræ culpabilis gradus tres. 82.I
 Iræ modus grauissimus. 84.o
 Iram num causa excuset. 81.h
 Irascitur de° modis trib°. 246.m
 Irascentiū quatuor modi. 82.K
 Iudei vt ord. paleā rodūt. 90.m
 Iudæi Sodomorum gente peio-
 res. 120.a
 Iudei vt portentis moniti. *ibid.*
 Iudæi vt dignē obsidione val-
 lati. 124.g
 Iudæ

I N D E X.

- Iudæi vt ciuitatem reædificare
 vetiti. 126.I
 Iudæi cur non in totum deleti.
 227.M
 Iudæi superbi relictī, gentiles
 assumpti. 141.q
 Iudæi vt filij diaboli. 215.c
 Iudæi vt auaritię intenti. 244, &
 246.g.l
 Iudæi vt mortuam plangunt sy
 nagogam. 301.k
 Iudæi monoculi. 306.k
 Iudæorum contra Christū mur
 mur. 24.a
 Iudæorū principes oblatę gra
 tię contemptores. 47.a
 Iudæorum error. 78.b
 Iudæorum calamitas imcompa
 rabilis. 120 a
 Iudæorum malitia & cæcitas in
 sanabilis. 121.c
 Iudæorū excidium perhorren
 dum. Ibidem
 Iudæorum cæcitas suggillatur.
 126.l
 Iudæorum calumnia vt in ipsos
 retorta. 209.K
 Iudæorum calamitas. 245.i
 Iudæorum de Christo iudicium
 iniquum. 3061.K
 Iudæis ventura mala vt Christ⁹
 prædixit. 124. & 125.i
 Iudæis insultatur. 209.l
 Iudæis cur primum erat prædi
 candum. 248.b
 Iudæis vt crimen suum & pœna
 prædicatur. 278.a
 Iudæos in odio Christi persiste
 re. 126.l
 Iudæos ob interemptionē chri
 sti pœnas dare. 127.m
 Iudæos sub Christi pedibus ia
 cere 126.i
 Iudæos Christum signo potuif
 se cognoscere. 259.K
 Iudæos semper odisse Gentiles
 306.o
 Iudaicus populus quando cœ
 pit mori. Ibidem
 Iudaica obsequia vt à deo re
 probata. 250.d
 Iudicare quę licitè possis. 60.c
 Iudicare alium quot modis cõ
 tingit. Ibidem.f
 Iudicat & cõdemnat quis. 61.g
 Iudicandum in partem mitio
 rem. 211 c. 60.g
 Iudicandi qui, & qui non iudicã
 di. 14.f
 Iudicatus quando fuit is qui nõ
 credit. 13.f
 Iudicati omnes in massa. 14.g
 Iudicium temerarium cauē
 dum. 59.d. 60.e
 Iudicij ex signis leuibus gradus
 triplex. 60.f
 Iudicij sententia vt ineuitabilis
 103.K
 Iumento imponi & duci in sta
 bulum, quid. 162.v
 Iustitia duplex, diuina & huma
 na. 24.b, & 25.c
 Iustitia vera sic differt à falsa.
 59.d
 Iustitia pharisæorum cur repro
 bara. 77.b
 Iustitia nostra quæ sit. Ibid.
 Iustitia mercenaria. 77.b
 Iustitia

I N D E X.

- Iustitia vana & arrogans. 78.c
 Iustitia seuera. 79.b
 Iustitia extrinseca. ibidem.
 Iustitia verbalis. ibidem.
 Iustitia humana quæ & qualis. 132.b
 Iustitia hominis necdū discussa ibidem.
 Iustitia dei qua iustificamur. 187.t
 Iustitia regni dei quæ sit. 187.v
 Iustitia veritatis, quæ. 254.m
 Iustitiæ maiori, merces maior. 79.f
Labor manuum commen- datur. 181.k
 Labor homini nō prohibe- tur, sed sollicitudo. ibidem.
 Largitur Christus pleraque in- dignis. 262.o
 Lamæ & struthio, myst. 160.r
 Lapis super lapidē dānatæ ani- mæ vt non relinquitur. 129.q
 Lazarus cur apud Abrahā cer- nitur. 26.m
 Latrones quōd saucium & spo- liatū reliquerunt, quid. 160.q
 Legendi scripturas non omni- bus idem modus. 154.g
 Legionem dæmonum vir ha- bens. 227.a
 Lex vt manum, nō animum co- hibuit. 78.b
 Lex noua præstantior vetere. 79.e
 Lex vnā cum sacrificiis saluare nequiuit. 160.f
 Legis & Euangelij differentia. 78.c
 Legis vtriusque typus. 86.b
 Legē vt Christ⁹ impleuit. 81.h
 Lepra peccati vt mūdetur, quid agendum. 172.b
 Lepra Marię prophetissę. 165.b
 Lepra Ozia. 166.e
 Leprosus mysticè simoniacus. 166.d
 Leprosus mysticè, public⁹ vsu- rarius. 167.g
 Leprosus mysticè, qui gulæ ad- dictus. 170.n
 Leproso vt schismaticus com- paratur. 165.b
 Leproso similis hereticus. 165.c
 Leprosus moraliter sacrilegus. 166.e
 Leproso similis adulter. 169.k
 Leproso similis murmurator. 170.m
 Leproso similis hypocrita. 169.l
 Leproso similis homicida. 167.f
 Leprosi decem, qui. 164.b
 Leprosi vt à lōgē steterūt. 171.a
 Leprosi cur mittuntur ad sacer- dotes. 172.c
 Lætitia vt temperanda. 116.c
 Libertatem homini vt peccatū tollit. 262.c
 Lignum crucis tetigit Christus 197.g
 Lingua diuitis cur cruciatur. 37.o
 Lingua vt coercenda. 148.o
 Lingua multis rationib⁹ custo- dienda. 266.h
 Lingua piorum vt soluuntur. 148.o
 Lingua situs & officium. 281.h
 Lingua

I N D E X.

- Lingue lapsus grauis. ibidem. non potest. 178.b
 Locum regiminis vt interdum Malitia damnatorum vt indu.
 ignaui occupant. 74.k rata. 39.r
 Loculus mortuo. 199.k Malorū à bonis distantia. 298.d
 Longeuitas sperata vt fallit. 132.a Mammona quid. 179.e
 Loquitur rectè quis. 148.o Mandata dei æqualia non esse.
 Loquitur vt aīal brutū. 202.o 215.d
 Loquitur mortuus. ibidem. Mandatorum omnium maxi.
 Loquitur cornu. ibidem. mum. 220.a
 Locus quondam piè defuncto- Mandatorum omnium in vnū
 rum, quur sinus dicitur. 34.h collectio. 224.h
 Lucem cur quidā oderunt. 15.K Manducantium quidā saturan-
 Lucem quis non refugit. 14.h tur, quidam non. 92.r
 Lucerna accensa. 56.m Manna ad Christi corpus com-
 Luctus remedia multa. 197.e paratur. 28.h
 Lucr^o vnigeniti acerbus. 275.b Manna qui comederūt vt mor-
 Lugere mortuos qui prohiben- tui sunt. ibidem.
 tur. 195.a Mansio Christi duplex. 4.K
 Lugēt siētē mortuos qui. 197.e Manus & pedes cur reprobis
 Lugēt quidam mortuos immo- ligantur. 254.o
 deratius. 196.b Mater vidua, myst. 194.l
 Lugēt mortuos fideliter & piè. Medici in quos substantia fru-
 197.c strā expenditur. 296.n
 Luminaria quæ Deus homini Medicamen ex luto & spūto,
 accendit. 14.h mysticè. 146.& 147.l
 Lupi vespertini, quales. 96.g Mendicatio duplex, myst. 111.m
 Lupi in vestimentis ouium, qui Mensura bona, conferta, coagi-
 236.e tata, & supereffluens. 62.i, k
 Luxuriæ vitium tenacius deti- Meritis vt premium responde-
 net. 46.i bit. 62.i
 Luxurię fructus quales. 101.d Messię signa in Christo. 147.o
 Luxuria vt odiū dei parit. 207.h Miraculū christi maximū. 130.s
 Luxuriosus qualiter hydropico Miracula Christi & sanctorum
 similis. 208.i sic differunt. 225.t
M Ali quod interdum pro- Miseratiōis christi exēpla. 51.b
 sunt, vnde fit. 99.o Miserēdi proximo modus. 58.c
 Maligni spirit^o, ministri, Miserendum conferui. 275.i
 ad quid. 254.o Misericor. erga proximum tri-
 Malitia cōuinci potest, corrigi plex. 59.d
 Mife-

I N D E X.

- Misericordia cōdonatiōis. 61. g
 Misericordia subuētionis ibid.
 Misericordia vt sis nō indign⁹.
 105. a
 Misericordia vt proximum fa-
 cit. 163. y
 Misericordia dei indigni, qui.
 270. & 271. o
 Misericordia à deo perdiscen-
 da. 58. a
 Modicę fidei arguuntur. 184. n
 Monetā cadere cuius sit. 286. f
 Morborum vtilitas multiplex.
 258. f
 Mors vt rerū ordinē variat. 32. d
 Mors vt æquat omnes. 33. g
 Mors commendatur. 196. c
 Mortis tēpus cur incertū. 258. g
 Mortis tempus præscire an ex-
 pediat. ibidem.
 Moriēdo vt homo deficit. 115. v
 Mortuus mysticē, per quas por-
 tas effertur. 193. l
 Mortuū Christ⁹ vt suscitatur. 199. l
 Mortui num sciant acta viuorū.
 41. v
 Mortuorum commercium om-
 nino vitandum. 190. e
 Mortuorū ossa eruta humo dis-
 pergere, res indigna. ibidem. f
 Mortuorū triū mysteriū. 300. g
 Mortuis credentes grauitè so-
 lere decipi. 190. e
 Mortuos sepelire, pium. ibid.
 Mortuos ad sepulchrum comi-
 tari laudabile. 193. h
 Motus animorū primi. 82. K
 Mulieres curiositate pericli-
 ti. 46. h
 Mūd⁹ hic, mari assimilatur. 67. d
 Mundi insania. 94. d
 Mundi misera mutatio. 119. i
 Mūdo despecti vt eligūtur. 47. l
 Murmurare vt Iudęis antiquū.
 52. d
 Mutatio rerum calamitosa. 35. i
 Mutatio hoīm triplex. 189. b, c
Nauis innocentię & nauis
 ecclesię. 68. g
 Nauis Salomonis, vt ty-
 pus ecclesię. 228. d
 Nauis ecclesię vt arborem cru-
 cis habet. ibidem.
 Nauis ecclesię vela. ibidem.
 Nauis huius portus. ibidem.
 Nauis vniciq; vt sua conscien-
 tia. 229. e
 Nani periclitanti quibus mo-
 dis subuenitur. ibidē & inde.
 Nauem nostram quę anchora
 figat. 129. f
 Naues duę, myst. 68. g
 Nauiculę alteri⁹ socij, my. 74. i
 Nauiculę mergebātur, quid. ib.
 Nauiculę mysticę deus guber-
 nator. 228. c
 Nauiculę mysticę remiges an-
 geli. ibidem
 Negligentia Iudęorum peruer-
 sa. 243. g
 Negotiātes in templo, quanta
 increpatione feriuntur. 130. f
 Negotiantium in templo pec-
 catum graue. 130. t
 Nemo ab amādo Deum repel-
 litur. 1. b
 Nocte laborātes quid captent.
 22. h

Nomen

I N D E X.

- Nomen pauperis Christus exprimit, nomine diuitis suppresso. 32.d
- Notitiam Dei in patribus successiuè creuisse. 152.d
- Númisma legitimum tria requirit. 188.i
- Nuntios dei vt contumeliis affecerunt Iudæi. 244.h
- Nuptiæ Xpi & ecclesiæ. 210.o
- Nuptiæ & Christi & primorum parentum ad inuicem cõparantur. 242.d
- Nuptiæ cœlestes vt paratæ. 240.b
- Zuptiarum cœlestium typus. 248.a
- Nuptiis Christi indigni, qui. 254.n
- O**bediētia Petri vt fructuosa. 75.e
- Obedientia Zachæi. 37.n
- Obediendum potestati, sed in his quæ licent. 289.n
- Obediendum quibus in rebus est nemini. 202.o
- Obiurgatio fratris vt temperanda. 65.p
- Oblatio qualis esse debet. 85.p
- Oblatio hereticorū qualis. ib. q
- Oblatio Cain. 101.d
- Oblationes vt indictæ. 85.r
- Oblationes dissidentium cur nõ placent. 86.s
- Oculi mentis duo. 151.b
- Oculum simplicem quis habere non potest. 186.o
- Oculos vt pœna aperit. 35.l
- Odium & homicidium nõ differre. 64.n
- Oleum erogare, my. quid. 112.o
- Opus dei, colligere dispersos. 250.g
- Opus diaboli dispergere collectos. ibidem
- Operi meritorio quatuor necessaria. 73.f
- Operatio duplex in Christo. 86.a
- Opera ad fidem vt requiruntur. 104.l. & 153.f
- Opera bona num occultanda. 149.p
- Opera Christi qualia. 188.a
- Opera duo liberant. 277.n
- Operandi facultas damnatis ablata. 254.o
- Orare monent tria. 270.m
- Orare apud se, quid. 136.h
- Orandum potius in templo 135.f
- Orandum quali corporis habitudine. ibidem.
- Orationes tres à Christo laudatæ. 269.m
- Ordo correctionis fraternæ. 64. & 65.o
- Originali peccato dimisso, cur morbi superstites. 258.f
- Osculari manum suam, quid. 73.g
- Ostiarius vt vero pastori aperit. 19.e
- Ostium & ostiarius Christus. ibi.
- Oues vocare nominatim. 19.g
- Oues quomodo propriæ. 20.
- Oues educere, vt laboriosum. ibidem.h
- Oues prisca ouilis vt foris excubabant

- babant. 23.o
 Ouium Christi signum. 18.f
 Ouium in vestimentis qui nūc
 veniunt. 90.e
 Ouis quæ perit, saluis nona-
 gintanouem. 53.f
 Quem errantē vt Christus que-
 suit. ibidem
 Quem inuentam vt portat hu-
 meris. 54.h
 Ouibz Christi egredi & ingre-
 di, quid sit. 22.m
- P
- P**acis descriptio. 7.n
 Pacis conciliator. ibidem
 Pacem qualem dat mun-
 dus. ibidem, o
 Patientiæ præmium. 188.x
 Patientiæ exempla. 307.m
 Patiētia irrationabilis nociua.
 82.i
 Patientia dei erga homines tri-
 plex. 270.n
 Pax vt desyderabilis. 7.n
 Pax Christi qualis. ibidem, o
 Panis Christi verum ipse est
 corpus. 29.k
 Panis viuus cur dissipatus ibid.
 Panem viuum manducantes vt
 victuri. ibidem, i
 Parabolis rectē intelligendis
 quid attendas. 112.o
 Paralytici portitores quatuor,
 mysticē. 230.g
 Parochianum diaboli sic perno-
 sce. 35.k
 Pastor oues antecedit. 20.i
 Pastoris veri indicia. 18.d
 Pastoralis abutētes officio. 17.a
 Patris summi charitas vt patuit
 2.e
 Paucitatis saluandorum typus.
 255.p
 Pauperes delinquētes cur non
 contemnendi. 36.n
 Pauperis medici patientia. 35.e
 Pauperibus consolatio. 30.l
 Pauperibus pijs vt mors optan-
 da. 33.g. 34.h
 Peccatum cur æternē punitur.
 63.l
 Peccato quo pacto quis libere-
 tur. 265.a
 Peccata dimissa vt rursus impu-
 tantur. 276.m 277.n
 Peccator vt deo sistitur iudicā-
 dus. 266.d
 Peccatoris typus. 135.b
 Peccatore, cur recipit Christi
 52.d
 Pecunias habere, & pecunias
 amare differunt. 303.d
 Pecuniarum repetitores immi-
 tes attendant. 273.d
 Pœnitētia peccatorū vt à Chri-
 sto quæsit. 307.p
 Pœnitentiā agēdi modus. 57.o
 Pœnitens verē, quis sit. 307.m
 Pœnitēs, nō quilibet iustis præ-
 ferendus. 55.l
 Pœnitentium modus multi-
 plex. 255.d
 Perfidorū derisio vt Christo ad-
 gloriam. 298.d
 Phariseus sui cōmendator ini-
 quus, qualis. 136.h
 Pharisei quare contra Christū
 murmurabant. 52.e
 Pha-

I N, D E X.

- Tortores dānatorū, qui. 275. k
 Trahit quo modo deus. 24. d
 Trabem in oculo qui habent. 64. n
 Transitus Christi qualis. 164. a
 Triduum sustinendi Christum. 88. f
 Triticum erogare, mysticè. 112. o
 Tunica Ioseph, mysticè. 296. o
 Turbæ cut ad Christum cōfluebant. 66 & 88. a g
 Turbæ Iesum comprimentes, mysticè. 292. f
 Turbas pascēdi, multa difficultas. 86. k
V Allum quid. 124. g
 Vana prosperitas perituræ ciuitatis Ierosolymorum. 118. h
 Veniam in iudicio cur damnāndus non petit. 169. i
 Venundari debitorem, quid. 267 & 268. g h
 Verax ppheta Christus. 246. k
 Verbum dei cur facies domini dicitur. 272. a
 Verbo vt temperatè vtendū ad turbas. 70. l
 Verbis quantum delinquitur. 83. n
 Verecundia humilis vt placet. 139. n
 Verecundia quædam mala. ibi.
 Veritas triplex à qua Christus commendatur. 282. l 283. m
 Vermis post culpam. 101. d
 Vestis nuptialis 253. l
 Vestitus stulta vanitas. 182. k
 Vestimenta ouium. 93. a
 Vitia capitalia septē, & quid eorū quodlibet suggerat. 200. e f
 Videt quos Christus. 305. g
 Viæ spinis septæ, mysticè. 49. n
 Vicissitudo metuenda. 145. f
 Villa quid. 106. b
 Villicus quid. ibidem
 Villa triplex mysticè. ibidem. c
 Villicus tria magni terroris verba audit. 170. l
 Villicus ore domini vndè laudandus. 112. n
 Villici exemplum quid doceat. 106. b
 Villicatur vsque ad finem vitæ. 110. l
 Virtus & præscientia Christi elucet. 289. m
 Virtutis corporis Christi signū memorabile. 293. i
 Visus ab homine an Deus fuit ante Christum. 152. c
 Visitat hominē Deus qualiter. 202. n
 Vita vbi abundantius habetur. 23. o
 Vitæ signa duo in puella suscitata. 299. f
 Viuorum & mortuorū vt Christus cibus. 29. i
 Vocantur ad cœnam multi. 42. b
 Vocat deus quos. 402. b d
 Vocat de^s multis modis. 108. g
 Vocatorum modi tres. 48. n
 Vox sanguinis vt auditur à deo 245. i
 Vfurarius publicus vt detestandus

INDEX.

das.	160.g	Vfurarius vt punitur post mor- tem.	ibidem
Vfurarius vt punitur in fe.	ibi.	Vfurarius vt fufpenfus crepat medius.	207.g
Vfurarius vt punitur in fuis.		Vfurarij taxantur.	223.m
ibidem.		Vtilitas mortis Chrifti.	11.b
Vfurario fauentes vt puniuntur.		Vtilitatis charitas.	ibidem
ibidem.		Vua & ficus mylticè.	98.l
Vfurarius vt punitur in heredi- bus.	168.i	Vuam interdum fpina portat, myfticè.	ibidem
Vfurarius vt punitur in morte.	169.a		

Indicis partis æftiuæ

FINIS.

I N D E X.

- Samaritanorum fides propior
quàm Iudæorum. 256, & 259. h
- Sanatum à se vt Christus dimi-
sit. 206. f
- Sanādo corpora Christus quid
designauit. 222. p
- Sancti cur non orant pro dam-
natis. 276. l
- Sanctos non subuenire damna-
tis. 39. q
- Sapientia huius seculi vt deno-
tatur. 113. q
- Sapientia carentes vt pereunt.
301. i
- Sapientiæ utilitas. ibidem
- Scandalum quorum contemnē-
dum. 206. f
- Schismaticus, quis, & vt separā-
dus. 165. b
- Scriptura vt sanè intelligenda.
105. n
- Seculum hoc vt mari compara-
tur. 228. c
- Sedere Christū à dextris, quid.
225. l
- Senectutis incommoda. 128. n
- Sepultura inferni. 15. i
- Sepultura animæ vt eligitur.
35. k
- Sepultura asini, quæ. ibidem.
- Sermo Christi tripliciter seruā-
dus. 2. d
- Sermone suo capiuntur, qui.
281. g
- Sermonem christi cōtemnere,
vt graue. 4. i
- Sermo christi qualis fuit. 52. g
- Seruus fidelis, quis. 73. g
- Serui duo in ecclesia. 26. c
- Seruorum tres modi. ibidem
- Seruire potest quis & Deo &
homini. 178. b
- Seruire diuitiis non licet. 180. e
- Sicomorus vt typus crucis chri-
sti. 304. f
- Sicomorū quis ascēdit, ibidem
- Signa dilectionis Dei in homi-
ne. 219. a
- Signum vt differt à prodigio.
261. m
- Silētio tegēda, quatuor. 150. q. 2
- Similitudo ab araneo notāda.
233. m
- Simoniam hinc nefaria. 166. d
- Simoniac⁹ spiritualiter lepro-
sus. ibidem.
- Simulationis modi tres. 285. b
- Synagogæ occasus vt salus ec-
clesiæ. 293. m
- Synagogam perfidia & inuidia
contabuisse. 297. a
- Societas prauorum vt vitanda.
146. h
- Socij in auxilium piscātibus ac-
citi. 74. i
- Solatia perniciofa, quæ. 301. i
- Solicitudo duplex. 181. i
- Spectaculum salubre & mise-
rabile. 193. h
- Sperādum vt cū timore. 233. m
- Spes assimilatur. ibidem
- Spiritus sanctus vt in Christi
nomine mittitur. 5. l
- Spiritus sanctus vt docet. 6. m
- Spiritus sancti operationes vt
per eius nomina manifestan-
tur. 5. l
- Spiritus sancti missio duplex. 6
Sputum

I N D E X

- Sputum Christi myst. 146.l
 Scabulum Samaritani. 162.v
 Stabularius quis. 162.x
 Stultitia sapiens. 307.o
 Subditorum cōsiliū posse pdesse. 87.d
 Suffragia nobis pdesse sanctorum. 231.h
 Superbia suggillatur exēplis. 44 & 134.g d
 Superbia vt perniciosa. 131.a
 Superbia hominis vndē. 137.i
 Superbiē fructus, ventosi. 102.f
 Superbiē interioris modi quatuor. 133.c d
 Superbos ruere, exemplo ostēditur. 134.d
 Superbi vt cœlit⁹ feriūtur. 100.b
 Superbus vt hydropico similis. 28.i
 Surd⁹ mysticē peccator per tria efficitur. 143 & 144.c d
 Surdus peccator erga quatuor. 144.c, & inde
 Susplicere in cœlum & ingemere vt debemus. 147.m
 Suspicionū origo triplex. 60.f
Tabor in mōte Christum docuisse. 189.b
 Tacens Christus vt exaudiuit tacentem. 294.k
 Talentum & libra, quid. 272.c
 Tātali famē qui patiūtur. 286.g
 Tauri & altilia occisa mysticē. 243.f
 Templum dei primū adeundū. 129.r
 Templum dei vt symonia contaminat. 230.t
 Templum virtutis & templum honoris. 134.c
 Templum virtutis vt ascenditur. ibidem
 Templum honoris vt ascenditur, ibidem
 Templum cœlestis gloriē vt ascenditur. ibidem
 Templum orationis cur ascenditur. ibidem
 Templum peruersē ingrediuntur, qui. ibidem
 Templi Iudaici ruina irreparabilis. 123.c
 Temporis huius periculosi cōsyderatio. 252.i
 Temporalia vt in potestate imperatoris. 290.n
 Temporis præsentis malitia. 93.c
 Tenebræ interiores. 254.o
 Tentauerūt vt multis modis Iudæi Christum. 214.c
 Tentatio pauperis mēdici hinc grauior. 33.c
 Terreri à deo vt expedit peccatori. 268.h
 Testimonium mortuorum non expedire viuētib. 41.t
 Testamentum vetus, nox. 71.c
 Tibicines super mortuam, qui. 298.b
 Tibicines mysticē vt decipiūt. 300.i
 Timor, mundanus. 239.v
 Timor seruilis. ibidem
 Timor filialis. ibidem
 Tyri ciuitatis descriptio. 142.a
 Tonitrua vt loquuntur. 203.q
 ¶¶ iij Tor-

I N D E X.

- Pharisæi, satellitium diaboli. 55.p
 Pharisæi vt Christo insidiantes. 204.c
 Pharisæi à Christo interrogati, cur silent. 206.c
 Pharisæorum vanitas ridenda. 128.g
 Pharisæorum interrogationes non ipsis profuisse sed nobis. 213.a
 Pharisæorum contra Christum dolus. ibidem
 Pharisæorum infania. 279.c
 Pharisæis qui nunc similes sunt 202.a 50.c
 Philosophorum vanitas. 18.c
 Piscatores ignaui & dānosī, mysticè qui. 74.K
 Pisciculorum significatio. 92.p
 Plage à latronibus impositæ quid. 160.q
 Plangentes magis ipsi plangendi, qui. 298.b
 Plangentes vt irrisores fiunt & irridendi. ibidem
 Portitores corporis humani. 198.i
 Potestas maxima homini concessa, quæ. 234.n
 Potestas non angelis, sed hominibus demandata. 238.v
 Prædicator mundanā relinquat 68.e
 Prædicator hoc attendat. 72.e
 Prædicatores vt suscipiendi 41.d
 Prædicatores vani, qui. 68.
 Prædicatorū quidā piscatores, quidam venatores. ibidem
- Prælati vt grauem reddent rationem. 109.i
 Prælati exemplum in Christo. 69.l
 Primatū qui maximè appetunt 98.m
 promissio dei attendenda. 2.e
 Prophetarū genus duplex. 84.e
 Prouerbia ad quid vtilia. 21.K
 Proxim⁹ noster simpliciter, quis 223.f
 Proximo quid extrinsecus debemus. ibidem
 Prudētia prauorū qualis. 114.t
 Pseudoprædicatores taxantur. 97.i
 Pseudoprædicatores vt Christo & apostolis contrarij. ibidē.
 Publicanus quis. 51.b
 Publicanus vt iustificatus. 140.o
 publicani hūilis verecūd. 119.n
 Puniri multos propter vnum. 247.n
- R**aab vt ecclesiæ typum expressit. 302.c
 Ratio actę vitę vt reddenda. 265.b
 Ratio quando ponitur. 266.d
 Rationem in iudicio vndē exigamur. 109.h & inde.
 Reconciliandum fratri. 84.p
 Reconciliandi modus. 85.g
 Reconciliationem simulatā nō prodesse. 277.n
 Regia imago tametsi tantū carbone deliniata, nō contemnedā. 156.K
 Regię imaginis iniuria vt in regem redundat. ibidem

Re-

I N D E X.

- Regnum cœlorum quando re-
uelatum. 79.f
Regnum dei vt propter se ap-
perendum. 185.p
Regnum Dei tripliciter dici.
186.r
Regnum cœlorum vt ecclesia
præsens. 240.a
Regni lignorū parabola. 98.m
Regis ius. 289.l
Rex vnicus deus. 240.a
Regulus, vt incredulus. 260. &
261.l m
Relinquendum propter Chri-
stum cur omnia. 77.p
Reliquiis sanctorum inesse vir-
tutem. 293.h
Remedium peccati. 11.b
Reprobi suo crimine Iudæi.
248.a
Reprobatorum vt pœnæ perpe-
tux. 276.k
Reprobatorum pœna cur sine ca-
ret. ibidem
Reprobis vt in iudicio excusa-
tio tollitur. 254.n
Reprobos vt Deus nescire di-
citur. 176.k
Rerum amor vt amarus. 90.l
Resurrectionis mysticæ signa
in homine. 299.f
Resurrectionis mysticæ modi
tres. 300.h
Retaliatio diuiti dānato iusta.
36.l
Rete aranei. 71.b
Rete ecclesiæ per quos rumpi-
tur. 73.h
Retia piscatorum, myst. 68.h
Retia vt lauantur, reficiuntur,
extricantur, & cætera. ibidē
& inde.
Retia quidam vt laxant inani-
ter. 71.b
Retributio humanorū actuum
districta. 37.n
Retributio meritorum quibus-
dam in præsenti. 38.p
Reuiuiscere, moraliter. 201.l
Reum esse consilio, iudicio, ge-
hennæ ignis. 82.m & 83.n
Ritus Iudaici nunquam restitu-
endi. 256.a
Romanæ ecclesiæ fides incor-
rupta. 70.m
Romani, vt contra Iudæos ex-
ercitus Dei. 245.i
Rumoribus sinistris non citō
credendum. 108.g
S
Abbati die vt Deus opera-
tur. 207.k
Sabbatum cur in dominicā
diem translatum. 198.m
Sacerdotes attendant. 86.t
Sacerdotes in templo negotiā-
tes. 199.r
Sacerdotes vt peccata dimit-
tunt. 235.r
Sacerdotale iudicium vt obser-
uandum. 172.c
Sacriligorum opera. 166.e
Sacriligij pœna. 167.f
Sal infatuatum inutile. 50.a
Salomon vestium decore pol-
lebat. 183.n
Samaritani de tribus commen-
dantur. 176.i
¶¶ ij Sama.

NVMERVS HOMILIARVM
huius partis æstiuæ.

Dominica Pentecostes, Homilia I.	folio. 10
Feria secunda Pentecostes, Homilię II.	10
Feria tertia Pentecostes, Homilia I.	16
Feria quarta Pentecostes, Homilia I.	23
Dominica prima à pente. Homilię I I.	30
Dominica secunda à pente. Homilia I.	41
Dominica tertia à pente. Homilię I I.	51
Dominica quarta à pente. Homi. I	58
Dominica quinta à pente. Homi. I I.	66
Dominica sexta à pente Homi. I I.	77
Dominica septima à pente. Homi. I.	86
Dominica octaua à pente. Homi. I I.	92
Dominica nona à pente. Homi. I I.	100
Dominica decima à pente. Homi. I I.	116
Dominica vndecima à pente. Homi. I I.	131
Dominica duodecima à pente. Homi. I.	142
Dominica tertiadecima à pente. Homi. I I.	150
Dominica quartadecima à pente. Homi. I I.	164
Dominica quintadecima à pente. Homi. I.	177
Dominica decimasexta à pente. Homi. I I.	188
Dominica decimasextima à pente. Homi. I I.	203
Dominica decima octaua à pente. Homi. I I.	213
Dominica decimanona à pente. Homi. I I.	226
Dominica vigesima à pente. Homi. I I.	239
Dominica vigesima prima à pente. Homi. I I.	251
Dominica vigesima secunda à pente. Homi. I I.	264
Dominica vigesima tertia à pente. Homi. I I.	278
Dominica vigesima quarta à pente. Homi. I.	290
In Euangelium de Zachæo, Homi. I.	301

Summarię, Homilię XLVI.

HOMI.

Homiliae in Euangelia

DOMINICALIA IVXTA LITERAM, adiectis Homiliis in Euangelia trium feriarum Pentecostalium, ac Euangelio de Zachæo, per F. Ioannem Royardum, ordinis fratrum Minorum, nuper æditæ, ac nunc per eundem denudè recognitæ, tersæ & emendatæ.

DIE SANCTO PENTECOSTES.

I quis diligit me, sermonem meum ser-
uabit. Ioan. 14.

¶ In hac sancti Euangelij lectione quatuor comprehenduntur. Primum est, probatæ erga Christum dilectionis utilitas. Secundum est, venturum per spiritum intelligentiæ claritas. Tertiū est, datum discipulis solatium pacis. Quartum est, frustrandus aduentus mundi principis. Primum, à principio lectionis. Secundum, ibi: Hæc loquutus sum vobis apud vos manēs. Tertium, ibi: Pacem relinquo vobis. Quartum, ibi: iam nō multa loquar vobiscum.

¶ Circa primum tria sunt consideranda. Primum est, syn-ceræ erga Christum dilectionis probatio. Secundum, probatæ dilectionis optanda remuneratio, ibi: Et pater meus. Tertium, minimè diligentium aperta designatio, ibi: Qui non diligit me.

¶ Circa primum dicit: Si quis diligit me, sermonem meū ^Aseruabit. Et est responsio ad interrogationem vnus ex Discipulis, videlicet Beati Iudæ, cognomento Thaddæi. Sic enim præmisit Euangelista: Dicit ei Iudas, non ille Iscariotes: Domine, quid factum est quia manifestaturus es te ipsum

DOMINICA

reipsum nobis, & non mundo? Dixerat enim: Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Respondens ergo ei Dominus: Si quis diligit me, inquit, sermonem meum seruabit, & cætera quæ sequuntur.

Dilectio discernit sanctos à mundo. ¶ Vbi Augustinus: Quæsierat discipulus de Domini manifestatione, & audiuit de dilectione atque mansione, quia dilectio discernit sanctos à mundo, & quibus Christus dat suam dilectionem, illis donabit in fine sui manifestationem, & diligentibus ipsum manifestabit se.

¶ Porro diligentes eum non sunt mundus hîc. Exponit ergo causam quare suis se manifestaturus est, non alienis, quia scilicet hi diligunt, illi verò non diligunt. Porro dilectionis probatio, sui sermonis obseruatio est. Si quis diligit me, inquit, sermonem meum seruabit, & cætera quæ sequuntur. Quibus verbis id quod dixerat prius, cõfirmat: Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.

B cur deus minus diligitur. ¶ Sanè paucitatem diligentium insinuat quum dicit: Si quis diligit, ac si patenter dicat: Si quis de numero plurimorum. Pauci enim Deum syncerè diligunt, eo quòd simul vnà cum illo diligunt vanitatem, & Dei amorem terrenarum rerum adulterino amore confundunt. Vndè per

Esa. 1. Esaiam dicitur: Argentum tuum versum est in scoriã, vinum tuum mixtum est aqua. Et rursus: Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Vndè & Aposto-

Philip. 2. lus: Omnes, inquit, quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi. Qui autem diligunt munera & quærunt quæ sua sunt, ipsi sese Deo in amando præferunt, & Deum minus diligere conuincuntur. Vndè per Beatum Ioannem dicitur:

1. Ioan. 2. Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo.

Ab amando Deum nemo re- ¶ Cæterum, in eo quod dicit, si quis diligit me, commuñe omnibus sui amorem esse insinuat. Deus enim à nullo hominum recusat amari, quin potiùs sui amorem offert vniuersis à cunctis amarivolens, vt illi ab ipso amplius amari mereantur, iuxta quod ipse loquitur dicens: Ego diligentes me diligo. Hanc sui amoris communitatem insinuat vbi dicit:

cit:

clit: Ego flos campi, qui utique nulli clauditur, nulli denegatur. Quid enim se negaret, qui se ab omnibus præcepit amari, sciens nos non aliter quam suo amore fieri posse beatos? Unde non intra mœnia ciuitatis, sed extra portam crucifigi voluit, ut passionis sue fructum cunctis ostenderet esse communem. Unde & ipse cunctos inuitans dicit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Hinc beatus Petrus in Actibus Apostolorum loquitur dicens: In veritate comperio, quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente qui timet Deum & operatur iustitiam, acceptus est illi.

*Cant. 2.**Prov. 4.**Matt. 11.**Act. 10.*

¶ Ad hæc, amoris sui dignitatem seu nobilitatem insinuat quum dicit, me. Si quis diligit me. Amoris enim vel dignitas, vel indignitas penes id quod amatur attenditur. Quoniam ergo Deo nihil maius, nihil melius esse potest, nihil est ipsius amore præstantius, nihil dignius, nihil iusti⁹. Imensam itaque Deum amans anima hinc recipit dignitatem, sicut etiam peccatum, & vanitatem amando, abiectissimam & extremam incurrit vilitatem.

*C**Amoris
christi di
gnitas.*

¶ Cuius ratio est, quia rationalis anima per amorem suum se maritat. Sponsæ autem generosis & illustribus iunctæ viris sicut suorum radiis coruscant maritorum, ita & sponsæ nobiles indignis coniunctæ viris sordidantur. Sane talis est quisque quale est illud quod præ cæteris rebus amat. Si nisi terrena amas, & ipse terrenus es: si cœlestia, cœlestis: si Deum amas, diuinus es. Et quod maius est: Ego, inquit, dixi: Dij estis. Nam & qui adheret Deo, vnus spiritus est.

1. Cor. 6.

¶ Amor iste multitudinem operit peccatorum, Salomone attestante, qui ait: Vniuersa delicta operit charitas. Idem hic amor nos atque opera nostra coram Deo commendat. Et quod his maius est: Scimus, inquit Apostolus, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti.

*Prov. 2.**Amoris
dei utili-
tas.**Roma. 8.*

¶ Itaque nullus omnium affectuum qui humanam mentem imbuere possunt, est hoc amore nobilior. Proinde solus amor est, qui ex omnibus animæ motibus & affectibus potest ex æquo respondere creatori, vel de simili mutuam rependere vicem. Verbi gratia: Si mihi irascitur
a ij Deus,

Vt vicem deo reddi mus. Deus, nunquam illi simili irascar, sed pauebo & cōtremis-
cam, & veniam deprecabor. Nec si me iudicabit, iudicabi-
tur à me, sed adorabo: & saluans me nō querit à me salua-
ri, sed de amore vide quàm aliter sit. Nā cū amat Deus,

August. non aliud vult quàm amari. Quippe qui nō ob aliud amat,
nisi vt ametur. Sed nunquid ex hoc peribit charitas in crea-
tura amante, quia non valet ex æquo currere cum gigan-
te? Non enim pari vbertate fluunt amor ipse, & amans. Vn-
dè & si minus diligit creatura, non ei ad delictum reputa-
bitur, quia minor est.

D ¶ Et quidem ipse spiritus sanctus (vt ait Gregorius) amor
est. Vndè & Ioannes dicit: Deus charitas est. Ergo qui mè-
te integra deum desyderat, profectò iam habet què amat.
Neque enim quisquam posset Deum diligere, si eum què
diligit, non haberet. Sed ecce vnusquisque vestrū si requi-
ratur an diligit Deum, tota fiducia & secura mente respō-
det, diligo. Sed si quis diligit, inquit, sermonem meū serua-
bit. Probatio ergo dilectionis, exhibitio est operis. Hinc in

Dilectio- nis proba- tio. Epistola sua idem Ioannes dicit: Qui dicit, quia diligo deū,
& mandata eius nō custodit, mendax est. Verè enim diligi-
mus, si mandata eius seruamus. Verè diligimus, si ad man-
data eius à nostris nos voluptatibus coarctamus. Nam qui
adhuc per illicita desyderia diffluit, profectò Deum non
amat, quia ei in sua voluntate contradicit.

Christi sermo vt seruādu. ¶ Quoniam ergo pro veri amoris probatione, remittitur
ad sermonū Domini obseruationem, ideo sciendū est ip-
sius sermones tribus modis à nobis debere seruari, corde
videlicet, ore, & opere: Hoc est, vt ei⁹ sermonē corde me-
ditemur, per hunc verbo proximum ædificemus, & hunc
in opere per lucis exempla monstremus. Sanè ad hanc tri-
plicem sermonum suorum obseruantiam ipse nos monet,
Deut. 6. dicens: Verba quę ego præcipio tibi hodie, erunt in corde
tuo, ecce primum, & narrabis ea filiis tuis, ecce secundum:
& habebis ea quasi signum in manu tua, ecce tertium.

¶ Circa secundum, quod est, probatę dilectionis opranda
remuneratio, subditur:

Et pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, &
mansionem apud eum faciemus.

¶ Pater

¶ Pater meus, inquit, diliget eum. Et quidni diligeret, qui miseretur etiam omnium, & nihil odit eorum quæ fecit? Porro summi huius patris dilectio abundè patet. Primum, in dilectionis præventionem. Vndè per hunc Apostolum alibi dicitur: In hoc est charitas Dei; non quasi nos dilexerimus deum, sed quoniã ipse prior dilexit nos. Et Apost. Paulus: Elegit nos, inquit, in ipso ante mundi cõstitutionem, vt essemus sancti & immaculati in cõspectu ei⁹ in charitate.

¶ Patuit itè in vnigeniti filij sui ad nos missiõem. Sic enim Deus dilexit mundum, vt filiũ suum vnigenitum daret. Et rursum: In hoc apparuit charitas dei in nobis, quoniam filium suum vnigenitum misit in mundum.

¶ Denique patet hæc patris cœlestis erga nos dilectio in collatione supernæ hæreditatis. Vndè Apost. Petrus testatur fideles regeneratos esse in spem viuã per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem, ipsis in cœlis conseruatam. Quin & seipsum in hæreditatem promittit suis, sicut scriptum est: Ego pars & hæreditas tua.

¶ Et vndè rursum in Deuteronomio scriptum est, dicente Domino: Non habebũt sacerdotes & Leuitæ & omnes qui de eadem tribu sunt, partẽ & hæreditatem cum reliquo Israel. Et post pauca: Dominus enim ipse est hæreditas eorũ, sicut loquutus est illis. Et ad Abraham: Ego, inquit, protector tuus sum, & merces tua magna nimis. Protector in presenti, merces in futuro. Qui autè per Leuitas (qui assũpti interpretantur) nisi electi Dei qui ad cœlestem hæreditatem vocati sunt, intelliguntur? Hi prohibentur cum filiis huius seculi habere hæreditatem, eo quòd hæreditatis eorum portio sit in terra viuentium. Itaque hoc quod in caducis & terrenis rebus superfluum hęc concupiscunt & accipiunt, eorum illic minuit hæreditatem.

¶ Dicitur fuit à Domino filiis Israel: Transibitis per terminos fratrum vestrorum filiorum Esau. Videte ergo diligenter ne moueamini contra eos. Neque enim dabo vobis de terra eorum quantum potest vnus pedis calcare vestigium, quia in possessionem Esau dedi montẽ Seir, quod interpretatur hircus, & signat villem & fœdam carnis voluptatem.

*Patris
charitas
vt patet.
1. Ioan. 4*

Eph. 1.

1. Ioan. 4.

1. Ioan. 3.

1. Petr. 1.

Num. 10.

Deut. 15.

Gene. 15

*Electi
hic nõ esse
hæredita-
tem.*

Daniel. 2

DOMINICA

F ¶ Et ad eum, inquit, veniemus. Magna sanè & optanda remuneratione Christi sermonem seruantibus, & quòd à patre diliguntur, & quòd iis patris & filij & spiritus sancti aduentus & commoratio est repromissa. Veniunt autem ad nos, *Ad eum veniemus.* dum venim⁹ ad eos. Veniunt subueniendo, venimus obediendo. Veniunt illuminando, venimus intuendo. Veniunt implendo, venimus capiendo, vt si nobis eorum nō extranea visio, sed interna: & eorum in nobis transitoria mansio, sed æterna. Et mansionem, inquit, apud eum faciemus. *August.* ¶ Atque ita non in somnis manifestabimur vobis, sed cum patre venturus sum, eo modo quo par est patrem manifestari, ita fiet & mea manifestatio qua vobis manifestabor. At dicendo, Mansionem apud eum faciemus, submouit Apostoli Iudæ suspicionem. Non enim somnia manent, inquit, ego autem cum manifestor maneo vnà cum patre. Non igitur quasi in somnio erit visitatio mea.

Theoph. **R.** *uper.* ¶ Non autem putandum est hoc esse manifestari dei filij diligentibus eum, quòd veniet cum nubibus, vt videat eū omnis oculus, quanquam & hoc sine dubiò futurum sit, quo videlicet modo videbunt & qui pupugerunt: sed expressa est magnificentius hæc manifestatio de qua nunc agitur, quia veniemus, inquit, ad eum: & mansionem apud eum faciemus.

¶ Igitur intus diligentibus dei filium, intus inquam, in interioribus animæ, dilectus ipse dei fili⁹ cum patre manifestatur. Et hoc profectò magnum dilectionis est præmium quòd pater & filius per spiritum sanctum deus vnus, dilectæ animæ intrinsecus mira & ineffabili charitatis voluptate copulatur.

G ¶ Sed querat aliquis, & dicat: Quo pacto, dictum est hic, & mansionem apud eum faciemus, quem alibi proprium hoc fuerit signum quo sanctus sanctorum foret agnoscendus, iuxta quòd ad Ioannem oraculo diuino dictum est: *Ioan. i.* Super quem videris spiritum descendentem sicut columbam, & manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritu sancto, & idem spiritus connaturalis & consubstantialis sit patri & filio, de quibus personis hic enunciatur, & ad eū veniemus, & mansionem apud eum faciemus? Sed aduertendum est, quia quandiu in hoc mortali corpore viuatur,

ent, manet quidē in sanctis animabus per manifestationē filij, pater & filius, & nilominus sanctus vtriusque spiritus. Per infusionem verò propriæ substantiæ, vt mansione ater na maneat, hoc in remuneratione venturi seculi sæliciter adimplendum expectatur. Nam nunc quidem dilectus tāquam sibilus aure tenuis raptim figens osculum, fugit: in illa autem beata vita dilectus dilectæ plena & permanente voluptate copulabitur. Et gaudebit, inquit propheta, sponsus super sponsam, & gaudebit super te Deus tuus.

3 Re. 19

Isai. 62.

¶ Talis mansio patris & filij & spiritus sancti, præsertim dilectionis ædificatione præparatur. Ait ergo: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Veruntamen diuinæ maiestati intra cordis hospitium suscipiendæ ea quæ dicta est præparatione opus est. Græde est enim in cordis hospitio habere aduentum dei. Vndē Greg Si domum cuiusquam vestrum quisquam diues & præpotens amicus intraret, omni festinantia domus tota munda retur. Tergat ergo sordes prauis operis, qui deo preparat domum mentis. In quorundam etenim corda venit & mā-

Quibusdā venit, sed nō manet

sionem nō fecit, quia per cōpunctionem quidem dei respectum percipiunt, sed tentationis tempore hoc ipsum quod cōpuncti fuerant obliuiscuntur, sicq; ad perpetranda peccata redeunt, ac si hæc minimè planxissent. Qui verò deū sincerè diligit, qui eius mādāta custodit, in eius corde dominus & venit & mansionem facit, quia sic eum diuinitatis amor penetrat, vt ab hoc amore tentationis tempore non recedat. Ille ergo verè amat, cuius mentem delectatio praua ex consensu non superat. Nam tātō quisque à superno amore disungitur, quantō inferiùs delectatur.

¶ Circa tertium quod est, minimè, diligentium aperta designatio, sequitur:

Qui non diligit me, sermones meos non seruat.

¶ Sicut Christi sermones seruantibus manifestandus est & Theop.

¶ Sicut Christi sermones seruantibus manifestandus est & Theop. filius ipse & pater, ita quoque ab eo qui mandata non seruat, discedit & ipse pater, tanquam à non diligente. Nam qui non diligit me, inquit sermones meos non seruat. At-

Hi nō diligunt.

que ita neque patrem diligit, qui non diligit filium. Nam filij, etiam patris est.

¶ Igitur qui non custodit sermonem filij vel patris, sicut o-
dit filium, odit & patrem. Vos igitur, inquit, discipuli custo-
Gregori⁹ dite sermones meos: ita enim declarabitis dilectionem tã
erga me, quã erga patrem. Nõ ergo crepat aliquis, quic-
quid sibi animus de dilectione dei sine operis attestatio-
ne responderit: Nunquam est dei amor ociosus. Operatur
etenim magna si est, si verò operari renuerit, amor non est.
Ne autem parua cuiquam videatur indignitas, non serua-
re sermone ab eo dictos, ecce adiecit, dicens:

*Et sermonem quem audistis non est meus, sed eius qui
misit me patris.*

I ¶ Huic simile est quod paulò antè dixit: Verba quæ ego lo-
Ioan. 7. quor vobis, à meipso non loquor. Et longè antè: Mea, in-
Gregori⁹ quit, doctrina non est mea, sed eius qui misit me. Sanè is ip-
se qui loquitur vnigenitus filius, verbum patris est, & ideo
sermo quem loquitur filius, non est filij, sed patris, quia ip-
Deut. 18. se filius verbum est patris. Qui sermonem suum loquitur,
mendacium loquitur, & autoritate legis contemnendus
est, quia mendax est. Sermo autem quẽ audistis, impletur,
& ab effectibus suis esse verax comprobatur. Ergo meus,
inquit, non est, ergo à meipso de proprio corde confictus
non est, sed eius qui misit me patris, testantibus operibus
quæ vidistis, quæ visuri, quæque in nomine meo facturi
estis.

¶ Proinde qui sermones meos non seruat, non leue hoc ei
se putet. Spernendo quippe sermonem quem audistis, sper-
nit eum cuius sermo est, scilicet patrẽ qui misit me. Rectè
igitur factori tribuit, quod facit æqualis, à quo habet hoc
ipsum, quo illi est æqualitatis indifferentia. Quum enim
non sit dei filius de seipso, neque de seipso loquitur. Nam
& essentiam suam & operationem & sermonem omnem
à patre habet. Et suus itaq; est sermo, quia loquitur illi, &
simul non suus, quia nõ à seipso loquitur. Quòd si de Chri-
sti humanitate intelligatur, sensus planus est: nã Euange-
licam doctrinam Christi humanitas à se non habet, sed à
deo. Hinc doctrine Christiane prædicatorib⁹ datur exem-
plum, quatenus ita prædicent, vt verè & ipsi possint dicere
Sermo quẽ loquor nõ est meus, sed ei⁹ qui misit me patris.

Circa

*Grave
christi ser-
monem cõ-
temnere.
August.*

¶ Circa secundum principale dicitur:

Hæc loquutus sum vobis, apud vos manens.

¶ Hic ponitur venturum per spiritum intelligentiæ pro-^Kmissa claritas Vbi duo sunt notanda. Vnum est, Paracleti spiritus ratio & missio. Alterum est, per eundem spiritum mentium illustratio, Ibi: Ille vos docebit omnia.

¶ Circa primum dicit: Hæc loquutus sum vobis apud vos manens. Ac si diceret: Apud vos manens præsentia corporali, non me ipsum vobis adhuc manifestavi, sed tantum loquutus sum & sermonem feci, quem si quis seruauerit, hoc magnum recipiet præmium quod ego manifestabo ei me ipsum. Manēs apud vos mysteria regni Dei in parabolis & in prouerbiis loquutus sum vobis, & quasi paruulis sensu lac vobis potum dedi, non escam. Nondum enim ^{1. Cor 3.} poteratis, sed ne nunc quidem potestis. Hoc hætenus factum est.

Christi

¶ Duplicem sanè suam mansionem insinuat. Corporalem *mansio dicitur* videlicet, qua iam tunc præsens erat. De qua hic loquens, *plex.* ait: Hæc loquutus sum vobis apud vos manēs, & vndè per *Bar. 3.* Prophetam dicitur: In terris visus est, & cum hominibus conversatus est.

¶ Insinuat & spiritualem mansionem, quam paulò antè promissit futuram, qua cum patre & spiritu sancto intrinse *Gregori^o.* cus mentes nostras spiritualiter inhabitat. Quando enim non maneret apud suos, quibus ascensurus in cælum pro- *Mat. 28.* mittit, dicens: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi? Ego verbum incarnatum & manet & recedit. Recedit corpore, manet diuinitate. Apud eos igitur tunc mansisse se perhibet, quia is qui inuisibili semper potestate eis præsens erat corporali iam visione recedebat. Sequitur:

Paracletus autem spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo.

Theoph.

¶ Paracletum nominat propter continuas ipsorum afflictiones, bono illos animo esse faciens, quòd ab illo foret refocillandi. Nec tamen Apostolis tantum, doctorem illū *Quid paracletus o- peretur.* & paracletum promissit & dedit, sed & vniuersæ profus ecclesiæ suæ, qui illam indefinenter & docet, & regit, & *gu.*

& gubernat, ne quo modo impingens aberret à fide. Por-
rò magisterium illud spiritus sancti schismatici omnes &
hæretici derelinquunt.

*Grego.
Aduocat.*

¶ Proinde paracletus Græca loquutione, Latine aduoca-
tus dicitur vel consolator. Qui idcirco aduocatus dicitur,
quia pro errore delinquentium apud iustitiam patris inter-
uenit. Qui vnus substantia cum patre & filio exorare pro
delinquentibus perhibetur, quia eos quos repleuerit, exo-
rantes facit. Vndè & Paulus dicit: Ipse enim spiritus postu-
lat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Sed diceret quis:
Minor est qui postulat quàm qui postulatur, quomodo er-
go spiritus postulare dicitur, qui minor nõ est? Sed ipse spi-
ritus postulat: quia (vt iam dictũ est) ad postulandum eos
quos repleuerit, inflammat.

Consolator

¶ Consolator autem idem spiritus vocatur, quia de pecca-
ti perpetracione mœrentibus, dum spem veniæ præparat,
ab afflictione tristitiæ mentem leuat. Vndè etiam ei canit
ecclesia: Consolator optime, dulcis hospes animæ, dul-
ce refrigerium.

*IOAN. 6.
spiritus.*

¶ Proinde, spiritus dicitur ratione vitæ. Spiritus est enim
qui viuificat. Et sicut habitare in corpore animam probat
vitales sensus corporis, ita & habitare in anima spiritũ, p-
bat vita spiritualis. Item spiritus dicitur ratione virtutis, ni-
hil enim spiritu virtuosus. Vndè & quantò aliquid est spi-
ritualius, tantò est virtuosus. Iste verò spiritus tantè est vir-
tutis, vt eo operãte sint omnia creata. Vndè Psalmista pre-
catur dicens: Emitte spiritum tuum & creabũtur, sed & o-
mnia virtute ipsius subsistunt.

*spiritus
sanctus.
Esaiæ. XL.*

¶ Dicitur etiam spiritus sanctus, quia non modò sanctus
est sed & quia eos quibus datur ipse sanctificat. Sanctifi-
cat autem animam donis septẽ, à quibus apud Esaiam vo-
catur spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij &
fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & spiritus timoris
Domini.

*spiritus
veritatis.*

¶ Dicitur vterius spiritus sanctus spiritus veritatis, quia
cognitiæ veritati (quæ Christus est) non nisi per ipsum ad-
hæremus, qui & veraces, & veritatis facit amatores. Sicut
enim ipse amor est connectens patrem filio, vt pater in il-
lo sibi complaceat, ita idem spiritus sanctus diuinæ verita-
tis

PENTECOSTES

ris verbum rationali menti connectit.

¶ Quē mittet, inquit, pater in nomine meo. Ideo in Christi nomine venturus paracletus dicitur, quia nihil à Christo alienum sit docturus, neque propriam opinionem sibi vendicabit: sed in nomine meo, inquit, veniet, hoc est, in gloriam nominis mei, non sui, quod faciunt docentes contra sua suis doctoribus, proprium nomen commendantes. Proinde, in Christi nomine spiritus sanctus à patre mittitur, quia in fide nominis eius, & quia à filio spiritus sanctus mittitur, quod tamen filius habet à patre. Vndè & alibi dicit se mittere spiritum sanctū à patre. Potest & in hūc modum intelligi, quòd in nomine filij venturus erat spiritus sanctus: quia sicut in nomine patris venerat filius eò quòd filius esset Dei patris, ita spiritus sanctus venturus esset in nomine filij dicente Paulo: Misit Deus spiritum filij sui.

Theoph.

¶ Duplex autem est missio spiritus sancti. Vna inuisibilis, qua mentem sanctificaturus humanam cum patre venit & filio. Vndè in Evangelio dicitur: Spiritus ubi vult spirat, & vocem eius audis, sed nescis vndè veniat, aut quò vadat.

Spiritus sancti missio duplex Ioan. 15. Ioan. 3.

¶ Altera est visibilis, quæ sensibilibus quibusdam signis ipsius demonstrat aduentum. Quomodo hodierna die apostolis in vnum congregatis missus fuit, sicut in Actibus apostolorum scriptum est, & in lectione epistolæ solennitatis huius recitatur. Vndè habes in opere super epistolas Dominicales.

Act. 2.

¶ Circa secundum, quod est, per eundem spiritum mentium illustratio subditur:

Ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quecunque dixerò vobis.

¶ Ne discipuli rursus interrogarent, & dicerent: Quæ mandata servare debemus? liberat eos à turbatione, dicens: Paracletus obscura & intellectu difficilia, cognita vobis faciet. Nam hæc quæ vobis videntur obscura, dixi, quū manerē, & essem apud vos. Si autē abiero, de omnibus docebimini. Igitur de discessu nō oportet vos esse tristes, qui tāta vobis bona, tantāque vobis sapientiam afferret. Quādiu enim ego apud vos maneo & spiritus non venit, nihil magnum

M Theoph.

*spiritus
sanctus
quomodo
docet.*

gnum ne que sublim e intelligere potestis. Ille, inquit, vos docebit omnia. Hoc est (secundum Didymum) quæ spiritua alia sunt & intellectualia veritatis & sapientiæ sacramenta. Docebit verò, non sicut artes aliquas & sapientiam studio industriaque docuere, sed quasi ipsa ars atque doctrina & sapientia veritatis spiritus, inuisibiliter menti insinuat scientiam diuinorum.

Theoph

¶ Et suggeret vobis omnia, id est, commemorabit, quia spiritus sanctus & docuit, & cemmorauit. Docuit quidem quæ cunquæ nondum dixerat eis Christus tanquam non valentibus portare, commemorauit verò quæcunque dominus dixerat, quæ obscuritatis causa vel intellectus tarditate commendare memoriæ nequuerunt, Ergo spiritus sanctus sic docet quæcunque vera sunt, quòd etiam suggerendo consulat & inducat vt ipsius præcepta seruemus.

Gregori^o

¶ Re vera enim nec sine magisterio, nec etiam sine adiutorio huius spiritus nec diuinã veritatẽ intelligere, nec præcepta possumus cœlestia seruare. Vndè Grego. Nisi idem spiritus cordi absit audientis, otiosus est sermo doctoris. Nemo ergo docenti homini tribuat, quod ex ore docentis intelligit: quia nisi intus sit qui doceat, doctoris lingua, exterius in vacuum laborat.

1. Ioan. 2.

¶ Ecce vnã loquentis vocem omnes pariter auditis, nec tamẽ pariter sensum auditæ vocis percipitis. Quum ergo vox dispar non sit, cur in cordibus dispar est vocis intelligentia, nisi quia præter hoc quod vox loquentis communitè admonet, est magister interior qui de vocis intelligentia quosdam specialiter docet? De hac vnctione spiritus per Ioannem alibi dicitur: Vnctio eius docet vos de omnibus. Per vocem ergo non instruitur, cuius mens per spiritum non vngitur. Sed cur ista de doctrina hominum loquimur, quando & ipse conditor non ad eruditionem hominis loquitur, si eidem homini per vnctionem spiritus non loquitur? Certè Cain prius quàm fratricidiũ opere perpetraret, audiuit: Peccasti, quiesce. Sed quia culpis suis exigentibus voce est admonitus non vnctione, audire Dei verba potuit, sed seruare contempsit.

Gene. 4.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.

Hic

¶ Hic post præmissa subiūgitur datum discipulis solatium pacis. Vbi tria sunt per ordinem consideranda. Primum est, optatæ pacis gratiosa donatio. Secundum est, attendenda pacis à pace distinctio, ibi: Non quomodo mundus dat. Tertium est, trepidantium discipulorum per Christum confirmatio, ibi: Non turbetur cor vestrum.

N

¶ Circa primum dicit: Pacem relinquo vobis. Pax (vt dicit Augustinus) est serenitas mentis, tranquillitas animi, simplicitas cordis, amoris vinculum, consortium charitatis. Sanè pacem relinquit in hoc seculo, in qua manentes hostem vincimus, & etiam diligimus inuicem. Vndè & ecclesia precatur: Hostem repellas lōgius, pacemq; dones protinus. Relinquent homines suis temporalia bona hereditibus, Christus discipulis suis reliquit pacem. Pacem meam do vobis, scilicet in futuro seculo quando sine hoste regnabimus, vbi nunquam poterimus dissentire. Nam & si per spiritum sanctum veram pacem in præsentem habere possumus, plena tamen non erit nisi in futuro seculo, quia adhuc peccamus.

*De vor.
do.
desiri.
ptio pacis*

¶ Est autem pax amicitie fructus, sicut è contrario bellum inimicitiarum opus est. Quæ pax tantò gratior & desyderabilior venit, quantò grauiori dispendio eius qui minor & infirmior est, inimicitie geruntur, Verbi gratia: Vbi victor victos omnes morti addiceret, dulcius nomen vel opus pacis est, quàm vbi victor victis reseruatis solummodo tributa, quanquam difficilia, indicere. Erant autem inter Deum & homines inimicitie nimis graues, nec dubium erat quin in certamine iudicij Deus omnino superior foret. Et si qui erant homines fideles & iusti, quales fuerunt Abraham, Isaac & Iacob, & quique similes illis, attamen tantilla erat illorum iustitia debiti comparatione, quanta est fortitudo regis occurrentis cum decem milibus, ei qui cum viginti milibus aduersum se venit. Ergo quãtò maiori malo generis humani prædictæ inimicitie gerebantur, tantò magis necessaria erat hominibus pax. Sed quam nos legationem misissemus, ea quæ pacis sunt rogaturi, nisi vltro se obtulisset pax nostra Christus filius dei, qui pro eo quod solus erat innocens, solus etiam poterat rationes perorare nostræ pacis: ipse est, inquit Apostolus, pax nostra, qui fecit vtraque

*Pax quæ
desydera-
bilis.*

*Concilla-
tor pacis,
vni.*

Ephe. 2.

vnum:

DOMINICA

vnuni: & medium parietem maceris, id est inimicitias, soluit in carne sua. Et post pauca: Et veniens, inquit, Euangelizauit pacem vobis qui longè fuistis, id est gentibus, & pacem his qui propè, id est Iudeis, quoniam per ipsum habemus accessum ambo in vno spiritu ad patrem.

¶ Sanè quòd pacem geminauit, hoc datur intelligi, quia pacem nobis reliquit in hoc seculo, pacemque suam dabit in futuro. Pacem nobis reliquit qua superemus inimicòs, pacem dat, vt tãdem sine hoste viuamus. Pacem relinquunt hìc nobis abiturus ad patrem, pacem dat nobis nos additurus ad patrem.

¶ Itaque non idem est, relinquere pacem & dare. Nam ea quam relinquunt, pax nostra est (vndè non ait: Pacem meam relinquo vobis) vt eam ipsi possimus accipere: quam verò ipse dat, in cœlis est: nec possumus hanc accipere, quando in nobis est lucta carnis & spiritus.

¶ Circa secundum, quod est, attendèda pacis à pace distinctio, subiungitur in litera:

Non quomodo mundus dat, ego do vobis.

○ *August.* ¶ Hoc est non quomodo homines qui diligunt mundum, qui propterea sibi dant pacem, vt sine molestia mûdo perfruantur: & quando iustis dant pacem, vt non eos persequantur. Sed pax esse non potest vera, vbi non est vera cõcordia, quia disiuncta sunt corda. Christus autem dat pacem, vt aduersa mundi sine perturbatione tolerantur.

Pax mûdi qualis. Sapient. 2. ¶ Itaque pax quã mundus dat, paci quã dat Christus cõtraria est. Quid nanque mundus agit in largitione suæ pacis: Venite, inquit, & fruamur bonis quę sunt & vtamur creatura tanquam in iuuentute celeriter. Vno & vnguëris nos impleamus, & nõ prætereant nos flos tēporis. Eiusmodi pacem nolite, inquit Christus, putare quòd venerim mittere in terram. Non veni pacem mittere, sed gladium.

Esai. 32. ¶ Porro de pace quã dat Christus scriptum est: Quam speciosi super montes pedes Euangelizantis pacem, annunciantis bonum, prædicantis salutem, dicentis: Sion, regnauit Deus tuus.

Pax Christi. Ioan. 12. Esai. 14. ¶ In hoc quippe pax Christi est quam ipse dat nobis, quòd principe mundi huius foras eiecto, ô Sion, regnauit ipse Deus tuus, regnãmque peccati & mortis destructum est, & cetera.

& cessauit exactor, quieuit tributum, cōtriuuit Dominus baculum impiorum, virgam dominantium, cædentem populos in indignatione, plaga insanabili, subiicientem in furore gentes, persequentem crudeliter.

¶ Veram ergo dum vado, inquit, pacem relinquo vobis, pacem veram, meam: meam inquam, id est, per me acquisitam, dum redeo, dum à mortuis resurgo, do vobis, dicēdo pax vobis. Accipite spiritum sanctum: quorum remisertis peccata, remittuntur ei.

¶ Circa tertium, quod est, trepidantium discipulorum per Christum confirmatio, sequitur:

Non turbetur cor vestrum neque formidet, audistis quia ego dixi vobis, vado & venio ad vos.

¶ Turbari & formidare poterat cor eorum, quod recedebat ab eis, quanuis iterum venturus ad eos, ne forsitan gregem lupus hoc interuallo inuaderet. Ideo enim dixerat, Pacem relinquo vobis, quasi ita dicens: Quid vobis nocent mundi turbationes, quum pacem mecum habeatis? Nec enim talis est pax mea qualis mundi, quæ sæpe in malo fit, & planè stulta est, sed ego vobis talem do pacem, vt & inter vos pacem habeatis, & vnum corpus sitis. Hoc autem fortissimos omnium vos faciet, etiam si multi contra vos insurgent, nihil patiemini, concordia pacēque munia muniti.

¶ Sicut ergo suprà dixi, inquit, non turbetur cor vestrum, creditis in Deum, & in me credite, ita & nunc repetens dico: Non turbetur cor vestrum neque formidet, videlicet, data ratione digna, cur nequaquam cor vestrum turbari debeat aut formidare. Audistis enim, nam ego dixi vobis, vado & venio ad vos. Vado, inquam, parare vobis locum: & si abiero, & preparauero vobis locum, iterum venio, & accipiam vos ad me ipsum, vt vbi sum ego, & vos sitis. Quòd si necessariò caro vestra præ infirmitate dū ego vado turbatur, saltem non turbetur cor vestrum neque formidet à spe sua se esse deceptum, quasi frustra crediderit me esse Christum filium Dei. Et si in ipsa trepidatione disparet exterior pulchritudo confessionis, viuat intrinsecus radix fidelitatis.

¶ Vado,

Rupertus

P

August.

Theophi.
Remediū
discipulis
ne turben-
tur.

DOMINICA

¶ Vado, inquit, moriendo, resurgendo, & ad cœlos ascen-
dendo, corporalem vobis presentiam subtrahendo, & ve-
nio ad vos. Dixit enī superiùs: Si quis diligit me, ego & pa-
ter ad eum veniemus. Non igitur debebant corde turbari
& formidare, quandoquidem sic deserebat oculos, vt non
desereret cor. Vt autem intelligerent secundū id quod ho-
mo erat cū dixisse, Vado & venio ad vos, subiicit atq; ait:

*Si diligeretis me, gauderetis vtiq;e, quia vado ad pa-
trem, quia pater maior me est.*

Rupertus ¶ Quasi dicat: Diligitis quidē me nunc interim tanquam
proximū, sed nondum tanquam Deum. Si enim sic dilige-
retis me, si cognouissetis me, si crederetis quia ego in pa-
tre & pater in me est, gauderetis vtiq;e, quia ad patrē vado.

August. ¶ Quanta enim in hoc diligentibus me gaudēdi causa est!
Forma Magna planē & ineffabilis. Nam quādiu mortalis homo
serui & sum, pater maior me est. Ergo per quod filius nō est æqua-
forma dei lis patri, per hoc erat iturus ad patrem, à quo & venturus
est iudicare viuos & mortuos. Per illud autem in quo est
æqualis patri, nunquā recedit à patre, sed cum illo est vbi-
que totus pari diuinitate quam nullus continet locus. Iose-
phus ergo fili⁹ dei æqualis patri in forma dei, quia semetipsum
exinaniuit, nō formam dei amittens, sed formam serui ac-
cipiens, maior est etiam seipso, quia maior est forma Dei
quę amissa non est, quā forma serui quę accepta est. Hęc
igitur est forma serui in qua dei filius minor est, non patre
solū, sed etiam spiritu sancto. Secundum hanc formam
serui, puer Christus etiam parentibus suis minor erat quā-
do paruit maioribus, sicut scriptum est: Descendit cum eis
Nazareth, & erat subditus illis.

Luc. 2. ¶ Agnoscamus igitur geminam Christi substātiā, videlicet
diuinā, quā equalis est patri, & humanā, quā maior
est pater. Vtrunque autem simul, non duo, sed vnus Chri-
stus, ne sit quaternitas, sed trinitas deus. Ideo ergo dixit, Si
diligeretis me, gauderetis vtiq;e, quia vado ad patrē, quia
naturæ humanæ gratulandum est, quòd sic assumpta est
verbo vnigenitō vt immortalis constitueretur in cœlo, quā-
que ita fieret terra sublimis, vt incorruptibilis puluis sedere-
ret ad dexteram patris. Quis non hinc gaudeat qui sic dil-

*Hinc gau-
dendum
Christum
diligenti-
bus.*

git Christum vt & suam naturam iam immortalem gratuletur in Christo, atque idipsum speret se futurum esse per Christum. Hinc de ipso per Psalmistam dicitur: Minuisti *Psal.* eum paulò minus ab angelis. Et mox subiungitur: Gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius. Et in alio Psalmo: Dixit Dominus domino meo, sede à dextris meis. Ac deinceps: De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput.

¶ Hoc propter idipsum quia vado, mox futurum est. Videbitis enim me dominum & Saluatorem vestrum propter passionem mortis gloria & honore coronatum. Quidni ergo gauderetis me transire ab exilio mundi, & aternaliter sessurum ad dexteram patris intrare in gloriam regni mei? quia videlicet hætenus ex quo carnem indui, pater maior me est, & ego secundum mortalitatem eiusdem carnis nõ solum patre, sed etiam immortalibus paulò minor sum angelis. Sequitur:

Et nunc dixi vobis prius quàm fiat, vt quum factum fuerit, credatis.

¶ Valet enim ad testimonium præsentium memoria præteritorum. Idcirco nunc dixi vobis prius quàm fiat, dixi inquam, quia vado & iterum venio, vt quum factum fuerit, quum ego abiero, & iterum venero, vos præteritis dictis simul & præsentibus factis cõfirmati, credatis, scilicet, quia ego in patre, & pater in me est, qui hæc antè quàm facerè prædixi, & post quàm prædixi, facere potui.

¶ Sed dicat aliquis: Quid est hoc quod ait, vt quum factum fuerit credatis, quum magis credere homo debeat antè quàm fiat id quod credendum est? Hæc est enim laus fidei, si quod creditur non videretur. Nam & ille cui dictum est, quia vidisti me credidisti, aliud vidit, aliud credidit. Vidit hominem, credidit Deum. Sed si debent credi quæ videntur, sicut dicit vnusquisque oculis suis se credidisse, non tamen ipsa est quæ in nobis ædificatur fides. Sed ex rebus quæ videntur agitur nobis, vt ea credantur quæ non videntur. Illud itaque dicit, quum factum fuerit, quòd eum post mortem visuri erant viuentem, & ascendentem ad patrè.

Questio.

Solutio.

August.

b

Quo

DOMINICA

Quo viso fuerant credituri, quod ipse esset Christus filius Dei, qui hoc potuit (vt iam dictum est) & facere & prædicare antè quàm faceret. Credituri autem hoc erant, non fide noua, sed aucta: aut certè quum mortuus esset defecta, quum resurrexisset, resecta.

¶ Circa quartum principale dicitur:

Iam nō multa loquar vobiscum. Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam.

¶ Hic ponitur frustrandus aduentus huius mūdi principis. Vbi duo notantur. Vnum est, Irrita diaboli contra innocentem insidia. Alterum, euidens argumentum paternæ dilectionis & obedientiæ, ibi: Sed vt cognoscat munus.

¶ Circa primum dicit: Iam non multa loquar vobiscū. Ideo hoc dicebat, quoniam instabat iam tempus vt comprehenderetur, & ad mortem traderetur. Venit enim, inquit, princeps mundi huius, id est, diabolus. Caue putes quod machinæ huius mundi dæmones imperium habeant, sed prauis & facinorosis hominibus hos insinuat præsidere, qui & iam tunc per orbem terrarum hominibus per idololatriam dominabatur.

mundi nomine censentur. ¶ Vltatum est autem in literis sacris opera mala & ea fractitantes mundi nomine appellari, vt quum dominus ad discipulos suos dicit: Vos de mundo non estis, propter quod odit vos mundus. Illis enim duntaxat dæmones imperant, qui vltro se illis subdidere. Talem itaque mundum regunt dæmones, qui deum non cognouit: contra quem serui Dei perpetuas habent inimicitias, & ille aduersum eos. Quia & quod patiuntur homines importunos, illi inuisibiles faciunt. Instigant enim & inflammant eos, & tanquam vasa sua mouent, & velut propriis organis hic operantur.

¶ Dicat itaq; Venit princeps mundi huius, mūdi s. damnati, id est, amatorum huius mundi: mundi, inquam, qui nunc me odit, & mihi aduersatur, diabolus nunc venit, contentione mortis mecum cōgressurus. Hoc videlicet modo venit in malignis, & peruersis Iudæis, qui Christum citra omnem mortis causam tradiderunt in mortem, vel ipso diaboli sub ministro Pilato testante & dicente: Nulla in eo inuenio causam, & ecce nihil dignū morte actum est ei. Venit

Ioan. 15.

Cyrillus.

Ioan. 18.

nerat

nerat à principio contra prothoplastū, & de suo plurimū in eo reperiens (nempe perſidiam, ſuperbiam, gulam, inobedientiam) hunc facile ſuperauit, trahebātque in ſuo capitiū triumpho. Nec illum ſolū, ſed & vniuerſum genus humanum, quod ſane peccati originalis aſtrinxerat.

¶ Porro ſi princeps tenebrarum ad Chriſtum moriturū venit, in quo non habebat quicquam, penſemus quā terribiliter, quāque ferociter ad ceteros venit homines, opera ſua diſtictē proditurus, & ſupplicij compensatione repetiturus. Vndē dictum eſt ad eum: Tu inſidiaberis calcaneo illius. Vndē & per Pſalmiſtam dicitur: Ipſi calcaneum meum obſeruabunt. Calcanei nomine, vltimum vitæ hominis rectē intelligimus, quōd eō aſtutiūſ maligni ſpirit⁹ inſidiantes obſeruant, quō ſe vltērius hominem tentandi nullum tempus habere non neſciunt.

¶ Venit, inquit, princeps mundi huius, præpoſitus mortis, peccator antiquus, qui homicida fuit ab initio, & in me nō habet quicquam. Quia neque cum peccato Deus venerat, nec eius carnem de peccati propagine virgo pepererat. Vndē & dicebat: Nihil in eo inuenio quod me delectat. Venit ergo ingruente iam Chriſti paſſionis tēpore: vt ſeruetaretur ſi vel timore mortis, mortem fugeret, ſed fruſtra. Nam ſic triftitiam & timorē in Chriſto reperit, quōd tamē cognouit eum promptē & voluntariē mortem pati.

¶ Circa ſecundum, quod eſt, argumentum euidentis paternæ dilectionis & obedientiæ, ſubditur in litera:

Sed vt cognoſcat mundus quia diligo patrem, & ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio.

¶ Quafi dicat: Non idcirco princeps mundi venit, nō propter hoc venire permittitur, quōd ego rapuerim, vel iuſtē exoluere debeam quod ille eſt exacturus, id eſt peccatum habuerim, cui mortis ſupplicium debeat, ſed vt cognoſcat mundus quia diligo patrem. Nihil enim fait quo magis eam quam ad patrem habet dilectionem euidentius oſtenderet, quā q̄ ipſe qui à peccato proſus erat immunis, & in quo nihil erat morte dignum, ipſam mortem patri obediens ſuſtineret. Vndē mox ſubdit:

¶ Et ſicut mandatum deduſti mihi pater, ſic facio. Mandata

b ij ueras

T
Homini
vt diabo-
l⁹ inſidia-
tur.

V
Chriſti
ad patrē
pater dile-
ctio.

DOMINICA

Cant. 8.
Hebr. 9.

uerat autem filio pater, vt pro humani generis reparatione ipse moriens deo sacrificiū & propitiatio pro peccatis nostris fieret. Sed & eouſque pater ipse per ſpiritum ſanctum humanum genus dilexit, vt vnigenitum ſuum in quo ſibi bene cōplacuit, in quo (vt dictū eſt) nulla mortis erat cauſa, mortem crucis ſubire mandauerit. Et vt palām foret quia fortis eſt vt mors dilectio, imō morte fortior, ipse filius per ſpiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo. Vndē mox poſt premiſſa ſubiecit: Surgite, eamus hinc. Ecce quomodo dilectio patris eum impellebat ad mortem, vt mandatum ipſius impleret, accedens ſponte ad eum quo tradendus erat locum.

¶ Ac ſi patenter dicat: Idcirco illum admitto mortis ſceneratorem, vt cognoſcat mundus quia ego diligo patrem, & obediens illi per omnia pro omni mundo, ſicut mandauit pater, ſic facio. Igitur q̄ venit ille princeps mundi huius, ſtultē temeritatis & temerarię ſtultitię eſt: quōd autem incurſus eius ſuſtinens morior, voluntarium obediencię pro omni mundo ſacrificium eſt. Sed patris voluntas deducit me dicentem: Pater, non mea voluntas, ſed tua fiat, quia non quod infirma caro appetit, ſed agendum mihi cenſeo quōd exigit conſilium diuinitatis. Veniat itaque qui nunc venit princeps mundi huius, vt quum in me nihil inueniret, victus in certamine per vnum hominem iure foras eiciatur, ſicut ē contrā per vnum hominem quem vicit, principatum mundi huius iure ſibi obtinuiſſe videbatur. Hoſaſto cognoſcet mundus ſuę ſalutis experimēto, quia ego diligo patrem, & mandato ipſius ſubeo mortē, qui per nullam culpam acquiſiui mihi ex Adam mortis hereditatē.

FERIA SECUNDA PEN.

TECOSTES.

Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret. Ioan. 3.

¶ Præſens ſancti Euangelij lectio quatuor comprehendit. Primum eſt, diuinę dilectionis erga homines offenſio. Secundum eſt, pię credentibus ſpei erectio, ibi: Non enim miſit. Tertium eſt, perfidis & impiis timoris incul

incussio, ibi: Qui autem non credit. Quartum est, incussi timoris causa seu ratio, ibi: Hoc est autem iudicium.

¶ Circa primum duo notantur. Vnum est, ipsa diuinæ dilectionis manifestatio. Alterū, manifestatæ dilectionis desideranda fructificatio, ibi: Ut omnis qui credit.

¶ Circa primum dicit: Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitū daret. Quasi dicat: Sic ei visum est qui ita vos dilexit, vt pro seruis saluandis filium suum dederit. Dicendo igitur: Sic Deus dilexit mundum, multam indicat amoris intensiōem. Multa enim est & infinita distantia. Qui enim immortalis, qui sine principio, qui magnitudo infinita, eos qui sunt ex terra & cinere infinitis plenos peccatis dilexit, & eosque dilexit, vt daret, non quasi debitū redderet: non venderet, quasi aliquid vicissim pro filio recepturus: non accommodaret, quasi postmodum hunc ab illis ablaturus, & repetiturus, sed merè daret. Vndè per Esaiam dicitur: Filius datus est nobis.

*Filius dei
vt nobis
datus.*

*Esa. 9.
Miranda
Dei dile-
ctio.*

Roma. 8.

¶ Admiranda sanè & amplectenda Dei erga homines dilectio, vt daret, non angelum quemlibet, aut seruum, sed filium. Non alienū, sed suum, sed proprium, dicente Apostolo: Proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Filium, inquam, suum, non adoptiuum, sed naturalem & sibi consubstantialem: non vnum ex pluribus, sed vnigenitum. Hunc talem dedit in mortem, vt illi viuant, imò vt mortui reuiuiscant.

¶ Nota quòd sicut suprà dixit filium hominis descendisse de cælo, quanuis non descenderit caro de cælo, sed propter vnā Domini personā & vnā hypostasim, ea quæ Dei sunt attribuit homini, ita & hoc loco ea quæ hominis sunt attribuit verbo Deo. Dedit, inquit, Deus filiū suum in mortem, quanuis impassibilis permanserit Deus, attamē quia vnus & idē fuit per hypostasim Dei filius & homo qui passionem sustinuit, filius in mortem dari dicitur, in quantum & verè passus non in sua natura, sed in sua carne.

*Theophi.
Quæ de
sunt, vt
hominis
tribun-
tur, & è
contra.*

¶ Est autem maxima vtilitas, & mentē excedens humanā, ex huiusmodi datione consequuta, vndè subditur:

Ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam.

b iij.

¶ Ecce

DOMINICA

B *Theoph.* *Vtilitas* *ex morte* *christi.* **¶** Ecce duo lucra. Vnum quidem, quia non petit: Alterum, quòd vitam habeat, atque vitam aeternam. Vetus enim lex promittebat eos qui hanc seruarent implendo, longitudinem dierum. Euangelium verò non temporariam vitam largitur, sed indissolubilem & aeternam.

Sapient. 2. **¶** Vndè Augustinus: Dei filius mortuus est, & ipsa morte liberavit nos à morte. Morte occisus mortem occidit. Scimus autem quia inuidia diaboli mors intrauit in mūdum. Deus enim mortem non fecit, nec latatur in perditione hominum. Ad mortem tamen à diabolo propinatam non venit homo vi adductus: non enim cogendi potentiā diabolus habebat, sed persuadendi versutiam. Consensio tuà ò homo, te perduxit ad mortem. A mortali mortales nati, ex immortalibus mortales facti. Ab Adam omnes homines mortales. Iesus autem filius Dei, verbū Dei, per quod facta sunt omnia, vnicus, æqualis patri, mortalis factus est, *Ioan. 1.* Quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Ergo mortem suscepit, & mortem suspendit in cruce, & de ipsa morte, mortales liberantur.

Typus christi *in cruce* *exaltati.* **¶** Quod in figura factum esse apud antiquos dominus ipse paulò antè commemorauit in eo quod ait: Sicut exaltauit Moyses serpentem in eremo, ita exaltari oportet filiū hominis, vt omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam aeternam. Prosternebatur in eremo populus Israel moribus serpentum, Dictum est à domino ad Moysen, vt faceret serpentem æneum & exaltaret in ligno, admoneretque populum, vt si quis morsus esset à serpente, illū serpentem exaltatum in ligno attenderet. Factum est, moriebantur homines, intuebantur, sanabantur.

¶ Quid sunt serpentes mordentes? Peccata de mortalitate carnis. Quis est serpens exaltatus? Mors domini in cruce. Quia enim à serpente mors, per serpentis effigiem, figurata est mors. Morsus serpentium lethalis, mors domini vitalis. Ergo vt à peccato sanemur, Christum crucifixum intueamur. Quomodo enim qui intuebantur illum serpentem æneum in deserto non peribant moribus serpentum, sic qui intuentur fide mortē Christi, sanantur à moribus peccatorum. Sed illi sanabantur à morte ad vitam temporalem, hic autem ait: Vt habeant vitam aeternam.

¶ Sed

¶ Sed quaestio suboritur non contemnenda: Quum enim hic appareat tanta dei misericordia, & dilectio tam misericors, ubi est dei iustitia? Forsan enim quum dicim⁹, Vniuersae viae domini misericordia & veritas, superbus angelus audet mouere pennam, & aperire os, & gannire. Falsum est, inquiens. Nam quod sic Deus dilexit mundum ut filium suum vnigenitum daret, misericordia sine veritate misericordia iniusta est.

¶ Cui in suam proteruam & obscenam faciem resistimus dicentes: Nunquid conueniebat ut dei dilectio cuiusquam hominis dilectione minor appareret? Nonne pater fidei nostrae Abraham homo erat ex illa massa quae tota in Adam perierat? Ecce hic obtulit deo filium suum, & non pepercit vnigenito suo propter deum. Nonne ergo salua iustitia & veritate deus homini debitor esse voluit, ut & Deus propter hominem filio suo non parceret, quia propter deum homo filio suo non pepercit? Vbi deus accepta tanta iustitiae causa proclamat: Per memetipsum iuravi, quia fecisti hanc rem, & non pepercisti vnigenito filio tuo propter me, benedicam tibi & multiplicabo semen tuum, & possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, atque in te benedicentur omnes cognationes terrae.

¶ Quis audeat dicere deo, quare sic iurasti? Quare apud hominem damnati generis iuramento te obligasti, ut ei sementale dares? Nempe & si solius gratiae & misericordiae est quod prius illum vocauit, & hoc semen benedictionis promittens, de Hur Chaldaeorum eduxit, hoc sane iam veritatis quoque & iustitiae est, quod in tanta tentatione fidei & merito cum interpositione iuramenti promisit atque compleuit.

¶ Igitur tam verax quam misericors deus, tam constanti veritate quam irreprehensibili misericordia sic dilexit mundum, ut filium vnigenitum daret, id est, in altitudinem crucis exaltandum traderet, ut omnis qui credit in ipsum, vide licet eiusdem Abrahae fidem eandem firmiter tenens, non pereat, sed habeat vitam aeternam.

¶ Fide namque filium ille obtulit quum tentaretur, & vnigenitum offerebat in quo susceperat repromissiones, dicens domino: Quia in Isaac vocabitur tibi semen, arbitrans

Gen. 21. quia & à mortuis suscitare potens est Deus. Qui igitur cre
Rom. 4. dit in filium dei vnigenitum, quòd de^o illum dederit sicut
Benedicti promisit, & interemptum suscitauerit, & principem ac Sal
ouem A uatorem exaltauerit, hic eandem cum illo possidet fidem
braba cõ- eandem consequitur benedictionem vt non pereat, sed
sequitur. habeat vitam æternam.

¶ Porò mundum quem dilexit deus humanum genus acci
 pimus, id est, viuos & mortuos: mortuos scilicet, qui ven
 turũ in fide expectauerũt: viuos, qui in illũ siue ex Iudæis
 siue ex gentibus credituri erant. Sic enim ait absque distin
 ctione Iudæi atque gẽtilis vniuersaliter, vt omnis qui cre
 dit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Non enim misit Deus filium suum in mundum vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum.

D ¶ Hic confertur piẽ credentibus spei erectio. Vbi Augusti
aduentus nus: Quantum in medico est, saluare venit ægrotum. Sed
Christi in ipse se interimit qui præcepta medici obseruare non vult,
miserico- Venit Saluator in mundum. Quare Saluator dictus est mũ
dia. di, nisi vt saluet mundum, non vt iudicet mundum? Salua
 ri non vis ab ipso, ex teipso iudicaberis.

¶ Et est sensus: Equidem ad hoc venit filius dei in mũdum
 vt credentes in eum habeant vitam æternam, non vt per
 eant peccatores. Nõ enim venit exacturus satis factionem
 pro illatis contumelias patri, sed magis pro hominibus sa
 tis facere patri. Sed noli errare. Nam ex hoc Christi verbo
 (vt dicit Chrysostomus) multi pigrorum in peccatorum
 magnitudine & negligentia superabundantiam, Dei abu
 tentes misericordia, dicunt: Non est gehenna, non est sup
 plicium, omnia nobis deus peccata dimittit. Sed consyde
 randum quòd duo sunt aduentus Christi, videlicet, qui iam
Aduentus factus est, & qui futurus est. Et prior quidem factus est nõ
Christi in vt iudicet quæ facta sunt à nobis, sed vt dimittat. Secundus
iustitia, autem, non vt dimittat, sed vt iudicet. De priori ait: Non
 veni vt iudicem mundum. Quia enim clemens est, non fa
 cit iudicium: sed interim remissionem omniam peccato
 rum per baptismum primò, & postea per pœnitentiam.
 Quia si hoc modò nõ fecisset, vniuersi simul perditii esse
 mus.

mus. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria dei.

¶ Ceterum quum ait: Non enim misit Deus filium suum in mundum, ut iudicet mundum, hoc profectò contra carnalem Iudæorum opinionem loquitur, quibus terrenum regnum & carnale seculum Christo regnante sperabatur affuturum, bellis & cædibus gentium cruentum, ut per occisiones hominum pacificam pararent sibi victoriam, essentque capientes eos qui se ceperant. Quo sensu irridendo expectabant auream gemmatamque Hierusalem in terris, instaurationem templi, hostiarum sanguinem, ocium sabbati, circumcisionis iniuriam, nuptias, partus, educationem liberorum, epularum delitis, & cunctarum gentium feruitutem, rursusque bella & triumphos, & superatorum neces.

¶ Contra hunc (ut iam dictum est) illorum sensum quo talem expectauerant regem Christum, Non, inquit, misit Deus filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Hoc est, Non misit illum Deus ut iudicet, sed ut iudicetur. Non ut iudicet vel disponat ea quæ in mundo sunt, sed ut iudicetur & agat ea quæ salutis æternæ sunt. Vndè cuidam dicenti sibi: Magister, dic fratri meo ut diuidat mecum hæreditatem. Respondit: O homo quis me constituit iudicem aut diuisorem super vos?

¶ Ceterum in ipsorum potius se venisse iudicium, qui veniente Messia mundum iudicare sperabant gentes suo subiugandas fore dominio, alio loco testatur, dicens: In iudicium veni in hunc mundum, ut non videntes videant, & videntes cæci fiant. Veruntamen nec ista spiritualia sic iudicare tunc venerat, sicut iudicaturus est in maiestate sua, nec secularia vel carnalia vlllo modo iudicare habebat, sed ut saluaretur mundus per ipsum.

¶ Primum enim ad hoc venit ut mundum seruaret, atque hæc intentio eius fuit. Per accidens autem iudicat eos, qui nõ crediderunt, quia iam iudicati sunt. Secundò autem veniet ut omnes iudicet, & faciat vnicuique secundum opera sua. Porro primi aduentus sui clementiam confirmans subdit.

Qui credit in eum, non iudicatur.

¶ Qui credit inquit, non qui inuestigat aut dubitat, non iudica-

Rom. 3.
Rupertus

Iudæorū
error eliditur.

E
Christus
ut non venit iudicare.

Lucæ. 12.
In quorū
iudicium
venit.

Theoph.

Tit. 1.

iudicatur. Sed nunquid si immundam egerit vitam non iudicatur? Maximè quidem. Non enim verè fideles sunt eiusmodi vt Paulus dicit: Fatentur se nosse Deum, factis autem negant. Sed hoc significatur, videlicet quòd propter ipsum credere non iudicatur, dabit autè pœnas graues malorum operum. Propter incredulitatem autem quâ non habet, non punietur.

Rupertus

sententiæ

Christi

sensu.

¶ Sic ergo dominicam hanc intellige sententiam. Qui credit in eum rectè, iustè, fideliter, hic non iudicatur. Nã qui credit & renat⁹ est ex aqua & spiritu sancto, iam alius homo est, iam nouus homo est, iam à vetusto patre recessit, & ad nouum accessit, alienatus ab illo est, alterius semen est. Quare ergo iudicaretur? Quare propter Adam moreretur? Quare propter illius peccatum à dei regno exclusus inueniretur? Absit, inquit, non iudicabitur:

¶ Circa tertium principale dicitur:

Qui autem non credit, iam iudicatus est, quia nõ credit in nomine vnigeniti filii Dei.

F ¶ Hic ponitur perfidis & impiis timoris incussio. Qui autem, inquit, non credit, iam iudicatus est. Nondum apparuit iudicium (inquit August.) & iam factum est iudicium. Nouit enim dominus qui sunt eius. Nouit qui permanent ad coronã, & qui permanent ad flammam. Nouit in area sua triticum, nouit paleam, nouit segetem, nouit zizania. Ergo iam iudicatus est qui non credit. Vbi? Quando? In illo suo patre, in illo peccatore antecessore suo. Quando ille peccauit & iudicatus est, quando tunica pellicea indutus & à regno dei eiectus est, tunc & iste iudicatus, & cum illo in cuius lumbis erat à regno Dei expulsus est. Vnde Theophylactus.

Rupert⁹.

Quando iudicatus fuit

qui non credit.

Gene. 3.

¶ Qui non credit iam iudicatus est. Primùm quidem, quoniam & ipsa incredulitas condemnatio est. Esse enim extra lucẽ, per se maximũ supplicium est. Deinde, quanuis non hic gehennæ traditus sit, sed congregauit hic futuri supplicij occasiones, sicut & homicida tametsi nõdum sententia iudicis condemnatus sit, rei tamen natura condemnatus est, sicut & Adã, qua die comedit de ligno mortuus est, & quanuis viueret, sententiã tamen & natura rei mor-

tuus fait. Omnis igitur incredulus condemnatus est, quod hinc migrans mox supplicio tradendus, & nō ad iudicium producendus, iuxta illud.

¶ Non resurgent impij in iudicio. Indigni enim habentur vt rationem dent impij, sicut & diabolus. In iudicium igitur non resurgent, sed in condemnationem. Vnde Gregorius:

¶ In extremo etenim iudicio aliqui nō iudicātur & pereūt de quibus hīc dicitur: Qui non credit, iam iudicatus est. Non enim eorum tunc causa discutitur, qui à conspectu di stricti iudicis iam condemnatione suā infidelitatis abscedunt. Professionem verò fidei retinentes, sed professionis opera non habentes redarguuntur vt pereant.

¶ Qui verò nec fidei sacramenta tenuerūt increpationem iudicis in extrema examinatione non audiunt, quia præiudicati in infidelitatis suæ tenebris eius quem despexerant inuestigatione argui non merentur. Princeps nanque terrenā rempublicam regens aliter punit ciuem interiūs delinquētem, atque aliter hostem exteriūs rebellantem. In illo iura sua consulit, contra hostem verò bella mouet dignaque eius quid lex habeat non requirit. Neque enim lege necesse eum est perimi, qui lege nunquam potuit teneri.

¶ Quare autem iudicatus est qui non credit, causam assignat, dicens:

Quia non credit in nomine vnigeniti filii Dei.

¶ In hoc enim solo nomine est salus. Non enim habet Deus multos filios qui possint saluare, hunc habet vnigenitum per quem saluat. Itaque qui non credit, in illa antiqua primi hominis damnatione permanet (vt iam dictum est.) Ille autem qui credit, iudicatus quidem & ipse tunc est, sed non iudicabitur, id est, in illa damnatione non retinebitur. Qui credit, iudicatus quidem est in massa sed non iudicabitur in propria persona. Qui autem non credit, & tūc iudicatus in massa, & pro futuro iudicatus est in sua persona.

¶ Querit hīc Augustinus & dicit: Vbi ergo paruulos ponimus baptizatos? Quæstionis ratio est, quia non credunt in nomine vnigeniti filij Dei. Et respondet. Vtique inter

Qui iudicandi, & qui non

Simile.

Nota.

G Rupertus

Indicationes in massa. De baptismo par. Baptismus quid par. uulis confert.

eos

DOMINICA

eos qui crediderunt. Hoc enim eis per virtutem sacramenti baptismalis, & per offerentium responsionem acquiritur ac per hoc qui baptizati non sunt, inter eos qui non crediderunt statuumus.

¶ Circa quartum principale dicitur:

Hoc est autem iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem.

H Hic assignatur iusti timoris causa seu ratio. Vbi tria notantur. Primum est, iniquorum hominum peruersa dilectio. Secundum est, peruersa dilectionis origo seu ratio, ibi: Erant enim eorum mala opera. Tertiū est, oppositi ex opposito necessaria illatio, ibi: Qui autem facit veritatem.

*Dānatio-
nis ratio.*

¶ Circa primum dicitur: Hoc est autem iudicium, hoc est iuste damnationis reprobatorum ratio, quia lux venit in mundum. Scipsum dominus appellat lucem. Erat enim lux vera, vt ipse perhibere dignatus est, dicens: Ego sum lux mundi. Et dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. Tenebras appellat peccata. Nunquid ergo ipsi lucem quaerunt, vel laborauerunt vt inuenirent? Imò ipsa lux venit ad eos, & neque ita ad eam cucurrerunt, quin potius dilexerunt tenebras magis quam lucem. Ergo de reliquo omni eos priuat excusatione. Venit enim Saluator eripere à tenebris, & ad lucem ducere. Quis ergo eius, qui non vult ad lucem accedere miserebitur?

*1° an. 19.
Chryf.*

Rupertus

*Quae lu-
minaria
deus ho-
mini ac-
cendit.*

¶ Nam (vt ait Theo.) si non venisset lux, potuissent homines prætendere ignorasse se quid bonū. Verum, quia venit Deus verbum, deditque verbum suum vt illuminaret, non susceperunt autem illi, omni posthac carent excusatione. Venit iam lux in mundum, prosequuta est homines etiam à principio mox vt de regno dei proiecti sunt. Plurima illis accendit luminaria, vbi post parentum denudationem nati sunt, vt nudationem suam & ipsi cognoscentes & penitentiam agentes, vestitum vel ornatum suum, (id est innocentiam) recuperarent. Plurima sanè huiusmodi illis accendit luminaria & ante legem & sub lege, nempe, iustos viros, quorum factis, dictis, vel scriptis lucentibus seipfos viderent & agnoscerent, tandemque venit ipsa substantia lucis, paratum illis ostendens & facilem introitum regni

regni. Sed dilexerunt magis tenebras quàm lucem.

¶ Circa secundum, quod est, peruersæ dilectionis origo curatio, subditur:

Erant enim eorum mala opera.

¶ Ne quis dicat incredibile esse homines prætulisse tenebras luci causam assignat quor hoc passi sunt, dicens: Erant enim eorum mala opera. I

¶ Quia enim Christianismus nõ solùm recta dogmata, sed & honestam vitam exigit, ipsi autem voluerunt sub luto peccati inuolui, ideo nolunt improbi ad lucem Christiani-
 smi venire, & se eius subiicere legibus. Sed quæ erant eorum opera? Fornicationes, adulteria, homicidia, veneficia, comestiones, ebrietates, furta, periuria, falsa testimonia, & his similia. Quibus omnibus lux ista inimica est, quæ committi prohibet quibus convenire non potest. Idcirco dum ostendit illis aditum regni Dei, dum præcepit illis agere pœnitentiam & generationem cœlestem ingredi, in qua non liceat scortari vel inebriari, polluere vel pollui, concupiscere & rapere vel furari, refugiunt ab ista luce, seque in tenebras suas recondunt sicut Adam pater ipsorum, & foliis ineptæ & prauæ defensionis opera pudenda contegunt, blasphemantes insuper ipsam lucem, suâque defendentes tenebras, vocâtes tenebras lucem, & lucem tenebras.

Theoph.

*Christia-
nismû qui
oderunt.*

Isa. 5.

¶ Et quidem si in iudicium lux ipsa (id est, Dei filius) venisset, haberet hoc quod lucem oderunt nec ad eam venerunt aliquam rationem. Qui enim malorû sibi conscius est, iudicê fugere consuevit, parenti verò qui deliquerunt, occurrunt. Decens igitur erat eos qui multorum sibiipsis erant cõscij peccatorum, maximè Christo ad ignoscendû venienti occurrere, quod & in multis factum est. Etenim publicani & peccatores venientes recumbebant cum Iesu.

*Peccatoris
vt excusa
tio tolli-
tur.*

Marc. 2

¶ Quia verò plerique adeò molles sunt ad subeundos qui pro virtute sunt labores, vt vsque ad vltimum velint inherere malitiæ, in horum suggillationem subdit:

Omnis enim qui malè agit odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius.

¶ Hoc dictum est de iis qui eligunt in malitia permanere, K

re,

DOMINICA

re, ipsi enim lucem odiunt quæ detegit peccatum.

Quare lucem odiunt
10. cõfess.

¶ Sanè (vt dicit August.) quia falli nolunt, & fallere volunt, amant lucem quum seipsam indicat, & oderunt eam quum eos ipsa indicat. Inde retribuetur eis vt eos nolentes manifestet, & eis ipsa non sit manifesta. Amant ergo veritatẽ lucentem, oderunt eam redarguentem.

Roma. 3.
Quibus lux exosa

¶ Attende quòd non ait, omnis qui malè agit, odit lucem, omnes enim peccauerunt & egent gloria Dei, sed omnis qui malè agit, instanter, studiose, perseueranter, omnis vtique non qui per ignorantia, vel per infirmitatem peccat, sed qui diligit, qui diligenter defendit iniquitatem, odit istam lucem & non venit ad eam, vt non arguantur opera eius. Tales erant quorum ipse lucra dispersit eiiciedo vendentes & ementes de templo. Quasi ipse dicat:

Rupertus

¶ Idcirco lucem istam non recipiunt, idcirco me non audiunt, quia nisi de cupidis & auaris atque rapacibus, vel adulteris, munifici, largi, cõtinentes, & operosi fiãt, & omnino renascãtur vt alij sint, dico illis q̃ regnũ Dei nõ cõsequentur. Isti tales quia me verã lucem oderunt vidẽtes me eiicere dæmonia, & sciẽtes q̃ illa in digito Dei eiicia, quẽ Magi quoq; coram Pharaone ex operibus cognoscere potuerunt, mentiuntur & dicunt: In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia, & sic q̃ ad me venire nolunt: quòd lucem præsentem fugiunt, videri volunt ex iudicio rationis facere, non ex odij vel inuidiæ præsumptione.

Luc. 11.

¶ Circa tertium, quod est, oppositi ex opposito necessaria illatio, subditur in litera:

Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manifestentur opera eius quia in Deo sunt facta.

August.
Roma. 7.
Is venit ad lucẽ.

¶ Qui facit, inquit, veritatem, id est, qui cum Deo sentit & indicat aduersus suam quã odit iniquitatem, qui condelectatur legi Dei secundum interiorem hominem, & videns aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suę, & captiuum se ducentem in lege peccati, confitetur, clamat & ingemiscit, dicens: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Qui taliter cum Deo tribunal ascendit, & sibi ipsi displicens seipsum iudicat, & alius esse cupit, hęc talis venit ad lucem, quid sit bonum

bonum sibi indicantem, & regni Dei aditum ostēdentem
 vt manifestentur opera eius piæ confessionis & veræ pœ-
 nitentię vocibus, quia in Deo sunt facta. In Deo utique, nō
 contra Deum, non quo modo illorum opera qui sciēter &
 per industriam peccant & peccata sua defendunt. Ipsi nan-
 que vel per ignorantiam vel per infirmitatē peccauerunt,
 & peccata sua cognoscentes doluerunt, fleuerunt, cōfessi
 sunt, & salutis consilium receperunt.

¶ Initium enim bonorū operum, confessio est operum ma-
 lorum. Facis veritatem & venis ad lucem. Non te palpes,
 non tibi blandiaris, nō dicas: Iustus sum, quum sis iniquus
 & incipis facere veritatem, quia non tibi displiceret pec-
 catum tuum, nisi Deus tibi luceret, & eius veritas tibi ostē-
 deret. Sed qui admonitus diligit peccata sua, odit admonē-
 tem lucem, & fugit eam vt non arguantur opera eius mala
 quæ diligit, hic osor est lucis. Qui autem facit veritatem
 non sibi ignoscit, vt Deus ignoscat. Venit ad lucem cui gra-
 tias agit, quōd illi quid in se odisset ostēderit, Et dicit deor:
 Auerte faciem tuam à peccatis meis: quoniam iniquitatē
 meam ego agnosco, & peccatum meum cōtra me est sem-
 per. Sit ante te, quod nō vis esse ante Deum. Si autem post
 te feceris peccatum tuum, retorquetur illud tibi Deus an-
 te oculos tuos quando iam pœnitentię fructus nullus erit.
 Hæc post Augustinum.

¶ Porro præmissam hanc Domini sententiam Chrystosto- *M*
 mus aliter purat intelligendam. Ait enim: Non autem de *Gentibus*
 his qui ab initio facti sunt Christiani hanc esse sententiā *causa in-*
 accipiendā, sed tantum de his qui ex Gentibus vel Iudæis *credulita-*
 ad rectam transponendi erant fidem. Ostendit enim quo- *tis.*
 niam nullus utique elegit in errore viuens ad fidem veni- *theophi.*
 re, nisi prius inscribat sibi ipsi vitam rectam.

¶ Qui enim facit veritatem, & contendit & aspirat ad vitā
 quæ Deo placeat, is ad Christianismum veluti ad lucē ac-
 cedit quo magis in bono proficiat, & appareant eius ope-
 ra secundum Deum facta. Qui talis est, cum fide recta &
 vitam quoque honestam instituit, lucetque omnibus ho-
 minibus, & in illo glorificatur Deus. Et ita gentibus incre-
 dulitatis causa facta est immunditia vitæ.

¶ Sed fortè dixerit quis: Quid igitur? non sunt & Chri-
 stiani

*Gentilem
bonum es
se nullū.*

stiani improbi & Gentiles honestę vitę fateor & ipse quidem improbos Christianos, at bonos Gentiles inueniri non asseuerauerim. Et natura quidem boni & māsueti reperientur quidam, sed non virtute. Nam exercitatione & meditatione boni nullus inuenietur. Et quanuis boni quidam habiti sunt, omnia tamen ad vanam gloriā fecerunt. Qui autem bonus est propter gloriā & non propter bonum ipsum, si quando tempus inuenierit malis indulgebit concupiscentiis. Nam si apud nos & interminatio gehennę, & omne aliud studium, & vitę innumerabiliū sanctorum vix conseruant homines in virtute, quo pacto nugę Gentilium illos in bono continebunt? Magna quoque res fuerit, si non & pessimos reddiderint.

*Noctem
petrosi.*

¶ Caterū quum ait: Qui autem facit veritatem venit ad lucem, competenti similitudine vsus est. Nam sicut adulteri & scortatores amant noctem, diēque fugiunt, sic omnes impij præsens seculum diligunt, & futuram oderunt, ac mendacio protecti à veritate se abscondunt. E contra sicut operosi ac pudici noctem fastidiunt, diēque tardum æmulo lumine pręueniunt, sic omnes qui ex Deo sunt peccata sua oderunt, iustitiāmque esuriunt & sitiunt, præsensque seculum fastidientes, consciām vbiq; futuri regni Dei veritatem requirunt.

¶ Competenti igitur (vt dictum est) similitudine per comparationē lucis ac tenebrarū vsus est cunctos collaudans, qui quo modo Nicodemus in tempore noctis lucem querebat veritatis, ita vitę præsens obscuritatem sacrę scripturę illustratione solantur, attendentes illi tanquam læcernę lucenti in caliginoso loco donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus eorum. Illos autē improbās qui vt se de ignorantia excusent, nolunt intelligere vt bene agant, & vt non inquietentur neque dimidiētur voluptates eorum cōminationibus futuri iudicij, & prę timore & expectatione quę superuenient vniuerso orbi.

FERIA TERTIA PENTEC.

A Men amen dico vobis, qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.

Ioan. 10.

¶ Prę

¶ Præfens sancti Euangelij lectio duo comprehendit. Vnū est, De pastore & de fure Christi parabolica dissertio. Alterum est, parabolice dissertationis interprete Christo elucidatio, ibi: Dixit ergo eis iterum Iesus.

¶ Circa primum quinque sunt cōsideranda. Primum, quis sit fur & latro. Secundum, legitimi pastoris designatio, ibi: Qui autem intrat. Tertium, veri pastoris circa oues actio, ibi: Et proprias oues vocat. Quartum, ouium tam erga pastorem quā alienum habitudo, ibi: Et oues illum sequuntur. Quintum est, prolata parabolæ intellectus absconſio, ibi: Hoc prouerbiū.

¶ Circa primum præmittendū est quemadmodum in præcedente litera occasione cæci à natiuitate, per Christum illuminati quum dominus dixisset: In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident videant, & qui vident cæci fiant, quidam ex pharisæis dixerunt: Nunquid & nos cæci sumus? Quibus respondit: Si cæci esſetis, non haberetis peccatum. Nunc autem quia dicitis, videmus, peccatū vestrum manet. Horum, inquam occasione, ea quæ iam tractanda sunt induxit, dicens: Amen amen dico vobis, qui nō intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.

¶ Fur videlicet, quia furatur quod alienum est: latro, quia occidit quod furatus est.

¶ Et quidem congrua similitudine pro re & tempore vsus est. Illi nanque, id est, pharisæi, quasi pastores, sed pastoralis potestate abutētes, hominem illum qui illuminatus fuerat, tāquam ouem de ouili ouium (id est, de synagoga) eiecērunt. Itaq; huius occasione tam illis quā omnibus, qui quum lupi sint pastores videri volunt, & subditos suāq; potestati permissoſ neq; per ostium admittunt, neq; per ostiū emittunt, id est, non secundum Deum sed secundum propriam voluntatem anathematizantes condemnant, vel asſumētes iustificāt, iuxta Prophetā dicentem: Viuificabant animas quæ nō viuunt, & mortificabant animas quæ non moriuntur, omnibus inquam, qui eiusmodi sunt, edicit, qd hoc pacto non per ostium in ouile ouium introieriat, sed aliunde ascenderit, & proinde fures sint & latrones.

¶ Hic iam illud subaudiendum est quod postea dicit: Ego

A

IOAN. 9.

Fur & la
tro.

Rupertus

Officio
pastoralis
abutētes.

Ezec. 13.

c

sum

FERIA TERTIA

1047.9.

sum ostium ouium. Constat autē quia Pharisei non solum per ipsum intrare recusabant, dicentes: Hunc autem nescimus unde sit, & quod adhuc peius est, iam conspirauerant quod si quis per ipsum intrare vellet, id est, si quis confiteretur ipsum esse Christum, extra synagogā fieret. Et quidē idcirco hūc de quo dictum est hominem de synagoga eiec- cerant, quia per ipsum intrare iam cœperat.

LUC. 11.

¶ Rectissimē ergo dicitur eis hoc prouerbium quo de ipsis significabatur quia fures essent & latrones, quia videlicet per ostium, id est, per Christum nec ipsi intrant, nec alios intrare permittunt. Ideo si cæci essetis, inquit, hoc est, non si consideretis in vobismetipsis, & si non tulissetis clauim scientiæ, nec ipsi introeuntes, nec alios intrare permittentes, peccatum non haberetis, illud scilicet, quod ostium, id est me, per quem intratur in ouile ouium, tantopere declinatis, & obstruere contenditis. Nunquid enim cæcus ostiū declinare nouit, & non potiùs ignorans & errans ab eo diuertit?

B ¶ Itaque iusto fiet iudicio ut qui non vident ostium, vocentur & ducantur ad ipsum, mōxque introducti videant: qui autem vident ostium, & inuidentes ostio, vel vituperantes illud aliunde ascendunt, ad hoc ut faciendo desyderia patris sui diaboli mactent & perdant, ipsi continuò cæci sūt, videlicet sic foras expulsi, ut iam nec ostium inueniant, nec aliunde ascendere proualeant. Propter illorum ergo vanam & superbam & insanabilem arrogantiam dominus Iesus ista contexuit, in quibus & nos salubriter (si aduertamus) admonuit.

*Frustra
quidam
boni.*

¶ Sunt enim multi (ut dicit Aug.) qui secundū quandam vitæ huius cōsuetudinem dicuntur boni homines, innocentes, & quasi obseruantes ea quæ in lege præcepta sunt, deferentes honorē parentibus suis, nō mæchātes, non homicidium perpetrantes, non furtum facientes, nō falsum aduersus quenquam testimonium perhibentes, & cetera quæ in lege mādata sunt velut obseruātes, & Christiani nō sūt, & plerunq; se iactāt quo modo isti: Nūquid & nos cæci sumus? Sed quia ista omnia qui faciunt, ad quem finem referant nesciunt, inaniter faciunt. Dominus de grege suo & ostiū quo intratur ad ouile hāc loquutus est similitudinē.

¶ Di-

¶ Dicant ergo Pagani: Bene viuimus. Si per ostium non intrant, quid prodest eis vnde gloriantur? Ad hoc enim debet vnicuique prodesse bene viuere, vt detur illi semperviuere. Non est autem cuiquam spes vera & certa semper viuendi, nisi agnoscat vitam quę est Christus, & per ianuam intret in ouile.

¶ Querunt etiam plerunque tales homines persuadere hominibus vt se illi sequentes bene viuant, & Christiani nõ sunt, per aliam partem volunt ascendere, rapere & occidere, non vt pastor conseruare atque saluare. Fuerunt enim philosophi de virtutibus & vitiis subtilia multa tractantes, diuidentes, diffinientes, syllogismos acutissimos concludentes, libros implentes, suam sapientiam buccis concrepantibus ventilantes, qui etiam dicere auderēt hominibus: Nos sequimini, sectam nostram tenete si vultis beatę viuere. Sed non intrabant per ostium. Perdere volebāt, mactare, & occidere. Iactabant etiam & Pharisei se ipsos tanquā videntes, id est sapientes, & negabant Christum, & nõ intrabant per ostium. Ecce & ipsi si quos fortę seducerent, mactandos & occidendos, non liberandos seducebant, & hos dimittimus.

¶ Videamus illos si fortę ipsi intrant per ostium qui Christi nomine gloriantur. Innumerabiles enim sunt, qui se videntes non solũ iactant, sed à Christo illuminatos se videri volũt, sunt autem heretici. Fortę ipsi per ostium intrauerunt: Absit, Nam Christo cõtraria sentiũt, cõtraria dogmatizant.

¶ Vnde Theophylactus: Fur est, qui non per scripturas ingreditur in stabulum ouium, & ita per illas deprehēditur. Sed ascendit aliunde, hoc est, aliam & insolitam sibi viam parat, sicut & corrupti sunt. Talis erit Antichristus. Non enim ex scripturis illius testimonia, sed & eos notat qui mã data legis parui faciebant, mandata autem & traditiones hominum docebant diligenter. Bene dicit, ascendit, quod vtique furis est sepem transilientis, & omnia cum periculo facientis.

¶ Verũ quisquis vult intrare ad ouile, per ostium intret, Christum verum prædicet. Non solũ Christum verum prædicet, sed Christi gloriam quęrat, non suam. Nam

G

philosophorũ vanitas.

Hæretici vt fures.

August.

FERIA TERTIA

multi quærendo gloriam suam, oues Christi sparserunt potius quàm congregauerunt. Humilis enim ianua est Christus. Qui intrat per hanc ianuam, oportet vt humiliet se, vt sano capite possit intrare. Qui autem se non humiliat sed extollit, per maceriam vult ascendere. Qui autem per maceriam ascendit, ideo exaltatur vt cadat. Ille, inquit, fur est & latro, qui oues alienas vult dicere suas, alienas inquam, id est, furto ablatas, sed non vt saluet, sed vt occidat. Ergo fur est, quia quod alienum est, suum dicit. Latro, quia & quod est furatus, occidit.

¶ Circa secūdū, quod est, veri pastoris designatio, subdit:

Qui autem intrat per ostium, pastor est ouium.

D Vidisti indicia latronis, vide & quæ sint pastoris. Nā hoc planè consequitur eum qui intrat per ostium, vt sit pastor ouium: sicut e contrā, eum qui ascendit aliunde, cōsequens est esse furem & latronem. Intrare autem per ostium quid est, nisi imitari Christum, qui sicut paulō pōst dicit, & pastor est & ostium? Sed quid est imitari Christum, nisi non à seipso quæque venire, sed cum subiectione obediētia, mitterentis siue vocantis sustinere imperium? Christus enim nō ipse sibi pastoris nomen aut officium siue possessionem vsurpauit ouium, sed à patre iussus & missus curam requirendæ ouis centesimæ quæ perierat, obedienter suscepit, sicut ipse contestatur dicens: Neque enim à me ipso veni, sed ille me misit. Quod & Apostolus verbis aliis comprobans, nec quisquam, inquit, sumit sibi honorē, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Sic & Christus non semetipsum clarificauit vt pontifex fieret, sed qui loquutus est ad eum, dicens: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Et alio loco dicit: Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. Qui ergo nō à seipso venit, neque seipsum commendat, sed commendatorem Deum expectat vt pastor fiat, intrat vtique per ostium, quia sic imitatur principē pastorum Christum, multūque dissimilis est illis, contra quos hæc maximè dicuntur, Annæ & Caiphæ, qui re vera aliunde ascenderant. Vndè nec mirum est quòd furabantur & mactabāt & perdebant, quia fures erāt & latrones. Non enim hi neque his similes vocati sunt à Deo rāquam Aaron, sed contendendo irruentes alter super alterum

*Exemplū
boni pa-
storis
Christi.*

*Leui. 15.
Ioan. 8.
Hebr. 5.*

*Quis in-
trat per
ostium.*

venale

venale sacerdotium in partes annuas sciderūt. Sequitur:

Huic ostiarius aperit.

¶ Quasi dicat: Huic qui intrat per ostium, id est, qui ordine legitimo propter Deum pastorem sortitur officium, ostiarius aperit, quia videlicet ut studium eius ouibus proficit auditorum corda per gratiam sancti spiritus prouenit. Quod utique legitimus pastor Paulus Apostolus sibi factum esse testatur, dicens: Permanebo autem Ephesi vsque ad Pentecosten, ostium enim mihi apertum est magnum & euidens. Tale etiam est illud quod in Apocalypsi angelo Philadelphie ecclesie promittitur: Hæc dicit sanctus & verus, qui habet clauem David, qui aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit: Scio opera tua. Ecce dabo coram te ostium apertum, quod nemo potest claudere.

¶ Tunc enim sanctus & verus prædicatori cupienti salutem proximorum proficere, ostium magnum aperit, sciens opera eius, quando perpendens intentionem cordis eius, intelligentiam sacri verbi pandere illi dignatur, & labori eius ut fructum faciat, proueniente pariter ac subsequente gratia sua cooperatur. Et nunc quidem ostiarius est ipse qui hæc loquitur, qui antè quàm per victoriam mortis glorificaretur, humilis ianua videbatur, nunc inquam, non solum ostium, sed & ostiarius est, ex quo ascendens in altum captiuam ducens captiuitatem, dedit dona hominibus. Exinde nanque ostiarius esse comprobatur, quia ipse dicit quosdam quidem Apostolos, alios autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores & doctores. Nec verò confusionem facit vllam quòd idem ipse & ostium, & ostiarius est. Nam in ouili quidam brutarum ouium aliud ostium atque aliud est ostiarius, at verò in grege rationali, quod ostium, hoc ostiarius est. Etenim quemadmodum vnus idemque dominus noster Iesus Christus, & via & veritas est & vita, sic non solum ostium, sed & ostiarius, & adhuc ipse ouium est pascua.

¶ Ostiarium igitur ipsum Dominum debemus accipere. Multò enim inter se magis diuersa sunt in rebus humanis pastor & ostium, quàm ostiarius & ostium, & tamen Dominus pastorem se dixit & ostium. Cur non ergo intelligamus ipsum & ostiarium.

E
August.
Pastori vt
ostiarius
aperit.
1. cor. 16.

Apo. 3.

Christus
quando
primum
ostiarius.

Ephes. 4.

Christus
ostium &
ostiarius.
Ioan. 14.

FERIA TERTIA

¶ Est autem in ostio & ostiario nonnulla profectuum nostrorum distinctio. Nam dum per fidem catholicam quisque nostrum ad Christum accedit, Christus illi ostium est, quando autem iam accepto gratia aliquam idem distributor gratiarum largitur, iam ostiarius est. Sic & summis post ipsum pastoribus Apostolis ante passionem suam Christus tantummodo ostium erat, ex quo autem resurgens a mortuis potestatem accepit sicut ipse ait: Data est mihi potestas in caelo & in terra, iam & ostium & ostiarius extitit, & ut veri ostiarius caeli, dona sancti spiritus illis largitus est. Sequitur:

Matt. 23

Et oves vocem eius audiunt.

F ¶ Hoc quippe dignum est & ouibus ipsis expedit. Nam alias Christi oves non essent, sicut alio loco ait: Sermo meus non capit in vobis, quia non estis ex ouibus meis. Nam oves mea vocem meam audiunt & sequuntur me, & ego vitam aeternam do eis, & non rapiet eas quisquam de manu mea. Oves, inquam, Christi non essent, si Apostolos Christi & omnes quibus hic ostiarius aperuit non sequeretur, & si vocem eorum non audirent, hoc est, si doctrinam eorum vel nesciret vel non approbarent. Nam talibus ipse dicit: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qua fretus autoritate Paulus: An inquit, experimentum queritis eius qui in me loquitur Christus? Itaque cuicumque ostiarius aperit, oves vocem eius sciunt, & sequuntur eum, & quicumque sequuntur, oves sunt. Qui autem sequi contemnunt, ipsa rebellione sua testes sunt sibi, quia non oves sed haedi sunt.

IOAN. 8.

IOAN. 10.

Signum ouis Christi

LUC. 10.

2. Cor. 13.

¶ Circa tertium, quod est veri pastoris circa oves actio, subd.

Et proprias oves vocat nominatim, & educit eas.

G ¶ Nouit enim nomina predestinatorum. Unde & discipulis ait: Gaudete autem, quia nomina vestra scripta sunt in caelis. Quam dissimilis est etiam iste quicumque per ostium intravit, vel cui ostiarius aperuit, furibus & latronibus illis qui declinantes ostium, aliunde ascenderunt. Illi nempe nequaquam oves vocant nominatim, sed e contra peruersis vtuntur nominibus, dum dicunt bonum malum, & malum bonum, dum vocant lucem tenebras, & tenebras lucem, vt iustificent impium pro muneribus, & iustitiam iusti auferant ab eo, quemadmodum illi fures & latrones propter quos haec maxime dicuntur, quia hominem illum qui caecus fuerat

LUC. 10.

Rupertus

Oves vo-

care nomi-

natum.

Esai. 5.

fueraſt & viderat, alieno nomine vocantes maledixerunt & exprobrauerunt, & eiecerunt tanquam malum. Non ſic iſte, ſed proprias oues vocat nominatim. Proprias inquam videlicet quia Chriſti oues dilectionis affectu ſuas fecit, vel quia paſtorum principi paſtor ipſe proprio labore & cura nutritia illas quæ non erant acquiſiuit.

*Oues eius
proprie*

¶ Vocat illas nominatim, id eſt, quum ſint oues, nõ hædos vocat, ſed vt ſunt oues, blandè ac familiariter appellat: Et ſi quando hædi fuerunt, non hoc maledico ore tyrannizando illis impropereſcit, niſi fortè pro vtili commemoratione gratiæ purificantis, ſicut Apoſtolus quum vetera commemoraffet nomina, dicendo, neque fornicarij, neque idolis ſeruietes neque avari, neque molles, neque maſculorum cõcubitores neq; fures, neq; rapaces regnũ dei poſſidebũt quũ in quã, hæc vetuttatis nomina cõrigiſſet, mox dei gratiam cõmendãdo ſubiunxit: Et hæc quidẽ fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, & in ſpiritu dei noſtri. Itaque nominatim vocat illas. i. eo nomine quod ſuper nos magnus paſtor ſcripſit, obliteratis nominibus priſcis, nomen ſuum nouũ, nomen filiorũ dei quod eſt nomẽ Chriſtianũ, de quo & per prophetã: Vocabo, inquit, ſeruos meos nomine alio in quo qui benedictus eſt, benedicetur ſuper terram.

1. Cor. 6.

Eſai. 65.

H

¶ Et ſic vocando educit eas, inquit. Vndè educit vel quò educit? Iam quidem quotquot oues Chriſti ſumus, eo ipſo quòd ſumus oues, educti ſumus de tenebris errorum antiquorum, iamq; per manum paſtorum ſuorum eripuit nos Deus de præſenti ſeculo nequam.

Galat. 1.

¶ Veruntamen eſt adhuc, & plerunque euenit. vndè plerumque noſtrum (qui iã ſumus oues Chriſti) oporteat educi, imò & clamore grandi oportet euocari, ſicut per Lazarũ ſignificatum eſt, quem iam fœtentem & quatrduanum legitimus magno Domini noſtri Ieſu Chriſti clamore fuiſſe reſuſcitatum. Sordidantur quippe oues plerunque etiam poſt quàm tonſæ & ſalubri fluuiio lotæ fuerint, & ipſis ſuorum vitiorum morbis delectatæ, in praua detinentur conſuetudine, aut etiam (quod grauius eſt) hæretico ſcedantur errore. Laborat hic paſtor ouium qui per oſtium intrauit, cui oſtiarius aperuit, & vocibus vtens nunc qui-

*Oues educe
cere labor*

dem asperis, verbi gratia, quum dicit Apostolus: Omnino
 1 Cor. 5. auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec
 2. Cor. 6. inter gentes: nunc verò blandis, quum idem ipse ad eos-
 dilatatam est: siue ad Galatas: Filioli mei quos iterum par-
 Galat. 4. turtio donec formetur Christus in vobis, re vera vocat o-
 ues nominatim, donec educat eas. i. prauam in illis forni-
 cationis consuetudinem expurget, vel reformet fidei fir-
 midatem. Quod quia nō sola voce prædicationis, sed ope-
 re quoque & exemplo perficitur, protinus subiungitur:

Et quum proprias oues emiseric, ante eas vadit

I Hoc nempe illi expedit, vt quum emiseric illas per ver-
 bum exhortationis, vadat ante illas per exemplum boni o-
 uis, nequando dicat illi deus peccanti: Quare tu enarras
 iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuū?
 Tu verò odisti disciplinā, & proiecisti sermones meos re-
 trorsum. Quod præcauens Apostolus dicebat: Sic curro nō
 quasi in incertum, sic pugno non quasi aerem verberans,
 sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne for-
 tē quum aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiat.

Oues pa-
stor ante-
cedat.
Psal.
1. Cor. 9.

¶ Circa quartum, quod est ouium tam erga pastorem quā
 erga alienum differens habitudo, subditur:

*Et oues illum sequuntur, quia sciunt vocem eius. A-
 lienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo, quia non
 nouerunt vocem alienorum,*

¶ Ergo quum proprias oues emiseric pastor legitimus, an-
 te eas vadit, non autem eas sequitur, iuxta illud: Sicut po-
 pulus, sic & sacerdos.

¶ Et oues illum sequuntur, Nempe hoc illis expedit ou-
 bus. Si enim de hypocritis & simulatis pastoribus præcipit
 ouibus suis dicens: Omnia quæcunque dixerint vobis ser-
 uate & facite, secundum opera verò eorum nolite facere,
 dicunt enim & non faciunt, quantò magis sequi oportet
 eos pastores qui dicunt & faciunt? Sequuntur ergo illum,
 quia sciunt vocem eius, quia veram & sanam esse cogno-
 scunt doctrinam eius.

¶ Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo. Alica-
 nos non qualefcunque hypocritas, sed huiusmodi fures
 atque

atque latrones hinc accipi oportet quales erant isti, propter quos hoc prouerbiū dictum est, quorum vox multum erat aliena, utpote ad blasphemiam prouocans, dicendo: Da gloriam Deo. Nos scimus quia hic homo peccator est; & Ioan. 9. non est hic homo à deo. Quam utique vocem non agnosces imò agnoscere volens, memoratus homo qui cæcus fuerat & viderat, noluit sequi, sed fugit ab eis ut verè alienis & fugiens mente, corpore quoque ab eis passus est se expelli. Tales sunt omnes hæretici, quorum dogma vox ex Hæretico onibus Christi aliena, & ideo vitanda. Quicumque enim ve rum vox rē oues sunt, alienum non sequuntur, sed fugiunt ab eo, aliena. quia non nouerunt vocem alienorum.

¶ Circa quintum, quod est prolata parabola intelligentiæ absconso, subditur:

Hoc prouerbiū dixit eis Iesus, illi autem non cognouerunt quid loqueretur eis.

K
 ¶ Palcit enim dominus manifestis, exercet obscuris. Illi in Ut disse- quit, non cognouerunt quid loqueretur eis. Et sorte (ut dicit runt incre- Augu.) nec nos. Sed hoc interest inter illos (nempè incre- duli & cre- dulos) & nos antè quàm ipsa verba intelligamus, & nos, dentes. quia nos pulsamus ut aperiatur nobis, illi autem Christum negando nolebant intrare saluandi, sed foris remanere perdendi. Qui ergo hæc quæ audimus piè antè quàm ea intelligamus vera esse atque diuina credimus, magna ab illis diuersitate distamus. Nos enim dicimus, Verum dixit, & bonum est quod dixit, sed nos non intelligimus. Qui sic dicit & credit, pulsat & dignus est cui aperiatur si pulsare persistat incredulus dicit: Nihil dixit. Audiatur iste dicentem Nisi credideritis, non intelligetis.

¶ Hoc prouerbiū, inquit, dixit illis Iesus. Prouerbiū est Esai. 6. quando verbum aliud pro alio verbo dicitur, videlicet ut Prouer- vnum per aliud valentius commedetur, & efficacius intel bia ut uti- ligatur, quod genus dicendi in Sacris scripturis vsitatum lia. est, diuinitusque prouisum tam ad delectandum diligenter auditorem, quàm etiam ad edomandam labore superbiam & intellectum à fastidio renouandum, cui facile inuestigata plerunque vilescunt. Et sic maxime hæc fieri decui, ut conuinceretur illorum superbia, qui de acumine intelli-

144.9.

27c.34.

intelligentiæ ac scientiæ suæ præsumentes, paulò antè dixerant: Nunquid & nos cæci sumus? Et quidem iam tunc iudiciũ fieri incipiebat de oculis eorum vt cæci fieret. Nã si re vera viderent, & nõ odio præsentis veritatis iam cæcutirèt, nõne cognoscere potuissent hoc prouerbiũ quod eis loquebatur saltem per visionẽ propheticã scripturę qua Ezechiel dicit: Vt pastoribus Israël, qui pascebãt semetipsos? Ac deinceps: Nõne greges pascuntur à pastoribus? Lac comedebatis, lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis, gregem autẽ meum non pascebatis. Et post pauca: Ecce ego ipse super pastores, & requirã gregẽ meũ de manu eorũ, & cessare faciam vt vltra nõ pascat gregem meum, nec pascant amplius pastores semetipsos & liberabo gregem meum de ore eorũ, & non erit vltra eis in escam. Post quẽ rãdam ait: Vos autẽ greges pasceat meã homines estis, ego dominus deus vester. Si ergo isti nõ iam cæci fieri inciperent, quomodo non cognouissent de qualium ouili ouium loqueretur eis?

¶ Circa secundum principale dicitur:

Dixit ergo eis iterum Iesus: Amen amen dico vobis quia ego sum ostium ouium.

¶ Hic ponitur dictæ parabolicæ loquutionis interprete Christo dilucidatio. Vbi quatuor notatur. Primum est, tam ostij quã latronum ostensio. Secundum est, per ostium intrantium promissa saluatio, ibi: Ego sum ostium. Per me si quis. Tertium est, furis ad oues perniciofa ingressio, ibi: Fur non venit. Quartum est, summi pastoris salutaris accessio, ibi: Ego veni.

¶ Circa primum dicit: Amen amen dico, vobis ego sum ostium. Vbi Aug. Ecce ipsum ostium quod clausum posuerat aperuit. Ipse est ostium. Vbi iã subaudiri necesse est, quod de seipso dixerat suprã: Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Proinde cum hac propositione qua dicit, Ego sum ostium, subaudita & assumpta sententia quam præmisit, rectè in eum qui sequitur modum concludit:

Omnes quotquot venerunt, fures sunt & latrones, sed non audierunt eos oues.

Hoc

¶ Hoc non de prophetis dicit, sicut Manichæi delirant, qui
 volentes contendere vetus testamentum non esse à Deo *Theoph.*
 & prophetas non esse missos à Deo, vtuntur hoc dicto,
 Omnes qui venerunt, fures & latrones: Sed non de pro-
 phetis hoc dicit, sed de aliis seditiosis. Quod autem de ta-
 libus dicat, manifestum est. Non audierunt enim, inquit, il-
 los oues, prophetas autē audierūt, & per illos crediderūt.
 Quin & laudans oues dixit: Sed non audierunt eos oues:
 Nusquam autem inuenitur laudare inobedientes prophe-
 tas, sed è diuerso vehemēter accusat. Insuper diligenter at-
 tende verbum ipsum: Quicumque venerunt, inquit, non
 Quicumque missi sunt. Nam prophetæ quidem missi adue-
 nerunt, pseudo prophetæ autem quales & seditiosi illi di- *Iere. 23.*
 sti, à nullo missi venerunt, sicut & Dominus dixit: Curre-
 bant, & ego non mittebam eos. *August.*

¶ Intellige quotquot venerunt præter me. Non autem præ-
 ter illum prophetæ venerunt, quia cum illo venerunt qui
 cum Dei verbo venerunt, qui veraces fuerunt, quia ipse
 verbum & veritas venturus præcones mittebat, sed eorum
 quos miserat corda possidebat. Carnem quippe accepit *Ioan. 1.*
 ex tempore qui est semper. In principio enim erat verbum
 Ante aduentum autem eius quo humilis venit in carne,
 præcesserunt iusti sic in eum credentes venturum, quomo-
 do nos credimus in eum qui venit. Tempora variata sunt,
 non fides. Eadem enim fides vtrosque coniūgit, & eos qui
 venturum esse, & eos qui venisse crediderunt. Quotquot *Priscorū*
 ergo præter illum venerunt, fures sunt & latrones, id est, *& præse-*
 ad furandum & occidendum venerunt. Sed non audierūt *tium fides*
 eos oues illi scilicet, de quibus dictum est: Nouit Domi- *eadem.*
 nus qui sunt eius. Eos ergo non audierunt oues, in quibus *1. Tim. 2.*
 non erat vox Christi, errantes, vana fugentes, miseros se-
 ducentes.

¶ Circa secundum, quod est per ostium intrantium promif-
 sa saluatio, subditur:

Ego sum ostium. Per me si quis introierit saluabitur,
& ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet.

¶ Quis hoc dicit iam vice altera, nisi quia non vnum tan-
 tum, sed duo sunt ouilia? Hoc etenim in subsequen-
 tibus

M tibus dicit. Et alias oves habeo quæ non sunt ex hoc ouili. *cur itera*
tò se dicit
ostium
 Ut ergo se vnū eūdēque significaret qui antiquos pasto-
 res, scilicet, Moysen & prophetas dedit, & nunc electione
 sua nouos, scilicet Apostolos admittit, semel & iterum
 Ego sum ostium dixit. Et quum primò se dixisset ostium,
 subiunxit de præterito: Omnes quotquot venerunt fures
 sunt & latrones, sed non audierunt eos oves. Secundò quū
 dicit, Ego sum ostium, de futuro subiungit: Per me si quis
 introierit, saluabitur, & ingredietur, & egredietur, & pa-
 scua inueniet, ita distinguens non ouili vno duo ostia
 (quod vulgò facile est fieri) sed quod longè mirabilius est
 vnum ostium duobus ouilibus attribuit, vt necessariò cō-
 sequatur quod dicturus est in sequentibus. Et fiet vnum o-
 uile & vnus pastor.

¶ Et ingredietur, inquit, & egredietur, & pascua inueniet.
 Olim quicumque ingrediebatur, siue indigena Israelites,
 siue aduena profelytus, pascua legis & prophetarum inue-
 niebat. Sed egrediens à præsentī vita pascua non inuenie-
 bat, siquidem paradisis nondum erat reſerata: egrediens
 inquam, à præsentī vita, pascua non inueniebat.

Ingrēdi,
& egredi
quid.
 ¶ Deinceps autem, Si quis introierit, inquit, saluabitur, &
 ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet, quia videli-
 cet & per fidem ingressus præsentis ecclesiæ ouile via re-
 cta carpet tam legalis doctrinæ quàm & Euangelicæ gra-
 tiæ, & egrediens per mortem carnis statim paradisi deliti-
 is fruētur, cuius vsque ad interiora iam peruium factum
 est hoc ostium, Dominus Iesus, per mysterium suæ sacro-
 sanctæ passionis.

¶ Circa tertium, quòd est furis ad oves pernicioſa ingreſ-
 ſio, subditur:

N *Fur non venit, nisi vt furetur, & mactet, & perdat.*
 Quasi dicat: Meritò eos qui fures sunt & latrones oves
 nō audierunt, quia nō venit fur nisi vt furetur, & mactet &
 perdat. Singula horum, furetur, mactet, & perdat, significa-
 tiones habet proprias, & per hæc certa enumeratione par-
 tiū cūcta nō qualiscunque furis, sed ei⁹ qui (vt iā dictū est)
 fur est & latro, præscripta est atrocitas. Aliud nanque est
 quod furatur, aliud quod mactat, aliud quod perdit. *Quid*
em furatur? nisi salubria ouiuū pabula, *furtimq;* corrumpit,
 quando

quando peruerfis traditionibus Sacram scripturam eo sensu defraudat, quo illam spiritus sanctus scribendam tradidit vel legendam? Hic igitur ad hoc venit ut furetur.

¶ Ingresso autem fure huiusmodi, necesse est oves utrobique periclitari. Nam si furto veritatis consentire, vel pabula corrupta contingere noluerint, iratus fur, continuo maecat. De qualibus Saluator: Ecce, inquit, ego mitto ad vos, prophetas & sapientes & scribas, & ex eis occidetis, & crucifigetis, & flagellabitis in synagogis vestris, & persequimini de ciuitate in ciuitatem. Quod utique postmodum publica insania fecerunt, ab ipso qui hæc loquitur summo pastore cruentum incipiens agere latrocinium.

¶ Si autem furto consentiant furesque sequantur, & audiunt vocem alienorum, tum corpora quidem non maecat, sed animas perdit. Rectissime igitur dictum est: Fur non venit, nisi ut furetur, & maecat, & perdat. Furetur videlicet, & adulteret vel corrumpat verum scripturarum sensum. Maecat sibi non consentientium corpora, animas consentientium perdat.

¶ Circa quartum, quod est summi pastoris salutaris accessio, subditur:

Ego veni ut vitam habeant, & abundantius habeant.

¶ Hoc est oppositum furi, qui venit ut furetur & maecat & perdat. Et congruè quidem nec plus nec minus quam oportuit opposuit dicendo: Ego veni ut vitam habeant. Illi, inquit, occiderunt & perdidit qui eos sequuti sunt, ego veni ut vitam habeant, hoc est, fidem quæ per dilectionem operatur, per quam fidem in ouile ingrediuntur ut viuant, quia iustus ex fide viuit. Et abundantius habeant, qui perseuerando vsque in finem per illud ostium, id est, per fidem Christi egrediuntur, quoniam & fideles moriuntur & abundantius habebunt vitam veniendo quod ille pastor præcessit, ubi nunquam deinde moriantur. Omnes enim resurgent & viuent, sed iusti aliquid amplius habebunt, videlicet regnum cælorum.

¶ Ad hæc, quod ait: Et abundantius habeant, rectè accipi potest ut per hoc discernatur inter oves prioris ouilis & oves posterioris. Nam quantum differunt promissio, & aduentus eius: tantum ultra mediocritatem antiquæ pascuæ

*Vt ma-
ecat.*

Matt. 23

vt perdat

August.

*vita abun-
dantius
vbi ha-
beatur.*

Theoph.

Rupertus

FERIA QVARTA

scuę, abundantius accipiunt oues pascuę nouę. Nam quod minus habuerunt oues Domini antiquitus, testatur Apostolus, qui enumeratis magnis & primis arietibus, sic ad ultimum de illis intulit: Iuxta quidem defuncti sunt omnes isti non acceptis promissionibus, sed à longè aspicientes & salutantes eas, & confitentes quia aduenę & peregrini sunt super terram. Certum est enim quia cūcti greges qui eatenus aduentum eius præcesserant foris excubabant extra paradisum, & longo balatu diuinę visionis pascua desiderabāt, donec is qui hæc loquitur veniret, & sanguine suo flammeum extingueret gladium, cuius desiderati pastoris aduentus promissus eis fuerat. Bene ergo quum dixisset: Ego veni vt vitam habeant, continuò subiecit: Et abundantius habeant, quia videlicet vitam quam habebant in spe, dedit vt haberent in re. Vndè quum suprā dixisset: Per me si quis introierit, saluabitur, protinus adiecit: Et ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet. Quia profectò post aduentum eius dignæ oues, & ouile præsentis Ecclesię per fidem ingressę, abundantius quàm anteriores Dei notitia pascuntur, & per mortem carnis egressę, summi pastoris felici visione perfruuntur.

Hebr. 11.
oues pri-
scæ vt sc-
ris cubis.
bant.

FERIA QVARTA PEN-
 TECOSTES.

Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum. Ioan. 6.

¶ Ex præsentis sancti Euāgelij lectione duo precipuè sunt consideranda. Vnum est, quo pacto ad Christum Salvatore perueniatur, à principio lectionis. Alterum, quale sit & quantum, quod ad Christum perueniens assequatur, ibi: Amen amen dico vobis, qui credit.

¶ Circa primum tria sunt notanda. Primum est, electorum ad Christum per patrem attractio. Secundum est, æqualitatis filij cum patre ostensio, ibi: Et ego resuscitabo eum. Tertium est, qualis sit ipsa ad Christum attractio, ibi: Est scriptum in prophetis.

A ¶ Circa primum, ipsius Domini Saluatoris ore dicitur: Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum. Mox antè præmiserat, dicens: Nolite murmurare inuicem

inuicem. Murmurationis eorum causam sanctus Euangelista paulò antè assignauerat, dicens: Murmurabant ergo Iudei de illo, quia dixisset, Ego sum panis viuus qui de cælo descendi, & dicebant: Nónne hic est Iesus filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem & matrem? Quomodo ergo dicit híc, quia de cælo descēdi? Hoc eorum murmurare peccatum illorum est, de quo excusationem nō habent. Nam nescire quòd descenderit de cælo, non adèd mirum erat, præsertim quum vulgò putaretur Iesus filius esse Ioseph. Sed de illo murmurare, & non potiùs ab illo quærere vt scire mererentur, peccatum erat quo se præstabant indignos qui viam veritatis inuenirent. Hoc enim eorum murmurare, non erat ipsius notitiam inquirere, sed inuidiæ flammam aduersus illum superbiæ & indignationis spiritu cōflare. Sic & patres eorum, non ex eo Deum prouocauerūt, quòd in deserto escas petiuerunt, sed ex eo quòd tentando & murmurando petierunt, sicut ait Psalmista: Et tentauerunt Deum in cordibus suis vt peterēt escas animabus suis, & malè loquuti sunt de Deo, & dixerunt: Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto? Igitur & hi tentatores filij tentatorum, id est, murmuratores filij murmuratorum, non ex eo Christum Dominum offenderunt, quòd illum esse filium Ioseph opinati sunt, sed ex eo quòd quum opera cælestia faceret, & se descendisse diceret, maluerūt inter se de illo murmurare, quàm ab illo descensus ipsius mysterium intentione discendi humiliter quærere. Non enim paruum superbiæ cōtemptum redolet, quòd cum hoc loco ex nomine feriunt dicētes: Nónne hic est Iesus filius Ioseph? Multum enim aduersa sibi que repugnantia nouerant hęc esse de cælo (vt ipse aiebat) descendisse, & (quod ipsi opinabantur) filium esse Ioseph. Rursus omnino sibi consentiebant & consequentia erant, de cælo illum descēdisse, & Dei filium existere. Verùm illi diabolica cōflagrati inuidia, patrem Deum, cuius authoritatem contemnere non possent, in verbis eius se aduertisse dissimulabant, & quòd solum sciri volebant Iesum, videlicet hominem, filiumque Ioseph & Mariæ esse importunè, & mendosè describebant. Dixit ergo eis Iesus.

¶ Nolite murmurare inuicem. Nimirum murmurantes **B**
COR. I.

FERIA QVARTA

*Patrē se
deū habe
re probat*

corripiens, & ne fortè nondum intellexerint, magnificè patrem alium quàm est Ioseph contra illos se habere adstruit dicēs: Nemo potest venire ad me, videlicet, ad quem quum venerit quis (vt antè dixerat) non esuriet, neque sitiet, nisi pater qui misit me attraxerit eum. Hoc planè maius est quàm Ioseph, quia dixerant: Nōne hic est Iesus filius Ioseph? imò & omni homine hoc maius est. Quis enī hominum quenquam trahere potest ad manducandum, sicut manducari oportet hūc panem viuum & verum (quod est verè ad Iesum venire) nisi Deus? Quod liquidò patet, si quid sit illud attrahi, consyderemus.

*Attrahi
ad christum.*

I. Cor. 3.

¶ Attrahi ad Christum panem viuum & verum, est esurire ac sitire iustitiam, tantumque habere odium vel fastidium iniustitiæ, vt talem vacet illi esuriem sitimque tolerare. Ad hæc autem in quouis homine efficienda, quis idoneus? Cuius enim in manu cor cuiusquam est, vt hoc in illo possit efficere? Nunquid in manu vel potestate Pauli? Nūquid Apollo? Nunquid Cephè? Nunquid in manu est cuiusquam omnium verbo Dei ministrantium, vt dum prædicando Dei verbum quasi frangit panem viuum, det mortuis manducandi & viuendi desyderium? Nempè sicut Paulus plautauit, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit, & sicut nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificant eam: sic in vanum prædicatores frangunt panem viuum, nisi Deus in mentibus auditorum sanctum eiusdem panis excitet desyderium. Igitur ad Christum quenquam attrahere, id est, esuriem sitimque iustitiæ cuiquam dare, quum nemo possit nisi pater, ac proinde maius sit hoc omni homine, satis magnifico ab effectu probare incipit, quòd pater suus longè maior sit quàm Ioseph.

Matt. 5.

I. Cor. 1.

Christus

vt nobis

iustitia.

Roma. 10

¶ Sanè (vt ait Augustinus) Iudæi isti à pane de cælo longè erāt, nec eum esurire nouerant. Quippe panis iste interioris hominis quærit esuriem. Vndè alio loco Dominus dicit: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Iustitiam verò nobis esse Christum Paulus Apostolus dicit. Ac per hoc qui esurit hunc panem, esurit iustitiam, sed iustitiam quæ de cælo, descendit, iustitiam quam Deus dedit, non quam sibi facit homo. Si enim nul-

lam

Iam sibi faceret homo iustitiam, non diceret idem Apostolus de Iudæis: Ignorantes enim Dei iustitiam, & suam volentes constituere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. Iudæi erant isti qui panem de cælo descendentem non intelligebant, quia sua iustitia saturati, iustitiam Dei non esuriebat. Porro iustitia Dei hic dicitur, nõ qua iustus est, sed qua dat homini Deus vt iustus sit homo.

¶ Quæ autem erat illorum iustitia qua de suis viribus præsumebant, & quasi implerores legis seiplos ex sua virtute iustos dicebant? Nemo autem implet legem, nisi quem adiuuerit gratia, id est, panis qui de cælo descendit. Legis enim plenitudo, compendio (vt ait Apostolus) charitas est. Charitas non nummi, non auri, aut argenti, non possessionis terrarum, sed Dei videlicet & proximi. Vnde ista charitas? Charitas, inquit, Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis.

¶ Daturus ergo dominus spiritum sanctum dixit se panem qui de cælo descendit, hortans vt credamus in eum. Credere enim in eum, hoc est manducare panem viuum. Qui credit in eum, manducat. Inuisibiliter saginatur, quia inuisibiliter reficitur. Quid igitur talibus murmurantibus respondit Iesus? Nolite murmurare inuicem, tanquã dicens: Scio quare esuriatis, & istum panem non intelligatis neque queratis. Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum.

¶ Gratiæ hæc magna commendatio. Nemo venit, nisi trahatur. Quem trahat, & quem nõ trahat, quare illum trahat, & quare illum non trahat, noli velle iudicare, si non vis errare. Semel accipe & intellige. Si non traheris, ora vt traharis. Veruntamen & hoc sciendum quia hæc de qua iam dictum, est attractio non minus filij quã patris opus & gratia est. Nam & de seipso filius dicit: Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Et eidem spõsa sua dicit ecclesia: Trahe me post te.

¶ Cur ergo de sola persona patris nunc dicit, quòd oportet eum qui ad se venit ab illo trahi? Videlicet quia de patre Iesu murmuratio suborta & vãtilata est à dicentibus: Nonne hic est Iesus filij Ioseph? opportunè primũ de patre ait: Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me attraxerit.

C
Humana
iustitia.

Roma. 13

August.
ora vt
traharis

Rupert.
Ioan. 12.

FERIA QVARTA

xerit eum. Quod ait, nō vt libertatem tollat arbitrij, sed vt ostendat Dei opitulatione ei opus esse qui crediturus est.

Theoph. ¶ Sanè illos trahit pater, qui habent voluntatis aptitudinē. Eos autem qui seipſos non præstāt idoneos, non trahit ad fidem. Nam sicut magnes non omnia trahit, sed ferrum tantū: ita & Deus ad omnes quidem appropriat, eos autem qui magis idonei, & familiaritatem erga ipsum præ se ferunt, trahit.

August. ¶ Nec tamen putes quum audis, quia pater trahit ad filiū, quia quispiam credit inuitus. Nam credere nemo potest nisi volens. Nam corde creditur ad iustitiam. Membrum corporis (puta) manus, pedes, ad operatiōes suas cogi possunt, vt scilicet quispiam cogatur inuitus ire quod nō vult, cor autem, id est, voluntas libera, cogi inuita non potest.

Roma. 10 ¶ Trahit ergo Deus hominem voluntate, trahit desiderio, trahit amore. Et quare non posset hominem trahere voluntas, quum trahat sua quæque voluptas.

Quomodo trahit Deus. ¶ Est enim quædam voluptas cordis, voluptas sancta, cui panis ille dulcis est cœlestis. Porro si Poetæ dicere licuit, trahit sua quæque voluptas, non necessitas, sed voluptas, nō obligatio, sed delectatio: quāto fortius nos dicere debemus trahi hominem ad Christum, qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur iustitia, delectatur sempiterna vita, quod totum Christus est. Si delitiæ voluptatesque terrenæ trahunt eos qui has amant, nō trahit Christus, reuelatus à patre? Ista reuelatio, attractio est. Ramum viridem ostendis oui, & trahis illam. Noces puero demonstrantur, & trahitur, & quod currit trahitur, amando trahitur, sine læsione corporis trahitur, cordis vinculo trahitur. Sic ergo intelligendum est, quod ait: Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum.

¶ Circa secundum, quod est, æqualitatis filij cum patre ostensio, subditur:

Et ego resuscitabo eum in nouissimo die.

Ioan. 3. ¶ Hoc ait de non inæquali cum patre sua potestate. Et ego (inquit) resuscitabo eum in nouissimo die. Quod & supra dixit se facturum cum eiusdem voluntate patris: quis videlicet quod illic dixit, omne quod dat mihi pater ad me veniet, & hæc est voluntas patris mei qui misit me, vt omne

vt omne quod dedit mihi non perdam ex eo, sed resuscitem illud in nouissimo die, hoc idem murmurantibus illis grauiori pondere repetiit: Nemo (inquies) potest venire ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum, murmurantes & inuidos terribili p̄nunciacione excipiens ab illis quos pater sibi daturus sit.

¶ Et ego, inquit, resuscitabo eum in nouissimo die. Quasi *August.* dicat: Ei qui à patre ad me trahitur, qui esuriendo & sitiendo iustitiam ad me trahitur: illi (inquã) reddo quod amat, reddo quod sperat, videbit quod adhuc nō videndo credit, m̄ducabit quod esuriit, saturabitur eo quod sitiit: Vbi? In resurrectione mortuorum, quia ego resuscitabo eum in nouissimo die.

¶ Circa tertium, videlicet qualis sit ipsa Christi attractio, sequitur:

Est scriptum in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audiuit à patre & didicit, venit ad me.

¶ Dicit pluraliter in Prophetis, quia omnes Propheta: *E Docibiles Dei.* vno eodẽque repleti spiritu, licet diuersa prophetarent, tamen ad idẽ tendebãt. Quapropter cum quouis eorum *Ios. 2.* alij omnes concordabant. In Ioel scriptum est: Filij Sion exultate & latamini in domino Deo vestro, quia dedit vobis doctorem iustitię. Expressius tamen in Esaia, vbi dicitur. Ponã vniuersos filios taos doctos à domino. Hoc ipsum & apud Ieremiam his verbis est scriptum: Post dies illos dicit Dominus: Dabo legem meam in visceribus eorum, & in eordibus eorũ scribam eam, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Et non docebit vltra vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens: cognosce dominum. Omnes enim cognoscent me à minimo eorum vsque ad maximum, ait dominus. Nunc enim post quã illa prophetia impleta est, quando iam Deus dedit legem suam in cordibus fidelium, & in visceribus eorum, per spiritum sanctum scripsit eam, non docet vltra Iudeus proximum suum vt faciat profelytum, dicens: cognosce dominum. Omnes enim à maximo vsque ad minimum, id est, à scriba docto vsque ad rusticanum, cognoscunt id de quo nunc agitur, videlicet, quia alium à Ioseph. Iesus habet

FERIA QVARTA

patrem, qui hunc suum filium in mundum misit, & sic docibiles Dei vel à Deo docti sunt.

chrysof.
Fidei dignitas.
F Vides hinc fidei dignitatem, quoniam non ab hominibus neque per homines, sed ab ipso Deo eam debeant addiscere. Magister enim præsudet omnibus paratus sua tribuere, ad omnes suam doctrinam effundens. Sed dicet aliquis:

August.
¶ Si omnes erunt docibiles Dei, qualiter quidam non credunt? Quia videlicet hoc de pluribus dictum est, siue, quoniam omnes qui volunt. Sicut integrè loquimur, quum de aliquo literarum magistro qui in ciuitate solus est, dicimus: Omnes iste hinc literas docet. Non quòd omnes discant, sed quia nemo nisi ab illo discit quicumque ibi literas discit. Ita rectè dicimus, omnes Deus docet venire ad Christum, non quia omnes veniunt, sed quia nemo aliter venit. Olim docebantur homines ea quæ Dei sunt per homines, nunc à Deo docentur, & sunt docibiles Dei, & docti à Deo.

August. super iohann.
¶ Et licet hinc ab hominibus audiant, tamen quod intelligunt, intus eis à Deo datur. Strepitum verborum tantum ingero auribus vestris, nisi reuelet ille qui intus est. Exterior est cultor arboris, interior est creator. Qui plantat & qui rigat extrinsecus operatur, quod facimus nos. Sed neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Ipse enim communis doctor pater per reuelationem notum facit dignis filium suum. Tangit enim corda simplicium & dolo carentium, sicut & se Petro reuelauit. Vt autem manifestius fiat in quo docibiles Dei futuri sunt, protinus adiungit:

Theoph.

Omnis qui audiuit à patre, & didicit, venit ad me.

¶ Omnis, inquit, qui audiuit à patre, hoc est, qui patris reuelationem accipit, & verè illius efficitur discipulus, hinc venit ad me. Non tantum dixit, qui audiuit à patre ille venit ad me, sed addit, & discit. Non enim sufficit audire, sed oportet adesse & discere. Omnes, inquit, qui fuerint docibiles Dei hoc ab illo discant, vt credant in me.

¶ Omnis enim qui habet aures audiendi quas exigit doctrina Dei, & intrinsecus discit, vbi non vox hominis perstrepat, nec penetrat caro & sanguis, sed sola reuelatio patris qui est in cælis: is, inquam, non se potest auertere à filio Dei, sed venit ad me, credit in me, astringitur mihi in-

disso-

dissolubili vinculo dilectionis. Festinat inter membra mea computari, vt eidem cui ego natura filius sum, ipse quoque in spiritu adoptionis filiorum abba pater clamare possit, quo videlicet spiritu praueniente docibilis Dei modo supradicto factus est. Quòd si omnis qui audiuit à patre & didicit, venit ad me: profectò omnis qui non venit non audiuit à patre nec didicit. Et licet nõ sine filio & spiritu sancto doceat pater (inseparabilia enim sunt opera trinitatis) patri tamen hoc potissimum est attributum, quia de ipso procedit & filius & spiritus sanctus.

Doctus à Deo quid facit.

¶ Sed dicet aliquis: Quur non docet omnes vt veniant ad Christum? Præter illa quæ paulò antè ad hoc respõsa sunt, ideo quia eos quos docet, misericordia docet. Quos autè non docet, iudicio non docet. Et quia dixit: Omnis qui audiuit à patre, & didicit venit ad me, ne quis suspicetur hoc eum de carnali patre dixisse, subiicit:

August.

Nõ quia patrem vidit quisquam, nisi is qui est à Deo: hic vidit patrem.

¶ Quasi dicat: Nequaquam ex eo quod dixi, omnis qui audiuit à patre, & didicit venit ad me, consequitur, quòd pater meus visibilis sit, aut corporaliter vt homo adiri potuerit & audiri, quomodo vos indignanter murmuratis quòd dixerim, quia descendi de cælo, quum Ioseph pater meus sit quem vos, scutũ cordis, arripuistis, ne à patre meo quicquam audire vel discere possitis. Pater meus ille est, quem vidit hominum nemo, nec videre potest, qui lucem habitat inaccessibilem.

G

1. Tim. 6.

¶ Nam & si patrum aliqui Deum vidisse leguntur, non tamen in sua hunc substantia viderunt, aut videre potuerunt, sicut Moyse dicenti, si inueni gratiam in conspectu tuo, ostēde mihi te ipsum vt videam te manifestè, responsum est: Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo & viuet, quum vtique eadem scriptura de Moyse præmississet, loquebatur autem dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut solet homo loqui ad amicum suum.

Exod. 33.

Ibidem.

¶ Sanè de beatis angelis hoc intelligendum non est, quin visione Dei perfruantur. Non enim hãc de illis agitur, sed de hominibus quorum nemo Deum vidit vnquam, quia

d iij inter-

FERIA QVARTA

inter stabat, paries inimicitiarum, id est, originale peccatum inter homines & deū, soluendus in carne Christi per passionem mortis, vt posset ab hominibus deus videri.

¶ Ait ergo: Nō quia patrem vidit quisquam, & adiecit, nisi is qui est à Deo, hic vidit patrē. Hic, inquit, qui non est ab homine, cuius esse non incipit ab Ioseph, sicut vos dicitis aduersum me murmurantes: hic inquam (scilicet, ego) vidi patrem ex cūctis filiis hominum, quia solus ab illo sum videlicet natus, non factus. Alioqui, non valeret hęc differentia, qua dixi, nisi qui est à deo, quum omnes homines à Deo facti sunt, quorum tamen illum vidit nemo.

*solus hominum
christus
vidit deū.*

¶ Quum ergo dicit quod nemo vidit patrem nisi is qui est à deo, subaudiendum est, natus vel genitus, illa videlicet natiuitate vel generatione, quæ non gratiæ, sed naturæ est. Non enim ait: Nisi hi qui sunt à deo, sed de vno seipso, hic inquit, qui est à deo, subaudis, solus per naturam natus vel genitus, solus coæternus & consubstantialis filius. Nam nisi propriam hęc accipias filij Dei generationem in eo quod ait, nisi qui est à deo, hic vidit patrem, consequitur quod omnes qui ex deo nati sunt, viderunt deum. Sed nōne omnes qui spiritum adoptionis filiorum accepim⁹, ex deo nati sumus, & dei nominamur & sumus, & nondum apparuit quid erimus, & tamen nemo nostrum vidit deum? Ergo hic qui est à deo, & proinde vidit deum, hic ita à deo est quomodo vnigenitus, quomodo solus consubstantialis, filius vnigenitus, filius (inquam solus naturalis: nam ceteri omnes adoptiui sunt.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.

H ¶ Hic ostenditur quale sit & quantum quod ad Christum veniens, assequatur. Vbi tria sunt consideranda. Primum est, æternæ vitæ credentibus promissio. Secundum est viuifici panis magnifica commendatio, ibi: Ego sum panis vitæ. Tertium est, gratiæ Christi amplectenda commendatio, ibi: Ego sum panis.

¶ Circa primū dicitur: Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternā. Vbi aduertendū q̄ post quā in

in præcedentibus dixerat, ego sum panis vitæ, qui venit ad me non esuriat, & qui credit in me non sitiet vnquam: nunc tandem forti conclusione consistens veritas, murmurantes & concedere nolentes vsque ad victoriam redarguit, pariter hæreticos, qui nõdum erant, prædånans qui dicturi erant Christum non de cælo descendisse, sed existendi initium habuisse de Maria, vel etiam ex Ioseph genitum fuisse. nunc (inquam) tandem forti cõclusionem cæpta perficit, impios cõfundens, pios autem ad manducandum seipsum panem vitæ æternæ alliciens. Amen amen inquit, dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam. Hoc utique ex præcedentibus cõstans & verum esse fidelibus perspicuum, infidelibus autem inexpugnabile est. Si enim pater dat panem de cælo verum qui descendit de cælo & dat vitam mundo, & ego sum ille panis vitæ, ergo qui credit in me, habet vitam æternam. Is enim qui operatur opus dei, filius hominis dat hunc panem. Porro operari opus dei est credere in eum quem ille misit.

Quorundam hæreses confutantur.

Credentes habere vitam æternam.

August.

¶ Reuelare sic voluit dominus quid esset: Qui credit in me habet vitam æternam. Quasi dicat: Qui credit in me, habet me. Quid est autem habere me? habere vitam æternam. Vita enim æterna est verbum quod in principio erat apud deum, & deus erat verbum, & vita erat lux hominum: Assumpsit autem vita mortem, ut vita occideret mortem.

¶ Circa secundum, quod est, viuifici panis gratiosa commendatio, sequitur:

Ego sum panis vitæ. Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis de cælo descendens, ut si quis ex ipso manducauerit, nõ moriatur

¶ Quia turbæ instabant corporalem cibum petentes, & eius cibi qui patribus suis datus olim fuerat reminiscens dicendo: Quid operaris? Patres nostri in deserto manducauerunt manna, ut ostendat quod omnia illa figura erant huius veritatis præsentis, mentionem de cibo spiritali facit dicens: Ego sum panis vitæ. Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt.

chryso.

¶ Cõparat cū manna alimoniam quam ipse dat. Nam ego quidem, inquit, sum panis vitæ. Verum, qui comederunt man-

d iij. na

Theoph. na, mortui sunt. Nō absque causa autem addit, in deserto, *compara* sed volens monstrare quōd non valde diu datū fuerit man-
tur māna na patribus, sed tantū in solitudine, & non contigerit ei-
cum Chri is in terra promissionis. Verū hic panis nō est talis, sed
sti corpore perpetuō durans. Et ita Iudæi multō plura bona accepturi
 erant si voluissent, quā patres sui. Quomodo autem non
 maiora quæ dantur à Christo? Nā & si quis gustauerit mor-
 tē viuit tamē propter spē resurrectionis! Igitur conferte
 effectus, videte panis vtriusque distantias. Patres vestri
 manducauerunt manna & mortui sunt. Patres vestri, scili-
 cet, mali, patres malorum, murmuratores, patres murmu-
 ratorum, infideles, patres infidelium manducauerunt mā-
 na & mortui sunt, imō quum essent mortui mala morte
 peccati, manducauerunt, & manducando non reuixerunt,
 & illo cibo saturati ad inferos descenderunt, intātum mor-
 tui secundum interiorem hominem, vt quidam eorum ad
 huc vitam exteriorem trahentes, absorpti à terra & operiti
 hamo, perierint de medio multitudinis.

Num. 16. ¶ Quid igitur (inquit) illi qui manducant hunc panem nō
 I moriuntur? Dixit enim: Hic est panis de cælo descēdens,
 vt si quis ex ipso manducauerit, non moriatur. Nōne &
 omnes qui manducant hunc panem de quo dicis, hoc est
 corpus meum quod pro vobis tradetur, & qui bibunt cali-
 cem tuum de quo dicis, hic est sanguis meus, nōne (in-
 quā) isti manducantes & bibentes omnes quidem secun-
 dū carnem, multi verō etiā secundum animam moriūtur?
 In quo ergo panem hunc præfers illi quē olim patres mā-
 ducauerūt, pro eo q̄ māducantes māna & bibentes aquā
 de petra mortui sunt, omnes quidem secundū carnē, aliqui
 verō etiam secundū animā? Cōcedim⁹ quidē multos ex eis
 mortuos esse etiā secundū animam, sicut ait spirit⁹ sanctus
 in Dauid: Ipsi verō nō cognouerunt vias meas, quibus iu-
 rari in ira mea, si introibunt in requiem meam, & duplici
 fuisse contritione consumptos. In quo igitur hunc panem,
 quem qui manducant nihilominus moriuntur præfert illi
 quem manducauerunt illorum patres & mortui sunt?

Qui man-
na co. nede
runt vt
mortui
sunt

Ruper.

¶ Ad hæc inquam, attende diligentius. Nūquid vllam fe-
 cit exceptionem patrum bonorum siue malorum? Nōne
 vniuersaliter dixit, Patres vestri manducauerunt manna
 &

& mortui sunt: Patris vestri, inquit, non soli murmuratores vel infideles mortui sunt, sed etiam iusti & quantumlibet fideles: patres omnes vestri mortui sunt, ea videlicet ex causa qua omnes homines in Adam moriuntur. Et hoc dico, quia licet omnes manna manducauerint, nihilominus omnes eadem in morte detenti sunt, sicut & antiquiores eorum patres vel ipsorum iuniores qui manna non manducauerunt, quia in diebus illis non fuerunt, mortui ergo sunt & nihilominus apud inferos propter originale peccatum, & detenti sunt: tam illi, inquam, quam hi qui ante vel post illud manna huc ad populos suos per viam vniuersæ carnis adducti sunt. Non per illud manna liberati sunt, neque ascenderunt ad conuiuium angelorum ut dei visione perfruerentur, qua beati angeli æternaliter viuunt quam in patre suo Adam omnes homines perdiderunt. Sed hic est panis de cælo descendens, qui vtrique ad hoc descendit, ut si quis manducauerit ex ipso non moriatur, nam qui non manducauerit non morietur: imò iam dudum mortuus in Adam ab illa eius hæreditaria morte non liberabitur. Puta Christum dixisse:

*Panē viu-
uum man-
ducantes
vtriusque*

¶ Et quidem mortuorum multitudo plurima est à corporibus separatorum hunc panem expectantium apud inferos quo fraudauit eos peccando pater ipsorum: magna deinceps ventura est multitudo gentium, hunc panem dum adhuc in corpore sunt flagitantium, eumque dum adhuc in carne viuunt, manducaturi sunt. Vtrisque, & illis scilicet, qui iam dudum defuncti sunt & his qui adhuc viuentes in carne sunt vel erunt, ecce parata est, inquit, à patre meo mensa in conspectu ipsorum. Dico enim vobis:

*Christus
vtriusque
viventium
& mor-
tuorum.*

Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.

¶ Hic designatur tertiū, quod est gratiæ Christi amplectēda commendatio. Ego, inquit, sum panis viuus qui de cælo descendi. Ideo viuus, quia de cælo descendi.

*K
August.*

¶ De cælo descendit & manna, sed manna vmbra est, iste veritas est. Vbi est notandū (ut dicit Theoph.) qd panis qd à nobis in mysteriis manducatur, non est tantum figura carnis domini, sed caro ipsa domini. Non enim dixit, panis quem

FERIA QVARTA

*panis
Christi, ve
rū ipsius
corpus.
Argumen
tum nota
bile.*

quē ego dabo, figura est carnis, sed caro mea est. Et ne quē conturbet quoddam credendus sit panis caro, siquidem & in carne ambulante domino & pane alimoniam admittente panis ille qui ab eo manducabitur, in corpus eius mutabitur, & similis fiebat eius sanctæ carni, & in augmentum & sustentationem conferebat, iuxta humanum morem. Igitur & nunc panis in carnem domini mutatur. Sed non apparet nobis caro, sed panis, ut non abhorreamus ab eius esu. Nam siquidem caro apparuisset, insuauiter affecti essemus erga communionem. Nunc autem condescendente domino nostræ infirmitati, talis apparet nobis mysticus cibus, qualibus alioqui assueti sumus. Hæc ille.

*panis vi
uus cur
dissipat^o.*

¶ Sanè panis iste (ut iam dictum est) tam mortuis reficiens quàm viuis præstare Domino paratus est. Et quia mortui propter cibum vetitum quem manducavit pater ipsorum per mortem dissipati erant, nam animæ quidem apud inferos, corpora verò in sepulchris erant, dissipari voluit & ipse panis angelorum, & secundum illam substantiã qua pascuntur Angeli, perrexit ad inferos, ubi animæ huiusmodi refectionem esuriebant, & secundum corpus eodem terræ ventre reconditus est quo recondita erant corpora ipsorum. Undè & animæ Dei visione tunc recreatæ quodammodo revixerunt, corpora verò tunc surrexerunt multa, in futuro autem vniuersa resurgent. His autem quos præsens adhuc seculum in carne retinet, datur hic panis in ea specie quæ viuientibus congruit, id est, in vero panis & vini sacrificio, secundum ordinem Melchisedech.

Sequitur:

L Et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.

Beda.

¶ Hunc panem tunc dominus dedit, quãdo mysterium corporis & sanguinis sui discipulis tradidit, & quando semet ipsum deo patri obtulit in ara crucis.

¶ Quod verò dicit pro mundi vita, non debemus intelligere, pro elementis, sed pro hominibus qui mundi nomine designantur.

¶ In hoc autem quod dicit (inquit Theoph.) quem ego dabo, potestatem suã demonstrat, quod non sicut seruus & minor patre crucifixus est, sed voluntariè. Nã & si à patre dicatur esse

esse traditus, tamen & semetipsum tradidit ipse.

¶ Pro mundi vita carnem suam ad mortem dedit, quia moriendo mortem soluit. Intellige autem per mundi vitam etiam resurrectionem. Nam Domini mors, vniuersalem resurrectionem toti humano generi ministravit. Fortassis autem & vitam in sanctificatione & beatitudine, vitam mundi appellauit. Nam & si non omnes acceperunt sanctificationem & vitam in spiritu, Dominus tamen seipsum pro mundo dedit, & quantum in ipso erat, mundus seruatus, naturaque humana sanctificata est, eo quod accepit virtutem vincendi peccatum per vnum hominem dominum nostrum Iesum Christum, sicut & per vnum Adam ceciderat in peccatum.

¶ Et panis, inquit, quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita. Summa sane consolatio pauperibus, quibus in spiritu sancto missus est Euangelizare Dominus Iesus Christus: summa, inquam, & incomparabilis congratulatio est hæc gentibus terminisque terræ quos pater ei dedit in hereditatem, quia panis iste quem ipse dat, caro sua est pro mundi vita. Quasi dicat: Quum me infernus momorderit, & egomorfus eius, factus fuero mors mortis, in visceribus eius conclusus, additus esurientibus sanctis vt viuificentur vniuersi, tunc ego dabo panem istis residuis, in quo non deest veritas eiusdem carnis meæ, quæeducta de ventre ceti, salua & integra residebit æternaliter ad dexteram patris.

¶ Panem eundem angelorum me tribuente manducabit viuens homo modò sibi congruo, quem dat pater his qui iam recesserunt, vt manducent & resurgant, nunc quidem animæ, corpora verò in die nouissimo.

¶ Hactenus de persona patris dixerat, quòd ille panem verum daret, & ipse filius panis esset, nunc ipse panis viuus & verus ad suam personam per futurum tempus verbi eiusdem transiitioe facta: Et panis, inquit, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.

*caro cbrī
sicut data
pro mūdi
vita.*

*cōsolatio
pauperib⁹*

*Panem
hunc tam
à filioquā
à patre
dati.*

Dominica

DOMINICA PRIMA POST
PENTECOSTES.

Homo quidam erat diues, & induebatur
purpura & bysso, & epulabatur quoti-
die splendide. Luc. 16.

¶ Præfens sancti Euangelij lectio in quatuor partes scinditur. In prima, designatur vitæ duorum hominum notabilis distinctio. In secunda, iusta meritis vtriusque retributio, ibi: Factum est autem. In tertia damnati diuitis gehennale supplicium, ibi: Eleuans autem oculos. In quarta, ardenti in flammis negatum refrigerium, ibi: Et dixit illi Abraham.

A ¶ Circa primum duo notantur. Primum est, diuitis epulonis vita detestanda. Alterum, vlcerosi pauperis inopia miseranda.

¶ Circa primum est aduertendum, que madmodum in precedentibus dominus admoneret facere amicos de manna iniquitatis, quod audientes Pharisei deridebant eum. Verum ille quæ proposuerat exemplis adstruens, ostendit ideo diuitem purpuratum irremediabiliter apud inferos torqueri, quia pauperem Lazarum à quo in vitæ tabernacula recipi posset, amicum sibi facere neglexerat. Ait ergo Homo quidam erat diues, & reliqua.

¶ Secundum Ambrosium, narratio magis quàm parabola videtur, quando etiam nomina exprimuntur. Parabola enim est, vbi exemplum ponitur, & nomina tacentur.

*rem ge.
stam esse.
Cyril.*

¶ Refert traditio Iudæorum, Lazarum quendam tunc temporis fuisse in Ierosolymis, extrema pressum inopia & infirmitate, cuius hic meminit dominus, vt pote noti & manifesti, introducens eum in exemplum ad maiorem sermonis manifestationem, vt videlicet innotescat quòd qui terrenis affluunt opibus, nisi velint pauperum necessitatibus opitulari, grauem incurrent sententiam. Et iterum docet eos qui hic affliguntur, quàm bene habituri sint pro his quæ hic sustinent.

¶ Itaque damnandi diuitis vitam morésque describens: Homo, inquit, quidam erat diues. Erat diues, non est, quia præterijt quasi vmbra. Sanè diuitem absque nomine assumit,

mit, utpote qui nec dignus sit ut à Deo nominetur, iuxta quod per Psalmistam dicit: Nec memor ero nominum eorum per labia mea. Undè & quibusdam de miraculorū virtute superbientibus, in fine dicturus est: Nescio vos undè sitis, discedite à me omnes operarij iniquitatis. Hinc etiā in parabola fatuis virginibus respondet: Amen dico vobis, nescio vos. Itaque homo quidam per reprobationem Deo ignotus, vnus illorum qui vocauerunt nomina sua in terris suis, qui à Deo recedentes in terra scribentur, erat diues. Nec tamen quia diues, ideo reprobatus, quia nec omnis est sancta paupertas, nec omnes diuitiæ criminosa, sed ut luxuria infamat diuitias, ita paupertatem sanctitas commendat.

¶ Caterū diues iste non abstulisse aliena reprehenditur, sed propria non dedisse. Nec dicitur quia vi quenquam oppressit, sed quia in acceptis rebus se extulit. Hinc summo opere colligendum est, quā pœna mulctandus sit qui aliena diripit, si inferni damnatione percutitur, qui propria non largitur. Hoc igitur significat, quod hunc inferno tradidit, quia in sua foelicitate tumidus fuit, quia percepta dona ad vsum arrogantiae inflexit, quia viscera pietatis ignorauit, quia peccata sua redimere etiam quum inibi abundaret, precio noluit.

¶ Porro diuitis istius luxum attende. Et induebatur, inquit, purpura & bysso. Purpuram regij habitus esse colorem maximis è conchiliis tinctā, nemo ferè qui dubitet. Nam conchilia ferro circuncisa, lachrymas purpurei coloris quibus lana tingatur, emittunt. Byssus verò, genus est quoddam lini nimium cãdidi & mollissimi. Itaque purpura desuper ad iactantiae pompam, subter autem ad mollitiem bysso induebatur. Cinerem, terram, & puluerem, purpura & serico tegebat.

¶ Sunt autem nonnulli qui cultum preciosarum vestium non putant esse peccatum. Quod tamen si culpa non esset, nequaquam sermo Dei tam vigilanter exprimeret, quod diues qui torquetur apud inferos, bysso & purpura indutus fuisset. Nemo quippe vestimenta præcipua nisi ad inanem gloriam quærit, videlicet ut cæteris honorabilior esse videatur. Nam quod pro sola inanè gloria vestimentum preciosius

*Diues cur
absqueno
mine.*

Luc. 13.

Matt. 25

*Cur diues
dãnatui.*

B

*Luxus di
uitis.*

Beda.

Grego.

*Luxus ve
stium.*

DOMINICA PRIMA

ciosius quaeritur, res ipsa testatur, quia nemo vult ibi preciosis vestibus indui, vbi ab aliis non possit videri. Quam culpam possumus melius etiam ex diuerso colligere, quia si electio vilis indumenti virtus non esset, Euangelista non tanter de Ioanne non diceret: Erat indutus pilis camelorum. Sequitur:

Matt. 3.

Et epulabatur quotidie splendide.

Luxus in epulis. ¶ *C* Diues hic (inquit Theophy.) omnino dissolutus erat. Nam purpura & bysso induebatur, & praeterea omnibus aliis delitiis vacabat. Epulabatur enim & non nunc tantum, & postea non, sed quotidie: & non mediocriter, sed splendide, hoc est, sumptuose, & prodigaliter,

¶ Secundum eius vestimenta, ita & epulae. Et nos quales epulas, talia & vestimenta sectamur. Vbi secundum Gregorium soletter intuentum est, quia celebrari conuiuia sine culpa vix possunt. Penes etenim semper epulas concomitatur voluptas. Nam dum corpus in refectiois delectatione resoluitur, cor ad inane gaudium relaxatur. Unde

Iob. 1.

& beatus Iob pro filiis suis ex ordine vicissim conuiuia celebrantibus, quotidie dominum precabatur, ut quicquid illi luxu deliquissent, ipse precibus & sacrificiis expiaret. Unde scriptum est: Quinque in orbem transissent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos, confurgensque diluculo offerebat holocausta per singulos. Dicebat enim: Ne forte peccauerint filij mei, & non benedixerint

Exod. 23

Deo in cordibus suis. Hinc iterum scriptum est: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Itaque diues iste talem se gessit sicut vnus aliquis ex habitatoribus Sodomorum.

Ezec. 16.

Unde per Ezechielem dicitur: Haec fuit iniquitas Sodomae sororis tuae, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius & filiarum eius, & manum egeno & pauperi non porrigebant.

¶ Circa secundum, quod est vlcerosum pauperis inopia miseranda, subiungitur:

Et erat quidam mendiculus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam diuitis vlceribus plenus, cupiens saturari de micis quae cadebant de mensa diuitis, & nemo illi dabat.

¶ *Hic*

¶ Hic in primis notandum est, qualis in ore veritatis de superbo diuite & humili paupere sit ordo narrationis. Dum enim de viuentibus loquitur, humano more de diuite primū differens, hunc pauperi mendico præponit. Diuites enim vbique, nempe in templis, in theatris, in foro, in cō-
uiuuiis, honore & loco pauperibus præferuntur.

¶ Verū vbi de eisdem iam vita functis narrationē incipit, diuiti pauperem narrationis ordine præponit. Et similis est hæc mutatio seu vicissitudo, ei quæ de falcone & de capone in vsu est. Falco viuens accuratè pascitur, ingenti sollicitudine custoditur, magni æstimatur, deniq; ipsius domini sui interdum manu gestatur. Altile verò, capō vel gallina, aula pellitur, sterquilinum scalpuriendo victum querit. Sed mors hanc mutat vicissitudinem. Nunciatur domino falconem mortuum, & abiicitur vel in foueam vel in sterquilinum: occisum verò & egregiè coctum & præparatum altile, festiuè ad domini mensam defertur.

¶ Sed nec illud ociosum est, quod de diuite ad pauperem, & rursum de paupere ad diuitem trāsīt, alter enim alteri cōfessus, & alter est propter alterum, iuxta illud: Diues & pauper obuiauerunt sibi, vtriusque operator est dominus. Steriles essent sine pauperibus opulenti, nec inopes sine diuitibus possent sustentari. Nō ergo iniustus est Deus inæqualiter opes distribuens, sed ideo tu abundas & ille mendicat, vt tu bonæ dispensationis merita consequaris, ille verò patientiæ brauii decoretur.

¶ Et erat, inquit, quidam mendicus nomine Lazarus. Certè in populo solent magis nomina diuitum, quàm pauperum sciri. Quid est ergo quod dominus de paupere & diuite verbum faciēs, nomē pauperis edicit, & nomen diuitis nō dicit, nisi quod dominus humiles nouit atq; approbat, & superbos ignorat? Nouit enim dominus qui sunt eius. Moyse à domino dicitur: Te ipsum noui ex nomine, inuenisti enim gratiā corā me. Hinc per Salomonem dicitur: Memoria iusticū cum laudibus, & nomē impiorū putrescet. Impletū est quod beatis pauperibus per Christum Psalmista cecinit fore præstandum, vbi ait: Parcet pauperi & inopi, & animas pauperū saluas faciet. Ex vsuris & iniquitate redimet animas eorum, & honorabile nomen eorum coram illo.

¶ Itaque

*ordinem
vt mors
variat.
Simile.*

*diues &
pauper
pter alte-
rūrum.
Prou. 12.*

Grego.

*1. Tim. 2.
Exod. 33.*

DOMINICA PRIMA

¶ Itaque nomen huius mendici in libro vitæ scriptum Christus videbat, vbi nomen diuitis prorsus erat ignotum. *Philip. 4* Ait Apostolus de suis in Christi Euāgelio cooperatōribus: Quorum nomina sunt in libro vitæ. Et vtique etiam in medijs ipsis vitæ huius calamitatibus fœlices ac ter quaterque beati, quorum nomina in libro vitæ scribi sunt digna, dicente domino: Gaudete & exultate, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. Qui autem peccauerit mihi, inquit, delebo eum de libro meo.

Luc. 10.
Exod. 32.
E ¶ Qui iacebat ad ianuam diuitis, & cetera quæ sequuntur. *Chrysof.* Ideo iacebat ad ianuam, ne diues diceret: Non vidi, nemo mihi nunciauit. Videbat illum exiens & reuertens. Ideo vlceribus plenus, vt crudelitatem diuitis suo corpore demōstraret. Mortem corporis tui ô diues, iacere vides ante ianuam, & nō misereris. Si Dei præcepta non cōsideras, saltem miserere conditionis tuæ, & time ne & ipse talis efficiaris. Habet autem aliquod egrotatio solatium, si opes habet. Quanta ergo in isto pœna est, in quo inter tot vlcera non meminit dolores plagarū, sed famem? Sequitur enim: ¶ Cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa diuitis. Quasi dicat: Sufficiunt mihi micæ mensæ tuæ, quæ vel abiiciuntur vel comeduntur à canibus. Præbe de superfluo eleemosynam inopi, fac de non damno tibi lucrum. Veram insolentia & tumor diuitum in diuitiis subinfertur. Subditur enim:

Ambros.
Indiuites insolentes.
August.
de ver. do.
¶ Et nemo illi dabat. Qualis dominus, talis & familia. Diuites enim ita sunt humanæ conditionis immemores, vt tanquam supra naturam positi, de miseris pauperum incentina suarum capiant voluptatum. Rideant inopem, insultent egenti, & his auferant quorum decebat misereri. Inexplebilis est enim auaritia diuitum, nec timet Deum, nec hominem veretur. Non parcit patri, & amico fidem nō seruat, viduam opprimit, rem pupilli inuadit. Quid igitur restat, nisi vt tandem à iusto iudice Deo sine misericordia feriantur, qui in semetipsis misericordia caruerunt? ¶ Pensandum est hîc, conditor noster omnia quanta cōsideratione dispensat. Nam ecce vlceribus plenus mendicus Lazarus ante ianuam diuitis iacet, qua de re vna, duo dominus iudicia expleuit.

¶ Ha-

DOMINICA PRIMA

Etum in litera consequenter ostenditur.

¶ Circa secundum principale dicitur:

G Factum est autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abrahæ.

¶ Hic ponitur vtriusq; meritis iusta retributio. Vbi duo notantur. Vnum est, defuncti pauperis beata fœlicitas. Alterum, mortui diuitis gehennalis calamitas.

Mors æquat oēs.

¶ Circa primū. Audiuimus qualiter vterq; in terta vixit, audiemus iam quid vterq; post hanc vitā mercedis accepit. Factū est, inquit, vt moreretur mendicus, & cetera que sequuntur. Omnib⁹ enim mors æqua fors est. Moritur diues æquē vt pauper, moritur sapiens æquē vt stultus, magnus æquē vt paruus, iuuenis æquē vt senex. Vndē ait quidam:

2. Re. 14.

Mors refecat, mors omne necat quod carne creatur,
Magnificos premit & modicos, cunctis dominatur.
Scriptum est: Omnes morimur, & quasi aqua in terram dilabimur. Mortalium retundit superbiam qui ait:

Boetius.

Quid o superbi colla mortali iugo
Frustra leuare gestiunt?
Licet remotos fama per populos means
Diffusa lingua explicet,
Et magna titulis fulgeat claris domus,
Mors spernit altam gloriam:
Inuoluit humile pariter & celsum caput,

Piis pauperibus mors optanda.

¶ AEquatque summis infima.
¶ Factum est ergo vt moreretur mendicus, de mendico diues, de misero fœlix, de calamitoso beatus effectus.

Gen. 13.

¶ Vbi Chrysostomus: Tantæ pœnæ repēte delitiis commutantur. Portatur post tantos labores, quia defecerat, ne saltem ambulans laboraret. Et quia abiectus fuerat ab hominibus, ingenti cum honore ab angelis portatur. Nec suffecerat ad portandum pauperem angelus vnus sed plures veniunt, vt chorū lætitiæ faciant. Gaudet vnusquisque angelorum sanctum onus tāgere, libēter talibus oneribus prægrauātur, vt ducāt homines ad regna cœlorū: Hęc ille
¶ Sed quō portatus sit attende. In sinum Abrahæ, inquit, nō pauper, sed diues fuisse legitur, vt agnoscas etiam diuites sanctos & Dei posse esse amicos, atque nullis sanctis pauperibus sanctiores atque maiores. Quis enim non intelli-

gat

gat esse maiorem qui in beatam requiem suscipit, eo qui suscipitur?

¶ Sed à Lazarum cōsyderationē reuocātes, quum audimus factū esse vt moreretur mēdicus, intelligamus morti eius finem impositū, & ipsum vitæ restitutum. Nam de euentu quolibet qui prateriit & iam non est, dicere solemus: Hoc vel illud tali tempore accidit, aut factū est. Mors itaq; piorum trāsit, permanet autē mors impiorum. Mors sanctorū quedam vitæ pro vita cōmutatio est. Vitæ .s. corruptibilis pro immortalī, iuxta quod in Euāgelio Dominus loquitur, dicēs: Qui verbum meū audit & credit ei qui misit me, habet vitam aeternā, & in iudicium nō venit, sed trāsit à morte in vitam. Hinc rursus alibi de iustis scriptum est: Visi sunt oculis insipientium mori, ipsi autem sunt in pace.

¶ Itaque Lazari morte omnis sua finem accepit infelicitas, vt dictū est. Paupertas, inedia, nuditas, vlcera, morbi, despectio, velut vnus noctis somnium abierunt, quorum loco successit abundantia bonorum, honor & gloria, pax & securitas, & gaudium nunquam defecturum. Nullus itaque contemnat pauperes, ægrotos mendicos, & ceteros huiusmodi, qui apud plerōsque superbos tanquam purgamenta huius habentur, ne fortē spernat quos elegit Deus. Quis enim Lazaro despectior, quis pauperior, quis abiectior, quis miserior? Nam quoniam extremæ fuit inopia, idcirco Christus exemplo eius hic vti voluit.

¶ Porro quum audimus beati pauperis animam ab angelis sublatā in sinū Abrahæ, discamus hinc, & ipsi sanctorū angelorū fidei custodiæ atq; tutelæ nostras animas in vita pariter, & in morte assiduis precibus cōmendare, quatenus ab incurfu spirituum malignorū (vtiq; rugientiū preparatorum ad prædā) defensas, in lucis ac pacis loca deducant.

¶ Et portaretur, inquit, in sinum Abrahæ. Et bene locus quietis beatorum, sinus dicitur, vtiq; ad similitudinem sinus maris, quia sicut ille est locus à tempestate, procellis, & ventis quietus, & nauibus à feri maris iactatione subductis opportunus, sic locus ille qui hīc sinus Abrahæ nuncupatur, receptaculum est piarum animarum, quæ mundi huius (quasi cuiusdam maris) labores innumeros, tētationes & pericula quasi horridas tempestates & imminentia

e ij nau.

H

Ioan. 5.

Sapient. 4.
Pio pauperi mors quid contulit.

Loc^o piorum cur sinus dicitur.

DOMINICA PRIMA

naufragia euaserint. Hic planè sinus, hæc requies est, vndè alibi voce saluatoris in Euangelio dicitur: Multi venient ab oriente & occidète, & recumbent cum Abraham, Isaac & Iacob in regno Dei.

Li. de origine animæ.

¶ Proinde b. Augustinus de sinu Abraham differens: Si errare, inquit, pueriliter nō vis, sinum Abraham intellige remotam sedem quietis, atque secretam vbi est Abraham. Et ideo Abraham dictum, non quòd ipsius tantum sit, sed quòd ipse multarum gentium pater sit, quibus ad imitandum fidei principatum præpositus est. Vndè Gregorius:

Lib. 4. mor.

¶ Prius quàm redemptor noster morte sua humani generis pœnam solueret, eos etiam qui cœlestis patriæ vias sequuti sunt, post egressum carnis inferni claustra tenuerūt. Non vt pœna quasi peccatores plecteret, sed vt ij in locis remotioribus quiescerent, quos ab ingressu regni reatus primæ culpæ prohibebat.

Lib. 12.

¶ Itaque ante aduentum mediatoris Dei & hominum, omnis homo quanuis mundæ probatæque vitæ fuerit, ad inferni claustra descendit. Nec tamen ita iustorum animas ad infernum dicimus descendisse, vt in locis pœnalibus teneantur, sed esse superiora inferni loca, esse alia inferiora credenda sunt, vt in superioribus iusti quiescerent, & in inferioribus iniusti cruciarentur.

¶ Circa secundum, quod est mortui diuitis gehennalis calamitas, subditur in litera:

Mortuus est autè & diues, & sepultus est in inferno.

I ¶ Diuitiæ enim à morte saluare neminem possunt. Mortuus, inquit, est diues, de diuite per mortem pauper, nudus, & omnis boni egens effectus. Mortuus tunc est corpore,

chrysof.

sed erat illi antè anima mortua. Nihil enim agebat ex operibus animæ. Nam totus feruor qui prouenit ex dilectione proximi expirauit, & erat corpore defuncto defunctior. Nullus autem est qui sepeliendo diuiti ministrasse dicitur vt Lazaro. Eo nanque quòd in lato itinere delectatus multos habuit obsequetes adulatōres, vt peruenit ad finem, priuatus est omnibus. Simpliciter enim sequitur: & sepultus est in inferno. Sed & anima eius dum viueret, sepeliebatur obruta corpore quasi sepulchro. Sepultura autem

Mortuo diuiti obsequium nullum.

Sepultura inferni.

inferni, pœnarum profunditas est, quæ superbos & immiti
feri

sericordes post hanc vitam vorat. Est autem infernus, inquit Basilius, locus quidam communis in intimo terræ obumbratus vndique & opacus. Cuius est quoddam orificium in profundum tendens, per quod patet descensus animabus ad mala damnatis. Et (vt inquit Chrysostomus) sicut regum carceres extrâ manent, sic & extra mundum foris alibi est infernus.

¶ Mortuus itaque est diues, & modis omnibus mortuus, id est, morte animæ, morte corporis, & morte vtriusque. Idem est dicere, morte culpæ, morte naturæ, & morte gehennæ, quæ est mors peccatorum pessima. Et hæc est illa eius sepultura de qua hic dicitur: Et sepultus est in inferno. Vnde non confurget, iuxta quod per Psalmistam dicitur: Sepulchra eorum, domus illorum in æternum.

¶ Itaq; diues quondã, nunc in inferno sepultus, incõparabiliter inferior pauperiorq; quàm vnquã mendicus ille vlcerosus fuit, effectus est, iuxta quod scriptum est. Dives quum dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos & nihil inueniet. Et iste quidem duxit in bonis dies suos, & in pũcto ad infernũ descēdit. Et hic finis est diuitũ crudelium & superborũ, iuxta quod sermone diuino ad vñ eorum propheta loquitur dicēs: Detrahta est ad inferos superbia tua, cõcidit cadauer tuũ. Subter te sternetur tineæ, & operimentũ tuum erũt vermes. Ecce quanta & quàm subita mutatio tantarum opum in tantam inopiam, tantarum voluptatum in tanta tormẽta, quotidianarum epularum in sitim & inediã sempiternam, purpuræ & byssi in flammæ gehennæ.

¶ Proinde singulis sua peccatoribus in inferno sepulchra parata sunt, vt qui similes fuerunt in culpa, etiam similia tormenta sortiantur. Prospiciendum cuique est, quonam loco perpetuam animæ suæ eligat sepulturam. Siquidem operibus piis sinus Abrahæ, prauis autem operibus gehennæ sepultura paratur.

¶ Vñtatum est in sua quemque parochia post obitum tumulari. Ius suum diabolus districtè sibi defendit, nec patitur eum qui suæ debetur parochiæ, alio loco sepeliri. Diabolus ergo quasi quidam seuerus parochus est, cuius parochianum eum esse cognoscis, qui videlicet ab eo in aqua concupiscentiæ carnalis baptizatur, qui illi suorum

*Psal.**Iob. 17.**Iob. 11.**Esa. 14.**Misera rerũ mutatio.**Vt anima sepultura eligatur.**Diaboli parochianus.*

DOMINICA PRIMA

operum & initia, & consummationem quasi primitias soluit, & decimas, qui lasciuis cantilenis, dictaminibus impudicis, carminibus vanis, aut verbis detractoriis, vel dicendis vel audiendis intendens, parochi sui diaboli quasi officio vel vice audiendis sedulo studet adesse. Talis enim iste fuit qui dicitur sepultus in inferno.

*Iere. 22.
Sepultura
ra asini.*

¶ De huiusmodi sepultura per Ieremiam de quodam impio rege dicitur: Sepultura asini sepelietur, putrefactus & proiectus extra portas Ierusalem. Sepultura asini talis est: Pelle[m] eius suus sibi tollit dominus, carnes deuorantur à canibus, ossa frigoribus & æstui, grandini pluuiisque relinquuntur.

Eccle. 10.

¶ Sic nimirum, mortuo homine impio, terrenas eius diuitias tollunt hæredes, caro vermibus, anima gehennæ supplicii deputatur. Vnde per Sapientem dicitur: Quum morietur homo, hæreditabit serpentes, & bestias & vermes. Per serpentes dæmones, per bestias hæredes aut filios ingratos aut bestialiter viuentes, per vermes perpetuos stimulantis conscientie remorsus intellige.

HOMILIA ALTERA.

Eleuans autem oculos suos, quum esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu eius. *Lucæ .16.*

¶ Hinc vsque ad finem lectionis duo restant consideranda Vnum est, damnati diuitis gehennale supplicium. Alterum, in flammis ardenti negatum refrigerium, ibi: Et dixit illi Abraham.

L ¶ Circa primum duo notantur. Vnum est, damnati diuitis fera cognitio. Alterum, ardentis & eiulantis irrita deprecatio, ibi. Et ipse clamans dixit.

*Pæna vt
oculosape
rit.*

Tob. 4.

¶ Circa primū dicitur: Eleuans autem oculos quum esset in tormentis. Nunc oculos diuitis pœna aperit, quos antè clauserat culpa. Cognoscitur enim dominus iudicia faciens qui nō fuit cognitus longanimis & patiens, & misericordiā repromittens. Sed nūc frustra in suppliciis oculos eleuans aperit, quos olim inopi & mendico crudeliter clausit. Hinc rectè vir iustus filiū instituēs ait: Nō auertas faciem tuam ab vilo paupere, ita enim fiet, vt nec à te auertatur facies

do-

domini. Ergo sibi vtile fuisset, si (dū tēpus erat miserendi) ad pauperē & inopē cōpassionis oculū subleuasset, dicēte Psalamista: beatus qui intelligit super egenū & pauperem in die mala liberabit eum Dominus. Cōtra verò, iudicium sine misericordia fiet ei, qui non fecit misericordiam.

¶ Perhibet disciplina Physicorum talpam viuam oculis carere, qui tamen in ea post mortem à perscrutātibus reperiuntur. Quid aliud diues avarus quàm talpa terram semper voluens, semper in terra delitescens, tam sui cognitio ne cecus quàm Dei? Hi in morte recipient oculos, quum dicēt: Quid nobis profuit superfuit superbia, aut diuitiarū iactātia quid cōtulit nobis? Transferunt omnia velut umbra. Qui hoc dicūt, verum dicunt, sed serò consententur errorē. Quem tamē nō agnoscerēt, si non eis mors oculos aperuisset. Hinc per Psalmistā dicitur: Dormierūt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. Et rursum alibi: Diues quū dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil reperiet. Aprehendet eū quasi aqua inopia. Dormit diues & oculos aperit: quia quum caro moritur, illud anima videre cogitur, quod dum viueret prauideri contempsit.

¶ Quum esset, inquit, in tormentis. Non ait, quum esset in tormento, sed in tormentis. Totus enim in tormentis erat oculos solos liberos habebat, vt alterius lætitiā posset aspicere vt magis torqueatur, quia non habet quod alius habet. Aliorum enim diuitiā, eorum qui in paupertate sunt, tormenta sunt.

¶ Proinde sicut pauperi dum viueret grauiorem reddebat pœnam iacere ante ianuam diuitis, & aliena bona conspiceret: sic diuiti mortuo augebat exitium, & in gehenna accubitus, & delectationis Lazari prospectus, ne sola tormentorum natura, sed etiam collatione honoris illius, intolerabilius sentiret supplicium.

¶ Vidit Abraham à longē & Lazarum in sinu eius. Multi erant pauperes iusti, sed quia ad eius iacuerat limina aspectui occurrit ad eius tristitiam. Vndē innotescit, q̄ in die illo qui alium iniuria affecerit, videbit iniuria affectum in quali sit gloria, & hic iterum illum in quanta condēnatio ne, sicut in hoc loco diues Lazarum, & Lazarus diuitem.

*Avarus
quasi talpa.
Sap. 5.*

Iob. 27.

Chrysof.

Retaliatio iusta.

*M
Chryf.*

DOMINICA PRIMA

Theoph.
Gene. 3.

¶ Proinde quemadmodum Dominus eiectum Adam è regione paradisi collocavit, vt continuo aspectans clariss sentiret à quantis bonis excidisset, sic & illum condemnauit in conspectu Lazari, vt videns illum in qualibus esset sentiret vnde per inhumanitatem excidisset. Et propterea non apud quemdam alium iudicum, sed in sinu Abrahæ vidit Lazarum, quoniam hospitalis fuerat Abraham. Vt Igitur reprehenderetur illius inhospitalitas, propterea à illum apud Abraham videt.

Triplex
per mor-
tem com-
mutatio.

¶ Sed inter diuitem hunc & pauperem mendicum, rebus subito per mortem versis, triplicem attende commutationem. Primum etenim diues qui in aula magnifica versatus, & molli ac sublimi cathedra fultus fuerat, iam contemptus, abiectus, & ab omnibus derelictus, in imo iacet. Pauper autem qui præ foribus diuitis iacuerat omni solatio & auxilio destitutus, in sublimi Abrahæ sinu honoratur atque fouetur, iuxta quod per Salomonem dictum fuerat. Iacebunt mali ante bonos, & impij ante portas iustorum.

Esai. 65.

¶ Secundò, diues in delitiis & summa vixerat voluptate, in extremis verò Lazarus doloribus. Sed nunc vice versa diues flammis circumdatus eiulat in tormentis, Lazarus in sinu Abrahæ lætus exultat. Vnde per Esaiam Dominus loquitur, dicens Ecce serui mei comedent, & vos esurietis, Ecce serui mei bibent, & vos sitiectis, Ecce serui mei lætabuntur, & vos confundemini, Ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos præ dolore cordis clamabitis, & præ contritione spiritus ululabitis.

Prov. 21.

¶ Denique, Lazarus in hac vita micæ panis mendicabat à diuite, postmodum diues à paupere mendicabat stillam aquæ. Verum, sicut diues quondam non exaudierat Lazarum ita nec isthic medicus beatus diuitem exaudiuit, iuxta quod per salomonem dicitur: Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit & non exaudietur.

¶ Circa secundum, quod est ardentis & deprecantis irrita supplicatio, sequitur:

Et ipse clamans dixit: Pater Abrahã miserere mei, & mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.

¶ Et

¶ Et ipse clamās, inquit, Magnæ enim pœnæ, magnam vocem reddebant. Pater Abrahā. Patrem vocat, quem in operibus noluerat imitari. Miserere mei, inquit. Frustra sibi petit misereri, qui nec sui nec aliorum misertus fuerat. Sed & frustra ô diues agis pœnitentiam, vbi non est pœnitentia locus. Tormenta te cogunt, non mentis affectus.

¶ Et mitte Lazarum, inquit. Erras miser, Abraham mittere non potest, sed suscipere potest. Vt intingat extremum digiti sui in aquā. Lazarum videre non dignaberis, & nunc digitum eius desyderas? Hoc quod petis tu ei quum viueret facere debebas. Aquam desyderas, qui delibutos cibos antè fastidiebas. Vide consciētiam peccatoris, non totum audet poscere digitum. Quo pacto credere potuisset hic diues dum viueret, aliquando futurū esse vt pauperis opem mendicans clamans & eiulans imploraret? Itaque nemo pauperem spernat, ne forsitan & ipse iusto Dei iudicio rebus aliquando mutatis, pauperem deprecari cogatur.

¶ Hinc profectò colligitur quanta sit districtio seueritatis dei. Diues enim iste qui vlcerato pauperi mensæ suæ vel minima dare noluit, in inferno positus vsque ad minima quærenda peruenit. Nā & guttā aquæ petiit, qui micas panis negauit. Sanè (vt dicit Basilius) condignum præmium redditur diuiti, ignis ille & infernalis pœna, & lingua arefacta. Vice lyræ sonantis, gemitus: vice potus, desyderium stillæ. Vice speculationum enormium, caligo profunda. Vice ambitus incessantis, peruigil vermis.

¶ Sed cur non vertit sermonem ad Lazarum, sed ad Abraham? Confundebatur forsatis, existimans & Lazarū vindictæ audum, & ex suis causis iudicabat illum. Si, inquit, ego tanta fœlicitate fruens cõtempſi illum tantis malis conangustatū, & neq; micas ei communicauit, multò magis & ipse contemptus vindicabit, & vt mihi beneficium concedatur non annuet. Propterea ad Abraham facit sermonem. Putabat enim ignorare patriarcham quæ contigissent.

¶ Sed notandum est quid sit quòd diues in igne positus, linguā suā refrigerari petit. Mos quippe est sacri eloquij vt aliquādo aliud dicat, & ex eodem dicto aliud insinuet. Superius hunc superbū diuitem Dominus non loquacitati vacantē dixerat, sed superfluè cõuiuantē, neque hūc de loquaci-

N
Damnati
diuiti
verba
expen-
de.

Gregori⁹
Districta
actum re
tributio.

Theoph
Ex sese a
lios meti-
tur.

O
Gregori⁹.
Cur lin-
gua cru-
ciatur.

DOMINICA PRIMA

quacitate notauit, sed cum elatione & tenacitate de edacitate peccasse. Sed quia abundare in conuiuio loquacitas solet, is qui malè conuiuatus dicitur, apud inferos grauius in lingua ardere perhibetur. Primò nanque malè conuiuantibus famulatur culpa loquacitatis, post loquacitatē ludendi etiam leuitas sequitur, sicut scriptum est: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Sed prius quàm ad lusum moueatur corpus, ad iocos & uerbanania mouetur lingua. Quid est ergo quod in tormentis positus diues linguam suam refrigerari postulat nisi quod is qui conuiuando magis de loquacitate peccauerat, per retributionis iustitiam in lingua atrocius ardebat?

Chrysof. ¶ Cæterum, per ea quæ dicta sunt instruimur, quàm sit confultum in diuitiis non cōsidere. Ecce diues indiget paupere qui dudum esuriebat. Mutantur res, & notificatur omnibus quis diues esset, & quis pauper esset.

Nota similitudinem. ¶ Sicut enim in theatris quum aduersperascit, & astantes recedunt, exeūtes & amictus deponētes, qui reges prætore uisi fuerant, nudis uultibus videntur ut sunt: Sic & ad ueniente morte, & soluto spectaculo uniuersi, laruis egestatis & diuitiarū depositis, ex solis operibus diiudicantur quinam uerè sint diuites, qui pauperes, qui gloriosi, qui uel in glorijs. Ad hæc, quòd linguam suam uult refrigerari quòd in flamma totò arderet, significat quod scriptum est: Mors & uita in manibus linguæ. Et quia ore confessio fit ad salutem, quod per superbiam ille non fecit.

Augu. de quæstionibus pron. 18. Rom. 10. Extremū digiti. ¶ Extremū autē digiti vel minimā operationem significat: qua per spiritū sanctū subuenitur. Porro stilla aquæ, modicum aliquid est refrigerantis misericordiæ. Notandum uerò est quòd lingua & manus & digitus in animabus metaphoricè dicuntur. Sicut enim in deo manus, ipsius operatiua uirtus dicitur, sic & ea quæ hîc de mēbris animarum dicuntur non corporaliter, sed mentaliter seu spiritualiter exponenda sunt. Animæ enim huiusmodi membra non habent nihilominus tamen in membris ideo pati dicuntur, quòd exuta à corporibus tales pro peccatis suis affectus sentiunt, ac si etiam corpore paterentur in membris.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona

bona in vis tua, & Lazarus similiter mala. Nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris.

¶ Hic post præmissa subiungitur, in flâmis ardenti negatū refrigerium. Vbi tria per ordinē describūtur Primum est, negati refrigerij causa seu ratio. Secundum, dānati diuitis pro suis supplicatio, ibi: Et ait. Tertium, dignam ob causā supplicationis reiectio, ibi: Et ait illi Abraham.

¶ Circa primum dicitur: Et dixit illi Abraham: Filii recorda re quia recepisti bona in vita tua. Filium appellat, & accepta cōmemorat bona, vt ei & de amissa hæreditate, & fecerit Boetius. licitate præterita dolor augeatur. Nam vt sapiens quidam ait: In omni genere infortunij, infœlicissimū gen^o est fuisse fœlicē. Recordare, inquit, sed meliūs esset præuidisse. Chrysof. præterita bona trisitiam agunt.

¶ Quia recepisti bona, id est, quæ vera bona esse putabas. Nō potes & in terra regnasse, & hīc regnare. Diuitiæ tibi contingere non possunt & in terra & in inferis.

¶ Et Lazarus similiter mala. Non quòd Lazarus ea mala putauerit, sed ex censura diuitis hoc dicebat, qui inopiam & famam & diram agridudinem existimabat mala. Quando igitur infirmitatis & agrotationis magnitudo premit, Lazarum cogitemus, & lætanter accipiamus mala in vita nostra.

¶ Hæc ergo ei dicuntur, quia fœlicitatem dilexit seculi nec aliam vitam præter illam in qua superbus tumebat adama uit. Lazarum autem dicit mala recepisse quia intellexit huius vitæ mortalitatem, labores, dolores, & erumnas, pœnā esse peccati, quia omnes in Adam morimur, qui factus est transgressione mortalis.

¶ Recepisti, inquit bona in vita tua. Quasi dicat: Si quid boni fecisti, vndè tibi præmium deberetur? omnia recepisti in illo mundo epulans, ditatus, oblectatus successibus prosperis. Hic autem si quid mali commisit, vniuersa recepit, paupertate, fame, & extremis oppressus miseriis, & vterque veltrum huc nudus accessit. Hic quidem à peccatis, propter quod & consolationem sortitur, tu verò à iustitia, propter quod immitigabilem præfers pœnam. Nunc autē hic consolatur tu verò cruciaris.

¶ Quæ sententia, vt dicit Gregorius, pauore potiùs indiget

get quàm expositione. Nam qui in hoc mundo exterioris boni aliquid accepistis, ipsum donū exteriùs debetis extimescere, ne pro vobis quorundam actuum vestrorum re compensatione sit datum, ne iudex qui hīc dona exteriora restituit, à retributione intimi boni repellat ne honor hīc vel diuitiā, non adiumētum virtutis, sed remuneratio sint laboris.

¶ Ecce enim dum dicitur, Recepisti bona in vita tua, indicatur & diues iste boni aliquid habuisse ex quo in hac vita bona receperit. Rursūmque dum de Lazaro dicitur, quia recepit mala, profectò monstratur & Lazarum habuisse malum aliquod quod purgaretur. Sed mala Lazari purgavit ignis inopiā, & bona, diuitis remuneravit fœlicitas transeuntis vitæ. Illum paupertas afflixit & terfit, istum a bundantia remuneravit & repulit.

¶ Quicūq; ergo bona in hoc seculo habetis, quum vos bona egisse recolitis, valde de ipsis pertimescere, ne cōcessa vobis prosperitas, eorundem remuneratio sit bonorum.

¶ Et quum quoslibet pauperes nonnulla reprehensibilia perpetrare conspiciatis, nolite despiciere, nolite desperare, quia fortasse quos superfluitas tenuissimæ prauitatis inquinat, caminus purgat paupertatis. De vobis omnino pertimescite, quia nonnulla etiam malè acta prospera vita se quita est. De illis verò sollicitè pensate, quia eorum vitam etiam magistra paupertas cruciat quousq; ad vitæ rectitudinem perducatur. Sequitur:

Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum est, vt hi qui volūt hinc transire ad vos, nō possint, neque inde huc transire.

Q
chaos magnum firmatum.

¶ Chaos magnum, id est, interstitium immensum, hiatus & caligo horrenda. Et secundum Theophylactum, significat iustorum à peccatoribus distantiam. Nam sicut eorum affectus varij fuerūt, sic etiam mansione non modicum differunt. Quòd chaos firmatum dicitur, quia non potest dissolui, agitari, vel conuerti. Firmatum est enim graui, seueraque diuini iudicij sententia.

¶ Talis est enim hæc segregatio, vt reprobi in sua sint malitia indurati, vt bene operari non possint, & electi in bono

bono confirmati vt peccare amplius nequeant, & hoc est quod alter non potest ad alterum transire. Post mortē enim nequeunt merita immutari, sed quocunque ceciderit lignum, ibi iacet, siue ad austrum, siue ad aquilonem. Quali dicat Abraham: Videre possumus, transire non possumus. Et nos videmus quid fugerimus, & vos videtis quid perdidideritis. Nostra gaudia cumulant vestra tormenta, & vestra tormenta cumulant nostra gaudia.

*Eccle. 11.**Chrysostr.*

¶ Hinc elicias argumentum contra sequaces Origenis qui dicunt: Quum terminus sit imponēdus suppliciis, erit tempus quo peccatores aggregabūtur iustis & Deo. Ecce enim audimus Abraham dicentem, quod hi qui volunt hinc ad vos, vel illinc ad nos transire, non possunt. Abraham sanē fide dignior est quā Origenes. Semel diuisit Deus inter eos qui finaliter boni vel mali sunt permansuri, iam res immutari non potest.

*Theophi.**Dānatorū
pēnas esse
perpetuas.*

¶ Itaque ostenditur hīc per incommutabilitatem diuinę sententię nullum auxilium misericordię præberi peccatoribus à iustis, etiam si velint præbere. Quo admonet vt in hac vita homines subueniant quibus possunt, ne postea etiam si optimē recepti fuerint, eis quos diligunt opitulari non valeant. Illud enim quod scriptum est, vt & ipsi recipiant vos in æterna tabernacula, non de superbis & immisericordibus scriptū est, sed de his qui sibi eos amicos de operibus misericordię fecerunt, quos iusti non velut propria potestate quasi gratificando recipiunt, sed permissione diuina.

*Augu. de
ques. enā.*

¶ Proinde prudens Abrahę responsum attende. Primū enim rationem reddidit diuiti quorū illum adiuuare nō debeat, quoniam videlicet receperit bona in vita sua. Deinde quod etiam si velit iuuare illum, prorsus nequeat propter immensum chaos inter vtrunque. Vndē Gregorius:

¶ Iustorum animę quanuis in suę naturę bonitate misericordiām habeant, iam tamen authoris sui iustitię coniunctę, tanta reſtitudine constringuntur, vt nulla ad reprobos compassione moueantur. Etenim vsque adeo reprobi in sua malitia sunt obstinati, sicque etiam Deum ipsum oderunt, vt nolint esse cum illo. Et quia superbia eorum qui Deum oderunt ascendit semper, adhuc grauiores

*Malitia
damnato
rum.*

pēnas

DOMINICA PRIMA

Apoca, 16 pœnas potius vellent perpeti, quàm pœnitentiam agēdo cum Deo in gratiam redire, iuxta quod Ioannes in Apocalypsi perhibet, dicens: Et blasphemauerunt homines nomen Dei habentis potestatem super has plagas, neq; egerunt pœnitentiam vt darent illi gloriam. Ecce quàm magnum chaos, inter beatos obfirmatum est & damnatos. ¶ Circa secundum, quod est damnati diuitis pro suis supplicatio, subditur.

Et ait: Rogo ergo te pater, vt mittas eum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, vt testetur illis ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.

August. de quæst. Euang.

¶ Lazarus petit mitti, quia sensit se indignum qui testimonium perhibeat veritati. Et quia non impetrauerat paululum refrigerari, multò minus credit se laxari posse ab inferis ad prædicationem veritatis.

Ambro.

¶ Serius diues iste magister esse incipit, quum iam nec discendi tempus habeatur nec docendi.

Grego. Cognitio diuiti ad pœnam.

¶ Vbi etiam notandum est, ardenti diuiti quanta ad supplicium cumulantur. Ad pœnam nanque suam ei, & cognitio seruatur & memoria. Cognoscit enim Lazarus quem deserpexit, fratrum quoque suorum meminit quos reliquit. Perfecta quippe ei ultio de paupere non esset, si hunc in retributione non cognosceret. Et perfecta pœna in igne non esset, si non hoc quod ipse patitur, etiam suis timeret. Vt ergo peccatores amplius in supplicio puniantur, & eorum vident gloriam quos contempserunt, & de illorum etiam pœna torquentur quos inutiliter amauerunt.

Cognitio beatis ad gaudium.

¶ Credendum verò est quod ante retributionem extremi iudicij, iniusti in requie quosdam iustos conspiciunt, vt eos videntes in gaudio, non solum de suo supplicio, sed etiam de illorum bono crucientur. Iusti verò in tormentis semper intuentur iniustos, vt hinc eorum gaudium crescat, quia malum conspiciunt quod misericorditer euaserunt, tantòque maiores ereptori suo gratias referunt, quanto euidentius cernunt in aliis quid ipsi perpeti si essent neglecti, potuerunt. Quia qui creatoris sui claritatem videt, nihil in creatura agitur quod videre non possint.

¶ Ceterum

¶ Ceterum, & aliud hinc quoddam dogma docemur, quod lazari quidem anima non est erga presentia sollicita, nec retorquet se ad aliquod relictorum. At verò diues quasi quoddam visco etiam post mortem à vita detinetur carnali. Nā si quis omnino carnalis secundum mentem fiat, nec postquam corpus exuerit, remouetur à passionibus eius. Videre autem est insignem diuitis huius malignitatem. Non enim ait: Mitte Lazarum ad fratres meos, ne meo exemplo & more viuentes offendant Deum, sed tantum ne veniat in locum istum tormentorum, sicque non faciebat hoc in laudem & gloriam Dei.

Grego.
Niss.

¶ Petenti itaque diuiti Lazarus mittatur, ab Abraham protinus respondetur. Vbi tertium, quod est dignam ob causam supplicationis reiectio, designatur.

Et ait illi Abraham: Habent Moysen & Prophetas, audiant illos.

¶ Quasi dicat: Nō sint tibi magis curę fratres tui quàm deo qui eos creauit, & statuit eis doctores qui eos comonerēt & sollicitarēt. Vocat autē hinc Moysen & Prophetas, Mosai ca scripta & Prophetica. Per legē instrui de operibus poterant, per Prophetas de fide. Lex enim quę essent facienda monstrabat. Prophetę verò nunciabant credenda. Ceterum, hoc loco dominus euidentissimē declarat vetus testamentum esse fidei firmitatem, retundens perfidiam ludæorum, & hæreticorum nequitias excludens. Sequitur:

S
Chrysof.

At ille dixit: Nō, pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.

¶ Aduertere est importunitatem diuitis, qui tot verbis inaniter & frustra sanctū patrem defatigare veritus non est.

¶ Deinde videre etiam est iniquitatem hominis, quoniam qui antea cum fratribus suis recusauerat Lazaro dare micas ex mensa, nunc illum cupit suam requiem deserere, sinūque Abraham relinquare, & rursus ad istos in mundum venire. Non autem petiit Lazarus reuiuiscere, mortemque denuò experiri. Ceterum, ex diuitis sermone colligitur fratres suos planē sui fuisse similes, iisdemque quibus ipse, vitiis imbutos. Et quia ipse de verba despexerat, hæc audire nō posse suos sequaces existimabat. Quia enī
audien-

DOMINICA PRIMA

audiendo scripturas ipse contemnebat & fabulas esse putabat, ex semetipso de suis fratribus iudicabat, dicens eos scripturas non audituros, sed si quis ex mortuis resurrecturus esset, & ad eos iturus, ipsi forent credituri.

Theophi. ¶ Tales etiam sunt & nunc, qui dicant: Quis ea vidit quæ sunt in inferno? Quis venit illinc, & annunciauit nobis? Inuenias sanè huiusmodi falsò Christianos qui nolunt non solum Moysen & Prophetas, sed nec Christum ipsum, nec Apostolos eius audire, & multò minus quoscunque catholicos & veraces prædicatores, sed mitti sibi aliquem volūt suæ farraginis pseudopphetam quasi emersum ex inferis Lazarum.

¶ Attendere etiam est hominem temerarium, qui & ipsum Abraham docere tentet, & quem nunquam in operibus bonis sequutus fuerat, patrem tamen semper inclamat. Cui etiam quod à Domino Iudæis fuerat exprobratum, rectè dici posset: Si filij Abraham estis, opera Abraham facite.

10an. 8.

¶ Itaque similes huic damnato diuiti sunt, qui quicquid in ecclesia vel agitur vel prædicatur, sacerdotum commēta, & deliramēta clamant esse monachorum. Vanè autem iste mortuorum aliquem cupit resurgere, ratus vanissimos fratres suos plus fidei quàm viuētibus, illi habituros, quomodo olim rex Saul optabat Samuelem audire mortuum, cui viuo credere recusarat. Sed iam audiamus patrē Abraham veraci sententia respondentem:

1. Reg. 28

Ait autem illi: Si Moysen & prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

grego. ¶ Quia nimirum qui verba legis despiciunt, etiam redemptoris præcepta qui ex mortuis resurrexit quantò subtiliora sunt, tantò hæc difficiliùs implebunt. Et nimirum constat, quia cuius implere dicta renuunt, ei proculdubio credere recusant. Quòd autem verum sit eum qui non auscultat scripturis, nec à morte rediuiuis auscultaturum, ipsi testes sunt Iudæi, qui nunc quidem volebant occidere Lazarum, nunc verò inuadebant Apostolos, quum tamen multi à mortuis Christo domino in testimonium resurgentes venissent in Ierusalem, & apparuissent multis. Quòd

si nobis profuturum fuisset ad fidem quòd mortui resurgentes uiuentibus testificarentur, etiam hoc saepe fecisset dominus. Nunc uerò nihil ad eò uile est ac scripturarum studiosa scrutatio.

Theoph.
Non ex-
pedire te-
simoniũ
mortuorũ

¶ Mortuorum suscitationem falsè & apparenter facere potest etiam diabolus ut seducat imprudentes, seminans doctrinas de inferno dignas sua malicia, at eis qui scripturas probè scrutantur, nihil potest illudere. Illæ enim sunt lucerna & lumen, quo lucente fur deprehenditur & manifestatur. Sed & illud consydera, quòd mortuus quisque iam rediuiuus, seruus tantum est. Quæcunque uerò dicunt scripturæ, ea dicit dominus. Undè & si resurgat mortuus, & si cœlitus descenderit angelus, omnibus magis fide dignæ sunt scripturæ. Nam angelorum dominus, uiuorum denique dominus & mortuorũ eas instituit. Quòd & si crebrò resurgerent mortui, hoc iterum tempore contemneretur.

chrysof.

Nota.

¶ Dixerit aliquis: Si nulla est mortuis cura de uiuis, quomodo diues rogauit Abraham ut mitteret Lazarum ad quinque fratres suos? Sed nunquid quia diues ille hoc rogauit, ideo quid fratres agerent vel paterentur in illo tempore, sciuit? Ita illi cura fuit de uiuis, quanuis quid agerent omnino nesciret, sicut nobis est cura de mortuis, quãuis quid agat omnino nesciamus. Sed rursus occurrit quæstio, quomodo hic Abraham esse sciebat Moysen & Prophetas, id est libros eorum? Vbi etiam nouerat diuitem illuc in delictis, Lazarum uerò in doloribus uixisse? Verum, nõ quum hæc agerentur in uiuis, sed eis mortuis potuit Lazaro indicante cognoscere, ne falsum sit quod ait Propheta: Abraham nesciuit nos. Possunt & ab angelis (qui rebus quæ aguntur hinc præstò sunt) audire aliquid mortui Possunt etiã aliqua quæ necessarium est eos nosse, non solùm præterita, uerum etiam futura, spiritu Dei reuelante cognoscere. Hæc August.

August.
Li. de cu-
ra p mor-
tuis agēda

V
Nũ mor-
tuis sciant
actus ui-
uorum.
Esa. 63.

f. Domi-

DOMINICA SECVNDA POST
PENTECOSTEN.

Omo quidam fecit cœnā magnam, & vocauit multos. Luc. 14.

¶ Ex præsentis sancti Euangelij parabola tria principaliter sunt consyderanda. Primum est, Mira diuinę benignitatis liberalitas. Secundum est, Negligentię humana

indigna peruersitas, Ibi: Et cœperunt. Tertium est, Irę Dei formidanda seueritas, Ibi: Et reuersus.

¶ Circa primū duo norantur. Vnum est, Cœnæ magnæ præparatio. Alterum, Vocandis inuitatis serui destinatio, Ibi: Et misit.

A ¶ Circa primum dicitur: Homo quidam fecit cœnam magnam. Docuerat saluator in præcedentibus præparare cõuiuū rependere nequeuntibus, quum sit repensandum in resurrectione iustorum, dicens ad eum qui se inuitauerat: Quum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites, ne fortẽ te & ipsi reuoluerint, & fiat tibi retributio. Sed quum facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum.

Cyrl.

August.

¶ Hęc quum dixisset, quidam de simul recumbentibus intelligens vnum & idem esse resurrectionem iustorū & regnum Dei, repensationem eiusmodi commẽdans, ait ei: Beatus qui manducabit panem in regno Dei. Homo iste animalis erat, nõ satis diligenter percipiens ea quę Christus prætulerat, putauit corporeas esse remunerationes sanctorum. Et in longinqua iste suspirabat, & panis iste quem desiderabat, ante illum discumbebat. Quis enim est panis regni Dei nisi qui dicit: ego sum panis viuus qui de cœlo descendi? Nolite parare fauces, sed cor.

¶ Sed quia nonnulli hunc panẽ fide tenus quasi odorando percipiunt, dulcedinem verò eius attingere veraciter gustando fastidiunt, subiecta parabola dominus talium torporem cœlestibus epulis dignũ non esse redarguit, dicens: Homo quidam

quidam fecit cenam magnam, & vocauit multos. Parabolica narratio est, vnde nec alia iuxta literam habet expositionem quam spiritualē. Itaque homo iste nemo alius est quam ille de quo per Prophetā dicitur: Homo est, & quis cognoscet eum? Igitur homo ille Deus est, qui ob immensam suam in nos clementiam & misericordiam homo vocari dignatur. Qui quoties punitiuam suā virtutem indicare vult, vrsa, pardus, & leo, huiusmodi nuncupatur. Quādo autem vult exprimere misericordiam, dicitur homo.

¶ Qui fecit cenam magnā, quia satietatem nobis aeternae dulcedinis praeparauit. Vnde ipse Dei filius homo factus loquitur, dicēs: Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensam meā in regno meo. In hoc enim Dei filius de caelo descendit, vt ad hanc cenam nos reuocaret. Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. De cuius cenae incomparabili apparatu per Esaiam dicitur: Oculus non vidit Deus, absque te, quae praeparasti expectantibus te.

¶ Idcirco autem hoc conuiuium Dei, non prandium sed cena nominatur, quia post prandium cena restat. Post cenam verò conuiuium nullum restat. Quia ergo eternū Dei conuiuium nobis in extremo praeparabitur, rectum fuit, vt hoc non prandium, sed cena vocaretur.

¶ Notandum verò est, quòd inter delicias corporis & cordis hoc distare solet, quòd corporales deliciae quum non habentur, graue sui desyderium accendunt: quum verò habitae eduntur, comedentem protinus in fastidium per satietatem vertunt. At contrā, spirituales deliciae quum non habentur, in fastidio sunt: quum verò habentur, in desyderio. In illis appetitus placet, experientia displicet. In istis appetitus vilis est, experientia magis placet. In illis appetitus saturitatem, saturitas fastidium generat. In istis appetitus saturitatem, saturitas appetitum parit. Augent enim spirituales deliciae desyderium in mente dum satiant, quia quantò magis earum sapor percipitur, eò amplius cognoscitur quòd auidius ametur. Et idcirco non habent, amari non possunt, quia earum sapor ignoratur. Quis enim amare valeat quòd ignorat? Internas ergo delicias homo non appetit, qui eas comedere diu longèque dissueuit.

f ij ¶ Sed

Terem. 27
secundū 70
Theoph.

cena coelestis.

Luc. 22.

Ioan. 3.

Esai. 56.

Grego.

R
Grego.
Differēt
deliciae
cordis &
carnis.

DOMINICA SECVNDA

¶ Sed superna nos pietas nec se deserētes deserit. Contē-
pras enim illas delicias ad memoriā nostrā oculos reuo-
cat, easque nobis proponit, in promissione torporem excu-
tit, atque vt fastidium nostrum repellere debeamus inui-
tat, quum dicit: Homo quidam fecit cœnam magnam.

*cœnatur
magna.*

¶ Et meritò quidem cœnam hanc, id est, æternam beatitu-
dinem, quam humano generi præparauit, magnā dicit, tum
quia magnis impēsis (id est, Christi morte) præparatur, tum
quia conuiuē omnes magni sunt, nempe reges, iuxta quod
de eis scriptum est: Accipient regnum decoris & diadema

Sapient. 10

Matt. 25

speciei de manu Dei. Sanè tunc accipient, quando illis do-
mini voce dicetur: Venite benedicti patris mei, possidete
paratum vobis regnum à constitutione mundi.

Grego.

¶ Et vocauit multos. Multos vocauit, sed pauci veniūt, quia
nonnunquā ipsi qui ei per fidem subiecti sunt, æterno eius
conuiuio malè viuendo contradicunt. Multos vocauit, qui
vult omnes homines saluos fieri. Omnes vocat, qui ppter
homines homo factus exclamat, dicens: Venite ad me o-

2. Tim. 2.

Matt. 11.

mnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.
¶ Vocauerat olim per Prophetas, postmodum vocauit per
Apostolos, per martyres suos, per pastores & doctores, &
modò per Euangelicos prædicatores.

*Per quid
vocat de^o*

Iob. 25.

Roma. 10

¶ Vocat nihilominus per beneficia, vocat per flagella, vo-
cat per miracula, vocat per interiora mentis hortamenta.
Neminem præteriit, spernit neminem, sicut scriptū est: Su-
per quem non fulget lumen illius? Testatur Apostolus mū-
dum vniuersum Christi Euangelium audiuisse, & vtrique
hoc auditu fuisse vocatum, quum dicit: Nunquid non au-
dierūt? Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum,
& in fines orbis terrę verba eorum. Vocauit ergo multos,
imò innumeros, & hoc vocatione communi, qua sunt mul-
ti vocati, pauci verò electi. Neque enim hīc de illa singu-
lari & gratiosa loquitur vocatione, qua soli vocantur ele-
cti, de qua per Apostolum dicitur: Quos prædestinavit cō-
formes fieri imaginis filij sui, hos & vocauit.

Roma. 8.

Hest. 1.

Assueri

cōuiuium

typicè.

¶ Huius tantę gratię typus in conuiuio Assueri regis emi-
cuit. Is enim monarcha præpotens regnauit ab India vs-
que ad Aethiopiam super centum viginti septem prouin-
cias, Itaque tertio imperij sui anno fecit grande conuiuium
cunctis

cunctis principibus & pueris suis fortissimis Persarum & Medorū inclytis, & præfectis prouinciarum in quo omnes aureis poculis & stratis sericeis & purpureis utebantur.

¶ Iste Assuerus qui latissimè regnauit, illum præsignauit de quo propheta vaticinio fuerat prænuntiatur: Et dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarū. Cui significationi ipsum etiam arridet vocabulū. Assuerus enim interpretatur, beatus. Christus in uaque per assuetum præfiguratus decurso tempore legis naturæ, decurso item tempore legis scriptæ, in tēpore noui testamenti, videlicet gratiæ tempore quasi tertio imperij sui anno, æternæ beatitudinis conuiuium præparans morte adita ingressum venire uolentibus operuit.

¶ Circa secundum, quod est uocandis inuitatis serui destinatio, subiungitur:

Et misit seruum suum hora cœnæ, dicere inuitatis ut uenirent, quia parata sunt omnia.

¶ Quid hora cœnæ, nisi finis mundi? In quo nimirum nos sumus, sicut iadudum Paulus testatur, dicēs: Nos sumus in quo fines seculorum deuenerunt. Si ergo hora cœnæ iam est quum uocamur, tantò minus nos debemus excusare à conuiuium dei, quātò appropinquasse iam cernimus finem seculi. Quò enim pensamus quia nihil est quod restat, eò debemus pertimescere, ne tempus gratiæ quod præstò est pereat.

¶ Sed quis per hūc seruū qui à patre familiās ad inuitandū mittitur, nisi prædicatorum uniuersitas signatur? Ad repellendum autē fastidiū nostrū iā parata sunt omnia, quia ad abstergendū mentis nostræ fastidiū in cœna. Et ille nobis singularis agnus occisus est, qui tollit peccata mundi.

¶ Sed ad considerationem serui missi redeamus. Nā si per hunc seruū uniuersitatem prædicantiū accipimus, constat est huiuscemodi seruū uocādis inuitatis nullo unquam tēpore defuisse. Primū etenim patriachas misit atq; prophetas, post hos filium suum unigenitum destinauit. Ille uerò duodecim apostolos suos & discipulos septuaginta duos. Quib⁹ & ait: Sicut misit me pater, & ego mitto uos. Et rursum: Ecce ego mitto uos sicut oues in medio lupoꝝ. Qui

Psal.

Gregori⁹
1 Cor. 10.D
Mira in-
uitantis
stantia.

Ioan. 20.

Matt. 10.

Luca. 10.

DOMINICA SECUNDA

bus rursum ait: Qui vos audit, me audit, Qui autē vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum qui me misit. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. De quibus & per Apostolum dicitur: Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?

Roma. 10

¶ Hoc ipsum prædicandi munus etiam nunc Christus, & si nō immediatē per se, per suos tamen vicarios, prædicato-ribus & doctoribus in ecclesia sua commendauit. Et sicut

Titum. 1.

Apostolus Paulus se dicit Titum Crete reliquisse, vt in ciuitatibus presbyteros ordinaret, sic & modō faciunt Apo-stolorum successores Episcopi, presbyteros & prædicato-res ad fidelium ædificationem ordinantes. Suscipiendi er-go sunt ab eis missi, non secus ac à Deo destinati.

Prædica-
tores vt
suscipiendi
Grego.
Simile.

¶ Quod si forsan eorum aliqui minus digni in seipsis videantur, quia tamen ad Dei cœnā inuitant, & ex parte Dei æternas delicias promittūt, non modō non despiciēdi, sed veneratē & benignē suscipiendi sunt. Nam euenire solet vt persona potēs famulum habeat despectū. Quūmq; per eum suis, fortē vel extraneis aliquod responsum mandar, non despicitur persona loquētis serui, quia seruat in cor-de reuerentia mittentis domini. Nec pensant qui audiūt per quem, sed quid, vel à quo audiant. Quod minimē ta-men intelligendum est de pseudopædicatoribus, qui nec à Deo missi, nec ingressi per ostium, sed ascendentes aliū-de seminant errores, prædicant hereses, & scismata susci-tant. De quibus per prophetam dominus loquitur, dicens: Non mittebam prophetas, & ipsi currebant.

Iere. 23.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et cœperunt simul omnes excusare.

¶ Hic ostenditur humanę negligentię indigna peruersitas. Vbi duo sunt consideranda. Vnum est, venire nolentium contumax excusatio. Alterum est, excusantium vana & contemnenda allegatio, ibi: Primus dixit.

E

Grego.
nimia ho-
minis in-
gratitudo

¶ Circa primū dictū est: Et cœperunt omnes simul excusa-re. Offert Deus quod rogari debuit. Non rogatus dare vult quod vix sperari poterat, quia dignaretur largiri postula-tus. Cōtemptoribus verō paratas delicias refectionis eter-næ denunciat, & tamen simul omnes excusant. Ponamus ante oculos mentis minima, vt possimus digniūs pensare maiora.

maiora. Si quisquā potens ad inuitandū quempiam paupere mitteret, quid pauper ille faceret, nisi de eadē sua inuitatione gauderet, respōsum humile redderet, vestem mutaret, ire quantocius festinaret, ne prior se ad potentis cōuiuuium alter occurreret. Ergo homo diues inuitat, & pauper occurrere festinat. Ad dei inuitamur conuiuuium, & excusamus. Sed ecce inter hęc astimare possum quid sibi corda vestra respondeant. Occultis enim fortasse sibi met cogitationibus dicunt: Excusare nolumus. Ad illud enim sūpnæ refectionis conuiuuiū & vocari & peruenire gratulamur. Loquentes vobis talia mentes vestræ verum dicunt, si non plus terrena quàm cœlestia diligunt, si non amplius rebus corporalibus quàm spiritualibus occupantur.

Simile.

¶ Mimi cuiusdam faceti apud Augustinum commendatur in theatro quid quum se promississet in theatro quid in animo haberent & vellent omnes, dicturū, atque ad diem cōstitutū ingenti expectatione maior multitudo conueniret suspōsis & silentibus omnibus dixisse perhibetur: Vili vultis emere, & carē vendere. Qui si dixisset: Fœlices omnes esse vultis, miser nemo, quantō rectius sensisset?

*De tri lib 13. cap. 3.**Quid cupiunt vniuersi.*

¶ Ita planē ad dei cœnam venire cupiunt omnes, nemo repellit, qui interim audire debent dicentem: Si vis ad vitam ingredi, serua mādāta. Et licet hoc rationi cōsonum sit & iustum, tamen omnes simul (inquit) cœperūt excusare. Cōmunis est loquutio quum plures significare volumus, dicere omnes, quo loquendi modo Matthæus vsus est, vbi ait Tunc exibat ad eum (nimirū Ioannē) Ierosolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem, quū vtrique plures domi residerent. Sic etiam Ieremias, dicens: A minimo vsq; ad maximū, omnes auaritiam sequuntur: à Propheta vsq; ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. Quomodo etiā hic loquitur Saluator, tametsi veraciter vniuersi sub peccati iugo teneantur, atque eo ipso q̄ peccatores sunt, ad Dei cœnā venire quodāmodo recusant. Cui tamen recusationi fucū excusationis obtrextunt. Quod si grandis culpa non esset, non adeo sollicitè Propheta precaretur, dicens: Non declines cor meū in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis. Sanè malū est peccare, pei^o in peccato perseverare, pessimū autē, peccatū excusare, vel quod

*Mat 19.**Mat. 3.**Iere. 8.**psal.**Gradua**peccati.*

DOMINICA SECUNDA

est grauius, in Deum crimen ipsum conuicere.

Vitij pessimi origo
Gene. 3.
¶ Vitium hoc ab ipsis prothoplastis initiū habuit, qui post mandati prauaricationem ad confessionem delicti clementer euocati superbè excusare, quàm humiliter confiteri maluerunt. Vir enim transgressionis suæ crimen in fœminam, fœmina in Serpentem reiecit. Innatum ergo sibi vitium hoc habet nostra natura iam inde à primis infecta parentibus, vt libenter peccatum cōmittant, commissum negando abscondant, & conuictū defendendo excusent. Scriptum est, dicente Propheta: Ibi habuit foueam ericius, & enutriuit catulos suos. Erius, animal vndique spinis densissimis oblitum (quod si comprehendere quisquam velit citius suū sanguinem quàm illius carnem viderit) illos rectè significat, qui post culpam declinant in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis: quibus si quis voluerit suadere meliora, illósque ad peccati sui cognitionē adducere, citius ab eis scādalizatus exacerbabitur, quàm illorū videat humilitatem vel delicti confessionem extorqueat, aded sunt contradictionum spinis armati. Talis eritius fuit rex Saul qui à Samuele reprehensus, inobedientiæ suæ sacrificandi voto voluit adumbrare. Sed nimirum quæ defenditur culpa, geminatur. Porro defensionis siue excusationis huius origo, superbia est. Sicut enim ad humiles pertinet confessio peccatorum, ita ad superbos pertinet defensio meritorum. Quòd si aded manifesta eorum sunt crimina, vt excusari palliarive omnino non possint superbia inflati & cæci vel in deum vel in fatum (quod nihil est) vel in stellas, vel in tempus, aut horam malam mentientes, imò blasphemantes, retorquent. Hoc reprimis spiritus sanctus loquens per Prophetam, & dicens: Nolite extollere in altum cornu vestrum, nolite loqui aduersus Deum iniquitatem.

¶ Circa secundum, quod est excusantium vana contemnendaque allegatio, dicitur consequenter in litera:

A defensione culpæ blasphemia.
1. Reg. 15.
Grego. superbia sugillatur.
G Primus dixit ei: Villam emi, & necesse habeo exire & videre illam: rogo te, habe me excusatum.
¶ Humilitas sonat in voce, quum dicit: Rogo te, habe me excusatum, sed dum venire recusat, superbia est in actione: Primus itaq; dixit: Villam emi. Secundum Augustinum, in villa

villa empta dominatio notatur. Ergo superbia castigatur, vitium primū. Primus enim domino dominari, voluit, qui qui dominum habere noluit. Villam emi, inquit. Quasi dicat: Dominatū ambitione & laboribus multis, imò & pretio animæ meæ mihi comparavi. Elucet autem huius insipientia non solum in hoc quòd omnino nimis carè emit, sed etiam in eo quòd prius quàm vidisset, emit. Et quidam nemo dominatum animæ suæ pretio sibi redimeret, si dignè pensaret, quia omnis potentatus vita brevis est.

Item si adverteret periculum atq; ruinam loci sublimioris. Et quidē quantò status altior, tantò casus grauior est. Post ruinam verò quid superest, nisi vt potentes potenter tormenta patiantur? Porro qui iacet in terris, non habet vndè cadat. Ait quidam:

Humili loco, sed certa sedet

Sordida parua fortuna domus.

Altè virtus animosa cadit.

Ab alto cecidit angelus, & vsque ad eò ruina sua collisus est, vt insanabilis sit fractura sua. Cuius exemplo Saluator discipulos suos à gloria vana deterrens: Videbam inquit, sathanam sicut fulgur de cælo cadentem.

Nabuchodonosor rex Babylonis elatus in superbiam, quasi Deus adorari voluit, & infra humanum genus abiectus, conuersationem cum beluis habuit.

Dathan & Abiron principatum populi Israël per vim sibi vsurpare volentes, irato deo inconsueta hominum morte pereuntes, vnà cum vxoribus & liberis omniq; frequentia & substantia ac tabernaculis, horribili hiatu aperiente se terra, viui descenderunt in infernum.

Sed & ignis egressus à domino, interfecit Chore vnà cū ducentis quinquaginta viris, quia inconsulto domino summum sacerdotium per cõtentionem sibi vindicare volebat. Deº enim semper superbis resistit. Et bene quidē à superbia hîc dominus orditur. q; initiū ipsa sit omnis peccati, & q; ab ea exordium sumpsit omnis perditio, ipsa enim principiū est de ficiēdi à deo. Vndè & per sapiētem dicitur: Initiū superbiæ hominis est, apostatate à deo, quia ab eo qui fecit illum recessit cor eius. Itaque recte monuit iustº filium suum, dicens: Superbiam nunquam in tuo sensu,

Eccl. 10.

sapient. 6.

sc. in tra.

Luc. 10.

Dan. 4.

Exemplis

fugienda

superbia.

Num. 15.

Ibidem.

Eccl. 10.

Thob. 4.

DOMINICA SECVNDA

aut in tuo verbo dominari permittas. In ipsa enim in-
tium sumpsit omnis perditio. Sequitur:

Et alter dixit: *iuga bouum emi quinque, & eo proba-
re illa: rogo te, habe me excusatum.*

H
Augusti.
de ver. do.
Quinque
sensus car-
nis.

¶ Quinq; iuga bouum, sensus carnis huius quinque numerā-
tur. In oculis visus est, auditus in auribus, odoratus in na-
ribus, gustus in faucibus, tactus in omnibus membris. Sed
¶ iuga (.i. bina) sunt in tribus prioribus sensibus, facilius
apparet. Duo enim sunt oculi, duæ aures, geminæ nares, ec-
ce tria iuga. In faucibus. i. sensu gustandi, geminatio quædā
inuenitur, quia nihil gustando sapit nisi lingua, & palato tā-
gatur. Voluptas carnis quæ ad tactum pertinet, occultè ge-
minatur, est enim & forinsecus, & intrinsecus.

¶ Dicuntur autem iuga bouum, quia per sensus istos carnis,
terrena requiruntur: Boues enim terram versant, Homi-
nes autem remoti à fide terrenis dediti, nolunt credere a-
liquid, nisi ad quod sensus corporis quinque partiti perue-
nerunt. Non inquit, ego credo nisi quod video. Si talia co-
gitamus, quinque illis iugis bouum à cœna impedimur.

Gregori⁹.

¶ Ceterum, quoniã corporales sensus quia interna com-
prehendere nesciunt, sola exteriora cognoscunt, & deserē-
tes intima, ea quæ exteriora sunt tãgunt, rectè per eos etiã
curiositas designatur, quæ dum alienã vitã quærīt discute-
re, semper sua intima nesciens, studet exteriora cogitare.

Curiosi-
tas suggil-
latur.

¶ Graue nãque est curiositatis vitium, quæ dum cuiuslibet
mentem ad inuestigandã vitã proximi exteriùs ducit, sem-
per ei sua intima abscondit, vt aliena sciens se nesciat: &
curiosi animus quantò peritus fuerit alieni meriti, tantò si-
at ignarus sui. Propter hoc nãque & de his quinque iugis
bouum dicitur: Eo probare illa, rogo te, habe me excusatũ.
Ipsa enim excusantis verba à vitij sui significatione non
discrepant, dum dicit: Eo probare illa, quia videlicet ali-
quando pertinere probatio ad curiositatem solet. Propriũ
enim est hominum curiosorum discutere, rimari, tentare,
& experiri velle omnia.

Orige⁹.
Gene. 3.
Gene. 24.

¶ Vitium hoc ex prima generis nostri parête Eua sortimur
quæ curiositate ducta, experiri ausa fuit vter verum dixif-
set, Deus ne an diabolus, & grauiter decepta est.

¶ Dina quoque filia Iacob curiosius vagabũda dum vide-

re cupit regionis adhuc ignotæ mulieres, rapta, & per vim à Sichen filio Emor virgo fuit oppressa. Vndè & clades nō parua suborta est. Idem vsque nūc vitiū mulieribus harrēs multas tam virgines quàm coniugatas & viduas perdit. Vndè Apostolus Paulus adolefcentiores quosdam viduas denotans, dicit: Ortosæ discunt circumire domos, non solām ortosæ, sed & verberosæ, & curiosæ, loquentes quæ non oportet. Non solūm autem mulieres, sed etiam viros quosdā huius vitij arguit dicēs, Audiuim⁹ inter vos quosdam ambulare iniquitē, nihil operantes, sed curiosē agentes. His denunciamus & obsecramus in Domino Iesu Christo, vt cum silētio operātes suū panē māducent. Sequitur:

*Mulieres,
curiositate periclitari.*

1. Tim. 5.

L. Gregori.

Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideo nō possum venire

¶ Notādū est, q̄ is qui p̄pter villā, & is qui p̄pter probanda iuga boum à cœna sui inuitatoris excusat humilitatis verba permiscet, dicēs: Rogo te, habe me excusatum. Di- iudicat enim prauus quisq; quū audit, nec tamen ea quæ di- iudicat agere desistit. Nā dum cuilibet peruersē agenti di- cimus: Cōuertere, Deū sequere, mundū relinque, quò hūc nisi ad dominicā cœnā vocamus? Sed quum respōdet: Ora pro me quia peccator sum, humilitatem insinuat subiun- gens autem: Cōuertere nō possū, superbiam demōstrat, & con- uerti non potest, quia vitiorum suorum mancipium volun- tarium quum sit, illorum non valet iugum excutere.

Non valet, inquam, quia non vult. Verbi gratia: ¶ Quæritur à quouis eorum qui insatiabili corde lucris tē- poralibus inhiant, quid sentiant de his qui sua vendentes & erogantes pauperibus regnum cœlorum mercantur, sa- pienterne agitur? Respondebit proculdubio: Sapienter. Quæ ergo quod approbat, non facit? Non possum, inquit.

Quare? Quia ea quæ mihi dominatur avaritia non permit- tit. Non aliter ergo habet avarus quisque vel ambitiosus vel alterius cuiusque vitij seruus, ea quæ habere videtur, nisi eo modo habendi quo compedes quispiam habet, qui vtiq; non tam habet quàm habetur, præsertim is qui luxuriæ carnis suæ deditus ab eo captiuus ha- betur. Quod vtiq; Dominus in isto manifestē insinu- at, qui ad cœnam aternæ vitæ inuitatus, respondit: Vxo- rem duxi, & ideo non possum venire. Quid per vxorem nisi

vxoris no- mine quid

DOMINICA SECUNDA

nisi voluptas carnis exprimitur? Nam quanuis bonum sit coniugium, atque ad propagandam sobolem diuina prouidentia constitutum, nonnulli tamen non per hoc fecunditate prolis, sed deyderia expetunt voluptatis, & idcirco per rem iustam significari non incongrue potest res iniusta.

¶ Et attende, quod ille non ait ut ceteri: Rogo te, habe me excusatum: sed, non possum venire: Siquidem vitium hoc renacius aliis vitiis hominem detinet irretitum. Vnde per

Osee. 11. Osee dicitur: Non dabunt cogitationes suas ut reuertantur ad dominum, quoniam spiritus fornicationis est in medio eorum. Dicat itaque: Vxorem duxi, id est, carnali voluptati me adstrinxi, & ideo non possum venire. Simpliciter ergo se posse resipiscere negat. Vnde per Sapientem

Eccle. 21. dicitur: Audiet luxuriosus (nimirum consilium castitatis & resipiscentiæ) & displicebit ei, & proiciet illud post tergum suum. Quidni? Animalis enim homo percipit ea quæ sunt

2. cor. 2. spiritus Dei, stultitia enim est illi, Vnde & hi qui hoc modo in carne sunt, Deo placere non possunt.

Rom. 8. ¶ Itaque ad carnem nos æterni conuiuii summus pater familiars inuitat, sed dum alius superbiæ, alius curiositati, alius voluptati carnis est deditus, nimirum reprobi simul omnes se excusant. Dùm huc vani honoris ambitio occupat illum alieni actus sagax cogitatio deuasat, alterius etiã mentem voluptas carnis inquinat, fastidiosus quisque ad epulas æternæ vitæ non festinat.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Et reuersus seruus nunciauit hæc domino suo.

¶ Hic post præmissa subiungitur iræ Dei formidanda severitas. Vbi per ordinem tria notantur: Primum est, redeuntis ad dominum serui nunciatio. Secundum est, iterata vocantis serui destinatio, ibi: Tunc iratus. Tertium est, ingratorum & contumacium iusta abdicatio, ibi: Dico autem.

August. ¶ Circa primum dicitur: Et reuersus seruus nunciauit hæc domino suo. Nemo quum audit seruum hæc domino nunciasse, putet quod propter inferiorum rerum scientiam Deus indigeat nunciis, qua per eos fiat scientior, sed nouit omnia stabiliter atque incommutabiliter. Habet autem ministros

ministros propter nos, & propter ipsos, quia illo modo Deo parere & assistere, vt cum de inferioribus consulant, eiusque supernis iussis obtemperent, bonum est eis in ordine propriæ naturæ. Idcirco autem nunciassè hæc domino seruus dicitur, quòd Euangelij præcones de eorum contumacia qui audire vel obaudire nolunt sæpe apud dominum conqueruntur. Verbi gratia Petrus & Ioannes è concilio Iudæorum dimissi, reuersi ad suos annunciauerunt eis quanta ad eos principes sacerdotum & seniores dixissent. Vbi post pauca apud Deum querelam depromentes, dicunt: Conuenerunt enim verè in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum quem vnixisti, Herodes & Pontius Pilatus, & cætera quæ sequuntur. Similes & Moyses, quum Dathan & Abyron & Chore à proposito seditionis nulla ratione possent auertere, Dominum ne eorum sacrificia respiceret, orauit.

¶ In hunc modum etiam Helias apud dominum querebatur, dicens: Altaria tua suffoderunt, & prophetas tuos occiderunt gladio, & derelictus sum ego solus, & quærit animam meam. De hoc seruorum reditu apud Lucam dominus loquitur dicens: Quicumque non receperint vos, exentes de ciuitate illa, etiam puluerem pedum vestrorum excutite in testimonium supra illos, indicans, vt testarentur apud Deum incassum se pro illorum salute laborasse.

¶ Circa secundum, quod est vocandis coniuuis iterata serui destinatio, subditur:

Tunc iratus pater familias, dixit seruo suo: Exi citò in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes, ac debiles, & cæcos & claudos introduc huc.

¶ Non est putandum quod iræ passio diuinæ substantiæ accidat, sed talis operatio quæ in nobis ab ira fit Dei ira, & indignatio dicitur. Ita enim in Iudæorum principes indignatio patremfam. dicitur, & vocati sunt loco eorum qui de plebe erant Iudæorum impotentem & fragilem mentem habentes. Abieci sunt ergo principes Iudæorum, & nullus ex illis credidit, iuxta quod hinc gloriantes, dicunt: Nunquid aliquis ex principibus credidit in eum aut ex Pharisæis?

¶ Quoniam igitur oblatam gratiam neglexerunt, ele-

Præcones
Euangelij
conqueruntur.
Actu. 4.

Num. 16

3. Reg. 19

Luc. 10.

L
Cyril.
Gratiæ
contem-
ptores.

Ioan. 7.

Et

DOMINICA SECUNDA

Marc. 7. cti sunt ex vulgo Iudeorum, homines simplices & indocti, qui hic per pauperes ac debiles & cecos & claudos intelliguntur. Hi enim super doctrina & miraculis Christi admirati, ea venerabantur. Vndè & ad Dei cœnâ venire meruerunt, vt Petrus & Ioannes (qui consentibus Iudeis homines erant sine literis) aliique Apostoli, & multa hominum millia qui baptizati sunt & crediderunt. Siquidem infirma mûdi elegit Deus, vt confundat fortia. Vndè etiam ad sacerdotes & Phariseos Saluator ait: Publicani & meretrices præcedent vos in regno Dei.

Act. 4.
1. Cor. 1.
Matt. 12. ¶ Ergo dum paterfamiliâs seruo præcipit vt citò exeat in plateas & vicos ciuitatis inuitare conuiuas, Iudeorum tantùm vocatio intelligitur, qui per susceptam legem ciuiliorem vitam sortiti, quasi intra ciuitatē versabantur. Et hæc iuxta literam dicta sint.

Grego. ¶ Vt autem ea ad moralem intellectum referantur, notandū nobis est quales describantur qui ad cœnam vocantur & veniunt. Pauperes, inquit, ac debiles, cecos & claudos introduce hic. Pauperes & debiles dicuntur, qui iudicio suo apud semetipsos infirmi sunt. Nam pauperes & quasi fortes sunt qui & in paupertate positi superbiunt. Cæci verò sunt, qui nullū ingenij lumen habēt. Claudii quoq; sunt, qui rectos gressus in operatione non habēt. Sed dum morū vitia in mēbrorū debilitate signātur, profectò liquet, quia sicut illi peccatores fuerūt qui vocati venire noluerūt, ita hi quoque peccatores sunt, qui inuitantur & veniunt.

Mundo despecti vt eliguntur.
Luc. 15. ¶ Sed peccatores superbi respuuntur, vt peccatores humiles eligantur. Hos elegit dominus, quos despicit mundus, quia plerūque ipsa despectio hominem reuocat ad semetipsum. Is enim qui patrem reliquit, & partem substantiæ quam perceperat prodigè expedit, post quàm esurire cœpit, in se reuersus dixit: Quanti mercenarij in dono patris mei abūdant panibus? Longè quippe à se discesserat, quādo peccabat, & si non esurisset, in semetipsum minimè rediisset: quia post quàm terrenis rebus indiguit, tunc cogitare cœpit quid de spiritualibus amisit.

M ¶ Pauperes ergo & debiles cæci & claudi vocantur & veniunt, quia infirmi quique atque in hoc mundo despecti plerunque tantò celerius vocem Dei audiunt, quantò &

in

in hoc mūdo habēt vbi delectētur. Quos bene Amalechitarum puer ille Aegyptius, designat, qui Amalechitis prædantibus atque currentibus æger remansit in via, & fame sitique aruit. Quem tamen David inuenit, & ei cibum potumque prebuit. Qui ilicō conualescens dux David factus est, conuiuantes Amalechitas reperit, & eos qui se debilem reliquerant cum magna fortitudine prostrauit.

*1. Reg. 30
Grego.
Æger relictus, sit dux David.*

¶ Amalechita quippe populus lambēs vocatur. Et quid per lambentem populū, nisi mentes seculariū designantur, qui terrena cūcta ambiendo quasi lambūt, dum solis temporalibus delectantur? Quasi enim populus prædam facit, dum terrena diligentes, lucra de alienis damnis exaggerant.

¶ Sed puer Aegyptius æger in via relinquitur, quia peccator quisque dum infirmari ab huius mundi statu cœperit, mox secularibus mentibus in despectū venit. Quē tamen David inuenit, eique cibū & potū præber, quia manu fortis dominus abiecta mūdi non despicit, & plerūq; eos qui se qui mundum minimè valentes quasi in via remanent, ad amoris sui gratiā cōuertit, eisque verbi sui cibum potumque porrigit, & quasi duces sibi in via elegit, dum suos etiā prædicatores facit. Dum enim Christum peccatorū cordibus inferūt, quasi David super hostes ducūt. Qui cōuiuantes Amalechitas velut David gladio feriūt, quia superbos quosq; qui se in mūdo despexerant, domini virtute prosterunt. Puer ergo Aegyptius qui in via remāsit Amalechitas interfecit, quia plerūq; ipsi mentes seculariū prædicando superant, qui prius cum secularibus in hoc mūdo currere non valebant. Sed deductis ad cœnā pauperibus, quid seruus subiungat, audiamus. Sequitur:

Et ait seruus: Domine, factū est vt imperasti, & adhuc locus est. Et ait dominus seruo: Exi in vias & serpes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea.

¶ Multi ad dominicam cœnam ex Iudæa collecti sunt, sed multitudo quæ ex Israelitico populo credidit, locū superni conuiuij non impleuit. Intrauit iam frequētia Iudæorū, sed adhuc vacat locus in regno vbi suscipi debeat numerositas gentium. Vndē & eidem seruo dicitur: Exi in vias & serpes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea. Quum de

Grego.

DOMINICA SECUNDA

de vicis & plateis ad cœnam quosdam dominus inuitauit, illum (vt dictum est) populum designat, qui tenere legem sub vrbana conuersatione iam nouerat. Quum verò conuiuas suos colligi ex viis & sepibus præcipit, nimirum agrestem populum, id est, gentilem quærit. Et qui ex illo agresti vsu conuersi sunt, ad cœnam dominicam quasi ex sepibus venerunt. Gentiles enim à testamentis & à lege Dei alieni erant, & non facti ciues sanctorum, nec in vna, sed in multis iniquitatibus, & rusticitate magna versabantur, & apud sepes, peccata dico. Peccatum enim magna sepes est, & interstitium diuidens nos à Deo. Per vias inquam, pecorinam gentilium vitam, & in multas dissectam opiniones: per sepes verò intelligit vitam illorum in peccatis. Notandum verò est, quòd in hac tertia inuitatione nõ dicitur, Inuita, sed, Compelle intrare. Alij enim vocantur, & venire contemnunt, qui donum quidem intellectus percipiunt, sed eundem intellectum operibus non sequuntur. Vocantur & veniunt, qui acceptam intellectus gratiam operando perficiunt.

vocatio gentium.

Theoph.

Sepes.

vocatorum modi tres

compelluntur intra re.

¶ Quidam verò sic vocantur vt etiam compellantur. Nam sunt nonnulli, qui bona facienda intelligunt, sed hæc facere desistunt. Vident quæ agere debeant, sed hæc ex desiderio non sequuntur. His plerunque contingit vt eos in carnalibus desideriis suis mundi huius aduersitas feriat, apprehendere temporalem gloriã conentur & nequeant, & dum ad grandiores curas huius seculi, quasi per alta pelagi nauigare proponunt, semper aduersis flatibus ad deiectionis suæ litora repellantur. Quumque se frangi in desideriis suis aduersante mundo conspiciunt, quid de se auctori suo debeant, commemorant, ita vt ad eum erubescetes redeant, qui eum superbientes pro amore mundi deserabant. Imple, inquit Psalmista, facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.

¶ Sape nanque nonnulli ad temporalem gloriam proficere volentes, aut ægritudine longa tabescunt, aut afflictii iniuriis concidunt, aut grauibus damnis percussi affliguntur, & in mundi huius dolore vident, quia nihil confydere eius voluptate debuerunt, seque ipsos in suis desideriis reprehendentes ad Deum corda conuertunt. Quibus

per

per prophetam loquitur, dicēs: Ecce ego sepiam viam tuā spinis, & sepiā eam maceria, & semitas suas nō inueniet, & sequetur amatores suos, & non apprehēdet eos & quæret eos, & nō inueniet. Et dicet: Vadam & reuertar ad virum meum priorem, quia bene mihi erat tūc, magis quān nunc. Vir vnus cuiusque fidelis animæ Deus est, quia videlicet ei hæc est coniuncta per fidem. Sed illa quæ cōiuncta fuerat Deo anima, amatores suos sequitur, quando mens quæ iam per fidem credidit, adhuc se immundis spiritibus in malis operationibus substernit, mūdi gloriā querit, carnali delectatione pascitur, exquisitis voluptatib⁹ nutritur.

¶ Sed plerūque omnipotens Deus talem animam miser-

*vie spinis
septæ.*

corditer respicit, & eius voluptatibus amaritudines permiscet. Et hoc est quod dicit: Ecce ego sepiam viam tuam spinis. Viæ etenim nostræ spinis septæ sunt, quando in hoc quod malè cupimus, dolorum punctiones inuenimus. Et sepiam eam maceria, & semitas suas non inueniet.

¶ Viæ nostræ maceria sepiuntur, quum desyderiis nostris duræ in hoc mundo obiectiones resistunt. Et semitas nostras inuenire non possumus, quia hoc quod malè quærimus, adipisci prohibemur. Et sequetur amatores suos, & non apprehēdet eos, quæret & non inueniet eos, quia malignos spiritus quibus se in suis desyderiis anima subdidit, ad desyderiorū suorum effectū minimè cōprehendit.

¶ Sed de hac salubri aduersitate quanta nascatur utilitas adiungit, quum subditur: Et dicet: Vadam & reuertar ad virum meum priorem, quia bene mihi erat tunc, magis quān nunc. Pōst quān ergo vias suas spinis septas inuenit, pōst quān amatores suos apprehendere non valet, ad amorem viri prioris redit, quia plerunque pōst quān in hoc mundo non possumus obtinere quæ volumus, pōst quān in terrenis desyderiis de impossibilitate lassamur, tunc ad mentem Dominum reducimus, tunc placere incipit qui displicebat, & is cuius nobis amara fuerant præcepta, repente dulcescit in memoria, & peccatrix anima quæ adultera conata est esse, nec tamen aperto opere potuit, decernit esse fidelis coniunx. Qui ergo mundi huius aduersitatibus fracti ad Dei amorem redeunt, atque à præsentis vitæ desyderiis corriguntur, quid isti nisi com-

O
aduersi-
tas est vii
lii.

DOMINICA SECVNDA

pelluntur vt irrent?

¶ Vt impleatur, inquit, domus mea. Potens & magnificus Dominus impleri conuiuis vult domum suam: vtique domum magnam, dicente Propheta: O Israel, quàm magna est domus domini, & ingens locus possessionis eius. Porrò de immenso numero eorum qui vocati venerunt ex gentibus, in Apocalypsi per Beatum Ioannem dicitur: Post hæc vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & populis, & tribubus, & linguis itantes ante thronum & in conspectu agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum. Porrò valde tremèda est sententia quæ subinfertur.

¶ Itaque circa tertium, quod est, ingratorum & contumacium iusta abdicatio, subditur:

Dico autem vobis, quòd nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.

p ¶ Equidem multis modis (vt superiùs dictum est) ad eternæ felicitatis cœnam vocat Deus. Nemo contemnat, ne dum vocatus excuset, ne quum voluerit intrare, non valeat. Dicit ipsa Dei sapientia: Tunc inuocabunt me, & non exaudiam, manè corsurgent, & non inuenient me. Vndè & fatuæ virgines tardè venientes clamant: Domine, domine, aperi nobis. Sed tunc aditum quærentibus dicitur: Amen dico vobis, nescio vos.

¶ Quondam filij Israel audientes promissæ terre fertilitatem, ipsam quidem desyderabant: sed propter confictâ difficultatem hanc obtinendi, inter se dicebant: Nõne meliùs est reuerti in Aegyptum? Dixeruntque alter ad alterum: Constituamus nobis ducem, & reuertamur in Aegyptum. Quorum perfidia Deus offensus, iurauit in ira sua, quòd de sexcentis virorum millibus qui egressi fuerant de Aegypto, nemo præter duos (id est, Caleph & Iosue) promissam intraret hæreditatem.

¶ Nõne huic simile est quod hic vnus & idem qui tunc, Deus & dominus loquitur aduersum inuitatos, ingratos, excusantes, & (re vera) venire nolètes, dicēs: Dico vobis, quod nemo virorù illorù qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.

¶ Quid igitur inter hæc facere debemus, nisi relinquere omnia, curas mundi postponere, solis æternorum desyderiis

Bar. 3.

Apoca. 7.

Prov. 1.

Matt. 25

Num. 14

Grego.

lyderiis inhiare? Quod si cuncta mundi relinquere non potestis, sic tenete quæ huius mundi sunt, ut tamen per ea non teneamini in mundo, ut terrena res possideatur non possideat, ut sub mentis vestra sit dominio quod habetis, ne si mens vestra terrenarum rerum amore vincitur, à rebus suis magis ipsa possideatur. Sit ergo res temporalis in usu, et terna in desiderio. Sit res temporalis in itinere, desideretur æterna in peruentione. Dicit Paulus Apostolus: Tempus breue est, reliquum est, ut qui flent tanquam non flentes, & qui gaudent tanquam non gaudentes, & qui emunt tanquam non possidentes, & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur. Preterit enim figura huius mundi.

¶ Flet namque, sed tanquam non fleat, qui sic temporalibus dānis affligitur, ut tamē de æternis lucris semper animū cōsoleretur. Gaudet verò, sed tanquam non gaudeat, qui sic temporalibus bonis hilarescit, ut semper tamē perpetua tormēta cōsideret, & hoc quod gaudio mentē subleuat, hęc continuo pōdere prouidi timoris premat. Emit autem, sed quasi non possidens, qui & ad usum terrena præparat, & tamen cauta cogitatione præuidet quod hęc citius relinquat.

¶ Mūdo quoque utitur, sed quasi non utatur, qui & necessaria cuncta exterius ad vitæ suæ ministerium redigit, & tamen hęc eadem non sinit suæ menti dominari, ut & subiecta foris seruiant, & nunquam intentionem animi ad alta tendentis frangant. Quicumque igitur tales sunt, eis profectò terrena omnia non ad desiderium, sed ad usum assunt, quia rebus quidem necessariis utuntur, sed nihil cum peccato habere cupiunt. De ipsis quoque rebus habitis quod die mercedes quærunt, & plus gaudent bono opere, quam bona possessione. Hęc post Gregorium.

DOMINICA TERTIA POST

PENTECOSTEN.

Rant appropinquātes ei publicani & peccatores, ut audirent illum. Luc. 15.

¶ Tria sunt in hac sancti Evangelij lectione consideranda. Primum est, resipiscentium à peccatis benigna susceptio. Secundum, errantium in delictis solli-

g ij citā

DOMINICA TERTIA

cita requisitio, ibi: Et ait ad illos. Tertium est, de recuperatis errantibus angelorum exaltatio, ibi: Aut quæ mulier.

¶ Circa primum, duo notantur. Vnum est, peccatorum fiducialis ad Christum accessio. Alterum, Iniqua Phariseorum & Scribarum murmuratio, ibi: Et murmurabant Pharisei.

Beda. **A** ¶ Circa primum dictum est: Erant appropinquantes ei (nimirum domino Iesu) publicani & peccatores, ut audirent illum. Vbi ostenditur peccatorem posse sanari per resipiscentiam, sicut è conuerso paulò antè docuerat iustum posse cadere per inertiam. Ait enim: Bonum est sal. Si autè sal quoque euauerit, in quo condietur? Bonum quippe est Dei verbù audire, frequentius sale sapientiæ spiritualis cordis arcana condire, imò ipsum cum Apostolis sal terræ fieri, id est, eorum quoque qui adhuc terrena sapiant, imbuendis mentibus sufficere.

2nc. 14. ¶ At si quis semel condimento veritatis illuminatus ad Apostasiam redierit, quo alio doctore corrigetur, qui eam quam ipse gustauit sapientiæ dulcedinem vel aduersis seculi perterritus, vel illecebris allectus abiicit? Iuxta quod per Sapientem dicitur: Quis medebitur incantatori à serpente percusso? Sequitur:

Doctoris ruina grauis. ¶ Neque in terram, neque in sterquilinum vtile est, sed foras mittetur. Sicut sal infatuatum quum ad cõdiendos cibos carnèsque siccãdas valere desierit, nulli iam vsui aptū erit (neque enim in terram vtile est, cuius iniectū germinare prohibetur, neque in sterquilinum agriculturæ profuturum, quod viuacibus licet glebis immixtum, non fecundare semina frugū sed extinguere solet) sic omnis qui post agnitionem veritatis retrò redit, neque ipse fructum boni operis ferre, neque alios excolere valet, sed foras mittendus, hoc est, ab ecclesiæ est vnitare secernendus. Secernendus, inquam, atque reiiciendus est, nempe qui nec proficit, nec utilitatem ipse percipiat. Et quia quod dixerat dominus de sale, exhortatio perutilis, & sermo parabolicus est, excitans auditores adiecit:

¶ Qui habet aures audiendi audiat. Hoc est, qui habet intellectum intelligat. Qui habet aures intelligentiæ quibus Dei verbum percipere possit, non contemnat, sed audiat,

diat, obediendo videlicet & faciendo quæ didicit. Non enim auditor obliuioſus, ſed factor operis beatus in factio ſuo erit.

¶ Poſt quàm igitur ſal inſatuatum foras mitti debere narratum eſt, mox pœnitentium cohors intus admiſſa deſcribitur, qui ad audiendum Dei verbum appropinquantes, non ſolum ad colloquendum, ſed etiam ad conueſcendũ recepti ſunt. Vbi Ambroſius: Quoniam humana fragilitas firmum nequit in tanto ſeculi lubrico tenere veſtigium, etiam aduerſus errorem remedia tibi bonus medicus demonſtrauit, ſpem veniæ iudex miſericors non negauit. Nã appropinquantes ſibi peccatores & publicanos nequaquã eſt auerſatus, ſed ſecundum ſuæ clementiæ modum benignè recepit.

¶ Porro publicani dicuntur, qui publica exigunt venalium rerum veſtigialia, maximè earum quæ nauigio feruntur. Hi Iudæis non mediocriter erant exoſi, qui iam tunc vel inuiti cogebantur huiuſmodi præſtare quibus ſeruebant Romanis. Tumorem indignationis augebat Iudæis indulgentiæ veteris priuilegium, mandante præfectis ſuis rege & de Iudæis dicente: Veſtigial & tributum & annonas non habeatis poteſtatem imponendi ſuper eos. Iſti ergo tanquam alienorum raptore publicè apud Iudæos peccatores habebantur. Vndè etiam hi qui publicè peccabant, dicebantur publicani. Quo nomine cenſentur & illi qui luera ſeculi per negocia ſectantur. Hoſ itaque & huiuſmodi ad ſe conuerſoſ recipiendo hoc exequabatur, cuius cauſa carnem ſuſceperat.

¶ Huius ſuæ miſerationis ad erectionem noſtræ ſpei occurrunt exempla multa, quæ vir ſanctus complectens, ait: Omnino propter manſuetudinem & miſericordiam quæ de te prædicatur domine Ieſu, curremus poſt te, audientes quòd pauperes non ſpernas, peccatores non horreas. Nò horruisti conſitentem latronem, non lachrymantem peccatricem, non ſupplicantem Chananzam, non deprehenſam in adulterio, non ſedentem in teloneo, non ſupplicantem publicanum, non negantem diſcipulum, non perſecutorem diſcipulorum, non ipſoſ denique tuoſ crucifixoſ. Profectò natura diuinitatis clemens eſt & pia, mag

publica-
n^o quis eſt
1. Eſdr 7

Ver ſuper
cant.

Exempla
miſerationis
chri-
ſti.

DOMINICA TERTIA

gisque ad indulgentiã prona,quã ad vindictã,nec vult mortem peccatoris sed vt conuertatur,& viuat.

Heb. 4. ¶ Confugiat itaque peccator ad Christum, confugiat ad
Ad Chri thronum gratiæ eius, vt misericordiam consequatur in au
stium cur xilio oportuno. Confugiat, inquã, miser ad misericordem
confugiens reus ad reconciliatorem, immundus ad fontem, cæcus ad
dum. lumen, errabundus ad viam, moribundus ad vitam, sauci-
us ad medicum, ouis quæ perierat ad pastorem pium, pec-
cator ad Iesum, nempe qui saluum facit populum suum

Tob. 2.4. à peccatis eorum. Nam quis alter ad hoc idoneus? Quis
Rom. 4. potest facere mundum de immundo conceptum semine,
nisi tu qui solus es? Ipse est qui viuificat mortuos, & vocat
ea quæ non sunt, sicut ea quæ sunt, & de lapidibus suscitât
Abrahæ filios.

¶ Porro causam quare publicani & peccatores ad Iesum
accesserint, sanctus Euangelista assignat quum dicit: Vt au-
ioan. 6. dirent illum, nempe Deum in carne loquentem, cuius ver-
Heb. 4. ba spiritus & vita sunt, quæ qui dignè audierint, viuere.

Vndè per Apostolum dicitur: Viuus est enim sermo Dei
& efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens
vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum
quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intè-
tionum cordis. Quàm fuerit efficax Christi sermo perhi-
buerunt, qui dicebant: Nunquam sic loquutus est homo.
Et rursus ille qui ait: Domine, verba vitæ æternæ habes,
& quò ibimus? videlicet si à te discedentes reliquerimus
verba vitæ. Hinc Dominus ipse per Ieremiam loquitur di-
ioan. 7. cens: Nunquid non verba mea sunt, quasi ignis, & quasi
ioan. 6. malleus conterens petras? Ignis sunt accendendis per a-
Iere. 23. morem piis: Malleus sunt, per contritionem cordis impiis
emolliendis.

¶ Circa secundum, quod est, iniqua Phariseorum & Scriba-
rum murmuratio, subditur:

D Et murmurabant pharisei & Scribæ, dicentes: Quia
Murmura hic peccatores recipit, & manducat cum eis.
re inuidi

rum est. ¶ Inuidia, murmurationis est mater, quæ inuidia maximè
superbi premuntur, quales erant Pharisei & Scribæ, qui
malitia cæci non cognouerunt, imò cognoscere noluerunt
quia

quia Christus venit in hunc mundum peccatores saluos facere. Et quum etiam ipsi re vera peccatores essent, de domini misericordia superbè murmurabant. Abominabiles censebant publicanos, & ipsi domos viduarum comedebant. Interim nihilominus & peccatoribus Christi misericordiam, & Christo pietatis & clementiæ gloriam inuidebant, dicentes: Hic peccatores recipit, videlicet familiares sibi & contubernales, quod patet, quia etiam manducatur cum illis.

¶ Sed quidni reciperet peccatores, qui quum Deus & omnium dominus esset, propter peccatores mortalis homo fieri & crucifigi ac mori dignatus est? Nimirum peccatores recipiebat quatenus hos sua familiaritate & doctrina à peccatis ad iustitiam, à vanis ad vera, à terrenis ad cœlestia, à temporalibus bonis ad æterna, à perditione ad salutem reuocaret. Quod sicut admirandæ fuit benignitatis & misericordiæ, sic è contrario Pharisæorum & Scribarum murmur detestandæ superbiæ fuit & inuidiæ execrabilis. Vnde Gregorius.

¶ Videntes Pharisæi dedignati sunt, quia vera iustitia compassione habet, & falsa dedignationem. Quauis & iusti soleant rectè peccatoribus indignari. Sed aliud est quod agitur typo superbiæ, aliud quod zelo disciplinæ. Quia iusti & si foris increpationes per disciplinam exaggerant, intus tamen dulcedinem per charitatem seruant. Præponunt sibi in animo ipsos plerumque quos corrigunt. Quod agentes, & per disciplinam subditos, & per humilitatem custodiunt semetipsos.

¶ At cōtrà, hi qui de falsa iustitia superbire solent, ceteros quosque despiciunt, nulla infirmantibus misericordia descendunt, & quò peccatores se esse non credunt, eò deteriores fiunt. De quorum numero Pharisæi erant, qui diu dicantes dominum quòd peccatores reciperet, aenti corde ipsum fontem misericordiæ reprehendebant.

¶ Legimus autem Pharisæos multoties aduersus Christum ^E murmurasse. Obmurmurauerunt enim suæ gratiosæ & benignissimæ cum hominibus conuersationi, dicentes: Ecce homo vorax & potator vini, peccatorum & publicanorum amicus, Similiter & in hoc loco, quum dicunt murmurabāt

DOMINICA TERTIA

Lucæ. 7. murantes: Hic peccatores recipit, & manducat cum illis.
Lucæ. 19. Et rursus alibi: Murmurabant Pharisei dicentes, quod ad hominem peccatorem diuertisset.

Ioan. 6. ¶ Obmurmurauerunt etiam suæ doctrinæ, verbi gratia, ubi apud Ioannem legitur: Murmurabant de illo Iudei quia dixisset: Ego sum panis viuus qui de cælo descendi, & dicebant: Nonne hic est filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem & matrem? quomodo ergo dicit hic, quia de cælo descendit?

¶ Alias etiam murmurasse reperiuntur, vti quum vel eorum vitia redarguebat vel testimonium perhibebat diuinitatis suæ veritati. Quibus iam similes sunt quibus prædicata veritas est exosa, quales & illi erant quibus per Apostolum dicitur: Inimicus factus sum vobis verum dicens.

Galat. 4. ¶ Talis fuit & Aza rex Iuda contra Hanani videntem, qui ipsum in sermone Domini arguerat, sicut scriptum est: Iratus Aza aduersus videtem, iussit eum mitti in neruum. Vbi etiam mox subiungitur: Valde super hoc fuerat Dominus indignatus.

Matt. 21. ¶ Denique murmurauerunt propter exhibitum Christo honorem, iuxta quod Matthæus perhibet, dicens: Videntes principes sacerdotum & Scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in templo & dicentes: O sanna David indignati sunt & dixerunt ei: Audis quid isti dicunt? Et rursus alibi invidia cruciati quia videbant turbam ipsius doctrinæ auscultantem, dicunt: Dæmonium habet & insanit quid eum auditis?

¶ Circa secundum principale dicitur:
 Et ait ad illos parabolam istam dicens: *Quis ex vobis homo qui habet centum oves.*

¶ Hic ponitur errantium à salute sollicita requisitio. Vbi quatuor sunt consideranda. Primum est, pijs pastoris notanda possessio. Secundum est, ovis errabundæ sollicita requisitio, ibi: Et si perdiderit vnâ ex illis. Tertium est, inuenta ovis gaudiosa reductio, ibi: Et quum inuenerit. Quartum est dominicæ parabolæ conueniens applicatio, ibi: Dico vobis quod ita gaudium.

F ¶ Circa primum dicit: Quis ex vobis homo qui habet centum

tum

tum oues. Sicut misericors erat erga publicanos, ita & erga illos qui suam misericordiam calumniabantur. Non enim auersatur eos quanuis insipientes & obmurmurantes sed mansuetè sanat, parabolam hanc de ouibus dicens, & de manifestis & certis eis persuadet & confutat, ne ægrè ferant tantam suæ bonitatis effusionem.

¶ *A* Egri erant Pharisei, sed ita vt se ægros esse nescirent. Vt ergo quod erant agnoscerent, cœlettis eos medicus fo mentis blandis curat, benignum paradigma obicit, & in eorum corde vulneris tumorem premit. Et mira dispensatione pietatis similitudinem veritas dedit, quam & in se homo ipse recognosceret, & tamen hæc specialiter ad ipsum authorem hominum pertineret. Quia enim centenarius perfectus est numerus, ipse centum oues habuit, quæ sanctorum angelorum & hominum substantiam possedit. Sanè diues pastor, cuius possessionis omnes nos centesimam portio sumus. Proinde sicut hæc temporalia sunt hominis vel per successiōem vel per negotiationem, sic vniuersa, temporalia videlicet & spiritualia, Dei sunt per creationem, iuxta quod per Ezechielem loquitur dicens:

¶ *C*irca secundum, quod est, perditæ ouis sollicita requisitio subditur:

Et si perdidit vnā ex illis, nonne dimittit nonaginta nouem in deserto, & vadit ad illam quæ perierat donec inueniat eam?

¶ *V*na ouis tunc perit, quando peccando pascua vitæ homo dereliquit. Dimisit autem hic pastor bonus nonaginta nouem in deserto, quia illos summos angelorum choros reliquit in cœlo. Quod desertum, id est, derelictum dicitur quia illud homo quando peccauit, deseruit. In deserto igitur nonaginta oues remanserant, quando in terra dominam vnā quem quærebat, quia rationalis creaturæ numerus, angelorum videlicet & hominum, qui ad videndum deum conditus fuerat, pereunte homine erat imminutus, & vt perfecta summa ouium integraretur in cœlo, homo perditus quærebat in terra. Nam quod hic Euangelista dicit in deserto, alius dicit in montibus, vt significet in excelsis quia

*Theoph**Gregori^o
A Egri a
misso sen-
su.**Ambro.**Ezech. 18**Oues. 99.**saluæ.**Mat. 18.**Quo. 99.**oues reli-**quit.*

DOMINICA TERTIA

quia nimirum oves quæ non perierant in sublimibus cœ-
lorum persistebant . Quas tamen non secundum diu-
nitatis suæ præsentiam, per quam vbique est, nec secundum
gubernationem , cuius prouidentia & potestas ad omnia
extenditur , sed ratione humanitatis assumptæ secundum
quam in mundum venit, dicitur reliquisse. Nusquam enim
angelos apprehendit, sed semen Abrahæ. Dicitur etiam an-
gelos reliquisse quantum ad eum prouidentia ordinem,
qui est redimere delinquentes . Nec enim angeli qui non
peccauerunt, opus habent redemptione, nec illi qui pecca-
uerunt, redemptionis capaces sunt.

Heb. 2.

*Christus
ut ouem
quæsiuit.
ioan. 16.
Mat. 15.
Ezech. 34
Luca. 2.*

¶ Et vadit ad illam quæ perierat. Siquidem dei filius per in-
carnationem suam venit in hunc mundum quærere ouem
quæ perierat. Exiui, inquit, à patre & veni in mundum. Et
alibi dicit: Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt do-
mus Israel. Hoc ipsum longè antè facturum se promiserat
dicens: Ecce ego ipse requiram oues meas, & visitabo eas
sicut pastor visitat gregem suum in die quâdo fuerit in me-
dio ouium suarum dissipatarum. Hanc suam pollicitatio-
nem compleuit, quâdo per viscera misericordia suæ visi-
tare nos est dignatus ex alto.

Luca. 11.

Mat. 23.

¶ Venit ergo pastor bonus oues suas dissipatas visitare, &
visitando congregare . Congregare , inquam, non solum
per semetipsum, sed etiam per suos. Ait enim: Qui nõ col-
ligit mecum, dispergit. Et istud colligere seu congregare,
iustificare, est. Vndè ipse rursus alibi ait: Ierusalem, Ieru-
salem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te mis-
si sunt: Quoties volui congregare filios tuos, quemadmo-
dum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?

Ier. 21.

Act. 10.

¶ Dicat ergo pastor bonus qui reliquit nonaginta nouem
oues in montibus, & venit ad illam quæ perierat: Reliqui
domum meam, dimisi hæreditatē meam. Venit enim à cœ-
lo in mundum, à sinu patris in uterum virginis, circumiuit
exinde per ciuitates & castella . Et iuxta quod Apostolus
Petrus perhibet, pertrâsiuit benefaciendo & sanando om-
nes oppressos à diabolo. Iuit tandem vltro-neus ad mor-
tem, inde ad inferna, hinc resurgens à mortuis regressus
est in cœlum. Et cur hæc omnia, nisi quia quærebat ouem
quæ perierat? Donec, inquit, inueniat eam. Nam illa ad
pastorem

pastorem venire non poterat. Ouis enim se ipsam perdere potest, recuperare non potest, sed opus ei est, ut requiratur. Dicat vnà cum sua posteritate vetus Adam: Erraui sicut ovis quæ perit. Quin & omnes nos quasi oves errauimus, vnusquisque in viam suam declinauit.

¶ Circa tertium, quod est inuentæ ouis gaudiosa reductio, subditur:

*Et quum inuenerit eam, imponit in humeros suos gau-
eens. Et veniens domum conuocat amicos & vicinos,
dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ouem me-
am quæ perierat.*

H

¶ Quæ pastor bonus quia propter nimiam infirmitatem ambulare non poterat, propriis humeris reportat ad reliquum gregem. Vndè Grego. Niss. Quum pius pastor ouem perditam reperisset non puniuit, non verberauit, non irgendo duxit ad gregem, ipse enim pœnas, verbera, & maledicta digna oui sustinuit, vndè eam noluit molestare, sed humiliter supponens humeris & portans, clementer annumerauit gregi. Imponit, inquit, in humeros suos gaudens. Ouem humeris suis imposuit, quia humanam naturam suscipiēs peccata nostra in se portauit. Vndè Ambro.

Hierony.

¶ Christus te, ô homo, suo in corpore reuehit, quia tua in se peccata portauit. Humeri eius, brachia crucis sunt. Infirmitates enim nostras & peccata nostra ipse portauit, & omnia onera nostra non grauatim ipse suscepit, persolutis omnibus quæ debebamus, & nos etiam libenter portat vsque in domum nostram, hoc est, in cælum.

Gregori³
Vt ouem
portat hu-
meris.
Theoph.

¶ Et veniens domum, inquit, illam videlicet, de qua uti paulò antè ex persona ipsius per Prophetam dicitur: Reliqui domum meam. Ergo domus ad quam vnà cum oue inuenta rediit pastor pius, patria cœlestis est, de qua per Psalmistam dicitur: Gloria & diuitiæ in domo eius. Et vndè ipse ait: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Ad hanc domum rediit, quando cum oue sua in cælum conscendit.

Ioan. 14.

¶ Conuocat amicos & vicinos. Pastor noster reparato homine ad regnum cœlestis rediit, vbi amicos & vicinos inuenit, illos videlicet angelorum choros qui amici sunt, quia voluntatem eius continuè in sua stabilitate custodiunt.

Grego.

DOMINICA TERTIA

diunt. Vicini quoque eius sunt, quia claritate visionis illius assidue perfruuntur

*Quæstio
soluitur.*

¶ Sed quomodo hoc loco angeli cœlestes dicuntur vicini & amici, qui paulò antè oues dicti sunt? Ad hoc dicitur secundum Theoph, quia sancti angeli secundum aliam & aliam relationem & oues dicuntur, & amici pastoris. Nam secundum quod omnis creatura condita ad Deum confertur, pecuina & bruta est, & secundum hoc etiam ipsæ superne virtutes dicuntur oues. At si ad alias rationales creaturas conferantur, dicuntur amici & vicini ipsi angelicarum virtutum chori.

*1
Isaiah 63.*

¶ Amicos istos & vicinos suos Christus conuocauit, quando illis humanæ redemptionis mysterium manifestauit in interrogantibus: Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bostra? Iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suæ. Quibus respõdit: Ego qui loquor iustitiam, & propugnator sum ad saluandum. Hos igitur amicos & vicinos vt sibi super oue inuenta congratulentur id est colantur inuitat dicens cõgratulamini mihi, quia inueni ouem meam quæ perierat.

*Gregori
cur chri
sto congr
tulandi.*

¶ Et notandum est, quòd non dicit: Congratulamini inuenta qui sed mihi: quia videlicet eius est gaudium vita nostra & quum nos ad cœlum reducimur, solennitatem lætitiæ eius implemus. Sed & alia ratione congratulandum est sibi videlicet quia non incassum ipse in oue requirenda laborauit, nec frustra mortuus est qui ouem perditam tandem inuenit. Oui verò congratulandum non est, quæ nullis suis meritis est inuenta.

¶ Circa quartum, quod est dominicæ parabolæ conueniens applicatio, consequenter dicitur:

Dico vobis quòd ita gaudium erit in cœlo super vno peccatore pœnitentiã agente, quàm super non agintanuem iustis qui non indigent pœnitentiã.

¶ Dico vobis, inquit, Phariseis & Scribis de eo quòd peccatores recipio murmuratibus, quòd ita gaudium est in cœlo non solum super salute vniuersorum, sed etiam super vno peccatore pœnitentiã agente. Quasi dicat: Nemo succenset pastori de inuenta que perierat pecude gaudenti,

nec

nec de ipsius gaudio quisquā vel inuidia vel admiratione mouetur, quid igitur indignamini mihi peccatores recipiēti? Nam si in oue vna irrationali, & quę ad imaginem Dei facta non est quum errauerit & fuerit inuenta tantum sit gaudium, quantum gaudium verisimile est fieri de recuperato homine rationali ad imaginem Dei cōdito, quā super nonagintanouem iustis, qui nō indigent pœnitētia? Si enim pœnitētia & conuersione non indigent, nullum potest esse gaudium super ipsorum pœnitentia, nihilominus tamen est gaudium in cœlo super eorum innocentia.

Theophia

¶ Quod si quęras quid causę sit vt maius sit gaudium de salute animę desperatę, quā de ea cuius semper fuit spes salutis, sic enim esse multis apparet testimoniis, Respondeatur secundum Augustinum per similitudines. Triumphat victor imperator, & tantō maius est gaudiū victorię, quāntō maius fuerat periculū in pręlio. Rursus tempestate nauem iactante, quum tranquillum iam mare factum fuerit & cœlum serenum, omnes nimis exultant, quia nimis timuerunt. Ad hęc: Quum charus quispiam grauiter ægrotaans consequutus fuerit sanitatē, tale sit gaudium quale non fuit quum esset incolumis. Nonnulli sitis molestiam falsamentis sibi asciscunt, vt delectabilior sit potatio.

K

Nota similitudines.

¶ Generalis horum & similium, causa est, quia gaudium nascitur ex amore pręsentię rei amatę: quū autem res amara aut perit, aut periclitatur, pro nō habita reputatur Quū verō rursus recuperatur, tantō amplius de ipsius est recuperatione gaudium, quantō magis nunc diligitur, quā prius quum haberetur. Vndē Gregorius:

¶ Si quęras cur Dominus plus de conuersis peccatoribus quā de stantibus iustis in cœlo gaudium esse fatetur, hoc utique respondemus, quod ipsi per quotidianum eorum quę videmus, experimentum nouimus. Quia plerunque hi qui nullis se oppressos peccatorum molibus sciūt, stant quidem in via iustitię, nulla illicita perpetrant, sed tamen ad cœlestem patriam anxie non anhelant, & plerunque pigri remanent ad exercenda bona pręcipua, qua valde sibi securi sunt, quod nulla commiserunt mala grauiora.

¶ At contrā nonnunquam, hi qui se aliqua illicita egisse meminerūt, ex ipso suo dolore compuncti, inardescunt in amore

Gaudij de conuersione peccatoris ratio.

DOMINICA SECUNDA

amore Dei seseque in magnis virtutibus exercent, difficilia cuncta sancti certaminis appetunt, omnia mundi derelinquunt, acceptis contumeliis letantur, flagranti desiderio ad cœlestem patriam anhelant. Et quia se à Deo errasse considerant, damna præcedentia lucris consequentibus recompensant. Maius ergo de peccatore conuerso, quàm de stante iusto gaudium fit in cœlo, quia & dux in prælio plus eum militem diligit, qui post fugam reuersus hostem fortiter præmit, quàm illum qui nunquam terga præbuit, & nunquam aliquid fortiter gessit. Sic agricola illâ amplius terram amat, quæ post spinas fructus vberes profert, quàm eam quæ nunquam spinas habuit, & nunquam fertilem messem produxit. Huiusmodi fuit illa peccatrix, cui ad domini pedes lachrymanti, dimissa sunt peccata multa, quoniam dilexit multum.

*Ser. 47.
de fide Pe
tri.*

Roma. 5.

*Nō omnē
pœnitentiā
iustus præ
ferendū.*

¶ Undè Ambrosius: Fidelior factus est Petrus post quàm fidem se perdidisse desseuit, & ideo maiorem gratiam reperit quàm amisit. Vbi enim superabundauit delictum, superabundauit & gratia.

¶ Sed inter hæc sciendum est secundum Gregorium, quia sunt plerique iusti in quorum vita tantum est gaudium, ut eis quolibet peccatorum pœnitentia præponi nullatenus possit. Non enim putandum est sanctos angelos amplius gaudere de cuiuslibet pœnitentia peccatoris, quàm super innocentia atque iustitia Ioannis Baptistæ ex matris utero sanctificati, aut puritate virginum sanctarum.

¶ Multi etenim nullorum sibi malorum sunt conscij, & tamen in tanti ardoris afflictione se exercent, ac si à peccatis omnibus angustentur. Licere sibi nolunt omne quod licet, contempnunt visibilia, inuisibilibus accenduntur, lamentis gaudent, in cunctis semetipsos humiliant, & sicut nonnulli peccata operum, sic ipsi peccata cogitationum deplo rant. Quid itaque istos, nisi & iustos dixerim, & pœnitentes, qui se & in pœnitentiâ & de peccato cogitationis humiliant, & recti semper in opere perseverant?

¶ Hinc ergo colligendum est, quantum Deo gaudium faciat, quando humiliter plangit iustus, si facit in cœlo gaudium, quando hoc quod malè gessit per pœnitentiâ damnat iniustus.

¶ Circa

¶ Circa tertium principale dicitur:

Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perdidit drachmam vnā, nonne accendit lucernam & euerit domum, & quærit diligenter donec inueniat?

¶ Hic iterum astruitur de recuperatis errantibus angelorum exultatio. Vbi duo sunt notanda. Vnum est per parabolam priori consimilem assertionis cōfirmatio. Alterum est, parabolicæ significationis gratiosa conclusio, ibi: Dico vobis.

¶ Circa primum aduerte secundum Cyrillū, quod per præcedentem parabolam in qua genus humanum dicebatur ouis erratica, docebamur nos esse creaturā sublimis Dei qui fecit nos & non ipsi nos, cuius pascuæ oues sumus: per hanc autem parabolam in qua humanum genus comparatur drachmæ quæ periit, ostendit nos ad similitudinem & imaginem regiam factos esse, scilicet summi Dei. Nam drachma nummus est impressam habens regiam figuram. At ergo: Quæ mulier habes drachmas decem. Qui signa- *Grego.* tur per pastorem, ipse & per mulierē. Ipse enim Deus, ipse & Dei sapientia. Et quia imago in drachma exprimitur, mulier drachmam perdidit, quando homo qui ad Dei imaginem conditus fuerat, à sui conditoris similitudine peccādo recessit. Sed mulier lucernam accendit, quia Dei sapientia in humanitate apparuit. Hanc accendi lucernam inue- *Lucerna accensa.* niendæ drachmæ perditæ necessarium erat, quoniam homo qui iam proprium lumē amiserat, inueniri non potuit, nisi lumine alieno. Accensa autem lucerna domus eueritur, quia Dei sapientia Christus inter Iudæos lumine suæ prædicationis humani generis quod petierat salutem quærens, Iudaicam synagogam euerit.

¶ Porro lumen quod accendit, super candelabrum posuit, quando ipse ut omnibus esset conspicuus, in crucem ascendit. Fuerant autē penes gentes ignorantie tenebræ, umbra legis apud Iudæos. Vtrisque autem, id est, & Iudæis & gentibus recuperandis atque saluandis, euangelicæ doctrinæ *Ioan. 10* lucem Christus accendit. Vndē in euangelio scriptum est: Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.

¶ Quod

DOMINICA TERTIA

¶ Quòd verò in nonnullis codicibus legitur: Euerrit, pro quo Gregorius alternando ponit, emundat, ab hac significatione non discrepat, quia nimirum recepta luce veritatis praua mens à vitiis suis, & delictis euerritur & emundatur: tuncque ea quæ perierat drachma inuenitur, quum videlicet deterfis humanæ mentis vitiis reparatur in homine similitudo conditoris.

¶ Et quærît diligenter donec inueniat. Nimirum diligenter quæritur quod impense diligitur. Christus autem hominẽ perditũ sic dilexit, vt pro eius recuperatione animam suã posuerit, diligenter quærens donec inueniat. Quæsuit sanẽ vsque ad contumelias, vsque ad minas, vsque ad flagella, vsque ad mortem, vsque ad inferna. Sequitur:

Et quum inuenerit, conuocat amicas & vicinas, dicens: Cõgratulamini mihi, quia inueni drachmam quam perdideram.

N ¶ Et quum inuenerit, inquit. Nõ mirũ si drachmam perditã inuenit, quam tam diligenter vbique etiam vsque ad inferna cum ardenti diuinitatis suæ lucerna quæsuit.

Amicæ & vicinæ.

¶ Conuocat amicas & vicinas. Secundum Theophylactũ, supernæ virtutes amicæ eius & vicinæ sunt. Amicæ quidem quia voluntatem eius faciunt: vicinæ verò, quia incorporeæ. Vel (vt idem dicit) amicæ sunt omnes supernæ virtutes: vicinæ autem, sunt propinquiore, vt Throni, & Cherubim, & Seraphim. Itaque cõnocatis amicis & vicinis quid Dei sapientia dicat audiamus: Congratulamini mihi, inquit, quia inueni drachmam quam perdiderã. Quum Deus æternum in se gaudium habeat, & angeli ipsi gaudeant in illo, gaudet tamen etiam de respicientium conuersione, quando iam id quod prædestinavit impletur. Nec tamen gaudium illud Deo nouum est aut temporale, sed æternum. Angeli verò, quibus effectus prædestinationis innotescit, de nostra conuersione tẽporaliter gaudet. Gaudent etiam hinc angeli, quia ad peccantium conuersionem ipsi fuerant suis ministeriis cooperati.

Gaudium angelis.

Drachma quid.

¶ Inueni, inquit, drachmam, quam perdideram. Drachmæ huius significationem paulò altius attende. Angelorum & hominum naturam ad cognoscendum se dominus condidit,

dit, quam dum consistere ab æternitate voluit, eam proculdubio ad suam similitudinem creauit.

¶ Decem verò drachmas mulier habuit, quia nouem sunt ordines angelorum Sed vt completeretur electorum numerus, homo decimus est creatus, qui conditori suo nec post culpam periit, quia hunc æterna sapientia per carnem miraculis coruscans, ex lumine teste reparauit.

¶ Circa secundum, quod est parabolicæ significationis grata conclusio, subditur:

Ita dico vobis, gaudiū erit coram angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente.

¶ Gaudium, inquit, erit coram angelis Dei, qui (vt iam dictum est) vicini sunt & amici Christi, super vno peccatore pœnitentiam agente, & tamen per Prophetam dominus dicit: Quia quacūque die iustus peccauerit, omnes iustitiæ eius in obliuionem erunt coram me. O Grego. Ezech. 18.

¶ Vbi est attendere dispensationē superne pietatis. Stantibus si ceciderint minatur pœnam, lapsis verò vt resurgere appetant promittit misericordiam. Illos terret, ne præsumant in bonis: istos refouet, ne desperent in malis.

¶ Iustus es, iram pertimesce ne corruas. Peccator es, præsume de misericordia vt resurgas. Ecce autem iam lapsi sumus, stare nequaquam voluimus, in prauis nostris desiderijs iacemus. Sed qui nos rectos condidit, adhuc expectat & prouocat vt resurgamus. Sinum suæ pietatis aperit, nos quoque ad se recipere per pœnitentiam quærit. Sed pœnitentiam agere dignè non possumus, nisi modum quoque eiusdem pœnitentiæ cognoscamus.

¶ Pœnitentiam quippe agere est, & perpetrata mala plangere, & plangenda nō perpetrare. Nam qui sic alia deplorat vt tamen alia committat, adhuc pœnitentiā agere aut ignorat, aut dissimulat. Quid enim prodest si peccata quis luxuriæ desecat, & tamen adhuc avaritiæ æstibus anhelat? Aut quid prodest si avaritiæ culpas iam lugeat, & tamen inuidiæ facibus tabescat?

¶ Dictarum itaque parabolarum finis & scopus hic est, vt pharisæorū & scribarū obmurmurantiū Christo, q̄ conuersos iam peccatores ad se reciperet, cōfuteretur iniquitas. Ac

Pœnitentiā agendi modus.

h si

DOMINICA TERTIA

si illis dicat: Si is qui ouem vnam è grege perdidit, hãc diligenter quærit, & tandẽ inuentam libenter, imò gaudenter recipit, nequaquã mihi debetis indignari, si peccatores & simplices iam respiscẽtes & humiliatos recipio ad pœnitentiam, qui iamdudum aberrantes perierant per culpam. ¶ Rursum: Si drachmam vnam amissam tanta cum diligentia mulier quærit, vt accensa lucerna totam scrutetur & euerret domum, & plurimũ gaudeat de inuenta, nec ob hoc gaudium quisquam ei vel indigneretur vel succenseat, iniquam manifestum est vestram aduersum me esse indignationem, qui homines ad Dei imaginem factos & à peccatis suis: ad me conuersos admitto.

Pharisæorum inuidia suggillatur.

*Sapient. 2
Diabolica
tellitium,
pharisæi.
1. 46. 19.*

*August.
8. c. 3.*

Ambro.

¶ Quum autem hinc sit angelis gaudiũ, vndè vobis est indignationis & inuidiæ tormentũ, vobis ipsi testes vos esse palam est, quia illorum nequaquam estis digni consortio, à quorum clementia & benignitate vestros tantò interuallo separauit inuidia. Verum illius vos potiùs satellitiũ esse probatis, de quo scriptum est: Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Siquidem inuidia diaboli mortem, Dei charitas vitam homini peperit & salutem. Denique tandem pernoscatis quia venit filius hominis quærere & saluum facere quod perierat. Congaudeant super inuenta quæ perierat oue amici & vicini amico pastori vnanimes, inuideant ei recuperatam ouem inimici inuidia sua tabescentes. Congratulantur mulieri super inuenta quæ amissa fuerat drachma preciosa vicinæ & amicæ: quæ autem huic indignantur & cruciantur inuidia, æmulas se esse produnt & inimicas. Qui eiusmodi sunt, in futuro cum sequis demonibus: qui verò clementes & misericordes, cum benignis angelis sunt deputandi. Talium vnus ille erat qui hæc quæ dicta sunt domini verba pia mentis attẽtione cõsiderãs, ait: Nos cum magna exultatione audiuius quòd exultatis pastoris humeris reportetur ovis quæ errauerat, & drachma reinuenta referatur in thesauros tuos domine congratulantibus vicinis mulieri quæ inuenit eam, & lachrymas excutit gaudium solennitatis domus tuæ. Itaque vnusquisq; incitetur ad probitatẽ, si conuersationem suam gratam esse voluerit cœtibus angelorum, quorũ debet vel patrociniũ affectare, vel vereri offensam.

Domi-

DOMINICA QVARTA POST
PENTECOSTEM.

*Estote misericordes, sicut & pater vester
misericors est. Luc. 6.*

¶ Tria in hac sancti Euangelij lectione comprehenduntur. Primum est, de impendenda proximis misericordia generale mandatum. Secundum, quibus in operibus potissimum sit proximo miserandum, ibi: Nolite iudicare. Tertium, quo ordine sit ad proximi delinquentis correctionem procedendum, ibi: Dicebat autem illis & similitudinem.

¶ Circa primum dicitur: Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est. Ecce de impendenda proximis misericordia mandatum generale. Quia enim nemo regnum cœlorum quasi suis meritis debitum, sed per gratiam & Dei misericordiam accipit, legem hanc Deus iustus homini præstituit, vt si Deum sibi vult misereri, & ipse fratri faciat misericordiam, dicente domino: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Contrà verò, iudicium sine misericordia fiet ei qui nō fecit misericordiam.

¶ Est autem misericordia, animi condolens affectus, cum additamēto beneficij, vt compatiatur proximo, & largiamur de proprio. Magnum autem est præconium misericordie seu pietatis. Reddit enim hæc virtus nos Deo conformes, & quasi quedam signa sublimis naturę nostris imprimat animabus. Sicut pater vester, inquit, misericors est. Ecce misericordię exemplum & forma. Si à formica prudentiam discere iubetur piger, quis à Deo misericordiam discere recuset? Ipse est enim creator & pater noster, cui dicimus: Pater noster qui es in cœlis, de quo per Moysen dicitur: Nunquid non ipse est pater tuus qui possedit, fecit, & creauit te? Huius patris sunt miserationes super omnia opera eius. Bonus est enim etiam super malos & ingratos, & solem ipsum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.

*Misericordia quid.
Cyril.*

A deo discite misericordiam.

Deut. 32

Matt. 5.

h ij ¶ Exclu.

DOMINICA QVARTA

*Iere. 3.
Eph. 5.*

¶ Excluduntur igitur à numero filiorum Dei, qui hunc in operibus misericordiæ nolunt imitari. Ipse per Propheram loquitur, dicens: Patrem vocabis me, & post me non cessabis ingredi. Et Apostolus: Imitatores, inquit, Dei estote sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis.

s. Petr. 3

B ¶ Apparet autem nobis & assidue probatur cœlestis patris imitanda nobis misericordia in multis. Primum, in eo quod peccantem hominem longanimitè expectat, & sustinet patienter. Peccamus enim, & ipse dissimulat: non continemus à sceleribus, & ipse continet à verberibus, multò tempore prolongamus iniquitatem, & ipse benignus dilatat pietatem. Vnde per Apostolum Petrum dicitur: Deus patienter agit propter vos, nolens aliquem perire, sed omnes ad penitentiam reuerti. Magna planè (inquit Bernardus) misericordia domini in expectatione est. Non enim peccantem angelum expectauit, sed præcipit: primum hominem peccantem non distulit, sed protinus expulit paradiso. Nunc autem plerosque sustinet, dissimulat, & patienter vsque in senectam expectat & senium. Hæc est enim gratia Christi & virtus crucis ipsius. Viuo ego (inquit) nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & viuat. Secundò patet hoc ipsum in eo quòd auersum à se peccatorem & in perditionem suam sponte properantem multipliciter reuocat. Denique in eo quòd ingrato peccatori ad usum vitæ creaturarum suarum indulget admicula. Non enim dignus est peccator pane quo vescitur. Ait pater familiars de siculnea sterili: Ecce anni tres sunt ex quo venio quærens fructum in siculnea hac, & non inuenio. Succide ergo illam. Ut quid etiam terram occupat? Magna ergo & benigna est erga malos & ingratos Dei clementia, admiranda gratiæ exhibitio pietatis, qua beneficia sua largiri non desinit, non solum ubi nullum inuenit meritum, sed ubi etiam plerumque abundat peccatum. Quin & in eo mira Dei elucet misericordia, quòd peccatorem vel serò redeuntem, paterna recipit benignitate. Siquidem misericordia motus super prodigum filium redeuntem, obuiis hunc vlnis recipiens amplexatur pater.

LUC. 15.

C ¶ Itaque tu quisquis es, qui tanti patris esse vis imitator,

ad exemplum ipsius, sustine onerosum fratrem ipsius onera patienter portando, vt sic adimpleas legem Christi. Rursus stude illum si potes ab erroribus suis reuocare & lucrifacere Deo, & reparare in ipso charitatem. Denique, si esurierit inimicus tuus, ciba illum: & si sitit, potum da illi. Vnde & ipse dominus in Euāgelio: Diligite (inquit) inimicos vestros, & orate pro persecuentibus & calumniantibus vos, & benefacite his qui oderunt vos.

*Galat. 6.
Sic imita
re patrem
Roma. 12.*

Matt. 5.

¶ Grande sanè & arduum, sed ingens & omni maius estimatione prēmium, videlicet vt sitis filij patris vestri. Magnū est enim imitari Deum, & adhuc longè maius, ascitum esse ab eo gratiam adoptionis filiorum. Nam qui filij, & heredes. Denique ad eiusdem summi patris imitationē qui recipit vel serò ad se redeuntes, & tu etiam si septies in die peccauerit in te, & septies in die conuersus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me, dimitte illi.

*Imitatio
nis prœm
mium.*

Luc. 17.

¶ Est & alia eiusdem summi patris erga nos misericordia quæ omnes prædictas confirmat, & complet. Quum enim (si quæ sint) nostræ iustitiæ non sint condignæ ad futuram gloriam, nequaquã ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos nos facit, in vita aterna.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini.

¶ Hic ostenditur in quibus potissimum operibus sit proximo miserendum. Vbi duo sunt cōsideranda. Vnum est, de misericordiæ erga fratrem exercitio. Alterū est, de condigno impensæ misericordiæ præmio, ibi: Mensuram bonam.

*D
Triplex
misericor
dia.*

¶ Circa primum dicitur: Nolite iudicare, & non iudicabimini. Vbi est notandum, triplicem erga proximum exercendam esse misericordiam, videlicet misericordiam fraternalis supportationis, benignæ condonationis, temporalis subuentionis.

¶ Harum prima notatur in eo quod dictum est: Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini. Hanc domini sententiam Apostolus sequutus, ait: Alter alterius onera portate, & sic adimplebi-

Galat. 6.

DOMINICA QVARTA

tis legem Christi. Vbi tamen nequaquam prohibetur iudicium iustitiæ, quo malefici legibus plectuntur & absoluntur infontes, dicente domino in Euangelio: Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate. Et vnde per Psalmistam dicitur: Iudicate egeno & pupillo. Sed temerario tantum nobis iudicio interdicto iubemur ea facta quæ dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interpretari.

Ioan. 7.

*Matt. 7.
iudiciū te
merariū
phibetur.*

Roma 14

1. Cor. 4.

¶ Quod enim scriptum est, Ex fructibus eorum cognoscetis eos, de manifestis dictum est quæ non possunt bono animo fieri, sicuti sunt supra, blasphemix, furta, & similia, de quibus nobis iudicare permittitur. De genere autem ciborum, quia possunt bono animo & simplici corde sine vitio concupiscentiæ quicunque humani cibi indifferenter sumi, prohibet Apostolus iudicari eos, qui carnibus vescantur & vinum bibebant ab eis qui se ab huiusmodi alimentis temperabant. Qui manducat, inquit, non manducantem non spernat, Et qui non manducat, manducantem non iudicet.

¶ Ad hoc etiam pertinet quod alio loco dicit: Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat dominus qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Sūt autem quædam facta media, quæ ignoramus quo animo fiant (vñ iam dictum est) quæ & bono animo & malo fieri possunt, de quibus temerarium est iudicare, maxime vt condemnemus. Horum enim veniet tempus vt iudicentur, quum dominus illuminabit abscondita tenebrarum, & manifesta faciet consilia cordium. Vnde & beatus Augustinus hæc tractans, dicit:

¶ In conuersatione humana sunt aliqua quæ rationabiliter reprehenduntur: sunt verò quæ non sine peccato iudicantur. Aperta enim mala & iudicari & argui debent: illa verò quæ vtrum bono an malo animo fiant scire non possumus, iudicare penitus non debemus. Verbi gratia.

*Quæ non
iudicabis.*

¶ Vides hominem frequentius ieiunare, congaude, & noli nimis laudare, quia potest hoc quod facit pro humana gloria fieri. Sed & noli vituperare, quia potest & pro Deo & pro animæ remedio ieiunare.

¶ Vidisti alium indicto ieiunio publicè velle prandre,

re,

re cū dilectione admone Si dixerit se pro stomachi lassitudine ieiunare non posse, crede, & noli iudicare, quia virum que potest fieri, vt pro gula vel luxuria prandere velit, & præ infirmitate ieiunare non possit.

¶ Vidisti alterum subditis suis cum seueritate disciplinam imponere, & indulgentiam tardiùs dare, noli iudicare crudelē, quia forsitan non sit morbo iracundiæ, sed disciplinæ zelo, & amore iustitiæ.

¶ Fortè vicinus aliquis aut amicus tuus, dum animum suum habet in rebus sibi satis necessariis occupatum, aut tardiùs te salutauerit, aut tardiùs occurrerit quàm debuit noli eum superbum iudicare, noli malignum credere, sed magis hoc aut per obliuionem aut per negligentiam quàm per despectum aut per superbiam factum crede: quia fortè & tibi hoc (vt est humana fragilitas) frequenter euenit vt in rebus aliis nimis intentus aliquid minus cautè, aut minus sollicitè fecisse videaris, & tamen nolisti te pro hac re malo animo iudicari.

¶ In istis ergo & similibus, quæ vtum bono (vt dictum est) an malo animo fiant, scire non possumus, meliùs est vt ad patrem dexteram animum nostrū declinemus: quia tolerabiliùs est nos in hoc præueniri, vt eos qui mali sunt bonos nos esse credamus, quàm vt consuetudine iudicandi etiam de bonis quod malum est suspicemur De illis verò quæ aperta suat & publica mala iudicare & arguere (cum charitate tamen, vt iam dictum est) & possumus & debemus, odio habentes nō hominē sed peccatū, nō vitiosum sed vitium, morbūq; potiùs quàm agrotū detestantes. Nā publicus adulter, raptor, assiduè ebriosus, proditor, superbus si iudicati vel castigati non fuerint, implebitur in eis illud, quod beatissimus martyr Cyprianus de talibus dixit: Qui peccantem verbis adulatibus palpat, peccati fomitem subministrat. Verū à temerario nos coercet iudicio, qui ait.

¶ Caue, serue Dei, alienæ conuersationis aut curiosus esse explorator, aut temerarius iudex: & si perperam alium quid deprehendas, nec sic iudices proximum, magis autē excusa. Excusa intentionem, si opus non optes, puta ignorantiam, puta surreptionem. Quòd si omnem omnino dissimulationem rei certitudo recusat, suade nihilominus

*Plè iud.
canduma*

*Que io.
dicare li.
reb.*

*F
Bernard.*

DOMINICA QVARTA

ipse tibi & apud te metipsum dicito. Vehemens nimis fuit illa tentatio, quid de me illa fecisset si accepisset in me similiter potestatem?

*Tribus modis alium iudicare con-
tingit.* ¶ Porro variis ex causis cōtingit alium iudicare, videlicet, Primò, ex euentia patratī sceleris, & hoc non imputatur ad peccatum: habent enim homines iudicare de his quę foris patent, vt dictum est.

1. Reg. 16. ¶ Secundò, ex euentibus signis. Verbi gratia: Quum quis furem esse iudicat eum quem deprehendit per noctem pariete perfosso domum intrasse. Et sic etiam non est peccatum qui in eo qui iudicat, sed in eo qui tale scandalū alteri pręstitit.

¶ Tertiò, cōtingit iudicare ex signis leuibus, in quo iudicio triplex gradus attenditur. Primus, quando ex ipsis signis leuibus incipit quis dubitare de alterius integritate: quod, quia ex humana infirmitate procedit, nec propriè iudiciū est sed suspicio tantūm, peccatum veniale cęserur.

*suspicio-
nis radix
triplex.
Eccl. 30.*

¶ Porro suspicionis huiusce causa seu radix triplex est. Prima est propria malitia. Is enim qui in seipso malus est, facillè de alius malū suspicatur. Vndè per Sapientē dicitur: In via stultus ambulans, quū ipse sit insipiens, omnes stultos æstimat. Sicut enim difficulter aliquē suspicatur malū qui bon⁹ est, ita & vix quenquā credit bonū esse, qui malus est.

¶ Secunda suspicionum radix, est odium aut inuidia. Facillè enim quis malum de illo suspicatur quem odit, vel cui irascitur, aut inuidet.

Tob. 12.

¶ Tertia est, frequēs experiētia. Pronus enim est quisque ad suspiciādū aut credendū, quod ipsum multi tēporis experiētia dōcuit, iuxta illud: In multo tēpore est prudentia. Hinc est quod is qui frequenter alienis fraudibus circum-

Ouidius.

uentus, citiùs dolū suspicatur, iuxta quod ait quidam:

Terretur minimo pennæ stridore columba

Vnguibus accipitris saucia facta semel.

Qui semel est caprus fallaci piscis ab hamo,

Omnibus vnca cibis æra subesse putat.

¶ Et hinc est quod senes plerunque sunt magis suspiciosi, quia dolos sæpe numero sunt experti. Harum trium causarum duæ pertinent ad puerilitatem affectus. Tertia verò, à ratione suspicionis accedit ad certitudinem, in quantum experien-

experientia ad fidem faciendam proficit:

¶ Verū si quis ex signis leuib⁹ alicuius pro certo malitiam æstimat, in culpam ruit temerariè iudicantis. Quòd si ex huiusmodi signis non solum prædicto modo iudicat, sed etiam procedit ad punitionem fratris, is non solum temere fratrem iudicat, sed etiam condemnat, dignus profectò qui & iudicetur & condemnetur, iuxta quod Dauid imprecat in Psalmo, dicens: Quum iudicatur, exeat condemnatus. Itaque nolite cōdēnare, inquit, & non condēnabimini. Proinde non tantum ille temere damnat, qui eo quòd dictum est modo, contra fratrem procedit ad punitionem, sed & is qui hunc siue detractionis, siue contumeliæ verbis affirmat habere culpam, ac per hoc etiam pœna esse obnoxium.

¶ Est autem detraçtio, contaminatio alienæ famæ per verba occulta. Porro detractionis mater inuidia est. Contumelia verò est in manifesto, quando videlicet contra alteri⁹ honorem quispiam aliquid ei vndè cōfundatur impropere. Et est contumelia detractione grauior, quòd maiorem habet proximi contemptum.

¶ Secundò, exercenda est erga proximum misericordia benignæ condonationis, vndè subditur in litera:

Dimitte, & dimittetur vobis.

¶ Ergo in manibus nostris & in nostro arbitrio posuit Deus vndè saluemur. Dimittite, inquit, & dimittetur vobis. Ineffabilis est Dei clementia, quæ neminem vult perire, vniquæq; breuem ad salutem veniendi ostendit. Et turpis aut nulla in die iudicij erit excusatio, quum secundum tuam sententiã, quod feceris ipse patieris. Itaque donate vobis metipsis, inquit Apostolus, si quis aduersus aliquem habet querelam, sicut & Dominus donauit vobis, ita & vos.

¶ Porro qui in se delinquenti fratri non dimittit, non putet sibi à Deo peccata dimitti. Vndè per sapientem dicitur: Homo homini seruat iram, & à Deo querit medelam? In hominem sibi similem non habent misericordiam, & de peccatis suis deprecatur: ipse dum caro sit reseruat iram, & propitiationem querit à Deo. Quis exorabit pro delictis illius? Paulò antè præserat, dicens: Qui vindicari vult, à domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans

*iudicat
& condē-
nat.*

*Detraçtio
& contu-
melia.*

*Auguſti.
Misericor-
dia condo-
nationis.*

Colof. 3.

Eccle. 28.

DOMINICA QVARTA

August.

nās seruabit. Et continuo subiicit: Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Quū enim multa sint genera eleemosinarum quibus adiuuamur vt dimittantur nobis peccata nostra, nihil tamen est manus illa qua ex corde dimittimus, quod in nos quis peccauit.

¶ Tertio exercenda est erga proximum misericordie temporalis subuentio. Vnde subditur:

Date & dabitur vobis:

H

Reda.

Miseri- ora
dia sub-
uentiois.

August.

¶ Dimittere iniurias, dare beneficia iubet, vt & nobis peccata dimittantur, & vita detur æterna. Qua sententia breui sed eximia, cunctæ quæ latissimè de conuersando cum inimicis antè mādauerat, comprehendendo cōcludit: Duo igitur sunt opera misericordie quæ nos liberant. Primum ad ignoscendum pertinet: secundum, ad prestādum beneficium. Et sunt quasi alæ duæ, quibus hominis oratio ad Deum vsq; conscendit, si videlicet qđ in ipsum committitur ignoscit delinquēti, & donat egenti. Vnde Leo papa:

¶ In summo iudicio tanti æstimabitur vel largitatis benignitas, vel tenacitatis impietas, vt pro plenitudine omnium virtutum & pro summa omnium commissorum reputetur, & per vnum malū illi in ignem mittentur æternum, & per vnum bonum isti introducentur in regnum. Vnde etiam per Salom onem dicitur: Facere misericordiam magis placet Deo, quàm victimæ. Et in Osee Dominus loquitur, dicens: Misericordiam volo, & non sacrificium.

Prou. 22.

Osee. 6.

¶ Circa secundum quod est de superabundanti impensę misericordie præmio, subditur:

Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam & supereffluentem dabunt in sinum vestrum.

¶ Quum ad officia pietatis prouocasset, mox etiam future retributionis modū insinuat, vt tātò magis pietati inferuimus, quò securi sumus de plenissima retributione. Ait enim: Mensurā bonā, & cætera quæ sequuntur. Quum dicit mensuram vtique insinuat æternæ beatitudinis præmium iuxta mensuram meritorū esse reddendum. Vnde Gregorius: Quæ in electis in hac vita est discretio operū, in alia quoque vita proculdubiò erit discretio dignitatum, vt quò

4. Mor.

Miseris
vt præmi
um respon
debit.

hic

hic alius alium superat, illic alius alium retributione tran-
scendat. Et licet illa retributionis dignitas æqualis non sit,
vna tamen omnibus beatiudinsi erit vita.

¶ Mensuram bonam, inquit. Siquidem æternæ beatitudinis *Mensura*
præmium non modò bonū est, sed etiam omnium summa *bona.*
& plenitudo bonorum, cunctaque intra se continens bona *Boetius.*
cui siquid abforet boni, summum bonum esse non posset,
quoniam relinqueretur extrinsecus quod posset optari.

¶ Est enim beatitudo stat^o omnium bonorum aggregatio-
ne pfectus, quo quis adepro nihil vultius desyderare que-
at. Vndè & per Apostolum dicitur: Nec oculus vidit nec au- *1. Cor. 2.*
ris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quod præparauit
Deus his qui diligunt illum. Ecce mensura bona.

¶ Et confertā i. plenam plena nanque cœlesti beatitudine *Mensura*
erit anima, ita vt nihil animæ, aut mentis, aut intellectus *conferta.*
aut sensuum, vacuū sit à gloria. Inebriabuntur, inquit, ab v *psal.*
bertate domus tuæ, & torréte voluptatis tuæ potabis eos.
Et iterum: Replebimur, inquit, in bonis domus tuæ.

¶ Et coagitatam, id est, firmam: quæ enim firma esse volu- *Mensura*
mus coagitamus. Tale beatitudinis erit præminim, stabili- *coagitata*
tum videlicet & securū. Vndè Prosper: Futura vita ibi cre- *De vita*
ditur esse, vbi est certa securitas, secunda tranquillitas, æter- *contem-*
na fœlicitas, vbi amor pfectus, timor nullus, dies æter- *platiua.*
nus, & vnus omnium spiritus. Coagitata etiam esse dicitur
illa mensura propter gaudium de mutua inter se sanctorū
omnium beatitudine, vbi vnus cuiusque beatitudo alteri
coagitur. Vndè Theoph. Non parcè remetiatur Domin^o
sed opulenter. Sicut enim mensurus farinam accumulatis
concurtis, exundareque facis (siquidem absque parsimonia
metiri vis) ita & Dominus mensuram magnam, & exundā
tem dabit tibi.

R
¶ Et supereffluentem. Supereffluens dicitur, quia merita *Mensura*
excedit. Dedimus tēporalia pro æternis, mundana pro di- *superflu-*
uinis, terrena pro cœlestibus. Vel ideo supereffluens, quia *ens.*
plenitudo beatitudinis animæ, etiam in corpus redunda-
bit. Vndè Augustinus: Tam potentem fecit Deus animam
vt de eius plenissima beatitudine quæ in fine temporum
sanctis promittitur, redundet in inferiorum naturam, quæ
est corpus, non quidem beatitudo quæ intelligentis &

ad discipulo

DOMINICA QUARTA

fruentis est propria, sed incorruptionis vigor.

Auguſt. ¶ Dabunt, inquit, in ſinum veſtrum. Quia per illorum merita quibus vel calicem aquæ frigidæ in nomine diſcipuli de-
de queſt. derunt, mercedem cœleſtem recipere merebuntur. Tale
euang. eſt & illud quod de pauperibus veritas dicit: Facite vobis
LUCÆ. 13. amicos de mammona iniquitatis, vt quum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula. Non enim pauperes ipſi mercedem reddent iis qui eleemoſynas illis fuerint e-
largiti, ſed Chriſtus, pro cuius hoc fecerunt dilectione.

Beda.

Quam tamen ipſi dare dicuntur, quia promerendæ illius occaſionem dedere, quum vel egentes miſerè, vel impro-
bè ſcruientes fortiorum ſunt & tolerati patientia, & bene-
ficentia ſuſtentari, & ad ipſam aliquoties fidem dolci gra-
tia prouocati, Multi quippe malorum hominum contra
bonos ſcruientes eorum aut patientia aut beneuolentia ad
reſtitutionem charitatis ſunt reuocati.

*In ſinum
veſtrum.*

¶ Dicitur autem hæc meſura in ſinū dari, q̄ ea quæ in ſi-
nu habemus, poſsidemus ſecuri. Bene ergo meſura hæc
in ſinum dari dicitur, vt cum quanta ſit ſecuritate poſsiden-
da, quantaque retinēda charitate, monſtretur. Nihil enim
ſecurius atque amabilius eſt eo quod in ſinu collocamus.
Porro cauſam retributionis iſtius ſubdit, dicens:

*Eadem quippe meſura qua meſi fueritis, remetietur
vobis.*

*Theoph
Queſtio.*

I. ¶ Interrogabit fortaiſis hîc aliquis: Si ſupereffluenter red-
ditur, quomodo eadem eſt meſura? Ad quod dicimus q̄
non dixit, tanta meſura remetietur vobis, ſed eadem. Qui
enim benefacit, benefiet ei, quod eſt eadem meſura re-
metiri Sed ideo ſupereffluentem dixit, quia milies bene-
fiet ei qui benefecerit. Sic etiam in iudicando. Qui enim
iudicat, & deinde iudicatur, accipit tandem meſuram: qui
autem plus condemnatur quam condemnauit, ſuperefflu-

1. Cor. 9.

entem recipit ipſe meſuram Iuxta hoc & per Apoſtolum
dicitur: Qui parcè ſeminat, hoc eſt, modicè & manu tena-
ci, parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, in be-
nedictionibus & metet id eſt, copioſè. Itaque meſure no-
mine ipſam iudicij regulā ſignificatam accipimus. Vnde
per alium Euangeliftam apertius dicitur: In quo iudicio
iudicaueritis, iudicabimini. Sed nunquid ſi nos remere
&

& iniquè indicauerimus, etiam temerè Deus ipse qui iust^o iudex est iudicabit? Aut si iniqua mensura mensi fuerimus, nunquid & apud Deum iniqua mensura est, qua nobis remectitur?

¶ Sed hoc ideo dictum est, quia temeritas qua nocet alij, ipsa tibi noceat necesse est, & iustitia qua alium iuuas, restat etiam vt ipsa te adiuuet. Vndè Chry. Vt diligētius peccata tua examinētur, legem primū ipse posuisti de his seuerius quæ proximus peccauerit, iudicando. Sunt enim eæ diabolicæ tētationis insidiæ. Nam qui seuerè discuit aliena, nunquā propriam veniam promerebitur, dicente Apostolo: Inexcusabilis es o homo omnis qui iudicas.

¶ Potest etiam hæc mensuræ seu retributionis æquitas de quibuscunque nostris operibus generaliter intelligi. Nam qua vnusquisque mensura aut peccat, aut bene agit, eadē præmia feret aut pœnas. Quòd enim pœna reddatur secundum mensuram culpæ, lex ipsa perhibet quæ dicit: Secundum mensurā delicti erit & plagarū modus. Et vndè rursus in Apocalypsi dicitur: Quantū glorificauit se & in deliciis fuit, tantū date illi tormentum & luctum.

¶ Sed dicit aliquis: Non videtur quòd secundum eandem mensuram malum qua perpetratum est puniatur, nam nō nisi temporaliter homo peccat, & æternaliter puniatur. Ad quod dicitur, quòd idcirco peccatū temporaliter commissum sine fine post hanc vitam iustè puniatur, quia hoc per temporalem delere pœnitentiam homo contempsit.

¶ Rursus, quia homo finaliter impœnitens quantum in se est æternaliter peccat, qui si posset sine fine viuere, eligeret & sine fine peccare. Et quia Deus in retributione operum voluntatem magis pensat quàm facultatem, ideo iure æternaliter puniatur, qui si potuisset, voluisset vtiq; æternaliter peccare. Adhæc, quia infinitum & æternum bonum peccando contempsit, hoc bono iure priuatus, perpetuis malis & suppliciis addicitur.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Dicebat autem eis & similitudinem: Nunquid potest cæcus cæcum ducere? Nonne ambo in foueam cadunt? Non est discipulus super magistrum. Perfectus autem
omnis

DOMINICA QVARTA

omnis erit, si sit sicut magister eius.

¶ Hic ostenditur quo ordine ad delinquētis correctionem sit procedendū. Vbi duo sunt consyderanda. Vnum est, propriæ emendationis necessaria ratio. Alterum, eiusdem rationis exhortatiua conclusio, ibi: Hypocrita, eice primum.

M
Eccle. 3. ¶ Circa primum, attēde quōd hoc ordine tandem est proximus à te corrigendus, videlicet, vt temetipsum primum cortexeris, iuxta quod monet qui ait: Miserere animæ tuæ placens Deo.

Beda.
Cæcus cæcum quā
do ducit.

¶ Sensus huius sententiæ pendet ex superioribus, vbi de danda eleemosyna & iniuria dimittenda præcipitur. Quasi dicat: Si te ira contra violentum, & contra petentē phylargiria cæcauerit, nunquid tua mente vitata, vitium eius curare poteris? aut ille solus qui iniuriam fecit, & non tu etiam qui ferre nesciebas reus deputaberis? At si mitem te tràquillique pectoris eius improbitas inuenerit, & ille ad pœnitentiam mouebitur, & tu patientiæ præmio donaberis, quia cæcum vidente oculo (hoc est, corde sereno) ducere curabas ad lumen.

¶ Vbi Theophylactus. Dic quæso: Nōne alterum iudicās, & ipse eadem peccans, comparatus es cæco cæcum ducenti? Nam si alium condemnas, & ipse in eadem incidis peccata, vterque cæci estis: & videris quidem illi dux esse ad bonum, eo quōd condemnas, non es autem dux. Quomodo enim ille à te ad bonum inducetur, quum & tu labaris? Non est enim discipulus super magistrum. Si igitur tu qui doctor videris esse & dux, laberis, omnino cadet etiā qui docetur ac ducitur. Elaboratus enim discipulus (hoc est perfectus) erit, si sit sicut magister eius. Hæc dixit etiam, vt nec condemnentur hi qui sunt inferiores nobis si videantur peccare.

discipul⁹
non super
magistrū.

¶ Vel sic expone Non est discipulus super magistrum. Magister cœlestis & omnium piè viuentium Dominus, Christus est. Discipuli eius omnes sunt quos titulus Christianitatis exornat, iuxta quod ad eos ipse dicit: Magister vester vnus est Christus. Hic ergo tantus tantaque singularitatis magister homo factus quum esset Deus, iniurias passus, lēssionis vicem non retribuit, quum tamen solo nutu suæ voluntatis obtrectatores suos punire valuit. Denique ipsam
etiam

etiam subire mortem non est dedignatus, qui vitæ æternæ auctor extitit. Si ergo is qui Deus erat illatas sibi iniurias patienter tulit, quare eius discipuli qui non nisi puri homines sunt & peccatores, quique multa rimari, & parua implere valent contumelias perferre dedignentur? Si enim verè eius esse discipuli volumus, necesse est vt perfectionis quam ab eo didicimus normam tenere studeamus. Alioqui, quasi super magistrum discipulus erigitur, quum Christianus quilibet iniurias audire dedignatur. Si ergo magister, qui vtique quasi Deus potuit non suas vltum ire iniurias, sed ipsos maluit insequutores patiendo reddere mitiores, eandem necesse est discipuli qui puri homines sunt, regulam perfectionis sequantur.

Beda.

Sequitur:

Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo tuo est, non cõsyderas? Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, sine eiiciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non vides?

¶ Inducit aliam parabolam ad idem quod supra demonstradum, dicens: Quid autem vides festucam, hoc est, paruum peccatũ fratris tui, trahem autem, id est, magnũ peccatum tuum nõ aduertis? Hoc omnibus dici potest, & maxime doctoribus & principibus, qui subditorum peccata quanuis parua puniunt, sua autem etiam maxima, impunita pratereunt.

N
Theophi.

¶ Itaque hæc dicēs, ad superiora Dominus respicit, vbi cecum a cæco duci, id est, peccantem a peccante castigari nõ posse præmonuit. Multi enim superbia, vel odio, vel auaritia, vel alio quolibet crimine præuenti, leuia hæc aut nulla iudicantes, acerrimè corripiunt eos quos subito viderint ira turbatos, oculum mentis a solito puritatis statu (quasi festuca irruente) mutasse, atque immemores dominici præcepti quo ait: Nolite condemnare, & non condemnabimini, magis amant vituperare & damnare, quàm emendare atque corrigere. Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, sine eiiciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non vides?

Beda:
Trabẽ habenti in oculo.

¶ Hæc cum fratre agis, si (verbi gratia) quod ille ira peccauit,

DOMINICA QVARTA

*Festuca
& trahes
Nota.*

*Inter irā
& odium
distat.*

ephe. 4.

cavit, tu odio reprehēdis. Quantum autem inter festucam est & trahem, quasi tantum inter iram distat & odium, Odium enim, ira est inueterata, quasi quæ vetustate ipsa tantum acceperit, vt merito trahes appelletur. Fieri autē potest, vt si irasaris homini, velis eum corrigi. Si autem oderis hominem, non potes eum velle corrigere. Et ideo impossibile dicitur, vt festucam fratris oculo demat, qui suo trahem gestat in oculo. Et quidem non irasci impossibile est, quia homo irascibilis naturæ est. Vndè & Apostolica indulgentia irasci permittitur, ita tamē vt ira ipsa breui coarctata compendio, modum non excedat. Quum enim dixisset: Irasci mini, continuo addidit: Et nolite peccare. Inter odium verò & homicidium nihil distat, Ioanne Apostolo attestante qui ait: Qui odit fratrem suum, homicida est.

¶ Circa secundum, quod est dictę rationis exhortatiua conclusio, subditur:

Hypocrita, eice primū trahem de oculo tuo, & tūc perspicies vt educas festucam de oculo fratris tui.

*O
Hypocri-
ta.*

¶ Hypocritas vocat, qui alij apparent esse dum aliorū peccata puniunt, nempe iusti, alij autem sunt ex eo quod & ipsi grauius illis peccant. Omnis enim hypocrita, simulator est. Et re vera peccator peccatorem puniens hypocrita est, quia quū ipse peccator sit, correctionis actu se quasi à peccato immunē ostendit. Itaque ò hypocrita, eice primū trahem de oculo tuo. Hoc est, Primū abs te expelle odiū, & deinceps poteris eum quem iam diligis emēdare.

*Beda
eice pri-
mum.*

¶ Et est verè multum cauendum & molestum hypocritarū (id est, simulatorum) genus. Qui quum omnium vitiorum accusationes odio & liuore suscipiant, etiam consultores videri se volūt. Et ideo piè cautēque vigilandū est, vt quum aliquem reprehendere vel obiurgare necessitas coegerit. Primò cogitemus vtrum tale sit vitium quod nunquam habuimus, vel quo iam caruimus.

*Aliū cor-
recturus
hæc cogi-
ta.*

¶ Et si nunquam habuimus, cogitemus & nos homines esse, & habere potuisse. Si verò habuimus, & nō habemus, tangat memoriam communis infirmitas, vt illam reprehensionem aut obiurgationem non odium, sed misericordia

dia præcedat. Vt siue ad correctionem eius propter quæ id facimus, siue ad peruersionem valuerit (nam incertus est exitus) nos tamen de simplicitate oculi nostri securi simus.

¶ Si autem cogitantes nosmetipsos inuenimus in eo esse vitio in quo est ille quem reprehendere parabamus, non reprehendamus neque obiurgemus, sed congemiscamus, & non illum ad obtemperandum nobis, sed ad pariter conandum inuitemus.

¶ Rarò tamen & magna necessitate obiurgationes adhibendæ sunt, & ita vt etiam in his ipsis non nobis, sed Deo vt seruiamus, instemus. Ipse est enim finis, vt nihil duplici corde faciamus, auferentes trabem de oculo nostro inuidentiæ, vel malitiæ, vel simulationis, vt videamus eicere festucam de oculo fratris. Quia licet iudex sit, & superior auctoritate regiminis, frater tamen est paritate fidei & vocationis, & ideo non hostiliter, sed fraternè corrigi debet.

¶ Sanè in his omnibus considerandum est quantè sit difficultatis alios iudicare. Oportet enim vt primò seipsos cõspiciant & emendèt, quod omnium videtur grauisimum, quia quum oculus cuncta videat exteriora, super se tamen visu non vtitur: ita & noster intellectus, quum alienum velociter cõiectet peccatum, lentus est tamen proprios peruidere defectus.

¶ Et quoniam in correctione proximi agitur de salute vel periculo rei preciosæ, videlicet animæ, & frequenter etiam nominis & famæ, diligentius attendendum est quæ in ea sunt obseruanda, & quemadmodum fieri debeat.

¶ Debet ergo fieri primò cum lenitate, eo quòd delinquentes sunt quasi dolentibus membris ægri blandè lenitèrque tractandi, ne si cum impetu correctio fiat & iurgio, in iram exasperati & malis deteriores efficiantur. Nam si quis ollam fictilem nimia voluerit violentia à concrevis sordibus radèdo mundare, franget eam. Vnde Apostolus: Fratres, inquit, & si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis.

¶ Hæc tamen intelligenda sunt de ea correctione proximi quæ est actus charitatis, & cuique competit, non autem de ea quæ est actus iustitiæ, quæ non cuiusque, sed legitimis tantum competit iudicibus. Per illam enim

P
obiurgatio fratris temperanda.

Basiliius.

Q
Fraterna correctio nis modò. Cum lenitate. Galat. 6.

DOMINICA QVARTA

quæritur emendatio delinquentis proximi, per istam verò reipublice magis consulitur, quàm ei qui punitur.

*Cum com-
passione.
Grego.* ¶ Secundò, debet fieri cum animi compassione. Nam vera iustitia cõpassionem habet, falsa verò dedignationem. Vnde per Psalmistam dicitur: Corripiet me iustus in misericordia & Boetius: Vis aptam meritis vicem referre? Dilige iustè bonos, & miseresce malis. Sanè miserendum est malis quasi phræneticis, dementia morbo correptis, quos sævientes in medicum & percutientes, ille non repercutit.

*Cũ discre-
tione.* ¶ Tertio, debet fieri cum discretione. Aliter enim corrigendi sunt maiores, aliter minores, aliter pares, aliter periti, aliter idiotæ, aliter grauia delicta, aliter leuia, aliter oculta, aliter manifesta. In omnibus obseruanda sunt modus, locus, & opportunitas temporis Quæ non obseruantes, & si Dei æmulationem habent, non tamen secundum scientiam. Itaque zelum tuum refrenet scientia (inquit Bernardus) id est, discretio.

Roma. 12.
R ¶ Quarto, debet fieri cum moderamine. Non quemadmodum plerique faciunt, qui docti sunt in aliorum culpis aggrauandis. Docet Apostolus esse debere seruum Dei cum modestia corripientem, id est, debito modo. Est autem hic modus, vt potius aleuietur culpa quàm exaggeretur. Si uero est ouo frangendo capere securim, & vt muscam extinguas, quærere gladium.

*Cum humi-
litate.* ¶ Quintò, vel maximè est in huiusmodi correctione humilitas obseruanda, & vt nonnulla ex iam dictis repetendo perstringam, recogitet proximum correcturus, primùm si forsan & ipse fuerit aliquando in defectu consimili vel maiori culpabilis: quòd si non, sed stare se existimat, videat ne cadat, & meminerit se posse labi. Quòd si cõfidat per Dei gratiam se fore præseruandum, recogitet quia is quem parat arguere, tametsi in hoc vel illo sit vitiosus, in aliis tamen est ipso correctore fortasse perfectior.

¶ Quòd si adeò vitiis omnibus sit corruptus, vt nullum in moribus eius bonum appareat, non tamen hominem contemnat, quandoquidem ignoret ne forsan in Dei conspectu ille prædestinatus sit & saluandus, & corrector ipse reprobandus Potest enim suscitare mortuos Deus, qui uocat ea quæ non sunt, sicut ea quæ sunt, & de lapidibus potens est

est su
¶ Sol
nem
cien:
la fir
repa
glig

C

cœl
racu
adm
tium
vide
¶ Ci
mif
tos
ab o
hibe
defe
bũs
ipse
ge
nun
ria
que
¶ It
stur
est,
nus

est suscitare filios Abrahæ.

¶ Soler pictor quispiam insignis egregiam facturus imaginem, hanc primùm atro carbone delinære, quam conspiciens imperitus contemnit, ignorans quibus coloribus illa sit ab artificis manu decoranda. Potest enim peccator reparari per pœnitentiam, potest & qui iniustus est per negligentiam ruere, & per superbiam damnari.

DOMINICA QUINTA POST
PENTECOSTEN.

Vnturbæ irruerent in Iesum vt audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genezareth. Luc. 5.

¶ In hac lectione quatuor à sancto Euangelista describuntur. Primum est, turbarum erga Christum deuotio. Secundum, cœlestis doctrinæ gratiosa exhibitio. Tertium, ingētis miraculi perpetratio. Quartum, de viso miraculo stupentium admiratio. Secundum ibi: Ascendens autem in vnâ. Tertium ibi: Vt cessauit autem loqui. Quartum ibi: Quod quum videret Simon Petrus.

¶ Circa primum dicit: Quum turbæ irruerēt in Iesum. Præ-^A miserat Euangelista quemadmodum dominus quum mul-^{Luc. 4.} tos impositione manuum sanasset infirmos, eiecissetque ab obsessis dæmonia quæ cōsultō nō sinebat loqui, ac perhibere quod ipse esset Christus, postri die egressus ibat in desertum locum, ac turbis eum requirentibus venientibusque ad illum & detinentibus eum ne discederet ab eis, ipse respondit: Quia & aliis ciuitatibus oportet me Euan-^{Theoph.} gelizare regnum Dei. Fugit sanè dominus gloriam homi-^{gloria vt sequitur fugientis.} num, quæ tamen ipsum eō magis sequebatur. Est enim gloria quæ accipitur ab hominibus velut vmbra, quæ se insequentem fugit, & sequitur fugientem.

¶ Itaque primū cōsideranda est magna populi erga Christum deuotio, & desyderium audiendi verbum Dei, id est, Dei filium incarnatum cœlestis doctrinæ verba catenus inaudita promentem. Irruebant enim in eum, id est,

i ij vndique

DOMINICA QUINTA

vndique ad ipsum concurrebant, eumque comprimabant, ut audirent (inquit) verbum Dei, vt per hoc eos distinguerent ab illis qui ipsum alias ob causas nonnunquam sequebantur, quales erant (verbi gratia) curiosi quidam qui sequebantur vt signa atque mirabilia ipsius viderent: invidi, vt ipsum caperent in sermone: infirmi ac languidi, vt ab eo sanarentur: nonnulli verò quia comederant de panibus per ipsum mirabiliter multiplicatis. Quidam etiam vt auaritiæ suæ quæstuique consulerent, de quorum numero fuit ille qui ait: Magister, sequar te quocumque ieris. Ad cuius intentionem fallacem Dominus respõdens, ait: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Porro enim de quibus hæc agitur, pia erat intentio.

B ¶ Irruebant enim in eum, vt audirent verbum Dei. Nūquam enim sic locutus est homo. Virtutem verborum eius sensit qui ait: Domine, verba vitæ æternæ habes. Siquidē doctrina eius lex domini est immaculata conuertens animas. Vndè & per Apostolum dicitur: Viuus est sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Et quia verbum Dei conuertit animas, rectè surculo optimæ arboris assimilatur, qui insertus arbori sterili hanc in sui naturam conuertit, ita vt folia, flores, & fructus longè alios quàm prius, producat. Sic nempe Dei verbum hominem immutat totū à sensu & amore terrenorum, ad desyderia cælestium & æternorum, vt longè alia quàm antè cogitet, desyderet, loquatur & faciat. Quis ergo miretur, si verbi cælestis audiendi desyderio turbæ irruerant in Iesum? De Salomone scriptum est, quòd omnis terra desyderabat videre faciē eius & ipsius audire sapientiam. Et vtique plus quàm Salomon hic. Vndè Chrysostomus:

*Quare
Christum
plerique
sequeban-
tur.*

Ioan. 6.

Matt. 8:

Ioan. 7.

Ioan. 6.

virt^o do-

ctrinae

Christi.

Hebr. 4.

Simile.

3. Reg. 10

Matt. 12

*Christus
vt desyde-
rabilis.*

¶ Erant ei connexi, diligentes eum & mirantes, & tenere cupientes. Quis enim discessisset, dum miracula faciebat? Quis non voluisset illam prospicere faciē, & ostilia loquens? Neque enim in agendo miracula solū admirabilis erat, sed & visus eius abundabat plurima gratia. Vndè & loquētē eum audiunt in silentio, seriem loquutionis non intertumpentes. Fulgor enim diuinitatis occultæ relucebat in humana ipsius facie, vt etiam solo aspe-

ctu hominis mentem afficeret, traheretque. Nec mirum. Si enim lapis magnes inuisibili virtute ad se ferrum trahit & arcana quadam ad ferri naturam similitudine: quidni creator omnipotens qui ad suam imaginem hominem cōdidit, propter hominum salutem homo factus, hunc vel solo aspectu trahat ad se? Sequitur:

Et ipse stabat secus stagnum Genezareth.

Stagnum Genezareth idem esse dicitur quod mare Galilææ ab adiacente prouincia, quod etiam mare Tyberiadiss à proxima ciuitate vocatur.

Porro Genezareth à lacu ipsius natura (quæ crispantibus aliquis de seipso sibi excitare auram perhibetur) Græco vocabulo, quasi generans sibi auram, dicitur. Neque enim in stagni morem sternitur aqua, sed frequentibus auris spirantibus agitatur. Haustu dulcis & ad potandum habilis, auctore Iosepho. Vocatur autem mare, Hebraico loquendi more, quo magnæ congregationes aquarum appellantur maria. Fit autem lacus ille ex diffusionione Iordanis per ipsum transeuntis.

Cæterum, quia non solum sancti Euangelij verba, sed & quæ illic narrantur facta considerate nos condecet, aduertamus per stagnum seu mare rectè mūdum hunc designari, nimirum quod sicut mare fluit & refluit, sursum deorsūque iactatur & fluctuat, eiicitur in littus, quin & periculosum est & monstra habens, tempestuosum insuper & amarum: ita planè in hoc mundo nihil est stabile, perpetuū nihil. Hoc enascitur, illud deperit: hic euahitur, ille deicitur. Euomit quoque hic mundus atque explodit suis moribus non consentientes, curis & ærumnis est plenus, periculosus, totusque laqueis refertus, abundans monstribus, id est, malignis tam dæmonibus quàm hominibus. Itaque secus hoc mare stat nunc Iesus, non autem in ipso mari seu stagno, quia non iā in carne passibili desfluere in mortem sed in carne incorruptibili perpetuæ quietis stabilitatem adiit.

Quinetiam, stagnum Genezareth diuitiarum seculi huius abundantiam moraliter hac ratione significat, quod auras inanis gloriæ superbix, rixæ, & discordiæ generant: propter quod Apostolus Timotheo scribens dicit: Præcipe diuitibus non sublimè sapere, nec sperare in incerto diuitiatum,

C

*Beda,
stagnum
Genezareth.*

D

*Mundus
vt maria
ssimilatur*

E

1. Tim. 6.

DOMINICA QUINTA

Amaritudo diuitias comitatur.
Eccle. 4. tiarum. Sanè vermis diuitiarum, superbia.
¶ Et rectè quidem hoc seculum mari cõparatur, propter eã quæ seculi huius fallaces diuitias comitatur amaritudinẽ. Nam & cum labore acquiruntur, iuxta quod per Salomonem dicitur: Vnus est & secundũ non habet, non fratrem, non filiũ, & tamen laborare nõ cessat, nec fatiantur oculi eius diuitiis. Vndè etiam per quendam dictum est:

Horat. Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

Iob. 13. ¶ Itẽq; cum timore & solitudine possidentur, iuxta illud Iob: Sonitus terroris semper in auribus eius, & quum pax sit, ille semper insidias suspicatur. Si potentem conspexerit, prædonem putat: si pauperem, furem hunc esse suspicatur. Deniq; cum dolore deferuntur, iuxta illud: Est infirmitas pessima quã vidi sub sole, diuitiæ cõgregatæ in malum domini sui, pereunt enim in afflictione pessima.

Eccle. 5. ¶ Porrò, moraliter secus hoc stagnum, id est, mundũ hunc stare debet etiam prædicator. Nam qui carnalibus actibus adhuc incubat, vitam aliorum spiritualiter instruere necesse est erubescat. Nemo enim militans Deo implicat se negotiis secularibus, vt illi placeat cui se probauit.

Grego. Prædicator quærit vitet.
2. Tim. 2. ¶ Præterea non in hoc stagno quod auram & ventũ generat, stare debet prædicator, sed secus illud & seorsum. Nã quid aura nisi inanis gloria? Quid aquæ nomine nisi scientiæ? iuxta illud: Aqua sapientiæ salutaris potauit illũ. Aqua illa generat auram, & scientia vanitatem, iuxta illud Apostoli: Sciẽtia inflat. Hæc aura excutere solet fructus immaturos de arboribus. Sunt enim pleriq; à quibus inanis gloria bonorum operum fructus decutere solet. Alias enim nec prædicarent, neque docerent, iuxta illud:

Ouidius. Excitat auditor studium, laudatãque virtus
Crescit, & immensum gloria calcar habet.
Sunt, inquam, qui absente hac aura, nec ieiunarent nec eleemosynas largirentur.

Inanis gloria captatores simulantur. ¶ Et sic similes sunt molendino ad ventum. Nam sicut illud cessat molere vento cessante, sic & isti desinũt benefacere vbi cõperint laudes cessare. Porrò boni & sinceri quibus studium non est huiuscemodi vanitatis auras captare, sed placere Deo, similes sunt molendino fluuiali, quod perpetuas

tuas habet aquas. Iuxta quod de illo qui confidit in domino & cuius fiducia dominus est, per Ieremiam dicitur: *Erit tanquã lignũ quod transplantatur super aquas quod ad humorem mittit radices suas, & erit folium eius viride, id est sermo utilis, nec aliquando desinet facere fructum.*

¶ Scriptum est: Sermo dei erat pretiosus, videcet quando erat rarus. Nunc parumpenditur, quod à tam multis vsurpatur. Curebant (inquit dominus de pseudoprophetis loquens) & non nisi eos. Impellit itaq; plerofq; non veritas sed vanitas: nõ charitas, sed cupiditas. Et quasi vento vanitatis comouente fructus proiciunt, qui ob inanem gloriam docere aut prædicare festinant. Sed quemadmodum poma immatura quæ vento decutiuntur grata non sunt, nec ea quisquam solet amico apponere, sed quæ sunt manu collecta, sic nec huiusmodi opera placent Deo, sed ea duntaxat quæ non humani fauoris gratia, sed piè fiunt & in veritate. Et sicut huiusmodi decussa ventis poma in escam porcis relinquuntur, ita & istorum opera immundos spiritus oblectat, & pascunt. Sequitur in litera:

Et vidit duas naues stantes secus stagnum. Piscatores autem descenderant, & lausabant retia.

¶ Harum nauium altera erat Simonis Petri, altera Zebedæi & filiorũ eius Ioannis & Iacobi, Hi tota nocte piscando fatigati nihil ceperant. Lauabant itaque retia vt lora conuoluerent & vacarent.

¶ Mysticè Christus veniẽs ad mare huius seculi duas naues vidit, id est, præputiũ & circumcisionẽ, quas ideo perhibetur vidisse, quia in vtroq; populo nouit qui sunt eius, eorũque corda à fluctibus seculi huius ad futuræ vitæ tranquillitatem, quasi ad soliditatem litoris, videndo, id est, misericorditer visitandò prouehit. Itaq; duæ naues, duæ sunt ecclesiæ, vna ex Iudæis Petro comissa, altera ex Gentibus Paulo delegata, vel certè duos istos in vna ecclesia unitos populos, Iudæorum scilicet & Gentium. Et quia ad portum cunctis optatæ beatitudinis venire propriis viribus nemo vnquam posset, nauem deus humano generi sua benignitate prouidit. Et ea quidem fuit in paradiso innocentia, quam Eua fregit. Deinde nauiculam nobis dedit

DOMINICA QUINTA

Galat. 2. ecclesiam, in quam congregati sunt (vt iam dictum est) Iu-
dxi atq; Gentiles. Qui enim operatus est Petro in Apосто-
latum circumcisionis, operatus est & Paulo inter gentes.

Matth. 4. ¶ Et quidem quasi piscatoria nauis est ecclesia. Piscatores
autem sunt doctores & prædicatores, dicente ad eos Chri-
sto quando eos in hoc opus acciuit: Venite post me, faciã
vos piscatores hominum. De quibus per Ieremiam loquẽ

Iere. 19. te domino dicitur: Mittam eis piscatores multos, & pisca-
buntur eos. Et post hæc mittam eis multos venatores, &
venabuntur eos. Vbi distinguitur inter primos ecclesię præ-

*Qui pesca-
tores, qui
venatores* dicatores & posteriores, quòd illi propter multitudinem
eorum quos deo cæperunt, piscatores appellantur, isti pro-
pter paucitatem eorum quos prædicando lucrãtur venato-
res. Itaque nauis, ecclesia: mare, mūdus: piscator, est prædi-
cator. Rectẽ autem est verbum dei. Vndẽ ex B. Petri perso-
na per quendam dictum est:

Ecclesiam pro naue rego, mihi climata mundi
Sunt mare, scripturã retia, piscis homo.

*Retia my-
sticã.* **H** ¶ Piscatores isti sumptis ex sacra pagina sententiarum cõ-
nexionibus tanquam retibus, de mari huius seculi & de p-
fundo vitiorum homines efferunt, & terrã viuentium qua-
si pisces litoribus consignant. Retia (quã quasi retinentia
vocantur) non amittunt pisces quos capiunt, & verbi docu-
menta quos ad melioris vitã conuersationem trahunt, nõ
perdunt, sed ad perennem vitam reseruant.

*piscatores
descendere* ¶ Quòd autem piscatores descenderant, humilitatem de-
signat prædicatorum, vt ex prædicationis officio non su-
perbiant, sed iustẽ considerationis oculo descendant ab
eo quod sunt per gratiam, ad id quod sunt per naturam,
id est, de statu vitã eminentionis, ad propriã fragilitatis
agnitionem.

¶ Ceterũ, circa illud quod dictũ est piscatores lauissẽ re-
tia sua, attendendum quemadmodum hæc retia lauantur
reficiuntur, exericantur, plicantur, rumpuntur.

*Retia vt
lauantur.* ¶ Mundandum sanẽ est rete prædicationis ab omni avari-
tia, inani gloria, & adulatione, sicut de seipso dicit Aposto-
1. Thef. 2. lus: Neq; enim fuimus aliquando in sermone adulationis,
sicut scitis, neque in occasione avaritiã, deus testis est: nec
quãrentes ab hominibus gloriam, neq; à vobis neque ab
aliis,

aliis, quum possemus vobis oneri esse, vt Christi apostoli.
 ¶ Resiciuntur hæc retia, quando id quod vel obliuione supRetia res-
 pressum, vel minus plenè, vel min⁹ dilucidè dictum fueciuntur.
 rat, diligentius suppletur.

¶ Extrincantur autem, quum sententiæ quæ inter se conRetia ex-
 trariæ videri poterant concordantur, difficultatésque & obtrincantur
 scuritates aperiuntur & enodantur, dicente ipsa dei sapi-
 entia: Qui elucidant me, vitam æternam habebunt. Eccle. 24.

¶ Plicantur hæc retia, quando vel arcana quæ palàm proRetia pli-
 ferre non expedit, vel quæ capacitatem auditorum excecantur.
 dunt, prudèter & discretè subtrahuntur, vel absconduntur in
 dignis, dicente domino: Nolite sanctum dare canibus, ne
 que mittatis margaritas vestras ante porcos.

¶ Rumpuntur retia, quando scripturæ diuinæ vel opioniMat. 7.
 bus seinduntur, vel ad falsum sensum trahuntur, clamantRetia rumpuntur.
 tes, quod Apostolus fieri cauens deprecatur, dicens: Obs1. Cor. 1.
 ero autè vos fratres per nomen domini nostri Iesu Christi
 vt id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata.

Sitis autem perfecti in eodem sensu & in eadem sententiâ:
 ¶ Rumpuntur ergo quâdo (sicut dictum est) ad extraneumAdultera
 sensum interpretatiõe praua atq; peruersa detorquentur, re verbû
 quod utique hæreticorum est. Et hoc est adulterare verbû dei,
 dei, quod à se alienum esse idem Apostolus testatur, dicès: 2. Cor. 2.
 Non sumus sicut quidam adulterantes verbum dei.

¶ Denique rumpuntur dum transgressiõibus excedunturIerè. 2.
 clamante domino & dicente: A seculo confregisti iugum
 rupisti vincula mea, dixisti non seruiam.

¶ De demoniaco legitur in Euangelio, qd neque cathenisMar. 5.
 iam quisquam poterat eum ligare, quoniam sepe cathenis
 & compedibus vinctus dirupisset cathenas, & nemo pote-
 rat eum domare, quale & nunc occurrunt non pauci.

¶ Circa secundum principale dicitur:

*Ascendens autem in vnâ nauim quæ erat Simonis,
 rogauit eum, vt à terra reduceret pusillum.*

¶ Hic ponitur cœlestis doctrinæ gratiosa exhibitio. Vbi
 non otiosè dicitur, quòd dominus videns duas naues in e-
 am intrauit quæ erat Simonis Petri Hęc enim est Ecclesia
 quam illi primùm commendauit regendam, quæ verè vna
 est

DOMINICA QUINTA.

Actu. 4. est indiscissa, iuxta illud: Multitudinis enim credentium
Vnitas ec erat cor vnum & anima vna. Et licet plures sint ecclesie
clesiastica quasi nauiculæ plures, & earum complures sint recto-
commen res, omnes tamen illi in vnam tantum singuli sollicitudi-
datur. nis partem vocati sunt. Petrus autem totius ecclesie curâ
 à Christo suscepit.

¶ Itaq; dominus vt nobis sanctam ac necessariam cōmen-
 daret ecclesie catholicæ vnitatē, ascendit in vnam nauem
 quæ erat Simonis Petri. Hæc igitur est ecclesia sancta ca-
 tholica quæ à spiritu sancto viuificatur, sanctificatur & re-
 gitur: extra quam nemini salus, nemini est remissio pecca-
 torū, quomodo & cataclismi tempore extra arcâ Noë vnâ
Cant. 6. salus erat nulli. Vna est (inquit sponsus) columba mea, per-
*Heretico*fecta mea. Itaque frustra & vanè sperant hæretici spiritū
rum cim sanctum eorum nauem gubernare quæ rupta atque discis-
*ba satisfēs*sa tot fatiscit rimis, quot erroribus etiam inter se pugnan-
*Diabolus*tibus lacerata est. Huius contractæ nauis impulsor diabo-
*guberna*lus est, qui non colligit sed dispergit, qui hanc in omnium
*tor ad ex*scelerum atq; errorum fyrtes seducit & scopulos, vt hanc
*turn.*tandem perpetuæ damnationis naufragio demergat. Quid
 itaque insani atq; perituri in eam nauem ruitis, quam rui-
 tis, quam tot scissuris ac rimis videtis esse contractam, in
 qua nihil aliud quàm certam damnationem operamini?

¶ Ascendit itaq; christus in Petri nauim vnam. i. ecclesiam
 sanctâ, catholicâ, indiscissam, quâ ei gubernandâ commen-
*Ioan 21.*dauit dicēs: Pasce oues meas. Pasce agnos meos. Rogauit,
Clementia inquit, eū reducere nauim pusillū à terra. Attende clemen-
*christi*tiâ humilitate inq; domini Saluatoris. Ecce deus hominem
 creator rogat creaturâ, dominus seruū, magister discipulū
 dominus cœli & terræ ex creatura sua tantillū non imper-
 rat sed rogat obsequij, vt abducatur nauis paulisper à ter-
 ra, vt neminē à tergo sed omnes ante se, & in se intentos
 haberet, eumq; sic vniuersi commodiùs possent audire.

¶ In quo prælatis formâ sectandæ humilitatis præbuit, vt
*Exemplū*libētius rogent quàm præcipiant, magisq; amari studeant
*prælati*quàm timeri. Generosus est enim hominis animus, faciliù
*imstandū.*sequitur quàm trahatur. Rogauit itaq; eum reducere na-
 uem pusillū à terra. Tanta fuit illa pmouendę salutis huma-
 nę sollicitudo, simul ostendēs eos qui suâ sequi cuperēt do-
 ctri.

Strinā, abstrahere sese debere ab omni auaritia & appetē-
 tia carnalium voluptatum, & ceteris affectibus terrenis.
 Quod autē dominus ascendens in nauē rogat Simonē à *Temperate*
 terra reducere pusillum, mysticè significat temperatè vt- *utendum*
 dū verbo ad turbas, vt nec terrena eis præcipiantur, nec *verbo ad*
 à terrenis in profunda sacramentorum recedatur. Nauim *turbas.*
 igitur prælati ducunt à terra pusillum, quādo docent audi-
 torum animos terrena contemnere, quorum tamen vsū
 pro necessitate vitæ præsentis eis permittunt. Quis enim
 tantæ dexteritatis est prædicator, qui statim & quasi primo
 impetu possit ad eō hominēs à terrenis rebus reuocare, vt
 mundum hunc prorsus relinquunt? Quin ipse Paulus Apo-
 stolus id se non potuisse indicat, quum dicit Corinthiis: Nō
 potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus.
 Tanquā paruulis in Christo lac vobis potum dedi non es- *1. Cor. 1.*
 eā, nondum enim poteratis, sed nec nunc quidem potestis
 adhuc enim carnales estis. Qui etiam terrenis vti licere si *Philip. 4.*
 delibus ostendit alio loco dicens: Scio & abundare & pe-
 riam pati. Nam pusillanimitatis foret, non posse sustinere
 diuitias: impatientiæ, non posse sustinere paupertatem. Ita
 que pederentim paulatimque prædicator abducatur audito-
 res à cupiditatibus terrenis, iuxta quod per Psalmistam di-
 citur: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.

Et sedens docebat de nauicula turbas.

¶ Vsq; nūc è nauicula Petri Christus docet turbas. Nemo *M*
 enim bene docere, sed nec bene doceri potest nisi è nau- *Vnde sana*
 cula Petri. i. fide & auctoritate ecclesiæ, extra quam nulla *na doctri-*
 prorsus est sana doctrina. Ex hac enim nauicula Christus *na.*
 docet fideles omnem quæ ad salutem necessaria est verita- *Romanæ*
 tem. Et licet nonnullæ aliæ ecclesiæ à doctrina sanæ fidei *ecclesiæ fi-*
 nonnunquam errauerint, attamen spiritus sancti magiste- *des incor-*
 rio Petri nauicula. i. ecclesia Romana semper de his quæ *rupta.*
 sunt fidei & sanæ doctrinæ rectè hæcenus iudicauit. Vitā-
 dum itaque est omne dogma quod ipsa damnauit.

¶ Vitandi sunt hoc tempore erronei per regiones vagabū- *Doctores*
 di, pestifera dogmata circumferentes, pseudo prædicato- *pestilētes*
 res, magistri mendaces, per quos via veritatis blasphema- *vitandi.*
 tur, quorū heu multi sequuntur luxuriam: qui quum sunt *2. Pet. 2.*
 ipsi serui peccati, vanè stultis promittunt libertatem, de
 quibus

DOMINICA QUINTA

Iudæ. 1.

quibus nos cautos reddit B. Iudas Apostolus dicēs: Hi sunt qui segregant semetipſos, animales, spiritum non habentes. De quibus & ante præmiserat, dicens:

N
*Hæretici
eradicabū
tur.*

¶ Nubes sine aqua quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sydera errantia, quibus procella tenebrarum seruata est in æternum.

¶ Nubes eos vocat, quòd à vento suæ vanitatis inquieti circumferuntur, nullam fecunditatis aquam ad fructum boni operis habentes, solum in se habent tonitrua, fulgura, flammæ, id est, in Deum & sanctos, sanctamque ecclesiam, blasphemias horrendas, incendia fomentaque omnium vitiorum, seditiones, sacrilegia, rapinas, homicidia, scortationes, adulteria, & his similia, quibus quasi flammis seculum præsens incendunt.

¶ Arbores autumnales hos dicit, quòd folia pariter & fructus amittant. Siquidem his nec verba ædificationis reliqua sunt vlla, nec vllius boni operis fructus, vt hos merito vocet arbores fructuosas.

¶ Bis mortui sunt, quia & prius quàm in hæreticam laberentur impietate, peccato cõraminati, deo mortui habebantur, ac deinde pestifero dogmate recepto, hæreticam ob prauitatem ab ecclesia præcisi (non secus ac infructuosi palmites) denuo ac dererius mortui sunt, morte mque cæteris dogmate funesto ministrant. Eradicati proinde sunt & euerſi impulsore satana, nec radices stabilitatis in bono habent vllas, qui etsi ad tempus crediderunt, attamen in tempore tentationis recesserunt, & eo pacto, vt nec velint reuerti.

¶ Et quoniam furiis incitati in cæteros desaujunt, rectè fluctus feri maris appellatur, despumantes & ad morem estuantis pelagi effundentes omnium scelerum confusiones. Porro quia suis magni ac docti esse videntur, sydera vocantur sed errantia, quòd viam domini dereliquerunt, errantes, & in errore mittentes. Isti procella damnationis æternæ, qua in tenebras exteriores proiicientur, reseruata est.

2. Tim. 3.

HOMILIA ALTERA

VT cessauit autem loqui dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam.

¶ In consequentibus duo tractantur. Primum est, Ingeni

Ingentis miraculi per Christum perpetratio. Alterum, de viſo miraculo ſtupentium admiratio, ibi: Quod quum vidiffet Simon Petrus,

¶ Circa primum dicitur: Vt ceſſauit autem loqui, dixit ad A Simonem. Poſt exhibitionem doctrinæ ſequitur operatio ingentis miraculi, vt doctrinæ veritati miraculum atteſtetur. Vt ceſſauit loqui, inquit. Non ſemper docebat dominus, ſiluit interdū. Siquidem omnia tempus habent, Tem *Et factis*
pus tacendi, & tempus loquendi. Inter hæc autem ſpectā *& verbis*
da eſt ſapientia Chriſti, cuius non tantum verba, ſed & fa *docuit*
cta ineffabilem habent ſignificationem. *Chriſtus.*

¶ Quum ergo iam diu docuiſſet, voluit (vt dictum eſt) quæ docuerat miraculo confirmare, & tali miraculo quo myſticè ſignificaretur quanta virtute verbum ſuum per Apoſtolos primum, ac deinde per cæteros eccleſiæ prædicatores per vniuerſum mundum innumeros foret homines capturum. Sanè per piſcatoria magiſteria diſcipulos primum piſcatur. Condeſcendens enim hominibus, ſicut magos per ſyduſ vocauit, ſic & per piſcatoriam artem pi- *Matt. 2.*
ſcatores.

¶ Duc in altum, inquit, & laxate retia veſtra in capturam. *Pro vſu*
Quia dominus è nauicula turbas docuerat, non ſine mer *nauiculæ*
cede poſſeſſorem nauiculæ dereliquit, quin potiùs ipſum *dupla*
dupla mercede remunerat, & piſcium videlicet ingenti *merces.*
multitudine, & ſui diſciplinatus honore. Duc in altum, inquit.

¶ Et quidem eccleſiæ nauicula ducta eſt in altum, id eſt, in cœleſtium & æternorum bonorum cognitionem & deſyderium. Nulla etenim aut lex aut doctrina alia tantæ eſt altitudinis atque profunditatis, vt lex fidei Chriſtianæ. In contemplatione enim excedit omne quod poteſt intelligi, credere videlicet Deum trinum & vnum, filium ab æterno genitum, patri cœqualem, ipſumque carnem factum ac natum ex virgine.

¶ Magnæ proinde & arduæ altitudinis ſunt eccleſiæ opera, nempe, diligere inimicos, ſeipſum mundumque contemnere, inuiſa ſperare, præſentis vitæ delectabilia relinquere, macerare carnem, morti ſeſe exponere propter Deum. Ad huiuſcemodi altitudinem Chriſti imperio ducitur *B*
ardua ſc.
dei opera.

DOMINICA QVINTA

citur ecclesia ministerio Petri & auxilio Dei.

¶ Laxate, inquit, retia vestra in capturam. Vbi Ambrosius: Bene apostolica instrumenta piscandi, retia sunt, quæ captos non perimunt sed reseruant, & fluctuantes de infernis ad superna perducunt. Et rectè quidem sermonè illorū retia vocat, quòd rete huc illúcq; vndique contextum est. ¶ Debet enim prædicator quanta potest industria intexere scripturam scripturæ, vetus testamentum nouo, Apostolorum epistolas Euangelio Christi, atq; his omnibus sanctorum scripturas doctorum decèter immiscere. Huiuscemodi concio sagma illa est missa in mare mundi huius, quæ tam paruos capit pisces quàm magnos, iuxta verbum Saluatoris: Simile est regnum cælorum sagemæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti.

Matt. 13.

Inaniter
retia laxant.

Aranei re
te.

¶ Nec ociosum est, quod iubet laxari retia in capturam: Multi enim laxant retia, id est scripturas explicant, in deceptionem hominum, non in eorum captionem salutarem, alij in inanem gloriam & vanos hominum plausus assequantur, alij propter studium adulandi, cæteri episcandis pecuniis prædicationum suarum retia laxant. Hi nõ dissimiles sunt araneo, qui vt viles muscas capiat, texendo reti sese cuiſcerat, vel certè ei qui pisces capturus, nil nisi vilem maris algam concludit retibus. Sequitur:

Et respondens Simon dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus.

C ¶ Ecce quo honore Christum vel tunc habuit Petrus, & quàm fuerit efficax verbum domini in corde ipsius, vt statim hunc præceptorè vocaret, cuius nequaquam contemnendum putauit esse præceptum, aliàs enim ipse piscaturus non erat, quandoquidem nocte tota (quod tempus piscationi aptissimum est) nihil cepisset. Planè iuxta sui nominis significationem hic Simon erat, quod interpretatur audiens, siue obediens.

Nox my. ¶ Porro nox mysticè vel tempus veteris testamenti, vel Roma. 13 eum statum quo viuatur in peccatis, significat. Nox præcessit, inquit Apostolus, id est, tempus testamenti veteris, dies autem, id est, tempus gratiæ seu noui testamenti appropinquauit. Et vtiq; nox mundo incubabat nondum

exorto Sole iustitiæ. Tunc enim tantummodo exercebantur ceremoniæ figurales, neque vlla tunc habebatur eorū quæ modò habemus sanctimonia sacramentorum.

¶ In hac nocte quantumuis longa piscatione nihil esse captum testatur qui ait: Nihil ad perfectum adduxit lex. Et iterum: Si data esset lex quæ posset viuificare, ergo Christus gratis mortuus est. Et licet tempore illo essent pisces nonnulli magni & Deo capti, Deoque placentes, vt Abraham, Moyses, Dauid, & alij complures, attamen hi sola gratia Dei & fide venturi mediatoris magni facti sunt, nō per opera legis.

¶ Potest etiam vita peccantium nox appellari quum propter multa, tum propter frigiditatem, iuxta illud: Quoniã abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Tum propter obscuritatem. Dixerunt, inquit, homines magis tenebras quàm lucem. Erant enim eorū mala opera. Tum propter labendi facilitatem, dicente rursus domino: Qui ambulat in nocte offendit, quia lux nō est in eo. In hac nocte nihil quo vita æterna sit non indignus piscatur homo. Deo damnosum est homini peccatum, quòd omnē ipsius laborem frutretur.

¶ Sed neque solùm perdit illa bona opera quæ facit in peccato, sed & illa quæ antè fecerat in Dei gratia, iuxta quod per Ezechielem dominus loquitur, dicens: Si auerterit se iustus à iustitia sua & fecerit iniquitatem, secundum omnes abominationes quas operari solet impius, nunquid uiuet? Omnes iustitiæ eius quas fecerat, non recordabuntur. In prauaricatione sua qua prauaricatus est, & in peccato suo quod peccauit, in ipsis morietur.

¶ Sed attendamus frustra laborantes in hac peccati nocte. Verbi gratia: Superbi nil capiunt nisi ventum gloriæ inanis, imò potius à vento capiuntur, sicut folium quod vento raptum tollitur à facie terræ. Serò pœnitentes dicunt: Quid nobis profuit superbia? Auari similiter à diuitiis suis capiuntur possidenturque potius quàm illas possideant. Dicatur auaro, Si verè tua sunt quæ possides expone ad lucra, & pro cœlestibus terrena commuta. Quod si facere non uales, scias te pecuniæ tuæ non esse Dominum, sed seruum custodem, non possessorem. Dicunt in inferno se-

*Hebr. 7.**Galat. 2.**Nota.**D**vita pec-**catiū nox**Matt. 24**Ioan. 3.**Ioan. 12.**Quantum**damni ex**peccato.**Ezec. 18.**Superbi**quid capi-**unt.**Sapient. 5.**Bernard.**Auari ca**Ibidem.**Eccle. 3.*

DOMINICA QUINTA

to lamentantes : Diuitiarum iactantia quid cōtulit nobis? Et vtique qui amat diuitias, fructum nōn capiet ex eis. Nō enim fructificant nisi dispergantur.

*Luxurio-
si vt ca-
piuntur.
Isa. 39.* ¶ *E* ¶ Luxuriosi similiter à suis quas venantur & capiunt vōluntatibus, capiuntur, quemadmodum piscis homo capitur dum capit ipsum. ¶ Porro de omnibus in peccati nocte bona opera facientibus, verificatur quod per Esaiam dicitur : Opera eorum inutilia.

¶ Itaque Petrus qui totam noctem labori dederat & operam consumperat inutilem, magna iam concepta fiducia dicit ad Christum:

In verbo autem tuo laxabo rete.

¶ Ecce quàm bonæ fidei erat Petrus, vt ad Christi imperium (quem necdum plenè nouerat) laxaret retia iam lota atque plicata, & non ad insipientiam sibi, prout rei probauit euentus. Contra verò: Sine me, inquit, nihil potestis facere. Vndè & per Psalmistam dicitur : Nisi dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificant eā. Et nisi dominus custodierit ciuitatē, frustra vigilat qui custodit eam.

¶ Non secus de piscatore mystico, id est, diuini verbi prædicatore. Nisi enim dominus corda illustrauerit auditorum, inutilem terit laborem prædicator: Nisi in verbo gratiæ supernæ laxata fuerint prædicantium instrumenta, capiunt nihil, quia fides populorum non in sapientia veri compositi, sed diuinæ vocationis munere prouenit. Discant hinc prædicatores non in hominum fabulis sermonis retia laxare, sed (vt hîc Petrus) in verbo Christi. Curet autem verbum scripturæ diuinæ incorruptè ac syncerè proferre, sciens illud virtute spiritus sancti (cuius est) plus operaturum in cordibus auditorum, quàm si vel sua vel aliorum hominū verba recitaret, dicente domino per Ieremiam prophetā: Qui habet sermones meos, loquatur sermones meos verè. Qualiter autem syncerè prædicatum Dei verbum auditorum corda emolliat atque inflammet, cōsequenter ostēdit, dicens: Nunquid nō verba mea sunt quasi ignis, & quasi malleus conterens petras? Sequitur:

*Discat
hinc præ-
dicator.*

Iere. 23.

¶ *Et*

Et quum hoc fecissent, concluderunt piscium multitudinem copiosam. Rumpebatur autem rete eorum.

¶ Sicut semper vacua est præsumptio, sic econtrâ humilitas semper est fructuosa. Petrus enim humiliter obediens, laxatis in verbo Domini retibus, insuetam piscium capit multitudinem. Quo etiam nobis mirum in modum obedientiæ virtus commendatur, cuius merito, Petrus tantam cepit piscium multitudinem.

¶ Non tamen sua industria, sed nutu Dei. Et prædicator si reti cœlestis verbi ceperit multitudinem auditorum, nihil hinc attribuat sibi, dicente Amb. Nō est in hoc humanæ facultati opus, sed supernæ vocationis munus. Neq; enim loquacitas sua id operata est, sed gratia dei. Huic id omne ferat acceptū. Erat autē grandis hæc pisciū captura figura futuri. Neque enim frustra laboraturi erant Euangelicæ doctrinæ rete tendentes, sed greges gentium aggregaturi.

¶ Sunt autem quatuor necessaria volenti nō in cassum Deo laborare, sed capere fructum vitæ æternæ.

¶ Primum est, integritas catholicæ fidei. Nam sine fide impossibile est placere deo. Ait Aug. Omni homini qui ecclesiæ catholicæ nō tenet unitatem, neq; baptismus neq; elemosyna quantumvis copiosa, neque mors pro Christi nomine suscepta proficere poterit ad salutem, dicente domino: Sicut pâlmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis.

¶ Secundū est, synceritas intentionis rectæ. Non enim sat est quæ bona sunt facere, si nō ea & bene feceris: nemo autē quod bonū est bene facit, si ipsius mala est intentio, quæ utiq; operi nomē imponit. Qui enim opera bona faciunt ut videātur ab hominibus, aut quorū cōsequitur auaritiā, & si Deo seruire videntur quæ bona sunt factitantes, non Deo, sed peccato deseruiūt. Hinc dominus in Euāgelio: Si oculus tuus fuerit simplex, totū corpus tuum lucidum erit. Si autem nequā fuerit, etiā corpus tuum tenebrosū erit. Intentio enim cordis humani, oculus animæ est.

¶ Tertium, est mutua charitas, sine qua nullius munus acceptum est Deo, quin potius munus quod Deo erat homo oblaturus, relinquere iubetur, & recōciliari prius fra-

Cyril.
Typ^o apo
Stolice præ
dicationis

Quatuor
necessaria
Heb. 11.
De fide
ad pæn.

10. an. 15.

G
Intentio
recta.

Luc. 11.

Dilectio
proximi.
Matt. 5.

DOMINICA QUINTA

Esa. 1. tri suo. Ne offeratis, inquit, vltra sacrificium frustra. Hinc plenissimè Apost. Paulus Cor. scribès: Si linguis hominũ, inquit, loquar, & angelorũ, charitatẽ autẽ nõ habeã, factus sum velut es sonãs, & cimbalũ tinni es. vide si vis suo loco.

*Mentis
humilitas
Luc. 10.* ¶ Quartum est, debita humilitas, vt videlicet nemo bene faciens hinc sibi vanè placeat, nemo si applaudat. Quum discipuli reuersi cum gaudio dicerent: Domine, etiam demonia in nomine tuo subiiciuntur nobis, audierunt: Vidi sathanã sicut fulgur de cœlo cadentem: subaudi, quoniam ipse sibi vanè placebat. Sed quid? Quum feceritis omnia (inquit) quæ præcepta sunt vobis, dicit: Serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. Quinimo verendũ nobis est, ne nondũ fecerimus quæ facere debeamus.

*Tob. 1.
Iob. 31.
Manum
suã oscu-
lari.* ¶ Scriptum est, dicente viro sancto, cui (attestante domino) similis non erat in vniversa terra: Si osculatus sum manum meam, quod est impietas maxima, & abnegatio contra Deum altissimum. Ille manum suam osculatur, qui de rebus à se bene gestis inaniter gloriatur, quod Dei est, iniquè sibi attribuens. Huiuscemodi seruus domino suo est infidelis. Fidelis autem famulus es, si de multa gratia domini tui, & si non exeunte ex te, transeunte tamen per te, nihil tuis manibus adherere contingat. Hoc ipsis virtutum miraculis maius iudico. Sed redeamus ad literam.

*Bernard.
Seruus si-
delis, quis* H ¶ Rumpitur (inquit) rete eorum. Quòd retia rumpebantur piscium copia, & nauiculæ impletæ sunt ita vt mergerentur, significat (vt Aug. ait) hominum carnalium tantam multitudinem futuram in ecclesia, vt etiam diruptione pacis per hæreses & scismata scindatur. Veruntamen, & si rumpitur rete, piscis non labitur, quia suos dominus etiam inter persequentium scandala seruat. Quòd autem Petri rete rumpitur, nequaquam hoc propter ipsum Petrum factũ esse intelligas, cuius fidem vt deficiat, oratione sua ipse Christus protexit. Ego (inquit) pro te rogavi Petre, vt non deficiat fides tua, sed pisces in causa sunt quòd rumpitur, quoniam in eo manere nolunt.

*De cõcor.
Euang.* ¶ Isti sunt hæretici qui latera matris Ecclesiæ contundunt, atque scandalis & erroribus scindunt. Sunt autem & alij quidam quasi pisces nimium magni, qui & ipsi rete dirumpunt, qui videlicet magna seculi potètia freti, mandatis

*Beda.
per quos
rete rum-
pitur.
Luc. 21.*

dati Christi & Ecclesię parere recusant. Vtiq; & isti confregerunt iugum, ruperunt vincula.

¶ Scindūt etiam rete istud suis malis exemplis & vita peruersa, nō rarō prædicatores ipsi, dum hoc quod verbis prædicant, moribus impugnant. Rumpunt quoq; & illi retia, qui noctu piscantur, carentes lumine scripturarū, errorum & ignorantia tenebris excæcati. Hi & alios seducunt, tantū abest vt dirigant, de quibus Paulus ad Timotheū scribens, dicit: Volunt esse legis doctores, non intelligētes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmāt. Quod vtiq; passim nunc faciunt hereticorū pseudo prædicatores. Itaq; quisquis esse cupit prædicator Christi fidelis, operarius inconfusibilis videat vti piscationis instrumēta (id est doctrinam & vitam) bona atque integra habeat. Quōd si scissum habet rete, declinet ad portum, & descendens in semetipsum, illud summa cura refartiat. Sequitur:

Et annuerunt sociis qui erant in alia nauī, vt venirent & adiuuarent eos. Et venerunt, & impleuerūt ambas nauiculas, ita vt mergerentur.

¶ Grande miraculū, vt intra vnum rete tāta piscium copia concluderetur, quę duas nauiculas repellar, ita vt mergerentur. Sed nec illud à miraculo vacat Christi sustentantis, ne submergerentur nauiculę. Et annuerunt sociis qui erāt in alia nauī, vt venientes adiuuarent eos.

¶ Istos alterius nauiculę socios accipere possumus prophetas, alterius vtiq; nauiculę, id est, synagogę, vt illorū testimonio ea quę fidei & sani dogmatis sunt, aduersum contraditores & hereticos firmentur, iuxta quod ipse piscator hominum Petrus ait, dicens: Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes, tanquā lucernæ lucenti in caliginoso loco.

¶ Et nihilominus possumus per nauem aliam, Ecclesiam aliam intelligere. Non tamen quasi non vna atque vnica sit ecclesia Christi, sed quoniam ab vna ecclesia plures eiusdem fidei particulares Ecclesię deriuantur. Tunc itaque alterius nauiculę socij trahendo rete, piscibusque leuandis aduocabantur, quando hereticis & scismaticis conturbantibus omnia, Petri Apostoli successores Romani

grego.
in pasto.
1. Tim. 16

Socij nauicula alterius.

1. Petr. 1.

ambro.

DOMINICA QUINTA

*Concilis
indiscēdis
causa.
Cyril.*

*Socij in
auxilium
acciti.*

*K
piscato-
res ignaui
& dānosj*

*Mat. 3.
Luc. 6.
& 10.*

*nauiculę
mergeb. n
tur quid.
1. Cor. 11.*

2. Tim. 3.

pontifices ceterarum Ecclesiarum pastores, quasi alterius nauiculę socios, leuādis difficultatibus & vnitati integritatij, fidei catholicę tuendę ad cōcilia generalia euocabāt. ¶ Ad hęc, per hos socios in auxilium accitos intelligere possumus eos qui sanctorum Apostolorū labores sunt sequuti, quorum primi fuerunt qui Euangeliorum ædiderūt scripturas, post quos & alij præsules & populorum pastores, & in deitatis doctrina periti.

¶ Denique isti auxiliares socij non inconuenienter accipiuntur maiorum vicarij prælatorum, & curati episcoporum. Quum enim prælatus vnus extrahendo reti non sufficit, potest ipse alios aduocare, quomodo coadiutores cōsiliti cernimus & prædicatores, etiam ex alia vocatione, quasi ex naui altera.

¶ Nec tamen per hoc excusati possunt qui rete hoc ne digitulo quidem minimo tangere volunt, nec quicquam laboris trahendo reti impendere, quin potius totum hunc trahendi laborem reiciunt in alios, quum tamen interim quos ipsi non ceperunt pisces, audivissimè deuorent.

¶ Hi nimirum sunt qui nec prædicant, nec aliud quicquam agunt in curam animarum. Tantummodo census quarunt & redditus, curandi autem animas, laborem omnem mercenariis relinquunt. Rectius faciunt qui in partem sollicitudinis quosdam aduocant, vt hic Petrus fecisse memoratur, & Christus ipse duodecim vocauit Apostolos, ac deinceps & alios septuaginta duos discipulos.

¶ Et impleuerunt (inquit) ambas nauiculas, ita vt mergerentur. Harum impletio nauium vsque in finem seculi crescit, & omnes quicunque sanè prædicāt, implendę nauiculę laborem impendunt. Sed quid sibi vult quod mergebatur? Ambrosius merisionem hanc eod̄ refert quod tanta multitudine plures futuri sunt mali, quoniam oportet & hæreses esse, vt qui fideles sunt manifesti fiant.

¶ Alij sic intelligunt, quod quauis non sint submersę naues, grauitè tamen sunt periclitatę, iuxta quod prophético spiritu prædixit Apostolus, videlicet, quod in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homine seiplos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemj, partibus non obediētes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine

sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, voluptatum magis amatores quam Dei: habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Et nonne hoc nostro seculo sunt tempora periculosa propter huiusmodi homines? Nonne iam heretici nauiculam nostram ita huc illucque agitant, ut sit periculum de merfione, nisi eam Christus sua gratia sustentaret?

¶ Sed nemo moueatur, nemo metuat quantumuis infano furore sauiant hi pseudochristiani, nam & si fluctuat, nunquam tamen submergitur ista ratis, antiqua haec Petri fides non deficiet, quin potius erroribus vniuersis & haeresibus succumbentibus & dispolis magis triumphabit. Hoc retroacti temporis exempla confirmant, quandoquidem ab initio nascentis ecclesiae usque modo, nulla unquam heresis aduersus hanc potuit praualere.

¶ Merguntur itaque nauiculae, hoc est, in submersione premanuntur. Non enim submersae sunt, sed periclitatae. Neque nouum est periclitari Ecclesiam & fidem nostram. Ecce enim Cain persecutus est Abel, & occidit. Esau insectatus est Iacob. Ioseph sanctum, fratres iniqui. Reprobus Saul, pius Dauid. Post haec omnia, Iudei simul & Gentiles frustra conati sunt fidem hanc nostram extinguere, lapidibus, gladiis, rotis, lanceis, crucibus, igni, aqua, & si quid aliud restabat quod in supplicium verti posset. Usque aded graues nauis haec sustinuit persecutionum procellas, neque tamen unquam merfa est, quod habeat gubernatorem & conservatorem Deum.

¶ Interim autem salua euadente Ecclesia, persecutores ipsius suis consumuntur incendiis, propriis gladiis confodiuntur, suis ipsi capiuntur insidiis, suis laqueis irretiuntur. Itaque sustinere interim atque tolerare oportet ecclesiam istos hereticorum insultus, quoniam omnes qui pie volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Quod cum videret Simo Petrus, procidit ad genua Iesu, dicens: Exi a me domine, quonia homo peccator sum. Stupor enim circumdederat eum, & oes qui cum illo erant in

Haereticorum constantus assis.

L Beda.

Gene. 4. Persecutionis propter exemplum.

Ecclesiam ut seruat Deus.

2. Tim. 3.

DOMINICA QVINTA

captura quam ceperant. Similiter autem Iacobum & Ioannem filios Zebedæi, qui erant socii Simonis.

M ¶ Simon Petrus in arte piscatoria peritus, videns tantā ac tā insolitā pisciū capturā, nec arte nec natura potuisse fieri diuinā in Christo potentiā suppliciter veneratur, in cuius verbo ipse retia laxauerat. Tam etenim piscium copia capta est, quantam ipse maris & terræ dominus voluerat. Vox enim verbi, semper est vox virtutis. Cuius præcepto in origine mundi lux, & cæteræ creaturæ prodierunt.

Gre. niſſ.

Cyrl.

Petri humilitas.

¶ Itaque Petrus Christi genibus humi prostratus, dicit: Exi à me, quia homo peccator sum domine. Reducit enim ad conscientiam patrata scelera, tremet & trepidat, & velut immundus, mundum non credit se posse suscipere. Acceperat enim à lege distinguendum esse inter maculatum & sanctum. Verbis itaque se declarauit indignum qui secum haberet dominum.

Humilitatis exēpla

¶ Exi (inquit) à me, quasi dicat: Ad alium vade, qui me sic dignior. Vbi August. Vt piscator loquitur Petrus, dominū, & deum salutis secum habebat, & ei dicebat: Exi à me domine, ac si infirmus medico curanti diceret, exi à me, quia ex-groto. Nō tamen propter hoc domin⁹ ab eo recessit, quia humilem non deseruit. Siquidem ex magna cordis humilitate dixit hæc Petrus.

Matt. 8.

3. Reg. 17.

¶ Huic simile est quod Centurio dixit Christo, Domine nō sum dignus vt intres sub tectum meum & illud viduæ, ad Heliam: Quid mihi & tibi vir dei? ingressus es ad me, vt rememorarentur iniquitates meæ, & interficeres filium meū. Sic etiā Moyses fecit dū in ardenti illa & inconbusta rubo-conspiceret dominum, & domini legationē ad Pharaonem humiliter à se deprecaretur, dicens: Quis sum ego, vt vadam ad Pharaonē & educā filios Israel de Ægypto? Itaq; Petrum sic loquentem non solū excusat, sed & mirum in modum humilitas sancta commendat. Capturam illam non suam prædam, sed dei munus esse confirmat. Et tu (inquit Ambrosius) noli timere quæ tua sunt domino deferre, quia quæ sua sunt nobis ille concessit.

xxod. 3.

¶ Stupor (inquit circundederat eum, & quasi totam eius ocupauerat mentem, & hinc excusatur quòd quum esset ipse

ipse peccator & domini misericordia opus haberet, nihilo minus dixerat domino, exi à me. Ideoque nō hīc cum corripuit dominus vti alibi, sed potiùs confirmavit. Adhuc enim neophit^o erat in fide, cuiusmodi homines leniùs semper sunt tractandi. Vndè sequitur:

Mat. 14.
C. 16.

Et ait ad Simonem Iesus: Noli timere, ex hoc iam homines eris capiens.

¶ Petri humilitas tametsi esset erronea, quia tamen ex pio timore processit (vt dictum est) meretur benignā domini consolationem. Dic & tu (inquit Ambro.) exi à me domine, quia homo peccator sum, vt respondeat tibi dominus Noli timere indulgenti domino peccatum fateri.

N
Timidos
vt domin^o
confirmat

¶ Simile quid discipulis in mari timentibus, dixit: Habete fiduciā, ego sum, nolite timere. Ipse enim dominus, qui superbos terret, humiles confirmat: Noli timere (inquit) ex hoc iam eris homines capiens.

Mat. 14.

¶ Exponit ei dominus quid hæc piscium captura significet, videlicet quòd sicut ipse nunc per retia pisces, sic aliquando per verba sit capturus homines. Eris (inquit) homines capiens. Hinc discant prædicatores non aurum, non argentum, non præbendas opimas. non hominum laudes capere, sed homines, Apostoli exemplo, qui ait: Non enim quæro quæ vestra sunt, sed vos. Ex hoc (inquit) iam eris homines capiens, hoc est, ex hoc quod factum est significatur, quòd homines deo capies. Vel certè sic intellige: Ex hoc quòd te sic humiliasti, quòd te mea præsentia indignum & peccatorem confessus es, officium habebis capiendi & lucrificandi deo homines.

captura
hæc cuius
rei typus.
2. Cor. 12.

¶ Aduerte quod ecclesiæ principat^o triplici ratione Petro collatus est. Primò, ratione suæ humilitatis, vt hīc: Dignum est enim, vt illi aliis præsent, qui in potestate nesciūt extolli. Vndè dictum est Sauli à domino: Nōne quum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribus Israel factus es?

cur petr^o
principa-
tū accepit
1. Re. 20.

¶ Secundò, ratione confessionis constantis fidei. Nam quū dixisset: Tu es Christus filius dei viui, respondit ei domin^o Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, & tibi dabo clauis regni cælorum:

Mat. 16.

¶ Tertio, collatus ei est hic principatus, ratione ardentis

k iiij ad

DOMINICA QUINTA

IOAN. 21.

ad Christum dilectionis. Quum enim ter fuisset interro-
gatus à Christo. Simon Ioannis amas me, & respondisset:
Tu scis domine, quia amo te. Dixit ei dominus: Pasce a-
guos meos. Sequitur:

*Et subductis ad terram nauibus, relictis omnibus, se-
quuti sunt eum.*

○ ¶ Cōsidera eorū fidē & obediētiā. Habētes enim prae ma-
nibus opus appetibilis piscationis, quū audissent mandan-
tem, nō d'ittulerūt, sed relictis retibus sequebantur. Talem
enim obedientiam requirit à nobis Christus, vt eā nō prae
termittamus, etiam si aliquid valde necessarium vrgeat.

Chrysof.
Fides &
obediēti.e
exemplū.

¶ Subductis (inuit) ad terram nauibus, nempe quibus ad.
huc vti volebant. Post istam enim vocationem adhuc ad
propria redierunt. Quod autem sequitur: Relictis omnib'
sequuti sunt eum, non iam, sed in alia vocatione quam de-
scribunt Matthæus & Marcus, fuit impletum.

Mat. 4.

I Mar. 1.

Triplex
horū vo-
catio.

IOAN. 1.

¶ Triplex autem reperitur in sacris Euāgeliis horum Apo-
stolorum vocatio. Nā secundum Ioannem, Primò vocati
sunt ad Christi notitiam, quando iuxta Iordanem sequuti
sunt eum. Petrus & Andreas, & alij nōnulli, qui tunc ad eū
venisse apud Ioannem leguntur, non tamen vt iam ei inse-
parabiliter cohērent, sed vt quis esset cognoscerēt. Quē
quum fuissent mirati, ad propria remearunt.

¶ Secundò, vocati fuerunt (prout hic beatus Lucas comme-
minit) ad Christi familiaritatem. Vocati (inquam non iu-
bentis domini imperio, sed ingentis capturæ signo, vbi ta-
men soli Petro prædicitur, quod foret homines capturus,
non quidem quod exinde non esset pisces capturus. Nam
(vt dictum est) ad capturam piscium postea redierunt, vt
fieret postea quod Matthæus & Marcus narrat. Et hæc est
eorum tertia vocatio. Tunc enim nō subductis ad terram
nauibus, tanquam esset cura redeundi, sed eū sequuti sunt
tanquam vocantem aut iubētem. Nam relictis tunc retib'
& nauī, sequuti sunt eū, nō ampliùs ad propria redituri.
Tūc igitur impletum est quod hic dicitur: Relictis omnib'
sequuti sūt eū. Alier enim nō possent eū sequi, nisi omnia
reliquissent, sicut ipse perhibet dicens: Qui non renuncia-
uerit omnibus quæ possidet, nō potest meus esse discipul'
Dupli-

Luc. 14.

¶ Duplici de causa relinquunt omnia qui dominum sequuntur. Primò, vt in eo omnem esse sufficientiam ostendant, qui est omnia in omnibus, diues enim est Christiana religio, quæ in omnium possessore omnia possidet. Non ergo est inutilis commutatio pro Christo omnia reliquisse, nam cum eo donatur omnia, & vbi apprehēderis eum, erit ipse vnus omnia in omnibus.

¶ Secundò, relinquunt omnia vt ei vicem rependant, quia ipse suo modo omnia reliquit propter eos, iuxta illud: Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam, dilectam animam meam dedi in manus inimicorum.

¶ Porro discipuli ex hoc magis dominum sequebantur, quòd propter ipsum omnia relinquebant, quàm ex eo quod passu corporis post ipsum incedebant. Reuocant sanè quàm plurimos ab imitatione Christi temporales diuitiæ, carnales delitiæ, & huius seculi vanæ dignitates. Eos inquam, hæc retrahunt, qui tantum præsentia diligentes, nec futura timent supplicia, nec sperant præmia futura, de quibus scriptum est: Dixerunt impij apud se cogitantes non rectè Exiguum & cum tadio est tempus vitæ nostræ, & nõ est refrigerium in fine hominis, & non est qui agnitus sit reuersus ab inferis, quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquam non fuerimus. Venite ergo & fruamur bonis quæ sunt, & cætera quæ sequuntur. Cui simile est illud apud Esaiam: Comedamus & bibamus, cras enim moriemur.

DOMINICA SEXTA POST
PENTECOSTEN.

Nisi abundauerit iustitia vestra plùs quàm Scribarum & Pharisæorum, nõ intrabitis in regnum cœlorum. Matth. 5.

In hac lectione tria traduntur. Primum est, edictum generale. 2. supplementum speciale. 3. præceptum salutare. secundum, lbi: Audistis quia dictum est antiquis. 3. lbi: Si ergo offers.

¶ Circa primum dicit: nisi abundauerit iustitia vestra plùs quàm Scribarum & Pharisæorum, nõ intrabitis in regnum cœlorum

P
1 Cor. 15.
propter. 2
relinquunt
omnia

August.
1ere. 12.

Christum
vere sequi

Sap. 2.

Esai. 22.

DOMINICA SEXTA

Iustitia.
virtus ge.
neralis.
Proh. 11.
rū. Accipitur hīc iustitia non specialiter, prout est ab aliis
distincta virtutibus, quę videlicet cuiq; q̄ suum est tribuit,
sed generaliter, put omnes animi virtutes & omnia virtu-
rum opera includit, de qua iustitia scriptum est: Iustitia re-
torū liberabit eos. Hac iustitia Christus dominus perfe-
ctiores iustiorēsq; fideles suos esse vult quā fuerint Scri-
bæ & Pharisei, qui sua iustitia salutē assequuti non sunt.

¶ Præmiserat dominus iis quę dicturus erat confirmandis
(siquidem insueta erat dicturus) Amen dico vobis. Amen
Hebręa vox est, quę Latinē interpretata, id significat, quod
verē, vel fideliter. Quo sermone vitur Christus tam pro-
pter eorum qui ad credendum tardi erant duritiā, quā
propter fidelium excitandam attentionem. Credebatur
Scribarum & Phariseorum iustitia sufficere ad salutem,
quod planē negat, dicēs: Nisi abūdauerit, & cætera. Palām
ostendens quōd sua iustitia cælorum regnum non assequū-
tur, qui tamen singulari obseruatione legalis iustitię, opi-
nionē vulgari præditi erant: sed multa deerant illorum iu-
stitię, eratque insufficiens propter multa.

Iustitia
phariseo.
rum cur
reprobata
Deut. 9.
Isai. 64.
B ¶ Primò, quia fuit tātūm iustitia humana. Opus autem hu-
manum aditum regni cælestis aperire nō potest, sicut scri-
ptum est: Scito quod non propter iustitiam tuam dominus
Deus tuus dedit tibi terram hāc optimā in possessionē.

¶ Omnis enim humana iustitia peccato coinquinata est, iu-
xta quod per Esaiam dicitur: Facti sumus vt immundi om-
nes nos, & quasi pannus menstruatæ, vniuersę iustitię no-
strę. Oportebat igitur abundantiore reperiri iustitiam in
qua saluamur, & hęc est iustitia Iesu Christi filij dei, qui
(vt dicit Apostolus) factus est nobis sapientia, & iustitia, &
sanctificatio, & redemptio.

Rom. 3.
Quę sit
nostra iu-
stitia.
¶ De qua iustitia ad Rom. scribens, dicit: Nunc autem sine
lege iustitia Dei manifestata est, testificata à lege & Pro-
phetis. Et quę sit illa iustitia ostendit consequenter, dicēs
Iustitia autem Dei (id est qua Deus hominem iustificat)
per fidem Iesu Christi in omnes & super omnes, qui cre-
dunt in eum. Omnes enim peccauerunt & egēt gloria dei,
iustificati gratis per gratiā ipsius, per redemptionem quę
est in Christo Iesu, quem p̄posuit De⁹ propitiatorem per
fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitię suę pro-
pter

pter remissionem præcedentium delictorum in sustentatione dei, ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore, ut sit ipse iustus, & iustificans eum qui est ex fide Iesu Christi. Porro iustitiam hanc Scribæ & Pharisei nec crediderunt nec cognouerunt, quia cognoscere noluerunt, sed magis suâ iustitiam (quæ scilicet erat ex operibus legis) volentes statuere, iustitiæ dei non fuere subiecti, quum tamen ex operibus legis non iustificaretur quisquam coram Deo.

*Rom. 10.**Rom. 3.*

¶ Secundò iustitia illorum saluare eos non potuit, quia fuit imperfecta. Nihil enim ad perfectum adduxit lex: & hoc ideo, quia solùm cohibebat manum, non animum: op^o malum sed non voluntatem malam. Vndè mirum non est, neminem in ea fuisse saluatum, nam salus & beatitudo nostra interi^o est, in corde est, vbi iustificari oportet primùm iuxta quod Dominus ait: Beati mundo corde quoniam ipsi Deum videbunt.

*Heb. 7.**Lex ma-**num cohi-**bebat non**animum.*

¶ Ideo autem putabant Iudæi per legem tantummodo externum opus malum vetari, quòd in lege pœna posita non erat iis quæ quisq; animo suo peccata patrabat is enim qui legem hanc tulerat, homo purus erat, qui hominũ cogitationes cognoscere nõ poterat, vndè nec punire. Euangeliũ autem peccatũ omne restringit, punitq; tã cordis quàm operis, quoniam is qui illud tulit, verus deus & homo est.

*Mat. 5.**Euangeliũ**perfectio.*

¶ Porro Iudæi (ut dictũ est) sibi persuasum habebant se nequaquam animo & cogitatione peccare, si peccatum opere non impleverint. Dicebãt enim: Occidere hominem peccatum est, velle occidere, non: nisi occidas factum. Testatur id ipsum Iosephus, qui quum scribit de morte Antiochi, quem Polybius historicus ideo refert calamitosè mortuum, quòd in Perside templum deæ Naneæ spoliare voluerit, id ipsum refutans idem Iosephus, dicit: Qui nullatenus

*Li 12, c. 19**Error Io**sephs.*

egit peccatum, sed tantum cogitauit, nullo reatu tenetur. Conceptam itaque hanc vanam Iudæorum persuasionem dominus refellit, quoniam non opere tantum, sed & animo & cogitatione grauer homo peccare potest. Et ideo dicit: Nisi abundauerit iustitia vestra plus quàm Scribarũ & Phariseorum.

¶ Tertiò, iustitia illorum non libera fuit, sed seruilis, & extorta timore pœnæ. Hæc enim est differentia legis & Euangelij,

DOMINICA SEXTA

C Euangelij timor & amor. Nemo enim timore coactus & inuitus bene facit, cui facere malum in votis est. Quomodo enim benefacere posset, qui per timorem refugit salutem? Hoc in datione legis ostensum fuit quando filij Iſrael perterriti ac timore perculsi, procul à monte steterunt. *Exod. 20.* Abundantior autem debet esse nostra iustitia in charitate Nam præcepta legis per charitatem impleta sunt, quæ per timorem impleri non poterant.

Iustitia mercenaria. ¶ Quarto, illorum iustitia mercenaria erat, temporale præmium expectans, iuxta quod eis per Esaiam dominus loquitur, dicens: Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Vndè observatores legis nescierunt sacramenta dei, nec sperauerunt mercedem iustitiæ. Hinc mirum non est, si regnum cælorum non sunt assequuti. Oportet igitur iustitiam credètium illorum iustitia esse abundantiosem, propter abundantius præmium, de quo scriptum est: Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quod præparauit deus his qui diligunt illum. Præmium hoc Christus proponit, dicens: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum.

Iustitia vana. ¶ Quinto, iustitia Scribarum & Pharisæorum erat vana & ventosa quia de sua iustitia hominum laudes quærebāt. Ieiunabant enim, orabant, & eleemosynas erogabant, vt viderentur ab hominibus. Vndè mirum non est, si hac iustitia saluati non sunt, qui receperunt mercedem suam. Nobis autem dicitur: Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. Alioquin mercedè non habebitis apud patrem vestrum qui in cælis est. Illi ex terminabant facies suas vt apparerent hominibus ieiunantes, nobis dicitur: Quum ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Sed quid? Vnge, inquit, caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo qui est in abscondito. Et pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Illi erogantes eleemosynam canebant tuba ante se nobis dicitur. Te autem faciète eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.

Iustitia arrogans. ¶ Sexto iustitia Pharisæorum erat plena præsumptionis, arrogantis & contemptus. Nam & seipſos magnificabant, & cæteros omnes contemnebant. Considebant in se

se tanquam iusti, & aspernabantur ceteros. Vndè quidem eorum orans dicebat: Deus, gratias tibi ago, quia non sum sicut ceteri homines, raptores, iniusti, alteri. Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo: Velut etiam hic publicanus.

Luc. 18.

¶ Septimò, iustitia Phariseorum erat seuera. Nam lege talionis exigebant animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente. Vndè nec mirum si illis cælorum regnum per Dei misericordiam non patebat, qui non habebant misericordiam. Oportet igitur fidelium iustitiam per concomitantem misericordiam esse abundantiorè, vt Dei misericordiam promereatur.

D
iustitia
seuera.
Exod. 21.

¶ Octauò, iustitia eorum erat tota deforis, non ab intus digni qui audirent: Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia: sic & vos à foris quidem paretis hominibus iusti, intus autem pleni estis hypocrisis & iniquitate.

iustitia
extrinsec.
Matt. 23

¶ Præmiserat dicens: Væ vobis scribæ & Pharisei hypocritæ, qui mundatis quod de foris est calicis & paropsidis, intus autem pleni estis rapina & immunditia. Phariseæ cæce, munda priùs quod intus est calicis & paropsidis, vt fiat & id quod deforis est mundum. De anima sancta per Psalmistam dicitur: Omnis gloria eius filiæ regis ab intus. Ad quod etiam Apostolus hortatur, dicens: Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis.

ibidem.

Eph. 4.

¶ Ea sanè est differentia inter operationem hypocrisis & gratiæ, qualis est inter operationem artis & naturæ. Ars operatur extrinsecus tantùm, vt patet in arte sculpturæ. Natura verò primùm operatur intrinsecus, sicut in animantium generatione manifestum est, vbi primùm cor & cætera membrà vitalia formantur. Porro gratia intrinsecus primùm sanat & reformat mentem per Dei & proximi dilectionem, exinde linguam, mores, vitamque totam ordinat atque reformat.

differt
hypocrisis
à gratia.

¶ Nonò, Phariseorum atque Scribarum iustitia in verbo erat,

E

DOMNICA SEXTA

*Iustitia
in sermōe
Matt. 23
chrysof.*

erat, non in opere, teste eo qui ait: Dicunt enim, & non faciunt. Alligant autem onera grauia & importabilia, & imponunt ea in humeros hominum, digito autem suo non lunt ea mouere. Docere autem absque operibus, condemnat docentem. Quum itaque primum se aliquis ipse correxerit, tunc eundem etiam erga alios congruit esse diligentem, sicut & Lucas de domino loquens, operationem verbo preposuit, dicens: Cœpit Iesus facere & docere. Alioqui ut dicit Hieronymus: Magistri eruditio, etiam si non nisi paruo peccato ipse obnoxius sit, deducit eum de gradu maximo, nec prodest ei docere iustitiam, quam vel minima culpa deseruit. Beatitudo perfecta est, quæ quis sermone docuerit, opere complere.

Actu. 1.

*Lex noua
ut præstā
tior veteri*

¶ Quum itaque lex Euangelica Mosaica sit lege præstantior, idque in multis donis Domini, in sacramentis, in sacerdotio, in remissione peccatorum, in apertione cœli, utique & ecclesiæ capita, Apostoli, Euangelistæ, martyres & doctores, sanctimoniam habuere maiorem, quam veteris testamenti patriarchæ & prophetæ, Abrahâ, Noë, Moyse, David, Esaias, & cæteri. Nec minus cæteri Christiani in iustitia superant & excedunt Iudæos plebs plebem. Nec mirum, quandoquidem illi doctorem illum necdum excipissent (videlicet spiritum sanctum quæ suis Christus misit discipulis) qui eos omnem docuisset veritatem. Proinde, quoniâ nobis amplior promissa est remuneratio quam in veteri lege Iudæis, abundantior esse debet nostra iustitia. Non enim iam nobis terra manans lacte & melle promittitur, non senectus vberior, nec numerositas filiorum, non frumenti copia nec vini, non ocium, non armentorum greges, sed cœlum, & ea quæ sunt in cœlo bona, adoptio filiorum Dei, ac cum vnigenito iuncta fraternitas & societas hereditatis, conglorificari & conregnare, & præmia illa quæ promittuntur innumera.

*Maiori
iustitiæ,
merces
maior.*

*Regnū cœ
lorū quan
do reuela
toms.*

¶ Iure igitur debet abundare iustitia nostra plus quam seribarum & Phariseorum. Alioqui non intrabitis, inquit, in regnum cœlorum. Nescio, inquit August, utrum quisquam in illis libris (veteris testamēti) inuenit nomen regni cœlorum, quod tam crebrò nominat dominus. Hoc enim proprie pertinet ad reuelationem noui testamenti, quod or-

eius

eius nominandum seruabatur, quem regem ad regendos, & sacerdotem ad sanctificandum fideles suos vniuersus ille apparatus veteris instrumenti parturiebat.

¶ Sed nec illud temere dictū est quod ait: Non intrabitis. Vult enim dominus fideles suos semper ire atque proficere & crescere in operibus bonis, dicente Psalmista: Benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem. Porro in via Dei non progredi, regredi est, quandoquidem adhuc nihil in eodem statu permanet. *Bernard.*

HOMILIA ALTERA.

Avdistis quia dictum est antiquis: Non occides: qui autem occiderit, reus erit iudicio.

¶ In hac parte Euangelicæ lectionis duo sunt tractanda: quorum vnum est, antiquæ legis supplementū speciale. Alterum est, fidelibus ad salutem præceptum salutare, Ibi: Si ergo offers.

¶ Circa primum duo facit. Primò, ostendit quid lex vetus prohibuerit. Secundò, quid noua lex superaddiderit, Ibi: Ego autem dico vobis.

¶ Circa primum dicit: Audistis quia dictum est antiquis. **G** Quo verbo declarat iam multū temporis abiisse, quo præceptum hoc datum sit per Moysen.

¶ Orditur autem de antiquis dicere, vt discipulos faciat attentiores, audiāntque diligentius quid deinceps eis ipse esset dicturus. Antiquos autem appellat observatores veteris legis. Nō occides. Præceptum hoc in Exodo scriptum *Exod. 20* est, & est secundum præceptum secundæ tabulæ, primum tamen est inter præcepta negatiua.

¶ Hoc præcepto (secundum Augustinum) non prohibetur *De ci. des.* occisio animalium ratione carētium, quorum vita & mors *Animaliū* creatoris ordinatione nostris vsibus subditur, prout in Ge. *occisio cō-* nesi legitur. Sed isto Dei præcepto, occisio hominis quæ est *cessa.* homicidium, prohibetur, vt nemo vel se vel alium homi- *Gene 9.* nem occidat.

¶ Cuius ratio est, quoniam homo & quo ad corpus pa- *occisio ho-* riter & animam, opus Dei est. Corpus enim eius formauit *minis cur* de limo terræ, & animam creauit de nihilo ad suam ima- *retita.* ginem & corpori infudit, quādo inspirauit in faciem eius
spi-

DOMINICA SEXTA

Gene. 2. spiraculum vitæ. Adhæc, quoniam homo immediatè Deo subiicitur, Deus circa ipsum hominem vitæ necesse sibi referuat potestatem, quam potestatem super cætera animantia diuinitus dono accepit, sicut iam dictum est. Itaq; soli Deo referuatur & vita pariter & mors hominis, vt nõ liceat homini hominem occidere, & ideo Petro dictũ est

Matt. 26 occidere volenti: Conuerte gladium tuum in locum suum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. Et in lege veteri dictum fuerat: Qui effuderit humanum sanguinem, effundetur & sanguis eius.

Gene. 9.

occisio ho- ¶ Nec tamen putandum est eos huic præcepto contra ire
minus cui qui aut iusta bella gerunt, vel qui personam publicæ pote-
& quare statis gerentes, sceleratos morte puniunt, quia non teme-
permissa. re, sed mandato legis huiusmodi interficiunt, quæ dicit
Deut. 18. Maleficos non patieris viuere. Quinimo peccaret iudex, si malefactores viuere sineret.

3. Reg. 15. ¶ Nam & Saul regnum amisit irato illi Domino, quòd non
peccat occiderat peccatores Amalech. Et rursus quum tradidisset dominus Benadab regem Syriæ in manus Achab regis
quis vbi Israel, ipsũmque inito pacto ille dimisisset, venit ad eum
opus est, in sermone Domini quidam ex prophetis, dicens: Quia
nõ occidit dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima
3. Reg. 22 tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius, quod & factum est. Nam postmodum pugnans contra Syros interfectus est. Quo patet eos grauius peccare, qui palàm crimosos punire dissimulant, quum in hoc ipsum sint cõstituti.

H ¶ Quin etiam coram Deo præmium laudẽmque meretur iudex, qui legis iustitiam aduersum crimosos exercens, occidit. Vnde & his qui iussi occiderat idololatras, Moyses ait: Hodie consecrasti manus vestras domino, vnusquisq; in filio & fratre suo, vt detur vobis benedictio.

Phinees ¶ Perpetuam laudem promeruit Phinees filius Eleazari
laudatur. sacerdotis, quòd virũ è filiis Israel principem tribus Issachar in opere nefario cum scorto Madianitide deprehensum, vnà cum illa pugione confodit. Dixit enim ad Moysen Dominus: Phinees auertit iram meam à filiis Israel, quia zelo meo commotus est contra eos, vt non ipse delerem filios Israel zelo meo. Hinc canitur in Psalmo: Ste-

tit. Phinees & placavit, & cessavit quassatio. Et reputatum est ei ad iustitiã in generatione & generationẽ vsq; in sempiternum. Sed ad literam redeamus. Qui occiderit, inquit (videlicet temerẽ) reus erit in iudicio. Sic enim habet lex: Qui percusserit & occiderit hominem, morte moriatur.

Leuit. 24

¶ Circa secundum, videlicet, quid veteri legi noua lex superaddiderit, dicit:

Ego autẽ dico vobis: Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.

¶ Ecce quid legi veteri lex noua superaddidit. Illa cohibet manum ab homicidio, Euangelium etiam iram interdicit, prohibens homicidium non in opere solũ, sed etiam in sua radice atq; origine. Ego, inquit, dico vobis: Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Vidisti, inquit Chryso- perfectam vtiq; potestatem, vidisti dignitatem quẽ latorẽ legis deceret. Quis enim prophetarũ vnquam ita locutus est? quis iustorum? quis patriarcharum? Nullus omnino. Nã illi per singula sæpius inferebant: Hęc dicit dominus, sed non ita loquitur & filius. Illi enim domini verba, hic verò patris annunciat.

Christi legem scripturũ authoritas.

¶ Et est considerandum quòd pœna quam antiquẽ legi superaddidit dominus in ipsa lege cõtinetur, vbi scriptũ est: Qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur: sed quia illic non omnino dilucidẽ expressa est, Iudæi non intelligentes credebant solam interemptionẽ humani corporis esse peccatum, non autem ipsam interimendi voluntatem, ideo Christus legem ipsam declarauit. Et hoc est quod dixit: Non veni soluere legem, sed adimplere.

August. Exod. 21.

Matt. 5.

¶ Iustitia Phariseorum est, vt non occidant, iustitia eorum qui intraturi sunt in regnum Dei, vt non irascantur sine causa. Quapropter qui docet vt non irascamur, non soluit legem ne occidamus, sed potius implet, vt & foris dum non occidimus, & in corde dum non irascimur, innocentia custodiamus.

August. Christus vt legem adimpleret.

¶ Quod in aliquibus libris sic ponitur: Qui irascitur fratri suo sine causa, illud, sine causa, Hieronymus putat esse raddendum, quòd nulla possit esse causa in fratrem irascẽdi, sed iustẽ quis irascitur culpæ fratris. Nam irasci fratri vt

Nun irã causa ca. cuset.

DOMINICA SEXTA

corrigitur, nemo sanæ mentis reprehendit.

¶ Quod autem Augustinus & Chrysostomus hîc legunt: Qui irascitur fratri sine causa, similiter & in sequentibus: Qui dicit fratri suo, Racha sine causa: qui dicit, Fatue sine causa, & si à Hieronymi verbis dissentire videntur, equidè in sententia conueniunt. Nam vbi irascèdi causa est, id est, culpa, iam non fratri, sed culpæ fratris irascimur. Verum vbi in proximo culpa non est, irasci fas non est in eum qui eundem in cælo nobiscum habens patrè nobis frater est.

I ¶ Quocirca est aduertendum, quod quædam est ira commendabilis, quædam tolerabilis, quædam damnabilis. Porro omnis ira, appetentia est vindictæ.

¶ Dicit Augustinus nono de ciuit. Dei, duas esse de animi passionibus philosophorum sententias. Stoici enim dicebant iram in virum sapientem non cadere. Peripatetici verò fatentur iram in sapientem cadere, sed moderatam rationique subiectam. In disciplina verò Christiana dicitur, moderatam iram in sapientem cadere, sed vbi subest iusta causa.

*ira lau
dabitur.*

¶ Est igitur ira commendabilis & bona. verbi gratia, quum quis sibi ipsi ob peccata propria indignatur, & ea in sese uelifici cupit & punire. Vndè ait Apolto. Si nosmet ipsos iudicaremus, non utique iudicaremur. Nam quando sic nobis irascimur, Dei contra nos iram placamus. Quando sic nobis ipsis irascimur, facilè proximo in nos delinquenti veniam damus. De hac ira sancta dicitur in Psalmo: Irascimini & nolite peccare, quæ dicitis in cordibus vestris & in cubilibus vestris compungimini. Sed & illa quoque ira commendatur, qua bonus quispiam sceleribus delinquentium indignatur.

Lib. 1. of.

¶ Vndè Ambrosius: Irascimini vbi est culpa cui irasci debeatis. Nō enim potest fieri, vt nō rerum indignatione moueamur, alioqui non virtus sed lentitudo ac remissio iudicatur. Huiuscemodi ira commotus fuit Mathathias conspicatus Iudæum quendam mandato regis impij sacrificare idolis. Tunc enim cum dolore contristatus est, & contremuerunt omnia membra eius: inflammata quoque est ira eius secundum iudicium legis, & irruens occidit eum. Et utique tantum abest quod talis ira peccatum sit, vt etiã quis.

1. Mac. 2.

quisquis in magistratu constitutus hanc nō habet, peccet. Si enim ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia stant, nec crimina compescuntur.

Chrysoſt.

¶ Patientia enim irrationabilis vitia seminat, negligentia nutrit, & non solum malos, sed etiam bonos ad malum inuitat. Si modò huiuscemodi indignatio sancta in his qui præsunt reipublicæ ferueret, non utique tam effrenis ubique scelerum licentia insoleſceret. De hac ira per Sapientem dicitur: Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis. Itaque ira commendabilis duo requirit. Vnum, vt habeat iustam causam. Alterum, vt moderata sit rationique subiecta.

*Patientia
irrationa-
bilis vt no-
cet.*

Eccle. 7.

¶ Ira tolerabilis, est ira subita, iudiciū rationis præueniēs, ad quam ex naturali cōplexione vnus alio procliuior est. Sunt enim qui citò accenduntur, & placantur citò. Alij tardè irascuntur, & tardè placantur. Et isti peiores sunt primis, vt dicit Augustinus in regula. Alij facile in iram exardescunt, & tardè redeunt ad animi tranquillitatem. Et isti peiores sunt omnibus. Alij tardè irascuntur, & citò iram deserunt. Et isti inter alios minus mali sunt.

*Ira tole-
rabilis
multiplex*

¶ Itaque (vt dictum est) ira subitanea ad quam plerique (quum sint naturaliter calidi) faciles sunt que citra præmeditationem ex occasione qualibet oritur, vel peccatū nullum est (quodd primū motus animi in potestate nostra non sunt) vel exiguum & veniale. Hoc tantum & hīc & in aliis huiusmodi vitiorum primis motibus est cauendū, ne crescant, ne perseverent, neve consentias, dicente propheta: Declina ab ira, & derelinque furorem.

*Primi mo-
tus animi*

Psal.

¶ Imperatoriis legibus olim cautum est, quodd quicquid calore iracundiae vel sit vel dicitur ab imperatore ipso, non prius ratum sit, quàm perseverantię signo apparuerit iudicium animi fuisse.

¶ Similiter & illa ira tolerabilis est, qua plerique etiam boni turbantur, quibus cura rei familiaris incumbit, nec tamen vltionem vllam expetunt. Talis fuit eius ira cui dictum est à domino: Martha Martha sollicita es, & turbaris erga plurima.

¶ Similiter & illorum est ira tolerabilis, qui quantumuis intra se inuiti turbentur iracundia, hanc iudicio ratio-

DOMINICA SEXTA

nis premūt, ne vel in signo quolibet aut verbo prorumpat. Qui dicere possunt cum Psalmista: Turbatus sum, & non sum loquutus. Huc etiam spectat illorū ira, qui animo quidem cōcitato vindictam expetunt, sed exiguam, neque nocivam, qualis est nonnunquam ira preceptorum in discipulos tardiores, quando eos (et si nō animo omnino tranquillo) etiam verberibus emendant, moderatis tamen. Similiter dicendum est de iis qui pro illatis sibi iniuriis vindictā quidem expetunt, sed tamen non nisi iuris ordine servato. Imō si quis id faciat zelo iustitiæ & ministerio magistrat⁹, rectē fecerit. Nam ira hæc mater est discipline, honestatis, & inter conciuēs pacifici conuictus. Et hæc de ira quæ vel peccatum non est, vel tantū veniale.

¶ Tertio, est quædam ira detestabilis atque damnabilis, de qua dictum est: Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, & de qua mox subditur:

Qui autē dixerit fratri suo rachs, reus erit concilio.

L *Qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.*

¶ Quærit August. Quid interest inter reum iudicio, & reū concilio, & reum gehennæ ignis? Nam hoc postremum, quod grauissimum sonat, admonet gradus quosdā factos à leuioribus ad grauiora, donec ad gehennam ignis veniretur. Et ideo si leuius est esse reum iudicio, quàm esse reū concilio: item leuius est esse reum concilio, quàm reum esse gehennæ ignis, oportet vt intelligatur leuius esse irasci fratri, quàm dicere racha: & leuius dicere racha, quàm dicere fatue. Non enim reatus ipse haberet gradus, nisi etiam gradatim peccata commemorarentur.

Iræ culpabili gradus tres. ¶ Intelligamus igitur tres gradus damnabilis iræ à Christo manifestè hoc loco esse distinctos.

Reus esse iudicio quid. ¶ Primus est, quando quis animo obfirmato alteri irascitur volens & cupiens ei malum citra ordinem iustitiæ, cogitans quomodo & quando se de illo possit vindicare, nec tamen hoc quod versat animo, signo, verbo, aut opere foris ostēdit, hic irascitur fratri suo, & reus est iudicio. Iudicium autem est determinatio causæ examinatæ, iuxta illud: Iudicium causas determinat. Iudicium autem si fuerit causæ criminalis, determinat pœnam. Pœna enim ducit

ducit crimen ad æqualitatem iustitiæ.

¶ Itaque lege Christi sancitur, vt quicumq; irascitur fratri suo, obligatus sit ad iudicium pœnæ. An verò ista pœna sit temporalis vel æterna: etsi æterna, quanta vel cuius asperitatis, non est determinatum (vt dicit Chryso.) quia nec passio iræ ad aliquem gradum determinata est, maximè quia impossibile est esse penitus sine ira. Itaque primus gradus commoti animi est interior ira nondum exterius prodita (vt dictum est) cui debetur pœna iudicij. In iudicio autem, vt dicit Augustinus, adhuc defensionis locus est.

¶ Secundus damnabilis iræ gradus est, ex vehemèti ira interiori prorumpere in vocem indignatione plenam & si nondum aliquid determinatè significantem, & eandem iram per signa foris ostendere, nutibusque indicare. Verbi gratia: Negare salutationem, vitare occursum, auertere contuitum, toruum exhibere vultu, sed & fremitu aut voce qualicumque interiorem mentis prodere indignatione. De hoc gradu iræ dicitur. Qui dixerit fratri suo racha, reus erit concilio.

¶ De hac voce racha dicit Augustinus, se quendam Hebræum interrogasse quidnam Hebræis auribus significaret. Qui respondit, non esse vocem aliquid significantem, sed indignantis animi motum exprimentem. Cuiusmodi voces Grammatici interiectiones vocant, & significant commoti animi affectum, vt quum à dolente dicitur, heu: vel ab irascente, hem: vel à condolente, hay. Quæ voces quarumlibet linguarum sunt propriæ, nec in aliam linguam facile transferuntur.

¶ Hic itaque reus erit concilio. In concilio autem, inquit idem Augustinus, quanquam & iudicium esse solet, tamè quia interesse aliquid hoc loco fateri cogit ipsa distinctio, videtur ad concilium pertinere sententiæ prolatio, quando non iam cum ipso reo agitur vtrum damnandus sit, sed inter se conferunt quo supplicio damnari oporteat, quem constat esse damnandum. Itaque sicut rachare (vt ita dicam) maioris est culpæ quam irasci, ita pœna seu ratus concilij maior est reatu seu pœna iudicij.

¶ Porro concilium diuinæ sempiternæque trinitatis est, q̄ eadem mensura qua mensus est homo, remetiatur ei, vide-

DOMINICA SEXTA

licet vt sicut ipse indignationis & iræ signa ostendit proximo, ita & ipse Dei indignationem sentiat in æternum, nec vllum qui ei apud Deum patrocinetur reperiat, dicente domino ad prophetam: Tu noli orare pro populo hoc, nec assumes pro eis laudem & orationem, & non obfistas mihi, quia non exaudiam te.

Ierem. 7.

*N Tertius
dammabi
lus ire gra
dus.
August.*

¶ Tertius ire istius gradus est, proferre vocem certę contumelię, conuictij, aut improprij. Vndè hęc audis dominum dicentem: Qui autem dixerit fratri suo fatue, reus erit gehennę ignis. Si non solùm vox indignantis auditur, sed etiã verbum quod iam certam vituperationem eius in quem proferetur designet & notet, quis dubitet ampliùs hoc esse, quàm si solus indignationis sonus eaderetur?

¶ Itaque in primo gradu vnum est, in secundo duo, & ira, & vox quę iram significat. In tertio autem, & ira, & vox, & in ipsa voce certa vituperationis expressio, quibus respondent etiã tres reatus, iudicij, concilij, & gehennę ignis.

*Reu esse
gehenn.e
ignis.*

¶ Reus, inquit, erit gehennę ignis. In gehenna certa est dånatio & pœna dånati. Siquidè inferni cruciatũ saluator hęc gehennam nominat. Vbi aduertendũ est, qđ sicut in noua lege aggrauatur culpa, sic & pœna. Nec enim de pœna infernali in veteri testamento vlla fit mentio, sed nec de regno cœlorum. Multis autem videtur graue, si pro solo verbo tantam patiemur pœnam, sed nõ est desuper mirandũ. Pleraque enim peccatorum à verbis habent principium. Multoties enim parua verba homicidia pepererũt, & subuerterant ciuitates. Et experimur qđ multoties non minus offendimur flagello linguę, quàm virgę, vel ictu gladij.

*Chryso.
Quęstum
peccatur
verbis.*

*O
Obiectio.
Luc. 24.
Galat. 3.
Actu. 15.
August.*

¶ Sed dicat aliquis: Christus ipse Iudæos stultos ac cæcos, & duos illos discipulos, euntes in Emaus itidem stultos & tardos corde vocauit. Paulus etiã Galatas insensatos increpauit. Qui etiã Elymam magum plenum omni dolo & fallacia, quin & filium diaboli affatim dixit. Sed tam Christ⁹ quàm Paulus sicut hoc sine ira mala & odio, ita non sine causa fecerunt, sed in illorum correctionem. Vndè nec in hoc casu iratis peccatoribus adnumerari debent. Potest enim à nobis bono animo in disciplinam & piã correctionem proximus noster citra peccatum factus

*Quid con
uictum ex
cusat.*

tus

rus & stultus appellari.

¶ Si quis autem animo irato nõ solum conuictis & contumeliis pugnat, sed iã etiã percutit, offendit, vulnerat, diripit, perdit, exurit, ea (nihil dubium) grauior, nociua magis, magisque virulenta est ira, quàm illa quæ in verba contumeliæ tantum erupit, & ex cõsequenti acriori gehena ferienda. Porro quum quia animo suo perseuerãter iram cõceptã seruare sibi statuerit, vt iã crescat in odium (quod nimirum homicidio comparatur, quum iam festuca crescit in trabem) vtique grauissima tã in Deum quàm in proximum offensa cõtracta est, dicente B. Ioa. Qui odit fratrem suum homicida est. Itaque multos iræ gradus ostendimus, cõprimusque primũ ab ira laudabili, & peruentũ est tandem ad istam pessimam, quæ odio & homicidio inuoluta est.

¶ Quum ergo tam grauius ira Deum offendit, mirum non est eam toties in Sacris literis prohiberi. Præcepit Ioseph fratribus suis, dicens: Ne irascamini in via. Et in Iob scriptum est: Non te superet ira, vt aliquem opprimas. Et iterũ Virum stultum interficit iracundia. Et apud Ecclesiastem. Ne acceleres irasci, ira nanque in sinu stulti requiescit. Hinc nos Apostolus monet pura in oratione leuare ad Deum manus, sine ira & contentione.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.

¶ Hic ponitur præceptum salutare. Attende Domini benignitatem, qui nihil ita studet, quàm mutuis charitatis & cõcordiæ nexibus nos colligare. Nam & per semetipsum & per discipulos suos tã in nouo quàm in veteri testamento mādātũ hoc plurimo sermone cõmendat, & vehemēs animaduersor est in eos qui hoc præceptum contemnunt. Docuit etenim Christus suos fraternè & amicè viuere neque quidquã indignari. Non tamen ignarus fuit humanæ fragilitatis. Impossibile enim est hominem passionibus animi prorsus liberari. Nam vt illas regere possumus, ita & absque illis esse non possumus. Iam enim nos reconciliari

Ita modò
grauissimã
mã

I. Ioa. 3.

Gene. 45.
Iob. 36.
Iob. 5.

I. Tim. 2.

P
V^{mutu}
a charitat
cõmme
datũ

August.
ideo recō-
claudum
fratri.
Ephes. 4.

inuicem docet, si forsan aliquando irasci proximo cœpeti mus. Ait enim. Si offers munus tuum ad altare, & cœtera quæ sequuntur. Vade prius inquit, reconcilari fratri tuo. Nam si fas non est irasci fratri, aut dicere racha, aut dicere fatue, multò minus fas est animo aliquid tenere, vt in odium indignatio conuertatur. Quo pertinet etiam quod per Apostolum dicitur: Sol non occidat super iracundiam vestram. Exclamat Chrysostomus.

¶ O ineffabilem benignitatem, atque immensum erga homines amorem Dei. Honorem suum despicit, dum in proximo charitatem requirit. Quid enim iis verbis mitius esse possit? quid lenius? relinque ibi munus tuum. Quasi dicit: Interrumpatur ministerium meum, vt tua charitas integretur. Ratio cur Deus dissidentium oblationes recusat hæc est, nimirum quia nemo duorum inimicorum esse potest fidelis amicus. Si offers munus tuum, inquit. Offerre, est sponte dare. Oblatio enim debet esse voluntaria, non extorta, non ex tristitia aut necessitate. Et nomine muneris non solum substantia rei temporalis intelligitur, sed etiam quodcunque opus pium, vt est orare, prædicare, psallere, rectè cōsulere, eleemosinam pauperibus erogare, & similia Hoc autem interesse videtur inter munus & donum quòd donum sit liberum, munus verò debitum, quod scilicet maioribus propter patrociniū datur. Ea igitur quæ Deo offeruntur, rectè nomine muneris significantur, quia dantur maiori vt nobis ipse sit propitius. Munus tuum, quò dicit, insinuat non de alieno, sed de nostro esse Deo offerendum.

Q
Altare tē-
pli interio-
ris.
1. cor. 3.
Ephes. 3.

¶ Ad altare, inquit Non solum hoc accipias de altari materialis tēpli, sed & multò magis de altari templi interioris, quod utique est mēs fidelis & pia. Templum Dei sanctum est, inquit Apostolus, quod estis vos: Quod utique templū Christus per fidem inhabitare dignatur, iuxta quod alio loco per apostolum dicitur, Christum per fidem habitare in cordibus nostris.

Augusti.

¶ Itaque altare in interiore Dei templo, ipsam fidem accimus, cuius signum est altare visibile. Nullum enim ex nobis Deo munus acceptum esse potest, nisi fidei synceritate commendetur, & idem fidei fixæ atque immobili, tanquam

quam altari imponatur, vt possit integrum ac illibatum esse quod offertur.

¶ Nam multi hæretici non habentes altare, id est, veram fidẽ, blasphemias pro fidei laude dixerunt, terrenis videlicet opinionibus aggrauati, votum suum tanquam in terram proiicientes. Quoties igitur aliquid oblaturi sum⁹ in corde nostro, id est, in inreiori dei templo, si in mentem venerit quod aliquid aduersum nos habet frater noster, id est, si nos eum in aliquo læsimus (tunc enim ipse habet aduersum nos, nam nos habemus aduersus illum, si ille nos læsi, vbi nos opus non est pergere ad reconciliationem: nõ enim postulabis ab eo qui tibi fecit iniuriam, sed tantum dimittes sicut tibi à domino dimitti cupis quod ipse commiseris) pergendum est, inquam, ad reconciliationem, quum in mentem venerit quod fratrem in aliquo læsimus

¶ Pergendum autem non tam pedibus corporis quàm motib⁹ animi, vt te humili affectu prosternas fratri, ad quem chara cogitatione cucurreris, in conspectu eius cui mun⁹ oblaturus es. Ita etiam si præsens sit, poteris eum non simulato animo lenire atque in gratiam reuocare veniam postulando, si hoc prius coram Deo feceris, pergens ad eum nõ pigro motu corporis, sed celerrimo dilectionis affectu. Atque inde veniens, id est intentionem reuocans ad id quod agere cœperas offeres munus tuum.

¶ Porro si fratrem offendisti, cui tamen offensa nota non est, nequaquam illi debes manifestare ne excitetur ad iram, sed à Deo venia & à sacerdote absolutio tibi postulanda est.

¶ Quocirca pensare debemus quanta sit apud Deum concordie virtus, sine qua nec ipsa placent sacrificia quibus peccata delentur Nec enim tam placent deo ieiunia orationesve nostræ, quàm nostra concordia, vt iam dictum est

¶ Quod vt euidentiùs innotescat, considerandum est quemadmodum & quantoperè indictę sint à deo oblationes & hostiæ. Præcipit enim quatenus ter in anno vir quilibet appareat in loco quem elegerit Deus, & non apparebit, inquit, in conspectu meo vacuus, sed offeret iuxta quod habet secundum benedictionem domini Dei sui. Et quidem hæc iussa sunt, vt se homo deo à quo sunt omnia

*Oblatio
hæretico-
rũ qualis.*

*August.
Quomodo
vades re-
conciliari.*

*R
Deut. 16.
Oblatio-
nes indi-
ctæ.*

nia probet esse non ingratum.

¶ Itaque miretur nemo cernens hac nostra tempestate amplissimas quorundam, qui etiam religionis titulo gloriantur, facultates dilabi, & opulentos ad inopiam redigi, qui vel quorum maiores diuitias vndeque conraferunt Nam vt ait quidam:

Quas malè collegit fallacis dextra parentis,
Has peius nati dextera fundit opes.

¶ Nec mireris huiusmodi ex summis opibus inopes effici qui tot bonis acceptis deum per oblationes aut eleemosynas honorare contempserunt, nec acquieuerunt dicenti:

Prout. 3.

Honora Dominum de tua substantia, & de primitiis frugum tuarum, & implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia redundabunt.

1. Par. vii.

¶ Dauid vir secundum cor dei, videns optimates & omnè populum offerre Deo deuotissimè, cum ingèti gaudio precatus est, dicens: Domine deus Abraham, Isaac, & Iacob, patrum nostrorum, custodi in æternum hanc voluntatem eorum, & semper in venerationem tui nominis mens ista permaneat. Equidem vir sanctus & propheta id tantopere non efflagitasset, nisi huiusmodi opus Deo cognouisset esse gratissimum. Quod tamen Christus ipse mutua nostræ concordia vsqueadèdè posponit, vt id prorsus intermitteri iubeat, quoadusque fuerimus inuicem reconciliati. Vade, inquit, reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.

*Concordia
vt deo pla
cet.*

¶ Proinde nihil diabolus in nobis adeò exhorret, vt i nostrâ concordiam. Si enim quicquid habemus facultatum distribuamus pauperibus propter deum, hoc ipse non timet, quia nihil habet: si ieiunamus, non metuit quia cibum non sumit: si vigilamus, non inde terretur, quia somno non vitur. Sed si concordia iungimur, inde vehementer expaue-

*Concordia
nostrad
bolum su
perat.*

scit, quia hoc tenemus in terra, quod ipse in cælo seruare contempsit. Concordia enim cuncta arma diabolica frangit, quemadmodum milites vniti, phalanges hostium dissipant, iuxta illud Psal. tibi confregit potentias, arcum, scutum gladium & bellum. Mox antè præmiserat: In pace factus est locus eius.

¶ Qualiter autem fieri debeat reconciliatio, attende. Si cogita

giratu offendisti, cogitatu reconciliare: si verbis offendisti reconciliare verbis: si operibus offendisti, operibus reconciliare. Omne peccatum quo modo committitur, eo modo emendatur.

*Chrysof.
Reconcilia
tionis mo-
dus.*

¶ Audiant ij qui sacris initiati, tamen in inimicitis ad communionem altaris accedunt. Audiant etiam illi qui non sunt initiati, offerunt nanque & ipsi munus & hostiam, orationem dico & eleemosynam. Ecce potius vult Dominus te orationem tuam relinquere & reconciliari proximo tuo, tuncque demum ad orationem redire. Ideo enim deus homo factus est, omniaque fecit, ut nos in unitatem congregaret.

*T
Chrysof.
audiat sa-
cerdotes.*

¶ Igitur ex altera parte præcepit, ut proximo noxam remittamus, ex altera iubet offensorem misso sacrificio, proximo suo reconciliari. Sicut ergo antè prohibuerat irasci, ita hic rursus præcipit, si quis fortè indignatus sit, proximo suo iterum reconciliari, eò quòd oratio sua omnique sacrificium, sint minus grata deo, nisi in gratiam redierit cū proximo suo. Voluit quoque eo ipso declarare domin^o gratissimum sibi esse sacrificiū quod quis offert cū charitate.

*Mun^o deo
gratiss.
mun.*

DOMINICA SEPTIMA POST PENTECOSTEN.

*I*n diebus illis, iterum quum turba multa esset cum Iesu, nec haberent quod manducarent. *Marc. 8.*

¶ Lectio præsens in tres partes diuiditur. In prima notatur christi benigna miseratione. In secunda, discipulorum vacillantium dubitatio. In tertia miraculosa & abundans turbæ refectio. Secunda, ibi: Et responderunt ei discipuli sui. Tertia, ibi: Et præcepit turbæ discumbere.

¶ Circa primam partem est notandum, quòd misericordia sine potentia est imperfecta & diminuta, quando videlicet aliquis ei miseretur cui subuenire non valet. Potentia vero sine misericordia superflua est vel etiam iniqua. Sed misericordia cum potentia sufficiens est & perfecta.

Consi-

DOMINICA SEPTIMA

*Beda.**In christo
duplex o-
peratio.*

¶ Conſyderanda eſt etiam in hac lectione vno eodẽmque redemptore noſtro diſtineta operatio diuinitatis & humanitatis, atque error Euthicetis qui vnã tantũ in chriſto operationem dogmatizare præſumpſit procul à Chriſtianiſ finibus expellendus. Quis enim non videat hoc quod ſuper turbam miſeretur Dominus, ne vel inedia vel viã longioris labore deficiat, affectum eſſe & compaſſionem humanã fragilitatis? Quod verò ſeptem panibus & piſciulis paucis quatuor hominum millia ſaturauit, diuinã opus eſt virtutis?

*Miraculi
tempus
& locus.**Matt. 15.*

¶ It itaque Euangelista: In diebus illis, poſt quã videlicet filiam mulieris Chananitidis ad matris preces à dẽmo nio liberaſſet, quum iterum multa turba eſſet cum Ieſu. Cauſam confluxus huius turbæ aſſignat Matthæus, dicens: Et aſcendens in montem ſedebat ibi. Et acceſſerunt ad eũ turbæ multæ, habentes ſecum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos, & proiecerunt eos ad pedes eius, & curauit eos, ita vt turbæ mirarentur, videntes mutos loqui, claudos ambulantes, cæcos videntes, & magnificabãt Deum Iſrael.

B

¶ Et noranter ait Marcus: In diebus illis iterum quum turba multa eſſet, vt inſinuet huic ſimile miraculum antè fuiſſe factum, quando Dominus de quinque panibus hordeaceis & duobus piſcibus ſatiauit quinque millia hominum. Porro hoc intereſt, quod illic quinque panes hordeacei, hĩc panes ſeptem (qui tamen hordeacei extitiſſent non perhibentur) fuiſſe memorantur, eo quod per illam refectionem Moſaicæ legis doctrina (quæ libris quinque comprehenſa eſt) deſignetur, per iſtam verò Euangelicæ legis intelligatur gratia. Et quoniam in lege veteri timoris erat aſperitas, ideo panes hordeacei fuerant, non autem iſti, quod in lege noua ſit ſuauiſſima amoris.

*Vtriusq;
legis typ⁹.**Matt. 15.
Vtraque
refectio in
monte.*

¶ Hoc itaque typicè inter hanc refectionem & illam quinque panum ac duorum piſcium diſtat, quod ibi litera veteris teſtamenti ſpirituſ gratia plena eſſe ſignata eſt, hĩc autem noui veritas ac gratia teſtamenti, fidelibus miniſtranda, demonſtrata eſt.

¶ Sanè vtraque reſectio in monte celebrata eſt (vt aliorũ Euangelistarum narratio declarat) quia vtriuſque ſcirtura

ptura testamenti rectè intellecta, altitudinem nobis cœlestium & præceptorum commendat & præmiorum, vtraque altitudinem Christi consona voce prædicat, qui super se ædificatam ecclesiæ ciuitatem in altum bonorum operum extollit, & cunctis manifestam Gêribus exhibet. Non potest, inquiens, ciuitas abscondi super montem posita. *Sequitur: Matt. 5.*

¶ Nec haberent quod manducarēt. Etenim id quod secum *C* commeatus detulerāt, iam consumptum erat, & locus desertus erat, qui victum acquirere prohiberet. Vndè pater illos ingēti desyderio domino coherere, audire doctrinam, *ingēs tur* gratiosam contemplari faciem, ac diuina ipsius super infirmos opera mirari & laudare. Hinc aded extra se raptos, *ba desy-* vt alimonix quoque necessariæ iam essent obliti, *derium.*

¶ Et vt miraculum euidentius esset & gratius, non antè miraculum exhibuit dominus, quàm communis per vniuersam pleblem alimonie defectus exoriretur. Sed non poterat illos victus deficere, qui erant cum Iesu, dicente beato Petro: Omnem sollicitudinem vestram proiciētes in eum, *1. Petr. 5.* quoniam ipsi cura est de vobis.

¶ Mysticè autē hoc miraculo designatur, quòd seculi præ *Beda.* sentis viam incolumes aliter transire nequimus, nisi nos gratia redemptoris nostri alimento verbi sui reficiat. Sed attende misericordiam Saluatoris. Sequitur enim:

Conuocatis discipulis ait illis: Misereor super turbā, quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent.

¶ Discipulos Christus conuocauit, non quòd eorum aut cō *D* filio egeret aut opera, qui (vt in simili casu refert Ioānes) *10an. 6.* sciebat quid esset facturū, sed vt magistris & prælatis *Cōsiliū* exemplum daret non spernenda fore consilia subditorum. *subditorū* Non rarè enim etiam penes infimæ sortis homines vtile *posse pro-* consilium reperitur, iuxta illud: *desse.*

Sapè enim & olitor est oportuna loquutus.

Vndè & alius quidam ait:

Veniet de gente togata

Iuuenalis

Qui iuris nodos, & legum ænigmata soluet.

Et idem alio loco, Democriti mentionem faciens,

Huius

DOMINICA SEPTIMA

Huius, inquit, prudentia monstrat

Summos posse viros, & magna exempla daturos

Veruecum in patria, crassoque sub aëre nasci.

Exod. 18. ¶ Eius rei exemplū & in Moyse habemus, qui tametsi Dei colloquio frueretur, non tamen aspernatus est uti consilio Iethro sacerdotis Madian. Si seruorum suorum consilium

4. Reg. 3. spreuisset Syria princeps Naaman, non fuisset mundatus à lepra sua. Porrit autem Christus etiam propter hoc conuocasse discipulos, quatenus opere quod erat peracturus, ipsos & erudiret, & confirmaret in fide, sed ut intelligat signi magnitudinem.

cur Christus discipulos conuocauit. ¶ Prater eà, ut ostendatur misericordiae suae magnitudo, quae intinsecus latere non potuit, sed eam verbis & tandem etiã opere demonstrauit. Denique, ut se misereri quū diceret, etiam discipulorum animos ad misericordiã prouocaret. Itaque ait illi:

E ¶ Misereor super turbam. Verbum mirae dulcedinis, & magni amoris, ex intimis cordis ipsius procedens, & vsque ad intima nostra suo vigore pertingens. Nec enim est alius qui nostris miseris ita misereatur, ut conditor noster, cuius miserationes super omnia opera eius. Dupliciter autem Christus misereatur & diuinitatis clementia, & affectu humanitatis. Sed differenter. Nam secundum humanam naturam (sicut iam dictum est) ita misereatur, quod etiam compatitur. Diuinitatis verò clemētia ita misereatur, quod non compatitur. Patitur enim qui compatitur. In Deum autem nulla cadit passio,

vlto nostro curam gerit. ¶ Misereor, inquit, super turbam. Venerat turba, & Christi doctrinam audire, & infirmis quærere sanitatem, non autem ut cibum ab illo flagitarent: verum ipse ea est misericordia, ut eorum vlto curam gerat, nostramque omnium, ita ut non rarò largiatur iis qui non audent petere, prout hic patuit. Et tu itaque diues qui Christianus esse vis, & ipse esto misericors. Quod autem misericordiam suam prouocauit, attende.

Sustinere christum ¶ Ecce, inquit, iam triduo sustinent me. Hoc est, iam triduo perseverant mecum. Siquidem primum diem expleuerat dominus in curatione languentium, diem alterum impenderat prædicationi. Tertia die, quum iam ad propria

pria singuli redire deberent, carebant comœatu. Qui idcirco Christum sustinere dicuntur, quod ipsius actibus atque doctrinæ intenti, circa propria fuerant negligentes. Nec habent, inquit, quod manducent.

¶ Duplex erat causa miserendi, & quia tam diu patiēter sustinebant loquentem, & quia defectu victus poterant periclitari. Moraliter. Turba triduo dominum propter sanationem infirmorum suorum sustinet, quum electi quique fide sanctæ Trinitatis lucidi, Domino pro suis suorūque peccatis (animi videlicet languoribus) perseveranti instantia supplicant.

F
Beda.
Triduum
moraliter

¶ Sed & turba triduo dominum sustinet, quando multitudo fidelium peccata quæ perpetravit per pœnitentiam declinans, ad dominum se in opere, in locutione, atque in cogitatione conuertit. Quos dimittere ieiunos in domum suam dominus non vult, ne deficiant in via, quia videlicet conuersi peccatores in præsentis vitæ via deficiunt, si in conscientia sine doctrinæ sanctæ pabulo dimittantur: ne ergo lassentur in huius peregrinationis itinere, pascēdi sunt sacra admonitione. Sequitur enim:

Quæ pasci
tu op^o sit

Et si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient in via. Quidam enim ex eis de longè venerunt.

¶ Tanta est virtus creatoris, quod si quæ fecit desereret, deficerent vniuersa. Tanta autem est eius bonitatis immensitas, vt creaturam suam à se destitutam deserere nolit. Et ideo apud Matthæum scriptum est: Dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via.

¶ Quidam, inquit, ex eis de longè venerunt. Siquidem Christi fama vbique diffusa etiam à remotis trahebat turbas, iuxta quod apud Lucam habetur: Diuulgabatur fama de illo in omnem locum regionis.

Turbæ
cur ad
Christum
venerat.

¶ Valde autem pensanda est pia sententia quæ processit ex ore veritatis, qua dicitur: Quidam ex eis de longè venerunt. Est enim qui nihil fraudis, nihil corruptionis expertus, ad omnipotentis Dei seruitium festinauit. Iste de longinquo non venit, qui per incorruptionem & innocentiam proximus fuit.

Luc. 4.
Grego.
Qui de lō
gō & qui
de prope.

¶ Alius nulla impudicitia, nullis flagitiis inquinatus, solum

DOMINICA SETIMA

lum autem expertus coniugium, ad ministerium spiritale conuersus est, neque iste venit è longinquo, quia vsus conuentione concessa per illicita non errauit.

¶ Alij verò post carnis flagitia, alij post falsa testimonia, alij post facta furta, alij post illatas violentias & iniurias, alij post perpetrata homicidia ad pœnitentiam redeunt, atque ad omnipotentis Dei seruitium cõuertuntur. Hi de longinquo ad dominum veniunt. Quantò enim quisque plus in prauo opere errauit, tantò ab omnipotēte domino longius recessit. Dentur ergo alimenta etiam eis qui de longinquo veniunt, quia conuersis peccatoribus doctrinæ sanctæ cibi præbendi sunt, vt in Deum vires reparent quas in flagitijs amiserunt.

¶ Item Iudæi quicumque in Christum crediderunt, de prope ad illum venerunt, quia legis & prophetarū literis edocti erant de illo. Credentes verò ex gentibus de longè vni- que venerunt ad Christum, quia nullis sanctarum paginarum monumentis de eius erant fide præmoniti.

G ¶ Ceterùm, iuxta id quod dictum est, Misereor super turbam, notandum quemadmodum per turbam istam status humani generis post peccati lapsum moraliter significatur. Siquidem homo quum esset conditus vt absque vlla perturbatione summa tranquillitate mentis vitam ageret, donec sine morte ad beatitudinem æternam perduceretur, turbauit seipsum, & peccando multis perturbationibus agitatur, interiùs & exteriùs, ita vt nullius hominis vita præsens sit omnino tranquilla, vt illud iure possit dicere: Turbauit pater meus terram. Turbauit enim homo exteriùs iniurijs, periculis, aduersitatibus, inimicitijs, paupertate, laboribus, fame, siti, frigore, calore, & alijs modis innumeris, quoadusque mors his omnibus sauior huiusmodi malis finem imponat.

1 Reg. 14

¶ Interiùs verò turbatur inordinato amore, odio, timore, mœrore, gaudio, doloribus innumeris, curis, cupiditatibus, phantasmatibus, ita vt rara vel nulla sit tranquillitas, iuxta illud: Incurfu tot phantasmatum turbatur cordis sabbatum.

H ¶ Nihilominus tamen de ista turba dicitur, quòd erat cum Iesu. Nam (vt dicit Augustinus) peccantem hominem Deus

nem Deus non adeò deseruit, quin se illis exliberet creatorem, & viuificantem, & inter pœnalia mala multa ei bona præstiterit. Creatoris etenim potentia & omnipotentia atque omnia tenentis virtus, causa est subsistendi omni creaturæ. Quæ virtus si aliquando cessaret (sicut iam dictum est) omnis natura deficeret. Fuit igitur etiam cū peccatoribus creator, conseruator, protector, prouisor, instructor, dando legem atque mandata, qui & ipse tandem cum eis esse dignatus est per humanæ carnis assumptionem. Siquidem verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Ex quibus omnibus patet quemadmodum super hanc turbam miseratus est.

¶ Hęc est illa misericordia quę spem veniē dat peccātibus, refrigerium consolationis laborantibus, conuersis gratiā, iustis præmium largitur. Quæ misericordia si nō esset, nullus Deum diligeret, quin magis eum vt crudelē homines refugerent, nemo bene operari studeret.

¶ Quæ rursus si non esset, præ multitudine iniquitatum nostratum nec ipse mundus subsisteret. Siquidem misericordię Domini, quod non sumus consumpti, quia non defecerūt miserationes eius. Denique ea absente, nunquam ianua cœlestis aperitur. Ipsa est refugium nostrum, & anchora nostrę salutis.

¶ Nota esse nonnulla quę valde miserentur, sed multò amplius Deus, videlicet primò suis filiis pater. Porro de domino scriptum est. Quomodo miseretur pater filiorū, miseratus est dominus timētibz se. Itidem miseretur mater filio. Sed Dei misericordia præualet maternę miserationi, iuxta quod per Esaiam ipse loquitur, dicens: Nunquid obliuisci potest mulier infantē suū, vt nō misereatur filio vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui.

¶ Miseretur etiam frater fratri, sed & sic Christus nostri miseretur, vt in typum suę misericordię de Ioseph sancto scriptum sit: Attollēs oculos suos vidit Benjamin fratrem suum stantem. Deus, inquit, misereatur tui filii mi. Festinauitque in domum, & fleuit, commota quippe sunt viscera eius super fratre suo, & erumpebant lachrymę.

¶ Miseretur amicus amico. Deus autem nobis ille amicus est, cuius ostium pulsare debemus vt panem vitę eternę ab

DOMINICA SEPTIMA

- eo accipere mereamur. Amicus iste propter nimiam suam
 charitatē qua dilexit nos, filiū suum misit in similitudinem
Jerem. 31. carnis peccati Vndē & per Ieremiam loquens, ait: In cha-
 ritate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans.
Esa. 53. ¶ Misereatur etiam afflictō is qui eadem expertus est. Et de
Hebr. 5. Christo domino scriptum est: Desiderauimus eum virū do-
Heb. 2. lorum & scientē infirmitatē. Hinc Paulus: Quum esset, in-
 quit, filius Dei, didicit ex his quę passus est obedientiā. Et
 iterū: Debuit per omnia fratribus assimilari, vt misericors
 fieret.

¶ Circa secundum principale dicitur:

*Et responderunt ei discipuli sui: Vndē istos quis po-
 terit hic saturare panibus in solitudine?*

K ¶ Hic ponitur discipulorum vacillantiū dubitatio. Adhuc
discipuli enim eos tenebat incredulitas, nec recordabatur quid au-
fide infir- te fecerat de quinq; panibus & duobus piscib⁹. Multa qui-
mi. dem corā eis & alia miracula fecerat, dixerat & docuerat
 multa, & tamen omniū oblici, & quasi nulla re admoniti,
 adhuc vacillantes & in fide dubij interrogant: Vndē istos
 quis poterit hīc saturare panibus in solitudine? Sed nec sa-
 tis diligenter expendebāt verba Domini dicentis: Si dimi-
 sero eos ieiunos, deficient in via, quibus vtique verbis sa-
 tis innotuit turbas pascēdi se habere potestatem ne in via
 deficerent, quod alioqui non fuisset dicturus.

¶ Itaque Dei virtutem qua olim totis quadraginta annis
ascendi pauerat in sterili deserto vniuersam multitudinem popu-
turbas dis- li Israel in Christo Domino non credentes, rei difficulta-
scultas. tem, imō impossibilitatem ostendūt, quum ex multis, tum
 ex defectu rei, quasi dicat: Vndē erit nobis precium pa-
 nes emendi, aut si precium suppeteter, vndē erit copia pa-
 nis? Tum ex turbæ multitudine, quum dicunt istos, id
 est, tam multos tamque famelicos. Tum ex impotētia mi-
 nistrantis, quum dicunt, poterit quis: quasi dicant: Quis
 erit tantæ potentix qui hoc possit efficere? Tum ex qua-
 litate loci, quum dicunt: Hic in solitudine, vbi ea quę vi-
 scui sunt necessaria, nec dono nec precio haberi possent:
 Adhuc omnia accedit quōd Dominus non modō cibare,
 sed etiam saturare volebat turbas, vt saturitate refectis, vi-

res suppetant ad propria redeundi. Itaque vt saturarentur vniuersi, multa esca opus erat. Tum quia difficile fuisse etiam vel arborum fructibus tantam multitudinem exsaturare, addunt discipuli, panibus, quasi dicant. Et si difficile esset arborum pomis saturare hanc multitudinem, vtique eam saturare panibus est impossibile. Moraliter.

¶ Quum panis animę rationalis sit cognitio veri, & amor boni, non vtique in solitudine presentis vitę reperitur unde possit esuriens anima saturari. Nam panis veritatis scientię secularis multis est permixtis erroribus, quod diminuat sint veritates à filiis hominum. Panis autē amoris creature multas habet amaritudines, iuxta quod exclamat Boetius, dicēs: Quam multis amaritudinibus humanę felicitatis dulcedo respersa est? Et post pauca:

¶ Nemo, inquit, facillē cum fortunę suę conditione concordat. Inest enim singulis quod inexpertus ignoret, expertus exhorreat. Huic cęsus exuberat, sed est pudori degenerantē sanguis. Hunc nobilitas notum facit: sed angustia rei familiatis inclusus mallet esse ignotus. Hic vtroque circumfluit vitam cęlibem desinet. Ille nuptiis fœlix, orbus liberis alieno censum nutrit hæredi.

¶ Hic prole lætatur, filij filię ve delictis mœstus illa chrymat. Itaque nullius rei creatę, vel cognitio, vel amor, aut fruitio (ac si panis) potest animę rationalis appetitum explere. Siquidem ad imaginem Dei creatę, ceteris rebus occupari potest, impleri non potest. Sequitur:

Et interrogauit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem.

¶ Non interrogat dominus quod nesciat, sed ob hoc, vt dū responderent, septem, quod pauciores dicerent panes, eò magis miraculi magnitudo patefceret, pluribúque diulgaretur. Dicunt itaque: Septem. Admirare inter hæc (inquit Chrysost. discipulorum sapientiam, qualiter sperabant, nō multam mensę curam facientes. In heremo enim triduo permanentes, solum septem panes habentes,

¶ Moraliter: Mundana philosophia septem habet panes, earū scilicet artium, quas liberales appellant, quibus seculares mentes cibare conatur. Sed panes isti vanitate, pom-

L
Panis animę
rationalis.

Rerū amor
amarus.

Philosophia
secularis
qualis.

DOMINICA SEPTIMA

pa, & multa falsitate fermentati sunt, atque ideo abiiciendi. Panes autē scripturę diuinę, quibus anima refici debet, azimi sunt, puritate & veritate. Epulemur itaque in his azimis synceritatis & veritatis.

Beda.

*Lex vetus
panis hor
deaceus.*

¶ Quinetiam septē panes in mysterio noui testamenti ponuntur, in quo septiformis gratia spiritus sancti plenius fidelibus cunctis & credēda reuelatur, & credita datur. Neque hordeacei fuisse producūtur; sicut illi quinq; de quib; quinq; sunt hominum millia saturata, ne iterum sicut in lege animę vitale alimentū corporalibus figuris obtegeretur. Hordei etenim medulla tenacissima palea tegitur. Rōdant Iudæi paleam abolitę legis, ceremoniis nunc profus superuacuis, imō & perniciosis veritatisq; inherentes, pe-reantq; inedia alimenti spiritualis, quandoquidem id ita illis placet, nos hordei medulla, palea deterfa, & adipe frumenti, id est, nuda verbi cęlestis veritate & mysteriorum legis reuelata nobis per Christum veritate, saturemur.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Et præcepit turbę discumbere super terram. Et accipiens septem panes, gratias agens, fregit, & dabat discipulis suis vt apponerent, & apposuerunt turbę.

N Hic ponitur miraculosa & abundans turbę refectione. Vbi considerandum est q̄ in illa priore refectione, quando pa-uit dominus quinque millia hominū ex quinque panibus & duobus piscibus (vt dictū est) erat tempus verum proximum paschę. Vndē quia adhuc herba erat super terram, dicitur illic quōd turbā discubuit super scenum. Ista autem refectione data fuit post Pentecosten, quādo iam propter solis feruorem, illius terrę herba non erat. Vndē non super herbam, sed super terram turbę discubuerunt.

Beda.

*Quod si
per terrā
discubue-
rūt, quid.*

isa. 40.

¶ Quod etiam ad intellectum mysticum refertur, quia per scripturā legis carnis desyderia calcare & comprimere iubemur. Omnis enim caro scenu, & omnis gloria eius tanquam flos sceni. In nouo autem testamento ipsam quoque terrā ac facultates tēporales derelinquere cōmonemur.

¶ Et accipiens manibus sacris septem panes, manibus discipulorum oblato, gratias agens Deo patri, à quo sibi est diuina potentia, cui omnis creatura famulatur, fregit, & frangen-

frangendo multiplicationis virtutem illi materiæ dedit, & dabat discipulis suis vt apponerent, & apposuerunt turbæ. In quo patet charitas discipulorum, qui proprium cibū & quidem exiguum quem habebant negligentes, hūc aliis ministrabant. Quod nimirum typus erat futurorum. Futurum quippe erat vt per orbem terrarum verbum dei prædicantes, æternæ vitæ cibum apponerent.

Discipulorum charitas.

¶ Itaque in mysterio futurorum Dominus accipiens panes dabat discipulis, vt ipsi acceptos turbæ apponerent, quia spiritualis dona scientiæ tribuens Apostolis, per eorum ministerium voluit Ecclesiæ suæ per orbem cibaria vitæ distribui.

Beda.

¶ Quod autem fregit panes quod discipulis daret, apertio nem designat sacramentorum, quibus ad perpetuam salutem nutriendus erat mundus. Quum enim ait ipse Dominus: Nemo nouit filiū nisi pater, neque patrem quis nouit nisi filius, & cui voluerit filius reuelare, quid nisi panem vitæ nobis per se aperiendum demonstrauit? ad cuius interiora cernenda per nos ipsos penetrare nequiuimus. Quo contra Propheta miserabilem quorundam famem deplorans aiebat: Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Quod aliis verbis est dicere: Indocti quesierunt pabulū verbi dei, quo refecti ad virtutem bonæ operationis conualescerent, nec erat (magistris deficientibus) qui eis scripturarū arcana patefaceret, eosq; instituerat ad viā veritatis.

Quod panes fregit quid.

Mat. 11.

¶ Acceptis autem ad frangendum panibus dominus gratias agit, vt & ipse quantum de salute generis humani congaudeant, ostendat, & nos ad agēdas semper Deo gratias iuformet, quum vel terreno pane carnem, vel animam cœlesti, superna gratia largiente, reficimus.

Thre. 4.

¶ Paululum sanè hūc panem erat tantæ turbæ reficiendæ, attamen quamlibet illius fuerit modicum, ex diuinæ benedictionis virtute tamen hominum multitudinem satiauit. Hinc discamus spem nostram potiùs in dei gratia & benedictione, quàm in terrena facultate reponere. Siquidem ipsius benedictio facit, vt etiam terrena nostra prosperentur, cedantque fœliciter, iuxta quod vel ipse satan profiteretur, dicens de viro sancto: Operibus manuum eius benedixisti & possessio eius creuit in terra.

Cur gratias agit.

Iob. 1.

DOMINICA SETIMA

*Actione
gratiarum
terrena
augeri.*

¶ Itaque gratiarum actione atque benedictione terrenas facultates constat auferri, ingratitude vero & impietate perire. Sunt enim qui ex modico abundēt, viuuntque honestē ac largiter, aliis agentibus miserē, egentibusque etiam inter possessiones amplissimas Non enim hominū superuacua sollicitudo & ampla patrimonialia, sed (sicut iam dictum est) benedictio domini diuites facit.

Prov. 10.

*paris au-
gescit.*

Prov. 28

Prov. 11.

2. Cor. 9.

¶ Quod autem hic panes creuerunt dum frangerentur, quid aliud designat, nisi (vti per Sapientem dicitur) qui dat pauperi, non indigebit? nec hoc solum, sed insuper largitori semper quod tribuat, suppeditari, iuxta quod per Salomonem dicitur: Sunt qui diuidunt propria & ditiores fiunt: & sunt qui rapiunt aliena, & semper in egestate sunt. Et vnde per Apostolum dicitur: Qui parē semināt, parē & metet: & qui semināt in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Et post pauca: Augebit, inquit, incrementa frugum iustitiæ vestræ. Itaque vt temporalia bona auferant, communicanda sunt egentibus, non inutiliter coaceruanda.

Sequitur:

Et habebant pisciculos paucos, & ipsos benedixit, & iussit apponi.

*discipulo-
rum par-
simonia.*

Sapient. 6.

Ioan. 6.

*discant
hinc diui-
tes.*

* Prov. 11.

R. ¶ Ex his colligitur temperantia discipulorū, qui non carnis vtebantur, sed piscibus, nec magnis, sed paruis, & ipsis paucis. Et ipsos benedixit: in qua benedictione ipsos multiplicauit, iuxta illud: Benedixit eis, & multiplicati sunt nimis. Benedixit pisciculos non solum vt multiplicaret, sed etiam vt essent sapidiores. Sic enim & manna dedit olim filiis Israel in deserto, quod omne delectamentum & omnem saporem suauitatis in se habebat.

¶ Inter hæc cōsidera quia Christus semel donauit vinum in nuptiis, bis panes, vt hic & apud Ioannem, ac sepius pisces, nunquam carnes, quod quidem Sacris sit literis comprehensum.

¶ Discant exemplo Domini & discipulorum eius diuites in caritate annonę non includere frumēta, quum videant plebem is indigere. Quin potius putent etiam sibi (vti hic discipulis) iussisse dominum, vt exponant egentibus. Audiāntque dicentem: Qui abscondit frumenta, maledicetur in

in populis. Benedictio autem super caput videntium. De testatur de^o diuitum tenacitatem, quæ plerumq; publicæ famis & charitatis annonæ est causa, dum Deus se sentit in eleemosynis pauperum suorum fraudari.

Hierony.

¶ Porro mysticè, nota quodd sic in septem panibus scriptura noui testamenti designatur (vt dictum est) in cuius lectione per gratiam sancti Spiritus internas mentium epulas reperimus: ita & in pisciculis quos benedicens pariter dominus turbæ iussit apponi, sanctos accipimus illius temporis quo eadem est condita scriptura, vel quorum ipsa scriptura fidem, vitam, & passiones continet. Qui de turbulentis huius seculi fluctibus erepti, ac diuina benedictione cõsecrati, refectionem nobis internam ne in huius mundi transeuntis excursu deficiamus, exemplo suæ vel vitæ præbuere vel mortis. Sequitur:

Beda.

Pisciculorum significatione.

Et manducauerunt & saturati sunt, & sustulerunt quod superauerat de fragmentis septem sportas. Erant autem qui manducauerant quasi quatuor millia, & dimisit eos.

¶ Scriptum est in Psalmis: Satiavit animam inanam, & animam esurientem satiavit bonis: Siquidem anima nostra in appetitu temporalium rerum inanis est & vacua (quomodo is qui cupiebat implere ventrem suum de siliquis quas porci manducabant) quoadusque eam cibo spirituali repleuerit deus. Et sustulerunt quod superauerat de fragmentis septem sportas. Turbæ saturatæ, reliquias secum non deferunt, quia vnusquisque necessariis debet esse contentus, nec superflua querere.

Lucæ. 15.

¶ Ex his patet quàm sit verum quod dictum est, videlicet erogatione eleemosynæ rem non minui, quandoquidem hic Apostoli ex septem erogatis panib⁹, portas panum septem sustulerint. Vndè etiã per Salomonem dicitur: Honora dominum de tua substantia, & de primitiis frugum tuarum da pauperibus, & implebuntur horrea tua saturitate & torcularia tua vino redundabunt.

PROV. 3.

¶ Sed nec in bonis spiritualibus aliter se res habet. Dum enim pro tuis parentib⁹ deum oras, dum pro coniuge das eleemosynã, dum ieiunas pro liberis, aut pro fratribus vel sororibus tuis peregrinis, nihil minus tibi hæc profuit

Etiã spiritalia cõmunicatio ne augetur.

DOMINICA OCTAVA

ante deum, quàm si pro te solo hæc faceres, imò hæc quæ secundum deum est communicatio bonorum operum, illa tibi facit, esse magis meritoria. Nam quo bonum huiusmodi est communius, eo & diuinius est.

Beda. **R.** ¶ Manducauerunt inquit, & saturati sunt. Manducât de panibus domini ac piscibus & saturantur, qui audientes verba dei, & exempla sanctorum intuentes, ad profectum vitæ correctionis per hæc excitati assurgere festinant. Quib⁹ aperte congruit illud Psalmista: Edent pauperes & saturabuntur, & laudabunt dominum qui requirent eum, viuunt corda eorum in seculum seculi. Quod est aperte dicere: Audient humiles verbum dei & facient, & ad laudem non suam sed superni largitoris, cuncta quæ bene egerunt, referent. Vnde merito ad vitam interioris hominis æternâ, vtpote pane vitæ saturati peruenient.

Mâducât nec saturantur. ¶ Porro tardis auditoribus per Prophetam exprobratur: Comedistis, & non estis saturati, Manducant nanque & nō saturantur, qui panem verbi dei audiendo degustant, sed non facienddo quæ audiunt, nihil ex his internæ dulcedinis quo cor ipsorū confirmetur, in ventre memoriæ recipiunt. ¶ Erant autem qui manducauerant quasi quatuor millia, extra paruulos & mulieres, vt habet Mattheus. Neminem dimittit Christ⁹ ieiunū, sed omnes vult sua gratia enutriri. Et dimisit eos inquit. Magna nanque suauitate verbi & admiratione virtutis Christi detinebantur, ita vt nisi ipso iubente non recederent, ac si & ipsi dicerent: Domine, verba vitæ æternæ habes, ad quem ibimus?

DOMINICA OCTAVA POST
PENTECOSTEN.

¶ Tendite à falsis prophetis, qui veniūt ad vos in vestimentis ouiu, intrinsec⁹ autem sunt lupi rapaces. Mat. 7.

¶ Lectio præsens in tres partes diuiditur. In prima nos cautos reddit dominus aduersus seducentium fallaciam. In secunda, denunciat seducentium pariter & seductorum penam

nam, ibi: Omnis arbor que non facit fructum bonum. In tertia, reprobatur quorundam inanem fiduciam, ibi: Non omnis qui dicit mihi, Domine domine.

¶ Circa primum dicit: Attendite à falsis prophetis. Nouerat sanè quia in nullius rei notitia periculosius fallimur quàm hominis, siquidem frontis nulla fides (plerunq; enim quos optimos esse putabamus, deterrimos reperim⁹) ideo Christus ver⁹ deus, qui nouit quid sit in homine, docet nos in presenti lectione simulatam omnè tam doctrinam quàm iustitiam (ne in huiusmodi fallamus) agnoscere. Firma nēpe tutela salutis est, scire quem fugias.

¶ Oportunè autem præmiserat, dicens: Intrate per angustam portam, quia lata porta & spatiosa via est quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Et adiecit: Quàm angusta porta & arcta via est quæ ducit ad vitã, & pauci sunt qui inueniunt eam. Et mox inde subiecit: Attendite à falsis prophetis, nempe quòd à via illa arcta quæ ducit ad vitam plurimos auertunt, & ducunt per viam illã spatiosam in perditionem.

¶ Ab his, inquit, attendite, id est, cautè & diuigenter considerate & cauete. Qui veniunt ad vos in vestimentis ouium. Vltronei veniunt, nec à Deo missi, nec iussi. Veniunt autè in vestimentis ouium, quum intrinsecus sint lupi rapaces. Si oues sunt Christiani, quid aliud vestimentis ouium quàm Christianismi simulatio & vacua species pietatis significatur?

¶ Et meritò quidem hos pseudopphetas dixerimus, eos qui temporibus istis omnium periculosissimis, nationes, prouincias, vrbes, cõmunitates, quinetiam reges & regna per eam quæ dicta est portam latam & viam perditionis spatiosam seducunt. Hi sunt attestante Beato Petro, magistri mendaces, introducentes sectas perditionis per quos via veritatis blasphematur, quorum luxuriã multi sequuntur, qui quum sint serui corruptionis, eam quam non habent promittunt aliis libertatem, vt quum fuerint iustitiæ liberi, serui peccati efficiantur. Hos vitare nos docet Apostol⁹ dicens: Rogo autem vos fratres vt obseruetis eos qui dissensiones & offencicula præter doctrinam quam didicistis faciunt, & declinate ab illis. Huiusmodi enim Christo

A
In quo
magis fal
limur.
1oan. 2.

Chryf.

Mat 7.

Falsi pro
phetæ qua
ducunt.

Chrysof.
Vestimen
ta ouium.

Huius tē
poris hæ
retici.
2. Pet. 2.

Ibidem.

Rom. 16.

DOMINICA SETIMA

Christo nō seruiūt, sed suo vētri, & p̄r dūlces sermones & benedictiones seducunt corda innocentīū. Christo domino inquit, non seruiunt, sed suo ventri, suæ carnis amici, inimici autem Christi. Nam vbi ille clamat, p̄nitentiam agite appropinquauit enim regnum cælorum & rursus: Nisi p̄nitentiam habueritis, omnes simul peribitis: isti p̄nitentiam derident, contemnunt, dissuadent.

Lucæ. 13.

Hæretici

vt Christo

contrarij

Galat. 3.

Rom. 8.

¶ Sed si qui sunt Christi, carnem suam crucifigunt cum vitiis & concupiscentiis, palàm est cuius isti sint qui cunctis voluptatibus carni laxant habenas. Si enim qui spiritum Christi non habent non sunt eius, nōne isti inimici Christi satellitiū diaboli sunt, qui (vti palàm cernitur) in omne scelus & nefas per ipsum præcipitantur? nec mirum.

Quid enim aliud acitarent diaboli mancipia, nisi quod suggerit ille? Hoc est, detestari, persequi, irridere, prohibere, & abolere quicquid est religionis, pietatis, abstinentiæ, ieiuniorum, honestatis, & disciplinæ.

Hæretico

rum insa-

nia.

¶ Suadent itaque viam latam, cuius hæc est lex: Quod vis, facito. Si liber, licet. Si quis vos agitat furor, quæ vos tanta cæcauit insania, vt creatori vestro vos opposcentes cælo bellum inferatis? Atqui deo nihil poteritis nocere, vosmet ipsos autem nil dubiè in gehennam ignis cum diabolo præcipitatis.

Temporis

huius ma-

litia.

Mat. 24.

¶ Attendite, inquit, à falsis prophetis. Si hac Euangelica præmonitione vlllo vnquam tempore ab initio nascentis ecclesiæ opus fuit, at certè nunc quàm maximè & multò amplius. Ad sūt nunc tempora quibus iuxta verbū Christi dicitur: Hic est Christus, illic est Christus.

¶ Si hi qui modò rerum potiuntur euangelicam hanc præmonitionem ante oculos habuissent, & obstitissent principis, non iam aded latè hoc vorax incendium grassaretur.

¶ Itaque hi falsi prophetæ animicidæ, pestis hominum, perditio prouinciarum, veniunt in vestimentis ouium, Euangelion Euangelion ore distantes, quum sint Euangelicæ legis exitiales inimici. Prophetas tamen se haberi volunt, qui nil minus habent, quàm vel minimum quid prophetarum.

¶ In hos introiuit diabolus, qui quondam decipiendo impio regi dixit: In hoc ego decipiam eum: Egrediar & ero-

spi-

spiritus mendax in ore omnium prophetarum. Hoc spiritu Sedechias & alij omnes prophetae mendaces, loquuti placentia, impium Achab regē (uti dignus erat) deceperunt, ut praeceps in exitium properaret. Michæam verò prophetam domini qui verum prophetauit, & vtiliter consuluit, rex impius in carcerem tradi præcepit, dicens: Mittite virum istum in carcerem, & sustentate eum pane tribulationis & aqua angustiae.

3. Reg. 22
spiritus
mendax
in hæreticis.

¶ Futurū prædixit & præmuniuit nos Christus, dicens: Videte ne seducamini. Multi venient in nomine meo, dices, ego sum Christus, me sequamini, & multos seducunt. Ecce tempus hoc aduenit. Sed noli credere, noli derelicta ecclesiae catholicae veritate, post eos exire. Quod si feceris, quum te deceptum serò dolebis, inepta erit excusatio tua, quandoquidem nemo mente vigens non palam videat hos omnium hominum esse sceleratissimos, qui nec diuina nec humana quicquam pensi habentes, temerantur ac miscent vniuersa.

Mat 24.

Inexcusabiles esse
qui ad hæreticos derelictis.

¶ Olim oportebat eū qui hæresim disseminare veniebat, speciem præferre pietatis. Solebant enim hæretici habere honestae vitae speciem, sed semper doctrinam impiam.

D

Nunc erumpunt hæreses per eos qui pessimi sunt, in quibus nullum apparet vestigium honestatis, monachos scilicet, apostatas, professionis suae desertores, qui vnà cum ecclia honestatem omnem, dei timorem: & conscientiam profusus abiecerunt. Quibus non sat est lasciuire, omni que sese mancipare turpitudini, nihil orare, nihil ieiunare, nihil & opera bona contemnant, subsannent, & (sicut iam dictum est) quæ honesta sunt & Deo grata, ineptias & blasphemiam vocent.

Mundi insania.

¶ At verò inter hæc omnia vsque ad eò insanit mundus, ut hic falsis prophetis quasi diuini verbi gaudeat prædicatoribus. Verùm ut ait Augustinus, qui aliis promittunt sapientiam cognitionemque veritatis quã non habent, præcipuè cauendi sunt, cuiusmodi sunt hæretici qui etiã plerumque se paucitate cõmendant. Et ideo quum dixisset dominus paucos esse qui inueniunt angustam portam, & arctam viam ne se illi supponant nomine paucitatis, statim subiecit: Cauete à pseudo prophetis qui

Mat. 7.

DOMINICA OCTAVA

*Vare se
hæreticus
de pauci
tate com-
mandant.* qui veniunt ad vos in vestimentis ovium. Quòd autem nõ
sint ex paucis illis qui viã vitã inveniunt, a pertẽ testatur
hic Christus. Quinimò eos qui arctã illam viã ingredi
volunt, isti auertunt, & per viã illã spãtiosã quã du-
cit ad perditionem ducunt & seducunt.

Num. 16

Ibidem.

¶ Et ne rursus sese paucitate commendant, attendant Da-
than & Abiron cum suis complicitibus seditionem molien-
tes, paucos ad reliquam populi multitudine fuisse, qui
tamen ultore deo à terra viui cum suis omnibus absorpti
sunt. Sed & Chore qui summi sacerdotij dignitatem incon-
sulto deo inuadere voluit, vnã cum ducentis quinquagin-
ta viris exhalante propriis è thuribus igne, ultione diui-
na consumpti sunt. Porro hi nostri temporis hæretici deli-
cati, ardorem incendij metuentes, nolunt quenquam pro-
pter hæresim vel cremari vel occidi.

E

Mat. 11.

¶ Sed dicat aliquis: Quum perhibente domino lex & pro-
phetã vsque ad Ioãnem, & non vlrã locũ habuerint, quid
est quòd hic nos admonet de falsis prophetis fugiendis,
quum iam ampliùs (vt videtur) nulli omnino prophete fu-
turi sint? Sed ad Ioannem vsque tantũ prophetã fuerunt
qui de Christo futura prædicerent, eorũque iam reliquũ
est nullus. Fuerunt tamen in ecclesia prophetã qui futura
quoque in ea prædixerunt. Nam Apost. Paulus de hæreti-
cis & Antichristo multa prædixit, similiter & Ioannes in A-
pocalypsi de ecclesiã statũ futuro. Fuit & Agabus prophe-
ta, & filii Philippi quatuor prophetantes.

*Obiectio-
nis solutio*

1. Tim. 4.

2. Thes. 2.

Act. 211

Act. 21.

secũdũ

genus pro-

phetarũ

¶ Intelligere nihilominus hic possumus Christum loquũ
fuisse non de prophetis qui futura prædicũt, sed de his qui
diuinas atque propheticas scripturas interpretãtur. Quas
qui rectẽ exponunt prophetã boni, qui verò peruersẽ, falsi
prophetã appellantur. Vndẽ Hieronymus: Quicunq; scri-
turam Sacram aliter intelligi quã Spiritus sanctus effla-
gitat, licet ab ecclesia non recesserit, tamen hæreticus ap-
pellari potest.

Ephes. 4.

¶ Quòd autem huiusmodi expositores scripturarum pro-
phetã dicantur, testatur Apostolus, qui ad Ephesios scri-
bens, dicit Christum dedisse quosdam Apostolos, quosdam
autem prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pa-
stores & doctores, ad consummationem sanctorum, in o-
pus

pus ministerij, in ædificationem corporis Christi, id est, totius ecclesiæ. Ergo prophetas quoque nonnullos Deus in nouo testamento constituit.

¶ Esse autem prophetas eos qui scripturas interpreterantur, idem Apostolus alio loco confirmat, dicens: Qui prophetat, ædificat ecclesiam. Vbi etiam dicit præstatius esse prophetare, quàm loqui linguis, nisi etiam ille interpretetur. Ac deinceps subiungit: Prophetæ duo aut tres dicant, & cæteri diiudicent. Verùm hi nostri prophetæ mendaces nullum volunt ferre iudicem. Et licet verbum Dei non iudicetur, attamen per spiritum sanctum hoc habet ecclesia, vt rectè discernat qui libri verbum Dei habeant, & qui non. Atque hoc ipso suo iudicio quatuor Euangelia recepit, cæteris Euangeliiis quæ sub Bartholomæi, Thomæ, Nicodemi, & Nazaræorum, & aliorum quorundam nominibus prodierunt, non assumptis. Si ergo hoc potest ecclesia in Sacris literis, quantò magis hoc potest in illarum expositionibus?

¶ Si quæras quid Christus ipse & Aposto. Paulus scripturarum expositores prophetas appellent, hinc utique, quòd ea quæ in prophetis de Christo & ecclesia sunt dicta, rectè explicent. Nemo enim sensum prophetarum exprime re potest, nisi eo spiritu quo prophetæ loquuti sunt. Nã (vt ait August.) eodem spiritu interpretari oportet scripturas quo conditæ sunt.

¶ Itaque certum est, quòd hîc domtnus nos præmonet fugere hæreticos & peruersos interpretes scripturarû, quorum plurimi ante tempora nouissima sub aduentû. Antichristi sunt vêturi, viam illi præparantes, quod utique nûc strenuè faciunt isti prædicatores carnis, qui præcipitem illi suoque satellicio semitam ad infernos sternunt.

¶ Vt autem non dicant hæretici hoc loco Dominum non esse de ipsis loquutum, sed de Iudæorum doctoribus vel Gentium, notanter ait: qui veniunt ad vos in vestimentis ouium. Nam (vt suprâ dictum est) oues sunt Christiani, quorum vestimenta sunt species Christianitatis & vsurpatio verbi Dei, quæ vestimenta ouium simulatores isti prophetæ falsi, imò lupi rapaces, assumunt, vt sub hoc prætextu decipiãt incautos. Nulla enim res, sic bonum ex-

*Scriptura
et inter-
pretes p-
phetas
esse.*

*1. Cor. 14
Ecclesiã
de scriptis
vis iudica
re.*

F

*De doct.
chri. lib. 3
c. 17.*

*Falsi pro-
phetæ
qua du-
cunt.*

termi-

DOMINICA OCTAVA

chrysof. terminat, vti similitio. Nam malum sub specie boni celatum, dum non cognoscitur, non cauetur.

¶ Et ne dicant hæc Christum dixisse de doctoribus constitutis in peccato, & non de hæreticis hoc præcauens, dicit *chrysof.* eos intrinsecus esse lupos rapaces. Nam catholici doctores si peccatores fuerint, serui quidem carnis erunt, non tamé lupi rapaces, quia non habent propositum perdere, & separare Christianos.

a. apostoli de hæreticis præmonitio. ¶ Sanè lupos hos rapaces Paulus venturos præuidens, pastores & Episcopos contestans hortatur, dicens: Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se.

Jerem. 5. Lupi vespertini. ¶ Isti sunt (apud Ieremiam) lupi vespertini vastantes ad vesperam. Et vtiq; nunc vespera est, nunc hora nouissima est, nunc complurimis occidit Sol iustitiæ, lux mundi Christus. His enim occidit, qui magis diligunt tenebras quàm lucem, quòd sunt mala eorum opera. Omnis enim qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. Hos itaque vespertinos, nocturnos, tenebrososque lupos fugite, ab his charissimi vobis attendite,

2. Ioan. 2. 10an. 3. iuxta quod beatus Ioannes præmonet, dicens: Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint, quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundum. Et post pauca signum dat, quo spiritum mendacem deprehendas, dicens:

Luc. 11. ¶ Omnis spiritus qui soluit Iesum, ex Deo non est. Iesum soluit, qui scindit Ecclesiam quæ est corpus Iesu, iuxta quod ipse dicit: Qui non est mecum, contra me est: & qui non coligit mecum, dispergit.

¶ Itaq; lupis istis in vestimentis ouium deprehendendis documentum datur cõsequenter in litera, dicente Domino:

A fructibus eorum cognoscetis eos.

Luc. 6. ¶ Apud Lucam sic habes: Vnaquæque arbor à fructu suo cognoscitur. Similitudine sumpta ab arbore docet falforum prophetarum simulationem deprehendere. Non enim

an bona vel mala sit arbor à frondibus, sed à fructibus cognoscitur. Sic nimirum lupos hos ouina pelle cōtectos, nō vt heretici à pelle simulationis suæ, nec à verbis scripturæ diuinæ fraudulenter vsurpatis, quasi à frondibus, sed ab eorum operibus quasi à fructibus suis, possumus agnoscere.

¶ Possent lupos ouina pelle operiri, non tamen nisi opera lupi facere: nec possent agnum, sed tantum lupum generare. Si (iuxta dictum Sapientis) in filiis suis cognoscitur vir, facile est videre quales sint huius temporis falsi prophete, *Eccle. II.* qui talem stirpem, imò talia genimina viperarum in perniciem humani generis procrearunt.

¶ Et quanuis omnes heretici lupi sint, & quidem rapaces, isti tamen peculiari nomine (vt iam dictum est) dicuntur lupi vespertini. Sic enim habet propheta: Leuiore *Abac. I.* pardis equi eius, & velociore lupis vespertinis. Lupi vespertini, *Lupi vespertini* auctore Hieronymo, magis sunt famelici iis qui manè discurrant, & huius nostri temporis heretici, maiori acrioriq; *quales.* vesania fuerint superiorum temporum hereticis vniuersis, *omnium hereticorum pessimi* quibus satis erat in vno atque altero articulo heresim mouere: quum isti interim & omnes veteres hereses susciterent, & nouas superinducant.

¶ Sed dices: Quomodo ex operibus eos cognoscā, & quos *H* fructus attendam ex quibus arborem ipsam possem agnoscere? Multi enim in fructibus deputant (inquit Augustinus) quæ ad vestitum ouium pertinent, & hoc modo à lupis decipiuntur, sicut sunt vel ieiunia, vel orationes, vel elemosynæ, quæ omnia nisi fieri etiam ab hypocritis possent, non diceret Dominus: Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. Qua sententia proposita, ipsa tria exequitur, elemosynam, orationem, & ieiunium. Multi enim multa pauperibus non misericordia, sed ambitione largiuntur. Et multi orant vel potius videtur orare, non intuentes Deum, sed hominibus placere conantes. Et multi ieiunant & miram abstinentiam prætentant eis quibus ista difficilia videntur, & honore digna existimantur, & huiuscemodi dolis eos capiunt, dum aliud ostendant ad decipiendum, aliud exerunt ad prædandum, vel interficiendum eos qui sub isto vestitu ouino lupos videre non possunt. *Matt 6.*

¶ Hi

DOMINICA OCTAVA

¶ Hi ergo non sunt fructus è quibus cognosci arborem dominus monet. Ista enim quò bono animo in veritate sùnt, propriae sunt ouibus vestes, quum autem malo in errore, non aliud quàm lupos contegunt. Sed non ideo debent oues odisse vestimentum suum, quod plerunque illo se occultant lupi.

Galat. 2.
Fructus è
quibus ar
bor mala
cognosci-
tur.

¶ Qui ergo sunt fructus quibus inuentis cognoscamus arborem malam? Dicit Apostolus: Manifesta autè sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidia, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia, quæ prædico vobis sicut & prædixi, quoniam qui talia agunt, regnù Dei non consequentur.

¶ Itaque si iam ex huiuscemodi fructibus hos pseudoprophetas dinoscere debeamus, facilè colligimus quàm mala sit ista arbor quæ tot pessimos protulit fructus. Quis enim expendere valeat, quot homicidia, rapinas, sectas, sacrilegia, contentiones, rixas, & similia, hæretis ista protulerit?

I
Eneus pie
tatis.

¶ Sed attende ouinam pellem sub qua se lupi isti abscondunt, vt ouibus ampliùs noceant. Abolent anniuersaria, delent ad pietatem fraternitates, diripiunt præbendas & stipendia clericorum, spoliant hospitalia, tollunt è templis mensas pauperum, rapiunt redditus templorum, vt ex huiusmodi sacrilegiis & rapinis in fiscum suum coactis, pauperes (quos mendicare prohibent) nurriant. Ecce blandam pellem ouinam, sub cuius velamento tam multi decipiuntur. Sed lupos deprehendes, si eorum intentionè, si quæ hæc faciunt inspexeris.

Iudas hy
pocrita
empius.
IOAN. 12.

¶ Iudas fur & proditor Domini, perditum clamabat, quod Christi obsequiis fuit impèsum, sacrilegàmque auaritiàm suam & ipse ouina pelle vestiens dicebat: Quare vnguentum hoc non vèniit trecentis denariis, & datum est egenis? Sed mox lupum prodit Euangelista dicens: Dixit autè, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & oculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.

¶ Si istos propius inspexerimus, lutorum rapacium opera reperimus. Primùm igitur manifestò concurrere vide-

mus

mus inuidiam, qua pauperibus religiosis eleemosynam omnem subtrahere moliuntur. Mox deinde deprehenditur propria quam (vel principis loco) intendunt, utilitas. Pauperes autem quibus ex hoc fisco providere intendunt, sunt apostatae detestabiles, sacerdotes prophani, nefaris nuptiis meretricibus copulati.

¶ Sed inter hos multo amplius impenditur stipendiorum illis quos ipsi habent predicatores, qui prophetant eis mendacium, & confortant manus pessimorum. Ad quos per Ezechielem Dominus insonat terribiliter, dicens:

*In pseudo
predicatores.*

¶ Vt qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite vniuersae aetatis ad capiendas animas. Et quum caperent animas populi mei, viuificabant animas eorum. Et violabant me ad populum meum propter pugillum hordei & fragmen panis, vt interficerent animas quae non moriuntur, vt viuificarent animas quae non viuunt. Deceperunt, inquit, populum meum dicentes: Pax pax, & non est pax. Et ipse (nimirum populus prauaricator) edificabat parietem, illi autem liniebant eum luto absque paleis.

Ezec. 13.

¶ Istiusmodi ergo suis pseudopredicatoribus qui loquuntur eis placentia, opima stipendia quibus vna cum suis deliciuntur meretricibus, largiuntur abunde.

¶ Qui etiam vt per omnia, tam habitu & cultu corporis, quam dogmate, se Christo atque primis sancti Euangelij predicatoribus opponant ex aduerso, ipsi aureis torquibus & annulis fulgidi prodeunt in suggestum errores & blasphemias predicaturi. Itaque a fructibus eorum cognoscetis eos.

*Christo
& Apostolis
contrary.*

¶ Sed qui sunt fructus per quos cognoscamus arborem bonam? Respondet Apostolus: Fructus autem spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Et licet mali homines & deceptores aliquarum interdum virtutum hinc enumeratarum imaginem habere putentur, attamen earum veritas longe est ab eis.

*Arbor bona.
Galat. 5.*

¶ Itaque a fructibus suorum operum sunt haeretici & simulatores cognoscendi, quod per conuenientem Dominus probat similitudinem, dicens.

¶ Nua-

Nūquid colligūt de spinis vvas, & de tribulis ficus?

K ¶ Spina & tribulus à fructibus cognoscuntur, quia fructum bonum ferre non possunt.

Spinis, hæreticos de signari. ¶ Possumus sanè per spinas falsos prophetas, & hæreticos conuenienter accipere ob multa.

Jerem. 4.

Sapient. 2.

¶ Primò, quòd spineta opaca sunt. Nam & hæreticis non lucet veritas, quos tenebræ interiores comprehenderunt, & lucem habent exosam, quòd eorum opera mala sunt, vt iam dictum est. Sapientes quidem vt faciant mala, bene autem facere nescierunt, excæcauit enim eos malitia eorum.

Iob. 40.

vbicubat

diabolus.

¶ Secundò, quòd sub spinis latibula sunt serpentum. Et vtique horum corda excecata, receptacula sunt immūdorū atque malignorū spirituum, à quibus (vt est palàm cernere) ad omne scelus & nefas incitantur. Vndè & de diabolo dictum est: Sub vmbra dormit in secreto calami, in locis humentibus. Protegunt vmbra vmbra eius. Vmbra protegunt vmbra eius, quum peruersi & cæcati quique, pessimorum sibi que similium crimina aut excusant aut defendunt.

Hæretici

vt plūgūt

verbis.

¶ Tertio, quòd spinæ vndique pungunt. Et quis posset verbis consequi quantum & quemadmodum hi falsi prophetæ tam verbis quàm operibus pungant? pungunt enim verbis, blasphemantes & quæ in cælis sunt sancta, & quæ super terram, adeò vt non temere tempus illius bestia iam adesse credatur, de qua in Apocalypsi scriptum est: Datum est ei os loquens magna & blasphemias. Et aperuit os suū in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in cælo habitant.

apoc. 13.

¶ Sanè tabernaculum filij Dei virgo mater est, quæ hunc portauit. Qui in cælo habitant, sancti Dei sunt, quibus reuerentiam omnem negant, tollunt cultum, imagines deiciunt, & confringunt, colentes irrident, & contumeliis insectantur. At multò amplius blasphemant, detestantur, abolere moliuntur (vt iam dictum est,) quicquid pium & sanctum est in ecclesia Dei. Nam & ecclesiæ sacramenta negant, & omnia officia diuina detestantur.

¶ Quemadmodum autem pungunt factis, id est, rapinis,

nis
pat
def
uar
Jun
sta
dit,
& l
ad
¶ P
pho
Ter
ger
con
ma
ter
ren
bla
ren
cui
nis
ster
dit,
net
¶ Fi
dele
na f
Apo
ipso
cha
nem
m
di &
pior
fed
num
¶ Q
dem
le a

nis, exdibus, sacrilegiis & similibus, per se satis & nimis ^{2. Reg. 13.} patet. In has spinas crepitans gehennę ignis tandem exar defect. De quibus spinis scriptum est, dicente Dauid: Preuaricatores quasi spinę euellentur vniuersi, quę non tolluntur manibus. Quid autę de spineto quod manibus tractari & euelli non potest sit faciendum, consequenter ostendit, dicens: Si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro, & ligno lanceato, ignęque succensę comburentur vsque ad nihilum,

¶ Per tribulos autem, eos accipimus, qui his pseudoprophetis adherent, qui eos excusant, tuentur, & defendunt. ^{Tribuli.} Terra nempe quę maledicta est, tunc spinas & tribulos germinat, quando homines peruersi, qui contempro Deo, contempro cęlo, nil nisi terrena amantes germina pessima in prauis operibus producunt. Huiusmodi igitur qui terra maledicta sunt, quid aliud germinarent, quid proferrent aliud quàm peccata, quàm errores, scismata, hęreses, blasphemias? Huius terrę iudicium aduerte. Terra profers ^{Hebr. 7.} spinas & tribulos reprobata est, & maledicto proxima, ^{Chryso.} cuius consummatio in combustionem. Itaque ab istis spinis & tribulis nec vna nec ficus colliguntur. Vna enim ^{vna &} my ^{ficus my.} sterium Christi habet. Vt enim multa in se grana suspendit, sic & Christus multos sibi fideles per lignum crucis tenet adiunctos.

¶ Ficus autem designat ecclesiam, quę omnes concludit fideles in dulcedine charitatis. Siquidem opera piorum plena sunt mansuetudine, benignitate & suauitate. Iuxta quod ^{2. Cor. 4.} Apostolus monet, dicēs: In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in suauitate, in spiritu sancto, in ^{Sapient. 4.} charitate non ficta. Huiusmodi suauitatem à tribulis istis nemo speret, quorum fructus inutiles sunt & acerbi ad manducandum & ad nihilum apti, nisi vt ex illis immundi & maligni spiritus (ac si porci & vrsi) pascantur. Itaque piorum est proferre huiuscemodi dulcedinem quasi ficus, sed & spirituale gaudium in charitate, quasi vnam quę vinum fundit quod latificat cor hominis.

¶ Quod si quis obiciens dicat, quod & Moyses de spina vindemiavit vnam, quando à cognato gentili consilium utile accepit, & de tribulis ij collegit ficus, quibus dictum ^{Beda.}
 n ij est

DOMINICA OCTAVA

est de pharisæis: Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite, sciat quia sicut verus nonnunquam palmes sepi spinæ inuolutus recumbit, portansque fructû spina nõ suam, vñibus hunc seruat humanis: sic dicta vel acta malorum si quando bonis profunt, non hoc ipsi dicunt vel faciunt mali, sed sit de illis superno providente consilio.

M ¶ Sed huiusmodi spinarum mores quibus à bonis differunt arboribus, propiùs attendamus. Quum enim evidentissimum signum reproborum sit superbia, electorum verò hu militas, etiam dominari cæteris in hoc mûdo superbi (qui spinæ sunt) appetunt, quòd vel maximè refugiunt humiles, qui utique arbores bonæ sunt. Qui enim (verbi gratia) in doctòdo sectatur veritatem, nullû per hoc aucupari sibi intente lit honorè aut gloriam vindicare, sed Deo, iuxta quod ipse dominus ait: Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quarit. Qui autem querit gloriam eius qui misit illum, hic verax est, & iniustitia in illo non est.

Ioan. 7.

*Iudic. 9.
parabola
regni li-
gnorum.*

¶ Porro qualiter bonæ arbores dominatum refugiunt, & hunc sibi rapiunt arbores malæ, in illa ostenditur parabola quæ refert iisse ligna ut vngerent super se regem. Dixerunt autem oliuæ: Impera nobis. Quæ respondit se nõ posse deserere suam pinguedinem, & venire ut inter ligna promoveretur. Dixeruntque ligna ad arborem ficum: Veni & super nos regnum accipe. Qui respõdit, se non posse deserere dulcedinem suam fructûsque suavissimos, & ire ut inter cætera ligna promoveretur. Loquuntque sunt ligna ad vitem: Veni & impera nobis. Quæ respondit, se nõ posse deserere vinû suum quod laxificat Deum & homines, & inter ligna promoveri. Dixeruntque omnia ligna ad rhamnû (qui est genus spinæ asperimæ & distortè) veni & impera super nos. Quæ respondit: Venite ergo, & sub umbra mea requiescite. Et post pauca: Egredietur ignis de rhamno, & deuoret cedros Libani.

Prou. 29.

¶ Et quidem ita est. Nam vbi impij sumpserint principatû, gemet populus. Egreditur enim ab eis auaritiæ, ambitionis, libidinis, crudelitatis, prauisque dogmatis & pessimorum ignis exemplorû, qui circum se deuoret omnia. Nec mirum, quandoquidem non possit arbor mala nisi fructus malos facere. Sequitur enim:

¶ Sic

Sic omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autē arbor, fructus malos facit. Non potest arbor bona fructus malos facere, neq; arbor mala fructus bonos facere. N

¶ Christus docens nos attendere ab hæreticis similitudinem ab arbore sumptam adhibuit, quam sicut à fructibus cognoscimus, ita vt dictum est ab operibus suis hæreticos: quorum opera mala operibus Christi cōtraria sunt, quum ille colligat, isti per sectas & scismata dispergant.

¶ Anima autem doctoris boni ex se opera producit bona, honesta & Deo placita. De quo accipi potest quod per Ieremiam prophetam dicitur: *Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius. Et erit quasi lignū quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas, & non timebit quum venerit æstus. Et erit folium eius viride, & in tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum.* Hęc habes exposita in Quadragesimali.

Ierem. 17

¶ Notādum verò est, quòd licet hominis & arboris aliqua sit similitudo, magna tamen est inter hæc dissimilitudo. Nam quòd arbor bona est aut mala, ex natura habet & essentiali proprietate: quòd autem hominis anima bona est vel mala, ex electione fit & arbitrij libertate, quanuis nos quoque ex natura mali nascimur filij iræ. Deus autem qui diues est in miserationibus, arbores nos bonas facit, vt adiutrice gratia fructus optimos ferre possimus. Quod vti- que in semetipso sensit qui ait: *Omnia possum in eo qui me confortat.* Et hinc est quòd homo bonus de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala.

Ephē. 2.

Philip. 4

Matt. 12

¶ Hoc loco (vt inquit Augustinus) maximus error cauendus est illorum qui de hispijs duabus arboribus duas opinantur esse naturas, quarum vna sit Dei, altera verò nec Dei, nec Deo. Sed eos non adiuuare istas duas arbores docendum est. Primò, quia de hominibus eum dicere tam clarum est, vt miremur eorum cæcitatē. Attendunt ipsi quòd dictum est: *Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere, & ideo putant fieri non posse, vt anima mala in melius commu-*

Error Manicheorū cauendus

DOMINICA OCTAVA

tetur, neque bona in deterius. Quasi dictū sit: Non potest arbor bona mala fieri, neque arbor mala bona fieri.

Malus fieri potest bonus, & cōversō.

Matt. 12.

¶ Arbor, est ipsa anima, ipse homo fructus verò, opera hominis. Non ergo potest homo malus bona operari, neque bonus mala. Sed si malus vult bona operari, primò bonus fiat. Sicut alio loco eidentius ipse Dominus ait: Facite arborem bonam, & fructus eius bonos. Quòd si istorum duas naturas his duabus arboribus figuraret non diceret, Facite. Quis enim hominum facere potest naturam? Non ergo arbor animæ nostræ naturam significat, alioqui non esset in potestate nostra situm, arborem bonam facere.

○ ¶ Sequitur itaque arborem esse animam nostram (vt dictum est) quam vel bonam vel malam facere possumus. Nam & is qui malus est, potest bonus fieri, & fructus bonos ferre. Et qui bonus est, etiam poterit malus fieri & fructus ferre malos. Quòd multis scripturæ confirmatur exemplis. Moyses enim (vt ait Hieronymus) arbor optima erat sed quū primū declinavit à bono, peccavit apud aquam contradictionis. David arbor bona erat, sed quum non perseveraret in bono, malos protulit adulterij & homicidij fructus.

Exod. 18.

1. Re. 11.

¶ Verūm arbor bona, quandiu manet bona, fructus malos ferre non potest. Nec fructus potest ferre bonos, quandiu manet mala. Si enim fructus bonos faceret iam non esset mala. Sicut verè dici potest: Non potest esse nix calida. Quum enim iam calida esse cœperit, non iam eam niuem sed aquam vocamus. Potest ergo fieri, vt quod nix fuit non sit nix: sed fieri nō potest, vt nix calida sit. Sic (vt dictum est) fieri potest, vt qui malus fuit non sit malus, non tamen potest fieri vt malus beneficiat. Qui etsi aliquando utilis est, non hoc ipse facit, sed (vt dictum est) fit de illo diuina procurante prouidentia Mali enim Dei legem prædicantes possunt esse audientibus viles, quum sibi viles non sint. Quibus per prophetam dicitur: Seminastis triticum, & spinas metetis. Quia etsi bona præsciunt, faciunt tamen mala.

Simile.

Mal. vii de psunt.

Iere. 12.

Nota.

¶ Non tamen qui eos audiunt & faciunt quæ ab eis dicuntur, de spinis legunt vvas, sed (sicut iam dictum est) de

vite

vite
rum
¶ Si
re fi
fru
opu
omi
bon
ctus
face
quic
pot
quia

¶ In
don
Prin
dò,
qui
¶ Ci
bon
quit
mul
¶ Pr
& c
mil
& ip
na f
cau
hon
vnu
qua
bec
lox

vite quæ spinis est implexa, legunt vuas. Non tamen spina rum est fructus ille, sed vitis.

¶ Sit ergo vnusquisq; arbor bona, nec se arbitretur habere fructus bonos, si ipse manet arbor mala. Non enim erit fructus bonus, nisi arboris bonæ. Mutet cor, & mutabitur opus. Exirpa cupiditatem, & plâta charitatem. Nam sicut omnium malorū radix est cupiditas, sic & radix omnium bonorum est charitas. Nā quicquid operatur charitas, fructus bonus est, quia non potest arbor bona fructus malos facere. Et quantæ securitatis est vita bonorum, qui quicquid fecerint, bonum est. Malè enim bonus operari non potest, iuxta illud: Fac quæcunque inuenerit manus tua, quia Dominus tecum est.

*Nisi bona
arboris est
fructus bo
nus.*

1. Tim. 6.

1. R. c. 20.

HOMILIA SECVNDA.

Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Vbi supra.

¶ In præcedentibus præmonuit nos Dominus vitare pseudoprophetarum fallaciam, hinc consequenter duo facit. Primò, denunciat infructuosæ arboris excisionem. Secundò, reprobatur quorundam inanem fiduciam, ibi: Nō omnis qui dicit mihi, Domine domine.

¶ Circa primum dicit: Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur. Sub arboris similitudine de homine loquitur. Habet enim homo cum arbore similitudinem in multis.

¶ Primò, in viuendo. Viuit enim arbor per humorem terre & cæli calorem. Homo autem in anima Deo viuit per humilitatem, & charitatem. Humilitas ab humo dicitur. Sed & ipsa mentis humilitas, de mortalis nostri corporis terrena fragilitate iugiter consyderata suboritur. Quid enim causæ est vt superbiat terra & cinis, vt sese extollat filius hominis putredo & vermis? Si inter mures videres murē vnum super cæteros ius sibi & dominium vendicantem, quantò moueris cachinno? Et si corpus spectes, quid imbecillius homine reperire queas, quem sæpè insperato, velox hora dissoluit?

*Homo vt
arbori assi
milatur.*

*Eccle. 10.
10b. 25.*

DOMINICA OCTAVA

*Non per
humilita-
tem stabi-
lior.*

*Humilita-
te quieti-
us vivitur.*

¶ Sed propositā similitudinem sequamur. Arbores quæ ra-
dices suas terræ profundius immergūt viuaciores sunt &
stabiliores. Sic vtrique & abundantiori gratia viuūt, & con-
tra tentationis impulsū stabiliores firmioresque sunt,
qui sese terrenæ fragilitatis cōsideratione apud Deum &
homines humiliant amplius. Et sicut arbores in locis de-
missis constitutæ à ventorum turbine minus quatiantur
his quæ in montibus sitæ sunt, sic & humiles qui refugien-
tes huius seculi dignitates & vanos honores tua sunt sim-
plicitate & vita priuata contenti, longè quietiorem vitam
agunt iis qui ad alta tendentes in hoc mundo sublimia
semper ambiunt. Tolluntur in altum, vt lapsu grauiore ra-
ant. Verūm, qui iacet in terris, non habet vnde cadat. Ait
quidam:

Summa petit liuor, perflant altissima venti.

Summa petunt dextra fulmina missa louis.

*B
Iacobi. 4.
superbi
ut cœlius
feruntur.
10an. 15.*

¶ Quos enim ferit ira dei, nisi superbos? Superbis enim de-
us resistit, humilibus autem dat gratiam. Hi radices figunt
in Christo, quasi dicat: Mihi adherere Deo, bonum est, qui
quoniam ab illo discunt mitres esse & humiles corde,
viuunt Deo stabiles sunt proposito sanctitatis, & assiduo
virtutum crescunt augmento, dicēte Domino: Qui manet
in me & ego in eo, hic fructum multum, quia sine me
nihil potestis facere.

Simile.

¶ Secundò, similitudinem habet homo cum arbore in cre-
scendo. Nam etsi arboris inferior pars inhaereat terræ, po-
tiori tamen parte sui terræ supereminēs, cœlum petit. Nō
secus & ipse homo, qui etsi propter mortalis vitæ necessi-
tudines in terrenis rebus mente & cogitatione sæpe vaga-
ri cogitur, suprema tamen & præcipua sollicitudine spiritu-
alia atque cœlestia bona quærit, aibus non dissimilis, qui
etsi volatui plurimū indulget, propter escam tamen de
mittere sese compelluntur ad terram.

*similis in
germinan-
do.*

¶ Tertio, habet homo cum arbore similitudinem in germi-
nando & fructificando. Sicut enim arbor germinat pri-
mūm, deinde floret, & affert fructum, sic & homo bonis
germinat in cogitationibus, floret bona voluntate, & fru-
ctum affert in opere bono. Et quum loquitur aliis ea quæ
spiritualiter ædificant, quasi vitenti fronde decoratur.

Vnde

Vnde de viro iusto scriptū est: Erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suū dabit in tempore suo, & folium eius non defluet.

¶ Quarto, assimilatur homo arbori in cadendo. Arbor enim vetustate deficiens tandem cadit ad eam partem ad quam viuens plurimum ramorum extenderat. Similiter & homo morte cadit. Cadit autem vel ad austrum vel ad aquilonem, id est, vel ad salutem æternam, vel ad æternam damnationem. Vnde per Salomonem dictum est Si ceciderit lignum ad austrum aut ad aquilonem: in quocunque loco ceciderit, ibi erit.

¶ Eo autem cadit homo moriens, quò maiorem partem cogitationum, affectuum, & desideriorum viuens transmisit. Eam ad partem cadit moriens, ad quam viuens fuit procliuior. Si ceciderit ad aquilonem, ibi erit, ibique manebit. Nā mortuo homine impio, nulla erit ultra spes. Quòd si ad austrum ceciderit, clamat vox de cælo, & dicit: Beati mortui qui in Domino moriuntur.

¶ Ait autem hīc Dominus de arbore quæ cadet ad aquilonem: Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Si tanta pœna, id est excisionis & ignis, parata est arbori sterili, quia nō producit fructum bonum, quantam fore putamus pœnam arboris quæ non modo bonis vacat à fructibus, sed insuper facit fructus malos. Iubet pater famīliās succi in ficum infructuosum, quòd terram frustra occupat, & non magis illam succidet arborem quæ insuper terram vitiat?

¶ Sunt autem quarundam malarum arborum fructus pleni vermibus & corrosi. Quarundam sunt fructus acerbi & amari. Quarundam verò sunt fructus ventosi & inflatiui, iuxta quam similitudinem tria sunt hominum genera qui malis arboribus comparantur. Primi sunt hī, qui voluptatum carnalium amatores magis sunt quàm dei, horum sūt fructus lasciuix & carnalis delectationis. Sed isti fructus pleni vermibus sunt.

¶ Videmus interdum pomum extrinsecus pulcherrimum & putatur valde bonum, sed intus habet vermem: & dum aperitur, corrosus interius deprehenditur, porcisque deuorandum abiicitur. Non secus suggestio voluptatis delectabilis

*psal.**G**similis in cadendo.**Eccle. 11.**Quorsum cadit ho-**mo moriēs**pro. 11.**A. poc. 14.**pœna ex cisionis.**Lucæ. 15.**D**Arboris male fructus tri-**plex.**Luxuriosus fructus cor-**rosi.*

DOMINICA OCTAVA

delectabilis putatur in æstû tentationis: quum autem scelus fuerit perpetratum, nisi vermis conscientiam remordens inuenitur. Qui nisi per acrimoniam pœnitentiæ salutaris interficiatur in hac vita, non morietur in æternum, sicut scriptum est: Vermis eorum non morietur.

*Post cul-
pam ver-
mis.*

Esaiæ. vi.

Ionæ. 4.

Ederæ. 10.

ne vt a-

rui myst.

2. Cor. 1.

Eccle. 30.

Simile.

Roma. 6.

Genes. 4.

Oblatio,

Cain.

Iob. 1.

¶ Hic est vermis mordens ederam sub cuius umbra Ionas delectatur, sicut scriptum est: Latatus est Ionas super edera latitia magna, quæ statim per morsum vermis aruit. Edera, pax est & securitas conscientiæ, sub qua Ionas (quod interpretatur columba) id est, homo pius & innocens consolatur. Nam gloria nostra hæc est, inquit Apostolus, testimonium conscientiæ nostræ. Quantæ sit hoc suauitatis ostendit qui ait: Non est oblectamentum super cordis gaudium. Sed vermis sub peccati delectatione latens, hanc morsu carpit, & mox arefcit. Turbatur enim peracta voluptate & manente reatu, graui morsu læsa conscientia & quantò priùs innocentie suæ testimonio lætabatur, tantò iam & multò ampliùs cruciatur bono testimonio destituta.

¶ Puer nucem vermibus & corruptione plenam morsu frangens, mox quum se deceptum apprehendit, effusam in ore puluerulentam expuit corruptionem. Et Apostolus inutilem peccati præteriti voluptatem ad memoriam reducens: Quem inquit, fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est.

¶ Cain obtulit Deo de fructibus terræ spicas corrosas, & conculcatas à bestiis & protritas. Et vtinam inueterati dierum malorum, qui quasi iumenta in stercore suo pueruerunt, corrosamque innumeris vermibus habent conscientiam, & bestialibus conculcati sunt delectationibus à iuuentute sua vsque in senectam & senium, sese saltem in fine dierum per veram pœnitentiam offerrent domino sacrificium vespertinum.

E

Auariæ

fructus a-

uari.

¶ Secundò, quorundam sunt fructus acerbi & amari, cuiusmodi fructus ferunt avari. Quicumque enim huius seculi diuitiis acquirendis incumbit, innumeris curis pungitur, & cruciatur amaritudinibus, iuxta quod quidam ait:

Diues diuitias non congregat absque labore.

Non

Non tenet absque metu, non deserit absque dolore.

Araneus texendo reti cuiuscerat se, vt vtilem muscā capiat
 Irruit vehementior ventus, & tollit rete, prædam pariter &
 prædonem. Scriptum est: Sicut tela aranæ fiducia eius, ni
 mirum avari. Quo (vt alia scriptura testatur) nihil est ini-
 quius: nam & animam suam venalem habet. Ecce vt sese
 cuiuscerat, animam impendens pecuniis (quasi muscis) au-
 cupandis. Porro rete suum, sunt acquirendi artes varia;,
 fraudetque dolique. Ventus hunc tollet vehementior dum
 sua mors avarum rapiet. Vnde scriptum est: Diues quum
 dormierit, nihil secum auferet.

*Araneus
 vt cum re-
 ta perit.
 Job. 8.
 Eccl. 10.*

*Auarus vt
 perit.
 Job. 27.*

¶ Ecce qualiter araneus amittit prædam, aperiet oculos
 (deprehensæ tandem vanitatis cognitione) quos antè cul-
 pa cacauerat, & nihil inueniet. Apprehendet eum quasi a-
 qua inopia, nocte opprimit eum tempestas. Tolle cū ven-
 tus vrens & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco suo
 Quis autem posset verbis consequi quanta avarum com-
 prehendat amaritudo, & in hac vita, & multò ampliùs in
 futura vita? Amara sunt enim diuitiæ dum acquiruntur (vt
 dictum est) amariorum, dum infortunio, vi, vel fraude alie-
 na perduntur, amarissimæ, dum in morte deseruntur, sed
 plùs quàm amarissimæ sunt, dum inopia sempiterna & ge-
 hennæ flammis compensantur.

¶ Tertio, quorundam fructus sunt ventosi & inflatiui, qua-
 les vtiq; fuerunt superbi, ambitiosi, iactabundi. Quis
 enim nesciat superbos quasi vento distentos? Ventum
 hanc vanitatis ex seculi honoribus dignitatibusque con-
 cipunt, quo inflati premuntur crucianturque dum parem
 sibi præferri conspiciunt. Aded nempe suaue sapiunt ple-
 risque fastuum, bonorum, & pomparum huius seculi fru-
 ctus, quòd illis vix vnquam possunt saturari. Et quoniam
 (vt perhibent phisici) minus nocent edentibus fructus
 dulces & inflatiui, si cum sale comedantur, oportet
 eos qui honoribus coluntur, sale sapientiæ (cuius initi-
 um est timor Domini) hos cibos suos condire, & illud se-
 cum dicere: Non nobis Domine, non nobis, sed nomi-
 ni tuo da gloriam. Quin & illud quod paulò antè citatum
 est: Quid superbis terra & cinis? Sic enim citra vanita-
 tis & inflationis culpam possent exhibitis honoribus vti.

*F
 superbi
 fructus &
 ventosi.
 Qualiter
 honoribus
 saturantur.*

Eccl. 10.

Alio-

mul in isto mundo sint mala arbores & bonæ, excidentur tamen in vita futura. Siquidem in consummatione seculi exhibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & stridor dentium. Et hæc excisio amarior est quàm prima.

Matth. 13.

¶ Tertia excisio est, qua abscinditur à reprobis facultas omnis siue bene siue malè operandi. Ligatè, inquit, illi manus & pedes, & mittite eum in tenebras exteriores.

Matth. 22.

¶ Quarta est excisio illa horribilis, qua sic exciduntur à spe, vt nunquam quicquam boni sperent in sempiternum, iuxta quod scriptum est: Destruxit me vndique & pereo, & quasi auulsæ arbori abstulit spem meam. Sequitur:

Iob. 19.

Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

¶ Non frustra repetit, quòd à fructibus suis cognoscendi sunt mali. Cognoscuntur enim à fructibus suis, & in hac vita, & plenius cognoscuntur in futura vita. In illa enim vita omnia scelera eorum iustis erunt manifesta, vt quos hîc plenè non cognouerunt, illic videntes cuncta eorum dedecora, plenissimè eos cognoscant. Siquidem electi reprobos videbunt, sed non sic reprobi electos, atramen vsque ad diem iudicij suo modo se mutuo vident. Nec tamen in illa vita super eorum suppliciis vlla misericordia flectentur electi, à quibus misericordiam suam ipse Deus auertit in æternum, cuius iustitiam comprobantes etiam de eorum pœnis gaudebunt, iuxta quod per Psalmistam dicitur: Videbunt iusti & latabuntur, & super eum ridebunt & dicet: Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum, & prauauit in vanitate sua. Et iterum: Latabitur iustus quum viderit vindictam.

*I
A fructibus suis in futuro ple-
ni cognoscuntur.
Grego.*

¶ Cæterum, ad hæc quæ dicta sunt est aduertendum, quia malæ arboris culpa est inexcusabilis, sententia est inexcusabilis, pœna eius est interminabilis, gratia est ei irrecuperabilis. Primum patet in parabola de arbore ficu, quam habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quærens fructum in illa, & non inuenit. Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres sunt ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac & non inuenio, succide ergo illam.

*culpa vt
inexcusabilis.*

Luc. 13.

Ficul.

DOMINICA OCTAVA

Ficulnea sterilis, est homo peccator ad agendum ea quæ bona sunt inutilis. Hunc Deus per totam vitam ipsius quæ per adolescentiam, iuuentutem & senectutem decurrit, quasi per annos tres patienter ad emendationem vitæ expectat, nec interim ei quo minus operum bonorum fructum ferat deest cultura conueniens, quæ per fossionem circa radicem, & adiectionem sîmi designatur, nec tamen expectatum affert fructum. Quis igitur hunc post tantas inducias & curationes, in sua prauitate, negligentia, atque Dei suæq; salutis contemptu permanentem excuset? Dicit dominus: Quid vltra debui facere ficulneæ huic, & non feci? Quoniam ergo terram occupare non est digna, succide illam, vtique, vt in ignem mittatur.

K ¶ De secundo (quodd videlicet sententia est ineuitabilis) in Evangelio dicitur: Iam enim securis ad radicem arboris posita est. Securis sententiam iudicij significat. Securi mactari solent porci. Peccatores autem sunt porci diaboli, ipsa dæmonum legione clamante: Si eiicis nos hinc, mitte nos in porcos. Malæ radices, parentes mali. Mali rami, mali filij sunt, malique nepotes. Sed & malæ radices sunt primi vitiorum inuectores, rami autem horum sequaces. Securis itaque ad radicem venit, dum inuectorem superbiæ luciferum, inuectorem inuidiæ Cain percussit. Patet ergo impossibile esse vt rami euadant, ex quo securis sic iam radices ferit.

*Luc. 3.
Sententia
iudicij in-
euitabilis
Luc. 8.*

*Pœna in-
termina-
bilis.*

¶ De tertio (scilicet, quodd pœna est interminabilis) hic dictum est: Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. O quantus ille ignis erit, quando vniuersæ arbores, malæ & steriles, id est, omnes simul impij & in inferno ardebunt. Quantus esset ignis, quàm horribile incendium, si alicuius syluæ immensæ, arbores vniuersæ in vnum congestæ arderent. Dicit sapiens: Secundum ligna syluæ ignis exardescet. Et quæ in mundo est sylua, quæ tot habeat arbores, quot in inferno sunt peccatores? Heretici videlicet, raptores, simoniaci, vsurarij, & his consimiles.

Eccle. 28.

Esai. 30.

¶ Vnde & de gehenna scriptum est: Preparata, profunda, & dilatata: nutrimenta eius ignis & ligna multa. Preparata est vt citò recipiat: profunda, vt nullus exeat: dilata-

ta, vt plurimos capiat. Ibi ergo vnà cum arbore cortex & rami simul ardebunt id est, anima & corpus & membra, quæ priùs arida per peccata fuerunt. Singulis enim membris quæ arma fuerunt iniquitatis, propria debetur pœna pro qualitate & quantitate commissorum.

¶ De quarto (videlicet, quòd excisæ arboris male gratia est irrecuperabilis) scriptũ habes apud Matthæum, quemadmodum dominus videns fici arborem vnã secus viam venit ad eam, & nihil inuenit in ea nisi folia tantum, & ait illi: Nunquam ex te nascatur fructus in sempiternum. Et arefacta est continuo ficulnea. Ventura est mors, venturus est iudex qua hora non putatur, si non nisi folia verborum, non autem fructum veræ pietatis inuenerit, quid superest, nisi vt tremenda maledictione peccator homo tunc feriat, vt nullus ex eo pœnitentiæ fructus nascatur in æternũ? Itaque dum adhuc spacium pœnitentiæ salutaris datur, placeat consilium dicentis, Quæcunque potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, neque scientia, neque sapientia, erit apud inferos quò tu properas.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Non omnis qui dicit mihi, domine domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum.

¶ Hic reprobatur dominus quorundam inanem fiduciam. Quum enim omnis arbor quæ nõ facit fructum bonum sit excidenda, consequens est, nõ sufficere ad salutem verborum folia sine operum fructu. Quid enim aliud est dicere: domine domine, quàm sola ferre folia sine fructu?

¶ Superiùs falsos prophetas cognoscere docuit, qui peruersè scripturas interpretantur, & docent falsa: hic eos quoque qui recta docent, quæ non expriment operibus, non intraturos cœlum confirmat. Quod eò dixit, ne putaremus pertinere ad illos fructus, è quibus arbor bona cognoscitur, si quis Domino nostro dicat: Domine domine, sed huiusmodi fructus sunt, facere voluntatem patris qui in cœlis est, cuius faciendæ seipsum exemplum præbere dignatus est, dicens, Non veni facere

Fiducia *vana tol-*
litur.
ioan. 6.
Actu. 1.
Titum. 1.
Luc. 6.
facere voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misere me. Et Luca teste, ipse cepit facere & docere. Quid igitur prodest cōfiteri se nosse Deum, factis autem negare? Quid (inquit) vocatis me domine, & non facitis quę dico? Vanę speratis quod in hoc saluari possitis, quod Christiani appellamini, qui Christianorū opera non faciis. Dicitis: Domine domine, sed operibus dominum negatis.

Orige.
ad fidē vt
operare-
quirūtur.
¶ Quin & quantumlibet clament hi falsi prophetę verbum domini, verbum domini manet in æternum, attamen nihil agunt, nisi verbum opere compleant, vt hoc modo voluntatem patris qui in cælis est facientes, intrare mereantur in regnum cælorum. Sicut enim honestę conuersationis vestem habentes non recipiuntur in regnum cælorū propter dogmatis nequitiam, ita nec ij qui quum polleant integritate fidei atque doctrinæ, tamen viuentes tūrpiter, doctrinæ suę destruunt integritatem Vtrunque enim Dei seruis necessarium est, vt & opus sermone, & operibus sermo comprobetur.

Questio.
1. cor. 12.
M ¶ Sed quęstio suboritur quomodo huic dominicę sententię qua dicit, Nō omnis qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnum cælorum, conueniat illud Apostoli: Nemo potest dicere dominus Iesus, nisi in spiritu sancto, quū spiritum sanctum habentes non possimus dicere non intraturos in regnum cælorum si perseuerauerint vsque in finem: igitur videtur, omnes qui dicūt domine domine, intraturos in regnum cælorum.

Solutio.
August.
¶ Sed attende Apostolum aliter accepisse hoc verbum dicere, quum ait: Nemo potest dicere dominus Iesus nisi in spiritu sancto, quāam acceperit hoc idem verbum Christus quum ait: Non omnis qui dicit mihi domine domine. Apostolus enim hoc verbum proprię accepit, vt significet voluntatem atque intellectum dicentis, dominus verò generaliter posuit hoc verbum, dicit: vt etiam ille videatur dicere, qui nec intelligit, nec vult quod dicit. Ille autem proprię dicit, qui voluntatem ac mentem suam sono vocis enunciat, quod vtique nisi in spiritu sancto facere non potest. Verum illi qui hoc quod voce sonant nec intellectu cernunt, nec agunt voluntate, quandoquidem hoc dicant sine spiritu sancto, propter hoc in regnum intrate

trare minimè merentur. De quibus per Prophetam dominus loquitur, dicens: Populus hic labiis appropinquat mihi, cor autem eorum longe est à me.

Esai. 29.

¶ Sunt iam plerique qui ore clamant, & magnopere ingeminant, domine domine, non autem operibus se Christo subiectos, nec Christum esse dominum suum confitentur, cuiusmodi sunt diuites sine misericordia, prolixas, & multas è dictato preculas solo ore frustra recitantes. Quo & illis spectant qui diuinæ laudis verba in templis assidue, nec tamen propter Deum decantantes, inanem reddunt, & sine mente sonum. Sunt autem qui & ore & opere videtur dicere domine domine, sed quoniam absente animo hoc faciunt, nihil faciunt, quales sunt hypocritæ.

Qui nunc dicunt, domine domine.

¶ Ex his colligitur, quantus sit istorum error, qui sola & nuda, imò sterili ac mortua fide sine fructibus operum bonorum se putant consequuturos salutem, reclamante domino, & dicente, Non omnis qui dicit mihi, domine domine, intrabit in regnum cælorum.

N

¶ Quòd autem hæc Domini sententia, non alios quàm Christianos concernit, non Turcas, non Tartaros, non ludæos, non Mauros, palàm est. Quum enim non credunt in Christum, non ei dicunt: Domine domine. Ergo de his Christianis dicit qui credunt, sed non faciunt voluntatem patris qui in cælis est, atque ideo cælorum regna intrare nunquàm merentur, sed festini properant ad inferna.

¶ Patet etiam ex his, quomodo intelligenda sit scriptura, quæ vel de inuocatione Dei, vel de fide loquitur, vt verbi gratia: Omnis qui inuocauerit nomen domini, saluus erit. & illud Apostoli: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. In his enim & similibus locis nequaquam sunt opera bona, vel à fide ipsa, vel ab inuocatione nominis domini separanda. Et quando audis: Iustus ex fide viuit, non hoc putes de mortua, nuda, & informi fide esse intelligendum, sed de ea fide, quæ facta virtutibus, per dilectionem operatur. Hæc enim facit voluntatem patris qui in cælis est.

Scriptura vt sanè intelligenda. Ioh. 2. Rom. 10.

¶ Est autem voluntas ipsius, vt de pristinis delictis penitentiam agentes, in toto corde ad ipsam conuertamur. Ipse enim per prophetam loquitur, dicens: Nunquid vo-

Galat. 5.

Ezec. 18.

lunta-

DOMINICA NONA

luntatis meæ est mors impij, & non magis vt conuertatur
 è viis suis & viuat? Sed & volūtas eius est, vt veram fidem
 teneamus, dicente Christo: Hæc est autem voluntas eius
 qui misit me, vt omnis qui videt filium, & credit in eum,
 habeat vitam æternam. Porro credelitatē verbū, & ad cō-
 fessionem respicit, & ad actum. Qui ergo aut non confite-
 tur, aut non conuersatur secundum verbum Christi, nō in-
 trabit in regnum cœlorum. Denique hæc est (inquit Apo-
 stolus) voluntas Dei, sanctificatio vestra, quæ: vtique non
 aliter quàm in Dei & proximi charitate perficitur.

Chrysof.

2. Thes. 4.

DOMINICA NONA POST
 PENTECOSTEN.

*H*omo quidam erat diues, qui habebat vil-
 licum. *Luc. 16.*

In euangelica parabola, quæ præsentī le-
 ctione comprehenditur, tria nobis insinua-
 tur. Primum est, de eorum quæ gessimus
 reddenda ratione. Secundum, de his quæ
 in futurum agenda sunt, sollicita prouisione, ibi: Ait au-
 tem villicus intra se. Tertium, de commendatæ pruden-
 tiæ consultata imitatione, ibi: Et laudauit dominus villicum
 iniquitatis.

A Circa primum est aduertendum, neminem nisi per Dei
Titim. 3. misericordiam saluari, dicente Apostolo: Non ex operibus
 iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericor-
 diam saluos nos fecit. Clamandum nobis est enim ad do-
 minum atque dicendum: Non intres in iudicium cum ser-
 uo tuo domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo om-
 nis viuens. Scriptum est, dicente Salomone: Latere iuue-
 nis in adolescentia tua. Et post pauca: Et scito, inquit, quia
 pro his omnibus adducet te Deus in iudicium. Vbi si remo-
 ta misericordia sumus iudicandi, quis poterit saluus fieri?
Psal. Quoniam ergo ex sola Dei misericordia saluamur, docet
Eccle. 11. nos lectio præsens, quo pacto Dei misericordiam conse-
 quamur. Et quidem non aliter, quàm misericordiam pro-
 ximis impendendo. Ait ergo:
ve miser cordia si mus non indigni.
 Homo quidam erat diues, qui habebat villicum. Iste ho-
 mo

mo diues, Deus omnipotens est, qui & hominem ad imaginem suam condidit, ac tandem pro humani generis salute ex sua nimia, qua hominem dilexit charitate, homo fieri dignatus est. Hic homo diues est, dicente Psalmista: *Homo dei Domini est terra & plenitudo eius. Nec alius quisquam, ues.* siue in caelo, siue in terra, verè diues, nullius egens, & sibi sufficiens, nisi ipse, cuius vultum deprecantur omnes diuites plebis.

¶ Dicunt homines, eum qui temporalibus rebus abundat, *Nullus diuitem esse, sed falluntur iudicio. Quod patet. Vnicuique hominum enim de seipso credendum est, iuxta quod scriptum est: rebus di-* Quis enim hominū scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus ho- *ues.* minis qui in ipso est? Nullus autem eorum qui diuitias possidet, potest verè dicere se nulla re ulterius indigere. Quod si quis forsan dicat, suam expletam esse diuitiis cupiditatē, non tamen secutus est, ne dicam perpetuò, sed nec in crastinum vsque has possidendi.

¶ Ille potius diues censendus est, qui iis abundat in mente *Quis di-* diuitiis, quas inuito tollere nemo potest. Hæ diuitiæ dona *ues.* sunt gratiæ cælestis, quæ (non opibus adiiciendo, sed cupiditatibus detrahendo) mentis inopiam depellunt.

¶ Porò de hoc homine diuite (id est, domino nostro Iesu Christo) dicit Apostolus, quod diues est in misericordia. Et ne *Eph. 2.* putes eum in paucos esse diuitem in misericordia, alio loco dicit: Diues in omnes qui inuocant illū. Tantæ sunt ha- *Rom. 10.* ius diuitiæ, ut omnes qui diuites sunt, ipsius ditati sint diuitiis. Siquidem ipse pauperem facit & ditat. Et quidem vsque adeò diues est, ut quum tot hominum animantiumque *1. Reg. 20.* millia hæctenus per tot annorum millia pauerit, nihil ei hucusque defecerit. Nam gloria & diuitiæ in domo eius.

¶ Hic homo diues habebat villicum, id est, villæ suæ custodem. Nam villicus à villa, dicitur. Est autem villa, locus extra oppida, rure, inter agros, ubi cuiuspiam oppidani cinis *villa* fruges & armenta ferantur.

¶ De filio prodigo scriptum est, quod quum cœpisset egerere, adhæsit vni diuini regionis illius, qui misit eum in villam suam, ut pasceret porcos. His cōsonat & illud: Quum *Luc. 15.* ducerent eum, apprehenderunt Simonem quendam Cyrenensem venientem de villa. *Luc. 23.*

DOMINICA NONA

villicus quis sit. ¶ Errore labuntur, qui putant oppidum muris & mœnibus cinctum villam esse, & villicum qui oppido præfectus est. Nam villicus propriè est gubernator villæ, & seruaror earum rerum, quas in villa sua habet dominus eius.

¶ Et differt ab œconomo, cui non solùm rerum, sed etiam pecuniæ domini sui cura & dispensatio commissa est.

Beda Salubriter discendum à villico. ¶ Porrò villici huius vocabulo discimus eos qui pecunias habent, non iam dominos suæ, sed alienæ potius rei dispensatores esse putâdos. Qui si iuxta huius serui exemplo, sedulo finiendæ villicationis ac rationis reddendæ tempus præuiderint, faciliè terrenorum omniû delectatione simul & dilectione nudati, plus sibi de amicis cõquirendis in futuro, quàm diuitiis in præsentì colligendis prospicere curabunt. Nunc autem (vt ait Chrysolto.) opinio quædam er-

C dispensatores esse non dominos. ronea aggenerata mortalibus auget crimina, minuit bona. Ea verò est, opinari quèd ea quæcunquè possidemus in vtu vitæ, possidemus vt domini. Et ideo etiam ea opportunè apprehendimus, tanquam bona præcipua. Sed contrarium est. Non enim nos vt domini in vita præsentì collocati sumus in propria domo, sed tâquam hospites & aduenæ, quò nolumus ducimur, & quo tempore nõ putamus. Qui nunc locuples est, in breui fit mendicus. Ergo noueris

Theoph. te esse dispensatorem alienorum, cui trãsitõrij vsus & breuis iura concessa sunt. Abiecto ergo ab animo dominij fastu, sumas humilitatem & modestiam villici. Quum autè non exercemus dispensationem operum ad libitum domini, sed ad proprias illecebras, commissis abutimur, criminosi villici sumus. Hinc diffamandi atque coram domino grauiter accusandi.

villa triplex. ¶ Porrò mysticè triplex villa vnicuique à Deo gubernanda committitur, vt eius fructus dispenseret fideliter. Prima villa est mundus iste, cuius fructus sunt pecunia, possessiones, domus, vestes, alimenta, ouium greges, pecora, armenta, de quibus dicit Psalmista, loquens de homine ad dominum: Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues vniuersas, insuper & pecora campi. Hæc omnis fideliter ad Dei voluntatem vel seruare, vel dispensare debet, ita vt quod alterius est nemò rapiat, & quod est aliis se-

chrysol. cundum Dei voluntatem erogandum, nullus auarè retineat

tineat. Diuitias enim accepisti, non vt inde lasciuias, sed vt in elemosynis expendas.

¶ Secūda villa est corpus propriū, quod custodiendum est, ne fortè per quinque sensuum portas ad animā mors ingrediatur. Iuxta quod deplorās Propheta: Mors, inquit, ingressa est per fenestras nostras. Porro corporis nostri (quasi cuiusdam villę) bona sunt membrorum, elegātia, sanitas, fortitudo, iuuetus, pulchritudo, & his similia. Quibus omnibus ad beneplacitum Dei vt iubemur, iuxta quod Apostolus docet, dicens: Corpus non fornicationi, sed Domino, subaudis, debetur. Et alibi: Obsecro vos per misericordiā Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.

¶ Tertia villa est vniuscuiusque anima, quę sollicitè custodienda est à cogitationibus malis, & nociuis desyderiis, & quibuscunque affectionibus prauis. De cuius custodia mādante domino scriptum est: Animam tuam sollicitè serua. Et alibi dicitur: Omni custodia serua cor tuum. Huius villę fructus sunt, sensuum viuacitas, acumen ingenij, memorię tenacitas, intelligentię claritas, scientię præterea atque artes honestę, quibus omnibus Deo non diabolo, iustitię, non peccato seruire debemus. Sed quotus quisque est, qui his ad mala non abutatur, & de horum abusu non accusetur apud Deum? Vndè subditur:

Et hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona illius.

¶ Ergo omnia bona, quibus vtimur in hac vita, id est, & bona huius mundi, & bona corporis, & bona animę, non nostra, sed domini sunt, à quo nobis vt eis ad suum beneplacitum vtamur, sunt concessa. Quid habes (inquit Apostolus) quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?

¶ Accepta autem bona domini dissipamus, quādo his nec ad ipsius honorē, nec ad propriam salutem, sed magis ad Dei offensam, ad proximorum iniuriam, aut scandalum, aut ad propriam perniciem abutimur.

¶ Dissipat autem hic villicus bona temporalia, non solum illicitè hæc in comestationibus, ebrietatibus, luxu-

D

*Ierem. 9.**1. cor. 6.**Roma. 12.**Deut. 4.**Prov. 16.**1. cor. 4.**Domini
bona quā
do dissipamus.*

DOMINICA NONA

riis, pompis, & vanitatibus, in vestibus, in sumptuosis ædificiis, in equis, & canibus nutriendis, in alea, & similibus, cōsumendo, sed etiam cum proximorum iniuria, per furta, fraudes, rapinas, vsuras, & per alias nefarias artes hæc acquirendo.

¶ Dissipat item & bona corporis, dum, verbi gratia, fortitudine ad vim alteri inferendam, sanitate ad turpia, pulchritudine ad yana abutitur, exhibens per hæc & similia membra sua arma iniquitatis peccato.

¶ Dissipat nihilominus & bona animæ, quando omne ingenij acumen, animi industriam, artes, scientiam, memoriam, cogitationes, desyderia, curas, ac transitoria transfert ad vana, aut certè hæc omnia perpetrands accomodat sceleribus. Ob hæc itaque & cætera huiusmodi, diffamatur iste rerum domini sui dissipator ante illum.

¶ Accusatur autem à multis. Primùm à diabolo, qui de sceleris quod suggessit, quum perpetratum fuerit, accusat peccatorem. Vndè & accusator fratrum dicitur, qui accusat illos ante conspectum Dei die ac nocte. Vndè August. Attabunt omnes ante tribunal Christi, & præsto erit diabolus, & recitabit verba professionis nostræ, & in faciem nobis obiciet quicquid fecerim⁹, & in quo peccauimus, & quid facere debebamus. Dicturus enim est ille aduersarius noster: Acquisime iudex, iudica istum esse meum ob culpâ, qui tuus esse noluit per gratiam.

¶ Secundò, accusabit propria conscientia, quæ seipsam velit nolit corâ omnibus proder: iuxta quod Apostolus perhibet, dicens: Testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter seinuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium, in die quum iudicabit Deus occulta hominum. Vnusquisque enim propriam conscientiam secum fert ad iudicium, non secus ac librum vniuersa quæ suggessit scelera continentem. Vndè in Apocalypsi dicitur: Iudicium sedit, & libri aperti sunt, & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum. Quisquis ergo formidat iudiciũ, propriam vt securius speret, corrigat conscientiam.

¶ Tertiò, accusat facti euidencia. Siquidem euidencia patratu sceleris, non eget clamore accusatoris. Nec potest quic-

E
Accusatur à multis peccator.
apoca, 12

Roma. 2.

apoc 20.

quicquam Deum latere, quandoquidem omnia nuda & aperta sunt oculis eius. Tunc opera suam sequentur auctoritatem, ut in operibus manuum suarum peccator comprehendatur. *Heb. 4.*

¶ Quarto, accusat angelica cura. Angeli enim qui semper vident faciem patris qui in cœlis est, omnia opera nostra annunciant, eos nimirum accusaturi, qui eorum consilia & instinctus contemnentes, sub sua custodia peccauerunt. *Mat. 18.*

¶ Quinto, accusabit omnis creatura. Unde scriptum est dicente domino: Inuocabo contra vos cœlum & terram. Et rursum a Ibi: Reuelabunt cœli iniquitatem eius, & terra consurget aduersus eum. Si quaeris ergo, ô peccator, quis te accusabit? utique totus mundus. Nam offenso creatore, offenditur omnis creatura. Quum enim cuncta Deus creauerit ad hominis ministerium & vtilitatē, & illa Deo obediunt homini ministrando, ipse verò inobediens fuerit creatori, mirandum non est si hunc accusabunt, quasi Deo ingratus, & qui creaturarum ministerio in Dei contumeliam sit abusus. Itaque tot testibus villicus iste conuictus non habiturus quid respondeat, illud quod scriptum est dicere poterit: Inuitauras testes tuos contra me. Multis igitur accusantibus se bonorum domini sui dissipatione diffamatus, ad reddendam, rationem euocatur. Unde sequitur: *Deut. 32. Iob. 20. Grego. Iob. 10.*

Et vocauit illum, & ait illi: Qui hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ, iam enim non poteris villicare. Ait autem villicus intra se. Quid faciam, quia dominus meus auferet à me villicationem? fodere non valeo, mendicare erubescio: scio quid faciam, ut cum amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas. Conuocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo, Quantum debes? &c.

¶ Tria magni terroris verba villicus iste audire compellitur.

¶ Primum est, verbum rigidae increpationis, scilicet: Quid hoc audio de te? hoc est: Quare talia audio de te? De te, in *Verbū in increpationis* quàm,

DOMINICA NONA

quam, sic meis ditato, in crassato, ac elato bonis, praue-
to in benedictionibus, rerum mearum constituto dispensato
re, & deprehenso dissipatore. Quare audio clamorem tan-
ta de te scelera resonantem, tam antiqua, tam longi tem-
poris vitia accusantem? Dissipasti bona mea temporalia, cor-
pus inquinasti, animam peccatis sordidasti & corrupisti.

Verbū dis-
cussionis. ¶ Secundum est verbum tremendæ discussionis, scilicet,
redde rationem villicationis tuæ. Sanè verbum anxiū, ver-
bum durum, verbum iugiter præmeditandum, & summè
pauendum, totius vitæ & omnium quæ cogitatione, loquu-
tione, & operibus gessisti, redde rationem.

Verbū di-
uulsivum. ¶ Tertium, est verbum amarissimæ diuulsivæ, videlicet
ab hac vita, scilicet, iam enim nō poteris villicare. In mor-
te enim omnis ab homine aufertur villicatio, ita vt exinde
nec bene nec malè possit operari. Et quis posset verbis cō-
sequi, quantus irruat animæ dolor, quantæ hanc præmane
angustia, quum instante iam hora mortis, intelligit sibi di-
ci, quòd ulterius villicare non possit? quum iam spatium
pœnitendi non datur vllum, quia iam tunc tempus reddendæ
rationis est, non villicationis exercendæ. Audiamus igitur
nunc consilium salutis, dum precibus & agenda pœ-
nitentiæ locus datur, audiamus dicentem: Ante iudicium
para iustitiam.

eccl. 18. ¶ Fidelis dispensator, qui de propria dispensatione confi-
dit, desiderat cum Paulo dissolui, & esse cum Christo. Is au-
tem cuius sunt vota terrena in exitu, grauitèr anxiatur.

chrysost. ¶ Et vocauit illum. Multis modis vocat Deus peccatorem
¶ Vocat enim hunc per internas inspirationes, vt quum se
Multis
modis vo-
camur. ¶ Vocat etiam per cœlestis verbi prædicationem,
vocat assiduis beneficiis, vocat multiplicibus flagel-
lis, vocat incutiendo timorem damnationis, vocat mortis
contemplatione. Vndè Chrysost. Quotidie nobis talia per
effectus exclamat dominus, ostendens nobis fruentem in
meridie sospitate, priùs quàm vesperscit exinanimem, &
alium inter prandia expirantem, & diuersimodè ab hac vil-
licatione discedimus.

¶ Docet etiam nos dominus huius patris familiæ exem-
plo, vt nō temere fidem demus rumoribus sinistris de pro-
ximo

ximo auditis. Non enim iudicare voluit villicum diffamam, nisi hunc prius ad se vocatum interrogatione discussisset, quod præcipue iudices decet imitari, vt neminem iudicent non auditum.

*Nūc citē
credendū
rumorib⁹
sinistris.*

¶ Simile quid legimus fecisse Deum, prius quàm Sodomam & Gomorrhæam iudicaret. Clamor, inquit, Sodomum & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis, Descendam & videbo vtrum clamorem qui venit ad me opere compleuerint, an non est ita, vt sciam. Non quòd Deum aliquid latere possit, sed vt nos doceat, humano more loquitur. Prius enim probare voluit missis eò duobus angelis, qui incolarum explorarent impietatem quàm iudicaret, quàm nefarias vrbes vnà cum scelerata gente cœlesti incendio crematas subuerteret.

Gene. 18.

Constituerat primum hominem in paradiso voluptatis eius loci colonum, vtique villicum & dispensatorem, sed domini mandata præuaricatus, ipsius bona & ipse dissipauit. Et quum veniret ipse discussionem facturus & exactus rationem, ipsumque vocaret, dicens. Adhæres vbi ille cōterritus fugit ad latebras, tamen frustra, quum Deum late-
*Discussit
culpā pro
thoplastis,*
tere nō posset demum villicationis suæ exactus rationem culpā omnē reiecit in mulierē, & illa iridem in serpentē,
Gene. 3.
& crimen quod humiliter confitendo expiare debebant, excusatione friuola exaggerabant. Quamobrem à villicatione illa deiecti, in mundum hunc ad multas calamitates & ad mortem quasi in quoddam ergastulum cum tota sua posteritate detrusi sunt.

¶ Cæterum, & nobis hoc ipsum dici intelligamus: Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ. Oportet enim nos manifestari ante tribunal Christi, vt recipiat vnusquisque prout gessit in corpore. Nec solum de magnis peccatis rationem exigemur, sed etiam de paruis, ipso iudice testante, quòd de omni verbo ocioso quod loquuti fuerint homines de ipso reddent rationem in die iudicij imò & de ipsis suis operibus bonis, qua scilicet intentione fuerint peracta. Quum accepero tempus, inquit, ego iustitias iudicabo. Quòd si iudicaturus, est iustitias, quantò magis iudicabit iniquitates?

2. Cor. 5.

Mat. 12.

Psal.

¶ No.

DOMINICA NONA

Vnde rationem exigemur.
2. cor. 6.

¶ Nouerimus itaq; nos rationem reddituros. primò (propterea dictum est) de nostro corpore qualiter illud custodierimus: templum enim est Dei dicente Apostolo: Nescitis quia corpora uestra templum sunt spiritus sancti? Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus.

¶ Secundò, de anima quam Dei filius pretiosa morte sua redemit & abluit.

2. cor. 6.

¶ Tertio, de variis ac multiplicibus cœlestis gratiæ donis qualiter his vsi fuerimus, vnde commonefacit nos Apostolus, dicens: Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.

Vt circa diuitias delinquantur.

¶ Quarto, de bonis temporalibus districtè requiretur qualiter acquisiisti, qualiter retinuiisti, qualiter expendisti. Malè acquirunt raptores, fures, simoniaci, vsurarij, deceptores & fraudulentij. Malè retinent nolentes aliena restituere, nolentes de sua abundantia egenorum inopiam leuare, sed multò magis ij, qui in pecunia totam spem suam constituentes, & eam inuidentes alijs, in terrâ morituri defodiunt. Malè expendunt, qui bona huiuscemodi, gula, alea, superbiæ pompa, delitijs carnis, vel quibuscumq; alijs superfluitatibus inutiliter turpiterq; dilapidant. Restituit Zachæus quondam publicanus in quadruplum quæ fraude sustulerat: de suis autem, dimidium dabat pauperibus.

Luce. 19.

¶ Quintò requiretur ratio de delitijs, & quidem grauis, præscribente voce de cœlo, & dicente: Quantum glorificauit se & in delitijs fuit, tantum date ei tormentum & luctum.

De diuitijs.

Apo. 18.

¶ Sextò, de prælatione & subditorum regimine ratio grauis & meruenda requiretur, perhibente scriptura & dicente: Iudicium durissimum his qui præsumunt, & potentes potenter tormenta patientur. Auditurus est quisque eorum:

De prælatione.

Sap. 6.

Matt. 22.

Mat. 26.

Amice, quomodo huc intraisti? per Christumne, an per nomen? Sed & illud: Amice ad quid venisti? ad onusne, an ad honores? ad delicias, an ad laborem? ad ædificationem, an ad subuersionem? Per quam intraisti portam, charitatisne an cupiditatis? sequitur: Quomodo vixisti? vt pastor, an vt prædicator? vt sacerdos, an vt sacrilegus? vt prælatus, an vt Pilatus? vt doctor, an vt seductor? Nec dari poterit ad huiusmodi digna responsio, iuxta quod scriptum est: Si repente interroget, quis respondebit ei?

Iob. 9.

Inter-

Interrogabitur item quibus in pascuis (id est, doctrinis) gregem meum pascisti? quomodo hunc à lupis & latronibus custodisti? quos labores, quas vigilias pro salute gregis mei sustinuisti? Vbi est grex qui datus est tibi, pecus inclytum tuum? Quid respondebit, o pastor & idolum? Illud certè: Non possum metuens respondere tibi.

*Hier. 13.
Zach. 11.
Iob. 9.*

Similem quæstionem fecisse legimus exploratores tribus Dan sacerdoti Michæ, dicentes: Quis te huc adduxit? Quid hic agis? Quam ob causam huc venire voluisti? Et quidem ipsius responsio non disconuenit nostri temporis plerisque prælatis. Hæc & hæc, inquit, præstitit mihi Michas, & mercede me conduxit, ut sim ei sacerdos. Et utique nunc paucideo gratis seruire volunt, iuxta quod per prophetam loquitur, dicens: Quis in vobis est qui claudit ostia mea? & incendat altare meum gratuito.

Iudic. 13.

Septimò, requiretur & de tempore, quod utique concessum nobis est ad agendum pœnitentiam, quo plerique abutuntur per superbiam, nec volunt pœnitere. Audiant dicentem: Heu lignum aridum, quid respondebis, quâdo omne tempus tibi impensum, requiretur à te qualiter fuit expensum? Nihil sanè pretiosius tempore, sed iam nihil vili reputatur. Hoc serò cognoscent pretiosi temporis contemptores, iurante angelo per viventem in secula seculorum, quia iam tempus amplius non erit, aptum scilicet pœnitentiæ & reconciliationi.

*Malach. 1.
K
De vsu tibi
poris.
Ancel.*

Apo. 10.

Octauò, de malis omnibus, cogitatione, loquutione, operatione, & omissione coram deo perpetratis, dictum est in utili seruo: Serue nequam, quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens utique cum vsuris exegissem illam? Nimirum quisquis dei gratiam in vanum acceperit hæc amittet, & qui in ea se dignè exercuerit, ipsius acquirat augmentum.

*Ratio de
malis per
peratis.
Luce. 19.*

Nonò, erit ratio reddenda de malis seu proximorum in nos offensis non dimissis, sed vltis. Exemplo nobis est in Euangelio is qui conseruo suo noluit dimittere, cui dictum est: Serue nequam, omne debitum dimissi tibi, quoniam rogasti me. Nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui sicut & ego tui miserus sum? Et iratus dominus tradidit eum tortoribus, quoad usque redderet vniuersum debitum

*De vltis
iniuriis.
Matt. 18.*

Et adiecit

DOMINICA NONA

¶ Et adiecit: Sic & pater meus cœlestis faciet vobis, si non dimiseritis vnusquisque fratri suo, de cordibus vestris.

HOMILIA SECUNDA
SVPER EADEM LECTIONE

A It autem villicus intra se. Quid faciam quia dominus meus aufert à me villicationem. Luc. 16.

¶ In præcedentibus dictum est de eorum quæ gesimus reddenda ratione, modò restat dicendum de reliquis duobus in Euangelica lectione comprehensis. Quorum primū est, de his quæ nobis maximè opus sunt præuisione. Alterum, de commendatæ prudentiæ imitatione.

L ¶ Circa primum dicitur: Ait autem villicus intra se: Quid faciam, quia dominus meus aufert à me villicationem? Intra se loquitur, quia nullum quem in hoc articulo consulat, inuenit amicum. Et meritò anxietur cui iam dictum fuit à domino, iam vltra non poteris villicare. q. d. Ad finem peruenisti, tempus est iudicij & rationis reddendæ, iam non poteris villicare, citò hinc abiturus, citò moriturus es & quidem post hanc vitam non est villicatio. Hic enim villicando seruimus, ibi requiescendo mercedem capimus, hinc acquirimus quod ibi possideamus. Hinc labor ibi præmium.

Quandū villicatur ¶ Nemo tamen putet in hac vita Deum cuiquam commissam auferre villicationem. Quinimò quam diu hinc viuatur licet agere pœnitentiam fructuosam, & esse domino villicum acceptum. Sed de morte intelligendum est, post quàm nullus erit precum aut meritorum locus, sed vbi ceciderit lignum, ibi erit. Qualis enim per mortem cecidit homo in carcerem, talis ante iudicium præsentabitur. Dicat igitur intra se qui se præcogitat mortuum, nec ignorat quàm iniquè se gessit in sua villicatione, dicat, inquam intra se & salutis consilium sollicitus inquirat: Quid faciam, quia dominus meus aufert à me villicationem? Fœlix qui de fine cogitat, fœlix qui quotidie se cogitat moriturum, fœlices quibus vitæ finis viuendi confer inritium. Sed deliberatè attende & rebus suis consilium inuestigantem. Sequitur enim:

Eccle. ix.

Fodere non valeo, mendicare erubescio.

¶ Duobus

¶ Duobus modis solet egenus consulere necessitati, aut ^M operando videlicet, aut mendicando, sed in neutro horum salutis suę præsidium villicus iste constituere voluit. Fodere, inquit, non valeo. Impotentem esse in opere, crimē est ^{chrysof.} vitæ inertis. Non enim timeret, si cōsueuisset affectare labores. Quam si secundum allegoriam accipiamus parabolam, utique post transmigrationem hinc factam nō est tēpus operandi. Vita præsens habet exercitium mandatorū, futura verò solatium. Si nihil operatus es hic, frustra in futurum speras. Nam in alia vita nec bona quibus adiuuetur ad gloriā potest anima operari, nec ipsa bona potest aliis emendicare.

¶ Operari quidem tunc non potest, quòd illius vitæ tēpus ^{Hyems} hyemi quodammodo comparatur, in qua arari non potest, ^{& aestas} tempus autem vitę præsentis æstati. Quamobrem ^{myst.} horatur pigrum Salomon, dicens: Vade ad formicam o piger, & consydera vias eius, & disce ab ea sapientiam. Quę quū non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.

¶ Mendicare, inquit, erubescio. Aeternæ vitę subsidia tunc emendicare fas non erit, quando iam istiusmodi mendicis dabitur nihil. Exemplo est quondam diues epulo, qui in ^{Luc. 16.} alia vita egenus hactenus nec guttam aquæ emendicare potuit. Ait iterum Salomon: Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo, & non dabitur ei. Sed nec ablata ^{Prom. 20.} villicatione fodere valemus, quia finita hæc vita (in qua tãtūm licet operari) nequaquam vltřā bonæ conuersationis fructum ligone deuoræ compunctionis licet inquirere. Mendicare, confusionis est, illo scilicet pessimo genere mendicandi quo virgines illæ fatuæ mendicasse referuntur, quæ ingruente tempore nuptiarum oleo virtutum deficiente sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo ^{Matt. 25} vestro, quia lampades nostrę extinguuntur. Sed reuersa sunt vacua, imò etiam dēdrato vanitatis earum crimine, non sine derisione sunt abiectæ. Ite, inquit, ad vendētes, & emite vobis. Hoc est, videte quid nūc vobis proderunt qui vos laudare consueverūt. Quilibet enim suam conuersationem quasi tunicam induit. Non est autem eam ^{chrysof.} exuere,

exuere, nec cambire cum alio.

¶ Aliter, Fodere non valeo. Quid enim est aliud fodere quam sanctarum exercitiis actionum terram mentis & corporis excolere? Terram fodimus, quum à nobis vitia extrahimus & virtutes inserimus. Mendicare erubescio, ne & mihi dicatur: Ne forte non sufficiat nobis & vobis.

*Mendica
si duplex*

¶ Est mendicatio bona, verbi gratia: quum à sapientibus mendicamus consilium salutis & doctrinam, & à sanctis mendicamus in litanis opem & intercessionem. Est & mendicatio mala & erubescenda, vbi nihil precibus impetratur, sed omnis boni perpetua comitatur egestas, & ideo, inquit, medicare erubescio. Vbi enim deficit meritum proprium, alienum frustra imploratur. Nec debet quisquā ab alio expectare, quod non meruerit ipse, quandoquidē viciique vix sua sufficiūt, vbi vix iustus saluabitur. Placeat itaque Apostoli fidele consilium, dicentis: Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim suo metemur, non deficientes. Sed attende quemadmodum salutis consilium villicus iste apud se cogitans reperit.

*1. Petr. 4.
Galat. 6.*

Scio quid faciam, vt quum amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas.

*N
parabole
intentio.*

¶ Salubre consilium reperit ad finem, qui malè exercuerat villicationem, vt scilicet daret pauca, recepturus plura, & in domos reciperetur aliorum, cui propria deficiebant. Et huc spectat tota presentis lectionis intentio, videlicet vt quisquis sibi malè conscius futurū Dei formidat iudicium, hic dum rerum domini sui potitur, beatos pauperes sibi facere curet amicos, quatenus impensæ miserationis commercio, & ipse apud Deum misericordiam consequatur.

¶ Quoties enim (inquit Chrysostom.) quis exitum suum percipiens leuat beneficio sarcinam delictorum, vel relaxando debita debitori, vel tribuens in opibus copiam ea quæ sunt Domini largiens, multos amicos & consiliarios acquirit præbituros sibi coram iudice testimonium bonitatis, non vocibus, sed bonorum operum ostensione. Quin etiam paraturos per testimonium refrigerij mansionem. Nihil autem est nostrum, sed omnia sunt diuina.

Ve quum amotus, inquit, fuerero à villicatione, recipiât me in domos suas, quasi dicat:

¶ Nunc scio quid maximè opus sit, vt quum per mortē mihi bona domini mei subtracta fuerint, per aliorum suffragia in vitam beatam recipiar. Diuites enim domos habēt in terra, pauperes autem præclaras mansiones habent in cælo, dicente ad ipsos domino. Beati pauperes, quia vestrū est regnum Dei. Libenter itaque diuites recipiant pauperes in aliquantulam rerum suarū partem & in domos suas in terra, vt à pauperibus recipiantur in cælo.

¶ Scio, inquit, quid faciam: Nam prius quàm amouear à villicatione, dum adhuc rerum Domini mei mihi permittitur dispensatio, earum largitione mihi amicos comparabo, qui me quum per mortem amotus fuerō à villicatione, in domos suas recipiant, vt nec fodere cogar, nec mendicare.

¶ Sed qualiter repertum consilium villicus effectui mancipauit attende. Sequitur.

Conuocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo, Quantum debes domino meo? At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque illi, Accipe cautionem tuā & sede, citò scribe, quinquaginta. Deinde alio dixit, Tu verò quantum debes? Qui ait, Centum coros tritici. Ait illi, Accipe literas tuas, & scribe octoginta.

¶ In villico hoc quem Dominus ericiebat de villicatu & O laudauit quòd in futurum sibi prospexerit, non omnia debemus ad imitandum sumere, e. Non enim aut domino nostro facienda est in aliquo fraus, vt de ipsa fraude elemosynas faciamus, aut eos à quibus recipi volumus in tabernacula æterna tanquam debitores Dei & domini nostri fas est intelligi, quum iusti & sancti significentur hoc loco qui eos introducant in tabernacula æterna qui necessitatibus suis terrena bona communicauerint, de quibus etiam dicit, quòd si quis alicui eorum calicem aquæ frigidæ dederit tantum in nomine discipuli, non perdet mercedem suam, sed etiam è contrario dicuntur istæ similitudines, vt intelligamus si laudari potuit à Domino cui

*Hinc ore
domini
villicus
laudatus.
Luc. 6.*

*Beda.
Sanè pa-
rabolam
intellige.*

Matt. 10

fran-

*vorabola
rum sco-
pum tātū
attende.
Luc. 18.
cadus.
corus.
Beda.*

fraudem faciebat, quantò ampliùs placeant domino Deo qui secundum eius præceptum illa opera faciūt. Sicut etiā de iudice iniquitatis qui interpellabatur à vidua comparationem duxit ad iudicem Deum, cui nulla ex parte iudex iniquus conferendus est.

¶ Cadus Græcè, amphora est Latine, cōtinens vrnas tres. Corus vetò modios triginta complectitur. Et est onus cameli. Porrò quòd de centum cadis olei quinquaginta scribi fecit à debitore, & de centum coris tritici octoginta, sic accipi potest, quòd omnis qui indigentiam cuiuslibet pauperis sanctorum, vel ex dimidia, vel certè ex quinta parte, quantum viginti, vel quinquaginta ad centum sunt adleuiauerit, certa suæ misericordiæ sit mercede donandus.

*Oleum e-
rogare.*

¶ Quid autem per oleum & triticum quæ villicus erogauit vt inde sibi pararet amicos aliud, quàm duplex eleemosynæ genus designatur? Nam oleū eleemosynas spirituales, triticum verò corporales significat.

*Erogare
triticum.*

¶ Si quis ergo de scientia quam à Deo accepit doctrinam impartitur ignorantibus, consilium dubitanti, correctionem delinquenti, merenti consolationem, remissionem inimico, supportationem tædioso, talis dat de oleo Domini sui. Quisquis ergo dicit se non posse fodere aut mendicare, saltè de oleo Domini sui erogare non negligat. Qui autem dat panem esurienti, sitienti potum, hospitium egeno, nudo vestimentum, infirmos aut carcerum ergastulis mancipatos visitat, iste domini sui triticum donat.

P

¶ Nec ociosum putemus quòd de oleo dimidiam, de tritico quintam partem erogauit. Nam plus est animabus immortalibus quàm mortuis corporibus subuenire. Maiorem facit eleemosynam qui impendit doctrinam ignorantibus, quàm is qui dat panem esurienti.

¶ Vnde Beda: Si ergo hi qui præbent eleemosynam de iniquo mammona faciunt sibi amicos à quibus in æterna tabernacula recipiātur, quantò magis hi qui spirituales largiuntur epulas, qui dant conseruis cibaria in tempore suo, certissima debent spe summæ retributionis erigi?

*Spiritua-
le munus
potius esse.*

¶ Et quoniam erogatio spiritualium eleemosynarum nullam post se relinquit diminutionem, imò potius incrementum, plus hinc quàm de bonis corporalibus est dispensandum.

Accipe,

¶ Accipe, inquit, cautionem tuam & sede, citò scribe quinquaginta. Cautio pro chartula debiti ponitur, quæ debitoris manu scripta est, in qua se debitorem recognoscit. Moraliter: Hæc cautio, peccatoris est conscientia, cuius testi- *Cautio tua quid.* monio à Deo venit iudicandus, sicut & Apostolus dicit gē- *Roma. 2.* tiles qui legem non habent, secundum suæ conscientię testimonium iudicandos.

¶ Cautionem hanc peccator quilibet debet diligenter accipere, sollicitè discutere, & dum tempus datur, inscripta illic iniquitatis suę debita emendãdo delere. Nam cum hac cautione exhiberi nos oportet ante tribunal Christi. Cautionem hanc protulit qui ait. Scit enim cōscientia tua, quia & tu crebrò maledixisti aliis.

¶ Et sede, inquit. Vt enim conscientiam tuam vti dignū est *Sede cito?* discutias, à cæteris curis te vacare necesse est. Citò scribe. *Eccle. 5.* Nam hic maximè mora sua cuique nociua est. Ne tardes, inquit Sapiens, conuerti ad dominum, & ne differas de die in diem, quia subitò dum non speratur veniet ira illius (id est, iudicium mortis) & in tempore vindictæ disperdet te. Villicus certè festinandum, non procrastinandum esse putauit, probè sciens tempus suę villicationis esse breue.

¶ Quod igitur ait: Citò scribe quinquaginta, quid aliud esse putemus, quàm remissionem peccatorū? Quinquagesimus *Remissio peccatorū notatur.* enim annus iubileus est secundum legem, id est, annus remissionis. Non ergo ne stat moras, non cunctetur quisquis *Leuit. 23.* suę villicationis reddendam rationem formidat. Festinet sibi parare patronos & facere amicos, cum adhuc rerum domini sui dispensatione potitur, quandoquidem in alia vita mendicare non licebit. Nam siue illic quispiam emere voluerit vitam æternam, nec vndè emat habebit, sed nec ibi venditor erit, nec accipere mutuò potest, nec cum aliquo cābire, sed nec precibus quicquā obtinere nec dono.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et laudauit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset: quia filii huius seculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt.

¶ Hic nobis documentum datur de commendabilis prudentiæ imitatione. Et laudauit Dominus villicum iniqui- *Q*
tatis
p

DOMINICA NONA

tatis non de facta fraude, sed de prudentia qua sibi in futurum prouidit. Laudauit etiam Dominus opus villici istius, quod etsi non in se, in suo tamen laudandum est significato. Quicquid enim habemus, domini nostri est. Vnde si de huiusmodi suis bonis nobis collatis largas elemosynas faciendo nobis in futurum prospexerimus, & ipsi ab eo laudabimur. Itaque laudauit illum Dominus, quia prudenter fecisset.

vt seculi sapientia denotatur. ¶ Audiant nunc, inquit Beda, sapientes huius seculi, vt stultam sapientiam deserere, & sapientem Dei stultitiam discere queant, quanti eorum sapientiam diuina aequitas estimauerit, quos non verè prudentes, sed in generatione sua prudentes esse commemorat, iuxta quod alibi dicitur:

Esa. 5. Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & corâ vobismet.

Jerem. 4. ipsis prudentes. Necnon & amatores æternæ vitæ filios lucis appellando, non aliud eos qui sapientes sunt vt faciant mala, bene autem facere nescierunt, quàm filios arguit esse tenebrarum. Filij autem lucis, & filij huius seculi vocatur quomodo filij regni & filij perditionis.

filij huius seculi vt prudentiores. ¶ Attendamus quemadmodum filij huius seculi prudentiores sunt filijs lucis. Nam quomus quisque est cui tanta est cura placendi Deo, thesaurizandi in cœlis, patronos & amicos lucrificandi, vitandi peccata, virtutum studio insistendi, quanta est cura atque diligentia filijs huius seculi se bene pascendi atque vestiendi, acquirendi sibi patronos in hoc mundo, magnatumque fauorem, terrenas congregandi diuitias, honores & dignitates adipiscendi? Cauti sunt euitandis rerum temporalium damnis, euadendis hostiũ insidijs, terrarq; mariq; lucris se standis, dormitantibus interim filijs lucis in his quæ Dei & æternæ salutis sunt.

Filij lucis ardentiores. ¶ Nam & ipsis Apostolis dormitantibus, discurrebat Iudas vt Christum traderet. Quis tanto studio curat Deo placere, quanto se comere atque ornare cernuntur vanæ mulieres vt placeant mundo? Vnde Hierony. Heu nos feruentissimi sumus in terrenis, fragilissimi in cœlestib⁹, & summam in rebus paruis exhibentes alacritatem, ad maiora tepescimus. Celerem habituræ finem res sine fine queruntur, cœlestes diuitias, immortales honores, pigra quadam dissimulatione negligimus. Sed & ij quorum erat anima-

rum

rum salutem curare, nunc in vtranque aurem obdormiuif-
se videntur, hæreticis interim & subuersoribus negotium
suum vigilanter & strenuè peragentibus per prouincias &
regna impigrè discurrendo, vt discipulos post se abducât,
vt nefarios suæ cõiurationis homines multiplicent, vt dog-
mata sua (vtique animarum venena) vbique diffundant.
Porro catholicorum defendendæ fidei veritati diligentia
studiûmque simile nullum est.

¶ Sed inter hæc est aduertendum, non dixisse Dominum
filios huius seculi filiis lucis prudentiores esse simpliciter,
sed in suo genere & suo modo, scilicet in negociis & secu-
laribus rebus pertractandis, attamen filij lucis simpliciter
& verè prudentiores vel in hoc vno sunt, quòd filij lucis ef-
se malunt potius quàm tenebrarum. Nam licet bubones
& noctuæ melius noctu videant quàm homines, simplici-
ter tamen melior & acutior est visus hominis quàm illo-
rum, quorum intuitû nox illuminat, dies cæcat. Noctu qui-
dem & in tenebris vident ad hoc solûm, vt prædam rapiât.

¶ Ad quid autem tendit prudētia filiorum huius seculi, nisi
vt decipiant pauperem & inopem? Insidiatur, inquit, vt ra-
piat pauperem. Hæc est planè prudentia furum, fraudulē-
torum, raptorum, vsurariorum, sacrilegorum, simoniacorû
ambitiosorum, homicidarum, adulterorum, & similibum,
quorum quisque in nocte & in tenebris peccatorum, ab-
sente sole iustitiæ, suæ voluptati quasi cuidam prædæ rapi-
dæ intentus est. Sequitur:

*Et ego vobis dico, Facite vobis amicos de mammo-
na iniquitatis.*

¶ Audiamus fidele consilium quod ipse nobis impartiri di-
gnatur à quo sumus iudicandi, ipsum nobis putemus dice-
re: Alij consulant vobis vanitates, diuitias, honores, carnis
voluptates, ego Saluator vester, Deus vester, & redēptor
vester vobis dico: Facite vobis amicos de mammona ini-
quitatis. Vt ergo in sua manu homines post mortem quip-
piâ inueniant, eis ante mortē dicitur, diuitias suas in quo-
rum manibus ponât. Porro quod Hebræi dicunt māmōna,
Latinè diuitiæ vocantur. Ac si dicat: Facite vobis amicos
de diuitiis iniquitatis. Hoc quidam malè intelligentes ra-

R
filij lucis
simplici-
ter prudē-
tiores.

prudētia
pessimorû

S
Cōsiliū
salutis.

Grego. 18
mor.
Māmōna
August.
de ver. do.

piant aliena, & aliquid inde pauperibus largiuntur, & putant se facere quod præceptum est. Intellectus iste corrigendus est. De iustis laboribus elemosynas facite. Non enim correpturi estis iudicem Christum. Si de præda inopis dares aliquid iudici ut pro te iudicaret: si hoc ille fecerit, tanta vis est iustitiæ, ut & tibi displiceat. Noli tibi pingere talem Deum, Fons iustitiæ est. Nolite ergo elemosynas facere de fœnore & vsuris. Si tales pecunias habetis, de malo est quod habetis. Zachæus dixit: Dimidium bonorum meorum domine do pauperibus. Et ne reus aliunde teneretur: Si quid, inquit, aliquem defraudavi, reddo quadruplū. Siquidem dona iniquorum non probat altissimus. Et iterum: Qui offert sacrificium de substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris.

LUC. 19.

Eccle. 34.

¶ Itaque de diuitiis quæ conquiruntur ex scelere, vel ex mercimonio corraduntur iniquitatis, non putet se quisquæ acquirere adiutores salutis, quum scriptum sit: Victimæ impiorum abominabiles Domino. Quomodo enim fieri posset, ut huiuscemodi diuitias diuina iustitia probet, quas etiam terrena condemnat? De his igitur amici faciendi non sunt, sed per eas, his quorum sunt restituendo, nobis amicitiam læsam redimere studeamus. Sed & citò reddendæ sunt, imò proiciendæ ne malefactor reperiat in malo perseverare.

PROV. 15.

*Diuitiæ
cur mam
mona in-
quiritatis.*

*Augu. de
verb. do.*

*Diuitiæ
ut decipi-
unt.*

T Cæterum, diuitiæ vndecunque tandem sint, dicuntur mammona iniquitatis plures ob causas. Primò, quæ non sunt nisi iniquis (ut dicit Beda) qui in eis constituunt spem atque copiam beatitudinis suæ. A iustis verò quum hæc possidentur, est quidem ista pecunia, sed non sunt illis diuitiæ nisi cælestes & spirituales, qui indigentiam suam spiritualiter suppletes exclusa egestate, miseriæ, beatitudinis copia ditabuntur. Porro si veras queris diuitias, illæ sunt quibus Iob nudus abundabat, quando in Deum cor plenum habebat. Istæ autem ab iniquitate appellantur diuitiæ, quia veræ non sunt, paupertate plenæ sunt, & semper obnoxia casibus.

¶ Secundò, dicuntur mammona iniquitatis, quòd sperantes in se decipiunt, & in fine destitutos derelinquunt. Decipiunt enim eos qui has putant suas esse & non sunt, quod patet tam in signo exigendæ rationis, nempe & de alic.

alieno, quàm in signo oblationis. Deus enim quando vult, has iustè tollit à possidentibus tanquã sua, vt qui diues cõspiciebatur, repente destitutus omnibus oberret egenus.

¶ Tertio, dicuntur mãmona iniquitatis, quia variis diuitiis *Ambro.* mm illecebris nostros auaritia tentat affectus, vt velimus seruire diuitiis, quod vtique est idolorum seruitus.

¶ Quarto, quia vt plurimum iniquè acquiruntur. Vndè Basiliius: Si successeris patrimonio ab iniustis congregata cepisti. In pluribus enim præcessoribus, necesse est aliquem reperiri qui iniustè vsurpauerit aliena. Ponatur autem vt nec pater exegerit. Sed vndè diuitias habes? si dicas: à me ipso, ignarus Dei es, non habens notitiam creatoris. Si verò à Deo, dic nobis rationem propter quam eas accepisti.

An non Domini est terra & plenitudo eius? Ergo si communis Domini nostra omnia sunt, erunt & conseruorum nostrorum. Hæc ille. Illæ dicuntur opes nequitie quascun- *Theoph.* que dominus dederit ad impendia necessitatis fratrum ac conseruorum, nos verò tenemus nobis.

¶ Quinto, dicuntur & sunt diuitie iniquitatis his qui eis in *Diuitie* supbia, & superfluitatibus, in comestationibus & ebrietatibus, in voluptatibus & luxuriis vtuntur & abutuntur. Sũt *iniquos* enim & incitamenta & nutrimenta ferme omnium peccatorum. Quum ergo iniquos faciant diuitie, quum non merito vocentur diuitie iniquitatis? *faciunt.*

¶ Sexto, dicuntur diuitie iniquitatis, id est, inæqualitatis, quia inæqualiter ab hominibus possidentur, quia deus omnibus vtendas concessit.

¶ Verum quia iniquitatis fuimus villici nequiter retinentes quod deputatum est ad opus aliorum, non est omnino manendum in hac crudelitate, sed impartendum est pauperibus, vt recipiamur ab eis in tabernaculis cœlestibus, iuxta quod subditur. *Theoph.*

Vt quum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.

¶ Exponit quod prius dixerat, vt quum amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas. Siquidem mansiones æternæ, domus sunt eorum quibus impenditur misericordia. Domus, inquam, eorum nõ possessione quæ eas possideant,

DOMINICA NONA

fideant sed causa, quòd scilicet causa sunt suis benefactoribus has possidendi. Ecce quàm sit vtile diuitias pauperibus erogare. Nūquam enim apud Deum perire poterit, quod fidelis benignitas erogauerit, quod delictorum memoria erit, vbi testimonium pietatis affuerit.

Leo papa

*vt homo
moriens
deficit.
parabola
triū ami-
corum.*

¶ Vt quum defeceritis, inquit, s. per mortem. Tunc enim deficit vita, deficit mūdus, deficiunt amici & parentes, deficiunt opes, deficit tempus, ac possibilitas bene operandi, ¶ Dicitur parabola de quodam habente tres amicos, quorum primum dilexerat plūs quàm se, Secundum dilexerat æquē vt se, Tertiū minus ceteris omnibus & minus quàm se. Itaque amico abeunti ad iudicium mortis & amicorum illorum fidem imploranti, primus daturum se illi spondit quo mortuus tegetetur. Secundus promisit se illum ad sepulchrum vsq; comitaturū. Tertius autem pollicitus est, tam morientē quàm mortuum se fideliter prosequuturū.

¶ Amici isti sunt: Primus, opes & diuitiæ. Secundus, parentes & propinqui: Tertius, pauperes & egeni. Dicitur puta: Duobus primis hominem in morte destituētib; sola misericordia comes est defunctorum. Bene ergo dictum est:

*orego. 11.
mor.*

Recipiant vos in æterna tabernacula, quia misericordia ipsis impensa, causa est vt illic recipiamini. Si ergo eorum amicitii tabernacula æterna acquirimus dantes, pensare debemus quia patronis potiùs munera offerimus, quàm

*August.
de ver. do.*

egenis dona largimur. Qui sunt enim qui habebunt tabernacula æterna, nisi sancti Dei? Et qui sunt qui ab ipsis accipiendi sunt in tabernacula æterna, nisi qui eorum indigentia seruiunt, & quod eis opus est, hilariter subministrant?

*chrysost.
ars artiū
elemosy-
na.*

¶ Igitur ars artium est eleemosyna. Non enim nobis domos fabricat luteas, sed vitam perennem impendit. Singulorum artium alia alterius adminiculo indiget. Quum autem misereri oportet, nullius alterius, sed solius volūtatis est opus. Regnum ergo cœlorum precari iubemur ex pauperibus. Sic enim instituit sapientia Dei, vt hi qui in mundo sunt abiectissimi, precium summum & thesaurum omnium maximum, vitam scilicet æternam, quodam modo no-

Marc. 10.

bis vendere possint. Da pauperibus, inquit, & habebis thesaurum in cœlo.

D O.

*V*um appropinquaret Iesus Ierusalem
 videns ciuitatem fleuit super illam, di-
 cēs: Quia si cognouisses & tu. Luc. 19.

¶ In hac lectione tria nobis consyderan-
 da proponuntur. Primum est, benigna
 Saluatoris compassio. Secundum est, ca-
 lamitatis superuentura denūciatio, ibi: Quia venient dies
 in te. Tertium est, in templo negociātium seuera eiectio,
 ibi, Et ingressus in templum.

¶ Circa primum est aduertendum, quod ea quæ in presen- A
 ti Euangelio describuntur, facta sunt Dominica in ramis
 palmarum. Veniente enim Christo à Betbania in Hieroso-
 lymam, occurrerunt ei super a sellum sedenti turbæ multæ
 cum ramis arborum. Et quum iam venisset ad descensum
 montis oliueti, cœperunt omnes turbæ gaudentes laudare
 Deum voce magna super omnibus quas viderant virtuti-
 bus, dicentes: Benedictus qui venit rex in nomine domini
 pax in cœlo, & gloria in excelsis. Conuenerat vndique de
 regione Hierosolymam ad celeberrimam paschæ solenni-
 tatem hominum maxima multitudo, quum iam ad ipsam
 appropinquaret, vt in ea mortem suscipiens humanum ge-
 nus saluaret.

Lucæ. 19.

¶ Videns ergo ciuitatem in qua post lapsum dierum quin-
 que erat passurus, de qua prius dixerat mortis suæ locum
 designans, Non capit Prophetam perire extra Hierusalem
 videns inquam, ciuitatem famosissimam laudibus, poten-
 tissimam ciuibus, abundātem diuitiis, affluentem delitiis,
 & splendidis pulcherrimam ædificationibus, hanc videns
 corporali visu exterius gloriosam, & intuitu suæ diuinita-
 tis quæ super eam mala erant ventura prævidens, fleuit su-
 per illam. Fleuit inquam, pius redemptor certò venturam
 ipsius ruinam quam ipsa ignorabat, dicens: Quia si cogno-
 uisses & tu, subaudis, feres, quæ modò quia nescis, quod
 imminet exultas.

*Hierosoly
 ma qualis
 Lucæ. 13.*

¶ Fleuisse frequenter Christum legimus, risisse nunquam
 Dixerat enim: Væ vobis qui ridetis nunc, quia plora-

Lucæ. 6.

rabitis & flebitis.

B *vera christi patet humanitas.*
philip. 2. ¶ Sanè ex eo quòd fleuit dominus, vera in ipso humanitas agnoscitur, qui affectiones humanæ mentis (nempe condolere & compati) lachrymis & fletu se assumpsisse demonstrat. Habitu, inquit Apostolus, inuentus vt homo. Patet nihilominus mira ipsius pietas, qui inimicorum suorum à quibus post breue tempus erat interficiendus, commertum excidium gentiliq; pessimæ iustam perdicionem, cū fletu prænucciabat. Et (vt ait Cyrillus) miserabatur eorum Christus, qui vult omnes homines saluos fieri. Quod nobis non paruisset, nisi per aliquid humanum fieret euidentis. Effusæ autè lachrymæ, signa tristitiæ sunt. Dolebat igitur pius dominus humano affectu talis templi, tantæq; ciuitatis futuram euerisionem. Hierusalem, inquit, Hierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt. Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.

Fleuit christus inter honores.
Prou. 14. ¶ Fleuit autem inter summos honores à turbis sibi cum ingenti lætitia applaudentibus exhibitos, vt nos doceret mundi huius lætitiã & doloribus admixtam esse, & in fletu breui conuertendam, iuxta quod scriptum est: Risus dolore miscbitur, & extrema gaudij luctus occupat.

Beda.
Mundan⁹ honor ad similitur. lætitiã vt tēperãda.
eccl. 11.
1. Cor. 7.
Gregori⁹
C ¶ Fleuit proinde Christus, quia homines flere docuit. Et vtique, inter vanos mundi applausus & honores maior est sapienti flendi causa quàm gaudendi. Quid enim aliud est mundanus honor, nisi spuma, fumus, somnium? Spuma est quia inflat: fumus, quia cæcat: somnium, quia mox euanescit. Temperanda est igitur humanæ mentis lætitiã tam mortis quàm futuri cogitatione iudicij, sed & meditatione aduersitatis tam præteritæ quàm futuræ, iuxta quod Sapiens monet dicens: In die bonorum non immemor sis malorum. Vndè & per Apostolum dicitur: Qui gaudent tã quam non gaudentes sint. Quia si qua est, præsentis temporis ita est agenda lætitiã, vt nunquam amaritudo sequentis iudicij recedat à memoria, quatenus dum mens pauida extremæ vltionis timore transfigitur, quantum nunc præsens lætitiã, tantum post ira subsequens temperetur.

Prou. 28. Hinc nanque scriptum est: Beatus, homo qui semper est pauidus

pauidus : qui verò mentis est duræ , corruet in malum .
 Sequentis enim ira iudicij tantò tunc districtor portabi-
 tur , quantò nunc & inter culpas minimè timetur . Itaque *Quid in-
 ter hono-
 res pensan-
 dum.*
 qui mundanis delinitur honoribus , ad mortem se propere
 meminerit . Nam & domini mortem principes sa-
 cerdotum tunc tractabant , quando venientem turbæ po-
 pulorum cum regiis atque etiam diuinis laudibus suscipie-
 bant .

¶ Sanè , Christum dominum nostrum quater fleuisse legi-
 mus , tametsi non dubium sit eum pluries fleuisse . Primò e-
 nim fleuit in natiuitate , iuxta illud : Primam vocem simi-
 lem omnibus emisit plorans . Vndè Augustinus super illo , *Fleuit
 christus
 nascens .
 sapien. 7.*
 ductus est Iesus in desertum , dicit : Quum iacet in cunabu-
 lis paruulus , suffundit lachrymis vultum , similèmq; se mor-
 talibus , lachrymis prodit . Vndè etiam canit ecclesia : Vagit
 infans inter arcta conditus præsepia .

¶ Titis suis lachrymis humani generis calamitates testatur
 Siquidem in originali iustitia nati non planxissimus , at
 nunc in peccato conceptum , & natum ipsa miseranda car-
 nis conditio cogit infantem plangere . Puer enim qui nasci-
 tur , incipit à ploratu . Lachrymæ sunt testes miseræ : non-
 dum loquitur , & iam prophetat , videlicet quòd ad ærum-
 nas & fletum nascatur . *August.*

¶ Secundò , fleuit dominus Lazarum resuscitaturus à mor-
 tuis . Vndè ait Euangelista : Et lachrymatus est Iesus . Istæ *Fleuit su-
 per Lazæ
 rum .
 10an. 11.*
 domini lachrymæ humanæ mortis amaritudinem prote-
 stantur . Si enim homo non peccasset , ad requiem cœlestis
 regni , & vitam angelorum fuisset sine morte transferend⁹
 Itaque lachrymatus est amici sui mortem dominus , quòd
 necesse sit vniversos tali sine transire .

¶ Tertio , fleuit (sicut iam dictum est) futurum excidium ci-
 uitatis , & vnici illius templi toto orbe venerandi irrepara-
 bilem ruinam . Vndè & apud Marcum scriptum habes : Et *Marc. 13.*
 quum egredererur de templo , ait illi vnus ex discipulis su-
 is : Magister , aspice quales lapides , & quales structuræ . Et
 respondens Iesus , ait illi : Vides has omnes magnas ædifi-
 cationes ? Non relinquetur lapis super lapidem qui non de-
 struatur .

¶ Potius tamen deflebat damnationem obstinatæ gentis

Quis maxime deflendus quàm lapidum ruinam. Si cognouisses, inquit, & tu, subaudi, fletes. Et utique nemo deflendus magis illo, qui cæcamente sese ac malum sibi paratum non præuidens, in peccatis quæ deflere debebat, exultat. Planxit sanè dominus his suis lachrymis mundanæ vitæ vanitatem, quàm minimè considerant qui per eam quasi aues laqueo & quasi pisces hamo à diabolo capiuntur.

Fleuit in cruce.
Heb. 5. ¶ Quarto, fleuit piissimus humani generis redemptor in cruce, quum iam fellis & aceti poculum accepisset: tunc enim pro nobis effuso sanguini, etiam lachrymas addidit. Vndè ait Apostolus: Preces supplicationesque cum clamore valido & lachrymis offerens exauditus est pro sua reuerentia. Has autem lachrymas iam morti proxims fudit ad patrem ex desiderio nostræ salutis, simul vnà docens, nos deum contriti cordis lachrymis placare.

Quid christus defleuit. ¶ Itaque fleuit nascens hominum in hanc vitam cum culpa atque miseria calamitosum ingressum. Fleuit super ciuitatem, hominum cū multa vanitate progressum. Fleuit super Lazarum, hominis pœnalem egressum: In passione sua multiplices & varios hominum delinquentium defleuit excessus.

Esaiæ. 22. ¶ Vocat equidem & nos Dominus ad fletum & ad planctum, ad caluitium, & ad cingulum sacci, quod fletu nobis

Quæ ex fletu bona pueniunt & lachrymis opus esse cognoscit. Ex fletu enim & piis lachrymis anima purgatur, illuminatur, lætificatur, corroboratur & eleuatur. De primo dicit Psalmista: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Petrus Apostolus negationis crimen lachrymis abluit, dū egressus foras flebat amarè. Et mulier illa quæ erat in ciuitate peccatrix, iisdem quibus Domini pedes rigauit lachrymis, etiam cunctas animæ suæ sordes diluit & deterfit. Quid plura? Nemo flens ad deum accessit, qui nõ impetrauit quod voluit.

Lucæ. 22. ¶ De secundo, videlicet quod pio fletu anima illuminatur illud in Apocalypsi dictum putemus: Collyrio inunge oculos tuos vt videas. Lachryma enim compuncti cordis, interioris oculi collyrium est, quo peccatum (quod interiori visui caliginem inducit) consumitur & amouetur.

Lucæ. 7. ¶ De tertio, scilicet quod fletu sancto anima lætificatur, in

Chrysof. ¶ De secundo, videlicet quod pio fletu anima illuminatur illud in Apocalypsi dictum putemus: Collyrio inunge oculos tuos vt videas. Lachryma enim compuncti cordis, interioris oculi collyrium est, quo peccatum (quod interiori visui caliginem inducit) consumitur & amouetur.

Apoc. 3. ¶ De tertio, scilicet quod fletu sancto anima lætificatur, in

¶ De tertio, scilicet quod fletu sancto anima lætificatur, in

Euangelio dicitur: Beati qui lugent quoniam ipsi consolantur. Et Psal. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Hinc etiam virgo Sarra in oratione domino confitetur, dicens: Post tempestatem tranquillum facis, & post lachrymationem, & fletum exultationem infundis. Tunc autem post pias lachrymas plenariè deus animam lætificabit, quando implebitur quod scriptum est: Absterget deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quæ prima abierunt.

*Ex fletu
gaudium
Mat. 5.*

Tob. 3.

Apo. vii.

¶ Quarto, ex pio fletu anima corroboratur ad ardua subeundum, iuxta illud: Abij amarus in indignatione spiritus mei, manus enim domini mecum erat, confortans me. Roboratur autem ad tolerandum aduersa, ad aduersandum vitia & peccata, & carnis ac mundi illecebras proterendas.

*Fletus cor
roborat.
Ezech. 3.*

¶ De quinto, illud quod scriptum est, moraliter accipi potest. Multiplicatae sunt aquae, & eleuauerunt arcam in sublime à terra. Nec dubiè, quin lachrymae piæ assiduitate multiplicatae in caelum usque animam euehant. Undè dicit August. super illo, Regnum caelorum vim patitur. Vim facimus rapiendo regno caelorum, non dominum compellendo, sed flendo. Ait Bernardus: O humilis lachryma, tua est potentia, tuum regnum. Tu conspectum iudicis non vereris, tu inimicis accusantibus silentium imponis. Sola ingredieris ante deum, sed nunquam sola, nec vacua redibis.

Gene. 8.

¶ Quod autem irriguo lachrymarum complurimi carent, G facit in primis nimia terrenarum rerum sollicitudo. Terra enim quæ in altos est tumulos congesta, arida est. Similiter arida est terra siriens & sabulosa. Non secus, ij qui diuitias in immensum congerunt, nec unquam saturantur acquisitis, à gratia piæ lachrymandi steriles & aridi sunt derelicti, ita ut illis superuenisse videatur maledictio, quam montibus Gelboe David imprecatus est, dicens: Montes Gelboe, nec ros nec pluuia veniat super vos, nec sint agri primitiarum.

*Undè la.
chrymarum
carentia.*

*Maledictio
o Gelboe.
2. Reg. 17.*

¶ Hanc eadem lachrymarum carentiam & ariditatem facit mentis exærcatio, eorum videlicet qui in vanis sese oblectantes,

DOMINICA DECIMA

oblectantes, superuentura sibi non præcogitant mala. Sicut enim calor æstiuus aquarum lachrymas exsiccat, sic & æstuans amor carnalium voluptatum peccati lachrymas aufert: Igitur abdicandæ sunt huiuscemodi voluptates & abiiciendæ, iuxta quod scriptum est: Recedite à me, amare flebo.

*Esai. 22.
cor duru
lachrymas
nescit.*

¶ Denique id ipsum facit per iram, odium, inuidiam, crudelitatem, inobedientiam cordis induratio. Nam sicut intensum frigus in glaciale duritiem conuertit aquas, ita & malitiæ frigus lachrymam constringit, ubi enim abundat iniquitas, charitas refrigescit. Et utique iisdem causis nec illi flebant quibus hîc dictum est: Si cognouisses, fletes & tu, ut patet per hoc quod subditur:

Et quidam in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.

¶ Quum enim ciuitas sanguinum præsentis abundantie cæcra delitiis, carnis se voluptatibus daret, & ventura mala non prospiceret, in die sua quæ ad pacem ei esse poterant, habebat. Quum autem in bonis præsentibus pacem habuerit, manifestatur quum subditur. Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Si enim à cordis ipsius oculis mala quæ imminebant abscondita non essent, læta in præsentibus prosperis non fuisset.

*vana prosperitas
dies tua.* H *Pax in peccatis.* ¶ Itaque diem suam, in qua pacem ciuitas peccatrix habebat, tempus appellat mundanæ prosperitatis: quæ dies i deo ipse esse dicitur, quia temporis beneficio non ad dei voluntatem, sed ad suas voluptates utebatur. In hac die tua, inquit, habes quæ sunt tibi ad pacem. Non quidem ad veram pacem, sed ad pacem tibi, ubi liberius delitiis & voluptatibus vaces.

PRON. 27. ¶ Est enim pax mundana, quam diligunt impij, ut sine obstaculo, atque timore peccent. Ex qua pace criminum & omnium vitiorum sordes ipsi contrahunt, quomodo rubiginem ferrum vacans. Huius pacis & prosperitatis tempore abscondita sunt ab oculis eorum, quæ illis ventura sunt mala. Præsens nanque prosperitas facit, ne futura confyderetur, & præcaueretur aduersitas. Quamobrem scriptum est: Ne gloriaris in crastinum, ignorans quid superuentura

uentura pariat dies. Et alibi: Nescit homo finem suum: sed sicut pisces capiuntur hamo, & aues laqueo, sic capiuntur homines in tempore malo, quum eis extemplo superuenerit. *Eccle. 9.*

¶ Fleuit itaque pius dominus mala, quæ in ultionem suæ I mortis impiæ Iudæorum genti erant superuentura. Defleuit & eorum cecitatem (vt dictum est) qui hæc superuentura mala nec præuidere, nec ab aliis denunciata credere uoluerunt, iuxta quod Ieremias propheta lamentatur, dicens: Non crediderunt reges terræ, & uniuersi habitatores orbis, quoniã ingrederetur hostis & inimicus per portas Ierusalem. *Ad Iude. 0. vt uenit Christus. Thren. 4.*

¶ Quinetiam & in mundum hunc quasi ad grandem uanitatibus occupatam uenit ciuitatem. Exiui, inquit, à patre, & ueni in mundum. Nam & in terris uisus est, & cum hominibus conuersatus est. Vidit mundi uanitatem, quæ decipit, eius lasciuiam quæ inficit, eius iactantiam & superbiam quæ deiicit. Fleuit, & flendos docuit homines mundanos, qui si ruinam mundi cognoscerent, utique flerent & ipsi. *vt in mundum huc uenit. Ioan. 16. Bar. 3.*

¶ Et quidni flerent, ubi omnis pulchritudo redigitur in uermes & putredinem, diuitiæ in paupertatem, sanitas in infirmitatem, uita in mortem, potencia in seruitutem, honor in ignominiam, plausus in planctum? Et quum nihil uideamus stabile in hoc mundo, ipsa particularis creaturæ ruina designat, & testatur aliquando totum mundum deficere. Sed ista abscondita sunt ab oculis insipientium, qui mundi pace in sua diferuntur. De quibus scriptum est: Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. *Miseria mundi mutatio. 1ob. 21.*

¶ Porro moraliter etiam ad peccatricem animam uenit Christus, sicut ipse ait: Ecce anni tres sunt, ex quo ueni quærens fructum in ficulnea hac. Venit, inquam, ipse qui solus nouit quid sit in homine, & cuncta eius opera considerat. Nam omnia nuda & aperta sunt oculis eius. Unde & ipse ait: Transiens per te uidi te, & eras nuda & confusione plena. Hanc animam plangit Christus pastor bonus, qui de ouis perditæ gaudet inuentione. Porro si anima consideraret & præsentem suum statum in culpa, & quem *Luc. 13. Ad animam ut Christus uenit. Heb. 4. Ezec. 16.*

DOMINICA DECIMA

*Thren. 2.
Esa. 49.*

*Grego.
Quæ no-
bis sint
præuidē-
da.*

Ioan. 14.

*Eccle. 7.
1. Ioan. 1.*

quem horrere habet futurum in pœna, vtique cum Christo fletet semetipsam. Sed fallax in peccatis delectatio propinquæ mortis consyderationem tollit, tollit timorem iudicij, tollit formidinem gehennæ. Hanc Propheta plangit dicens: Sordes eius in pedibus eius, nec recordata est finis sui. Hinc Propheta alius fideliter monet, dicens: Mementote istud & confundamini, redite prauaricatores ad cor, sollicitè præmeditantes quàm nobis erit terribilis hora nostræ resolutionis, qui pauor mentis, quanta tunc omnium malorum memoria, quæ obliuio transactæ felicitatis, quæ formido est consyderatio iudicis. Tunc maligni spiritus egrediente anima sua opera requirunt, tunc mala quæ suaferunt replicant, vt sociam ad tormenta trahant. Vnus tantùm in hominibus extitit, qui ante passionem suam libera voce dixit: Iam non multa loquar vobiscum, venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Quis autem alter hoc dicere audeat, quom scriptum sit: Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens? Et iterum: Non est homo iustus super terram, qui faciat bonum, & non peccet. Hinc Ioannes dicit: Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.

¶ Quid itaque miseri dicturi, quid acturi sumus, qui innumera mala commisimus? Quid requirenti aduersario, & multa sua in nobis inuenienti dicemus, nisi quòd solum est nobis certum refugium, solida spes, quia vnũ cum illo facti sumus, in quo princeps huius mudi, & suum aliquid requisit, & inuenire non potuit, quoniam solus est inter mortuos liber, & à peccati seruitio veraci libertate solui-mur, quia ei qui verè liber est vnimur. Itaque mortis tempore iam nos rapere non valet, quia eius membra effecti sumus, in quo non habet quicquam.

HOMILIA SECVNDA

Veniēt dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coangustabunt te vndique. Luc. 19.

¶ In Homilia præcedenti dictum est de piissima Saluatoris compassione, nunc superest dicendum, Primò de superuentu.

peruenturæ calamitatis denunciacione. Secundò, de negociantium in Dei templo seuera, sed digna eiectione, tibi: Et ingressus in templum.

¶ Circa primum pensanda sunt domini verba, quibus impiæ ciuitatis excidium inuitabile prænuñcians, ait: Si cognouisses (nempe quæ tibi superuentura sunt) utique & ipsa mecum te fieres. Quia uenient dies in te, id est, aduersum te, quæ nunc in hac die tua habes ea quæ sunt ad pacem tibi. Quadragesimo nanque post Christi in cælos ascensionem anno, hi dies subuersionis eius aduenerunt. Et aduerte, quòd tempus prosperitatis nomine diei in numero singulari superiùs significauit: uerùm plurali numero nunc significat tempus aduersitatis. Siquidem modica fuit prosperitas, si calamitatibus eorum compareretur.

¶ De quarum calamitarum magnitudine Iosephus ex ipsorum gente sacerdos exterminium, & gentis & ciuitatis suæ descripturus dicit: Ex omnibus quæ Romano imperio parent, solam nostram ciuitatem contigit ad summum felicitatis gradum procedere, eamque ad ultimos casus deponi. Denique omniù post cõdita seculares aduersitates si cum Iudæorum calamitatibus conferantur, superatũ iiii non ambigo. Hæc ille.

In prologo libr. de Iud. bel.

Incõparabilis in dæorũ calamitas.

¶ Nec mirum, quandoquidem gens illa sicut ceteras gentes omnes ad accepta cælitus beneficia ingratitude, ita & magnitudine scelerum excessit. Quod utique dicti scriptoris eorum uerbis ostenditur. Ait enim:

¶ Non quidem recusabo dicere quæ dolor iubet. Puto si Romani contra noxios venire tardassent, aut hiatu terra deuorandã esse ciuitatem, aut diluio periturã, aut fulgura, aut Solomitana incendiã passuram. Multò enim magis impiam progeniem tulit, quàm illa pertulerat. Hæc ille.

li. 6. c. 28 Sodomorum gente Iudæi peiores.

¶ Siquidem Dei filium in lege & Prophetis sibi longè ante promissum, iam præsentem inuidia atque odio cæci cognoscere noluerunt, sed blasphemauerunt, sed crucifigentes interemerunt. Nihilominus tamen eos longanimitas Dei totis quadraginta annis in sua malicia perdurantes expectauit ad pœnitentiam: quinetiam portentis hos, & quidem horrendis, ut futura mala resipiscentes euaderent admonuit, teste eodem Iosepho, qui de his

Iudæi portentis moniti.

in

DOMINICA DECIMA

in hunc qui sequitur modum, dicit:

li. 7. c. 27 ¶ Supra ciuitatem sydus stetit simile gladio, & per annum perseverauit cometes.

portentiū secundum. ¶ Sed & ante primos belli motus ad diem festum azymorum populo conueniente (erat autem dies octauus mensis Aprilis hora noctis nona) circum aram itémque templum, tātum lumen effulsit, vt clarissimus dies putaretur. Et hoc vsque ad mediam permansit horam, quod imperitis quidem bonum augurium esse videbatur, factorum verò peritos exitiale portentum non latuit.

portentiū tertium. ¶ Eodémque festo die etiam bos quum ad hostiam duceretur, agnum in medio phani peperit.

portentiū quartum. ¶ Orientalis porta interioris templi, quum esset ænea atque grauisissima, & vix à viginti viris clauderetur, ferrisque ferro iunctis obserraretur, pessulósque altos haberet in saxum limen demissos, vno perpetuo lapide fabricatum, visa est noctis hora sexta patere. His autem curriculo per custodes templi magistratui nunciatis, ascendit ille, vicque eam potuit claudere. Verùm & hoc iterū ignaris quidem signum optimum videbatur. Prudentiores verò, templi tutamen sponte sua dissolutum iri cogitabant, & hostiū domum esse.

Portentiū quintum. ¶ Post dies autem festos vigesimoprimum die mensis Maij, larualis quædam imago visa est fidem superans.

portentiū sextum. ¶ Sed & ante solis occasum visi sunt per inane ferri currus totis regionibus, & armatæ acies tranantes nubila, & ciuitatibus circumfusæ.

portentiū septimum. ¶ Festo autem die, quem Pentecosten vocant, nocte sacerdotes intimum templum more suo ad diuinas res celebrandas ingressi, primum quidem motum quendamque strepitum senserunt. Postea verò subitam vocem audire quæ diceret: Migremus hinc.

Portentiū octauum mirabile. ¶ Iesus quidam filius Anani plebeius & rusticus, quadriennium prius quàm bellum gereretur, in summa ciuitatis pace atque opulentiâ, quum ad festum diem venisset quo attegiâ in honore Dei componi in templo ab omnibus mos est, repente exclamare cœpit: Vox ab oriēte, vox ab occidente, vox à quatuor ventis. Vox in Ierosolymam & templum. Vox in maritos nouos, nouâsque nuptas. Vox

ptas. Vox ad omnem hunc populum. Atque hæc interdum noctuq; omnes ciuitatis vicos clamitans circumibat. Nonnulli autem virorum insignium aduersum omen indignè ferentes, corripunt hominem, multisque verberibus afficiunt. Ille autè neque pro se, nec ad eos qui se multabāt secretò quicquam loquutus, eadem quæ priùs vociferans perseuerabat. Magistratus autem rati quod erat verum, magis diuinum esse hominis motum, ducunt eum ad Romanorum præfectum. Vbi plagis vsque ad ossa laceratus, neque supplex quicquam fuit, neque lachrymauit, sed vt poterat inclinans maximè, flebiliter vocem ad singulos icus respondebat: Væ væ Ierosolymis. Albino autem interroganti (is nanque iudex erat) quis esset, vel undè ortus, aut cur ista diceret, nihil retulit. Non priùs autem cessauit, donec eum Albinus furere iudicatum dimisit. Ille autè ad belli vsque tempus, neque adibat quenquam ciuium, nec quenque vidit. Sed quotidie velut orationem quandã meditatus, væ væ Ierosolymis querebatur. Sed nec imprecatur est, quum in dies singulos multaretur, nec victum offerentibus benedicebat. Solaverò eius responsio ad omnes erat id triste præfagium.

¶ Maximè autem diebus festis vociferabatur, idque per annos septem, & quinque menses continuos faciens, neque voce rauior fuit, neque laborauit, donec obsidionis tempore perfectis auguriis, ipse quieuit. Supra murum enim circumiens, iterum væ væ ciuitati, & phano ac populo voce maxima clamitabat.

¶ Quum autem ad extremum addidisset: Væ etiam mihi, lapis tormento missus eum statim peremit, animamque adhuc illa omnia legentem dimisit. Hæc ille.

¶ Nec tamen vnquam inter tot portenta, tantæque malorū imminentium præfagia, illè durè cervicis populus ad resistenciam potuit emolliri, vt scelera sua agnosceret. vt securum iræ cœlestis iam in arborem sterilem vibratam effugeret, dignosque faceret penitentię fructus.

¶ Vt autem impia ciuitas vltioni diuinæ pateret, nec in ea relinquerentur qui digni essent iram Dei precibus auertere, priùs quàm Romanus superueniret exercitus, diuinitus admoniti sunt fideles (quorum multi tum in ea

q vrbē

C
 insanabili
 malitia
 caritasq;
 Iudaorū.
 Fideles se
 cedere præ
 moniti.

DOMINICA DECIMA

*Quando
cepit ciui-
tas obside-
ri.*

vrbe erant) vt secederent ultra Iordanem in regnū Agrippæ in ciuitatem nomine Pellam. Agrippa enim confederatus erat Romanis. Itaque cum imminente solennitate Paschali (in qua prius Christum occiderant) innumerabilis hominum multitudo circumpositis regionibus Ierosolymam (prout legitimum erat) conuenisset, circumuallata à Romanis, & obsideri cœpta est ciuitas, ad eò vt hanc egredi & effugere nemo facile posset. Porro fames in ciuitate iam clausa ob tantam hominum multitudinem, ad quos nihil alimonix inferri potuit, atrocius omni bello grassabatur,

Li. 7. c. 19

Fames

horreda.

Latrones

fame atro-

ciores.

¶ Nam teste Iosepho, palàm nulla erant frumenta. Irrumpentes autem seditiosi & latrones, scrutabantur domos. Et siquidem inuenissent aliquid eos qui negauerant uerberabant: si uerò nihil inuenissent, quasi celauissent diligentius, tormentis itidem afficiebant. Habendi autem argumento erant corpora miserorum, quum ea quæ solidis uiribus starent, abundare cibo putarentur. Tabidi autem transigebantur, nec rationis esse uidebatur statim fame mortuos occidere.

¶ Porro ditioribus tam manere in ciuitate quàm profugere, par erat causa petendi. Nam quasi transfugere uoluissent, propter patrimonium quisque occidebatur.

¶ Multi clam substantiam suam uno frumenti modio qui ditiores erant, itemque pauperes hordei, permutarunt. Inclusi deinde intimis adium tectis, quidam summa penuria infectum (id est crudum) triticum comedebant.

*Mensa nul-
la.*

Rabida

fames.

¶ Et mensa quidem nusquam apponebatur, sed incoctum subtrahentes igni cibum, diripiebant. Inedia magnitudo pudorem omnem, omnemque reuerentiam excludebat. Nam & uxores uiris, & filij parentibus, & quod miserimum, matres cibum infantibus ex ipso ore rapiebant, & marcessentibus inter manus charissimis nemo parcebat, quin uitæ guttas auferret.

*Nulli par-
siem.*

¶ Edentes uerò talia non latebant, sed ubique aderant qui ista diriperent. Nam sicubi clausam domum uidissent, eos qui intus erant, cibum capere hoc suspicabantur indicio, statimque ruptis foribus irruerant, uictumque iam contusum dentibus ex gutture penè reuocabant, ipsi faucibus

cibus strangulatis Pulsabantur autem senes, ne cibum defenderent, lacerabantur mulieres, ea quæ haberent in manibus occultentes, nullaque miseratio vel cani capitis, vel infantix, sed abstractos pueros à matrum ore pendentis, humo allidebant.

¶ Si quis autem incurrentes anteuenisset, quòdque rapturi fuerant, deuorasset, tanquam si læsi, crudeliores erant Horrenda audituq; quis patiebatur in vnus panis cõfessionẽ, & vt vnum pugnum farinae abditum indicaret. Porro honoratioris & diuites ad tyrannos perducebantur, quorum alij insidiarum falsò accusati, occidebantur, alij quia Romanis proderat ciuitatem. Et plerunque delator subornatus agebat, quòd profugere voluissent.

¶ Sigillatim quidem iniquitates eorum explanare non potero. Vt autem breuiter dicam, neq; aliam ciuitatẽ vnquam talia perpessam puto, neq; vllam nationem post hominum memoriã malitia ferociorem fuisse. Deniq; ciuitatem ipsi euertere, & Romanos inuitos hanc tristem admittere victoriam coegere, tardiùsque venientem in templũ ignem penè traxere. Nam & quum ardere superiorem ciuitatem vidissent, neq; doluere, neq; lachrymauere, sed apud Romanos qui hæc paterentur inuenti sunt.

*Nota 10-
sephi ver-
ba.*

*Incensũ
templi Iu-
deis impu-
tatur.*

cap. 24.

D

*omnia
plena mor-
tuũ.*

¶ Item in sequentibus: Iudæis autem cum exeundi facultate omnis etiam spes salutis adempta est, auctãque iam fame, tota domus ac familia depascebatur. Et tecta quidem plena erant mulieribus exanimatis atque infantibus, viarum autem angusta senibus mortuis. Adolescentes autem & iuuenes turgidi, velut vmbre mortuorum per oppidum volitabant, & vbi quem casus occupauerat, decidebant. Sepelire autem funera nõ poterat præ labore, & eos quibus aliqua vis supererat, pigebat, & propter multitudinem mortuorum, & quòd de ipsis erat incertum: Nam & super eos quos sepelierant, multi moriebantur. Multi autem ad sepulchra priùs quàm fati dies adueniret viui, pperabãt, neque luctus in illis calamitatibus, neque fletus erat, sed fame superabantur affectus.

¶ Siccis autem oculis qui tardiùs morerentur eos qui ante se peribant, intuebantur. Alterum verò silentium ciuitatem plenãq; mortuis nox comprehederat. Et latrones his

*Latronũ
crudelitã
inaudita,*

q ij acer.

DOMINICA DECIMA

acerbiores (domus enim tantum sepulchra erant) & cada-
uera spoliabant, & velamina corporibus detrahentes, cum
risu egrediebantur. His gladiatorum mucrones propinabant,
nonnullisque iacentium adhuc spirantes ferri experiendi
causa transuerberabant. Si quis autem manum rogasset,
aut ferrum sibi commodari, quo famem euaderet, superbi-
simè negligebatur. Illi autem primo quidem, sumptu pu-
blico iubeant mortuos sepeliri, quum putorem ferre non
possent. Deinde quod non sufficiebant, in valles eos ex
muro precipitabant. Quas circumiens Titus, ubi plenas
cadaueribus vidit, altaque sanie labefactis corporibus de-
fluentes, ingentuit, & extentis manibus Deum testabatur,
factum illud suum non esse.

*Hostis ip-
se misere-
tur.*

*Numerus
cadauerum,
vna por-
ta elatorum*

¶ Item in sequentibus, cap. 28. Aninus Eleazari filius, tras-
gressus ad Titum per vnam portam, quæ sibi credita fue-
rat, centum & quindecim millia & octoginta dixit elata
cadauera, ex quo die castra prope ciuitatem posita sunt, ex
die quarta decima Aprilis, vsque ad Calendas Iulij. Hæc au-
tem immensa est multitudo. Nec tamen vel ipse fuit appo-
situs portæ, sed publicam mercedem diuidens, mortuos ex
necessitate numerabat. Sepultura autem fuit, elatos ex op-
pido proiicere.

¶ Post hunc autem nobiles profugi, omnia mortuorum sex-
centa millia portis eiecta nunciabant. Aliorum verò nu-
merum minimè posse comprehendere. Quum autem feren-
dis cadaueribus viui non sufficerent, congesta in maximis
ædibus cadauera sunt inclusa.

*Res hor-
renda.*

¶ Postquam autem muro circumdata ciuitate ne herbas
quidem legere iam liceret, ad hoc necessitatis quosdam fuis-
se compulsos, vt vel cloacas rimarentur, boùmque veterem
fimam alimentum haberent. Stercus inde collectum, &
quod nec visui quidem tolerabile fuerat, cibus erat.

¶ De his autem qui ad Romanos transfugerat dicit, quod
apud illos velociorem ad exitum reperiebant satietatem
ea quam domi reliquerant fame. Aderant autem inflati ex
inedia, & velut morbo intercutis aquæ turgidi. Deinde va-
cuata replentes corpora distumpebantur, nisi quod periti
desideria cohibuissent, paulatimque cibum dissueto cor-
pori obtulissent.

¶ Verum

¶ Verum & eos qui hoc modo seruantur, & alia plaga suscepit. Quidam enim apud Syros, qui in exercitu erant ex transfugis deprehenditur, è simo ventris aureos colligens. Transglutientes enim eò veniebant, quòd cunctos seditiosi seruantur, & maxima vis auri fuerat in ciuitate. Verum hac arte per vnum detecta, toris castris fama percrebuit, quòd auto perfugæ pleni venirent. Arabum autem multitudo, & Syri scissis ventribus supplicium ministrabantur. Et hac ego clade nullam credo sauiorem contigisse iudæis. Vna enim nocte duorum millium patefacta sunt viscera.

Mirabile dictu.

Idem lib. 7. cap. 24. de Templi excidio dicit.

¶ Templum planè Dei sententia iam dudum igne damnauerat, euolutisque temporibus aderat fatalis dies, qui erat decimas mensis Augusti, quo etiam prius à rege Babyloniorum fuerat concrematum. Ex ædibus autem causam principiumque sumpsit incendium.

Excidiu templi.

¶ Sed quis hoc multu deshedu non putet, vt opus olim quod audiuius, aut vidimus maximè admirabile tam extructionis genere, quàm magnitudinis, itemque munificentie in singulis rebus, & glorie, quæ de sanctis habebantur, ita cõciderit, vel ex hoc capiat solatiu quòd vti animalibus, ita etiam operibus, locisque fatum sit ineluctabile?

Cap. 16.

¶ Mirabitur autem in eo etiam retroacti temporis fidem: nam & mensẽ (vt dictum est) eumque diem seruauit, quo primu à Babylonis templum erat incensum. Et à prima constructione templi, quam Salomon rex inchoauerat, vsque ad hoc excidium quod euenit secundo anno principis Vespasiani, mille centum triginta colliguntur anni, & septem menses, & dies quindecim.

Nota tẽ. pũ dura. tionis tẽ. pli.

¶ A posteriore verò quam secũdo anno Cyri regis Aggeus fecerat vsque ad excidium quod Vespasiano imperate sustinuit ciuitas, anni sexcenti triginta nouem, & dies quadragintaquinque.

¶ Dum autem templum incenderetur, cædes erat infinita deprehensorum. Nec actæ fuit ætatis miseratio, aut reuerentia castitatis. Sed & pueri & senes, & sacri ac prophæti, similiter interficiebantur, vnæque supplices cum repu-

Gladus sine misericordie ratiõe grassatur.

DOMINICA DECIMA

gnantibus necabantur, flammâque vterius progrediens cum morientium gemitu concrepabat. Et pro altitudine quidē collis ardentisque operis magnitudine, totam quis ardere crederet ciuitatem.

¶ Iam verò multi fame marcidi, in mortem penè luminibus clausis, post quàm ignē tēpli videre in quęstus interim clamoremq; vires receperunt. Et quidem collē in quo tēplum erat euelli radicitus quis putaret, ad eò plena bello erant omnia, quòd & sanguis igne largior esse, pluresque interfectoibus interfecti videbantur. Sed & terra omnis cadaueribus tegebatur, & supra corpora mortuorum gradientes milites cursum fugientium sequebantur.

Cap. 25. ¶ Et captiuorum quidem omnium, qui toto bello comprehensi sunt nonaginta & septem millium comprehensus est numerus. Caterorum verò qui more hostium per omne obsidionis tempus perierunt, decies centena millia fuerunt. Horum plerique gentiles fuere, sed non indigenæ. A totis enim regionibus (vti superius dictum est) ad azimorum diem festum congregati, bello subito circumfusi sunt, vbi primò quidem illis peitiferæ lues ex loci angustia nasceretur deinde citius fames.

Quam ca ¶ Quòd autem caperet tantam hominum multitudinem *pax homi* ciuitas, certum erat ex his qui ante sub Cestio fuerant. *nūciuitas* Numeratis enim tunc viris ciuitatis, prout Florus Neroni significare cupiens contemnti nationem, à pontificibus petiit, vt si quo modo possent multitudinem numerarent. Illi autem quum dies festus adesset, qui pascha vocatur, quando à nona quidem hora vsque ad vndecimam hostias cadunt, per singula quidem contubernia non pauciorum quàm decem hominum fiunt (solum enim epulari nō licet) multi etiam vicini conueniunt. Hostiarum quidem ducenta & quinquaginta millia, & quingentas numerare. Fiunt autem vt denos epulatores per singulas hostias imputemus vices centena, ac septingenta millia, sancti omnes & puri. Nec enim leprosis aut alio modo secundum legem immundis participare sacra permittebatur, sed ne alienigenis quidem, nisi qui ad iudæorum ritum trāslati religionis causa venissent. Tunc igitur tota gens fato conclusa est, & facta hominibus ciuitas bello obsidebatur.

batur. Itaque superat omnem humanam & diuinitus emisit fam pestem numerus peremptorum, quos partim palam occidere, partim capere Romani. Rimantes enim cloacas & sepulchra diruentes, quos offendissent iugulabant. Inuenti sunt autem ibi quoque plus quam duo millia, quorum alij manu sua, plures autem mutuis se vulneribus interfecerant, quum alios fames corripuisset.

¶ Et talis quidem finis obsidionis Ierosolymorum fuit. Ita. F
 que neque talis ac tantæ ciuitatis antiquitas, neque ingen- Ciuitates
 tes diuitiæ, neque per totum orbem terræ diffusa notio, cellentia
 nec magna religionis gloria quicquam iuuat, quominus pe- singularis
 rirer clarissima ciuitas, & apud omnes prædicatissima. sic perit.
 Hæc ille.

¶ Nec mirum. Siquidem incomparabile scelus interfectio-
 nis Christi, tali fuit ultione vindicatum. Prædictum ei fue-
 rat à Christo: Ierusalem Ierusalem quæ occidis Prophe- Mat. 23.
 tas, & lapidas eos qui ad te missi sunt. Quoties volui con-
 gregate filios tuos quemadmodum gallina congregat
 pullos suos sub alas, & noluisti? Ecce relinquetur vobis
 domus vestra deserta. Sed quo modo hoc fieri deberet,
 & qualiter hoc factum est, præsentis lectione prophetan-
 te domino comprehensum est. Quæ lectio convenienter
 hoc anni tempore, id est, mense Augusti, in Ecclesia recita-
 tur, quod eodem tempore (prout iam recitatum est) Ieroso-
 lymorum ciuitas in suorum ultionem scelerum iudice Deo
 excidio mulctata est. Benè ergo & verè futurorum præsci-
 in assumpta carne humana Deus dixit:

Venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui val-
 lo, & circumdabunt te, & coangustabunt te vndique &
 ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt. Et
 non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non
 cognoueris tempus visitationis tuæ.

G
 ¶ Venient, inquit, dies in te. Isti sunt dies super hanc ciui- Ezech. 22.
 tatem vaticiniis prophetarum prænnunciati, sicut per Eze-
 chielem prædictum est: Ciuitas effundens sanguinem in
 medio sui, vt veniat tempus eius quæ polluta es in sangui-
 ne qui à te factus est. Appropinquare fecisti dies tuos. Cir-
 cundabunt te, inquit, inimici tui, id est, in tua exitia

Num. 24. cum ingenti exercitu Romani principes, Vespasianus scilicet, qui bellum incepit & vastauit regionem, & huius filius Titus, qui ciuitate obsedit, & hanc simul vnâ cū gēte, & templo irreparabili deleuit excidio. De his inimicis uaticinante Balaam ante multa secula fuerat prænunciatum Venient in trieribus de Italia, & superabūnt Assyrios, uastabūntque Hebræos.

Vallum quid. ¶ Quomodo autem circundaturi essent eam ostendit, dicens: Circundabunt te inimici tui vallo. Est autem vallum concathenatura facta de palis & lignis transtuerfaliter ipsius palis innexis. Romani enim ciuitatem obsidentes, tres aggeres circa eam comportauerunt uallis munitos, ut nulli vel egrediendi vel ingrediendi facultas esset. Dignè autem ciuitas vallo ab hostibus circundatur, quæ Christi captiua spinea corona circūdederit. Sequitur:

Dignè Iu d. xi. obsidione circūdat. ¶ Et circundabunt te, scilicet hostes. Sua enim præsentia corporali hanc hostilibus armis obsidentes, nullo ferente auxilium circūdederunt, quia & ipsa Christum dominum hostili animo, & callidis insidiis circūdederat, sicut in Euangelio dicitur: Ambulat Iesus in templo, in porticu Salomonis. Circūdederunt ergo eum Iudæi, & dixerunt ei: Quousque animam nostram tollis? Quod etiam Propheta ex ipsius domini persona conqueritur, dicens: Circūdederunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me. Et rursus, Circūdederunt me canes multi, consilium malignantium obsedit me. In horto etiam ubi se illis permisit laternis, & facibus, gladiis, & fustibus circūdederunt eum. Sequitur:

¶ Et coangustabunt te undique. Valde enim angustati fuerunt in obsidione Iudæi: intus enim (sicut ostensum est) extrema inedia & peste consumebantur, sed & seditiosorum gladiis passim sine ulla miseratione cadebant, de foris autem exitiali bello premebantur.

¶ Qui autem fame cogente exire potuerunt ut ad recoellendam animam saltem radices quodcunque aggressæ olus colligerent, in manus hostium incidebant. Et quoniam tantus erat captiuorum numerus, ut tutè custodiri non possent, euulsis oculis, & manibus amputatis, ad ciuitatem quasi ad certæ mortis ergastulum redire compulsi.

pulsi sunt. Hæc illis longè antè Moyses ipse prædixerat. In omni terra tua obsideberis intra portas tuas, & comedes fructum vteri tui, & carnes filiorum tuorum & filiarum tuarum quas dederit tibi dominus, in angustia & vastitate qua opprimer te hostis tuus. Hoc factum esse in obsidione Iosephus refert, dicens:

Deut. 28.

Li. 7. ca.

13.

H

Mater p
prium co-
dit infan-
tem.

¶ Mulier quædam Maria nomine, filia Eleazari, ex regione trans Iordanem, genere, ac diuitiis nobilis, quæ fugerat Ierosolymam, cum cæteris obsidione premebatur. Huius alia quidam bona tyranni diripuerunt quæ in oppidum cõportauerat: Reliquias verò venditorum, irrupentes domum eius satellites quotidie auferebant. Grauitèr autem mulier indignabatur, proptereaquæ raptoribus sæpissimè maledicens eos contra se vehementiùs irritabat, quum neque iratus neque miserans eam quispiam vellet interficere. Sed victum quidè parâdo aliis sibi parabat. Vndique autem adempta iam spe victus acquirendi, fames visceribus & medullis eius irrepserat. Plus tamen hanc iracundia quàm fames succedebat. Igitur vi animi ac necessitate impulsâ aduersus naturam excitatur, raptôq; filio quem lactentem habebat, miserum te ait infans in bello & fame & seditione, cui te seruauero? Apud Romanos etiam si vixeris seruiturus es, fames autem præuenit seruitutem. His verò seditiosi sauiores sunt. Esto igitur mihi cibus, & seditiosis furia, & humanæ vitæ fabula, quæ sola deest calamitatibus Iudæorū. Et hoc dicens simul occidit filium, coctūque medium comedit. Adopertum autem reliquum seruauit. Ecce aderam seditiosi & contaminatissimi nidoris odore capti, mortem ei statim nisi quod parasset ostenderet minabatur. Illa verò bonâ partè se reseruasse respondens, aperit filii reliquias. Illos autem horror cœpit atque demètia, visuque ipso diriguerunt. At mulier, & hic, inquit, est verè filius meus, comedite, nam & ego comedi. Nolo sitis aut sermina molliores, aut misericordiores matre. Quòd si vos mea sacrificia repudiatis, ego quidem comedi, reliquū eius me manebit. Post hoc illi quidem trementes exierunt, ad hoc solū timidi, vixq; hoc sibi matri cessere. Mox autem repleta est eo scelere tota ciuitas, & vnusquisque ante oculos sibi cladem illam proponens, tanquam hoc ipse

DOMINICA DECIMA

ipſe admiſſiſſe horrebat ab omnibus autem quos ſames vr-
gebat, properabatur ad mortem, & beati appellabantur
qui prius quam id paterentur, interiſſent. Citò autem Ro-
manis nunciata eſt illa calamitas. Porro Cæſar ſuper hoc
Deum placabat: ſiquidem Iudæis pacem obtuliſſet, eiſque
liberam propoſuiſſet omnium obliuionem quæ commiſe-

*Iudæis ſu-
um impi-
randum.
exitium.* rant. Illos autē pro concordia ſeditionē, bellū pro pace, p-
ſatietate atque opulentiā famem optaſſe, & qui propriis
manibus templum quod ipſe eis ſeruaviſſet, incēdere cœpe-
rant, huiusmodi alimentis eos eſſe digniſſimos. Verunta-
men ſcelus huius nefandi victus ruina ſeſe patriæ aperta
*Titus vt
Iudaicum
ſcelus exe-
cratur.* rum, neq; relicturū in orbe terræ vt Sol inſpiciat ciuitatem
in qua matres ſic veſcerentur. Hanc calamitatem ſibi ſup-
induxerant, qui Chriſtum dei filium in cruce ſtrientem a-
ceto cum felle potauerunt. Tres dictæ calamitates ciuita-
tis captionem præceſſerunt. Iam aliæ tres ſequuntur.

*ciuitatis
euerſio.* ¶ Poſt captionem nanque ciuitatis ſecuta eſt auerſio, quæ
designatur quum dicitur: Et ad terram proſternent te. Cun-
ctā nanque ædificiā, turres, & muros ciuitatis deiecerunt
in terram: Ipſi enim verum & viuum templum diuinitatis
corpus Chriſti, morte violauerunt atque ſoluerunt, ita vt
in terram per ſepulturam ceciderit.

*Iudæorū
occiſio.* ¶ Quinta calamitas fuit, ipſorum Iudæorum occiſio, quæ
notatur ibi: Et filios tuos qui in te ſunt, id eſt, Iudæos qui ti-
bi geniti ſunt ſubaudi, proſternent ad terram ſine vlla mi-
ſericordia trucidando. Quod præuidens Ieremias lamen-
tabatur, dicens: Iacuerunt in terra foris puer & ſenex. Vir-
gines meæ & iuuenes mei ceciderunt in gladio interfecti
Thre. 2. in die furoris tui. Hæc meritò paſſi ſunt qui Chriſti filios,
discipulos ſcilicet & fideles ad mortem vſque fuerant per-
ſequuti.

*Omnimo-
da deſolā-
tio.* ¶ Sexta calamitas fuit omnimoda ipſius deſolatio, quæ
ibi notatur: Et non relinquent in te lapidem ſuper lapidē,
ſecundum quod prædictum fuerat per prophetam: Sion
quasi ager arabitur, & Ierusalem quasi acervus lapidum
Mich. 3. erit, & mons templi in excelsa ſylvarū. Relictū non eſſe la-
Grego. pidem ſuper lapidem, etiam ipſa iam eiſdem ciuitatis
transmigratio atteſtatur. Quia dum nunc in eo loco con-
ſtructa eſt vbi extra portam fuit domus crucifixus, prior
illa

illa Ierusalem funditus est euerfa.

¶ Nam quum Romani euerfa ciuitate abiiffent Iudæi qui feſe in ſpeluncis & ſyluis abdiderant, egreſſi, ciuitatē reedificare cœperunt. Quod vt cognouerunt Romani, miſerūt eò Eliū Hadrianū, qui ſic reliquias ciuitatis euertit, vt lapis ſuper lapidem non remaneret. Sed & edicto prohibere Romani quenquam illic in circumiacente regione conſiſtere Iudæorum. Poſtmodum Elius modicam reedificauit ciuitatem, vbi iam ciuitas ſita eſt, quam etiam à ſuo nomine Eliam appellauit, quod nomen poſtmodum per tempora longa retinuit.

Iudæi vt ciuitatem reedificauit.

¶ Conſtat ergo primam urbem non eſſe reedificatam: quādoquidem quæ nunc eſt ciuitas, in alio loco ſita eſt quàm illa primitiua. Locus enim vbi crucifixus eſt dominus, & hortus in quo ſepultus eſt, modò ſunt in medio ciuitatis, quæ tunc erant extra portam (ſicut iam dictū eſt) quo modo nunc cernimus patibula crucisſque reorum extra ciuitates eſſe.

¶ Itaque hæc illa ſunt quæ Chriſtus Iudæorum loco pariter & genti ſuperuentura cum lachrymis prænuſciauit. Sed quis iam vllis poſſit verbis conſequi voces ſientium, deſperantium lamenta, miſerorum ſingultus, morientium gemitus, quibus inter tot & tanta mala vndique ciuitas reſonabat? Sed auerterat ab illis miſericordiam ſuam Deus propter nimis pertinacem gentis impietatem & maximè quia Chriſti lachrymas veramque futurorum malorum prænuſciationem obſtinatis contempſerant animis.

¶ Prædixerat enim: Quum videritis circundari ab exercitu Ieruſalem, tunc ſcitor quia appropinquauit deſolatio ei⁹. Tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes, & qui in medio eius, diſcedant, & qui in regionibus, non intrent in eam, quia dies vltionis hi ſunt, vt impleantur omnia quæ ſcripta ſunt. Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. Erit enim preſſura magna ſuper terram, & ira populo huic. Et cadent in ore gladij, & captiui ducentur in omnes gentes, & Ieruſalem calcabitur à gentibus, donec impleantur tempora nationum. Tantorum autem malorū cladiumque cauſam oſtendit, dicens:

Luca. 21. Omnia à Chriſto prænuſciata.

DOMINICA DECIMA

Et quod non cognoueris tempus visitationis tue.

Gregori⁹ ¶ Creator quippe omnium per incarnationis suæ mysterium hanc visitare dignatus est, sed ipsa timoris & amoris illius recordata non est. *Theoph.* Tempus visitationis tuæ, inquit, id est, mei aduentus. Veni enim visurus & saluaturus te. Quod si cognosceres & in me crederes, esses pacata Romanis, & ab omnibus exempta periculis, sicut & omnes qui in Christum credebant, euaserunt.

Lucæ. 2. ¶ Porro tempus visitationis illud fuit, de quo Zacharias prophetauerat, dicens: Per viscera misericordiæ dei nostri in quibus visitauit nos oriens ex alto, tempus scilicet gratiæ quo Iudæos ingratos sua corporali præsentia doctrinæque & miraculis dei filius non secus ac diurni temporis morbo laborantes, medicus cælestis visitauit. Sed malicia sua atque inuidia cæci, quem tam ex prophetarum vaticiniis quam eius operibus nosse poterat si voluissent cognoscere noluerunt.

L *Iera. 8.* Vnde & super eorum cæcitatem conqueritur dominus per prophetam, dicens: Miluus in cælo cognouit tempus suum, turtur & hirundo & ciconia custodierunt tempus aduentus sui, populus autem meus non cognouit iudicium domini. Propter hanc eorum spontaneam cæcitatem benigna Christi visitatio perditionis eorum extitit occasio, secundum quod eis longè antè prædixerat.

Exod. 33. ¶ Populus duræ ceruicis est, semel ascendam in medio tui, & delebo te. Nempe dei patientiam, scelerum suorum impunitatem existimantes, ea grauiter & longò tempore fuerant abusi, diuitias bonitatis & patientiæ & longanimitatis eius contemnentes, ignorantesque quoniam benignitas dei ad pœnitentiam eos inuitabat. Verùm si secundum duritiam suam & impœnitens cor thesaurizabant sibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei. Propterea (inquit

Rom. 2. Esaias) expectat dominus vt misereatur vestri. *Iudæos in odio Christi p-* ¶ Vbi autem emendatio tandem nulla est, visitat dominus iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem. Porro Iudæi in illo odio quod aduersus Christum à se crucifixum semel conceperunt, vsque adhuc contumaci furore persistunt. Nam & Christum in membris suis sunt persecuti, & Apostolos eius Petrum & Ioannem cæciderunt, Iacobum percusserunt gladio, Paulum lapidatum

Act. 12. *Actu. 5.* *Act. 12.*

datum pro mortuo reliquerunt, Stephanum verò lapidibus obruentes necauerunt, imò & si facultas daretur, ipsum Dei filium denuò crucifigerēt, vt nihil miremur si sanguis Christi vsque adhuc ab eis requiratur.

*Act. 17
Act. 7.*

¶ Non tamen Iudeorum gentem ex toto deleri vult Deus, quum ob multa, tum propter pia merita patriarcharum, prophetarum, & Apostolorum Christi, qui secundum carnem ex eorum populo prodierunt, tum propter eorum apud Deum priscam gratiam, qua peculiaris Dei populus olim extiterunt, tum quia Iudæi sibi testes sunt suæ reprobationis. Nam nec idola colunt, nec legem Moysei (tametsi nunc inutilem) præuaricantur, imò districtè custodiunt, nec tamen à Deo liberantur, quo modo olim patres eorum clamauerunt ad Dominum quum tribularentur, & de necessitatibus eorum eripuit eos. Et eduxit eos de tenebris & vmbra mortis, & vincula eorum dirupit. Sic enim erepti fuerant de seruitute Aegypti, & postmodum è Babylonica captiuitate longo postliminio reuersi, terram suam rursus possederunt.

*M
curnò de
letis Iudæi.*

¶ Et quoniã hanc nunc irrecuperabiliter amiserunt, & grauiori diuturniorisque pœna quàm vllò vnquam tempore progenitores eorum mulctati sunt, dubium non est eos aliquo scelere grauiore contaminari quàm fuerint vniuersa crimina maiorum, quandoquidem illos Deus sæpe liberauerit, hos autem in ea qua nunc sunt calamitate per annos iam mille & quingentos dereliquerit. Quod proculdubio crimen aliud nullum est, quàm incomparabile scelus interemptionis Christi.

*Ob christi mortē
Iudæos
pœnã dade-
re.*

¶ Promiserat olim Deus quòd reduceret captiuitatem eorum de cunctis locis, modò legem eius seruarent, nunc autem & legem eius seruant (vt dictum est) nec tamen liberantur, obstat enim eis sanguis Christi per eorum patres effusus, quem & ipsi suis filiis superinduxerunt, clamâtes. Sanguis eius super nos, & super filios nostros, quem eluere propterea non possunt, quòd paternum crimem hactenus approbarint. Illi occiderunt, isti blasphemant & oderunt, ambo facinus impleuerunt, illi manu, hi corde.

Matt. 27

¶ Sed & hanc ob causam non penitus delentur, vt sint ipsi nobis iuge correctionis exemplum, vt dum eos cernimus

*N
mus*

DOMINICA DECIMA

mus grauibus flagellari calamitatib⁹, sollicitè caueamus, ne & ipsi incidamus in eorum incredulitatis exemplum.

¶ Prætereà & hanc ob causam non delentur, quoniam per eos in Christi fide confirmamur, dum ex eorum quos custodiunt legis & prophetarū libris, ea quæ sunt nostræ in Christum fidei aduersum eos defendimus & probamus. Denique passionem nostri redemptoris & alia pleraque nostræ salutis mysteria per ipsos Iudæos (nēpe ministros malos) operatus est Deus. Ipsi tametsi nescientes faciunt mortis Christi Domini nostri obliuiscamur, iuxta quod ait Psalmista: Deus ostendit mihi super inimicos meos ne occidas eos, nequando obliuiscantur populi mei. Disperge illos in virtute tua, quod & factum est. Moraliter autem valde nobis attendendum est, ne & ipsi (si tempus nostræ visitationis non agnouerimus) in ea mala quæ Iudæis superuentura Dominus prænuñciauit, spiritualiter incidamus. Vndè operæpretium est ea per singula repetendo diligentius expendere. Ait igitur: Primò, Venient dies in te, id est, contra te, videlicet, in inualida ac misera senectute, quando iam caligant oculi, aures obsurdescunt, nec cibi, nec vini quæ olim iam adest voluptas, membra tremunt, crura nutant, & vix breuis iam somnus carpitur. Vndè ait quidam:

*Quib⁹ in
deorū ma
la superue
niunt.*

*Incommoda
da senec
tutis.*

Senenalis

¶ Sed quàm continuus, & quantis longa senectus Plena malis, deformem & tetrum ante omnia vultum Dissimilémque sui, deformem pro cute pellem. Pendentesque genas, cum voce trementia labra: Et iam lene caput, madidique infantia nasis. Frangendus misero gingiua panis inermi. Usque adeò grauis vxori natissque sibique, Vt captatori moueant fastidia Cossò. Et post pauca:

¶ Prætereà minimus gelido iam corpore sanguis Febre calet sola, circumfilit agmine factò Morborum omne genus. Item post:

¶ Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis, ambos Perdidit ille oculos, & luscis inuidet, huius Pallida labra cibum digitis capiunt alienis.

¶ Orabat Propheta, dicens: Ne proicias me in tempore senectutis, quum defecerit virtus mea, ne derelinquas me.

In iuuentute tempus interpellat pro homine, in senectute non ita. Quid igitur factu sit opus docet qui ait: Memento *Eccle. 12.* creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antè quàm veniat tempus afflictionis tuæ, & appropinquent anni de quibus dicas: non mihi placent.

¶ Secundò dicit: Circundabunt te inimici tui vallo. Itaque *O* post dies peccatricis vitæ adueniet dies mortis, cui succedent pœnatum dies æterni, sicut scriptum est: In memetipso *Iob. 30.* marcescit anima mea, & possident me dies afflictionis.

¶ Agonizante enim anima peccatrice in exitu eius à cor- *Dæmones* pore, & ipsa suo modo dictas à Christo patitur aduersita- *vt animã* tes & angustias. Circundabunt te, inquit, inimici tui vallo. *circũdant* Qui sunt enim animæ maiores inimici, quàm maligni spi- *vallo.* ritus, qui hanc à corpore exeuntem obsident, quã in carnis amore positã deceptoris delectationibus fouent? Quã vallo circundant, quia ante mentis eius oculos reductis iniquitatibus quas perpetravit, hanc ad societatem suæ damnationis coartat, vt in ipsa iam vitæ extremitate deprehensa, & à quibus hostibus circumfusa sit videat, & tamen euadendi aditum inuenire non possit, quia iam operari bona non licet, quæ quum licuit agere, contempsit.

¶ Itaque peccatricem animam inimici quasi triplici vallo circundant, quando ei inter mortis angustias peccata cogitationum, loquutionum, & operum, ne ad spem salutis æternæ egredi possit, obiiciunt, vt quæ prius se per multa dilatauit in scelere, ad extremum de omnibus angustetur in retributione.

¶ Tertio dicit: Et circundabunt te sua scilicet horribili præ- *vt animã* sentia spiritus maligni. Peccatricem nanque animam do- *circũdant* loribus & angustis mortis pressam vsque ad eò obsident & circundant, vt quã euadere possit, non videat.

¶ Verbi gratia: Si perdix lateat sub arbusto, quod à mille ca- *Simile.* nibus circundatur, sintque in aere circumfuso falcones mille, venatores autem contis hanc euolare compellant, quãtis illa arctatur angustis?

¶ Non secus ante mortis exitum misera peccatrix anima in corpore) quasi in quodam arbustulo) latens, vndique septa suis hostibus premitur. Nã & dolorum stimulis egredi vel inuita compellitur, egrediens autem inimicos se obsi-

DOMINICA DECIMA

Dan. 13. obsidentes effugere nequaquam potest. Ut meritò dicat: Angustia mihi sunt undique. Quum autem iam inimicis suis in prædam venerit, serò lamentatur, dicens: Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam, & sicut catulus leonis habitans in abditis.

P ¶ Quartò dicit: Et coangustabunt te undique. Concluditur enim tunc inter vitam & mortem, inter peractam culpam & pœnam promeritam, constringit eam mortalis vitæ terminus, & ancipitis sententia iudicij, nec mitiganda nec reuocanda in æternū. Dicebat moribūdus Saul diuini mandati præuaricator: Interfice me, quoniam tenent me angustia.

2. Reg. 1.

Grego.

ut ad ter-

ram pro-

sternitur.

¶ Quintò dicit: Et ad terram prosternent te. Tunc anima per cognitionem reatus sui ad terram consternitur, quum ipsius caro (quam vitam suam credidit) redire in puluerem vrgetur, sicut scriptum est: De terra facta sunt omnia, & in terram pariter reducentur. Porro descendente in terrā corpore rapitur anima sepelienda in inferno, iuxta quod dicit Psalmista: Introibunt in inferiora terre, tradentur in manus gladij, partes vulpium erunt. Terram hanc appellat sermo diuinus terram miseræ & tenebrarum, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

1ob. 10.

Eccle. 9.

¶ Sextò dicit: Et filios tuos qui in te sunt, subaudis, prosternent tecum ad terram. Istos animæ pereuntis filios eius opera intelligimus, quæ tunc in terram prosternuntur, quando ad gloriæ meritum inutilia prorsus deprehensa authorem suum destituunt & confundunt. Et ea tandem inutilia sibi esse recognoscit, quibus antè neglecto celo vitæ suæ tempus impendit. Sed & filij operum velut in terram prosternuntur, quando quidem omnis facultas operandi de cætero penitus aufertur, dicente Salomone: Nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec sciētia est apud inferos, quò tu properas.

Grego.

Lapis su-

per lapidē

non relin-

quitur.

¶ Septimò dicit: Et non relinquent in te lapidem super lapidem. Peruersa etenim mens quum peruersæ cogitationi adhuc peruersorem adiicit, quid aliud quàm lapidem super lapidē ponit? Sed in destructa ciuitate lapis super lapidem non relinquitur, quia dum ad vltionem suam anima ducitur, omnis ab illa cogitationum suarum con-

stru.

structio dissipatur, sicut scriptum est: Exhibit spiritus eius & reuertetur in terram suam, in illa die peribunt omnes cogitationes eorū Durę enim vel contra Deum, vel proximum cogitationes, per lapidū significationē intelligi possunt. Quę autem hęc omnia patitur, subiungit, dicens:

¶ *¶* Eo quod non cognoueris tempus visitationis tuę. Si quidem prauam animam multis modis Deus visitare con- *vt animā*
suevit. Nam assiduē hanc visitat p̄cepto, aliquando au- *deus visi-*
tem flagello, aliquando verò miraculo, vt & vera quę ne- *tat.*
sciebat audiat: & tamen adhuc superbiens atque contem-
nens aut dolore compuncta redeat, aut beneficiis deuicta
multū quod fecit erubescat. Sed quia visitationis suę tē-
pus minimē cognoscit, illis in extremo vitę inimicis tra-
ditur, cum quibus in æterno iudicio damnationis perpetuę
societate colligatur, sicut scriptum est:

¶ *¶* Quum vadis cum aduersario tuo ad principem in via, da *Luc. 12.*
operam liberari ab illo, ne fortē trahat te ad iudicem, &
iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem.

¶ Aduersarius quippe noster in via, est sermo Dei contra-
rius, nostris carnalibus desiderijs in p̄senti vita, in quo
ipse liberatur qui p̄ceptis eius humiliter subditur.

¶ Alioqui aduersarius iudici, & iudex tradet te exactori,
quia ex sermone Domini contempto reus peccator tene-
tur in examine iudicis. Quem iudex exactori tradet, quia
hunc maligno spiritui ad vltionē trahere permittit, vt cō-
pulsam animam ipse ad p̄nam de corpore exigat, quę ei
ad culpam sponte consensit. Exactor mittit in carcerem,
quia per malignum spiritum in inferno detruditur, quous-
que dies iudicij adueniat, ex quo iam inferni ignibus simul
& ipse crucietur.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et ingressus Iesus in templum, cœpit eiicere venden-
tes & ementes, dicens illis: Scriptum est: Quia domus
mea, domus orationis est. Vos autem fecistis illam spelun-
cam latronum.

¶ Hic describitur negociantium in templo seuera sed di- *R.*
gna eiectio. Et ingressus, inquit, Iesus in templum. Nō ha-
bebat dominus vllum in amplissima ciuitate domicilium,
x *idēb.*

*Primò tē-
plum ad-
eundum.* ideòque templum (nempe patris sui pallatium) ingressus est Quod etiam Christianos decet imitari, vt quum aliquò proficiscuntur, domini templum primùm adeant, dicente Psalmista: Introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.

*Sacerdo-
tes in tē-
plo nego-
ciantes.*

¶ Sanè grauitè tulit dominus templum suum auaritiæ studiis prophanari. Nam cœpit eiicere vendentes & ementes in illo. In Matthæo & Marco additur, quòd mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas euertit. Sacerdotes enim auaritiæ suæ consulentes, in atrijs templi animalium venditores statuerant, vt hostias in promptu venales reperirent, qui de longinquo venientes has secum adducere commodè non poterant. Ecce quàm astutè excogitauerant sacerdotes prophani, cultores mammonæ magis quàm dei, quibus artibus de populo sub religionis pretextu prædas agerent, vt scilicet animalia quibus ad sacrificia opus erat ipsi venderent, quæ à populo rursus oblata reciperent. Et vt nulla excusatio relinqueretur iis qui pecuniam non habentes quæ offerrent animalia emere non valebant, etiam illic numularios statuerant, qui mutuam illis sub certa cautione pecuniam darent.

*Ezec. 18.
reccatum
grane in
templo ne-
gociantium*

¶ Et quia vsuras accipere prohibente lege nefas erat, aliâ technam excogitarant, vt pro vsurariis collybistas in templo poneret, quia pro mutuata pecunia varia tratagemata & fructuum diuersorum munuscula vsurarum loco reciperent. Tametsi & hoc lege prohiberetur, dicente Propheta vbi virum iustum describit: Ad vsuram non cõmodauerit, & nõ ampliùs acceperit. In his grauitè Deus offendebatur. Tum ratione auaritiæ sacerdotum. Tum quòd huiusmodi negociationes exercebatur in tēplo Dei. Tum quòd eo magis hæc eorum feruebat negociatio, quo dies festi solēniore agebantur. Tum propter nefarias quas illic exercebant vsuras, receptis donis pro pecunia mutuata.

arego.

¶ Ingressus itaque Dominus templum, cœpit eiicere tamentes in illo quàm vendentes, qui de domo orationis speluncam latronum effecerant.

¶ Et quidem altiori mysterio Christus qui narrauit mala ventura, & protinus templum ingressus est, vt de illo vendentes & ementes eiiceret, innotuit, quia ruina populi ma-

maximè ex culpa sacerdotum fuit. Euerfionem quippe describens, sed vendentes in templo & ementes feriens, in ipso effectu sui operis ostendit, vnde radix prodiit perditionis.

¶ Porro inter omnia Christi miracula illud maximum fuit, vt tantam potentum hominum turbam, è loco in quo auctoritate vigeant, vnus solus homo, & quidem pauper, & vsque ad eò illis contemptibilis, vt hunc post paucos dies crucifigerent, turbam inquam lucris suis cupidissimè intentam euicere potuerit, quod vtique numerosus non fecisset exercitus. Nam igneum quippiam sydereumque ex eius oculis clucebat, & diuinitatis suæ maiestas ita resplendebat in facie, vt ex tanta multitudine resistere nullus auderet. Et dicebat illis: Scriptum est loquente domino, quia

S
Hiero.
summum
Christi
miraculū.

Esā. 56.

domus mea (mihi dedicata & à me electa) domus orationis vocabitur, non domus negotiationis, non spectaculorum, non vanæ locutionis.

¶ Quid autem sit ibi agendum docet, qui ait: In oratorio nemo aliud agat, nisi ad quod factum est, vnde & nomen accepit. Itaque si quis vendit eiicietur, & præcipuè si vendat columbas. Si enim ea quæ mihi à spiritu sancto sunt reuelata & credita aut in vulgus precio vendidero, aut absque mercede non docuero, quid aliud facio nisi columbā, id est, spiritum sanctum vendo?

August.
in reg.
Orige.
Negotia-
tio nefas-
via.

¶ Generaliter autem docet seculares à Dei templo abesse debere contractus, specialiter autem nummularios repulit, qui de pecunia Domini (id est, scriptura diuina) lucrum querunt. Vos, inquit, fecistis illam speluncam latronum. Vbi Hieronymus, Latro est, non sacerdos, & templū Dei in speluncam latronum conuertit, qui lucra de religione sectatur, cultusque eius non tam Dei cultus, quam negotiationis occasio est. Porro vendētes in templo sunt, qui hoc quod quibusdam iure competit, ad præmium largiuntur. Iustitiam enim vendere, est hanc pro præmij accptione seruare. Ementes verò in templo sunt, qui dum hoc persoluere proximo quod iustum est nolunt, dumque rem iure debitam facere contemnunt, dato patronis præmio emunt peccatum.

Ambro.
Increpa-
tio grauis

vendētes
& emen-
tes.
Grego.

¶ Sanè quæ dicta iam sunt faciendo, dominus significauit

r ij futu.

DOMINICA DECIMA

*Augu. de
quæst.
euange.* futuros in ecclesia, qui sua illic negocia potius agerēt, vel certē qui illic sceleribus suis occultandis haberent receptacula, quā ut Christi charitatem sequerentur, & peccatorum confessione accepta venia, corrigerentur. Et utique sicut latent in spelunca latrones ut deprehendantur transfuges, ita quidam in Dei templo sub religionis pallio quasi in occulto latentes sectantur avaritiam, sicut scriptum est: Nunquid non spelunca latronum facta est domus ista?

*dei tem-
plum ut si
monia cō
taminat.* ¶ Quis autem verbis explicare posset, quæ & quanta per Simoniacos & Gieftas, id est, emētes & vendentes in Dei templo nunc fiant latrocinia? Ad eō iam hæc inualuerunt, ut pro licitis, imō etiā pro legitimis pertinacissimē à plebique defendantur.

¶ Nec finis horum, nisi hos Christus è templo eiciens domum suam quæ domus orationis esse debet, huiusmodi latrocinantium colluie reddiderit expurgatam. Nam sacerdotio vitiatō, quæ posset sanitas esse ī populo? Sicut enim de templo omne bonum egreditur, ita & de templo malū omne procedit. Sicut quum videris arborem arentibus foliis marcescentem, mox intelligis quia vitium habet in radice: sic quum videris populum indisciplinatum, scito quia sacerdotium eius non est sanum.

*cur sine
præmoni-
tione ex-
pulit.* ¶ Sed dicat aliquis: Quid hoc sibi vult quōd misericors & mansuetus Dominus eos quos de templo eiecit non antē admonuit, sed hos protinus verberibus & flagello de domo domini exturbavit? Respondetur, quia eum qui se peccare non ignorat, sed sciens peccat & volens, nec admoneri opus est, nec reddi certiozem. Quoniam ergo Iudæi qui sacris literis edocti erant, non debere mercimonia exerceri in templo, sed nec lucrum ex sacrificiis querere, vel scripturę non credere, vel si credebant, cedere tamen nolēbant, iustum erat ut à domino palām ipso opere, nulla monitione præuia corripentur.

Osee. 6. ¶ Nec enim ignorare poterant Dei templum orationis domum esse, sed nec illud quod paulō antē ex Ieremia citatum est, nec illud in Osee. Ego ego sum dicit Dominus, ego vidi in domo Israel horrendum: Ibi fornicationes Ephraim, ibi rapinæ & vsuræ, vndē proueniunt diuitiæ af-

fluen.

fluentes. Sed nec illud incognitum erat eis quod fuerat dictum per Zachariam prophetam: Non erit ultra mercator in domo Domini.

¶ Sed nec putandum est vllatenus fuisse profuturum, si antè verbera fuissent à Domino correptionis verbis præmoniti, qui proculdubio ipsius verba fuissent contempturi, si cut modò in his qui scientes prudentesque delinquant (nèpe qui scripturas nouerunt) conspiciamus, quos si quis verbis arguere vel vt resipiscant monere tentauerit, ex prauis reddet deteriores. Nec enim à suis reuocari queunt sceleribus, donec peccandi facultatem vnà cum vita amittant. Verùm quoniam peruersa hæc esse omnia verbis redemptoris nostri (id est, per sacras paginas) indefinenter instruimur, nunc vsque hoc agitur quod tunc factum fuisse perhibetur, quum dicitur:

Et erat quotidie docens in templo.

¶ Quia enim passioni proximus erat, instabat docendo, suo nos informans exemplo, vt quò nostræ mortalis vitæ termino propius accedimus, eò sollicitius atque instantius que bona sunt & Deo placita operemur, iuxta quod dicit Apostolus: Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes.

¶ Itaque redemptor noster prædicationis suæ verba nec ingratum nec indignis subtrahit. Nam post quàm disciplinæ rigorem eiiciendo peruersos tenuit, donum gratiæ mox in eo ostendit, quòd erat quotidie docens in templo, in templo quidem vbi omnes Iudæi conveniunt.

¶ Optima commutatio, quòd de domo negociationis, facta est schola veritatis. Et vt inter doctrinam veram & fallacem prudenter discernas, ecce Christus qui est ipsa veritas, palàm docet in templo, vbi falsi propheta, id est, hæretici musitant in occulto. Sed & vsque adhuc Christus docet in templo, non solum per fideles suos prædicatores palàm & coram omnibus in manifesto, verumetiam per semetipsum in cordis occulto. Quum enim mentes fidelium ad cauenda mala subtiliter erudit, quotidie veritas in suo docet templo.

Zac. vii.

*V
Qui nunc
in corrigi-
biles.*

*Quòd in
stanti^o o-
perandã.
Galat. 6.*

*Optima
commuta-
tio.
Hinc do-
ctrinã di-
scerne.*

Grego.

DOMINICA VNDECIMA POST
PENTECOSTEN.

Ixit Iesus ad quosdam qui in se confidebant tanquā iusti, & aspernabantur ceteros, parabolam istam. Luc. 18.

¶ Ex Euangelica parabola quæ presentilectione cōprehenditur, tria sunt consideranda. Primum est, duorum hominum in templum ascensio. Secundum est, eorundem in templo dispar oratio, ibi: Phariseus stans hæc apud se orabat. Tertium est, orationis vtriusque diuersa fructificatio, ibi: Amē dico vobis.

A ¶ Circa primum dicit: Dixit Iesus ad quosdam qui in se confid. tanq. iust. Tota lectionis huius intentio est, hominem ad humilitatem & orationem inducere. Inefficax enim est hominis oratio, si nō humilitate subleuetur. Oratio autem humiliantis se, nubes penetrat. Nec quicquam magis obstat humanæ saluti quā superbia, quæ facit vt fallat homo semetipsum crimina sua alleuians, merita verò sua defendens & extollens, putans se aliquid esse cum nihil sit. Et quia superbia plus quā alix passiones vexat hominum mentes, ideo crebrius de hac euitanda nos monet Dominus.

*Ecc' e. 15.
Superbia
permissio-
sa.
Theophi.*

¶ Est autem superbia, Dei contemptus. Quoties enim aliquis non Deo sed sibi adscribit bona quæ facit, quid est aliud quā Dei negatio? Occasione igitur confidentium in seipsis, non autem totum attribuentium Deo, sed & ceteros cōtemnentium parabolam proponit, ostendens quōd quanuis iustitia hominē Deo approximet, si tamē assumat superbiam, hominem ad insūm deiicit.

Job. 12.

¶ Et bene ait, dixisse Iesum ad quosdam. Quia sui reputatione non erant de communi sorte & conuersatione hominum, sed singulariter supra ceteros homines eminentes, & tales se videri reputariq; cupiebant, quales illi erant quibus per virum sanctum dicitur: Ergo vos soli estis homines, & vobiscum morietur sapientia. Qui in se, inquit, confidebant. Fallebātur miseri. Nā si parū sit confidendum in alio, multò minus in semetipso. Qui enim propriam

im-

imbecillitatem, vitiaq; sua minus cognoscens, plus quam par est tribuit sibi, à semetipso magis quam ab alio fallitur. Omnis enim de seipso confidentia, fallax est.

¶ Confidunt quidam in sapientia sua, quod tamen vanum est. Quis enim Salomone sapientior? qui tamen per mulieres deprauatus & infatuatus est, Quidam de viribus suis & fortitudine. Sed quis Sansone fortior? qui tamen & ipse dolo mulieris periit. Vnde etiam per Sapientem dicitur: Antiquos gigantes confidentes suæ virtuti, percussit dominus & execratus est.

Flor. va.

na confidē

tia.

3. Reg. 17.

1ud. 16.

Eccle. 16.

¶ Quidam confidunt in diuitiis, quibus per prophetam dictum est: Væ qui opulenti estis in Sion, optimates capita populorum. Et sequitur post pauca: Qui separati estis in diem malum, de quibus & per alium prophetam dicitur: Vbi sunt qui argentum thesaurizant & aurum in quo confidunt homines? Exterminati sunt, & ad inferos descenderunt. Omnibus autem his per Ieremiã dñs loquitur, dicēs: Non gloriatur sapiens in sapientia sua, & non gloriatur fortis in fortitudine sua, & nō gloriatur diues in diuitiis suis, sed in hoc gloriatur qui gloriatur, scire & nosse me.

Amos. 6

Baruc. 5.

Iere. 9.

¶ Sed & quidam confidunt in prudentia & astutia sua, & pereunt vt Achyrophel, cui sua prudētia causa fuit vt sese laqueo strangularer. Ait sapiens quidam, multos optare eloquium & famam Demosthenis aut Ciceronis. Et utique, in suam perniciem. Subdit enim:

Apud se

prudentes

Iuuenalis

Eloquio sed vterque perit orator vtrumque
Largus & exundans lato dedit ingenij fons.
Ingenio manus est ceruix caesa, nec vnquam
Sanguine cauidici maduerunt rostra pusilli.

¶ Quidam etiam confidunt in vitæ suæ diuturnitate, & falluntur, sicut ille diues in Euangelio qui dicebat: Anima mea, habes multa bona posita in annos, requiesce, comedebibe, epulare. Cui à deo dictum est: Stulte, hac nocte animam tuam reperent à te. Quæ autem congregasti, cuius erunt? Plerique etiam confidunt in carnalibus amicis, quos non virtus, sed fortuna conciliat. Et quidem, vt ait Boet. quem prosperitas fecit amicum, infortunium faciet inimicum. Quidam in virtute exercitus confidunt & armis, Quidam in corporum medicis, quasi per eos esse

sperata

longeui-

tas fallit.

Luca. 12.

Iere. 17. possint immortales. De quibus omnibus per Ieremiam dicitur: Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit in carnem brachium suum, & a domino recedit cor ei⁹.

B ¶ Quidam denique in sua quasi iustitia confidunt, quales erant de quibus hic dictum est: Qui in se confidebant tanquam iusti: Cum tamen non iustificetur homo compositus deo. Cum enim sederit rex in solio maiestatis suæ, quis gloriabitur mundum se habere cor? Non intres, inquit Psal

Iob. 9.

cur demeritis nõ sit gloriandũ

in iudicium cum seruo tuo domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Nulli etenim hominum de suis est quasi meritis gloriandum, quum propter multam quia iustitiæ suæ incertæ sunt. Sicut enim aurum sophisticatum, vero auto simile est, sic & iustitia simulata, iustitiæ veræ. Nemo etiam scire potest nun opera sua coram deo iusta sint necne, iuxta quod quod dicit S, Iob Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Vnde &

Iob. 9.

1 Cor. 4.

Apostolus. Nihil, inquit, mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Tum quia iustitiæ nostræ, non adeo puræ sunt, quin aliqua ex parte sint maculatæ iuxta quod

Esaï 49.

Quid de humana iustitia sciendum.

Esaïas propheta veraciter confitetur, dicens, Facti sumus vt immundi omnes nos, & quasi pannus menstruata: ueræ iustitiæ nostræ Vix enim quicquam boni agimus, cui non se vel ambitio ingerat, aut vanitas, aut aliquid intentionis peruersæ. Sed quid iustitias nostras proferamus,

Iob. 15.

quum scriptum sit: Ecce cæli non sunt mundi in conspectu eius, quanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem? Tum quoniam iniquitates nostræ (sine quibus non viuimus) multæ sunt, dicente Salomone: Septies in die cadit iust⁹. Et alibi. Nõ est homo iustus in terra, qui faciat bonum & non peccet. Quis igitur dicere poterit: Mundum est cor meum, purus sum à peccato?

Prov. 14.

Iustitia hominis necdum discussa

¶ Tum quia iustitiæ nostræ stabiles non sunt. Nam quis vique adeo iustus est, vt à iustitia sua non possit excidere? Ceciderunt angeli in cælo, cecidit etiam vir secundum cor dei sanctus Dauid, cecidit & Apostolus Petrus.

¶ Tum quia iustitiæ nostræ necdum discussæ sunt, nec approbatæ. Oportet enim eas ad examen iusti iudicij dei adduci, ipso iudice dicente: Quum accepero tempus, ego iusti

iustitias iudicabo. Sæpe etenim iustitia nostra ad examen *Grego.*
iusti iudicij Dei deducta iniustitia est, & sordet in oculis iu-
dicis, quod in intentione fulget operantis. Et vndè rursus
scriptum est: Si æquitas iudicij quæritur, nemo audet pro *Iob. 9.*
me testimonium dicere: si iustificare me voluero, os meū
condemnabit me: si innocentem ostendere me voluero,
prauum comprobabit.

¶ Tum quia nescit homo nun ipse placeat Deo necne, iux-
ta quod per salomonem dicitur: Sunt iusti & sapientes, *Eccle. 9.*
& opera eorum in manu domini, & nescit homo vtrum
amore an odio dignus sit, sed omnia in futurum refer-
uantur incerta.

¶ Et aspernabantur, inquit, cæteros, quos omnes esse pec- *C*
catores iudicabant. Isti duplo peccabant. Nempe contra
Deum superbiebant in se, & sua iustitia confidentes: con-
tra proximum verò, quòd hunc iudicabant, contemnebāt
& aspernabantur. Porrò quatuor sunt species, quibus om- *Grego. 23*
nis tumor arrogantium & interioris superbiæ demonstrā- *mor.*
tur, videlicet:

¶ Quum bonum aut à semetipsis habere se æstimant, aut si *superbiæ*
sibi desuper datum credunt, pro suis se accepisse meritis *interioris*
putant: aut certè quum iactant se habere quod nō habent *modi qua*
aut despectis cæteris singulariter videri appetunt habere *tuor.*
quod habent. Vndè & pharisæus hic bonorum operum sibi
merita singulariter tribuit.

¶ Erant autem & sese fallunt (vt de primis loquamur) qui *ut à se*
se quæcunque bona sua, vtputa diuitias, sanitatem, hono- *seipis esse*
res (quasi ipsi sibi deus essent) à se habere existimant, di- *qua habēt*
cente Apostolo: Quid habes quod non accepisti? Si autem *I. Cor. 3.*
accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Hi profectò
diabolum imitantur, qui per elationem dixit: Ego feci me
ipsum, dominum nescio. Audiant interim vel ipsum domi-
nū dicentē: Sine me nil potestis facere. Quid enim sine ip-
so possemus boni facere, qui ne bonum quidem à nobis co-
gitare valeamus? Non sumus, inquit Apostolus sufficientes *I. Cor. 3.*
à nobis quasi ex nobis aliquid cogitare, sed sufficientia no-
stra ex deo est.

¶ Quòd si dicas: Ego hæc & hæc meis laboribus & pro-
pria constauit industria, iuxta illud: Manus nostra excelsa,
&

Deut. 32. & non dominus fecit hæc omnia. Scias te & ipsas vires, & industriam ipsam à deo accepisse.

Rom. 11. ¶ Falluntur & secundi, qui videlicet accepta bona se meruisse putant, reclamante Apostolo, & dicente: Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Hæc eorum mendax superbia & dei liberalitatem euacuat, & deum reputat suorum donorum non largitorem esse, sed venditorem, & deum ipsis pro eorum meritis putat obligatum.

*Qui suis
tribuunt
meriti.*

¶ Et quum nemo possit deo satisfacere, pro eo quòd creauit, quid reddet pro eo quòd semetipso tradito, redemit, pro eo quòd clementer pepercit delinquenti, seruauitque & nutriuit: Itaque ne euanescamus per superbiam nosmetipsos fallentes, ipse nos erudire dignatur, dicens: Quum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Serui iniutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus.

Luce. 17.

¶ Quum enim iniuncta facimus, persoluimus quod debem⁹ & serui iniutiles sumus, quia deo (qui bonorum nostrorum non indiget) nihil adiucimus. Et quis est qui sibi iniuncta omnia fideliter peragat, & totum quod debet deo persoluat? Per virum sanctum dicitur: Si voluerit homo cum deo contendere, non poterit respondere ei vnum pro mille.

Iob. 9.

¶ Quid igitur is, qui merita præterdit, aliud suis operibus, quàm infernum promeruit? Hoc enim idem vir sanctus intelligebat, dum ait: Verebar omnia opera mea, sciens quia non parceres delinquenti. Si quæ tamen sint hominum merita bona, quid aliud sunt, quàm dona dei, qui nihil in nobis præter sua dona coronat?

D ¶ Grauius autem fallunt semetipsos, atque delinquunt, qui sese iactant mēdaciter de his quæ non sunt assequuti. Vnde

Apo. 3.

cuidam dicitur: Dicis quia diues sum & locupletatus, & nullius egeo, & nescis quia tu es miser & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Verùm qui eiusmodi est, audire debebat Apostolum dicentem: Qui se existimat aliquid esse, quum nihil sit, ipse se seducit. Quin & vanissimum est

Galat. 6.

velle præ cæteris omnibus singulariter videri, atque laudari, etiam de his quæ habet. Scriptum est: Qui altam facit domum suam, querit ruinam, & quidem eò grauiorem quòd per maiorem arrogantiam ædificat alti⁹.

Prov. 17.

¶ Dicat qui non humiliter sentiens exaltat animam suam cui⁹

cuius exaltatum est cor, & elati sunt oculi, qui ambulat in mirabilibus super se, dicat: Eleuasti me, & illud: Eleuasti me, quasi super ventum ponens elisisti me validè. Nec mirum, Exaltauit enim cor suum honorari quærens, & ambiens coli, nil metuens intradere quod Dei est, & quod Deus sibi defendit, dicens: Ego dominus. Gloriam meam alteri non dabo. Dignus qui incidat in exemplum illius impij, qui à cæteris sibi genua flecti, seque adorari cupiebat. Qui quum se solum crederet dignum, qui à potente monarcha foret summis honoribus sublimandus, inuisum sibi virum iustum (cui etiam suspendendo crucem parauerat) rebus præter spem repente mutatis, iussione regia palam coactus est honorare, ac tandem in patibulo quod illi parauerat suspendi. Sic enim dispensante Deo solet euenire, vt qui propriam quærens gloriam, proximum confundere nititur, ipse humilietur, pessundeturq; & emulgi gloriam videre cogatur inuitus, iuxta quod etiam præsentis lectionis parabola docet, dicens:

Duo homines ascendebant in templum vt orarent, vnus Phariseus, & alter Publicanus.

¶ Quantum Pharisei opinione iustitiæ eminebant in populo, tantum Publicani præ cæteris peccatores habebantur. Et quoniam templum ipsum in alto (nèpe in monte Morhia) situm erat, homines isti in templum ascendisse referuntur. Sed vt paulisper ad tropologiam diuertamus, attendamus multiplex esse templum, quò variè à diuersis ascenditur. Est enim templum virtutis, est templum honoris, est templum cælestis gloriæ, & est templum orationis piæ.

¶ Porro templum virtutis, & templum honoris Romæ olim hoc schemate fuerunt ædificata, vt in templum honoris, non nisi per templum virtutis pateret introitus, vt per hoc daretur intelligi, neminem nisi virtuosum dignum esse honore. Ipse etenim honor, non diuitiarum, non vestitiū non formæ, non potentix præmium est sed virtutis, tamen si nunc iniquè hoc virtutis præmium plerumque cedat indignis, & immeritis conferatur.

¶ Ascendunt in templum virtutis boni per tria, ac si per gradus tres, videlicet per custodiã cordis, & internorum, per honestam

*Iob. 30.**Esai. 42**1 Petr. 4.**Superbos
ruere.**E**Templum
virtutis
& templum
honoris.**In templum
virtutis vt
ascenditur.*

DOMINICA VNDECIMA

honestam conuersionem & disciplinam morum, & per sollicitam euitationem occasionum peccandi, & scandalorum.

*Mos hypo-
critarum.* ¶ Porro mali homines atque peruersi in templum virtutis veraciter ascendere nequaquam valent, sed solum appareter. Atque hoc etiam per tria, scilicet per iniquitatis suæ absconsionem, per simulatæ honestatis ostensionem, per eorum qui meliores sunt vituperationem.

*In templū
honoris vt
ascēditur.* ¶ Porro in templum honoris ritè ascenditur, per veram mentis humilitatem, per sinceram animi simplicitatem & per rectam proximorum dilectionem. In idem templum honoris contendunt ascendere mali, per adulationem, & cuiusque rei simulationem, & dissimulationem, per magnā munerum largitionem, & per eorum, quos sibi impedimento fore suspicantur persecutionem & destructionem.

*In templū
cælesti glo-
ria ascen-
ditur.* ¶ In templum autem cælestis gloriæ ascendunt pii per diligentiam & alacritatem in operibus bonis, per æquanimitatem & patientiam in aduersis, & per virtuosam perseverantiam in vtrisque, dicente domino: Qui autem perseverauerit vsque in finem, hic saluus erit. In idem templum frustra nituntur ascendere mali, per redemptas sibi pecunia peccatorum indulgentias, per labiorum non cordis frigiditas orationes, per dilatas vsq; ad mortem restitutiones & eleemosynarum elargitiones.

*In templū
orationis
quæ ascē-
ditur.* ¶ In templum orationis ascendunt boni, vt illic Deum piis precibus inuocent, vt ibidem Dei verbum attentis auribus & credula mente audiant, & vt illic ad salutem Christi sacramenta percipiant.

*Peruerse
in templū
ascendunt
Amos 6.* ¶ In idem templum ascendunt plerique causa quæstus & auaritiæ. Quidam impudici, causa spectandarum formarum & lasciuia, præsertim foeminae quædam vanissimæ, quæ spectatum veniunt, spectentur vt ipsæ. Quidam verò causa vanitatis & superbiæ, qui pompaticè ingrediuntur domum domini, quales sunt ij, qui apparatus pretiosi vestitus illic ostentare gaudent. Sed (vt iam dictum est) orandi gratia domus orationis ad eunda est, iuxta quod hic dicitur: Duo homines ascenderunt in templum, vt orarent, dicente domino per Prophetam: Domus mea, domus orationis vocabitur cunctis gentibus.

Esaiæ 56.

¶ Et

¶ Et licet aduenerit tempus, de quo Dominus cum Samaritana loquutus est, dicēs: Mulier, crede mihi, quia ueniet hora, quando neque in monte hoc, neque in Ierosolymis adorabitis patrem. Et post pauca: Venit hora, & nunc est quando veri adoratores adorabūt patrem in spiritu & ueritate. Potius est tamen (dum fieri potest) ut Deum oraturus domum orationis adeat. Tum propter aliorum per bonum exemplum ædificationem. Tum propter simul orantium suffragium & communionem, ut per multorum orationes, tuæ preces, quæ forsan aliās inualidæ fuissent, corā Deo commendentur. Citius enim exaudiuntur deprecantes multi, quàm singuli, Tum propter sanctorum angelorū assistentiam. Adesse enim solent orātibz, ut & spirituum malignorum insidias arceant, & ut gemitus & preces, & precantium lachrymas offerant coram Deo. Vndē est illud archangeli Raphaelis ad Tobiam: Quādo orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & relinquebas prandiū tuum, & mortuos abscondebas per diem, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationē tuam domino. Tum propter sanctorum, quorum illic nobis ingeritur recordatio, suffragium & intercessionem, sicut scriptum est: Voca si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum cōuertere. Tum denique propter salutarē Christi domini & saluatoris nostri in adorando sacrosanctæ eucharistiæ sacramento corporalem præsentiam, quam credimus orantibus non parū prodesse. Vndē & latronis cum domino crucifixi precatio citam exauditionem promeruit, qui Christum præsentem cum ingenti fide precabatur.

¶ Vnus Phariseus, inquit, & alter Publicanus. Phariseus à phares dicitur, quod idem est quod diuisio, quasi à cæteris per proprias traditiones abundantiori iustitia, maiorique religione diuisus. Gerebant in fronte & sinistra manu circumdatas membranas, quæ decalogo legis erant inscriptæ. Quin & spinas palliorum suorum angulis innexas habebant, quatenus earum punção commoniti, diuinorum memores essent præceptorum. Quos nunc quidem imitantur hypocritæ nonnulli, qui exercitium quidem habent lectionis sacrarum literarum, quasi inscriptas illas membranas, & diuinorum memoriam præceptorum,

quasi

10an. 4.

potius in templo orandum.

Tob 12.

Iob 3.

Luc. 23.

G
Ridenda
vanitas
phariseo-
rum.

phariseo-
rum imi-
tatores.

DOMINICA VNDECIMA

quasi spinas, vt extrinsecus appareant sancti, quum sint intrinsecus prophani, & polluti, quibus dicitur in Euāgelio: *¶* **Matth. 23** Vx vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia.

¶ Publicani autem dicebantur veterum Regalium & tributorum, quæ Romanis præstabantur, publici exactores, qui Iudæis de libertate se iactare solitis, mirum in modum erant exosi. Vndè & hominem quemlibet apertè peccatorem, publicanum vocitabant. Et tamen citius eiusmodi homines à peccatis resipiscentes conuertuntur ad dominum, quam fictè boni, quos Phariseus significat. Nam peruersi difficile corriguntur. Vndè & Dominus ad Phariseos loquutus est, dicens: Amen dico vobis, quia publicani & meretrices præcedēt vos in regno Dei. Sed quid & qualiter orauerint, sequenti Homiliæ referuetur.

Eccle. 1.

Matth. 21

HOMILIA ALTERA.

Phariseus stans hæc apud se orabat.

Lucæ. 18.

¶ In præcedentibus dictum est, de duorum dissimilium hominum in templum ascensione, hic dicendum est primò de eorum dispari oratione. Secundò, de orationis vtriusque longè diuersa fructificatione, ibi: Dico vobis, descendit hic in iustificatus.

H *¶* Circa primum dicitur: Phariseus stans hæc apud se orabat. Per phariseum & publicanum docet nos dominus quomodo sint ei porrigenda precamina, ne sit in fructuosum orationis negocium. Condemnatus est enim phariseus, quum incautè oraret. Orans igitur Phariseus stabat, vtiq;

Quo habi tu orandū
Esa. 49.
¶ 40.
euectus, non contemplatione mentis sed timore elationis. Superbia enim in exteriori gestu eius, primùm est declarata. Non sic didicerat à Propheta, qui ait: Vultu in terram demisso, adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent. Et rursus: Veniēt ad te curui filii eorum qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum. Abraham

Gene 18. loquutus cum domino, cecidit in faciem suam, & cōfessus est se puluerem & cinerem esse.

¶ Porro

¶ Porro Phariseus sui Dei que cognitione cæcus, nec inclinatus, nec prostratus, nec genua flectens, incassum oraturus in templum ascenderat. Cui plerosque non dissimiles videmus, qui in templo Deum adoraturi vix alterum genu flectere dignantur. Sed Phariseum nequicquam orantem attendamus. Phariseus, inquit, stans hæc apud se orabat. Apud se orabat, quia quod mente vana sibi placens conceperat, non autem inspiratus à Deo, proferebat. Nec enim postulabat in corde eius pro ipso spiritus sanctus gemitibus inenarrabilibus. Sed & apud se orabat, non apud Deum, quia ad seipsum per superbia peccatum redibat. Deus enim superbas ipsius preces non acceptabat, sed reiciebat. Respexit in orationem humilium, ait Psalmista, & non spreuit precem eorum. Nec mirum, quia non nisi humiliu semper & mansuetorum ei placuit deprecatio. iste autem non sic orabat. Nam quum eius preces debuissent cælum penetrare, inanis gloria sua faciebat ut orans apud se esset, quum vera & humilis oratio extra se rapiat orantem. Sed quem admodum orauerit, attende.

Apud se
orabat.

Sequitur enim:

Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum, raptores, iniusti, adulteri.

¶ Manifestum est quia hæc dicens apud se orabat, eo quod sibi placens orabat, qui sic cepit: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum.

¶ Bene à gratiarum actione orationem videtur inchoasse, (siquidem illa maioribus dignu reddit beneficiis) sed male & ineptè bene ceptam proseguutus est orationem, quum ait: Quia non sum sicut cæteri hominum. Non reprehenditur ergo, quia Deo gratias agebat, sed quia nihil sibi addi cupiebat. Ergo iam plenus es o Pharisee, iam abundas. Non est quare dicas: Dimitte nobis debita nostra. Porro iustus in principio accusator est sui. Iste alia ingrediebatur, quandoquidem in orationis suæ principio sui commendator, & omnium aliorum accusator esse maluit. Nec mirum. Nam sicut ad iustos pertinet confessio peccatorum, ita ad superbos defensio meritorum.

Augu. de
ver. do.

Prov. 19.

Augu.
de ver. do.

¶ Non sum, inquit, sicut cæteri homines. Vbi August. Dice

ret

ret saltem, sicut multi homines. Quid est, sicut ceteri homines, nisi omnes præter me ipsum? Ego, inquit, iustus sum, ceteri peccatores. Potius dixisse debuisset: Non sum sicut ceteri homines iusti, quia peccator ego sum. Nec sum sicut ceteri peccatores, quia illis omnibus amplius peccaui. Sed quoniam maluit dicere, non sum sicut ceteri homines peccatores, qui solus iustus sum, omnes alios contemnendo, re vera non erat sicut ceteri peccatores, sed amplius omnibus peccans. Quales autem ceteros omnes reputabat, ostendit dicēs: Raptores, iniusti, adulteri. Fefellit seipsum miser, qui ad prauitates delinquentium respicere malebat potius, quàm ad virtutes meliorum.

*Pharisæus
ut amplius
omnibus
peccatis.*

*Et pharisæus raptor
Matt. 23*

¶ Raptoribus se iactat meliorem, quum ipse raptor esset, dicente domino: Vae vobis Scribæ & Pharisæi, qui comeditis domos viduarum oratione longa orantes. Quod vtique faciendo, latronibus & raptoribus sceleratior extitit.

1. IOAN. 2

¶ Et attende, quemadmodum Pharisæus triplex crimen ceteris hominibus imponit, dicens: Raptores, iniusti, adulteri. Nam omne quod est in mundo, aut concupiscentia carnis est, quam tribuit adulteris, aut concupiscentia oculorum, quæ est auaritia, quam appingit raptoribus, aut superbia vitæ, quam impurat iniustis. Magna est enim iniustitia, Deo nolle subesse. Porro ceteris omnibus hæc quæ enumerat vitia imponendo, dum ad specialia eorum crimina descendit, vtique grauius quàm antè peccauit, vbi tantum in genere ceteros esse dixerat peccatores, quibus se dissimilem esse gloriabatur.

¶ Ceterum, quum Pharisæus ab his tribus vitiis se dicit alienum, non dicit quòd sit sicut ceteri homines, iniusti, detractores, præsumptuosi & arrogantes, quod vtique verè dixisset, quandoquidem omnes illos prauitate superaret. Verum vsque ad eò de sua falsa iustitia gloriabatur, quòd vera sua vitia non attendebat. Sed nondum sese iactandi, ceterosque omnes diiudicandi contemnendique finis. Sequitur:

Velut etiam hic Publicanus:

¶ Ecce (inquit Augustinus) ex vicino Publicano, maioris est tumoris occasio, sicut, inquit, Publicanus iste. Ego solus sum, iste de ceteris est. Non satiauerat contemptum eius

eius (inquit Chrysoſtomus) tota humana natura, ſed & publicanum aggreſſus eſt. Moderatiùs autem peccaſſet, ſi publicanum prateriſſet. Nunc autem vno verbo & abſentes inuadit, & vulnera præſentis laceſſit. Non eſt autem, ò Phariſæe, gratiarum actio inuectiua aliorum. Si regratiaris Deo, ipſe tibi tantùm ſufficiat, nec te ad homines transferas, nec próximos condemnes. In hoc ſanè difcrepat elatus à conuitiatore. Is enim in alios conuitiis vtitur, ille ſe temeritate mentis extollit.

Baſilius.

Hinc ſuperbia.

Eccle. 7.

*Ibidem.
Beda.*

*Preca-
tionis piæ
formula.*

¶ Oritur autem in homine ſuperbia, quòd ſolùm conſyde- rat quæ habet bona, & in aliis tantùm attendit, quæ habet mala. Non ſum, inquit, velut hic publicanus. Non ſic docet Sapiens, qui ait: Ne irrideas hominem in amaritudine animæ: eſt enim qui humiliat, & qui exaltat circūſpector De⁹. Porro contra ſeſe commendantem Phariſæum per eundem dicitur: Non te iuſtifices apud Deum, quoniam agnitor cordis eſt ipſe. Sanè ex verbis Phariſæi, quibus humiliari meruit, poſſumus è diuerſo formam humilitatis qua ſublimemur aſſumere, vt ſicut ille conſyderatis & peiorum vitiis & ſuis virtutibus elatus eſt ad ruinam: ita nos non noſtra ſolùm pigritia, ſed & meliorum virtutis inſpectis, humiliemur ad gloriam, quatenus vnusquisque noſtrum hæc apud ſe ſupplex ac ſummiſſus obſecret: Deus omnipotens miſerere ſupplici tuo, quia non ſum ſicut innumerati ſerui tui, contemptu ſæculi ſublimis, iuſtitie merito glorioſi, caſtitatis laude angelici, velut etiam multi illorum, qui poſt flagitia publica pœnitendo, tibi meruerunt eſſe deuoti. Qui etiam ſi quid boni tua gratia largiente fecero, quo fine hoc faciam, quæve à te diſtinctione penſentur, ignoro.

¶ Et quoniam non ſatis eſt declinare à malo, niſi & aliam iuſtitie partem quis habeat, quæ eſt facere bonum, ideo quum hæctenus ſe commédauerit de prima parte iuſtitie, id eſt, quia malum non fecit, mox conſequenter ſeſe iactat quia fecerit bonum, dicens:

Ieiuno bis in ſabbato, decimas do omnium quæ poſſideo.

¶ Sabbati nomine, tota ſeptimana Hebræo loquendi more K

f cen

DOMINICA VNDECIMA

cæterorū vitis vt suas virtutes oppo- nit. censetur. Ieiunabant enim Iudæi, vt inquit Theophylactus, secunda & quinta feria. Itaque quum in cæteris hominibus duas peccatorum species commemorasset, vicissim se de duabus iactat virtutibus, & adulterio quidem opponit ieiunium, eo quòd ex gula & crapula libido proficiscitur. Ex voluptate enim est lasciuia. Et quidem rectè fecisset, si intentione pia ieiunasset. Nunc autem temere gloriatus est de ieiunio, qui non ad Dei beneplacitum, sed ad iactantiam ieiunabat. Nam ipse erat de numero illorum, de quibus in Euangelio discipulis suis Dominus loquutus

Matt. 6. est, dicens: Quum ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes, exterminant enim facies suas, vt pareant hominibus ieiunantes. Nihilominus tamen quum se de ieiunio commendari appetit, testis est Pharisæus ipse, ieiunium opus pium & bonum esse, alioqui de ieiunio nequaquam fuisset gloriatus, tamen si nunc hæretici ieiunium ipsum sicut & cætera bona opera eludant atque abiiciant. Vbi Ambro. Vide quanta sit virtus ieiunij, vt sputo suo ieiunus homo serpẽtem interficiat, & multò magis diabolum ipsum, serpentem vtique spiritalem.

Phariseo ieiunium cõmendat ¶ Porro rapacitatis & iniustitiæ vitio obiiicit aliud bonum, dicens: Decimas do omnium quæ possideo. Ac si dicat: Vtique ad eòd rapinas & iniquitates refugio, vt & mea nullo cõstrictus præcepto contribuam. *Leuit. 27* Lege quidem præcipitur, vt filiis Israel frugum cæterorūque prouentuum suorū decimas persoluerent. Pharisæi autem & scribæ, vt cæteris decimas dantibus iustiores viderentur, non solùm reditus frugum, verùm minima quæque holerum decimabant. De qua vanitate sua in Euangelio redarguuntur, dicente domi-

Matt. 23: no: Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentham, & anethum, & cimum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem. Ecce quemadmodum orauit pharisæus. Quid rogauerit Deū (inquit Augustinus) quære in verbis eius, nihil inuenies. Ascendit orare, noluit Deum rogare, sed sese laudare, in super & roganti insultare.

Beda. ¶ Ezechiel Propheta de ostensis sibi cœli animalibus: Et torum, inquit, corpus plenum oculis in circuitu ipsorum quatuor. Corpora quippe animalium idcirco plena oculis descri-

*Sæta ani
malia vt
oculata.*

describuntur, quia sanctorum actio ab omni parte circumspecta est, bona desyderabiliter prouidens, mala solerter caués. Sed nos sæpe dum aliis rebus intendimus, fit vt alia negligamus. Et vbi negligimus, ibi proculdubio oculum non habemus. Nam ecce pharisæus ad exhibendam abstinentiam, ad impendendam misericordiam, ad referendas Deo gratias oculum habuerat, sed ad humilitatis custodiã non habebat. Et quid prodest quòd cõtra hostium insidias penè tota ciuitas cautè custoditur, si vnum foramen apertum relinquitur, vnde ab hostibus intretur? Ecce ciuitatem cordis sui insidiantibus hostibus per elationem aperuit, quam frustra per ieiunia & orationes clausit. Incastrum munita sunt cetera, quum locus vnus de quo hosti pateret aditus, munitus non est.

Simile.

Grego.

¶ Sed forsã mirabitur aliquis, quomodo pharisæus cum pauca verba suæ laudis protulerit, condemnatur, Iob verò quum plurima fuderit coronatur. Eo. s. quòd pharisæus talia dicebat criminando alios nulla ratione cogente, Iob verò vrgentibus eum amicis, & pressuris prementibus, coactus est proprias virtutes referre ad Dei gloriam, ne à virtutis profectu homines desisterent.

Theoph.

¶ Legimus autem sanctos sua bona opera laudabiliter commemorasse, vel propter bonæ opinionis suæ conseruationem, vel propter suæ spei in angustiis magnis corroboracionem, vel propter Dei gloriam & proximorum ædificationem.

L

¶ Propter primum, commendauit semetipsum Samuel fidelis propheta domini coram cœtu filiorum Israel, quum annis multis iudicasset populum, & iam senuisset, dicens: Conuersatus sum coram vobis ab adolescentia mea, vsque ad hanc diem, ecce præsto sum. Loquimini de me coram domino, & coram Christo eius, id est, Saule rege, vtrum bouem cuiusquam tulerim aut asinum. Si quempiam calūniatus sum, aut oppressi aliquem, si de manu cuiusquam munus accepi, & contemnam illud hodie, restituamque vobis. Testis enim mihi est dominus, quòd non inuenietis in manu mea quicquam mali.

*Licet sese
comédare
ob sumæ
conserua
tionem.*

1. Reg. 12.

¶ Hæc loquutus est vir sanctus coram populo, & coram Saule rege nouo, propter suæ bonæ opinionis defensionem,

f ij præ.

DOMINICA VNDECIMA

presentibus suis filiis, qui iam à paternis cœperant moribus declinare, ad ipsorum pariter & regis correctionem.

Apostolus se commēdauit. ¶ Eamque ob causam Apostolus Paulus conuocatis apud Ephesum maioribus natu ecclesię, semetipsum virtuosè & laudabiliter commendauit, dicens: Vos scitis à prima die

Act. 10. qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim, seruiens domino cum omni humilitate & lachrymis. Et post pauca: Quapropter cōtestor vos hodierna die, quòd mundus sum à sanguine omnium. Non enim subterfugi, quòd minus annunciarem omne consilium Dei vobis. Et rursum post pauca: Argentum & aurum, aut vestè nullius concupiui, sicut ipsi scitis.

Esa. 38. ¶ Itaque quum propter obtestantium maledicentiam vir iustus, præsertim is qui ponitur cæteris in exemplum aduertit famam suam periclitari, potest vtique propter ipsius tuitionem res à se bene gestas citra culpam commemorare. Propter secundum, id est, spei corroborationem laudauit suam bene actam vitā Ezechias rex Iuda. Quum enim ægrotaret ipse vsque ad mortem, & audisset Esaiam prophetam in sermone domini sibi dicentem: Dispone domui tuę, quia morieris tu & non viues, conuertit faciem suam ad parietem & fleuit. Atque vt spem (quæ tunc illi maxime erat necessaria) in semetipso confirmaret, bene actam

e dmedat se ob spei corroborationem. superiorem ætatem ad memoriam reuocans, orabat, dicens: Obsecro domine, memento quomodo ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim, & fleuit fletu magno. Dictumque est ei per Prophetam à domino: Audiui orationem tuam, vidi lachrymas tuas, & ecce sanaui te. Die tertio ascendes in templum domini, & addā diebus tuis quindecim annos.

¶ Non ergo bona sua commemorando displicuit, qui deprecando & sperando vitæ prolongationem apud Deum promeruit. Hinc liquidò patet, quòd qui magnis animi angustiis est coarctatus, ne spes omnis se deserat, bona opera sua citra culpam potest ad memoriā reuocare. Propter hoc enim & sanctus Iob suas pietates & opera bona commemorabat.

M ¶ Propter tertium, id est, Dei gloriam & ædificationem

cætero-

exterorum compulsus est sese commendare Paulus Apostolus, cuius candori pseudoapostoli, vt ab eo fideles auersos seducerent, detrahebant.

*Propter
Dei gloriam.*

2. COR. II.

¶ Veruntamen dum proprias virtutes viri sancti prædicant non ideo hoc faciunt, vt apud homines sui ostentatione gloriantur, sed vt ceteros exemplo sui inuitent, & trahant ad salutem. Nam sicut malis exemplis & rumoribus de proximo sinistris plurimi deprauantur, ita & exemplis bonis & bonæ famæ odore saluifico, multi resipiscunt. Nunquam autem perfecti viri bona sua retegunt, nisi eos aut aliorum utilitas, aut grandis aliqua necessitas cogat.

¶ Porro damnabiliter se commendat, qui vel suam hinc quaerit gloriam, vel qui de his quæ non habet mendaciter se iactans gloriatur, sed adhuc grauius peccat, qui vel se vel alios ob praua facinora laudat. Siquidem ab assentatoribus laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur. Sed quid? Et erunt, inquit dominus, qui beatificant populum istum seducendo, & qui beatificantur precipitati.

*Damnabiliter se
commendant.*

Esai. 9.

¶ Sed ad litteram redeundo, aduertere est quoniam quantum pharisæus, suæque oratio, propter iactantiam & elationem Deo displicuit, tantum placuit propter humilitatem deprecatio publicani. Magna enim pars est iustitiæ, seipsum nosse, quia prauus sit, vt ex eo diuinæ virtuti subdatur humilius, ex quo suam culpam agnoscit. Talis enim nihil videt in se vnde superbiat. Vnde & nunc de publicano subditur:

Hieron.

Et publicanus à longè stans, nolebat nec oculos ad cælum leuare, sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori.

N

*August.
publicani
humilitas
& vere
cunctia.*

¶ Publicanus iste de longè stabat, & Deo tamen ipse propinquabat. Cordis conscientia remouebat, pietas applicabat. De longinquo stabat, sed dominus eum de propinquo attendebat. Excelsus enim dominus, & humilia respicit, excelsos autem, qualis erat ille pharisæus, à longè cognoscit.

DOMINICA VNDECIMA

- ¶ Et quanuis publicanus stetitisse dicatur, attamen à Phariseo tam verbis distabat quàm habitu, necnon & corde contrito. Nam verebatur oculos leuare in cœlum, censens indignos visionis supernæ eos qui maluerunt bona terrena spectare & querere, necnon & pectus tundebat, cor suum quodammodo pungens prauarum causa cogitationum, necnon & excitans, quasi dormitans, & quasi iratus sibi de seipso pœnas exigebat. Vndè nec aliud quàm propitiationem petebat.
- Theoph.* ¶ Itaque à longe stabat, qui peccatum suum compuncto corde cognoscebat. Vndè & de filio prodigo scribitur, quòd quum adhuc longe esset, vidit illum pater eius, & misericordia motus est. Sed nec oculos suos quos patrati sceleris verecundia depresserat, volebat ad cœlum leuare, vti iam dictum est. Vndè Ambrosius: In ipsa, inquit, nostra oratione multum verecundia placet, multum conciliat gratiæ apud Deum. Nõnne hæc prætulit publicanum & commendauit, qui nec oculos suos audebat ad cœlum leuare? Ad cœlum, inquam, vbi est sedes Dei, oculos leuare ex confusione suorum criminum verebatur. Vndè
- Luc. 15.* & apud Esdram scriptum est: Deus meus confundor, & erubescio leuare faciem meam ad te, quoniam iniquitates nostræ multiplicatæ sunt super caput nostrum, & delicta nostra creuerunt vsque ad cœlum. Cæterum audiuerat publicanus ipse dicentem phariseum: quia non sum velut hic publicanus, nec indignatus est, sed compunctus detexit vulnus, quærit medicinam, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori. Nemo igitur illud frigidum proponat verbum: Non audeo, pudorosus sum, non possum aperire os. Talis reuerentia diabolica est. Vult enim diabolus obserare tibi fores accessus ad Deum. Quid autem miraris, si peccatum Deus ignoscit, quod ipse homo agnoscit? Deus inquit, propitius esto, id est, benignus, misericors, placatus mihi peccatori, non iusto. Hoc & propheta nos docet, dicens: Dic tu prior iniquitates tuas vt iustificeris. Vndè & Psalm. Dixi, inquit, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Et rursum: Prope est dominus omnibus inuocantibus eum in veritate. Itaque audiuius de phariseo & publicano
- 1. Esdr. 9.*
- Chrysof.*
- August.*
- verecundia mala.*
- contro.*

controuerſiam, audiamus nunc ſententiam. Audiuiſus ſu-
perbum accuſatorem, audiuiſus reum humilem, audiam⁹
nunc iudicem.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Dico vobis, *deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam
ab illo. Quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe
humiliat exaltabitur.*

¶ Hic oſtenditur orationis vtriuſque, phariſæi videlicet & *Publica-*
publicani, longè differens fructificatio. Nam de publica- *nus vt iu-*
no non humiliter agnoſcente ſe peccatorem, & dei miſericor- *ſtificatus.*
diam ſuppliciter implorante dicit veritas, dicit iudex: Di-
co vobis, deſcendit hic iuſtificatus, id eſt, iuſtus factus ab il-
lo, hoc eſt potiùs quàm ille. Item iuſtificatus ab illo, id eſt,
longè iam ab illo differens, videlicet quantum lux à tene-
bris, longè iam illum in peccatis ſuis permanentem per iu-
ſtificantem gratiam transcendens.

¶ In domum ſuam, inquit. Rediit enim ad conſcientiæ do-
mum, qui priùs in exterioribus fuerat vagabundus. Iuſtifi-
catus igitur ab illo rediit conſitendo peccata, magis quàm
phariſæus extollendo ſuperbè ſua merita. Deſcendit pu-
blicanus iuſtificatus à deo, qui iuſtificat impium, & non
vult mortem peccatoris: phariſæus à deo reprobatuſ deſcē-
dit, vanè & fruſtra iuſtificatus à ſemetipſo.

¶ Quantam hoc veniæ fiduciam dignè pœnitentibus præ- *Beda.*
bet, quòd publicanus qui reatum ſuè nequitie perfectè co-
gnouit, fleuit, conſeſſus eſt, & ſi iniuſtus ad templum venit
iuſtificatus à templo rediit. Vbi Chryſoſtomus:

¶ Geminos aurigas, & duas bigas in ſtadio poſitas ſermo
præſens proponit. In altera quidem iuſtitiam cum ſuper- *Nota ſim-*
bia, in altera peccatum & humilitatem. Et vides bigam *militudi-*
peccati ſuperare iuſtitiam, non propriis viribus, ſed hu- *nem.*
militatis coniunctæ. Illam verò deuictam non fragilita-
te iuſtitie, ſed mole & tumore ſuperbiæ. Nam ſicut hu-
militas per ſui eminentiam peccati pondus ſuperat, & ſa-
liens attingit Deum, ſic ſuperbia ob ſui molem de facili iu-
ſtitiam deprimit. Si ergo plura facta ſtrenuè geras,
putas autem te poſſe præſumere, tota caruiſti oratio-
ne. Si verò mille ſeras in conſcientiâ falces reatum,

DOMINICA VNDECIMA

& hoc solum de te credas, quòd es infimus omnium mul-
tam obtinebis ante Deum fiduciam. Porrò sententiæ suæ
causam dominus assignans dicit:

*Tumor su-
perbiæ
præfagiū
ruinæ.
Prou. 16.* ¶ Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur. Ergo tumor su-
perbiæ, præfagiū est ruinæ. Sic enim solet heri, vt ante
ruinam suam cor hominis inflatur, & intumescat, & ante
gloriam humilietur, iuxta quod per Salomonem dicitur:
Contritionem præcedit superbia, & ante ruinam exaltabi-
tur spiritus.

Iob. 22. ¶ Sicut ergo propinqua ruina solet homo intumescere, ita
appropinquante gloria, in sese humiliari, sicut scriptum
est: Qui humiliatus fuerit, erit in gloria, & qui inclinaue-
rit oculos suos ipse saluabitur.

¶ Et attende, quòd notanter dixit, qui se exaltat Sunt enim
qui se non exaltant, sed ab aliis exaltantur, quum vel eo-
rum extolluntur merita, aut ad cuiuslibet locum dignita-
tis vel inuiti assumuntur. Hos à seipsis humiliari decet, vt
his honoribus se reputent profus indignos.

*August.
de virgi.
33.* ¶ Sanè humilitatis sectatores & conseruatores maxime
eos esse conuenit, qui magno aliquo bono præ cæteris e-
minent. Nam scriptum est: Quantò maior es, tantò te hu-
milia in omnibus. Mensura enim humilitatis cuique ex
magnitudinis mensura data est,

*Humili-
tas multi-
plex.* ¶ Sed aduerte secundum Chrysostomum, quod humilita-
tis nomen multiplex (id est æquiuocū) est. Est enim quædā
virtus humilitatis, iuxta quod dictum est: Cor contritū &
humiliatum deus non despicit. Est & humilitas ab ærum-
nis, iuxta illud: Humiliauit in terra vitam meam. Est & hu-
militas à peccatis & superbia & insatiabilitate diuitiarū.
Quid enim humilior iis qui se submittunt peccatis in diui-
tiis & potentatu, & hæc reputant magna?

Basilius. ¶ Porrò quemadmodum sese malè humiliare cōtingit, ita
contingit & bene ac laudabiliter sese exaltare, quando sci-
licet nō humilia cogitas, sed mēs tua per magnanimitatē
in virtute est erecta. Talis autē animi celsitudo, est emine-
tia in tristitiis, terrenorum contemptus, conuersatio in
caelis.

*Nota su-
militudi-
nem.* ¶ Et videtur huiusmodi mentis sublimitas eandem habere
differentiam ad elationem quam arrogantia parit, quam
habet

habet corpulentia corporis bene dispositi ad inflationem carnis, quum ex hydropisi tumet. Hæc autem fastus inflatio, inquit Chrysostomus, ab ipsis cælis potest deprimere non cauentem, humilitas verò & ab ipsis abyssis reatuū hominem sublimare. Hæc enim præ pharisæo publicanum saluauit. Latronem ante Apostolos in paradysum duxit. Illa verò, scilicet elatio, etiam in corpoream ingressa est potestatem.

¶ Cæterum si iuxta delicta humilitas tam facillè currit vt superbiam iustitiæ transeat, si iustitiæ coniūxeris eam, quo non ibit? Absistat ipsi tribunali diuino in medio angelorum cum fiducia multa.

¶ Rursus si fastus coniunctus iustitiæ eam deprimere potuit, si coniunctus sit peccato, in quantam gehennam detruetur? Hæc dicta sunt non vt negligamus iustitiam, sed vt fastum vitemus, & sectemur humilitatem.

Nota.

¶ Mysticè, isti duo homines duorum typus sunt populorum. Pharisæus quidem de meritorum excellentia inaniter se efferens, Iudaicum populū figuraliter exprimit, qui de acceptæ legis tumuit obseruatione, & redemptoris sui ad se in humilitate venientis aduentum superba mente recipere detrectauit. Quamobrem inter cætera quæ culpæ immunitas exposcebat, illud recto satis ordine populus ille peruenit, vt qui olim in prioribus patribus angelos hospitio receperat, iam secum vlteriùs habitare nolentes in templo clamantes audiret, *Recedam⁹ ab his sedib⁹*

*Iudæi cur
derelicti.*

*Gentiles
propter
humilitatem.*

¶ Per publicanum verò qui se humiliando, suæque confitendo peccata exaltari meruit, gentilis æquè designatus est populus, qui apostolicæ prædicationis veritate suscepta, falsorum numinum portenta deseruit, suumque conditorem condigna pœnitidine sibi propitiare contendit, cuius dignæ satis exaltationi contigit, vt qui pridem fuerat mancipium diaboli, efficeretur filius Dei. Qui quoniam ad Deum conuersus peccata sua recognouit, & scelerum suorum perfecte pœnituit, non solum veniam, sed etiam vt populum Iudæorum fidei dignitate præcederet, accepit *Quare?* Quia omnis qui se exultat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur.

¶ Quæ sententia sicut de vtroque iam memorato populo, ita

DOMINICA VNDECIMA

ita etiam de quolibet superbo & quouis humili conuenienter accipitur. Omnis enim qui in præfenti vita se exaltat & Dei præceptis se subdere contemnit, hic in die iudicij cum superbis & impiis sociatus humiliari cogetur, à domino auditorus: Ite cum diabolo in ignem æternum. Qui

Mat. 11.

verò amore diuino hinc sese humiliare studuerit, imitans eum qui dicit, Discite à me quia mitis sum & humilis corde, ipse in futuro iudicio à domino exaltabitur, quum audi-

Mat. 23.

re meruerit: Venite benedicti patris mei.
R **¶** Præclara nos ad humilitatis amplectendam virtutem & euitandam superbiam, exempla hortantur.

Humilitatis super-

borum e-

xempla.

Gene. 3.

¶ Exaltauit enim se in cælo superbiens angelus, & factus est diabolus.

¶ Exaltauit se per superbiam primus homo, & factus mortalis, è paradisi delitijs eiectus, exulat erumnosus & miser. Exaltauit se Pharao, & submersus est in mari rubro.

Exod. 14.

Num. 16.

¶ Exaltauerunt se Dathan & Abiron contra Moysen ducem populi in seditione, & interitu nunquam viso dirupta subter eos terra, vnà cum suis omnibus viui descenderunt in infernum.

1. Reg. 15.

16. 31.

¶ Exaltauit se inobediens atque superbiens rex Saul, & spiritui maligno diuexandus traditur, ac tandem ab hostibus prælio superatus, regnum cum vita amisit.

2. Reg. 18.

¶ Exaltauit se aduersus Dauid patrē suum superbus Absalon, & criminibus suis è ramo quercus pendens, lanceis tribus confoditur.

3. Reg. 2.

¶ Exaltauit se Adonias, regnum ambiens, & vita pariter & regno caruit.

3. Reg. 12.

¶ Exaltauit se Roboam filius Salomonis, & scissum est ab eo regnum patris sui, ita vt è duodecim tribubus Israel ipse tantum duabus tribubus deinceps imperaret.

Esai. 37.

¶ Exaltauit se contra Deum blasphemus rex Assyriorum Sennacherib, & vna nocte percussit angelus domini in exercitu eius centum octogintaquinque millia virorum, ipse autem fuga elapsus & in regna sua reuersus, à suis filiis interficitur.

4. Reg. 19.

Dan. 9.

¶ Exaltauit se Nabuchodonosor, & in morem bestie conuersus, eiusque ex hominibus, cum feris & bestiis conuersationem habuit.

¶ Exaltauit

¶ Exaltauit se Olofernes, & à fœmina defectum est ab eo caput eius. *Iudith. 13*

¶ Exaltauit se antiochus supra humanum modum in superbiam elatus, & intestinis putrefactis, viuus à vermi consumptus interijt. *2. Mac. 9.*

¶ Propter hoc maximè vitium extirpandum dei filius assùpta carne humana sese nobis in exemplum humiliavit. Contra quod vitium tota maximè militat doctrina Christi ana. Vndè & solam humilitatem Christus se promittit docere eos qui ad se venerint. O doctrinam salutarem. O magistrum dominumque mortalium, qui non dixit, discite à me fabricare mundum, aut mortuos suscitare, sed quia mitis sum & humilis corde. *Augusti.*

DOMINICA DVODECIMA
POST PENTECOSTEN.

*I*xiens Iesus de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos. *Mar. 7.*

¶ Lectio præsens in tres partes diuiditur In prima ponitur pro homine surdo & muto ad Christum deprecatio. In secunda, benigna deprecantium exauditio, Ibi: Et apprehendens eum. In tertia, ponitur insignis miraculi per turbas prædicatio, Ibi: Et præcepit illis.

¶ Circa primum aduerte quòd pòst quàm dominus propter ludæorum perfidiam secessisset paulisper in partes Gentium, id est, Tyri & Sidonis, vbi filiam mulieris Chanani-tidis à dæmonio liberauit, ne Iudæis occasionem daret dicendi quòd præuaricaretur legem cohabitando Gentilibus, properè redit in Iudæam Tyriorum fines relinquens

¶ Erat Tyrus nobilissima ciuitas Chananaeorum, metropolis prouinciæ Phœnicum. Erat autem sita insula maris mediterranei discreta à continente, gloria & diuitiis inclyta quondam & potens, ad quam varix gentium nationes negociationis gratia pretiosa quæque deferentes (nempe emporium longè celeberrimum) vndique confluebant.

Vndè

Tyri ciuitatis descriptio.

¶ Vnde & prophetarum de se vaticiniis (præsertim Eze-
Exec. 27. chielis) celebratissima fuit. Quæ tandem ob innumera sce-
cap. 26. lera, maximè autem superbiam & arrogantiam, decernen-
 te deo, & iuxta quod per Ezechielem prophetam fuerat
 prænunciatum à Nabuchodonosor, aggeribus comporta-
 tis & munitionibus per gyrum eius edificatis, annis tribus
 & decem mensibus obsessa, tandem capta atq; euerfa est.
 Voluit autem eam facere terræ continentem, sed non po-
 tuit. Post annos autem septuaginta, secundum quod præ-
Cap. 23. dixerat Esaias propheta, fuit rædificata. Hæc postmodum
 Alexander Macedo ex Aegypto victor reuersus, subiuga-
 uit, & Aethiopum multarumque aliarum gentium mani-
 bus, arboribus & lapidibus comportatis, continentem ef-
 fecit.

Sidon. ¶ Ex finibus ciuitatis huius Christus redibat in Galilæam.
 Venit autem per Sidonem quæ & ipsa Gentilium famosa
 & opulenta ciuitas fuit, ditionis quondam Tyriorum. Ve-
 nit ergo per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines
 Decapoleos.

Beda. Decapolis, est (vt etiam ipso nomine probatur) regio de-
Decapolis cem vrbium trans Iordanem ad Orientem, circa Hippum
regionis. & Pellam, & Gadaram contra Galilæam. Quod ergo dici-
stus. tur dominum venisse ad mare Galilææ inter medios fines
 Decapoleos, non ipsos fines Decapolis eum intraffe signi-
 ficat. Neque enim mare transnauigasse dicitur, sed potius
 ad mare vsque venisse, atque ad ipsum peruenisse locum
 qui medios fines Decapolis longè trans mare positos re-
 piciebat. Has autem locorum circumstantias, vt sequentis
 miraculi maiorem faciat fidem, adeò diligenter sanctus E-
 uangelista describit. Sequitur:

Et adducunt ei surdum & mutum, & deprecabantur
 eum, vt imponat illi manum.

¶ Ergo surdus iste pariter & mutus non sponte ad Christum
 venit opem imploraturus, sed alij hunc adducunt, possessus
 enim erat à dæmonio. Qui autem sunt huiusmodi, & si ea
 quæ sibi sunt ad perniciem querere nouerunt (puta quo-
 sese strangulent laqueum, quo pereant præcipitium & simi-
 lia) non tamen ea quæ sunt salutis.

Porro

¶ Porro fidem habebant in Christū qui hunc adducebant, *Aliorum* credentes q̄ manuum suarum impositione & dæmonem *fidē aliis* effugare, & eos quos abstulerat sensus posset homini resti *prodesse.* tuere. In quo etiam nobis mutæ intercessionis magnum argumentum ostenditur, scilicet, alterius pietatem & fidē alteri apud Deum posse prodesse. Sanè muti istius & surdi typo, homo quilibet peccator exprimitur, in quo duos sen *Typuspec* sus præcipuè necessarios ad salutem inimicus obstruxit, *catoris.* auditum videlicet & affatum, vt nec quę ad salutem neces *Beda.* saria sunt audiat, nec quę bona sunt loquatur. Surd⁹ enim & mutus est, qui nec aures audiendis Dei verbis, nec os aperit pro loquēdis. Quales necesse est vbi qui loqui iam & audire diuina eloquia longo vsu didicerunt, domino sanandos offerāt, quatenus eos quos humana fragilitas nequit, ipsæ gratiæ suæ dextera saluet.

¶ Obsurdit equidem homo ab audiendo verbo vitæ post *Quando* quàm mortifera serpentis verba cōtra Deum tumidus au- *homo sur-* diuit. Mutus etiam à laude conditoris effectus est, ex quo *cus & m* cum seductore colloquium habere præsumpsit. Et meritò *tus fact⁹* clausit aures ab audienda inter angelos laude creatoris, *est.* quas ad audiendam eiusdem creatoris vituperationem, *Genē. 2.* sermonibus sui hostis aperuit.

¶ Meritò clausit & os à prædicāda cū angelis laude creatoris, quod quasi ad meliorandum eiusdem opus creatoris, cibivetiti præuaricatione superbus impleuit. Et heu miser generis humani defectus. Nam & quod de radice vitiosum germinauit, vitiosus multò dilatari cœpit in propagine ramorum, ita vt veniente in carne domino, exceptis paucis de Iudæa fidelibus, totus penè mndus ab agnitione & cōfessione veritatis surdus erraret & mutus.

¶ Quia igitur ille surdus saluatorem agnoscere, & mutus rogare nequibat, adducunt eum amici, & pro salute eius supplicant domino. Sic nimirum, sic in spiritali necesse est curatione geratur, vt si quis humana industria ad auditum confessionemque veritatis conuerti non potest, diuinę pietatis offeratur aspectibus, atque ad sanādum eum supernæ manus flagitetur auxilium. Nec tardat cœlestis misericordia medici, si intenta precantium nō hęsitat nec deficit oratio.

¶ Itaque

- C** Itaque quisquis ad audientiam verbi cœlestis obsurdit, qui fieri posset vt credat, & vt per fidem cognoscat Deum, quandoquidem fides non nisi ex auditu sit verbi Dei. Et quo modo confiteri posset ad salutem qui mutus est? Credidi (inquit Psalmista) propter quod locutus sum. Fides enim linguam soluit, quam perfidia vinxerat. Nisi ergo audiendo mente credula Dei verbo aures aperiantur, nō est putandum aperiri os, & linguam solui posse, vt vel errata sua, vel Dei laudem confiteatur ad salutem.
- Rom. 10.** ¶ Quam sit autē homini necessaria & quam utilis ipsa confessio peccatorū, ostendit qui ait: Qui abscondit scelera sua non dirigitur, qui autem confessus fuerit & reliquerit ea, misericordiam consequetur. Vndē & beatus Ioannes ait:
- 1. Ioan. 1.** Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Et item alius: Si operam, inquit, medicantis expectas, oportet vt vulnus detegas tuum.
- Boetius.** ¶ Sed nunc surditatis istius lethalis, causas notis similitudinibus attendamus. Obsurdescunt enim nonnulli per aurium obturationem, quando videlicet nocuius humoribus aures opplentur. Sic nimirum ex mundanarum & carnalium rerum amore interior hominis auditus ad ea quæ salutaria sunt obturatur, iuxta illud Apostoli: Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei. Accipiter saturatus audire contemnit Dominum suum se reuocantem. Tales fuisse videntur quibus per Apostolum dicitur: Iam saturati estis, iam diuites facti estis, sine nobis regnatis, & vtiā regnetis.
- 1. cor. 2.** ¶ Obsurdescunt alij per vermīs intra aurem inclusionem. Sic utique nonnulli ad Dei verbū propter remordentem se conscientiam obsurdescunt, nolentes audire vndē stimulus ille, imō vermīs ille grauius exasperetur, ne ex auditu verbi suborta tristitia, eam quam habent in peccatis minuat voluptatem. Itaque nolunt apponere scientiam,
- 1. cor. 4.** ne apponant & dolorem. Nouerunt enim quōd sicut tinea vestimento & vermīs ligno, ita & tristitia viri nocet cordi. De quibus per Esaiam Dominus loquitur, dicens: Populus ad iracundiam prouocans est, & filij mendaces. Filij nolentes audire legem Dei, qui dicunt vidētibus, nolite.
- Ad Dei verbū obsurdescitur per obturationem.**
- 1. cor. 2.**
- 1. cor. 4.**
- per inclusionem vermīs.**
- 1. cor. 15.**
- Esa. 30.**

lite videre: & aspicientibus, nolite aspicere nobis quæ re-
sta sunt. Loquamini nobis placentia.

¶ Obsurdescitur etiam à plerisque propter id quod intrin-
secus tumet apostema superbiæ, qui sicut nec à malis suis
cortigi volunt, ita nec corripi. Hac surdirate laborabant
Herodes pariter & Herodias. Vndè & per Sapientem di-
ctum est: Audiet luxuriosus & displicebit ei, & proiiciet
illud post tergum suum.

¶ Obsurdescunt insuper nonnulli propter alterius soni re-
ceptionem. Vti quum quis auditum suum totum ad partē
vnā accommodat, tunc enim quæ dicuntur à parte alia
quasi surdus non attendit. Non secus is qui diabolicæ sug-
gestionis interiorem mentis suæ auditum accommodat, ad
Dei verba surdus est. Vndè dominus per Ieremiam loqui-
tur, dicens: Audite legem meam, & ego ero vobis Deus, &
vos eritis mihi populus. Et post pauca subdit: Et non audi-
uerunt, neque inclinauerunt aurem suam, sed abierunt in
voluptatibus suis, & prauitate cordis sui mali.

¶ Porro per hæc quæ iam dicta sunt obsurdescit peccator
homo ad quatuor. Primò, ad reclamantem conscientiam,
quæ sano iudicio, peccato semper contradicit.

¶ Duos autem præcones aduersus peccatum emittit. Vnū
ante peccatum, alterum, peccato iam perpetrato. Primus
per timorem damnationis à peccato deterret, dicens: In
quacunque hora comederitis, morte moriemini.

¶ Iste præco rectè per angelum illum designatur, qui e-
uaginato gladio stabat in via contra Balaam, ad maledi-
cendum populo Dei proficiscentem. Cui & mortem si pro-
grederetur comminatus, ait: Peruersa est via tua, mihi que
contraria. Attamen ille promissæ cupiditate mercedis, in-
sisteat cæptis, quæ tamen Deo prohibente perficere ne-
quiens, pro maledictione benedictionem dare coactus est
vel inuitus.

¶ Sic re vera licet conscientia timor mortem & gehennæ
supplicium cōminetur, si ad perpetrationem sceleris pro-
gressum fuerit per consensum, attamen peccati voluptate
(vtique mercede sceleris) abstractus & illectus peccator,
festinat ad periculum, in laqueum ruit insanus.

¶ Alterum præconem emittit iam crimine perpetrato,
qui

D
per inter
num apo-
stema.
Marc. 6.
Eccle. 21.
per sonū
alium.

Ierem. 7.

E

Obsurde-
scitur ad
cōscientiā.
Gene. 2.

Num. 22

qui sedata iam malitię concupiscentia, graue dispendium, quod homo per momētaneam vilēmque peccati voluptatem incurrit, annunciat. Siquidem peccato iam consummato, perdita est innocentia, iustitię pręmia sunt amissa, nequicquam superest nisi conscientia obiurgans, & amissę gratiæ cęlestis damna commemorans.

Iob. 1.

¶ Iste pręco per nuncium Iob qui solus euasit, vt nunciaret tristia damna, signatur. Porro si non prorsus mentem peccator amisit nunciatis damnis, surgat ę peccati luto, & delicta vniuersa contrito corde cōfessus, quasi tonso capite, per debitam humilitatem in terram corruat, superbire desinat, dicatque sibi ipsi: Quid superbis terra & cinis?

Eccle. 10.

F

¶ Secundò, obsurdescit peccator ad verbi cęlestis audientiam, iuxta quod per Esaiam Dominus loquitur, dicens:

*Surdus ad
verbi au-
dientiam.*

Esa. 42.

Iob. 29.

Ierem. 6.

¶ Quis cęcus nisi seruus meus, & quis surdus, nisi ad quem nuncios meos misi? Vndę & beatus Iob: Seruum meum, inquit, vocaui, & non respondit mihi. Et vndę rursus per leremiam dominus: Ecce, inquit, constitui super vos speculatores, & dixi: audite vocem tubę. Et dixerunt: non audiemus. Indurauerunt, inquit, facies suas supra petram, & noluerunt reuerti.

*Christi
clamorem
vt insensibilia au-
dierunt.*

¶ Obsurduerunt isti etiam ad clamorę. Christi vtique ad vocem tubę cęlestis. Clamauit enim verbis, clamauit operibus, clamauit vulneribus suis & morte: clamorę eius Lazarus de monumento audiuit, & resurrexit. Terra clamantem audiuit, & tremuit, audiuerunt petre, & scissę sunt, monumenta audiuerunt, & aperta sunt. Insensibilia Christi clamorem audierunt, quem omnium ingratisissimus homo ad se clamantem audire non vult.

*Aspis sur-
da.*

¶ Furor enim est ei secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdę & obturantis aures suas, quę nõ exaudiet vocem incantantium. Qui autem sunt isti sapienter incantantes, nisi pręcones Dei, prędicatores verbi Dei? Incantant aspidi, suadent animę peccatrici vt exeat ę caverna diaboli, vt venenum in confessione eiiciat, vt contrectati se, id est, persuaderi permittat. Quid autem surdus iste meretur, aduerte. Qui obturat (inquit Salomon) aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Audiat itaq; verbum Dei, qui ę Deo vult exaudiri.

PROV. 11.

¶ Infir-

¶ Infirmus à medico derelinquitur, qui ipſus præcepta ſer-
uare recuſat. Audi medicum vitæ expoſtulantem: Non au-
diuit populus meus legem meam, & Iſrael intendit mihi.
Attende iuſtam viciffitudinem. Et dimiſi eos, inquit, ſecū-
dum deſyderia cordis eorū, ibunt in adinventionibus ſuis.
Nihil autem ea Dei ira grauius qua derelinquit peccatorē
vt vadat in adinventiones ſuas, id eſt peccata, deſyderiis &
concupiſcentiis prauis quæſita, & per completionem in o-
pere inuenta. Vadant (inquit Eſaias) & cadant, & capian-
tur, & illaqueentur.

ſimile.

*viciffitu-
do metu-
da.*

Eſa. 28.

¶ Tertio, obſurdeſcit ad vocem fratris petentis veniam, ne
ipſum exaudiat, ne offeſam illi remittat, clamante domi-
no & dicente: Dimittite, & dimittimini. Et ſi non dimiſeri-
tis hominibus peccata eorum, nec pater veſter cœleſtis
dimittet vobis peccata veſtra. Debitores Deo ſumus & de-
bitorem habemus. Sicut volumus vt faciat nobis Deus, ſic
& nos debitori noſtro faciamus. Ideo & non niſi ſub hac
conditione nos miſericordiam & remiſſionem peccatorū
in oratione petere voluit, quum dicere orantes docuit: Di-
mitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debito-
ribus noſtris.

*G
ſurd⁹ ad
veniam.
Luc. 6.*

Matt. 6.

¶ Aduerte iudiciū quo iudicatus fuit qui noluit dimittere.
Vocauit illum dominus ſuus, & ait illi: Serue nequam, om-
ne debitū dimiſi tibi quoniā rogāſti me, nōne ergo oportet
& te miſereri cōſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum?
Et iratus dominus tradidit eū terroribus quoaduſque red-
deret vnuerſum debitū, quod vtique prius ſupplici dimi-
ſerat. Sic, inquit, & pater meus cœleſtis faciet vobis, ſi non
remiſeritis vnusquisque fratri ſuo de cordibus veſtris. Et
quis non hoc tam iuſtum Dei iudicium comprobet? Ait Sā-
piens: Homo homini ſeruat iram, & à Deo quærit mede-
lam? In hominem ſibi conſimilem nō habet miſericordiā,
& pro delictis ſuis deprecatur? Ipſe dum caro ſit, reſeruat
iram, & propitiationem petit à Deo? Quis exorabit pro de-
lictis illius? Memento nouiſſimorum, & deſine inimicari.

Matt. 18

Ecc'e. 28

*surd⁹ ad
pauperē.
Prom. 21.*

¶ Quarto, ſurdus eſt peccator ad vocem pauperis petentis
miſericordiam, vt & ipſius preces nec Deus exaudiat, iux-
ta quod per Salomonem dicitur: Qui obturat aurem ſuam
ad clamorem pauperis, & ipſe clamabit & nō exaudietur.

t Qui

DOMINICA DVODECIMA

Hiero. Qui enim clementiam non habet, nec indutus est, viscera pietatis, quanvis spiritualis, non implet legem Christi. Nō
Ambro. omnis perfectio Christianæ religionis in pietate est, quam quisquis sectatus fuerit, & si lubricum carnis patiat, va- pulabit quidem, sed non peribit.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et apprehendens eum de turba seorsum.

H. ¶ Hic ponitur benigna Christum deprecantium exauditio. Et diligenter attendenda sunt singula quæ dominus in hu-
Apprehen- dit eum. Et diligenter attendenda sunt singula quæ dominus in hu-
Hebr. 2. gnis surdi & muti curatione peregit. Primam igitur appre- hendit eum quem erat sanaturus. Ipse enim ut humanum genus perfecte sanaret, humanam sibi naturam homo factus assumpsit, iuxta quod per Apostolum dicitur: Nusquam angelos apprehendit, sed semen Abraham apprehendit, ut per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, & eos liberaret qui erant obnoxij seruituti.

chrysof. ¶ Apprehendit autem eum de turba seorsum, ut doceret nos vitare gloriam inanem, ne opera nostra faciamus cor-
de turba seorsum. ram hominibus ut videamur ab eis. Item segregauit eum à turba, ut doceat quod principium sanandæ mentis est à turbis malarum cogitationum segregare de peccatis suis dolentem, Apprehendens nanque infirmum de turba seorsum educit, quum mentem peccatis languidam, visitatione suæ pietatis illustrans, à consuetis humanæ conuersationis moribus auocat, atque ad sequenda præceptorum suorum itinera prouocat.

Beda. ¶ Hoc itaque domini exemplo monemur seculi tumultus fugere, si nostrarum querimus salutem animarum. Corruptunt enim bonos mores colloquia mala. Et utique quam diu quis hæret in inquietis & perturbatis cogitationibus atque inordinatis moribus seculi huius, non est quod ad salutem speret ex spiritu Dei. Vitanda nihilominus summo-
1. Cor. 15. pere docet prauorum hominum societatem, quæ quasi cathena quædam plurimos detinet in peccatis. Nam sicut bonorum hominum contubernium docet intellectum, affectum ad bona non parum incitat, iuuatque plurimum ad boni operis effectum: sic & malorum societas excæcat, damnat & negligit omne opus bonum. Qui enim viro sancto adheret,
Pravorum vitanda societas.

ex assiduitate visionis, vsu loquutionis, & exemplo operis, accipit vt accendatur in amorem virtutis, vt peccatorum suorum tenebras fugiat, & in desyderia aternæ lucis exardescat. Secus, si malorum elegeris & sequaris societatem, ait vir sanctus: Ne te dixeris sanum dolentem latera, id est, malorum societatem habentem. Si Loth (tamen si sanctus) permansisset in sodomis, perisset in scelere ciuitatis, sed angelis hortantibus fugiens in mentem euasit exitium.

¶ Malorum etiam societas, etiam bonos ad crimina inuitat, iuxta verbum Sapientis: Qui tangit picem, inquinabitur ab ea: & qui cōmunicat superbo, induet superbiam. Sed qui cum sapientibus graditur, sapiens est. Amicus autem stultorum, similis efficietur Vnde ad Iosaphat regem Iuda alioqui pium & iustum, in sermone domini dicitur: Impio præbes auxilium, & his qui oderunt dominum (nimirum Achab & Iesabeli) amicitia iungeris; idcirco iram quidem domini merebaris, sed bona opera inuēta sunt in te. Quinetiam Salomon ipse singulare sacrarium sapientiæ, per malam sceminarum societatem in idolatriâ præcipitatus est. Adeo pronum est humanum genus ad malum, vt facilius vnus paruus multos corrumpat integros, quàm multi integri sanare valeant vel vnum peruersum, sicut iam in heretica prauitate corruptis palam cernere est. Quamobrem refecanda est ouis morbida à caulis ne gregem totum inficiat, refecandæ sunt carnes putridæ ne totum corpus perreat. Ait quidam:

Grex totus in agris

Vnius scabie cadit, & parrigine porci:

Vuaque confecta liuorem ducit ab vua.

¶ Hinc & Moyses dixit ad populum, quando se Chore Dathan & Abiron commouerant aduersus ipsum & Aaron: Separamini à tabernaculis impiorum, ne fortè & vos absorbeat infernus viuos. Sed quid huic surdo & muto seorsum à turbis apprehenso fecerit cœlestis medicus, attēdamus. Sequitur:

Misit digitos suos in auriculas eius, & expuens tetigit linguam eius, & suspiciens in cœlum, iugemuit.

Grego. sic
per Eze.

Bernard.

Gene. 19.

I

Eccle. 13.

Prou. 13.

ibidem.

2. Par. 19

DOMINICA DVODECIMA

K ¶ Potuit hunc dominus vel solo verbo, imò solo voto vel nutu sanare, his tamen ceremoniis & ritu externo uti voluit, quemadmodum etiam discipulis suis tradidit imponere manus infirmis, ut melius habeant.

Mar. vlt.

*Ecclesie
ceremo
nias seruã
das.*

¶ Sileant igitur heretici qui ceremonias omnes sacrosque ritus in diuinis officiis atque sacramentis clamitant abiicendos. Si superuacue sunt huiusmodi ceremonie, respondeatur quare his etiam ipse usus est Christus? Et utique conueniebat hic manuum suarum adhiberi presidia, quonia omnia creauit & fecit manus domini, à qua etiam manu eorum que creauit salus est & curatio, dicente Psalmista: Fiat manus tua ut saluet me. Quo etiam pertinet & illud Iob: Obstetricante manu eius, eductus est coluber tortuosus.

Iob. 26.

Beda.

*Digitus dei
spiritus
sanctus.*

Luc. 11.

¶ Itaque dominus surdum hunc & mutum curaturus, primo misit digitos suos in auriculas eius. Quod utique spiritualiter surdum sanaturus tunc facit, quum per dona sancti spiritus aures cordis ad intelligenda ac suscipienda verba salutis aperit. Nam & digitum Dei appellari spiritum sanctum testatur ipse dominus, quum dicit Iudæis: Si ego in digito Dei eiicio demonia, profecto peruenit in vos regnum Dei. Quod exponens alius Euangelista, dicit: Si ego in spiritu Dei eiicio demonia. Quo nimirum digito & Magi in Aegypto superati sunt à Moysè, dicentes: Digitus Dei est hic. Sed & eodem digito lex in tabulis descripta est lapidis, quia per donum sancti spiritus & ab insidiis defendimur, siue hominum siue spirituum malignorum, & in agnitione diuinæ voluntatis erudimur. Digni ergo Dei in auriculas eius qui sanandus erat missi, dona sunt sancti spiritus, quibus corda quæ à via veritatis aberrauerant, ad scientiam salutis audiendam descendamque reuelat.

Exod. 7.

Exod. 31.

L ¶ Et quia cognitam veritatis lucem sequi confessio debet, ideo bene secundo subiungitur: Et expuens tetigit linguam eius. Expuens quippe dominus linguam tangit egroti, quum ad confessionem fidei ora credentium instruit. Sputum namque domini, saporè designat sapientiæ, quæ sapientia loquitur, dicens: Ego ex ore altissimi prodij primogenita ante omnem creaturam. Unde & alibi sputo eius terræ commixto cæcus natus illuminatur. Sputum enim (quod ex capite domini descendit) diuinam eius naturam quæ ex Deo est

*Sputum
christi
mysticè.*

Eccle. 24

Ioan. 9.

est,
ex h
mè
ti a
qu
mi
vale
fere
¶ O
mel
The
feci
diui
vino
¶ Et
quã
ling
¶ Te
ut in
infr
¶ Ing
quid
tre,
nost
pict
igno
fidui
¶ It
in qu
& h
bi cu
quam
se pr
in co
¶ Ad
corp
misc
pexi

est, portio terræ cui idem sputum immiscuit, humanâ quæ ex hominibus assumpta est, designat. Etenim per medicamentum ex sputo suo ac terra compositum oculos cæci nati aperuit, quia genus humanum per confessionem vtriusque sue nature ab ingenitis errorum suorum tenebris dominus eruit. Expuens ergo dominus linguam muti ut loqui valeat, tangit, quum ora diu bruta, ad verba sapientie proferenda contactu sue pietatis informat.

*Medica-
mẽ myst.*

*Tetigit lĩ
guam eius.*

¶ Oculi Ionathæ illuminati sunt, quod gustauerit modicum mellis. Mel in fauo, diuinitas est in carne Christi. Dicit Theophylactus, hæc omnia Christum in huius curatione fecisse, ut ostenderet omnes partes sue carnis sanctas ac diuinas esse, aded ut sputum quoque ipsius solueret lingue vinculum. Sequitur:

1. Reg. 14

Nota.

Et suspiciens in cœlum ingemuit.

¶ Et postquam de turba segregat infirmum dominus, postquam mittit digitos in auriculas, postquam sputo tangit linguam illius, subinfertur.

*M
Beda.
Suspexit
in cœlũ.*

¶ Tertio. Et suspiciens in cœlum ingemuit. Suspexit in cœlum, ut inde mutis loquelam, inde surdis auditum, inde cunctis infirmitatibus medelam doceret esse querendam.

¶ Ingemuit autem, non quia ei opus esset cum gemitu aliquid petere à patre, qui cuncta petentibus donat cum patre, sed ut nobis gemendi daret exemplum, quum vel pro nostris vel pro nostrorum erratibus proximorum supernæ pietatis præsidia imploramus, illius exẽplo qui ait: Quum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te.

*Cur inge-
muit.*

¶ Item ingemuit compassus miserie tantarum infirmitatum in quas genus humanum propter peccatum inciderat. Sed & hac ratione suspexit in cœlum, ut ostenderet vnam sibi cum patre, qui in cœlis est, esse voluntatem, & nequaquam (ut Iudæi blasphemantes insimularant) vilissimorum se præsidia captare spirituum, qui patrem Deum haberet in cœlis.

¶ Adhæc suspiciens in cœlum ingemuit, ut & nos cœlum corporalibus oculis quasi exules à longe intuentes ingemiscamus. Lazarum proinde resuscitaturus in cœlum suspexit, & gratias egit patri se ab illo semper exaudiri. Nos

Ioan. 11.

DOMINCA DVODECIMA

quoque; mentis oculos in cœlum leuemus, omne nostrum propositum, omnem nostram in deum referentes intentionem. Item ingemuit, quia gemere nos docuit. Nam per intimam conpunctionis genitum, friuola carnis lætitia purgatur.

Hierony.

¶ Sed & ideo suspiciens in cœlum ingemuit, quia nos quos ad possidenda cœlestia creauit, longè in terrestria deiectos esse doluit.

¶ Denique suspiciens in cœlum ingemuit, vt nobis qui à cœlestibus gaudiis per terrena oblectamenta discessimus, ad hæc per gemitus & suspiria insinuaret esse redeundum Sequitur.

Et ait illi: Epheta, quod est, adaperire.

N ¶ Et hoc est quintum quod cœlestis medicus hunc sanando seruauit, Ephpheta Quod (inquit Euangelista) est, id est, significat, adaperire. Hebræa enim vox est, quam suo Marcus interpretatur eloquio.

Esai. 50.

¶ Aduerte quod suspicere in cœlum, & ingemiscere, hominis erant, sed imperare auribus apertionem & linguæ loquelam mandare, dei erat. Dominus deus, inquit Esaias, aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, retrorsum non abij. De lingua autem: Dominus, inquit, dedit mihi linguam eruditam vt sciam sustentare eum qui lapsus est, verbo.

Ibidem.

Aures etenim ad audiendum aperiendæ, lingua verò vt loqui posset, à retinaculis erat suæ tarditatis soluenda Non enim satis est à malis aures linguamque castigare loquelis, si non etiam iuxta Psalmistam, inclinemus aurem nostram in verba oris dei, si non os nostrum loquatur sapientiam, & meditatio cordis nostri prudentiam. Sed effectum virtutis Christi attende. Sequitur enim:

Beda.

Et statim apertæ sunt aures eius, & solutum est vinculum linguæ eius, & loquebatur rectè.

*Messia si
gna in
christo
Esaiæ. 35.*

¶ Hoc diuinæ virtutis opus, magnificum vnus est signis erat à quibus Messiam in lege & prophetis promissum Iudæi nosse debebant. Prædixerat enim Esaias: Deus ipse veniet & saluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut cervus claudus & aperta erit lingua mutorum. Quod autem non modo, bona, sed etiam perfecta sunt opera Christi, ostendit

Euan-

Euangelista quū dicit mutū hūc loquutum fuisse rectè, hoc est expeditè. Quòd etiā futurum Esaias in spiritu præuidit, *Esai 32.* dicens: Lingua balborum velociter loquetur & planè.

¶ Porro moraliter ille solus rectè loquetur siue Deum conficendo, siue aliis prædicando, cuius auditum vel cœlestib⁹ possit aufcultare mandatis, diuina gratia referat, cuius linguam Dominus tactu sapientiæ, quæ ipse est, ad loquendum instituit. Hoc ipsum à Deo postulabat psalmista, qui ait: Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam. Sic & Apostoli Pauli lingua soluta fuit, quū vinctum quidem se prædicaret, sed non ita. vt & verbum dei in ipso esset alligatum. *Rectè loquitur. 2 Tim. 2.*

¶ Sic etiam fidelium linguæ per gratiam spiritus sancti soluuatur, in hymnos & cantica spiritualia in laudem dei, in preces item, & actiones gratiarum. Item soluuntur ad proximum, vt ea loquantur quæ sunt ædificationis, quæ nutriant charitatem, quæ consolentur mœstos, quæ vacillantes confirmant, quæ moneant pigros, quæ consulant dubios, quæ doceant ignaros. *Lingua piorum vt soluitur.*

¶ Et loquebatur, inquit, rectè. Vbi Beda: Qui rectè loqui à baptismatis nostri tempore didicimus corde credendo ad iustitiam, ore autem confessionem faciendo ad salutem, curandum summopere est, ne post baptismata ad iniusta & noxia verba declinemus. Si enim (ipso iudice attestante) de omni verbo ocioso quod loquuti fuerit homines, redditi sunt in die iudicij rationem, quantam exigentur rationem, qui non solum ociosa, sed & criminosa loquuntur? Qui impudicitia, iactantia, blasphemia, & (quod omnium minimè licet) detractionis sermonibus seruire non timent, qui proferunt mendacia qui falsa dicunt testimonia, qui seminant inter fratres discordias? Sed vt non modò linguam per sermones huiusmodi sed & aures continent, has ad suas lasciuias & frivolas mundi vanitates, ad nugas, & quod omnibus his grauidè est, ad falsa hereticorum dogmata, ad Dei & sanctorum derogationes, & blasphemias hauriendas, accommodant. Verùm audiendo verbo Dei suscipiendis monitis, correptionibusque maioram, omnibus tandem quæ conducunt ad salutem, plus quam surdi sunt & muti: Ecce quemadmodum id quod *Vt lingua cohercenda. Aures vnde cupi studienda.*

DOMINICA DVODECIMA

De^o in eis propitius abluer & sanctificare dignatus est, ip-
si passim contaminare & prophanare non verentur.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Et præcepit illis ne cui dicerent. Quantò autem eis
præcipiebat, tantò magis plus prædicabant, & eo ampli-
us admirabantur, dicentes. Bene omnia fecit, & surdos fe-
cit audire, & mutos loqui.

P ¶ Hic ponitur in signis miraculi per turbas prædicatio. Præ-
cepit, inquit, illis ne cui dicerent. Quum autem non sit pu-
randum quòd Dei filius, signum faciens hoc abscondi vo-
luerit, & quod contra voluntatem illius sit patefactum in
turbas, aut quòd non potuerit ipse silentio signum tegere
si vellet, quod facere potuit quum voluit, quum præcepit il-
lis ne cui dicerent: an forsan ipse de gloria vana sibi atten-
debat, an etiam illi peccauerunt qui contra vetitum diui-
næ virtutis signum prædicauerunt.

Gen^o præ-
cepti du-
plex.

¶ Sed attendamus duplex esse præceptum. Vnum, quod di-
citur obligationis, cuiusmodi sunt decem præcepta digito
Dei duabus tabulis lapideis inscripta. Et huiusmodi præ-
ceptis citra grauem dei offensam non cõtrauenitur. Aliud
est præceptum instructionis, quando videlicet, non illud
seruari præcipitur, quod verbis præcepti prima facie signi-
ficari videtur, sed id potius quod per mandatis intentione
innuitur, cuiusmodi fuit præceptũ præsentis locò de tacen-
do miraculo turbis datum. Non enim intendebat domin^o
quatenus illud miraculum ad dei gloriam perpetratum si-
lento tegetur, sed nec putandum est eos peccasse qui il-
lud prædicabant, sed nobis erudiendis præcipit illis ne cui
dicerent, & hoc plures ob causas.

Non esse
gloriandũ.

¶ Primò, vt doceret non esse gloriandum in miraculorum
virtutibus, aut quibuscunque operibus bonis, exemplum-
que daret, vt virtutum opera facientes, iactantiæ vitium
per omnia gloriamque vitemus humanam, ne nostra
bona actio per inanem vulgi fauorem supernæ retributio-
nis muere priuetur. Nouerimus tamen opera nostra si
digna imitatione sunt, nullatenus debere celari, sed ad v-
tilitatem fraternæ edificationis ipso dispensante patefic-
ri, qui dicit: Non potest ciuitas abscondi supra montem

Nũ opera
bona ab-
scondenda.

posita

posita Et re vera ita est intelligenda dominici dispensatio præcepti. Nec enim bona facientes fraternos cauere debemus aspectus, quum dicat dominus: Luceat lux vestra coram hominibus, vt videant bona opera vestra: sed vt per opera quæ proximis ostendimus, non laudem nostram ab illis, sed profectum illorum quæramus. Et hoc est quod subiunxit: Et glorificent patrem vestrum qui in cælis est. Nam qui ea intentione bona ostendunt opera, vt ipsi soli laudentur, non autem vt laudantes in bona proficiant, neque vt pater qui in cælis est glorificetur, tales nimirum illo sunt elogio denotandi quo dicitur: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Nobis itaque dominus miraculum celari præcipiens, de vana timebat gloria, non sibi, cuius gloria non vana, sed vera est, imò cuius est omnis gloria.

¶ Secundò præcepit, ne cui dicerent, ne propter miraculorum gloriam Iudaica accenderetur inuidia ad mortem Christo ante tempus inferendam.

¶ Tertio, vt doceret quòd beneficia largientes laudes inde quærere non debemus, sed accipientes par est benefacientes commendare.

¶ Quarto, quia pigris volebat ostendere, quantò studiosius quantòque feruentius eum prædicare debeant, quibus iubet prædicans, quando illi qui prohibebantur, tacere non poterant. Quis igitur iam prædicare iussus tacebit, dum conspiciamus eos quibus datum erat præceptum silentij tantò amplius prædicasse, quantò ne prædicarent amplius mandabatur? Quis ergo iussus prædicare tacebit, quando iussit tacere sic ardentè prædicauerunt?

¶ Hic aduerte, quòd nonnulla silentio tegere debemus. Primò, si quæ per nos gesta sunt bona opera, cuiusmodi sunt eleemosyna, ieiunium, & oratio, ne ad modum phariseorum eleemosynam facientes, iactantiæ tuba ante nos canamus, ne ieiunantes exterminemus facies nostras laudem quærentes ab hominibus, sed nec orationes nostras ad vanam gloriam ostentantes, quasi venales has prostituamus. Quin potius ieiunantes lota facie pexisque capillis prætendamus hilaritatem. Dum eleemosynam facimus, nesciat sinistra, quid faciat dextera. Et oraturi intremus

Quæ præcepit, ne cui dicerent. Theoph. Beda.

Quæ aduertenda sunt. Mat. 6.

DOMINICA DVODECIMA

mus in cubiculum, & clauso ostio oremus patrem. Siquidem in opere bono duo sunt attendenda, gloria scilicet & utilitas. *Gloria & utilitas in opere bono* Gloriam sibi reseruat Deus dicēs per prophetam: *Esai. 42.* Gloriam meam alteri non dabo. Utilitatem nobis cedit, qui bonorum nostrorum non eget. Quòd si dei gloriam inuadimus hanc nobis vsurpantes, præter arrogantiæ reatum quem incurrimus, & ipsam iure perdimus utilitatem.

R ¶ *Esai. 3.* Secundò, celare debemus ea quæ perpetravimus peccata, non ut simulemus, quam non habem⁹ sanctitatem, sed ne palàm hæc faciendo ceteros inficiamus. Sunt enim qui pudore sublato de turpibus & nephandis quæ gesserunt, gloriantur. De quibus per Esaiam dicitur: Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt: Et mox promeritam pœnam denunciat, dicens: Vex animæ eorum, quia reddita sunt eis mala. Siquidem peccata nostra non nisi in secreta confessione sunt humiliter sacerdoti pandenda.

¶ Tertiò, silentio promere debemus peccata proximorum, ne ipsos hîc diffamemus. Vndè & per Salomonem dicitur: *Prou. 13.* Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in iurgio citò, ne postea emendare non possis, quum dehonestaueris amicū tuum. Porro diuersum faciunt multi, qui mox quum aliquid rumoris sinistri de proximo audierint, nisi illud effatiant, non quiescunt: iuxta quod per Sapientem dicitur: Sicut sagitta infixā in fœmore canis, sic verbum in ore stulti.

¶ Quartò, silere debemus commissā nostræ fidei secreta proximorum, ne infideliter illa prodamus. Vndè scriptum est: *Prou. 11.* Qui ambulat fraudulenter, reuelat argana: qui autem fidelis est celat amici commissum. Hoc enim proximi charitas deposcit. Ut autem inter fidelem & futilem cautè discernas, audi dicentem:

Horat. Percontatorem fugito, qui garrulus hic est,
Nec retinent patulæ commissā fideliter aures.

Tacereius ¶ Sanè quo magis præcepit Christus turbæ ut tacerent, eò amplius admirabantur, & opus diuinæ gratiæ prædicabant. Nam Christo prohibente, crescebat ardor prædicandi, ut hunc continere non possent. Mirabantur quidem de miraculo, sed mirabantur amplius quia tanti miracu-

si gloriam dominus non quærebat, quemadmodum pharisei, qui hominum gloriam summo studio sectabantur. Porro gloriam quam refugiebat Christus, turbæ in eum duplo refundebant. Quid enim aliud est ea quæ ab hominibus gloria, quàm umbra? Fugis umbram tuam, illa te sequitur, ita ut eam effugere non possis. Sectaris eam, illa te incomprehensibiliter fugit. Non secus de gloria humana.

Recusata gloria cre- scit.

¶ Si illam humilitate fugis, ipsa te consequitur. Si eam aucuparis, à te fugientem non consequeris, dicente Christo: Si ego quæro gloriam meam, gloria mea nihil est, sed magis te consequetur ignominia, iuxta quod scriptum est: Superbum sequitur humilitas.

Prov. 20. S

¶ Bene, inquit, omnia fecit. Non enim satis est bona facere, nisi & bene fiant. Bene autem fiunt, quando & dei postulat auxilium, & gloria fugitur humana.

¶ Videtur autem nonnullis non optimè dominum omnia fecisse.

¶ Quærent enim: Quomodo Christus pro omnibus, præsertim credentibus, mortem obierit, & illa saluandis omnibus abunde sufficiat, quomodo ergo non omnes ipsius virtute salventur? Sed & aliquibus etiam multo scelere contaminatis conversionis gratiam indulget, aliis pereuntibus in peccatis. Præterea nonnullis præstat ut convertantur, non autem ut in bono quod cœperant perseverent. Ad hæc aliquibus post vitam ferme totam in peccatis malè peractam, in ultimo sine conversionis indulget gratiam, ut latroni: aliis autem minimè.

Obiciunt insipientes.

¶ Sed talia quærere, & horum causas inuestigare, perinde est, ac si quæratur causa, quomodo Deus lumen solis negauerit lunæ, vel quomodo omnes homines non fecerit reges, vel non omnes lapides, qui in littore maris sunt, pretiosos.

Respondendum.

¶ Sciat ergo qui eiusmodi est, quod quoniam Deus in conferendo iustificanti gratiam nemini debitor est, quin imò quod dat, gratuito dat & liberè, nullam ei cui non dat facit in iuriam.

¶ Sciat etiam quod Deus ex sua bonitate præteritè est dare gratiam, hanc toto corde quærentibus & desiderantibus

DOMINICA DVODECIMA

bus. Quòd autem hanc peccator homo non habet, sibi est imputandum. Quid enim conferret Deus iustificatè gratiam ei qui à Dei offensa peccando non cessat? Non enim se peccatum & gratia in eodem homine simul compatiuntur, quomodo nec lux & tenebræ simul esse queunt; in eodem loco, nec mors & vita in corpore vno. Nec par est ut Deus saluet inuitum, qui vnumquenque arbitrio suæ volūntatis commisit. Iustus & bonus Deus, iustè & bene disponit, & iudicat vniuersa. De his plura super Epistolam dominicæ nonæ post Pentecosten.

DOMINICA DECIMA
TERTIA POST PENTE-
COSTEN.

Beati oculi qui vident quæ vos videtis.

Luca. 10.

¶ Lectio sancti Euangelij in tres partes diuiditur. In prima parte Christi domini nostri cognitio commendatur. In secunda, Dei & proximi dilectio ad salutem esse necessaria demonstratur, ibi: Et ecce quidam legisperitus. In tertia, quis nobis sit proximus parabolicè insinuat, ibi: Ille autem volens.

A ¶ Circa primum, ad pleniorè præsentis lectionis intelligentiam, notandum est, quòd reuersis qui ad prædicandū missi fuerant discipulis & exultantibus, quòd etiam demonia in Christi nomine eis subiicerentur, ait dominus: In hoc nolite gaudere quia spiritus vobis subiiciuntur: Gaudete autem quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. Et paucis interpositis, conuersus ad discipulos, ait: Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Vbi sui visionem seu notitiam dupliciter commendat. Primò, ex proposita veræ beatitudinis mercede, quum dicit, Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Secundò, à dignitate singularis gratiæ, ibi Dico enim vobis.

Luca. 10.

13. de trin

Cap. 41.

¶ Circa primum, scilicet propositam mercedem beatitudinis, dicit Augustinus: Quum omnium hominum vna sit

fit voluntas capeſſendæ beatitudinis, mirum eſſe vndè tâ-
 ra de ipſa beatitudine exiſtat diuerſitas, vt aliqui beatos ſe
 putent, quum fruuntur corporû voluptatibus, aliqui quum
 abundant diuitiis, quidam dum honoribus cumulantur,
 alij quum exaltantur principatibus. Sed tantę diuerſitatis
 cauſa eſt, quia licet omnes beatam vitam cupiât, vbi tamē
 ſit quærenda non omnes intelligunt. Vndè Boetius: Omnis
 mortalium cura, quam multiplicium ſtudiorum labor ex-
 ercet, diuerſo quidem calle procedit, ſed ad vnum tamen
 beatitudinis finem nititur peruenire. Id autem eſt bonum,
 quo quis adepto, nihil vlteriùs deſiderare queat: quod qui-
 dem eſt omnium ſumma bonorum, cunctaque intra ſe cō-
 tinens bona. Cui ſi quid afforet, ſummum bonum eſſe non
 poſſet, quoniam relinqueretur extrinſecus quod poſſet op-
 tati. Liquet igitur eſſe beatitudinem, ſtatum omnium bo-
 norum congregatione perfectum. Hunc, vt diximus, mor-
 tales omnes diuerſo tramite conantur adipiſci. Eſt enim
 mentibus hominum veri boni naturaliter inſerta cupidi-
 tas, ſed ad falſa deuius error abducit.

¶ Ac tandem inſert: Hac de cauſa (id eſt, beatitudinis de-
 ſyderio) diuitias, dignitates, regna gloriã, voluptatēſque
 deſyderant, quòd per hæc ſibi ſufficientiam, reuerentiam,
 potentiam, celebritatem, lætitiã credunt eſſe venturam.
 Vndè & per Pſalmiſtam dicitur: Beatum dixerunt popu-
 lum cui hæc ſunt. Sed beatus populus cuius eſt Dominus
 Deus eius.

¶ Verùm quum hæc dicit Deus homo, Beati oculi qui vi-
 dent quæ vos videtis, quæritur nun omnium qui Dei fi-
 lium in carne viderunt, oculi fuerint beati, quando quidem
 non ſolùm fideles & boni ipſum viderint, verum etiam in-
 fideles & mali. Sed aduertendum eſt tribus modis Chri-
 ſtum videri. Primò, oculo corporali tantùm, quomodo vi-
 ſus eſt in humana carne. Vndè & per Eſaiã fuerat præ-
 nunciatum: Videbit omnis caro ſalutare Dei. Et per alium
 Prophetam: In terris viſus eſt, & cum hominibus conuer-
 ſatus eſt. Iſta viſio non facit beatos. Phariſæi enim & cæte-
 ri Iudæi increduli ſolo viſu corporis Dominum metien-
 tes, minimè fuere beati, qui nihil in eo diuinum cæcamentē
 voluerunt intelligere, quin potiùs eum perſequi & contu-
 me-

*vera bea-
 titudinis
 ignorãtia
 li. 3. prof.*

*beatitu-
 do quid
 ſit.*

*Nun oēs
 qui Chri-
 ſtum vide-
 rūt, beati
 Chriſtū
 trib⁹ ma-
 di videri.
 Eſa. 40.
 Bar. 3.*

DOMINICA DECIMATERTIA

ApoCa. 1.

tumeliis iniuriisque insectari veriti non sunt. Sic etiam viderunt qui crucifixerunt. Videbit etiam eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt, nec tamen videndo beati erunt, quin potius plangent se super eum omnes tribus terræ. Sed beati oculi qui eius possunt cognoscere sacramenta, de quibus dicitur: Et reuelasti ea paruulis, quibus & se & patrem filius reuelare dignatur.

Matt. 11.

B

Oculi mentali.

1044. 20.

¶ Secundò, contingit videre Christum oculo mentali tantum, cum videlicet corporali oculo minimè visus, tamen propter auditum fidei verus creditur esse Deus. Et vique horum oculi beati, iuxta quod ipse ait: Beati qui non viderunt, & crediderunt. Et licet hæc visio nondum beatos efficiat, attamen æterna beatitudine venit coronanda. Est autem hæc visio omnium verè fidelium, qui licet oculo corporali Christum non videant, habent tamen oculos duos quibus suo modo Deum videre præualeant: vnum, quasi sinistram, qui est ipsa per fidem cognitio: alterum, quasi dextrum, qui est affectus amoris.

Oculi mentis duo.

¶ Porro sicut (secundum physicos) sinistram membram debilius est dextro, ita & in nobis oculus cognitionis infirmior est. Siquidem in hac vita Deum sicuti in semetipso est, cognoscere non possumus.

Dilectio Dei cognitione posterior.

Roma. 12.

Prov. 25.

¶ Fortior autem est amor cognitione, magisque Deo propinquat. Nam quem, sicuti est, per cognitionem cernere nequimus, ipsum sicuti est in semetipso possumus amare. Cognitio enim foris stat, ubi affectus intrat amanti. Hinc nobis præcipitur per cognitionis oculum non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, id est, ad eam quæ cuique nostrum diuisa est mensurâ fidei, ne scrutator maiestatis opprimatur à gloria, amandi autem Deum nullus limes, nulla nobis mensura præscribitur.

visio corporali & etiam spirituali

¶ Tertiò, contingit videre Christum tam corporalibus oculis quam visione mentali, quum videlicet eius qui corporaliter cernitur, diuinitas per fidem ex ipsius operibus mente videtur. Et hæc visio beator est præcedente. Hoc modo Christum Dei filium videre discipuli meruerunt, quibus hæc dicit: Beati qui vident quæ vos videris. Videbant eius humanitatem, & quam corporaliter videre non poterant, ipsius credebant diuinitatem. Sic & illi do-

minum

minum videbant, de quibus in Evangelio dicitur: Quum *Ioan. 7.*
 esset Iesus Ierosolymis in die festo, multi crediderunt in
 eum videntes signa quæ faciebat. Talis erat & ille qui ait:
 Rabbi, scimus quia à Deo venisti magister. Nemo enim po- *Ioan. 3.*
 test hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum il-
 lo. Per opera enim ipsius, quasi per quasdam rimas, diuinæ
 maiestatis claritas elucebat.

¶ Secundò, commendatur in Evangelio Christi visio ex
 gratiæ singularitate. Unde sequitur:

*Dico enim vobis, quòd multi prophetae & reges vo-
 luerunt videre quæ vos videtis, & nō viderunt, & au-
 dire quæ auditis, & non audierunt.*

¶ Prophetae omnes Christum videre desyderauerunt, vt *C*
 Moyses, Iob, Esaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel, & alij om-
 nes qui multi fuerunt. Sed & reges sancti ipsum desydera-
 uerunt, vt Dauid, Ezechias, Iosaphat, Iosias, & nō viderūt,
 scilicet Deum hominem, verbum carnem factū, oculo cor-
 porali, tamen per fidem mentali oculo venturum præui-
 derint. Desyderaerunt etiam ea quæ vos auditis cœlestis
 sapientiæ verba audire, & non audierunt. Digni quidem
 erant prophetae & reges sancti videre Christum & audi-
 re, sed nondum venerat plenitudo temporis, quādo Deus *Hebr. 1.*
 non in prophetis, sed in filio loqueretur, quem constituit
 heredem vniuersorum, per quem fecit & secula.

¶ Sed dicat aliquis: Cū constet Deum patribus fuisse lo-
 quutum & visum, quid sibi vult quod hic dicitur, Multi pro-
 phetae & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & nō vi-
 derunt? Nam & Abraham Deum vidit, quem toties appa-
 rentem tandem in trium angelorum personis hospitio re-
 cepit. Moyses quoque (scriptura teste) cum Deo solitus e-
 rat loqui facie ad faciem, sicut loquitur homo ad amicum
 suum. Sed & Esaias vidisse se dicit dominum sedentem su-
 per solium excelsum. Sic etiam Michæas, multiq; alij pro-
 phetae verissimè sibi Deum apparuisse confirmant. Unde &
 videntes sunt appellari. Et penè cūcta scriptura patres an- *Esai. 6.*
 tiquos ferè omnes Deum vidisse monstrat. *3. Reg. 22.*

¶ Si ergo sancti patres & Prophetae Deum viderunt, vt
 scriptura testatur, quid est quod dominus dicit, Voluerunt
 videre

*Obicitur
 deum an-
 te fuisse
 visum.
 Gene. 18.*

DOMINICA DECIMATERTIA

Solutio.

videre quæ vos videtis, & non viderunt?

Apparitiones dei per angelos facta.

¶ Sed (vt iam dictum est) aliud est videre per imaginem, aliud videre per speciem. Viderunt quidem sancti præmemorati Deum omnipotentem, sed per speculū & per imagines in subiecta creatura. Omnes enim manifestationes quæ ad patres veteris testamenti factæ fuisse memorantur, per inferiores deo creaturas, id est, per angelos factæ sunt. Si enim in seipso sicuti est absque vllis imaginibus Deum viderunt sancti, quid est quod Moyses, qui cum Domino (vt iam dictum est) facie ad faciem loquebatur, obsecrabat, dicens: Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi te ipsum manifeste, vt videam te? Quem enim manifeste videre quærebat, vtique vsque ad illud tempus per imagines & figuras tantum se vidisse declarabat. Vnde & beatus Stephanus de ipso dicit: Hic est Moyses qui cum angelo loquebatur, qui apparuit ei in rubo.

Exod. 33.

Act. 7.

¶ Porro longè aliter sancti Apostoli dominum videre meruerunt, qui ipsum præsentem habebant, & ei conuictu familiarissimo adherentes, quicquid cognoscere voluissent, non per speculum aut anigmata, non per angelos aut varias visionum species, sed per ipsum dominum, interrogantes discebant. Vnde merito omnibus retrò sanctis privilegio beatitudinis preferuntur. Nam illi qui in veteri testamento Deum vidisse narrantur, iuxta fidem defuncti sunt omnes non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes & salutantes.

Hebr. 11.

SUCCESSIVE DEI COGNITIONE CREVISSE. Exod. 3.

¶ Sciendum verò est per incrementa temporum Dei in hominibus creuisse cognitionem. Apparuit enim Deus Abraham, sed longè postmodum Moysi visus, dicit: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, & nomen meum Adonai non indicaui eis. Quibus verbis plus aliquid de Deo Moyses quàm præcedentes patres, cognovisse ostenditur. Beatus etiam David multis post seculi temporibus natus, dicit manifestè: Super senes intellexi. Quòd est apertè dicere: Præ cunctis qui ante me fuerunt patriarchis & prophetis, sublimius aliquid de Dei maiestate cognoui. Verùm cunctis illis sublimius illuminati sunt sancti Apostoli, qui ab ipsa & per ipsam Dei sapientiam eruditi, cuncta quæ de cælestibus & diuinis humana poterat

poterat ferre capacitas, plenissimè didicerunt.

¶ Porro quos Lucas hic multos prophetas & reges dicit, ^E Matthæus apertius prophetas & iustos appellat. Ipsi sunt ^{Matt. 13.} enim reges magni, qui tentationum suarum motibus non consentiendo succumbere, sed regendo præesse nouerunt.

Sed & Balaam ariolus inspiratus à Deo de tempore adu- ^{Num. 24} tus Dei in carne vaticinatus est, dicens: Videbo eū, sed nō

modò: iutuebor illum, sed non prope. Orietur stella ex Ia- ^{Cant. 8.} cob: & cōsurgat virga de Israel. Et post pauca: Heu, inquit,

quis victurus est quando ista faciet Deus? Huiusmodi desy- ^{Cant. 8.} derium sūm sponsa in Canticis pandit, dicens: Quis mihi

det te fratrem meum sugentem hubera matris mee, vt in- ^{3. Reg. 10} ueniam te foris (id est, humana carne indutum, corporali-

bus expositum oculis) & deosculer, & iā nemo despiciat? ^{3. Reg. 10} Dixit regina Saba ad Salomonē: Beati viri tui, & beati ser-

ui tui, hi qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam ^{3. Reg. 10} tuam. Porro Apostoli sancti tātō seruis Salomonis beatio-

res prædicantur, quantò plus quàm Salomon hic.

¶ Meritò sanè ter quaterque beati, & præ cunctis aliis san- ^{Matt. 12.} ctis ac Dei electis beatissimi, qui Dei filio cōuictores esse ^{Apostoli} meruerunt, qui ipsius in humana conuersatione sanctita-

tem, diuinam ipsius in miraculis potestatem, in doctrina ^{quàm bea} sapientiam, in gloriosa trāsfiguratione claritatem, passum ^{ti.} proinde & gloria resurrectionis decoratum, ascēdentem-

que ad patrem in cœlum, coram positi beatis oculis con- ^{1. Ioan. 1.} spexerunt. Vndè ait vnus eorum, qui ei fuere cōuictores,

quique æternum Dei verbum, per quod facta sunt omnia ^{1. Ioan. 1.} sub humana carne velatum puræ mentis acumine meruit

contemplari. Quod fuit ab initio, quod audiuius, quod vi-

dimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ ^{1. Ioan. 1.} contrectauerunt de verbo vitæ, & vita manifestata est, &

vidimus, & testamur, & annunciamus vobis vitam æternā,

quæ erat apud patrem, & apparuit nobis. Quod vidimus,

& audiuius, annunciamus vobis, vt & vos societatem ha-

beatis nobiscum, & societas nostra sit cum patre & cum fi-

lio eius Iesu Christo.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et ecce quidā legisserit⁹ surrexit tētās illū, & dicēs.

¶ Hic

¶ Hic Dei & proximi dilectio ad salutē esse necessaria demonstratur. Vbi primò ponit legisperiti Christum tētantis interrogatio. Dicit Cyrillus fuisse tunc temporis quosdam Iudæorum verbosos, circumeuntes totam Iudææ regionē, incusantes Christum, & dicentes, quòd & legem Moysi inutilem diceret, & nouas quasdā ipse doctrinas promeret. Volēs ergo legisperitus iste seducere Christum, vt aliquid contra Moysen loqueretur, adest ipsum tentaturus magistrum vocans, doceri non patiens. Quæstionis huius fuisse videtur occasio, quòd dominus solitus esset his qui ad ipsum veniebant loqui de vita æterna. Vel certè legisperitus iste occasionem tentādi de ipsis domini sermonibus sumpsit, vbi ait: Gaudete autem quòd nomina vestra scripta sunt in cælis. Hoc enim paulò antè discipulis ipse dixerat.

Ait itaque:

F Magister, quid faciendo vitam æternam possidebo?

Ioan. 13. ¶ Iure magistrum vocat, iuxta quod ipse ad discipulos loquens, ait: Vos vocatis me magister & domine, & bene dicitis: sum etenim. Itaque suis se verbis legisperitus cōdemnat, si ipsius quem magistrum agnoscit præceptis non acquiescit. Magister, inquit, quid faciendo vitam æternam possidebo? Et bene dicit, quid faciendo, quia non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificati.

locus hæ buntur.

reticis cō- ¶ Sanè legisperitus iste hac sua interrogatione nostri tem
futandis. poris hæreticos confundit. Notat enim ignauos & pigros non posse consequi in regno cælorum vitam æternam, sed pro illius consequitione operibus optimis indefessè insistentes, quum interim isti cæci filij tenebrarum omnia o-

Opera cū pera bona contemnāt, putantes sola nuda, imò mortua fi-
de requi de, veriùs autem viuaci pugnacique perfidia, se posse irrū-
ri. pere in regnum cælorum, tantummodo clamantes: Domine, domine. Diuersum igitur est quod iste quæsiuit, dicens: Quid faciendo vitam æternam possidebo? Sic etiam Iudæi illi sapiebant, qui Christum interrogantes, dicebant: Quid faciemus, vt operemur opera Dei?

Ioan. 6.

¶ Quærit ergo hïc legisperitus non de frinolis, sed de ea re quæ est omnium maxima .s. de vita & salute æterna acquirē-

quirenda, utique cunctis optata. Nam quanto studio curaque pernicies & mors vitatur, tanta est sollicitudine vita quaerenda, nec solum ea vita qua ad horam in hoc mundo viuitur, sed multo magis vita perennis & beata.

¶ Caterum legisperitus hic ipsa sua tentatione declarat quam vera sit illa domini confessio, qua patri loquitur, dicens: Abscondisti haec à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Si enim cognouisset quae reuelante patre, paruuli, id est, humiles Christi discipuli iam sciebant, cognouisset utique quid faciendo vitam possideret eternam. Dum autem dicit, possidebo, insinuat vitam aeternam esse hominum hereditatem, quasi hereditario iure perpetuo possidendam, non quidem in presenti, sed in futuro.

¶ Itaque quoniam à legisperito dominus interrogatus fuerat, condecens erat ut eum ad legis scientiam mitteret, ut suis verbis ipse sibi satisfaceret. Unde sequitur:

At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est? Quo modo legis?

¶ Quia iste domini tentator legis doctor erat, rectè hunc ad ipsam legem dominus interrogatione sua reuocat, ostendens eum legis ignarum esse, quem tamen alios docere presumebat. Nouerat eum dominus de numero illorum esse qui verba legis tenent, & vim legis ignorant. Nec poterat fraudulentæ interrogationi Dei sapientia occurrisse prudentius, quam legisperitum ad ipsam suam legem, quæ à Deo data fuerat, relegando. Quocumque enim alio modo respondendo, non adeo conuenienter tentatori illi silentium imposuisset.

¶ Quo nihilominus docuit, ut quando de his quæ fidei sunt vel morum interrogamur, pro certa responsione ad scripturas nos debere confugere, iuxta quod per Esaiam dicitur: Quum dixerint ad vos, querite à Pythonibus, & à diuinis qui strident in incantationibus suis, nunquid non populus à domino suo requiret visionem pro uiuis & mortuis? Ad legem magis & ad testimonium.

¶ Quomodo legis, inquit? A magistro legis quem in legendo modum obseruet inquit, ostendens non eundem magistris omnibus esse legendi modum seu docendi. Quidam enim legunt & docent legem ore tantum, quales illi

v ij erant,

Matt. 11.

G

Esa. 8.

*Non idè
omnibus
legendi
modus.*

Matt. 23 erant, de quibus in Euangelio Dominus loquitur, dicens: Super cathedram Moysi sederunt scribæ & Pharisei. De quibus post pauca dicit: Dicunt enim & non faciunt. Alij docent manu tantum, vt simplices & illiterati iusti, quorū vita magistra multis est, multisque magistris docet efficacijs. Alij legunt & docent ore pariter & manu, vt magistri boni, qui quod alios docent ipsi faciunt, iuxta illud: Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum. Talis doctor erat Christus, sicut in Euangelio dicitur: Mirabantur omnes super doctrina eius. Erat enim docens eos sicut potestatem habens, non sicut scribæ eorum & pharisei.

Matt. 3.

Matt. 7.

Marc. 1.

¶ Hoc tertio modo non legebat iste magister legis, quam ob rem quærit ab eo dominus: Quomodo legis? Hoc est Quomodo doces tuos auditores, qui adhuc ignoras, quid faciendo peruenitur ad vitam æternam? Ille autem non tã domino respondit, quã sibi quæstionis propriæ nodum aperit. Sequitur enim:

Ille respondens, dixit: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mēte tua, & proximū tuum sicut teipsum.

H ¶ Dum legisperito responder, perfectū nobis saluator iter vitæ ostendit. Quando videlicet interrogationi suæ iste legisperitus ex lege ipsa respōdet quod ibi legerat, nō quod impleuerat. Profert geminæ charitatis mandatum, Dei videlicet & proximi, cuius impletionem vniuersa lex impletur, dum sic scriptum esse in ea, & sic se legisse responder: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Sic enim in Deuteronomio scriptum est. Porrō mādatum hoc institutionis suæ causam ex se habet. Nam causa diligendī Deum, est ipse Deus.

cap. 6.

*Diligēd⁹
quia do-
minus.*

¶ Itaque diliges eum, quia vnicus & summus dominus tu⁹ est, nec solū tuus, sed & omnium quæ sunt, siue in cælo, siue in terra, siue in inferno. Qui te sua potētia protegere, suis te locupletare diuitiis, suæ te gloria maiestatis & potest, & præstō est exaltare.

Quia de⁹ ¶ Diliges eum insuper non modō Dominum, sed etiam Deum

Deum qui te creauit, qui te esse fecit, & talé fecit esse creaturam, quã ipse propter indutum suam imaginem amaret, & secum perenniter regnantem in seipso faceret beatam. ¶ Diliges etiam ipsum, vel propter hoc maximè, quia per ineffabile beneficiũ incarnationis tuus esse dignatus est. Caro enim & frater noster est.

Quia tu?

Gene. 37

¶ Porro diligendi modus est, vt diligatur sine modo, quia nec modus, nec mēsurā, nec limes vllus est suæ, ppter quã diligēdus est bonitatis. Itaque diliges dominũ Deũ tuum.

Ex toto corde.

¶ Primò, ex toto corde tuo, id est, tota & sincera voluntate, quæ nomine cordis intelligitur, eò quòd sicut cor in amante est omnium motuum principiũ & origo, ita & voluntas in homine, omnium eorũ motuum qui liberi sunt origo est, tam interiorum quàm exteriorum. Hęc sibi à nobis deposcit, dicens: Præbe fili cor tuum mihi, vt me ames toto corde, vt. s. cuncta nostra cogitatio sit in eius amore, omnis nostra operatio propter ipsius amorem, sit tota nostræ vitæ regula, ex ipsius amore sumatur: deniq; vt tota nostra intentio ad hoc semper vigilet, ne ista nostra dilectio domini Dei nostri ad hęc mundana & caduca rapiatur.

Prou. 23.

¶ Itaque quicquid diligimus, volumus, agimus, propter ipsum & ipsius gloriam diligamus, velimus, agamus, & obmittamus. Tunc enim in rebus omnibus plus Deum quàm res ipsas diligimus, quando in omnibus intentione finali suam gloriam querimus & desyderamus. Sanè hoc sublime diuinæ dilectionis mandatum ille implet, (qui vt iam dictum est) se suamque vitam, & cuncta sua obsequia in Deum ordinat, sed & ea quæ propter seipsum & huius vitæ necessitudines facere compellitur, intentione pia cuncta refert in Deum, iuxta quod docet Apostolus, dicens: Omnia vestra in charitate fiant. Et iterum: Siue manducatis, inquit, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia in gloriã Dei facite, vt in omnibus honorificetur Deus. Sic enim fit debita compensatio Deo, qui omnia in nos ordinauit, iuxta illud Apostoli: Omnia enim vestra sunt, siue mundus, siue mors, siue vita, siue præsentia, siue futura. Omnia enim vestra sunt, vos autem Christi.

I. cor. 11.

I. cor. 10

I. cor. 3.

I
ex tota
aia tua.

¶ Secundò, Diliges dominum Deum tuum ex tota anima tua. Vult Deus tota anima diligi, qui totam animã de

v iij nibilo

DOMINICA DECIMATERTIA

nihil ad suam imaginem creavit. Porro tota anima Deum diligere, est cunctas animae nostrae affectiones secundum quod ipsius amor dicitur regere & ordinare. Huiusmodi autem affectiones sunt amor & odium, dolor & gaudium, timor & spes. Itaque Deum tota anima diligere, est nihil nisi secundum Deum amare, nihil nisi secundum Deum odire, de nulla re nisi secundum Deum neque colere, neque gaudere. Nihil denique timere, sperare nihil, nisi secundum quod Dei nobis amor praescribit.

*Ex omni
mente tua.*

¶ Tertio, diliges dominum Deum tuum ex omni mente tua. Mens quae nos à brutis distinguit animantibus, rationalis intellectus accipitur. Unde Deum tota mente diligere, est eum sine ullo errore, intelligentia sana, secundum rectae fidei regulam amare & colere. Ut in his quae nobis credenda diuinitas tradita sunt, intellectus noster Deo subdatur, secundum illud Apostoli: In captiuitatem redigentes omnem intellectum, in obsequium Christi. Sed & accepta diuinitus beneficia, assidue recolere, in lege Dei iugiter meditari, Deum cogitare, in conspectu suo semper dominum prouidere, est ipsum tota mente diligere.

2. cor. 10

*Ex omnibus viribus tuis.
Theoph.*

¶ Quarto, diliges dominum Deum tuum ex omnibus viribus tuis. Hoc est, viriliter, alacriter, & non remissè, non frigide. Non enim usquequaque perfectum est Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente diligere, nisi & intensè, & quantum per haec omnia fieri potest, & ut ita dicam, istis totis diligatur, ita ut totus conatus cordis, animae & mentis, quin & tota virtus operis ad Dei tendat dilectionem. Quid enim aliud est Deum ex totis viribus diligere, nisi totas tam corporis quam animae vires diuinis obsequiis impendere, & totum quodammodo reddere Deo, quod ab illo acceperis? Et id quidem iustum est. Cuius enim est aget vel arbor, profectò omnimoda aequitate eius est & fructus. Quia ergo totum quod sumus & possumus, & à Deo & Dei est, iure Deo debetur cuncti nostrorum fructus obsequiorum. Nec mirum, quod sic diligendus est à nobis Deus, quandoquidem ipsius bonitas propter quam amandus est, omnem nostram longè excedat diligendi facultatè. Attamen & si ipsum quantum diligi dignus est diligere non valeamus, saltem quantum possumus diligamus.

Et

¶ Et licet his quatuor iam dictis diligendi modis nullus mortalium diligat deum, sed hoc in patria restet implendum, non tamen huiusmodi diuinæ dilectionis mandatum frustra datum est: eo enim erudimur, quantum omnium bonorum nostrorum tam presentium quam futurorum auctori deo debemus, & hinc apud nosmetipsos humiliamur, agnoscentes nos ea quæ deo debemus non exolvere, & ut verè coram illo peccatores, seruos inutiles, & debitores nos esse confiteamur.

¶ Et proximum tuum, inquit, sicut te ipsum. Nemo putet eum tantummodo esse proximum, qui sanguinis propinquitate nobis iungitur; cuius dilectionem ipsa nobis natura præferibit, sed de quolibet homine loquitur. Omnes enim homines secundum carnem ex vno profluxerunt, secundum animam verò ex vno creatore deo. Vnde per Prophetam dicitur: Nunquid non vnus est pater omnium nostrum? Nunquid non deus vnus creauit nos? Quare ergo despicit vnusquisque vestrum fratrem suum?

¶ Sed & alia ratione proximum diligere tenemur, quia videlicet ad imaginem dei creatus est. Itaque si deum verè diligimus, proximum nostrum, qui sicut & nos ad Dei creatus est imaginem, citra dei iniuriam odire, vel despiciere, omnino non possumus.

¶ Non enim sine regis cōtemptu potest ipsius etiam qualiscunque imago (tametsi etiã non nisi carbone deliniata sit in pariete) violari aut conspui. Et quum in quolibet homine dei non ignoremus esse imaginem, nos ipsos fallimur putantes deum sine imaginis in eos qui hanc iniuriis violauerint, non fore vltorem. Quòd si dixeris, is cui conuictus sum adulter est, ebrius est, fur est aut latro, quid peccauit, qui ei quæ vera sunt impropertui? Audi Apostolum dicentem: Tu quis es qui iudicas alienum seruum? Suo domino stat vel cadit. Scias quòd homo est, quòd ad Dei imaginem conditus est, tametsi imago dei in illo vitis deformata, & quasi nigro carbone deliniata est, tu verò ignoras quem gratiæ decorem, quos virtutum meritorumque colores, deus illi superinducturus est.

¶ Nam & pingendi artis peritissimi egregiam imaginem educturi, hanc primùm carbone deliniare solent, quã igna

K
Omnis homo hominis proximus.

Malac. 2.

Diligendus proximus quia ad imaginem dei &c.

In regem redundat iniuria sue imaginis.

Simila.

DOMINICA DECIMATERTIA

rus quispiam videns contemnit, nesciens artificis sapientiam, ignoransque ipsius intentionem.

Imagocara bone de- scripta. ¶ Sic nimirum summè sapiens artifex deus, suscitare solet de terra inopem, & erigere de stercore pauperem, vt collo- cet eum cum principibus, cum principibus populi sui. Saul ecclesiam dei persequens, deformis quidem & atra fu- it imago, similiter & Iatro cum domino crucifixus, similiter etiam Mattheus, Zachæusq; sed & mulier illa quæ erat in
2. cor. 4. ciuitate peccatrix, verus artifex deus, qui etiam de tene- bris dixit lumen splendescere, & peccatores ad iustitiam, & mortuos reuocare solet ad vitam, vt nemo iustus præsu- mat, nemo peccator desperans animo concidat.

L ¶ Porro quum lex præcepit vt diligamus proximum, eius- dem dilectionis modum mox adiungit, dicens: Sicut teip- sum. In dilectione dei nullus modus, mensura nulla (vt di- ctum est) constituitur, sed omnibus simul mentis & corpo- ris officiis diligere mandatur. Ea autem est dilectionis proxi- mi mensura, vt eum diligamus sicut nosmetipsos. Ergo nos metipsos primùm, deinde proximum debemus diligere.

eccle. 14. Nam qui sibi nequam est, cui bonus erit?

¶ Vnde beatus Augustinus illud tractans, Date eleemosy- nam & omnia munda sunt vobis, dicit: Quicumq; ordina- re dare vult eleemosynam, à seipso incipiat, sibiq; primùm det eleemosynam, quoniam verè dictum est illud: Misere- re animæ tuæ vt placeas deo. Quum ergo audis: Diliges proximum tuum sicut teipsum, secundum dilectionis qua- litatem, non quãtitatè, intelligere debes, vt sit sensus: Hoc ipsum verum & æternum bonum quod optas tibi, optes & proximo (diligere enim est aliud, quàm dilecto bonum op- tate) non tamen ordine confuso, dicente sponsa in canti- cis, ordinauit in me charitatem: sed tibi primùm & maxi- mè, deinde quasi sequente loco, idipsum bonum quod tibi optaueris (vt dictum est) optes & proximo.

Diligere quid est. cant. 2. ¶ Sed ad literam sacre lectionis redeundum est. Dominus ergo dum legisperito se tentanti respondere dignatur, im- peritiam nostram erudit, iterq; nobis patriæ cœlestis o- stendit.

¶ Itaque tentatori suo mandatum dilectionis exponenti respondit dicens:

Redè

Rectè respondisti. Hoc fac, & viues.

¶ Quasi dicat: Hoc doces, sed non facis. Si viuere vis in æterna vita, hoc fac, & viues. Hæc dicens apertè declarat quia per solam dilectionem ad vitam æternam peruenire possumus, si hanc tam opere quam verbo seruamus, vt scilicet diligamus deum ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, & ex omnibus viribus nostris, & proximum nostrum sicut nosmetipsos. Quod utiq; facimus, si omnia quæ nobis ab illo fieri volumus, eadem & nos ei facimus.

¶ Aduertendum quoque decalogum omnem quo diuina legis perfectio continetur, his duabus charitatis completis sententiis. Tria enim priora decalogi præcepta qualiter deum amare & colere debemus ostendunt, cætera septem nos circa proximi dilectionem informant. Vnde bene dicit Apostolus: In his duobus mandatis vniuersa lex pendet & propheta.

¶ Nulli igitur iam de ignorantia se excusandi locus relinquitur, nulli de implendis dei mandatis impossibilitatis argumentum patrocinator, quandoquidem vniuersa tam legis quàm Euâgelij præcepta, per dei & proximi dilectionem impleantur. Et quid facilius, quidve delectabilius, quàm diligere?

¶ Rectè, inquit, respondisti. Non opus legis periti, sed responsum laudauit. Multorum enim verba laudabilia sunt, opera verò non ita, ut verificetur in illis quod Isaac filium tan gens ait: Vox quidem vox est Iacob, manus autem manus sunt Esau. Pius est quorundam sermo, sed opera (quæ per manus significantur) iniqua. Pater ergo quia ad salutem factis non est credere, nisi & facias. Non enim auditor obliuiosus, sed factor operis beatus in facto suo erit. Estote ergo, inquit, factores verbi & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos. Hoc fac & viues. Non satis est te in lege doctum & magistrum esse magnificum, nisi doctrinæ tuæ etiam opus accedat. Vana est omnis profunda intelligentia, si desint opera bona. Verum, intellectus bonus omnibus facientibus eum. Egregiè atq; dilucidè dei legem aliis intelligendam exponit, qui se illà rectè intelligere in opere foris ostendit. Quid inter hæc afferre in medium quod se tueantur nostri temporis hæretici poterunt, dum ad uer-

*Decalogi
perfectio
in quo.*

Rom. 13.

*Non opus
legis periti
sed respon
sum lauda
tur.*

Gene. 37.

Iacobi. 1.

psal.

*Hæretici
eius
bescat.*

DOMINICA XIII.

uersus tam clara scripturæ testimonia, imò aduersus ipsum deum dei filium dominum nostrum Iesum Christum uersa bona opera abiiciunt, vituperant, contemnunt?

HOMILIA ALTERA.

Ille autem uolens iustificare seipsum, dixit ad Iesum

Et quis est meus proximus? Lucae. 10.

¶ In hac Euangelicæ lectionis parte quis nobis sit proximus per parabolam declaratur. Vbi tria sunt consideranda. Primum est, legisperiti interrogatio. Secundum est, quis sit nobis proximus per parabolam ostensio. Tertium est, ipsius parabolæ ad propositum applicatio. Secundum ibi: Suspiciens autem Iesus dixit; Homo quidam. Tertium ibi: Quis horum trium.

N ¶ Circa primum dicitur: Ille autem uolens iustificare seipsum, hoc est iustum demonstrare putans se ante hominem (qui tantum exterius uidet) non autem ante deum, qui uidet interius, stare. Et multos quidem habet imitatores, quibus dicitur in Euangelio: Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus, deus autem nouit corda uestra.

Lucae. 16.

¶ Volebat autem se iustum ostendere, quia se laudatum audierat à domino dicente: Rectè respondisti, ex hoc enim domini verbo quantulacunque percepta iactantia, amplius sibi placebat.

¶ Quarit ergo: Et quis est meus proximus? Hoc interrogans iustum se & sapientem cupit ostendere. Quum tamen sic interrogando, potius se ostenderet non esse dignum qui sit de illorum numero, de quibus paulò antè dominus premerat, dicens ad patrem: Reuelasti ea paruulis, id est humilibus & mansuetis Apostolis, sed illorum erat socius de quibus ait: Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, scribis scilicet & pharisæis. Ecce quanta inanis gloriæ dementia. Legisperitus ob vulgi fauorem captandum, quo sapienter respondisse iactaretur, primum se legis fatetur ignorare mandatum.

Mat. 11.

Bedæ.

¶ Itaque sciscitanti quis suus esset proximus, dominus ita responsum temperauit suum, ut omnem qui misericordiam faceret, cuiuslibet proximum esse doceret, & tamen hæc eadem

eadem

eadem parabola specialiter ipsum dei filium, qui nobis per humanitatem proximus fieri dignatus est, designaret. Neque tamē ita proximum quem sicut nos diligere iubemur super Christo interpretari debemus, vt moralia mutue fraternitatis instituta sub allegoriz regulis extenuare & auferre conemur: Attamen poterat legisperitus ex Christi parabola discere Dominum Iesum Dei filiū per assumptam carnem factum esse proximum nostrum, qui vtique nobis auxilio destitutis exhibuit misericordiam. Etre vera nemo est homini vicinior quā Deus, qui & intrinsecus & extrinsecus & nouit, & curare omnia potest: sed omnis incredulus, vel tentator, nec Deum nec hominem proximum habet.

¶ Ceterum hac ratione legisperitus istac interrogatione sua se iustificare voluit, quod videlicet sperabat Dominū sibi responsurū, Iudęos tantū esse suos proximos: quod si factum esset, mox subiunxisset iustificaturus semetipsum Semper ego Iudęos dilexi.

¶ Hoc enim errore tenebantur Iudęi, quod cuiuscunque alterius nationis homines suos minimē proximos reputabant, sed vbiunque alienos fallere vel decipere poterant pro gaudio suo magno ducebant. Quod & vsque nunc strenuē gerunt, illud suę falsę atque fraudulentę opinionioni preterentes quod in lege scriptum est: Non foenerabis fratri tuo ad vsuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, sed alieno. Fratri autem tuo, absque vsura id quo indiget commodabis. Hoc in hodiernum vsque diem faciunt: vsuram enim inter se nullam accipiunt, sed à Christianis, quos ipsi reputāt alienos, quum interim sint ipsi ab Ecclesia electorum vtriusque testamenti & dei regno vel omnium maximē alieni.

Circa secundum principale dicitur:

Suspiciens autem Iesus dixit.

¶ Hic per parabolam quis nobis sit proximus declaratur. Vbi est notandum quod legisperitus bene responderat de præcepto quod faciendo vitam possideret æternam. Sed quoniam nescire se ostendit quis esset suus proximus, docet hunc per parabolam Dominus, quemlibet hominem

(vt

*Iudęorū
superbia
singularis*

Deut. 23:

(vt iam dictum est) homini proximum esse. Et quoniam de rebus magnis erat loquuturus, Vndè scilicet humanum genus descenderat quum cecidit per peccatum, reuocata iam cogitatione super humani generis ruina miserabili, suspexit. i. sursum aspexit. Quod etiam fecisse legitur Lazarum à mortuis resuscitaturus, quoniam & illic recogitabat mortis angustiam quæ ex peccato prouenit, per quam ineuitabili necessitudine cunctis est mortalibus transeundum.

Parabola

¶ Igitur interrogante legisperito dominum quis esset eius proximus, proposuit illi dominus parabolam hominis descendentis de Ierusalem in Iericho ciuitatem. Is iter faciens, à latronibus despoliatus est, vulneratus & semiuuus derelictus. Intelligendum est quod fuerit Ierosolymita, hunc Sacerdos & Leuita (qui & ipsi ex ipsius gente erant pariter & Ierosolymitæ) videntes præterierunt, nec quicquid illi impederunt misericordiam. Præteriens autem Samaritanus quidam, qui nimirum erat externa gentis, & gentis inimicæ, misericordia motus alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum, & imponeus illum in iumentum suum duxit in diuersorium, & curam illius habuit. Sequenti autem die dedit ei qui præerat diuersorio duos denarios, petens vt curam illius haberet, promittens, quod si quid foret supererogaturus, ipse rediens illi redderet.

¶ Qua parabola proposita, interrogat doctorem legis quis horum trium fuerit proximus ei qui fuerat vulneratus, Leuitane, vel Sacerdos, qui ex eadem gente cum illo, imò ex eadem erant ciuitate & misericordiam ei non fecerant, an potius Samaritanus alienigena qui ipsius misertus est. Et ex responsione Scribæ patenter approbat nullum nobis magis & veriùs esse proximum illo, qui nostri misertetur. Cui etiam mox præcipitur vt pergat ipse similiter agere. Huius nobis parabola mysteria diligentius sunt consideranda.

¶ Siquidem parabola hæc, siue (vt alij putant) res gesta, insinuat nobis, Primò, flebilem hominem lapsum. Secundò, negatum lapso auxilium, Ibi: Accidit autem vt sacerdos. Tertiò, impensum lapso miserationis subsidium, Ibi: Samaritanus autem.

¶ Circa

¶ Circa primum dicitur:

Homo quidam descendebat ab Ierusalem in Iericho,
& incidit in latrones, qui etiam despoliauerunt eum, &
plagis impositis abierunt semiuuiuo relicto.

¶ Per istum hominē Adam prothoplastus significatur, qui peccando descendit à statu innocentiae in ruinam culpae, à paradisi delitiis ad innumeras misérias & ærumnas, à sua ui requie, ad labores, à gaudio, ad angustias & dolores, ab immortalitate, ad inuitabilem moriendi necessitatem, à fœlici consortio angelorum, ad societatem animantium brutorū, & quod etiam dictu horrendū est, descendit peccando in clientelam & satellitium dæmonum.

¶ Descendit, inquit, ab Ierusalem, quæ visio pacis interpretatur, quamobrem & paradisum voluptatis & regnum potest significare cœlorum. Quicquid enim in illa fœlici mansionē videbat, pacificū erat ei. Sed tunc à possessione mansionis beatæ cecidit, quum propter superbiam & inobedientiam paradiso pulsus, atque à visione diuinæ contemplationis ablegatus est. Quandiu enim in paradiso fuit, in angelorum societate per mentis contemplationem mansit. Verūm à diuinæ contemplationis claritate descendit & ruit in hanc miseram vitam, in tenebras ignorantie, ubi & si quid ei luminis fulget, tenebris mixtum est, & quasi lunæ lumen exiguum in nocte.

¶ Descendit autem in Iericho, id est, in defectus & mutabilitates assiduas. Iericho enim interpretatum, luna dicitur quæ nunquam in eodem statu permanens, semper vel crescit, vel decrescit. Congruè autem per lunam defectus nostræ mortis figuratur. Nam sicut illa singulis mensibus decrescens deficit, ita & vita hæc nostra mortalis per singula momenta deficiens, quotidie defluit. Vndè bene per virum sanctum de homine qui ab Ierusalem descendit in Iericho dicitur: Homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miseriis. Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet.

¶ Et incidit in latrones, id est, in dæmonum potestatem, qui latronū more cum nobis sint inuisibiles, quò occultius, eo grauius

P
primus
patrens vt
ruit.

Ab Ierusalem.

Descendit
in Iericho

Job. 14.

Incidit in
latrones.

grauis

gravius insidiantur. In hos latrones incidit nil tale cogitans aut intendens. Nemo enim vel peccatum propter se vult, vel ad malum respiciens operatur, sed quicquid peccantes vel appetimus, vel volumus, tanquam bonum aspicientes, cæcata mente eligimus & desideramus.

Ambro.

¶ Itaque latrones isti, angeli sunt noctis & tenebrarum, qui se nonnunquam transfigurant in angelos lucis, sed peccata uerare non possunt in boni simulatione. In hos latrones homo non incidisset, nisi his (mandati cælestis deuius) se fecisset obnoxium.

Q
Despolia
uerit eum.

Iob. 19.

Beda.

Luc. 15.

¶ Qui etiam despoliauerunt eum. Iuxta quod scriptum est: Spoliauit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo destruxit me undique & pereo. Despoliauerunt eum, quia gloria immortalitatis & innocentiam veste priuauerunt.

Hæc est enim prima stola, qua iuxta aliam parabolam luxuriosus filius per penitentiam rediens ornatur, & qua prothoplasti amissa cognouerunt se esse nudos. Præter hæc etiam omnibus meritis bonis donisque gratuitis latrones isti spoliant in eorum manus per peccatum incidentem.

Beda.

¶ Et plagis impositis abierunt. Plagæ, peccata sunt, quibus naturam humanam integritatem violando seminarium quoddam (ut ita dicam) augendæ mortis, fessis indidere corporibus. Profecto latrones isti peccantem homini donis spoliant (ut iam dictum est) gratuitis, & vulnerant in naturalibus quæ Deus indiderat homini recta, & ad ea peragendum quæ bona sunt idonea & prompta.

Plage im-
positæ
quæ.

¶ Huiusmodi plagæ sunt, ignorantia in intellectu, malitia in voluntate, & quæ in nostra carne militat morti, concupiscentiæ malæ. Porro sicut vulnus discontinuationem facit in carne, & inepta ad operandum facit membra, sic peccatum diuisionem quandam efficit inter rectæ rationis dictamen & voluntatem malam, malam inquam, non naturam, sed suo vitio: malam dico, quia malè eligentem. Nec erat satis latronibus istis miserum hominem despoliasse, nisi insuper & vulnerarent & mutilarent, ne sanis integrisque mentis potentiis, ac si membris sanis quæ bona sunt operando amissas opes aliquando recuperaret.

¶ Abierunt autem, non ab insidiis cessando, sed eandem insidiarum fraudes occultando. Non ergo insidari desinunt

stant homini, cuius perniciem modis omnibus moliuntur, adeo ut insidiator iste ne ab ipso quidem Christo Dei filio se continuerit, sed tentauerit, & quidem praelio ter reperito, ut merito nos vigilare monuerit, qui ait: Aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret. Sed ideo hos dicit recessisse ab eo quod impugnationes fraudesque suas & nequitias spirituales ne caueri vel deprehendi valeant, absconderunt.

¶ Abierunt autem semiuuio relicto. Semiuuium reliquerunt, quia beatitudinem uitæ immortalis exuere, sed non sensum rationis abolere valuerunt. Nam ex ea parte qua potest homo Deum cognoscere, uiuit: ex qua uero peccando Deum offendit mortuus esse probatur, sicut per prophetam dicitur: Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Ad hæc, semiuuium reliquerunt, quia uita naturæ tantum relicta, uitam gratiæ abstulerunt. Et ita quum prius uiueret duplici uita, gratiæ scilicet & naturæ, nunc unica tantum uiuit, & amissa Dei similitudine, imaginem tantum retinuit.

¶ Relinquunt autem eum, utique uictum & superatum, relinquunt, tanquam contemptibilem & despectum, ita etiam ut non tradat ei neque permittat ad nutum ea in quibus eum peccare fecerunt. Quum enim deceperit hominem diabolus, contemnit, sed nec ea illi tradit quæ dare uidebatur. Nam & ipsam qua decipit, inuidet homini peccati uoluptatem. Secundò, insinuat hæc parabola homini lapsò negatum auxilium, quum dicit consequenter:

Accidit autem ut sacerdos quidam descenderet eadem uia, & uiso illo præteriuit. Similiter autem & Leuita, quum esset secus locum & uideret eum, pertransiit.

¶ Sacerdos iste & Leuita Moyses & Aaron intelligi non incongruè possunt, qui eadem uia qua vulneratus ille, etiam ipsi descenderunt, à primis scilicet parentibus per uiam peccati. Peccatores enim & ipsi fuerunt, unde mirum non est, si aliorum peccata curare non ualuerunt. Unde per Esaiam Dominus loquitur, dicens: Interpretes tui prauaricati sunt in me. Vbi glossa: Interpretes istos qui prauaricati sunt in Deum, dicit intelligendo esse Moysen & Aaron, quorum alter, scilicet Aaron, in fabricatione uituli alter

Eze. II.

Nota ut latrones isti spoliatum reliquunt.

Esa. 43.

alter (id est Moyses) ad aquas contradictionis in Deū præuaricatus, peccauit.

Neq; per legem neque per sacrificia factus. ¶ Vel secundum Bedam, Sacerdos & Leuita qui visosauerunt, sacerdotium & ministerium veteris testamenti est, vbi per legis decreta mundi languentis vulnera monstrari tantum, non autem curari poterant. Per

Roma. 7. legem enim cognitio peccati, non autem peccati deletio. Nam saluationis gratiam neque lex neque sacrificia con-

Hebr. 7. Theoph. ferre poterant, iuxta quod per Apostolum dicitur: Nihil ad perfectum adduxit lex. Impossibile est enim sanguine hircorum aut vitulorum auferri peccata. Venit enim lex & stetit vsque ad tempus præfixum, deinde non valens curare hominem, abiit. Abiit certè, quia sicut umbra corpore iam præsentem discessit. Vnde Apostolus dicit legem habuisse umbram futurorum bonorum, nõ ipsam imaginem rerum.

Hebr. 10. ¶ Patuit autem tam Sacerdotis inclementia quàm Leuitæ, dum & viderunt saucium, & præterierunt, cuius rei exemplum his nostris temporibus est cernere, dum neque pastoralis cura, neque potestas secularis animarum mortes & vulnera in his quorum sunt peccata manifesta præcedentia ad iudicium, ad se in aliquo pertinere existimat, quum tamen eorum muneris sit, vt manifestis criminibus extirpandis, curandisque vitiis, vtrique ad mortem vulneribus animarum, quam possunt operam impendant. At quoniam

Ierem. 6. à maiore vsque ad minorem omnes auaritiæ student, & si spoliatum vulneratumque & pereuntem conspiciunt, dissimulant, negligunt, contemnunt. Ad alia enim eorum festinat intentio.

¶ Sed quid de his qui iustificat impium pro muneribus, & iustitiam iusti auferunt ab eo? Quid de assentatoribus & pseudo prædicatoribus? Curabant, inquit, contritionem filia: populi mei cum ignominia, dicentes pax, pax & non erat pax. Porro eorum quibus animarum incumbit

Thren. 4. lamia & struthio, qui. cura, duritiam propheta deplorans, lamia, inquit, nudaue runt mammam, lactauerunt catulos suos. Filia autem populi mei crudelis, quasi struthio in deserto. Lamia, bestia adedò crudelis ingenij est, vt quos lactauerat catulos suos ipsa dilaniet. De struthione verò in Job scriptum est: Dere-

Iob. 36. linquit

linquit oua sua in terra, & obliuiscitur quòd pes conculcet ea, aut bestia agri conterat. Duratus ad filios suos quasi non sint sui.

¶ Huic p̄latorum duritię non ineptè congruit quod nonnullis in locis struthionum oua suspenduntur in templis, & quidem ipsis si oculos haberēt in capite suo, id est, Christo, in testimonium negligentię & obliuionis suę curę commissorum, quos bestia diabolus interim conculcat & conterit.

¶ Tertiò, notatur in parabola Euangelica impensum lapso diuinę miserationis subsidium, quum post p̄missa subditur:

Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum, & videns eum misericordia motus est, & appropians alligauit vuluera eius, infundens oleum & uinũ.

¶ Samaritani non erant de populo Iudæorum (vt supra dictum est) sed alienigenę, & idola colentes. Nam quum à Salmanassar rege Assyriorum decem tribus Israel propter nimia peccata eorum translata fuissent de Samaria in Assyrios, ne terra habitatore vacua, redigeretur in solitudinem, misit idem rex gentes qui à Cutha regione Cuthę uocabantur, vt terram Samarię inhabitarent & colerent. Quumque illic degentes idola colerent (siquidem Deum ignorabāt) immisit in eos dominus leones, & alias bestias feroces, ad quarum deuastationem interibant. Quo comperto, rex Assyriorum habito cum suis consilio, direxit ad eos vnum de sacerdotibus Iudæorũ, qui eos legitime Dei terrę doceret. Qui cum eis legem Moyfi tradidisset, cœperunt timore compulsi colere Deum, tamen nihilominus idola sua colere non cessarent.

¶ Istos ergo Iudæi abominationi & contemptui habentes Samaritanos, & plenos dæmoniis appellabāt, eò quòd dæmonia in idolis colerent. Vndè & hoc pro atroci conuitio domino obiecerunt, dicentes: Samaritanus es tu, & dæmonium habes.

¶ Itaque Samaritanus in hac parabola Christum dominũ nostrum significat, qui Iudæis se blasphemantibus, Samaritanumque esse & dæmonium habere dicentibus,

Samaritanum

Samaritani
ni quę
gens.

1049.8.

hic Sara
ritanus.

ritanum se esse non abnuvit, sed dæmonium se habere negavit, dicens: Ego dæmonium non habeo. Non ergo se Samaritanum vocari indignum tulit, quoniam in nota dedecoris, amplexus est mysteriū veritatis. Samaritanus enim, interpretatur custos. Et quidem ipse ille custos est de quo per Psalmistam dicitur. Nisi dominus custodierit civitatē, frustra vigilat qui custodit eam.

*Christus
ve iter se
cit.*

¶ Itaq; Samaritanus, id est, Dei filius dominus Iesus Christus, iter faciēs, venit secus eum. Iter hoc ex proposito gratiæ suæ facit, hoc statuens, vt nos curaret. Et attende quod licet iter faceret, non tamen eadem via descendit qua cæteri: quia solus ipse de virgine natus, sine peccato in hunc mundum descēdit. Et quidem quasi quoddam iter habuit, qui de cælis venit in uterum virginis, de utero virginis in præsepe, de præsepi in crucem, de cruce in monumentum, de monumento resurgens ascendit in cælum.

*Roma. 8.
Mira christi
siti dignatio.*

¶ Dominus itaque iter vite mortalis faciēs, secus hominem peccato vulneratum venit, quia in similitudinem carnis peccati apparuit, & vsque adeo per suam immensam clementiam hominibus condescendit, vt peccatorū & publicanorum amicus fuerit à Iudæis palam appellatus. Porro secus vulneratum venisse dicitur: nam quodammodo iuxta nos stetit, quando quidem nostræ mortalis nature passibilitate suscepta, per omnia similis hominibus absque peccato in veritate nostræ carnis apparuit. Vnde Beda: Propter nos & propter nostram salutem descendens de cælo, vitæ præsentis iter arripuit. Et venit secus eum qui vulneribus tabescebat inflicto, id est, in similitudinem hominū factus, & habitu inuentus vt homo, compassionis nostræ susceptione finitimus, & misericordiæ factus est consolatione vicinus.

Philip. 2

T ¶ Et videns eum inquit. Non enim exhorruit cælestis medicus scæda nostra conspiceret. Vnde & per Ezechielem loquitur, dicens: Transiens per te vidi te conculcari in sanguine tuo. Et dixi tibi cum esses in sanguine tuo, vive. Et quibus meritis? Certè nullis. Videns eum, inquit, misericordia motus est. Solius animi diuinæ pietatis & misericordiæ fuit, quod nos sub duræ mortis imperio constitutos indoluit.

*Ezec. 16.
videns eum
misericordia
motus est.*

¶ Et

¶ Et appropians alligauit vulnera eius. Vbi Augu. Nihil ab hominibus est Deo remotius, nō loco, sed dissimilitudine: quia nos mortales & peccatores, Deus verò immortalis & iustus. Volēs igitur Deus nobis esse p̄pinquus, nō assumpsit vtrunq; malū nostrum, sed mortē tantū, nō peccatum, alioqui & ipse liberatore indignisset. Vt ergo non esset q̄ nos sumus, sed prope nos, mortalitatem eandem sustinēs, etiā passiones quas nos patimur (tametsi absque peccato) misericorditer suscepit. Porrò per alligationem vulnerum intelligitur abolitio peccatorū. Tūc enim dominus appropians sauciati vulnera ligauit, quando veniens in hunc mūdum, peccata quę in hominibus inuenit redarguendo cohibuit, dicens: Pœnitentiā agite. Alligauit ergo vulnera, dum peccandi consuetudine submota, iustitię & sanctitatis fasciā mentes saucias adstrinxit. Vndē & peccatoris anima prophetam à prauo opere dolens non respiscere: Vulnerus, inquit, & liuor & plaga tumens, non est circumligata nec curata medicamine, neque fota oleo.

¶ Infundens oleum & vinum. Vbi Bedā: infundit oleum, dū spem veniē pœnitentibus suggerit. Infundit vinū, dum terrorem pœnæ peccantibus inquit. Alligat vulnera, dum p̄cipit, pœnitentiā agite, infundit oleum, dum addit: Appropinquauit enim regnum cœlorum. Infundit & vinum, dum dicit: Omnis arbor quę non facit fructū bonum, excidetur & in ignem mittetur. Vinum plagis infusum & mordet & mundat, & putridas in vulnere carnes refecat, oleum verò lenit. Ergo per vinum aspera peccati redargutio accipitur, per oleum verò, lenis & blanda curatio designatur: vt verbi gratia, quum dicit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Item quum iterum dicit: Non veni vocare iustos sed peccatores. Sed nondum finis miserationum Samaritani huius. Sequitur enim:

Et imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum, & curam eius egit.

¶ Iumentum Christi, est ipse caro, in qua ad nos venire dignatus est. In quod suum iumentum saucium imposuit, quia peccata nostra ipse portauit in corpore suo super lignum. Et iuxta aliam parabolam, inuentam quę

Appropians alligauit vulnera eius.

Alligatio vulnerū.

Mat. 3.

Esai.

*V
Christi iumentum.
Luc. 15.*

*imponi
iumento.*

errauerat ouem, humeris suis impositā reportauit ad gregem. Itaque imponi iumento est, in ipsam Christi incarnationem credere, eiusque mysteriis initiari, simul & ab hostis incurusione tutari.

¶ Tunc autem quilibet Christi iumento impositus in stabulum ducitur, quum ad baptismum veniens, & fidem sanctæ trinitatis percipit, & in societatem sanctæ Ecclesiæ collocatur.

*Stabulū
quid.*

¶ Stabulum enim est Ecclesia præsens, vbi reficiuntur viatores de peregrinatione hac in patriam redeuntes. Et bene iumento impositum duxit in stabulum, quia nemo nisi baptizatus, nisi corpori Christi adunatus, Ecclesiam intrabit.

*Stabulum
stabuli hu-
ius.*

*Et curam
eius egit.*

¶ In hoc stabulo fideles frumento verbi Dei iugiter aluntur, sed & sacratissimo dominici corporis pane cōfirman- tur, de quibus per Psalmistam dicitur: Animalia tua habita- bunt in ea. Sed & viatores fessi, stabulo (id est, diuersorio) succedere solēt, & sancti quique tumultuosis seculi actio- nibus defatigati, intra ecclesiam quieti consistunt.

¶ Et curam eius egit. Non enim suffecit domino quòd pec- cata prohibuit, quòd vitæ præcepta proposuit, nisi etiam æ- gro generi humano conferret, vt & prohibita vitaret, & præcepta impleret. Nā quasi infirm^o medic^o bon^o & nocua prohibuit, & salubria adhibuit. Verūm quia non vacabat Samaritano huic diutius in terra morari, sed eo redeundū erat vndē venerat, ex sua magna misericordia alterius hūc custodiæ sollicitē commisit. Vndē sequitur:

*Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabu-
lario, & ait: Curam illius habe, & quodcunque supere-
rogaueris, ego quum rediero, reddam tibi.*

Beda.

Duodena

ij.

Rom. 10.

X ¶ Altera dies est post domini resurrectionem. Nam & ante per Euangelij sui gratiam illuminauerat his qui in tenebris & vmbra mortis sedebāt, sed potior resurrectione celebrata perpetuæ lucis splendor effulsit. Duo denarij, sunt duo testamēta, in quibus æterni regis nomem & imago. i. cognitio & cōtemplatio cōtinetur. Finis enim legis, Christi. Qui altera die prolati dantur stabulario, quia tūc aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas.

¶ Est

¶ Est autem stabularius, is qui stabulo siue diuersorio præ-
est. Stabulum autem siue diuersorium, sicut iam est dictum
præfens ecclesia est. Igitur cui illa committitur, stabulari-
hic appellatur. Itaque altera die stabularius denarios, quo-
rum pretio vulneratum curaret accepit, quia spiritus san-
ctus adueniens docuit apostolos omnem veritatem, quo-
gentibus erudiendis instare, atque Euangelium prædicare
sufficerent. Duos ergo denarios stabularius accepit, quan-
do Apostolis vtriusque testamenti scientia collata est, & ad
prædicationem, quasi ad curam humani generis directi sūt.
Quid enim est aliud dicere curam illius habe, nisi, ite in
mundum vniuersum, & prædicare Euangelium omni cre-
aturæ.

¶ Et quodcumque supererogaueris. Ille rogat, qui data sibi
distribuit: sed supererogat, qui amplius dat quàm accepit.
Porro sanando huic saucio supererogatur, præceptis con-
silia, & scripturæ diuinæ expositiones superaddendo. Ego
quã reddero reddã tibi. Ac si diceret dominus Apostolis &
aliis quibus est animarũ cura mãdata: Ego quidem vobis
pauca tradidi, sed vos prout videbitur expedire, superaddi-
te, & merces vobis seruis fidelibus magna reddetur. Nam
& iuxta alij Euangelij parabolam, super omnia bona sua
constituet eum. Dicit hie Ambrosius: Quando reuenteris
domine, nisi in die iudicij? Erit enim tempus quando vni-
uersa caro te conspiciet reuerentem.

¶ Ait Apostolus Paulus, vtrique è stabulariis istis vnus vel
præcipuus, qui & ipse plurimum supererogauerat: Reposi-
ta est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus in
illa die iustus iudex. Multum enim supererogauerunt do-
ctores sancti, qui vtriusque testamenti scripturas interpre-
tati sunt. Vadẽ & tunc mercedem æternã recipiẽt, quando
ad iudicandum rediturus est Christus. Tunc enim fiducia-
liter dicere poterunt: Domine, ecce duos illos quos mihi
tradidisti denarios in curam vulnerati expendi, & adhuc
alios duos supererogauisti. Dignus qui tunc dominum audi-
re mereatur respondentẽ: Euge serue bone & fidelis, quia
super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam. Intra
in gaudium domini tui. Sanẽ magni meriti est hic stabula-
rius, cui debitor est Christus, qui omnes habet sibi debito-

Luc. 24.
Stabula-
rius.

Curam il-
lius habe.
Mat. v. 16.

Quis su-
pererogat

2. Tim. 4.

Qui sape-
re rogau-
erunt.

Mat. 25.

Debitorũ
habere:
Christum
grande.

DOMINICA DECIMATERTIA

res. Hinc aduertant huius temporis hæretici, quòd non solum vtriusque testamenti scriptura seruanda est, sed & ea quoque quæ Apostoli Christi & alij patres sancti ad ædificationem corporis Christi (quod est ecclesia) supereroga- uerūt. Itaq; producto hucusque similitudinis istius tenore, id quod susceperat conclusurus, legisperitum consequenter interrogat, dicens:

¶ Circa tertium principale dicitur:

Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Iesus: Vade & tu fac similiter.

¶ Hic ponitur parabolæ ad propositum applicatio. Et iuxta misericor literam manifesta est domini sententia, nullum nobis ma dia proxi gis quàm qui misereatur proximum, si Ierosolymitæ ciui, mû facit. non Sacerdos, non Leuita ex eadem gente, imò in eadem vrbe nati & nutriti, sed exteræ gentis accola, quia magis misertus est, factus est proximus. Plus ergo misericordia quàm cognatio proximum facit, quia misericordia res est naturæ. Quid enim magis secundum naturam, quàm confortem iuuare naturæ?

¶ Sacratione autem intellectu, nemo nobis magis proxi- m^o noster mus (vt supra dictū est) quàm Christus, qui vulnere nostra Christus. curauit. Proximus enim nobis est per diuinitatem, quia nō longè est ab vnoquoque nostrum. In ipso enim viuimus, mouemur, & sumus. Proximus etiam nobis fieri dignatus est per assumptam nostram humanitatem. Quum enim es- set longè à nobis, vt potè (sicut supra tactum est) immorta- lis à mortalibus, iustus à peccatoribus, descendit ad nos, vt nobis fieret proximus, qui erat antè longinquus.

¶ Veneremur ergo eū quasi dominum & Deum nostrum, & quasi proximum diligamus. Ipse enim est caput nostrū. Cōstat autē quia nihil est proximius quā caput membris. Hūc tanquā membra fidelissima caput respectemus, cuius- que de cætero securi poscamus misericordiam. Non enim poterit non misereri subditis, qui sese proximum præbere dignatus est iniquis. Vade, inquit, & tu fac similiter. Quod est dicere: Vt ostendas te veraciter diligere proximum
sicut

sicut teipsum, vade & quicquid vales in ipsius vel corporalem vel spiritualem vtilitatem promptus operare. Imitare predicabile Samaritani huius exemplum, & cuiusque poteris, misericordiae munus impartire. Tali argumento omnem hominem nostrum esse proximum & cognoscendo diligamus, & diligendo inopia ipsius affinitatis intuitu communi patiamur. Itaque si cum legisperito queris quis sit tuus proximus: Respondeo, quod quicumque sibi indiget misereri siue gentilis sit, siue peccator qualiscunque, quandoquidem illius tu misereri possis, & ille tui.

DOMINICA DECIMA QVAR.
TA POST PENTECOSTEN.

Vm iret Iesus in Ierusalē, transibat per mediam Samariā & Galileā. Luc. 17.

¶ In hac lectione tria describuntur. Primum est, leprosum supplex ad Christum deprecatio. Secundum est, supplicis deprecationis benigna exauditio. Tertium est, accepti beneficii rara recognitio. Secundum

ibi: Quos ut vidit. Tertium ibi: Vnus autem ex illis.

¶ Circa primum aduerte quod dei filius qui genus humanum sua morte redimere venerat, quum tantae rei peragendae praefinitum tempus appropinquaret, & ipse voluntarie pro mortem sese pro omnibus oblaturus, passionis loco voluit appropinquare. Unde & per hunc Euangelistam alio loco dicitur: Dum compleverent dies assumptionis eius, ipse faciem suam firmavit, ut iret in Ierusalem, utique ad populum duram cervicis, in graue odium contra se exasperatum, suique iam sanguinis sitibundum. Dum igitur proficisceretur Ierusalem, transibat per mediam Samariam & Galileam. Samaria, gentium erat provincia, Galilaea Iudaeorum. Et quia discordia erat inter Iudaeos & Samaritanos, ipse per utrosque transit, ut eos tanquam mediator aliquando pacificet, facturus utraq; unum. Sed & ad passionem mortis vadens dum per Iudaeos transit & gentes, insinuat utique quia fructus suae passionis in omnes populos erat transiturus

Luce. 9.

DOMINICA XIII.

fidēsque nominis eius post ipsius mortem, & Iudæos & gē
tiles vnum erat populum effectura. Sequitur:

Et quum ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi.

*Christi
transitus
qualis.*

¶ Non satis esse putemus, si hoc Domini iter solummodo carnaliter accipimus, si non etiam itineris sui mysteria requiramus. Iter ergo Domini, transitus ipsius est de terris ad cœlos. Ibat enim, quia mox impleta passione, transito mundo ad patrem repedabat. Ibat, quia de mortalitate ad immortalitatem, de pœna ad gloriam, de contemptu ad regnum proficiscebatur.

Exod. 23.

¶ Ergo instante iam suæ passionis articulo, desiderio salutis humanę ibat in Ierusalem ciuitatem, non reformidans gentem quamlibet inimicam, quamlibet sui sanguinis sitibundam. Erat in ea ciuitate templum Domini, ibi sacerdotium Iudæorum, ibi cultus sacræ religionis, ibique iuxta legem ter in anno apparebat omne masculinum Iudæorum, idèoque Dominus sæpè adiuit illam ciuitatē, cupiens ibi annunciare plurimis verba vitæ, eadēque ibidem miraculis confirmare.

¶ Ut ergo nec iter suum à miraculorum præconiis otiosum videretur, ingrediente eo quoddam castellum, occurrerūt ei decem viri leprosi, vbi erant decreto legis à communi domorum vrbiūque cohabitatione separati. Et ideo castelli huius vocabulum sanctus Euangelista exprimere noluit, vt ostenderet hos qui domino occurrere leprosos, nullam cum hominibus habere societatem, & ideo non in vi-co aut in castello vel in ciuitate, sed in itinere domino occurrerunt.

Decem leprosi, myst.

¶ Porro si lepra carnis peccatum in animo significat, quid obstat quo minus per decem leprosos vniuersitas humani generis vtiq; peccato contaminata designetur? Denarius enim numerus perfectus est. De omnibus autem hominibus generaliter per Apostolum dicitur: Omnes peccauerunt & egent gloria dei. Itaque ante Christi passionem decem leprosi emundari supplicant, quoniam vniuersitas generis humani peccato contaminata, per Christi mortem ab eiusdem peccati labe mundari & sanari indigebat.

Rom. 3.

Et

¶ Et quoniam decem sunt diuinæ legis præcepta, quorum præuicatione peccati lepra contrahitur, rectè decem leprosis diuinæ legis transgressores vniuersi designantur. Quir autem macula peccati per lepram mysticè designetur, alio loco tractabitur.

¶ Quoniam verò lepra non qualiscunque morbus est, sed morbus horribilis, abominabilis, contagiosus, & separatiuus, ideo per istos decem leprosos non modò quoscunque peccatores, sed (secundum nonnullos) decem peccata grauissima, vel potiùs ipsa peccata facientes, à cæteris vtiq; fecernendos possumus accipere.

¶ Primus leprosus est schismaticus, qui videlicet, & si adhuc nulla dogmata orthodoxæ fidei contraria defendat, at tamen ecclesiæ catholicæ deseruit vnitatem, contemnens sanctæ sedis apostolicæ iussis optemperare mandatis. Is & si nondum sit censendus hæreticus, hæresi tamen est propinquus. Nam si eo prosiliat, vt pertinaciter asserat sanctã ecclesiam Romanam cæterarum esse caput ecclesiarum, iam hæreticus iudicatur.

schismaticus.

¶ Itaque schismaticorum crimen per lepram Mariæ sororis Moysei & Aaron significatur. Odio nanque & inuidia cõtra Moysen diuinitus datum populo ducem stimulata, dicebat: Nun per solum Moysen locutus est dominus? Nõne & nobis similiter est locutus? Quod quum audisset dominus, iratus est valde. Et ait ad eam: Quare non timuisti detrahere seruo meo Moysei? Et ecce in Maria apparuit eadens lepra quasi nix. Quumque clamaret Moyses ad dominum, dicens: Deus, obsecro sana eam, respondit ei dominus: Si pater eius spuisset in faciem illius, nõne debuerat septem diebus rubore suffundi? Separetur septem diebus extra castra. Vbi habes omnium schismaticorum typũ expressum. Primũ enim aduersus ecclesiæ præpositos contumaci inuidia stimulantur & obiciunt eis Aethiopiã, vt illa sua fratri Moysei, quærunt enim & quid in illis reprehendere, & quid in seipsis possint iactando commendare, ac si & ipsæ dicerent: Nõne & nobis similiter loquutus est dominus?

Lepra Mariæ pphetissæ. Num. 12.

schismaticorum mos.

¶ Iratus itaque dominus contumelias suorum ipsis tacentibus, imò deprecantibus pro inimicis vlciscitur: Nam

Ideo de ecclesia separanda.

&

& detestabili scelere (quasi quadam lepra) notabiles extra castra ecclesiae diuini decreto iucicij quasi leprosi (ne ceteros inficiant) separantur. Vult enim deus non minus hinc eos confundi, quam illa confunditur, quam pater propter contentiosae loquacitatis suae vitium iucepans, vt hanc eō fundat, humilietque, linguamque ipsius compescat, sputo suo ipsius in faciem coniecto, reddit abominabilem.

C ¶ Secundus leprosus, est haereticus. Cuius vitium in lepra

Haereticus manus Moysi fuit designatum. Is enim quum de verbis do
leprosus. 2 mini sibi loquentis dubitaret, è sinu manum educens pro-
Exod. 4. tulit leprosam. Sic enim scriptum est: Quum misisset in si-

Haereticorum opo- num, protulit leprosam instar niuis. Omnium enim haere-
ra qualia ticorum qui catholicae fidei (quae dei verbis innitur) con-
tradidunt, vel de ipsius pertinaciter dubitant veritate haere-

ticae praeditatis labe (quasi lepra) contaminati, manum leprosam proferunt, quandoquidem ipsorum quae iactitant opera quum sint mala, placere deo non possint, dicente Apo-

Rom. 14. postolo: Omne quod non est ex fide, peccatum est. Et iterum

Heb. 11. Sine fide (nimirum sana & incorrupta) impossibile est placere deo.

Veris falsis permixta. ¶ Vnde Aug. Leprosi non absurdè intelligi possunt, qui scientiam verae fidei non habentes, varias doctrinas profitentur erroris. Non enim vel abscondunt imperitiam suam,

sed pro summa peritia proferunt in lucem, & iactantia sermonis ostentant. Nulla porro falsa doctrina est, quae non aliqua vera intermisceat. Si enim semper vera prosequerentur, haeretici non essent: si autem semper falsa dicerent nullus eis nisi dementissimus crederet. Permiscent ergo vera falsis, vt cum falsis vera resperguntur, sub obtentu veritatis, falsitas inimica praeualeat. Nam & qui venena porrigunt, prius melle calicis ora liniunt, vt per gustum dulcedinis, perueniatur ad poculum mortis. Itaque vera falsis inordinatè permixta, in vna disputatione vel narratione hominis, tanquam in vnus corporis colore apparentia, significant lepram, tanquam veris falsisque colorum locis humana corpora variantem atque maculantem. Lepra namque eiusmodi est naturae, vt curem quam infecet, diuersis coloribus respergat.

Simile.

¶ Tertius leprosus, est simoniacus. Huius lepra significa-

ta fuit per lepram Giezi, qui erat minister Helisæi prophete. Quum enim pro curatione lepræ Naaman Syri idem propheta qui hunc sanauerat recipere pretium recusasset, idem Giezi hominem insequutus compositis arte mendaciis, ait ad illum: Dominus meus misit me ad te, dicēs: Mōdō venerunt ad me duo adolescentes de monte Ephraim ex filiis prophetarū, da eis talentum argenti, & vestes mutatorias duplices. Qui quum acceptis duobus talentis, ac vestibus reuersus stetisset coram viro dei, interrogatus ab eo vndē venisset, respondissētque: Non iuit seruus tu⁹ quomam, ait ad eum: Nōne cor meum in præsentī erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tui? Nunc igitur accepisti argentum, & accepisti vestes, vt emas oliueta & vineas, & oues & boues, & seruos & ancillas. Sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo vsque in scēpiternum. Et egressus est quasi nix ab eo leprosus. Propheeta sanctus recipere curationis lepræ pretium ideo recusauit, quōd per dei gratiam, non autem sua vel virtute vel industria leprosum mundasset. Nimirum docuerat iam eum spiritus quod longē post prædicaturus erat Christus: Gratis accepistis, gratis date. Nemo enim iure potest vendere quod non suum, sed alterius est, qui etiam illud suum, vendi prohibet, & præcipit gratis impartiri. Id enim si vendere præsumperit, furti conuincitur. Nam si cuiuspiam magni patris familiās dispensator, non nisi ad pretium filiis domini sui alimenta vellet erogare, quæ ipsis gratis ministranda accepit, nōne vendit aliena? Nōne fur est & laetro? Nōne & domino suo pariter & familiæ contumeliam facit? Et quidem sacerdotes & prælati dispensationis ministerium in ecclesia sortiuntur. Ministrant autem non quæ sua sunt, sed quæ dei: ecclesiastica videlicet sacramēta, quæ non à ministris, sed à Deo sanandis animarum vitiiis efficaciam acceperunt.

¶ Quum igitur hunc dispēdandi modum dominus præscripsit dicens (vt præmissum est) Gratis accepistis, gratis date: qua impudentia, qua temeritate, imō qua cæcitate & ignorantia dei, ea præsumunt cum summa tam dei quàm populi Christiani contumeliā ad pretium dispensare?

¶ Similes itaque sint ministro Helisæi, vt qui sacramen-

torum

*simonia
cum Lepra
Giezi.
4. Reg. 5.*

*simonia
hic nesa-
ria.
Mat. 10.*

*nota simi-
litudinem*

*In simo-
niacos.*

torum gratiam (quasi hæc in eorum sit potestate, & quasi ad pecuniæ pretium possit estimari) venalem habent, postulantes hinc pretium & accipientes, exprobrabili scelerè quasi ignominiosa lepræ contagione detestabiles effecti, euersis dei iudicio eorum sedibus, è templo pellantur, minimeque iam ante deum pro sacerdotibus, sed pro sacrilegis? vti sunt, habeantur.

¶ Quibus lepra Naaman iam mundati adhæreat, vt vnde mundantur alij, ipsi inde coinquentur. Quod enim est aliis medicamentum vitæ, ipsis suo vitio parit mortem. Tergerentur interim cum Giezi, & confidit quibuslibet arte mendacij (nescio quas consuetudines quas etiam pro legitimis defensori sunt, prætendentes) simoniæ crimen inficietur, quandoquidem ad exemplum Giezi & ipsi hæc lepra prælucentes egrediantur, à domino reprobati.

E ¶ Quartus leprosus est sacrilegus, qui ea sibi per grande nefas in dei templo præsumit vsurpare, quæ proprius sibi esse negata noscitur. Et hæc est lepra Ozia regis. De quo scriptum est: Quum roboratus esset, elatum est cor eius in interitum suum, & neglexit dominum deum suum, ingressusque templum domini, adolere voluit incensum super altare thimiamatis. Cui quum dicerent sacerdotes: Non est tui officij Ozia, vt adoleas incensum domino, sed sacerdotum qui consecrati sunt ad huiusmodi ministerium. Egrede de sanctuario ne contempseris, quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à domino deo. Ipse iratus minabatur sacerdotibus, statimque orta est lepra in fronte eius coram sacerdotibus in domo domini. Cumque respexisset eum Azarias pontifex, & omnes reliqui sacerdotes, viderunt lepram in fronte eius, & festinato expulerunt eum.

Sacrilegiorum opera

¶ Huic similes sunt qui in superbiam eleuati, contempto deo ea quæ duntaxat sacerdotum sunt, per secularem potentiam sibi vendicare non metuunt, ecclesiæ sanctæ legitima conuellunt, sacerdotes & episcopos in suam redigunt clientelam quoslibet sacerdotes & prælatos ecclesiarum instituunt, destituuntque, & quod Ozias facere non præsumpsit, templa palam despoliare non verentur. Quod si his eorum ausi sacerdos etiam summus contradixerit, ira succensi promittunt ultorem.

¶ Ozias leprosus, & regno & honore regio exinde carēs, seorsum habitare compulsus est. Principem (eo quo dictū est modo sacrilegum) ultio diuina ita comprehendit, vt & Dei regno reprobus, & fidelium cœtu coram Deo habeatur indignus, nihil ei suffragante quòd multo satellite stipatus, pompaticè domum domini ingredi conspicitur, quò minus tam Dei quàm sacerdotum iudicio, per censuras ecclesiasticas quasi leprosus, & cunctis notabilis à Dei ecclesia separetur. Horum enim qui gaudent quum malefecerint, & exultant in rebus pessimis, peruersæ sunt viæ, & infames gressus eorum.

*Sacrilegij
pœna.*

Prov. 2.

¶ Quintus leprosus est homicida. Hic illa contaminatus est lepra quam David imprecatus est Ioab, dicens inter alia: Non deficiat de domo Ioab leprosus. Ipse enim Ioab loquens in dolo cum Abner principe exercitus Israel, percusserat eum in inguine, & interfecit. Similiter interfecerat Amasam principem militiæ Iuda. Vndè David prius quàm migraret è vita, mandauit filio suo Salomoni regi, dicens: Tu nosti quæ fecerit Ioab duobus principibus exercitus Israel, Abner filio Ner, & Amasæ filio Iether, quos occidit, & effudit sanguinem belli in pace. Et post pauca: Facies ergo iuxta sapientiam tuam, & non deducas caniciem eius pacificè ad inferos. Quod & fecit. Nam post obitum David patris sui, auulsum ab altari domini iussit interfici, dicens: Sanguis eius super caput eius, quia interfecit duos viros iustos melioresque se.

*F
2 Reg. 3
Homicida
lepra
Ioab.*

2. Reg. 20

3. Reg. 1.

¶ Nec debuit ei sacer locus patrocinari, mandante per legem domino, & dicente: Si quis per industriam occiderit proximum suum & per insidias, ab altari meo auelles eum vt moriatur. Quisquis igitur homicidij crimine contaminatur, quasi lepra abominabili, detestabilis effectus, à cœtu fidelium (vti sanctuario domini) auulsum eiicitur. Si enim in gehennam ignis abiicitur qui dixerit fratri suo, fatue, qui non abiiciatur qui fratrem suum occidit? Cùm innocuum fratrem suum Abel Cain impius occidisset, dictū est ei à domino: Quid fecisti? Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua. Vagus & profugus eris super terram. Qui

*Locus sacer
quem
nō tuetur
Exod. 21.*

Mat.

Gene. 4.

ait:

ait: Ecce eiicis me hodie à facie terræ, & à facie tua abscedar, & ero vagus & profugus in terra. Omnis igitur qui inuenierit me, occidet me.

*Homicidiorum fo-
mentum.* ¶ Quod autem nunc homicidia tam crebra passim vbique nunciuntur, tanti sceleris facit impunitas. Nam & ipsi homicidæ reperiunt, quos pecunia criminis sui patronos sibi redimant. Quumque per remissionis facilitatem homicidium aliud priori superaddit, quid aliud quàm empta fundendi sanguinem vtuntur licentia? Audienda fuerat æterni iudicis sententia, qui ait: Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius.

*2. Reg. 25.
Homicidij panis
grauis.* ¶ Quum Saul rex impius innoxium sanguinem Gabaonitarum effudisset, trium annorum fames ex sterilitate terre fuit subsequuta, nec cessauit, quoad usque sanguis pro sanguine redderetur. Quo facto cælum dedit pluuiam, & terra fructum suum. Itaque nullus iam miretur, si pleræque regiones ciuitatésque aduersis rebus afflicentur, quum tam multa vbique & tam impunè iam passim perpetrentur homicidia, vt grauidis districtiúsque interfectio canis cuiusquam aut bouis, quàm hominis vindicanda videatur.

*vsurari-
publicus.* *4. Reg. 5.
Luc. 10.* ¶ Sextus leprosus, est vsurarius manifestus: iste gerit lepram Naaman Syri, qui erat diues & fortis, sed leprosus. Hic præcipitur vt se lauet in Iordane & sic munderetur, id est, vt reddendo quæ per vsuram sustulit, faciat iudicium, & iustitiam, exemplo illius qui ait: Ecce dimidium bonorū meorum domine do pauperibus, & si quid aliquem defraudauit, reddo quadruplum. Iordanis enim interpretatur, riuus iudicij. Christus dominus in Iordane baptizatus, non habuit vbi caput reclinaret. Et vtinam similiter vsurarius secundum iudicium æquitatis ita sese ablueret ab his omnibus quæ fraudibus vsurarum sustulit, vt mundus & nudus egrediat, vt possit verè dicere: Feci iudicium & iustitiã, non tradas me calumniantibus me.

¶ Sanè rapacitas vsurariorum non immeritò lepræ cõparatur, quòd sicut lepra carnem, ita vsura depascit opes miserorū. Proinde, sicut leprosus leprosum, ita vsurarius vsurarium generat. Vsurarius enim suis artibus filium instituens, vt quidam ait.

Inuencalis

Mox acquirendi docet infatigabile votum.

Ini-

Iniquissimarum enim rationum ei libros tradit, ac tandē moriens in peccatis suis, cuncta iniquē acq̄sita quē restituerē debuerat, cum h̄ereditate gehennæ filio relinquit. At ille parentis crudelem auaritiā strenuē sequēs, etiam aliquid superaddit. Nam vbi pater auaritiæ studiis arsit, iste furit. Et quoniam vsurarum rapacitas legibus tam humanis quā diuinis, imō & legi naturæ repugnat, idcirco mirum non est, si & ipsa legibus punitur.

Itaque (ceteris legibus prætermisissis) consyderandum est quemadmodum decretis ecclesiasticis vsurarius manifestus feriat. Tam viuens enim quā moriens, tam in suis quā in seipso à iure punitur.

Primò enim viuens à perceptione sacramentalis communionis arcetur. Secūddò, ipsius oblatio districtè prohibetur *vt puni-* recipi. Clerici contrauenientes, vel admittendo scilicet *vt in se.* vsurarium ad communionem, vel recipiendo ipsius oblationem, ab officio suo decreto Concilij Lateranē. sunt *de vsu. c.* suspensi. Cuius concilij idem decretum postea in Concilio *quia in o.* Lugdunen. confirmatum, & sub pœna maledictionis æter *c. vsurariū* næ seruari mādatum est. Tertiò, punitur vsurarius in hoc, *lib. 6.* quòd ad conuincendum ipsum de accepta vsura libros *c. vnico.* rationum suarum ipse edere compellitur vel inuitus. Quum *in cle.* aliàs nemo instrumenta priuata & propria exhibere cogatur creditori, vt ipse debitor per ea conuincatur, sed hoc peculiare est in odium vsuratum.

Quartò, in hoc punitur, quòd si vel ipse vel alius quispiam pertinaciter asserit exercere vsuras non esse peccatum, h̄reticus censetur. Vndè & h̄reticæ prauitatis inquisitoribus districtè mandatur contra huiusmodi legitime procedere.

Punitur autem & in suis, & primò in sibi cōsentientibus, in cooperantibus, in h̄redibus. Nam (vt dictum est) sacerdotes & clerici recipientes eum ad communionem, oblationem, vel ad ecclesiasticam sepulturam, per memorati Lateranen. Con. decretum à suo ministerio seu officio ecclesiastico sunt suspensi.

Secundò punitur: quia si episcopus quispiam permiserit huiusmodi vsurarium domum conducere, & publicè vsuras exercere in terra ipsi episcopo temporali ditione subiecta

*c. vsurariū
lib. 6.*

iecta, vel si hunc infra tres menses non inde expulerit, & ipse episcopus est eo ipso ab executione sui officij suspensus. Si verò sint prælati episcopo inferiores, puta abbates, præpositi, decani, & huiusmodi, in eodem casu sententiam, excommunicationis incurrunt.

ibidem.

¶ Quòd si illæ terre ad collegium vel aliam quamlibet ecclesiasticam pertineant vniuersitatem, ecclesiastico supponuntur interdicto, quoad usque vsurarius inde fuerit profligatus. Quòd si fuerint laici, qui eo quo dictum est modo vsurario fauerint, & si dictas pœnas ipso facto non incurrant, poterunt tamen per ordinarios compelli, vt tales vsurarios à suis terris expellant, non obtemperantes, possunt excommunicare.

*Senat^o fa
ues vsura
rio vt pu
nitur.*

¶ Tertio, punitur manifestus vsurarius in suis, hoc qui sequitur modo. Siquidem officiales communitatum dictantes vel scribentes statuta super vsuris soluendis, vel non repetendis, vel non restituendis, vel iudicantes secundum illa, vel non delentes illa si possunt, infra tres menses de libris communicatum, vel illa seruantes, excommunicati sunt ex decreto Con. Viennen. Sunt autem iam dictæ clausulæ diligenter attendendæ atque numerandæ, quia pluribus exinde excommunicationis periculum imminet. Primo, huiusmodi statuto faciendæ auctoritatem præstantes. Secundo, huiusmodi statutum dictantes. Tertio, idem statutum scribentes. Quarto, secundum illud iudicantes. Quinto, illud non delentes de libro communicantis ante lapsum præfiniti temporis. Sexto, illud idem statutum seruantes.

*in clo.
vnic.*

*I
c. tua nos
de vsu. vt
punitur
in hered.
c. quâquã
li. 6. de vs.
vt puni-
tur in
morte.*

¶ Quarto, punitur in suis hæredibus quicumque tandem hi fuerint, quia & ipsi obligantur ad vsurarum restitutionem, quantum patitur ipsa hæreditas. Nam quia res transit ad hæredem cum suo onere, ideo hæredes isti, ea distributione qua vsurarius ipse, ad restitutionem vsurarum sunt compellendi. In morte etiam punitur vsurarius, siquidem decreto Gregorij papæ decimi in Con. Lugdunen. præcipitur vt manifestorum vsurariorum testamentis dum conficiuntur, nullus interfit. Item quòd ad confessionem hos nullus sacerdos admittat, nec his impèdat absolutionem, nisi prius de vsuris acceptis satisfecerint, vel saltem de satisfactio-

tisfaciendo pro suarum virium facultate præstiterint idoneam cautionē cū fideiussoribus vel pignoribus, & sic certos reddant à se spoliatos de pecuniis suis recuperandis. Prætidā autem est hæc cautio damnificatis si fuerint præsentēs, vel episcopo aut eius vicario, si absentes.

¶ Testamenta eorum aliter facta, non valent, sed pro irritis habentur à iure.

¶ Punitur etiam post mortem. Quia nisi satisfecerit ante mortem, vel hæredibus satisfactionem mandauerit, & hæc illic faciendā receperint, vel idoneam (vti dictum est) præstiterit cautionem, priuatur ecclesiastica sepultura.

*Vt puni-
tur post
mortem.*

¶ Clerici ad ecclesiasticam sepulturam hunc admittentes, suspensi sunt ab officio suo decreto Con. Lateranen. & grauius peccāt. Et insuper ex decreto Cle. quinti in Con. Viēnensi sunt eo ipso excommunicati.

*e. qui in
omnibus
de vsu.
e. eos de
sepul. in
cle.*

¶ Itaque circa hunc leprosum hæctenus euagari oportuit, quòd hoc detestabile crimen à plerisque iam tanquam licitum, imò & vtile defensatur, & ideo omni pudore sublato, quin potius principum authoritate (vt ipsi iactant) munitum, vsque ad eò ciuitates & loca perrumpit, vt illud iam videamus impletum: Vidi iniquitatem & contradictionē in ciuitate: quæ autem sit illa ostenditur, quum post pauca subiunctum est: Et non defecit de plateis eius vsura & dolus.

Psal.

¶ Porro si quisquam alius, iste leprosus quàm maximè, est è ciuitatibus & hominum cõtu pellendus, nulla huic (quæcumque tandem fuerit) authoritate siue seculari, siue ecclesiastica suffragante. Non enim data est à Deo cuiquam potestas in populo Christiano, nisi in ædificationē, nequam autem in destructionem.

2. cor. 10

¶ Septimus leprosus, est adulter, de cuius lepra illud possumus moraliter intelligere, quod in Leuitico scriptum est: Plaga lepræ orta est in vlcere. Vlcus enim putida adulterij concupiscentia est, in quo vlcere tunc lepra exoritur, quum adulterium perpetratur. Sed & nati ex adulterio (vt dicit Augustinus) hoc vitium quasi lepram à leproso patente cõtrahunt, vt ad simile vitium & ipsi procliues sint, nisi maculam originis virtutibus emendent.

*K
A adulter.
Cap. 13.*

*Super Ge.
ad lit.*

¶ Quòd autē & iste leprosus, ne sanos sua contagione cor-

y rum-

*Dent. 22.
adulteri
pœna.*

1. cor. 5.

rumpat, separandus sit atque abiiciendus, ipsa lex, imò per legem ipse dominus loquens ostendit, quum dicit: Si dormierit vir cum vxore alterius, vterque morietur, id est, adulter & adultera, & auferes malum de Israel. Sed & Apostolus Paulus de illo apud Corinthios adultero mandat, dicens: Tollatur de medio vestrum, qui hoc opus fecit. Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Et iterum: Scripsi vobis in epistola, ne commisceamini fornicariis.

*L
Hypocri-
ta.
Leuit. 13.*

¶ Octauus leprosus, est hypocrita simulator. Huius lepra est vitium coloris in cute. De qua lepra loquente domino ad Moysen & Aaron, scriptum est: Homo in cuius cute & carne ortus fuerit diuersus color, siue pustula, aut quasi luccens quippiam, id est, plaga lepræ, adducetur ad Aaron sacerdotem, vel vnumquemlibet filiorum eius. Hypocritis enim diuersus est color in cute, quia foris in moribus & cõuersatione aliis student esse dissimiles, superba singularitate. Diuersus nihilominus est eis color subtus cutem in carne, dum aliud intus agunt, aliud foris ostendunt.

*hypocri-
ta vt co-
lor diuer-
sus.*

Matt. 23

¶ Foris enim ostentare gestiunt humilitatem, & intus amplectuntur vanitatem. Foris cupiunt apparere sancti, interiorius autem sunt iniqui. Quales illi erant, quibus dictum est: Vx vobis scribæ & pharisæi hypocrytæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia. Sic & vos à foris quidem paretis hominibus iusti, intus autem pleni estis hypocrisis & iniquitate. Hi sunt iuxta quendam, Qui Curios simulant, & Bacchanalia viuunt. Multi tales vbique simulatores inueniuntur, propter quos dictum est:

Iuuenalis

*in hypo-
critis.*

Frontis nulla fides, quis enim non vicus abundat
Tristibus obscœnis?

Horum deridens simulationem iterum dicit:

Hispida membra quidem, & duræ per brachia setæ
Promittunt atrocem animum, sed podice leni
Cæduntur tumidæ medico ridente mariscæ.

¶ Et licet simulatores isti plerunque in occulto omnibus vitiis fordeant, alienorum tamen censuram sibi vendicant vitiorum, nimirum vt per hoc appareant iustiores. Quibus

bus
pauc

¶ Re-
lata
tran-
sius
ciem
ceru-
ne o-
ue lu-
(qua
elati-
ciat
bit n-
latur
quas
vt fir-
& fa-
ta ab-
sem-
res,
cut o-
caui
¶ N-
mur-
nem
pede-
toru-
num
scire
pecc-
tiz,
qui

bus longè tolerabiliores sunt manifestè vitiosi. Vnde post
pauca idem qui supra, subiecit:

Hunc ego fatis

Imputo qui vultu morbum incessùque faterur.

Horum simplicitas miserabilis, his furor ipse

Dat veniam, sed peiores qui talia verbis

Herculis inbadunt, & de virtute loquuti

Clunem agitant.

¶ Rectè quidem hoc cæteris dicit esse peiores, quum simu-
lata sanctitas, duplex sit iniquitas. Illum enim imitatur qui
transfiguratur se in angelum lucis, sub specie boni periculo-
sius tentans. Proditores profectò sunt, qui præferentes spe-
ciem pietatis (quasi Christi insignia) ad Christi hostes defe-
cerunt. Porro quum dixisset lex, Homo in cuius cute & car-
ne ortus fuerit diuersus color, mox adiecit: Siue pustula, si-
ue lucens quippiam, id est lepra. Quid aliud per pustulam
(quæ sanie plena tumet, & cruciat) quàm tumidæ mentis
elatio designatur? Quæ inuidiæ tabo tumens, acriter cru-
ciat semetipsam. Dum enim hypocrita vanus id quod am-
bit non adipiscitur, in alios inuidiæ cruciatu acerbè stimu-
latur. Tunc autem in eo quippiam lucēs apparere dicitur,
quando omnia opera sua facit vt videatur ab hominibus,
vt simulatæ virtutis specie eluceat præ cæteris, quasi iustus
& sanctus. Et id quidem lepra est, qua & seipsum hypocri-
ta ab aliis omnibus fecernit, dum tacita cogitatione intra
semetipsum dicit: Non sum sicut cæteri hominum raptors,
iniusti, adulteri. Verax fuisset, si sic dixit: Non sum si-
cut cæteri peccatores, quia omnibus peccatoribus ego pec-
caui grauius.

¶ Nonus leprosus est, inuisor fraternæ gratiæ, & mur-
murator contra Deum, designatus in Euangelio per Simo-
nem leprosum. Nam sicut ille inuidit peccatrici Domini
pedes lachrymis suis riganti, capillisque tergenti pecca-
torum remissionem & indulgentiam, sed & contra domi-
num murmurans, intra se dicebat: Hic si esset propheta,
sciret utique quæ & qualis est mulier quæ tangit eum, quia
peccatrix est. Sic etiam quisquis inuisor est fraternæ gra-
tiæ, dolore torquetur in corde, dum hominem quemlibet
qui olim vitis fordui, præteritæ vitæ delictis abolitis,

y ij ad

Hiero.
2. cor. 11.

*Hypocri-
ta vt di-
scrua-
tur.*
Matt. 23

Luc. 11.

M
*Murmu-
rator.*
Luc. 7.

Invidia tormentū ad aliquem honoris gradum efferri videt suo iudicio indignū. Sed & illis obmurmurat, qui hūc vel honore quolibet, vel suo vel aliorum honestorum hominum consortio dignantur. Cui hinc iudicium sine misericordia imminet, quod & misericordia ipse caruerit, & aliorum misericordiam vituperās sugillauit. Quamnam illum maneret in Dei iudicio misericordia, qui nec Deum ipsum, nec quenquam hominum peccatori vellet misereri?

N *oculosus. philip. 3. 1. cor. 6.* *Decimus leprosus est, homo quilibet gulæ vitio deditus, mancipium ventris, quippe cuius Deus venter est, quasi ad nihil aliud viuat, quàm ad comestationes, & ebrietates. Sed fallit animalis homo semetipsum. Nam vt ait quidā: Non viuus vt edas, sed edis vt viuere possis. Venter escis, inquit Apostolus, & escaventri. Deus autem & hunc & has destruet. Hæc est lepra illorum quatuor leproforum, qui manebant iuxta portam Samariæ, & vt comederent, & biberent, ad hostium castra transferunt. Et vtique ad hostium castra transeunt, qui non Deo, sed suo ventri seruientes, aternæ vitæ spe destituti, dicere videntur: Comedamus, & bibamus, cras enim moriemur. Ad hostium castra relicto Deo colendi ventri sui causa defugiunt, qui crapulam & ebrietatem sectantes, præcipuè diebus sacris, verbo Dei derelicto, ad bibonum contubernia vel lupanaria festinant.*

O *1. cor. 5.* *Hos tanquam lepra contaminatos, ab integrorum consortio Apostolus Paulus arcendos vitæ adósque censuit, vbi ait: Si is qui frater nominatur inter vos, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum eiusmodi nec cibum sumere. Et alibi præmonitos reddens fideles, à quorum consortio se obseruent: Declinate, inquit, ab illis. Huiusmodi enim Christo domino non seruiunt, sed suo ventri.*

Sanè grandi suo damno ad ebriosorum lucronumque contubernia quilibet sui ventris cultor nocturnas inter ebriosorum insanias seruaturus vigilias festinat, damnum graue reportaturus in oculis, sed grauius in membris sui corporis, grauius in anima, omni iam absorpta sapientia, & mentis operibus amissis, sicut scriptum est: Turbati sunt & moti sunt sicut ebrius, & omnis sapientia eorum

Psal.

rum

rum deuorata est. Vitium hoc, vnum genus humanum inter cetera animantia & dedecorat & corrumpit.

¶ Ait Plinius: Vitio datur homini, quod soli animantiū non sicientes bibimus. Exclamat in hoc vitium è sapientibus quidam, dicens:

Sed quid ferat istas

Luxuriæ sordes? quanta est gula, quæ ibi totos

Ponit apros, animal propter conuiuia natum?

Pœna tamen præsens, quam tu deponis amictus

Turgidus, & crudum pavonem in balnea portas.

Hinc subitæ mortes, atque intestata senectus.

It noua, nec tristis per cunctas fabula mensas.

Ducitur iratis plaudendum fumus amicis.

¶ Verum ab huiusmodi decem leproforū dinumeratione descriptioneque defessi, horumque quasi longam commotionem aëremque ipsorum contagione corruptione peracti, ab hac tam longa digressionem, qua nos decem isti leprosi abduxerunt, ad literam sacre lectionis quasi ad aërem puriorem respirandi gratia redeamus.

HOMILIA SECUNDA

super eadem lectione.

Occurrunt ei decem viri leprosi. Vbi supra.

¶ Vti in homilia superiori dictum est, tria nobis in Euangelica lectione sunt consideranda. Primum est, leproforum supplex deprecatio. Secundum est, deprecationis huius benigna exauditio, ibi: Quos vt vidit. Tertium est, accepti beneficij rara recognitio, ibi: Vnus autem ex illis.

¶ Circa primum est aduertendum, quod licet per hos decem leprosos peccatores vniuersos (quod præcepta decalogi præuaricati sunt) possumus intelligere, peculiariter tamen videntur hæreticorum prætulisse figuram, qui (vt b. Augu. ait) veræ fidei scientiam non habentes, varias doctrinas profitentur erroris. Nulla enim falsa doctrina est, quæ non aliqua vera intermiscet. Vera ergo falsis permixta, in vna disputatione vel narratione hominis, tãquam in vnus corporis colore apparentia, significant lepram spirituales, tanquam veris falsisque colorum locis humana

corpora variantem atque maculantem. Sequitur:

Qui steterunt à longe, & leuauerunt vocem, dicētes:

Iesu præceptor, miserere nostri.

Theoph.

¶ Quod à longe steterunt, reuerentiæ indicium fuit. Sciebant enim secundum legem se esse immundos, & his qui mundi erant non debere appropinquare. Ex urbibus itaq; & oppidis decreto legis expulsi, quasi immūdi adinuicem conuersabantur, quos fecerat vnanimis communitas passionis. Præstolabantur, quos fecerat vnanimis cōmunitas Præstolabantur ergo transitum Iesu solliciti, donec aduentem Christum viderent.

cur lōge steterunt.

¶ Et steterunt à longe. A longe stant, quasi verecundantes de ea quæ illis imputabatur immunditia. Putabant enim quod Christus more cæterorum fastidiret. Abstiterunt ergo loco, sed facti sunt proximi deprecando. Prope enim est dominus omnibus inuocantibus eum in veritate.

psal.

Sequitur:

¶ Leuauerunt vocem, dicentes: Iesu præceptor, miserere nostri. Dicunt & inuocant magnum venerandumque nomē Iesu, & rem nominis adepti sunt, id est salutem. Iesus enim salus interpretatur, & salutem quam efflagitabant, assequuti sunt. Et quoniam sciebant eum plurimis fuisse misertum clamitant & ipsi ibi misereri, dicentes: Miserere nostri. Non argentum petunt, nec aurum, nec aliquid huiusmodi, sed à lepra munditiam & salutem? Nec simpliciter rogant eum vt mortalem, sed præceptorem vocant, id est dominum, quo deum confiteri videntur, cuius omnia annuant imperio. Qui vocat ea quæ non sunt, sicut ea quæ sunt, & præcepto gratiæ suæ de lapidibus suscitauit filios Abrahæ. Qui solus potest facere mundos de immundo conceptos semine.

Theoph.

Iesu præceptor.

¶ Porrò, si per hos leprosos hæreticos accipimus, hi tam videnti sunt ecclesiæ, vt fieri potest, longius remoti, magno clamore Christum interpellent. Hæretici enim à cohabitatione ciuitatis dei, id est, à communionem vniuersalis ecclesiæ sunt separandi, vt saltem damnati, & ab omnium cōsortio sequestrati, tandem longo suæ eliminationis tædio fatigati, Christum magnis vocibus (vt dictum est) in clamare, & eum veritatis præceptorem fateri cogantur.

Beda.

Hæretici vt vitadi.

Me.

Meritò autem iam sanandi præceptorem vocant, in cuius fide atq; doctrina se errasse fatentur. Congruè autem hæretici respicientes Iesum præceptorem vocant, in cuius verbis se recognoscunt deliquisse. Dúmque ad eius magisterij regulam recurrere studiosè festinant, statim merentur optatæ beneficia salutis inuenire.

¶ Quòd si per hos decem leprosos, quoscumque peccatores accipimus, attendamus & ipsi qui peccatores sumus, pro consequenda peccatorum remissione (quasi lepræ nostræ emundatione) ex eorum imitatione sit faciendum. Primum igitur steterunt. Et utique peccator à Domino sanandus stare debet, nec ultrà progredi, neque per actum peccati, neque per peccandi voluntatem, dicente Domino per prophetam: Quiescite agere peruersè, discite bene facere,

B
Vt à peccati lepra mundemur

Esai. 1.

¶ Secundò, steterunt à longè. Quo innuitur, quòd peccator coram deo verecundia perfusus, per humilitatem profundam agnoscere debet se diuino conspectui non esse dignum nempe qui per tanta & tam multa peccata abominabilis deo factus sit, iuxtà quod ad animam peccatricem loquitur dicens: Quàm vilis facta es nimis, iterans vias tuas. Placatur autem deus humilitate, placatur verecundia pœnitentis. Publicanus enim qui ab oratione sua descendit iustificatus in domum suam, oraturus dominum de longè stans, nolebat nec oculos ad cælum leuare.

Iere. 21

Lucæ. 18.

¶ Tertio, leuauerunt vocem. Et ipse peccator cum ingenti dolore, & detestatione peccati, magno cum desyderio dei misericordiam debet implorare. Siquidem desyderiũ magnum, clamor magnus est ante Deum.

¶ Quarto, voce propria miseras suas patefecerunt, quod utique in primis est peccatori faciendũ, sicut scriptũ est Dic tu prior iniquitates tuas, ut iustificeris. Qui enim abscondit scelera sua, non dirigitur: qui autem reliquerit ea & confessus fuerit, misericordiam, consequetur. Hoc ipsum. b. Ioannes suo testimonio confirmat, dicens: Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.

Esai. 43.
Pron. 28.

I. IOH. 16

¶ Quintò, diuinam misericordiam implorauerunt, dicentes: Iesu præceptor, miserere nostri. Non secus debet

y iij & pec-

& peccator totam spem suam in domini misericordia nō in suis operibus constituendo, assiduis diuinam clementiam precibus implorare.

¶ Sexto, crediderunt pariter & obedierunt saluatori præcipienti, vt irent & ostenderent se sacerdotibus, quod etiam peccatoribus emundandis omnino est imitandum.

Circa secundum principale dicitur:

Quos vt vidit, dixit: Ite, ostendite vos sacerdotibus

Et factum est, dum irent, mundati sunt.

C
cur ad sa
cerdotes.
mittuntur

¶ Præcipiebat enim lex, vt si quis lepræ maculam incurrisset, ad sacerdotem duceretur, vt eius iudicio vel immundus vel mundus esse decerneretur. Sanè prouida dispensatio, ne dominus leprosos ad sacerdotes mittebat plures ob causas.

¶ Primo, vt eis occasionem calumniandi non præberet mūdatis à se leprosos eorum iudicio contra legis præscripta subtrahendo. Occasionem ergo querentibus dare noluit, illis magis parcens & consulens, qui illorum contra dominum obloquia curarent.

¶ Secundo, vt videntes à domino mundatos leprosos, quos ipsi per sacerdotium suum & legem curare nequirent, aut crederent & saluarentur: aut si non crederent, de ignorantia aduentus Christi redderentur inexcusabiles.

¶ Tertio, vt per hoc ecclesiæ catholicæ sacerdotium altius commendaret. Nam si illud sacerdotium, quod tantum in typo gerebatur, ad eodē venerabile extitit, vt ab ipso domino honoretur, multo magis hoc quod nunc iam non in figura sed in veritate administratur, reuerendum est & omni honore colendum.

¶ Nec otiosum est, vt dicit Augustinus, quod nullum eorū quibus dominus hæc corporalia beneficia præstitit, inuenitur misisse ad sacerdotes nisi leprosos.

sacerdota
le iudicij
vt obser-
uandum.

¶ Quia videlicet sacerdotium Iudæorum, figura erat futuri sacerdotij regalis, quod est in ecclesia, quo consecratur omnes pertinentes ad corpus Christi summi & veri principis sacerdotum. Et quisquis vel hæretica prauitate, vel superstitione gentili, vel Iudaica perfidia, vel etiam schismate fraterno, quasi vario colore per domini gratiam, carue-

caruerit, necesse est ad ecclesiam veniat, colorémque fidei verum quem acceperit, ostendat.

¶ Debent sanè hæretici conuersi sanctæ Ecclesiæ sacerdotibus sese offerre, & prauis dogmatis errorem quasi morbida cutis varietatem ad examinandum pandere, quatenus ab illis, fidei regulis instructi, pristina munditiæ restituantur.

¶ Quauis enim Dominus qui summus pontifex verusque magister est, interna eruditione quod tenendum sit valeat inspirare, magna tamen dispensatione vult doctoribus obsequi, vt per hoc qui docendi sunt, profunda humilitate solidentur, humiliati verò, ad capienda fidei sacramenta potiores efficiantur. D
cur docto
ribus au
scult add.

¶ Vudè beatus Paulus qui diuinis cælitus reuelationibus erat instruendus, quique non ab homine, neq; per hominè (vt ipse dicit) accepturus erat Euangelium, sed per reuelationem Iesu Christi hic tantus gentium magister & doctor futurus, audita voce domini? Quid me persequeris. Et, Ego sum Iesus Nazarenus quem tu persequeris, quum ilico didixisset: Domine, quid me vis facere? voce ipsius domini (qui in momento de omnibus ipsum docere potuit) ad Ananiam missus est. Gala. 1.
Actu. 9.

¶ Ibi, inquit, dicetur tibi, quid te oporteat facere, vt illo sacerdotio quod in ecclesia constitutum est, sacramentum doctrinæ fidei perciperet, & verus eius approbaretur color, non quia non potest per seipsum dominus omnia facere: nam quis alius hæc facit etiam in ecclesia? sed vt societas congregatorum fidelium approbando inuicem atque comunicando veræ fidei doctrinam, in omnibus quæ dicuntur verbis, vel signantur sacramentis, tanquam vnâ speciem veri coloris obducatur. Vt saul?
ad Anani
am mitti
tur.
Beda.

¶ Ad hoc etiam pertinet (vt ait beatus Augustinus) quod idem dicit Apostolus: Deinde post annos quatuordecim ascendendi Ierosolymam cum Barnaba, assumpto etiam Tito Ascendi autem secundum reuelationem, & exposui Euangelium quod prædico in gentibus seorsum his qui videntur, ne fortè in vacuum currerem aut cucurrissem. Et paulò pòst: Quum cognouissent, inquit, gratiam quæ data est mihi, Petrus, Iacobus, & Ioannes, qui videbantur columinæ esse Gal. 2.

næ esse, dexteras dederunt mihi & Barnabæ societatis. Ipsa enim collatio vnam doctrinæ speciem exclusa omni varietate monstrabat. Quod etiam salubriter Corinthios monet, dicens: Obsecro autem vos fratres, per nomen Domini nostri Iesu Christi, ut id ipsū iudicatis omnes, & nō sint in vobis schismata.

1. Cor. 2.

Act. 10. ¶ Cornelius etiam, quum & eius elemosynæ acceptæ & preces audita illi ab angelo nuntiarentur, propter doctrinæ sacramentorumque vnitatem, ad Petrum iubetur mittere, tanquam illi & suis diceretur: Ite, ostendite vos sacerdotibus. Nam & quum irent, mundati sunt, iam enim ad eos venerat Petrus, sed tamen ipsi nondum accepto baptismatis sacramento, nondum spiritualiter ad sacerdotes peruenierant, & tamen infusione spiritus sancti, & admiratione linguarum eorum mundatio declarata est.

Nbta.

E ¶ Et factum est, inquit, dum irent, mundati sunt. Velocem obedientiam festina sanitas est subsequuta, & magna gestum providentia, ut antè quàm venirèt ad sacerdotes mundarentur, ne si in eorum præsentia eos mundari corrigisset arbitrarentur fortasse suo eos ministerio, non virtute mittentis fuisse mundatos.

¶ Porro, si per hos leprosos cuiuscunq; contagione peccati contaminatos accipimus (ut dictum est) rectè ad sacerdotes à domino destinantur. Interior enim animæ lepra non emundatur, nisi saltem in proposito fuerit hanc oris confessione ecclesiæ sacerdotibus ostendere. Huiuscemodi verò confessio nonnulla requirit, videlicet:

Confessio delictorū requirit.

¶ Primò, quòd sit voluntaria. Vndè dicit: Ite, non compulsi non tracti ad morem illorum qui tormentis coacti, crimina sua fatentur sed ite, inquit, voluntariè, iuxta illud Psalmistæ: Ex voluntate mea confitebor illi. Diversum faciunt qui non nisi propinquæ mortis timore peccata sua confitentur.

¶ Secundò, debet peccati confessio nuda esse & aperta. Vndè dicit: Ostendite, scilicet quid mali egistis, quid loquuti estis, quid mali in cogitatione verfastis. Absit autem ut dixerit: Abscondite, vel excusationibus quibuslibet aut verborum palliationibus, aut mētiendo, vel mussitando, vel sponte peccatum aliquod subticendo cooperire sed
omnino

omnino ostendite.

¶ Sanè certas ob causas necessaria est peccatorum confessio prout similitudine meliùs ostenditur. Non enim potest dissolui nodus nisi manifestetur. Nec curari vulnus, quod est medico incognitum, sed nec rebus occultis dari cõsili-
um potest, nec dari iusta potest sententia super causa latente. Et utique in sacramento pœnitentiæ peccati nodus intrincatus & perplexus soluitur, cõscientiæ vulnus sanatur, consilium salutis tribuitur, & iudicio absoluitur & iustificatur.

E
cur sunt
peccata cõ
fitenda.
Nota si-
miludines

¶ Ad hæc, peccatum est in anima, quomodo vermis in carne, qui latens fouetur, patens emoritur. Contritione quidè quasi rasorio animæ rubigo (peccatum ipsum) eraditur: & ne talis immunditia intrinsecus remaneat, per oris confessionem oportet eiiciatur. Denique quum res quælibet non nisi per suum contrarium corrumpatur dissoluaturque, & ipsa peccati perpetratio in occulto sit conscientiæ, ut peccatum deleatur necesse est, ut confessionis veritate manifestetur, propter quod per Psalmistam dicitur: Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.

¶ Tertio peccatorum confessio debet esse pura. Vndè dicit: Ostendite vos, non autem alios, prout faciunt qui in cõfessione sua aliorum errata recitant, vel eos cum quibus peccauerunt produnt. Alij autem non se ostendunt, sed interrogari volunt de peccatis, quasi meliùs nouerit eorum peccata sacerdos, quàm ipsi, Quomodo ramen & de quib⁹ fieri debeat huiusmodi interrogatio, prudēs cõfessor attēdat

¶ Quarto, det confessio pœnitentis esse ordinata. Non enim cuiusque indifferentè est faciendâ, sed sacerdotib⁹
quibus per clauem scientiæ & clauem authoritatis ligandi soluendiq̃ue potestas data est. Isti enim loco Dei constituti, sunt delinquentium (utique debitorum dei) rationes & delictorum debita recepturi. In cuius rei typum in lege veteri sacerdotum duntaxat, nō aliorum erat (sicut dictum est) inter lepram & non lepram iudicare. Vndè sicut tunc necesse erat leprosos secundum legis præceptum ostendere se sacerdoti ipsius iudicium super sua vel immunditia vel munditia subituros, ita quoque nunc oportet

Quib⁹ cõ
fitendem

Leuit. 14.

oportet quémque peccata sua, qua quandam animæ leprâ Euangelico sacerdoti aperite, eiusque vel retentionis subire iudicium vel absolutionis.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Vnus autem ex illis vt vidit quia mundatus est, regressus est cum magna voce magnificans Deum.

*Gratiarũ
actionis.
modus.*

¶ Hic ostenditur accepti beneficij rara recognitio. Nam ex decem mundatis vnus duntaxat ad gratias agendas regressus est. Quæ autem & nobis in actione gratiarum sint obseruanda, ex præfenti loco colligitur.

¶ Primò enim, quisquis deo vel homini pro beneficiis acceptis dignè gratias acturus est, debet ipsum beneficium agnoscere, valorémque ipsius eximie pensare, vt nec quasi insensibilis sit, nec obliuiosus. Verùm apud complurimos nullius rei facilius est obliuio, quàm beneficiorum. Vndè & his dicitur, quòd non omnes, sed tantùm vnus beneficium agnoscens acturus gratias rediit. Vt vidit, inquit, id est diligenter aduertit & consyderauit quia mundatus est.

¶ Secundò, requiritur vt is qui accepit beneficium, præstò sit (in quibus potest) vicem reddere suo benefactori. Vndè dicit: Regressus est, scilicet ad Iesum, præstò suis obaudire mandatis. Diuersum faciunt qui illorum vitant præfentiam, à quibus beneficium acceperunt.

chryf.

¶ Tertio, exigitur ad gratitudinem accepti beneficij commendatio. Nam & sic benefacere debemus laude hominum non attendita. Hi tamen quibus benefacimus, debent beneficium prædicare, vt & hinc Deus laudetur, & ceteri accipiant ædificationis exemplum. Regressus est, inquit, cum magna voce, quia magnam erga se Dei misericordiam mente persensit. Siquidem magna vox magnitudinem gaudij & gratiarum de misericordie domini magnitudine, & de sanatione suæ magnæ miseriæ, significat.

¶ Denique meritò magna voce Deum magnificans reuersus est, cuius omnipotentiam in tam subita sui restauracione iam erat expertus. Et quidem in omni beneficio ab homine nobis impenso, primùm & super omnia deum magnificare oportet, qui benefactori nostro & voluntatem nobis benefaciendi dedit & facultatem.

¶ Quarto

¶ Quartò requiritur, vt beneficienti exhibeatur honor & reuerentia. Vt qui recipit bonum vtile, bonum honorabile sine suo dispendio rependat. Vndè dicit:

Et cecidit in faciem ante pedes eius gratias agens, & hic erat Samaritanus.

¶ Quòd procidit in faciem, argumentum de se præbuit cui deus, quòd Christum Deum & dominum suum esse cognouerit quem in faciem cadens supplex adorauit. Nam in faciem cadere propriè electorum est. Reproborum autè est cadere retrorsum, iuxta quòd de Domini persecutoribus scriptum est quia dicente domino, Ego sum, abierunt retrorsum & ceciderunt in terram. Et de ascensore equi, id est, de eo qui in huius mundi gloria elatus est, scriptum est: Vt cadat ascensor eius retrò.

¶ Similiter & de Heli scriptum legimus, quòd cecidit de sella retrorsum, & fractis ceruicibus mortuus est.

¶ Porrò de discipulis, domini transfigurati gloriam in monte sancto videntibus, in Euangelio scriptum est, quòd ceciderunt in faciem suam.

¶ Electi enim si interdum per culpam cadunt, in faciem suam cadunt, & vident vbi cadunt, citiusq; opitulante gratia surgunt, quia se lapsos esse non nesciunt.

¶ Reprobi verò qui retrorsum cadunt, grauiter & periculosè cadunt, quia non vident vbi cadunt, sicut scriptum est: Via impiorum tenebrosa, nesciunt vbi corruunt. Nam lapsi per culpas & grauiter allisi, peccata sua paruipendentes se lapsos esse nesciunt.

¶ Lapsi igitur impij in iudicio discussionis suorum peccatorum non resurgunt, quia peccata sua defendentes, se minime deliquisse contendunt.

¶ Quintò, requiritur ad gratiarum actionem humilitas, vt nunquam beneficiarius aduersus benefactorem suum superbiat, sed humilis semper coram illo existat. Vndè dicit eum cecidisse ante pedes domini. Dedit autem ei accedendi fiduciam accepta purgatio, qui priùs à longè stans accedere non audebat.

¶ Sanè & is ante Iesu pedes cadit, qui Christi tam humanitatem veram, quàm diuinitatem & confitetur & credit, qui

H
In facie
cadere pio-
rum est.
Ioan. 3.

Gene. 49

1. Reg. 4.

Matt. 17.

Retrosu-
cadere pe-
riculosum
Prou. 4.

Ante Iesu
pedes ca-
dit.

qui se infirmum & inutilem recognoscit, qui nihil boni sibi attribuit, sed quicquid boni habet, ab eo se illud habere intelligit. Sed & ante Christi pedes cadit, qui beneficium suæ mundationis à peccatis, illius passioni & morti non suis operibus adscribit.

Beda.

I ¶ Sextò, requiritur ut credat se non ex meritis, sed ex benefactoris gratia beneficium accepisse. Unde ille verè Deo gratias agit, qui repressis præsumptionis suæ cogitationibus, quàm in semetipso infirmus sit, humiliter videt, qui (ut iam dictum est) nihil sibi virtutis tribuit, qui bona quæ agit, esse de misericordia conditoris agnoscit.

¶ Allegoricè verò, iste qui ceteris ingratis abeuntibus solus rediit Saluatori cum voce magna gratias agens, vnius ecclesiæ deuotà Deo humilitatem significat, quæ quotidie Christum inter blasphemias hæreticorum & Iudæorū voces, collaudare etque gratias agere non desistit.

Theoph.

*Gen^o nec
cõmendat
nos, nec
damnat.*

¶ Quod autem de suo apposuit Euangelista, dicens: Et hic erat Samaritanus, non putemus ociosum. Ex hoc enim intelligi datur, nequaquam esse homini impedimento quò minus Deo placere possit, si de prophano genere prodierit, dum modo bonum gerat propositum. Sed nec aliquis ex eo quòd de sanctis natus sit superbiat, quia nouem leprosi mundati qui erant Israelitæ, fuerunt ingrati.

Esai. 1.

¶ Legimus sanè in Euangelio, quia Gentiles venientes ad Dominum ut eum audirent & sanarentur ab eo, sanitate percepta gratias Deo referre studuerunt. Iudæi verò iugiter ipsius miracula videntes, & percipientes ab eo donacionum, semper extiterunt ingrati, iuxta quod per Esaiam Dominus loquitur, dicens: Filios enutriui & exaltui, ipsi autem spreuerunt me. Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui, Israel autem me non cognouit, & populus meus non intellexit.

samaritane

*de tribus
commendatur*

Ioan. 4.

¶ Inuenimus sanè in Euangelio Samaritanos ex tribus virtutibus non mediocriter commendatos, videlicet quòd facile crediderint, sicut patuit in muliere illa Samaritana ad puteum, qui vocabatur fons Iacob, & in toto populo ciuitatis vicinæ, scilicet Sichar. Item quòd misericordiã proximis exhibuerint, ut ille qui semiuiuũ à latronibus relictũ, iumento suo imposuit, & (sicut restatur hic locus) q̄ benefactori-

factorem recognoscentes, extiterint non ingrati.

¶ Sed iam audiamus dominū ceterorum qui mundati fuerant ingratitude detestantem. Sequitur:

Respondens autem Iesus, dixit: Nōne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt?

¶ De nouem inquit Dominus vbi sunt, non quòd aliquid K ipsum latere possit, qui etiā nouit omnia prius quàm fiant, *reprobos* sed vt ratio ingratitude attendatur, & quia more scriptu *deus vt ne* rā nescire dominus dicitur, quos non probat. Hinc fatuus *scire dici-* virgines se nescire dicit, & in fine tandem quibusdam est *tur.* dicturus: Nescio vos vndè sitis, discedite à me omnes operari iniquitatis. Non quasi Deum aliquid lateat (vt iam dictum est) sed quoniam impiorum vias, quorum isti figurā prætulerunt, quasi ignotas reprobat. Scire enim Dei, eligere, nescire, reprobare est.

¶ Quum autem de nouem à se mundatis inquit Dominus vbi sunt, manifestè ostendit (tamen si nostri nostraque gratiarum actione nil egeat) quòd gratitudine à nobis requirit. Ad eò autem offenditur ingratitude, vt non immeritò & nobis hodie metuendum sit, ne ex decem baptismi sacramento mundatis, vix vnus in gratia Dei permaneat, & ex decem peccata sua confessis, vix vnus Dei gratiam accipiat.

¶ Nōne decem, inquit, mundati sunt, & nouem vbi sunt? Secundum corpus quidem facile est videre posse hominē non habere lepram, & tamen animi non esse boni. Verum secundum spiritualem huius miraculi significationē *august.* con- turbat considerantem, quomodo mundus dici possit ingratus.

¶ Sed iam facile est etiam illud videre, fieri posse vt quicque in ecclesiæ societate doctrinam integram veramque *ingratus* assequatur, & omnia secundum fidei catholicæ regulā disse- *num esse* rat, eòque manifestetur varietate mendaciorum tanquam *mundus* lepra curauisse, & tamen ingratus sit Deo & domino mun- *possit.* datori suo, quia elatus superbia, gratiarū agendarū pia humilitate non sternitur, similisque efficitur eis, de quibus dicit Apost. Qui quum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt. Quod enim dicit eos Deum

Deum cognouisse, ostendit quidem à lepra fuisse munda-
tos, sed tamen statim accusat ingratos.

¶ Adhuc aurem de illis qui ingrati remanserant conqueri-
tur, dicens:

*Non est inuentus qui rediret, & daret gloriam Deo,
nisi hic alienigena.*

¶ Quòd illi nouem mundati, ad mundatorem suum reuersi
non sunt, inexcusabilis fuit ingratitude.

L *cur nouē
gratias
nō egerūt* ¶ Nam vt conici potest, ideo gratias non egerunt, vel quia
putabant Christum tanquam Iudæum ipsi Iudæis non ex
gratia, sed ex debito restituisse sanitatem. Adeò sibi indul-
gent superbi, vt nihil sibi putent non deberi. Aut certè,
quia sanitatem sibi à Deo redditam credebant, Christum
verò Deum minimè credebant. Vel ideo nō sunt ad Chri-
stum reuersi, quia putabant se virtute legis fuisse munda-
tos, vel forsan ideo, quòd metuebant confiteri se munda-
tos à Christo, vel quia tantàm fuit de sui mundatione gau-
dium, quòd obliui sunt eum qui saluauit eos. Videmus e-
nim plerosque quum ægrotant, Deum quærere, consule-
re sacerdotes, melioris vitæ propositum concipere, de re-
stitutione alieni cogitare, qui recuperata sanitate, quasi
iam manum Dei euaserint, mox horum omnium videntur
obliti.

¶ Cæterùm, hac qua dictum est sententia, Non est inuen-
tus qui rediret & daret gloriam Deo, Iudæorū duritia per-
cutitur, & Gentium ad credendum facilitas collaudatur,
quum subditur, nisi hic alienigena. Siquidem in omnibus
penè Euāgelicæ historiæ locis, & Iudæos ad fidem tardos,
& Gentiles ad fidei susceptionem impigros, imò paratissi-
mos fuisse reperimus. Hoc in beato Cæturione (de quo ait
dominus, non inueni tantam fidem in Israel) hoc & in gen-
tibus qui propinqua iam Christi passione, ipsum videre de-
siderabant, conspicitur apertissimè. Nisi, inquit, hic alieni-
gena. Ac si diceret: Ciues oderunt, alienigenæ amplectun-
tur. Iudæi persequuntur, Gentes ambiunt & venerantur. Hi
dant operam vt post accepta ab eo tot beneficia perimant,
illi certant vt de perceptis gratiam agentes, maioribus do-
nis digni existant. Sequitur:

*Gentes hic
iudæis
preferen-
tur.*

*Matt. 8,
Ioan. 12.*

Et ait illi: Surge, vade, quia fides tua saluum te fecit.

¶ Tacentem & suppliciter se adorantem laudat Dominus, M eumque vt surgat diuini oris animat affatu, & quòd perfectè credens, perfectè saluari meruit, confirmat. Ac si dicat: Ideò salutem consequutus es, quia hanc te cõsequuturum non dubitasti.

¶ Nihilominus & quid illi (qui redire vt gratias agerēt de- *Nota.* trectauerāt) meruerint, indicat. Si enim istum fides sua sal-

uauit, illos profectò sua damnauit infidelitas. Sed & illis qui iam de peractis à se peccatis erubescere cœperūt, sur- *Surgim⁹.* gendum primò, deinde indicitur ambulandum. Prius enim quasi surgimus, quum respiscimus à peccatis, quum malæ *Ambula-* inistæ consuetudini resistimus, quum nobisipsis quòd tales *mus.* fuimus displicemus. Ambulamus verò, quum in via man- datorum Dei boni operis gressum ponimus, quum virtu- tum studiis desuetum iam & quasi ignauum animum ex- *ercemus*

¶ Hinc quoque possumus intelligere, quoniam si illos qui intra sanctam ecclesiam consistunt, sua fides saluos facit, proculdubio eos qui extra manent, sua damnat perfidia.

¶ Illi nouem mundati quidem erant à lepra sua in corpo- *Spiritua-* re, sed quoniam obstante perfidia ingratitude, internam *lem leprã* animæ salutem consequuti non sunt, longè grauiorem ea, *vi retinu-* à qua mundati sunt, infidelitatis & ingratitude lepram *erunt.* sibi retinuerunt.

¶ Sed & illud etiam in isto qui iacens ante pedes Domini surgere iubetur innuitur, quia fidem rectam cum humilitatis obseruatione tenent, ac creatori suo se humiliter subdunt (quorum figuram iste præterdit, qui mundatus, ad gratias Deo agēdas rediit) per diuini verbi cõsolationem à peccatis resurgere, & ad operavirtutum exercenda iubētur accedere, donec crescentibus quotidie virtutum incrementis, ad illam perfectionem sublimentur, in qua Deū Deorum in cœlesti illa Sion perpetuò contemplari mereantur,

z Dominica

DOMINICA DECIMA QUINTA POST
PENTECOSTEN.

Nemo potest duobus dominis seruire.
Matthæi sexto.

¶ In hac lectione, tria nobis à domino traduntur documenta. Primū est, de attendenda, differenti, & incompatibili seruitute.

Secundum, de vitanda rerum terrenarum nimia solitudine, tibi: Ideo dico vobis. Tertium est, de exquirenda regni cœlestis fœlicitate, tibi: *Quærite ergo.*

A ¶ Circa primum dicitur: Nemo potest duobus dominis seruire. Duos dominos intellige, qui quum ad inuicem contrarij sint, etiam pugnantia iubent. Qui si non cōtraria sed paria iuberent, iam non duo, sed vnus dominus essent. Porro duobus inter se dissidentibus dominis seruire & obtemperare est impossibile.

¶ Hi duo domini (vt poste à dicitur) Deus sunt & diabolus. Qui horum alteri seruire pergit, ab alterius seruitute sit liber, necesse est. Sunt tamē qui vtrique seruire gestiunt, sed frustra, illis non dissimiles qui misi quōdam à Salmanassa rege Assyriorum (trāsatis per eundem decem tribubus Israel in Assyrios) regnum Samariæ possederunt, de quibus scriptum est: Fuerunt gentes istæ timentes quidem dominum, sed nihilominus & idolis suis seruientes.

4^a Reg. 17

Soph. 1.

Ecc^l. 2.

¶ Qualibus dominus comminatur, dicens: Disperdam eos qui iurant in domino, & iurant in Melchon. De quibus etiam per Sapientem dicitur: Vx duplici corde, & labijs scelestis, & manibus malefacientibus, & peccatori terram ingredienti duabus viis.

1. Reg. 13

Es^a. 28.

1. Cor. 10

2. Cor. 6.

¶ Hic claudicant in duas partes, more illorum quibus dicebat Helias: Vsq̄nequod claudicatis in duas partes? Si Dominus est Deus, sequimini eum, si autem Baal, sequimini illum. Vndē & per Esaiam dicitur: Coangustatum est stratum, ita vt alter decidat, & pallium breue est, vtrunque operire non potest. Et Paulus ait: Non potestis mensæ demoniorum. Et alibi: Quæ partici-

partici-

participatio iustitiæ cum iniquitate? Quæ societas luci ad tenebras? Quæ autē conuentio Christi ad Belial? Sed nunquid potest clericus vnus duabus præbendis quasi duobus dominabus seruire? Sed nunquid posset auis vna duabus nidis incubare? aut vna rota duabus subiici quadrigis? aut iumentum vnum, duo simul iuga subire?

¶ Non potestis, inquit, duobus dominis seruire. Quum enim dominus quilibet velit seruum suum ad suam voluntatem semper esse paratum, quomodo ille posset & alienis negociis sese mancipare, & Domini sui iussionibus omni tempore præstò esse? Nihil tamen obstat quin seruus hominis etiam Deo seruire possit, dicente Apostolo: Serui, obedite dominis carnalibus cū timore & tremore, in simplicitate cordis vestri sicut Christo, non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed vt serui Christi, facientes voluntatem Dei ex animo cum bona voluntate seruientes, sicut domino & non hominibus, scientes quoniam vnusquisque quodcumque fecit bonum, hoc recipiet à domino.

¶ Non ergo impedit humana seruitus quin & domino seruiatur, cui seruitur in spiritu & bona voluntate, spiritus autem serui Deo obligatus est, non homini. Libero enim esse animo potest, qui humanæ seruituti corpore obstrictus est. Porro, si mortalis dominus aliquid eorum quæ diuinæ legi repugnant seruo præceperit, ille fiducialiter respódeat: Obedire oportet Deo magis quàm hominibus, & istud: Nemo potest duobus dominis seruire. Vndè & Apostolus: An nescitis, inquit, quoniam cui exhibuistis vos seruos ad obediendum, serui estis eius cui obedistis, siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam?

¶ Ratio impossibilitatis tam diuersæ seruitutis pater. Dominus enim vult sibi seruirì, terrenas diuitias in necessitates inopum dispertiendo, iuxta quod cuidam cõsulens, ait: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus: diabolus verò sibi vult seruirì insatiabiliter diuitias congregando: iuxta quod quidam ipso suggerente dicebat: Destruam horrea mea, & maiora faciam, & illuc cõgregabo omnia quæ nata sunt mihi.

¶ Ad hæc Deus sibi vult seruirì in omni virtute & honestate,

*Eph. 6.
Deo pariter & homini posse seruire.*

*Act. 5.
Roma. 6.*

*Ratio impossibilitatis.
Matt. 13.*

Luc. 12.

Luc. 2.

nestare, iuxta illud: Seruiamus illi in sanctitate & iustitia corâ ipso, omnibus diebus nostris. seruari sibi vult diabolus in omni immûditia & iniquitate. Ipse enim est ciuis regionis illius longinquæ, in quam relicto patre filius prodigus abiisse legitur, cui quum adhæsisset, misit eum in villam suâ vt pasceret porcos, id est, vt luxuriæ, gulæ, ceterisque vitiis insistendo, per hæc spiritus immundos oblectaret.

¶ Deus sibi vult seruari per vnanimis, qui & habitare facit vnanimis in domo. Diabolus per discordes.

¶ Denique Deus habitat in humilibus & mansuetis, diabolus latet in superbis & iracundis, nec (vt dictum est) aliquatenus possunt simul commorari. Nam quocumque ingreditur Deus, illinc necesse est fugiat spiritus malignus, sicut olim apud Allophilos factum legitur.

1. Reg. 5.

Arca &

Dagon.

¶ Quum enim captam in bello arcâ domini posuissent in templo iuxta Dagon Deum suum, postera die templum ingressi, inuenerunt Dagon iacentem in terra pronum ante arcam domini. Et tulerunt Dagon & restituerunt eum in locum suum. Rursûmque mane altera die consurgentes, inuenerunt Dagon iacentem super faciem suam in terra coram arca domini. Caput autem Dagon, & duæ palmae manuum eius abscissæ erant super limen.

¶ Sicut autem de duobus dominis dictum est, videlicet Deo & diabolo, sic etiam dici potest de omnibus virtutibus, & contrariis vitiis, sed & de cœlestibus & terrenis, de veris & vanis, de temporalibus & æternis. Proinde & sententiâ suam dominus ratione confirmat, dicens:

Aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget, aut vnum sustinebit, & alterum contemnet.

¶ Quum dixisset, aut vnum odio habebit, & alterum diliget, non est subsequutus vt è contrario diceret, aut vnû diliget, id est, diabolus, & alterum odio habebit, id est, Deus quia nullius conscientia quantumuis peruersa, potest odire Deum, aut diabolus diligere: Contemnet verò, id est, non timebit.

¶ Contemnitur enim Deus ab illis qui peccantes de impunitate scelerum sibi blandiuntur, vel putant hæc nescire Deum, aut visa statim indulgere. Sed errant qui hoc modo

do

do Deum cōtemnentes, ipsius dissimulationem, impunitatem criminum esse putant, dicente Apostolo: An diuitias bonitatis eius & patientiæ & longanimitatis contemnis? Ignoras quoniã benignitas Dei ad pœnitentiã te adducit? Secundum autem duritiã tuam & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei.

Roma. 1.

¶ Contemnit ergo Deum, non tamen odit, quisquis ipsius mandata præuaricãdo, dum hunc non timet, quasi de eius bonitate securus est. A qua perniciofa securitate nos reuocãt spiritus sanctus, vbi per Sapientem loquitur, dicẽs: Ne dixeris, peccaui, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor. De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adicias peccatum super peccatum, & ne dicas: Misericordia domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Misericordia enim & ira ab illo cirò proximiãnt, & in peccatores respicit ira illius.

*Deus vt cōtēnitur**Eccle. 5.*

¶ Aut vnum sustinebit, inquit, & alium contemnet. Sustinet diabolus quasi perniciosum dominum, tamen non diligit, quicumque se per diuitiarum aut cuiuslibet alterius malæ voluptatis cupiditatem illi se subdit. Adhæret itaque ei quem sustinet, quum quasi eius præmia temporalia sectatur.

Diabolus vt sustinetur, quũ diligitur.

¶ Cuius rei B. Augustinus exemplum ponit, dicens: Qui in aliqua domo maiore ancillæ alienæ cōiunctus est, propter cupiditatem suam duram patitur seruitutem, etiam si non diligit eum cuius ancillam diligit. Nihilò secius, quisquis amat illicitas turpium voluptatum illecebras (vtique diaboli subministras) duram apud diabolus patitur seruitutem, non tamen hunc interim diligit.

¶ Quis enim diligere posset diabolũ insatiabilem humane perditionis tyrannum? Ipse enim durissimis imperiis huius seculi premit amatores, nempe qui sine grauissimis laboribus imperata non peragũt. Frequẽter enim exilia, naufragia, vel rei familiaris damna, ipsãque tandem mortẽ, horum gratia nonnunquam perferunt. De quibus per Prophetam dicitur: Vt malè agerent laborauerunt. Hunc ergo talem dominũ sustinent potius inuiti, quàm seruiunt subditi. Quia pòst quàm semel eius super se dominium spontè susceperint, nequaquam suis viribus, sed sola Dei vali-

Ierem. 9.

dissima manu inde poterunt liberari.

D ¶ Cæterū, ex dictis patet in omni peccato esse contemptū Dei. Contemnitur enim à peccante, vt iam dictū est, in suo mandato Deus, Vndè per Psalmistam ad peccatorē loquitur, dicens: Tu verò odisti disciplinā, proiecisti sermones meos retrorsum Et iterum per Esaiam queritur, dicens: Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me.

Psal.
Esa. I.

Contēne. ¶ Sed attende aliud esse Deum contemnere, & aliud, ex contemptu Dei peccare. Nam cōtemnere Deum, commune est in omni peccato (vt iam dictum est.) Verūm ex Dei contemptu peccare, speciale & ab aliis peccatis distinctū & grauiſſimum crimen est. Siquidem ex Dei contemptu ille peccare dicitur, cui Dei contemptus non carnis fragilitas peccandi causa est, qui Deo peccat, quia Deum contemnit, imò in Dei despectum & cōtemptum peccat, nempe quòd Dei præcepta odio habeat: nec peccaret, nisi ea odiret. Istud ergo peccatum grauiſſimum est: in eo enim contumaci voluntate contra Deum ipsum temerarius atque periturus homo pugnat.

Obiectis. ¶ Sed dicat aliquis: De dæmonibus per Psalmistam dicitur: Superbia eorū qui te oderunt, ascendit semper. Quo verbo duo contra Deum dæmonum peccata declarat: alterum, quòd Deum odio habent: alterum, quia superbiunt aduersus Deum: ergo Deum odire videtur esse possibile.

Dæmoniū ¶ Ad hoc respondetur, Deum non modò esse summè & ineffabiliter bonum in se, verum etiam in rebus à se creatis omnis boni esse originem & fontem indeficientē, vndè & ipsum odire esse impossibile: quia tamen secundū ordinē

Amos. 3. suæ iustitiæ malū pœnæ ab ipso procedit, iuxta illud, Non est malum in ciuitate quod non fecerit dominus, dum malis promeritum reddit supplicium: sit, vt dum iustitiam Dei atque iudicium oderūt, etiam Deum & si non in semetipso, tamen in opere suæ iustitiæ oderint. Itaque bene dictū est diabolus odio haberi vel sustineri posse: Deum verò nequaquam odiri, sed à perversa mente posse contemni. Sed quid consequenter infert audiamus. Sequitur:

Non potestis Deo seruire & mammonæ.

E ¶ Mammona apud Hebræos, diuitiæ appellari dicuntur, cui (vt dicit August.) interpretationi congruit & Punicum nomen

Mammonæ
quid.

nomen

nomē. Nam lucrum Punicè, mammon dicitur. Sed qui seruit mammonē, illi utiq; seruit, qui rebus istis terrenis merito suæ peruerſitatis præpositus, princeps huius seculi à domino dicitur.

¶ Audiat hoc auarus qui Christiani vocabulo censetur, & intelligat nō posse se simul diuitiis Christòq; seruire. Et tamen non dicit, qui habet diuitias, sed qui seruit diuitiis, deo seruire non potest. Qui enim diuitiarum seruus est, diuitias custodit vt seruus. Qui autem seruitutis excussit iugum, distribuit eas vt dominus. Non ergo damnat dominus habere diuitias, quia Abraham & Iacob & Iob & alij iusti quàm plurimi diuitias habuerunt, sed ostendit damnabile esse seruire diuitiis, id est, eas inordinatè diligere, cupidè acquirere, & auarè retinere. Vndè Hier.

Hierony.

¶ Diuiti non obsunt opes si bene vtatur, nec paupertas pauperem commendabiliorem facit, si inter sordes & inopiā peccata non vitat. Vtrunque nobis & Abraham patriarcha, & quotidiana exempla demonstrant: quoniam ex illis summis diuitiis amicus dei extitit, & isti in sceleribus deprehensi quotidie pœnas legibus soluunt. Quinimò diuitiæ (vt ait Ambrosius) sicut impedimenta sunt reprobis, ita probis sunt adiumenta virtutis. Ditissimus sanè fuit Abraham, qui cum trecentis decem & octo suis vernaculis quatuor reges prælio superauit, & excussa omni præda, Loth filium fratris sui ereptum manibus hostium victor reduxit.

*Diuitiis
seruire nō
licet.*

*Hiero. ad
sautianū*

*Dives A-
braham.
Gene 14.*

¶ Quid de Dauid sancto dicemus (viro secundum cor dei) nōne huic & diuitiarum copia & imperij magnificentia suppeditabat? nōne huic à subiectis per circuitum nationibus munera, atque tributa deferebantur? Vtique isti diuitias habuerunt, non tamen diuitiis seruietunt sed deo, quia non in diuitiis sed in deo sperauerunt. Nec custodierunt eas vt serui, sed ingenuè dispensauerunt vt domini, in vsu tantum has habentes, non in desyderio. Dauid enim inter opes regias quod in his nihil fideret patefecit, dicens: Pauper ego sum, & in laboribus à iuuentute mea. Et iterum: Egenus & pauper sum ego. Cæterum, diuitibus salubriter consulens, dicebat: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere: Vndè Augustinus: Diuitiæ si desint non

*F
Dives Da-
uid.*

Episto. 89.

z iij quæ.

quærantur per mala opera in mundo, si autem adsint per bona opera, seruentur in cœlo. Animum virilem nec debet si accedant, extollere, nec frangere si recedant. Quisquis autem custodit diuitias vt seruus, & non distribuit vt dominus, seruus est diuitiarum, & diuitiis seruiendo diabolo seruire compellitur. Nam diuitiarum cupiditate illaqueatus, diabolo (vt dictum est) se subiecit.

Al quid diuitie cupiendæ. ¶ Discant ergo diuites non esse innitendum presentibus, sed spem omnem perennibus esse inferendum, solūque ad hoc habere velle diuitias, vel vt vitæ huius necessitatibus cōsuletur, vel vt succurratur inopiæ pauperum vel vt

Prou. 13

his aliâs quouis modo piè erogatis, peccata sua redimant ante Deum. Scriptum est enim: Redemptio animæ viri, diuitiæ suæ sunt.

¶ Querat hic aliquis & dicat: Quomodo in quolibet peccato seruiatur diabolo, quid sibi vult, quod de sola avaritia dominus loquitur, dicens: Nō potestis Deo seruire & mammonæ? Respondetur, quod hoc dicit triplici ratione.

2. Tim. 6.

Cur solū

de māmō

na chri

stus testa

tur.

Auaritia

magis illa

queat.

¶ Primò, quia secundum Apostolum, radix omnium malorum est cupiditas, quàm quidam appetentes errauerunt à fide. Vt ergo Christus (tanquam bonus hortulanus) cætera omnia vitia prorsus euellat, ad radicem omnium vitiorum avaritiam securim posuit, dum ait: Non potestis deo seruire & mammonæ.

¶ Secundò, quia avaritia tenaciùs quàm alia vitia detinet hominem irretitum, vt cernere est in vsurariis, raptoribus furibus, simoniacis, fraudulentis. Vtique rara avis in terris est, quisquis horum relictis avaritiæ iniquitatis suæ studiis, ab his diaboli laqueis respiscit. Nam quomodo per accessum senectutis cætera vitia frigeant, sola in senibus avaritia inardescit & furit ampliùs.

¶ Tertiò, quia avaritia est seruitus idolorum. Vndè etiam vitij istius laqueum in fine tentationis, id est, tertio loco, diabolus Christo tetendit, dicens: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Necessè est enim auaros, & à Dei gratia cadere, & diabolum pro deo adorare, quandoquidem, vt dictum est, avaritia sit seruitus idolorum. Nam qui mammonæ seruit, idololatriam committit, & eo cæteris idolatranti modis grauiorem, quo non boues & oves

Mat. 4.

deo

deo suo cæcidit in sacrificium, sed semetipsum, quum tamen se illi debeat, qui dicit: Præbe fili mi cor tuum mihi. Itaque ad contumeliam sui creatoris impendere non cessat cultui mammonæ, & cor suum & corpus, quibus creatori seruire tenebatur.

*Amaritia
vt deo iniuriam fa-
cit.*

*PROV. 13.
2. COR. 3.*

¶ Ad hæc, quum deus velit sibi ab homine seruire in spiritu libertatis (vbi enim spiritus domini, ibi libertas) qui fieri posset, vt is qui compeditus & illaqueatus est, imò alteri domino totus adstrictus, acceptum deo possit exhibere famulatum?

¶ Audis Apostolum dicentem: Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desyderia multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem.

1. Tim. 6.

¶ Aduerte similitudinem, Quum fur aliquis damnatus est ad mortem carnifex illi primum manus ligat, deinde laqueum iniicit eius collo, compulsumque per scalæ gradus ascendere præcedens, eum ducit. Quumque satis in altum ascensum est, ligato ad patibulum fune laquei, abiectum è gradu scalæ, horrendo miserum præfocat exemplo, cuius postmodum cadauer exanime à coruis laceratur.

*Sic peris
anims.*

¶ Iuxta hanc similitudinem, diabolus mammonæ cultoribus manus ligat, ne aliena restituant, neque pauperibus quæ superflua habent elargiantur. Ligat eis plerunque & collum, ne fraudes suas & vsuras ad salutem confiteantur. In altum superbix & diuitiarum perviget ascendere, vt tandem deiectos, grauiore præcipitio allidat, quorum post mortem caro vermibus, anima dæmonibus venit in prædam.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Ideo dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quàm esca, & corpus plus quàm vestimentum?

¶ Hic ponitur documentum de vitanda rerum terrenarum nimia sollicitudine. Ideo dico vobis, inquit, ne solliciti sitis, & cætera. Vbi duo insinuat, quæ humanæ vitæ sunt necessaria, victus scilicet atque vestitus, quorum tamen

ac-

necessitate non obstāte, ostendit Saluator his per auaram mentis sollicitudinem non esse seruiendum. Victus enim vitæ sustentandæ necessarius est, indumentum corpori cōseruando. Quum autem deus gratis dederit quod maius scilicet vitam quæ nomine animæ expimitur, & corpus ipsum, nōne etiā daturus est quod est minus (id est, alimentum & indumentum) siue quo illud maius prius datum nō potest conseruari? Nisi enim deus vellet conseruari, quod est, ipsum non creasset: quia verò ipse instituit vt anima cibo, corpus vestimento conseruetur, ideo vtrunq; ipse subministrat.

Chrysof.

¶ Vbi Augustinus: Admonet, inquit, dominus, vt meminerimus multò ampliùs esse quod nos fecit & composuit ex anima & corpore, quàm est alimentum atque tegumentum. Nōne anima, inquit, plus est quàm esca? vt intelligas eum qui dedit animam, multò magis escam esse daturum? Et corpus plus quàm vestimentum? vt similiter intelligas eum qui corpus dedit, multò faciliùs daturum esse vestimentum.

¶ Vbi notandum quod omne quod appetimus, aut propter se, aut propter aliud appetimus. Propter se enim appetenda est sapientia, quæ deus est. Propter aliud verò, vt si quis (verbi gratia) emplastra habere cupiat, nō quidem vt emplastra possideat, sed vt per hæc corpori procuretur. Nemo verò dubitat meliùs esse quod propter se, quàm illud quod propter aliud quæritur. Datur ergo hic intelligi animam plus esse quàm escam, quoniam esca non propter se requiritur, sed vt vita sustentetur. Corpus quoque plus quàm vestimentum, quod etiam non propter se quæritur, sed vt corpus illo tegatur.

¶ Quæri autem solet, vtrum ad animam cibus iste pertinet, quum anima incorporea sit, iste autem cibus corporeus. Sed, vt ait Aug. animam hoc loco pro ista vita positam noverimus (vt iam dictum est) cuius retinaculum, est alimentum istud corporeum. Secundum hanc significationem dictum est etiam illud: Qui amat animam suam, perdet eam. Quod nisi de hac vita acceperimus quam oportet pro regno dei perdere, quod potuisse martyres claruit, contrarium hoc præceptum erit illi sententiæ qua dictū est: Quid

Ioñ. 21.

pro.

prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, animæ ve-
rò suæ detrimentum patiatur? Iuxta hunc intellectum ait
Apostolus: Non facio animam meam pretiosiores quam
me. Ergo hinc per animam præsens hæc vita intelligenda est
quæ (vt dictum est) alimentis retinetur & vestibus.

¶ Sed quum dicit: Ne solliciti sitis animæ vestræ quid man-
ducetis, attendendum est geminam esse sollicitudinem: al-
teram, prouidentia: alteram, cupiditatis. Prima nobis non
prohibetur, quin magis præcipitur: nec enim impedimen-
to est quo minus spiritualia & placent deo curemus, cuius
moli erat sollicitudo Pauli Apost. de necessitatibus sancto-
rum pauperum in Ierosolymis. Vndè & alibi ait: Qui suo
rum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem
negauit, & est infideli deterior. Et prælatis dicit: Qui præ-
est in sollicitudine. Hinc & de seipso dicit: Insuperbia mea quo-
tidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum. Huiuscemodi eti-
am fuit sollicitudo Marthæ, quæ sollicita fuit vt susceptum
hospitio suo pasceret dominum. Et iterum sollicitudinem
sanctam nobis commendans dicit: Solliciti seruare vnita-
tem spiritus in vinculo pacis. Quam vtique sollicitudinem
abiecerunt, qui derelicta sanctæ ecclesiæ vnitate post hæ-
reses abierunt & schismata.

¶ Sollicitudo verò cupiditatis seu avaritiæ nobis hinc inter-
dicitur, ea scilicet, qua quis est sollicitus cupiditatibus suis
prauis & libidinibus explendis: hæc enim totam homi-
nis mentem adeò terrenis in rebus depressam tenet, vt ad
spiritualia & æterna consideranda nequaquam possit assur-
gere. Si enim quispiam huiuscemodi curis irretitus vel deũ
orare cœperit, vel de domino meditari, ingenti mox stre-
pitu irrumpunt rerum curæ terrenarum, animi silentiũ ne
ad deum in oratione loqui liberè possit, impediens. Vti-
que spinæ illæ inter quas semen verbi cœlestis suffocatur.

¶ Et licet sollicitudo superflua nobis hinc prohibeatur, ne-
quaquam tamen omnem vitare laborem, & inertio otio vi-
tã terere iubemur, dicente domino: In sudore vultus tui ve-
scesis pane tuo, donec reuertaris in terram de qua sumptus
es. Homo enim nascitur ad laborem, & auis ad volatum.
Vndè & Salomon otio torpentem increpat, dicens: Vade
ad formicam ô piger, & considera vias eius, & discite
sapientiam

Actu. 10

I

Sollicitudo
duplex.

Gala. 2.

1. Tim. 3.

Rom. 12.

2. Cor. 11.

Luca. 10.

Ephes. 4.

Sollicitudo
vitiosa.

Luca. 8.

Laborem
non prohi-

beri.

Gene. 3.

Iob. 5.

Prou. 6.

sapientiam. Quæ quum non habeat ducem, nec præcepto rem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.

R ¶ Sanè ad hoc ipsum exercendi ruris & agri proscindendi peritia homini data est, vt labore proprio aleretur atque vestiretur. Igitur ea quæ ad cibum vel indumentum corporis sunt necessaria vnusquisque studeat procurare, ne vita ipsa inopia victus atque vestitus deficiat, solitudinem tantum in his, id est, curam superfluam, dominus vetat adhibere. Vsq; eadè nempe laboris vsus minimè prohibetur, vt Psalmista dicat: Labores manum tuarum quia manducabis, beatus est, & bene tibi erit. Et Apostolus Paulus laborem huiusmodi commendans dicit: labore operando manibus suis quod bonum est, vt habeat vndè tribuat necessitatem patienti, Et: Qui non laborat, inquit non manducet. Et seipsum exemplum ponens, dicit: Laboramus operantes manibus nostris. Et iterum: Memores estis fratres laboris nostri & fatigationis, nocte & die operantes, ne què vestrum grauaremus, prædicauimus in vobis Euangelium dei. Et iterum: Rogamus autem inquit, vos fratres vt vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris, sicut præcepimus vobis.

¶ Redarguit beat⁹ Augustinus eos, qui ad monasteria properantes, cuculam sibi iniici petunt, eo tantum ne laborerent dicens: Qui veniunt ad professionem seruitutis dei ex vita rusticana, & ex opificum exercitio & plebeio labore, scilicet quo minus operentur, excusari non possunt. Nulli enim licet vt in ea vita vbi sunt senatores laboriosi fiant opifices otiosi, & quo veniunt relictis delitiis suis qui fuerant prædiorum domini, ibi sint rustici delicati.

¶ Sed hinc attende, quod si prohibetur sollicitudo necessitatis, multò magis prohibetur sollicitudo superfluitatis. Rursum attende, quod licet anima plùs sit quàm esca, gulæ tamen addicti animam perdunt propter escam, non dissimiles Esau qui primogenita vendidit propter cibum, & accepto panis & lentis edulio, comedit, & bibit, & abiit, paruipendens quòd primogenita vendidisset.

¶ Eiusdem rei exemplum in prothoplastis fuimus vniuersi, qui propter escam, dei mandatum præuaricati sunt.

Proinde

*labor manuum
vnam commendatur
Ephes. 4.*

1. cor. 4.

Ibidem.

1. cor. 4.

1. Thes. 3.

Ibidem. 4.

Gene. 25.

animam

cibo post-

ponit.

¶ Proinde quum plus sit corpus quàm vestimentum , ple-
 rique tamen (vtique hominum vanissimi) vestimenti cu-
 iuslibet nouam curiositatem , corporis sui præferunt sa-
 nitati. Amant enim vanissimum quodlibet recenter in-
 uentum vestimenti genus , quod vanitati atque turpitudi-
 ni magis conducatur , quàm morituri corporis necessitati.
 Nam quoniam virtutum habitus (ornamenta interioris
 hominis) amiserunt , sola corporis vanissima requirunt in-
 dumenta.

*Stulta ve-
 stitus va-
 nitas.*

¶ Ceterùm , quoniam duplicem sollicitudinem prohibue-
 rat Dominus , escæ videlicet & vestimenti , consequenter
 per exempla ostendit , de his non debere nos esse solici-
 tos , dicens :

*Respicite volatilia cœli, quæ non serunt, neque me-
 tunt, neque congregant in horrea, & pater vester cœ-
 lestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis?*

¶ Nulla volucris de seminando vel metendo vel cõtra fu-
 turam indigentiam in horrea reponendo sollicitudine di-
 strahuntur , & pater , inquit , non volatilium , sed vester , pa-
 scit illa. Pascit pater familiâs seruos , pascit animalia Deus ,
 sed in obsequium filiorum , quantò magis igitur pascet fi-
 lios , qui illis longè chariores sunt? Nonne vos magis plu-
 ris estis illis? Si ergo volatilia absque cura & ærumnis , Dei
 aluntur prouidentia , quæ hodie sunt , & cras nõ erunt , quo-
 rum anima mortalis est , & quum esse cessauerint , nunquã
 erunt : quantò magis homines quibus æternitas promitti-
 tur , Dei reguntur imperio? Pluris estis illis , id est , cariùs vos
 valetis. Quia rationale animal homo , sublimius ordinatũ
 est in rerũ natura , quàm irrationalia , cuiusmodi sunt aues.
 Vadè Ambrosius.

Beda.

¶ Magnum quod fide sequamur exemplum. Nam volati-
 libus cœli quibus nullum exercitium cultionis , nullus de-
 mensium fœcunditate prouentus est , indeficientem prouid-
 entia diuina largitur alimoniam. Verum est igitur cau-
 sam inopiæ nostræ auaritiã videri. Etenim illis idcirco
 sine labore pabuli vsus exuberat , quòd fructus ad escam
 communem datos , speciali quodam nesciunt vendicare
 dominatu . Nos communia amisimus , dum propria ven-
 dica-

dicamus Nam nec propriū quicquam, vbi perpetuum nihil, nec certa copia, vbi incertus euentus. Hæc ille.

*Inopia no
stræ cau-
seruaria.
Eccle. 19.* ¶ Sanè plures ob causas rerum necessariorum inopia pre-
mimur, videlicet: Primò, in vltionem peccatorum. Nam vt
per Sapientem dicitur: Grando, fames, & mors, omnia ad
vindictam.

¶ Secundò, propter hominum superbiam reprimendam, qui
solent propter diuitias per arrogantiam & iactantiam se-
se inaniter extollere.

¶ Tertio (sicut ex iam citatis beati Ambrosij verbis patet)
propter auaritiã. Si enim illa non esset, abunde cuncta sup-
peterent. Non enim fieri potest, vt non plurimi rebus ege-
ant necessariis, vbi cum iniuria ceterorum tam multi su-
perfluis abundant. Quod enim istorum accedit superflui-
tati, aliorum oportet necessitatibus subtrahatur: sicque fit,
vt dum superbit impius, incendatur pauper.

Iere. 42. ¶ Quarto, propter hominum diffidentiam, qui non in Deo
sed in suis viribus, vel industria cõfidunt. Dei enim timore
prætermisso, solam timentes egestatem, per fraudes & fur-
ta, per fas & nefas aduersus hanc rutari sese moliantur,
Quibus rectè per Ieremiam dicitur: Fames pro qua solici-
ti estis, adhærebit vobis.

¶ Quintò, propter hominum luxum & abusum. Qui quo-
niam Dei creatura in peccatis tam multipliciter abutitur,
digni sunt quibus nonnunquam (peccatis eorum castigandis
coercendisque) etiam necessaria tollantur.

*vt homi-
ni nocet
sua ingra-
titud.
Esa. 1.* ¶ Sextò, propter nimiam mortalium ingratiudinem. Nam
sicut is qui gratias agit de perceptis, accipere vltiora me-
retur, ita & iam acceptis priuari meretur ingratus. Vnde
per Esaiam (quod supra citatum est) dominus queritur, di-
cens: Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me.
Quorum etiam inexcusabilem ingratiudinem, brutorum
animalium comparatione detestatur, dicens: Cognouit
bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui, Is-
rael autem me non cognouit, & populus meus non intel-
lexit. Quibus etiam pœnam denunciãns, dicit: Væ genti
peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filii
sceleratis.

¶ Septimò, vt pernoscamus hæc temporalia non nisi à Deo
nos

nos habere, qui ea quum vult largitur: & quum vult tollit, dicente viro sancto: Dominus dedit, dominus abstulit. Si enim ad cuiuslibet industriam opes suppeterent, sibi ipsi, non Deo ascriberet abundantiam, & vanè superbiens, diceret: Manus nostra excelsa, & non Dominus fecit hæc omnia. Quum enim plurimi diuitias sibi comparare nitantur, quas nequeunt adipisci, manifestum est, cassos esse conatus mortalium, Deo non cooperante. Undè cõuenienter de nostre solitudinis imbecillitate dominus subdit, dicens:

Quis autem vestrum cogitans, potest adiicere ad staturam suam cubitum vnum?

¶ Quasi dicat: Si est aliquis vestrum, qui ad staturam suam cubitum vnum possit adiicere, vt vel longior, vel latior videatur, cogitet & elaboret qui eiusmodi est, qualiter illius vestiat & pascat quod ipse sibi adiecit: Nunc autem quum neque id quod Deo minimum est implere potestis, illius prouidentiae curam tegendi & alendi corporis relinquit, qui facit vt ad eam staturam corpus vestrum produceretur. Vbi Augustinus: Cuius potestate atque dominatu factum est, vt ad hanc staturam corpus vestrum perducere, eius prouidentia etiam vestiri potest? Non autem vestra cura factum est, vt ad hanc staturam veniret corpus vestrum, undè & ex hoc intelligi potest, quod si curetis & velitis adiicere vnum cubitum huic staturae, non potestis. Et quia de alimentis datum fuerat documentum ex comparatione volatilium cœli, dandum etiam erat & de vestimentis exemplum, collatione liliorum agri. Undè subdit, dicens:

Et de vestimento quid solliciti estis? Cõsyderate lilia agri, quomodo crescunt, non laborant, neque nent.

¶ Lilia agri, pro omnibus floribus dominus posuit. Cõsyderate, inquit, quomodo crescunt. Nam terra illis vnà cum rore cœli alimentum praestante, crescunt absque vlla sua solitudine. Non laborant quærèdi victus gratia vt crescant, neque nent, id est, fila non cõtortent, vt varij coloris pulchra sibi indumenta coaptent.

¶ Vbi Chrysostomus: Sicut superius dominus de alimentis monebat, ita & nunc monet de vestitu, dicens: Cõsyderate

rate

Iob. 1.

Deut. 32.

M

Non op^o
sed cura
phibetur.
ambro.

rate lilia agri quomodo crescunt: non laborant, neque nent, ut sibi faciant indumenta. Sed & sicut supra quum dixit: Non seminant volatilia, non reprobavit ferentem, sed superfluum curam. Sic & quum hic dicit: Non laborant, neque nent, non opus interemit, sed cogitationem.

¶ Itaque hoc morali præcepto suademur, quia si etiam ea quæ sunt sensu & ratione carentia, sic Dei providentia vestiantur, ut nulla re vel ad gratiam egeant, vel ad ornatum, multò magis credas rationalem hominem, si omnem suam spem in Deo collocet, nunquam posse egere, eò quòd præsumpserit de favore diuino.

¶ Deinde commendat liliorum ornatum, quia omnem excedat industriam humanam, dicens:

Dico vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut vnum ex istis.

N ¶ Inter omnes Israelitici populi reges Salomonem fuisse ditissimum pariter & deliciosissimum, Regum narrat historia. Qui & inter amplissimas suas opes præcipue preciosarum decore vestium ac diuersitate pollebat, ad eò ut singula ministrando officia cum omnibus sibi subiectis, propriis ac singularibus vterentur indumentis.

¶ Vnde & de regina Saba, quæ à finibus terræ venerat audire sapientiam eius, legitur: Quia videns ordines ministrorum, & vestes quibus in ministerio utebantur, non habebat ultra spiritum. Sed quanuis tanto honore ac splendore vestium fuerit decoratus, non tamen fuit tanta pulchritudine coopertus sicut vnum ex istis, subaudis, liliis. Vnde Hieronymus: Quod sericum, quæ regum purpura, quæ pictura textricum, potest floribus comparari? Quid ita rubet ut rosa? Quid ita candet ut lilium? Violæ verò purpuram nullo superari murice, oculorū magis quàm sermonum iudicium est.

¶ Quæ autem hanc de delitiis præmiserit similitudinem, subdendo manifestat:

Si autem fœnum agri quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos modicæ fidei?

¶ Fœnum

Œenum agri idem appellat, quod & superius lilia agri, omnes scilicet herbas pulchris coloribus decoratas. Porro, Cras, nõ semper pro succedenti die, sed aliquando etiam pro futuro tempore in scripturis positum reperitur. Ut verbi gratia. Loquente Iacob ad Laban, Cras respondebit mihi iustitia mea. Sic utique & quod hinc dicitur: Cras in clybanum mittitur, de futuro tempore debet intelligi. Et est sensus:

¶ Si Deus ea quæ citò decidunt & marcescunt, Œenum videlicet quod hodie est in sua viriditate, & cras arefactũ in ignem mittitur, tanto decore circundat, quanto impensiore diligentia ea quæ vobis sunt necessaria prouidebit, qui ad æternam præparati estis hæreditatem? Quod quia non ut oportet creditis, sed adhuc ambigitis, utique minimè fidei estis. Nondum enim adhuc discipuli perfectæ fidei culmen attigerant, vnde & dominum interpellabant, dicentes: Auge nobis fidem. Et meritò quidem fidei modicitatè in illis dominus reprehendit, qui in promissionibus certissimis Deo non fidunt.

¶ Contrà verò de magna fide sua Abraham commèdatur, qui ea quæ impossibilia videri poterant Deo promittenti, sine vlla hæsitazione diffidentia credidit, sciens quòd quæcunque promittit Deus, potens sit & facere. Iure itaque de modica fide arguuntur, quos etiam exemplo insensibilium oportet ad fidem reducere.

¶ Deinde Dominus & aliam adducit rationem, videlicet ex ea quæ inter incredulos & fideles esse debet differètia. Illi enim non credentes esse quicquam præter sensibilia, ea sola inquirunt, quæ tamen non per Dei prouidentiam, sed magis humana sollicitudine & industria credunt acquiri. Sed quia non ita decet sentire fideles, principale propositum repetens, dicit:

Nolite ergo solliciti esse dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia gentes inquirunt.

¶ Iuxta hanc Domini sententiam per Apostolum dicitur: Volo vos sine sollicitudine esse. Ut autem molestam rerum necessariorum sollicitudinem à cordibus suis fide-

*Cura cœ-
lestis exē-
plum præ-
clarum.*

les depellant, recogitent qualiter olim Deus ostentauerit, foueritq; populum Israel quadraginta annis in sterili deserto, indeficientem è nubibus alimoniam subministrauerit, volatilia fastidiosis quasi in manus tradiderit, & produxerit aquam de petra. Et quod his magis est mirandum, totis quadraginta annis nec vestimenta eorū, nec calceamēta tam longo tamq; assiduo vsu, veterata sunt, aut detrita. ¶ Et attende quòd iste locus apud Lucam his verbis exprimitur: Et vos nolite quærere quid māduceatis aut quid bibatis. Et nolite in sublimē tolli. Quod Beda tractans, dicit: Prohibita sollicitudine de alimentis, consequenter, ne extollantur, admonuit.

*Nota si-
mile.*

¶ Primò enim hæc ad necessitatem explēdam homo quærit. Quum autem hæc abūdauerint, incipit & superbire de talibus. Tale est hoc, ac si se vulneratus aliquis iactet quia habet multa emplastra in domo, quum hoc illi bonum esset, vt vulnera nō haberet, & ne vno quidem indigeret emplastro. Hæc omnia, inquit, gentes inquirunt.

*ore. Nis-
cur gētes
terrena
inquirūt.
chrysof.*

¶ Et hoc propter duo. Primò, quia nullam habent spem futuri seculi, neque iudicij metum, ideo ista sola tanquā maxima bona quærunt.

¶ Secundò, quia non credunt temporalia Dei prouidentia gubernari, sed casu prouenire, ideòque nimirum pro istis sunt solliciti. Porro Christiani qui sperant æterna bona, non debent de temporalibus esse solliciti, quæ etiam sciunt hominibus prouidentia diuina distribui.

¶ Sanè illorum qui Deum ignorant, qui alia quàm terrena nesciunt cogitare: illorum, inquam, est mūdānis angi curis, quibus (vt dictum est) nulla est spes futurorum, sed tantum præsentibus delectantur.

¶ Comparati sunt enim iumentis insipientibus, & similes facti sunt illis. Nos autem aliter instituti, & ad cœlestem compositi dignitatem, de spiritualibus & perpetuis solliciti semper esse debemus.

¶ Nec est nobis vel de Dei prouidentia vel potentia diffidēdum, qui melius quàm nos ipsi nouit quibus indigemus, multòque salubrius nobis prospicit, quàm nos ipsi prouidere sciamus. Vndè etiam rectè monuit, qui ait:

Quid ergo optabunt homines? si consilium vis,
Permittes

Permites ipsis expendere numinibus, quid
 Conueniat nobis, rebusque sit utile nostris.
 Charior est illis homo quam sibi, nos animorum
 Impulsu, & cæca magnaque cupidine ducti
 Coniugium perimus, partumque vxoris, at illis
 Notum est qui pueri, qualisque futura sit vxor.

Et post pauca:

Orandum est, vt sit mens sancta in corpore sano.
 Fortem posce animum, & mortis terrore carentem,
 Qui spatium vitæ extremum inter munera ponat
 Naturæ, qui ferre queat quoscunque labores
 Nesciat irasci, cupiat nihil, & potiores
 Herculis ærumnas credat, sæuósque labores,
 Et Venere, & cœnis, & pluma Sardanapalli.

Fallitur sanè pars magna mortalium aut nocitura, aut su-
 peruacua postulando. Verùm quid expediat, summus arbi-
 ter Deus nouit. Vndè bene in litera subditur:

Scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis.

¶ Hic quidam superfluè ac vanè dogmatizantes obiiciunt,
 dicentes: Si Deus antè quam petamus, scit quibus indige-
 mus, quid necesse est vt ipsum pro nostris necessitatibus
 exoremus? Ergo frustra scienti loquimur. Quibus est re-
 spondendum, quia non sumus narratores in oratione no-
 stra coram domino, sed rogatores. Aliud est enim, nescien-
 ti narrare, aliud, humiliter exorare scientem.

¶ Vult autem se peti à nobis, qui etiam nouit ea que pete-
 re debemus, vt nostra petitio optatum consequatur effe-
 ctum. Qui enim creauit naturam, eius nouit indigentiam: *chryso.*
 quia si pater est, despiciere filios non poterit. Non ergo fi-
 liorum deerit necessitatibus. Sanè patres & si filiis non
 dent superflua, tribuunt tamen necessaria. Sed nec filij so-
 liciti sibi sunt vndè victum habeant atque vestitum, sed
 hanc suo patri relinquunt sollicitudinem, iuxta quod beatus
 Petrus monet, dicēs: Omnem sollicitudinem vestram pro-
 uiciantes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis. *1. Petr. 5.*

¶ Circa tertium principale dicitur:

*Querite ergo primùm regnum Dei & iustitiam eius,
 & hæc omnia adiicientur vobis.*

P *Bed.* ¶ Hic ponitur tertium documentum, quod est de exquirēda regni cœlestis fœlicitate. Vbi manifestissimè ostendit, non hæc temporalia esse appetenda tanquam talia bona nostra, vt propter ipsa debeamus benefacere si quid facimus, sed tamen esse necessaria. Quid enim interfit inter bonum quod appetendum est, & necessariū quod sumendū est, hac sententia declarauit, quum ait:

*Regnum
Dei pro-
pter se ap-
petendum.*

¶ Querite primū regnum Dei, & hæc omnia adiicientur vobis. Regnum ergo Dei bonum nostrum est, & hoc appetendum, & ibi finis constituendus, propter quod omnia facimus quæcūque facimus. Sed quia in hac vita militamus, vt ad illud regnum peruenire possimus, quæ vita sine his necessariis agi non potest, apponentur vel adiicientur hæc vobis, inquit, sed vos regnum Dei & iustitiā primū querite: primū, inquā, non tempore sed dignitate, id est, sublimi æstimatione, & cum omni desyderio. Et hæc omnia adiicientur vobis.

¶ Quod non ait dabuntur, sed adiicientur, profe Aō indicat aliud esse quod principaliter datur, aliud quod super additur. Quoniam æterna nobis intēione esse debent, temporalia verò in vsu: & illa quidem dantur, hæc autem ex abūdanti superadduntur.

*August.
Euangeli-
zare pro-
pter cibū
peruersi-
tas.*

Rom. 6.

¶ Neque enim (verbigratia) debemus euangelizare, vt manducemus, sed ideo manducare, vt euangelizemus. Nā si euangelizamus vt manducemus, vilius habemus Euangelium quā cibum, & erit iam bonum nostrum in manducando, necessarium autem in euangelizando, quomodo euangelizabant pseudo Apostoli, qui non Christo Domino seruiebant, sed suo ventri. Ergo quæcunque res propter aliud queritur, sine dubio inferior est, quā id propter quod queritur: & ideo illud primum est propter quod istam rem queris, noa ista res quam propter illud queris. Quapropter si Euangelium & regnum Dei propter cibum querimus, priorem facimus cibum, & posteriore regnum Dei, ita vt si nou sit cibus, non queramus regnum Dei. Hoc est ergo primū querere cibum, & deinde regnum Dei, id est, hoc priore loco ponere, illud posteriore.

¶ Si autem ideo querimus cibum, vt habeamus regnum Dei,

Dei, faciamus quod dictum est: Primùm querite regnũ dei & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Querentibus enim primùm regnum dei & iustitiam ei⁹, id est, hoc rebus cæteris præponentibus, vt propter hoc cætera queram⁹, nõ debet subesse sollicitudo, ne illa desint quæ huic vitæ propter regnum dei sunt necessaria. Dixit enim superioris. Scit enim pater vester quia his omnibus indigetis. Et ideo quum dixisset: Querite primùm regnum dei & iustitiam eius, non dixit: Deinde ergo ista querite, quanuis sunt necessaria, sed ait, Hæc omnia adiicientur vobis, id est, consequenter, si illa queratis, sine vlllo vestro impedimento. Et quum ista quæsieritis, illinc auertamini. Aut ne duos fines constituatis, aut & dei regnum propter se appetatis, & ista necessaria, sed hæc potius vobis propter illud non deerunt quia non potestis duobus dominis seruire.

¶ Duobus autem dominis seruire conatur, qui & regnũ dei pro magno bono appetit, & etiam hæc temporalia. Nam potest autem simplicem habere oculum, & vni domino deo seruire, nisi quæcunque cætera si sunt necessaria, propter hoc vnum assumat, id est, propter regnum dei. Sicut autem militantes accipiunt annonam & stipendium, sic omnes euangelizantes accipiunt victum & tegumentum. Sed sicut non omnes propter salutem reipublicæ militant sed propter illa quæ accipiunt: sic non omnes propter salutem ecclesiæ ministrant deo, sed propter hæc temporalia, quæ tanquam annonam & stipendia consequuntur. Ergo simplici corde tantummodo propter regnum dei debemus operari bonum ad omnes, non autem in hac operatione vel solam, vel cum regno dei mercedem temporalium cogitare. Quorum omnium temporalium nomine crastinum posuit, dicens: Nolite ergo solliciti esse de crastino. Non enim dicitur crastinus dies, nisi in tẽpore vbi præterito succedit futurum.

Quis oculum simplicem habere non potest.

¶ Cæterum, quia nobis dictum præceptumque est primum **R** querere regnum dei, aduertendum est tribus modis dici regnum dei. Quoddam enim est regnũ dei circa nos, quoddam intra nos, quoddam supra nos.

¶ Regnum dei circa nos, est regnum ecclesiæ militantis. Vnde est illud: Omnis scriba doctus in regno cælorum,

aa iij

similia

similis est homini patrifamiliās, qui profert de thesauro suo noua & vetera. Sed & illud: Mittet filius hominis angelos suos, & colligēt de regno eius omnia scandala. Non enim in illo regno beatitudinis in quo pax summa est, inueniri scandala poterunt quę colligantur. Relinquitur ergo quod ecclesia præfens, regnum cælorum dicitur. Quod

Grego.

Matt. 3. vtiq; regnum cælorum primus omnium Ioannes Baptista expresso nomine prædicauit. Quod etiam regnum post illas quatuor bestias quatuor regna terrarum significantes

Daniel. 7 Daniel in visione dandum à Deo vidit filio hominis & sanctis. Dictum enim fuit ad eum per angelum: Suscipient regnum sancti Dei altissimi, & obtinebunt regnum vsque in seculum & seculum seculorum. De hoc plura in natiuitate sancti Ioannis Baptistæ, homilia tertia.

Regnū dei ¶ Regnum Dei intra nos, est ipse Christus per fidem regnans in nobis. Vnde ipse discipulis loquens, ait: Regnum

intra nos. Dei intra vos est. Hoc Dei regnum in nos conferri peti-

Luc. 17. mus, dicentes: Adueniat regnum tuum. Nam sicut in regno

Matt. 6. cælorum Deus præfens est beatis, ipsos sempiterna felicitàte replendo, ita & in regno militatis ecclesiæ suis adest fidelibus per gratiam sancti spiritus eos illuminado & gubernando. Hoc autem Dei regnum nisi in hac vita consequamur, ita vt nunc Christus dominus per fidem & iustitiā regnet in nobis, frustra posthac conferri nobis cælorū regna putamus.

Regnū dei ¶ Porro regnum Dei supra nos illud est, de quo Dominus dicturus est electis: venite benedicti patris mei, possidete

supra nos paratum vobis regnum à constitutione mundi. Regnum vtiq; vbi summa sempiternaque pax, vbi segura ab omni perturbatione tranquillitas, vbi certaminū præmia, & fructus laborum dabuntur sanctis. Hoc Dei regnum vitæ stitendiis quæramus, ad illud suspiriis assiduis anhelemus, & pro illius adeptione dura quęlibet & aspera presentibus animis perferamus.

August. ¶ Quærendi modum docet qui ait: Tu domine summum
in solilo. bonū es, quod nemo recte quæsuit & non inuenit. Omnis autem recte quæsuit quem tu recte quærere docuisti. Recte autem quæritur, quum principaliter quæritur. Principaliter autem quærendum est, quoniam ad ipsum participandum

pandum conditi sumus. Multi enim homines velut anima
lia bruta ad quid sint creati ignorant. Putant enim ad hoc
se viuere, vt illicitis carnis suę voluptatibus ad libitum per
fruantur, vt in vanis gaudeant, perituris sine modo coacer- *ignorant-*
uent diuitias, gaudeant honoribus seculi, primat^o sibi prin- *tium cur-*
cipatúsque vendicent, comestationibus & luxuriis vacent, *viuunt er-*
dicentes: Fruamur bonis quę sunt. Et post pauca: Hęc est e- *tores.*
nim pars nostra, & hęc est fors nostra. Sed nescierunt ne- *Sap. 2.*
que intellexerunt, & errauerunt in inuio, & viam ciuitatis
habitaculi non inuenerunt. Non enim ad possidendum
hec quę ipsi auiditate exitiali laxatis cupiditatum habenis
quærunt, à deo creati sunt, sed ad ea quę ignorat aut certè
contemnunt, bona æterna. Et etiam id ipsum dei regnum
primum & ante omnia quærendum, quod in eo omne
bonum plenè & perfectè continetur, vbi nullius boni defe-
ctus, indigentia nulla est, Vndè ait Psalmista: Satiabor quū
apparuerit gloria tua.

¶ Et iustitiam eius inquit, subaudis, quærite. Iustitia eius re- *T*
quirenda est, vt ad ipsum regnum perueniatur. Non enim *Iustitia*
sine dei iustitia regnum dei quisquam assequitur. Quod au- *dei qua iu-*
tem dictū est, & iustitiā eius, duobus modis potest intelli- *stificamur*
gi, videlicet, vel de iustitia regni dei. Et vtraque iustitia ad *Rom. 3.*
consequutionem regni necessaria est.

¶ Est autem iustitia dei, qua gratis per fidem iustificat im-
pium sine operibus legis. Nam teste Apostolo, ex operib⁹
legis nō iustificabitur omnis caro coram illo. De qua iusti-
tia consequenter idem Apostolus dicit: Nunc autem sine
lege iustitia dei manifestata est, testificata à lege & pphē-
tis. Iustitia autem dei per fidem Iesu Christi in omnes, &
super omnes qui credunt in eum: qui (vt subdit) iustificati
sunt gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quę est
in Christo Iesu, quem proposuit de⁹ propitiatiatorem per
fidem in sanguine ipsius ad ostensionem iustitię suę in
hoc tempore, vt sit ipse iustus, & iustificans eum qui est ex
fide Iesu Christi. Arbitramur enim iustificari hominem
per fidem sine operibus legis. Hęc autem non est illa iu-
stitia, qua deus reddit vnicuique secundum opera sua, sed
(vt iam dictum est) qua impium gratis per fidem iustificat. *Rom. 10.*
Hanc iustitiā ignorat, qui suam volentes statuere, iustitię

Dei nō sunt subiecti. Hi sunt qui meritis suis fidentes, dei gratiam vel ignorant, vel non quærunt. De quibus Bernardus: Alij merita prætant, nos gratiam quæramus.

V *Iustitia regni dei quæ sit.* 1942.3.
¶ Porro, iustitia regni Dei consistit primò in perceptione salutaris lauacri baptismalis. Oportet enim volentem esse de regno, signa regni & sacramenta suscipere. Vnde ait huius regni dominus & rex ipse: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Secundò, iustitia regni Dei, est impletio mandatorum Dei.

¶ Tertio, iustitia regni dei, est illius amore & desiderio atque spe, iacturam rerum præsentium luera futurorum putare. Itaque regnum Dei & iustitiam eius requirentibus, illa summa & vera bona (vt dictum est) dabuntur, temporalia verò quasi minima adijciuntur. Quæ licet in præsentibus esse videantur, attamen (vt dictum est) solummodo adminicula, seu media sunt ad æterna, quibus si comparentur iam nec bona dicenda sunt. Dantur autem sanctis in præsentis vitæ peregrinatione adhuc desudantibus, vt his quasi quodam viatico reuelati, ad ea quæ in patria sunt bona sempiterna perueniant, Nec tamen his, si adsint, est animus occupandus, ne nimis ingesta onerent, & (quominus perueniatur ad patriam) quasi quodam pondere mentem grauent.

Humilitas esse regnum cælorum.
Mat. 3.
Luca. 12.
Mat. 11.
Amos. 6.
¶ Quarto, vera mentis humilitas dici non incongruè potest iustitia regni dei, de qua dominus ipse Ioanni Baptiste se in baptismo submissurus, ait: Sine modo. Sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Huic enim iustitiæ datur regnum cælorum, dicente domino: Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum. Quid autem aliud pusillus grex, quàm humilium cætus est? Hinc enim dominus cupiens nos hoc regno fore non indignos: cæteris omnibus virtutibus prætermisissis: Discite, inquit, à me, quia mitis sum & humilis corde. Qui ergo regnum dei dignè quærere & inuenire desyderat, ille in cogitatione, locutione, & operibus, vestire studeat humilitate: nam aliter non inuenitur, aliter non obtinetur, sicut scriptum est: Iurauit dominus deus in anima sua, dicit dominus deus exercituum. Detestor ego superbiam Iacob, & domos eius odi. Et per Psalmistam: Non habitabit in medio domus

domus meæ qui facit superbiam:

¶ Quintò, paupertas sanctū & ipsa iustitia est re regni dei quam omnium primus in hoc mundo dei filius hominibus & prædicauit, & suo commendauit exemplo. Ait enim: Beati pauperes spiritu, quo niam ipsorum est regnum cælorum. Ipse enim Christus dominus huius regni, & rex & largitor non nisi in paupertate repertus est, & nascens, & uiuens, & moriens. Non tamen paupertas uirtus est, sed paupertatis amor.

*Paupertas
tis pr. emi
um, regni
cælorum.
Mat. 5.*

¶ Sextò, persecutionem patienter ferre propter deum & propter regnum eius. Nam siue hanc in damno rerum siue in corpore, siue per varias tentationes, angustias & tribulationes in mente sustinueris, iustitia est regni dei, dicente domino: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Et Apostoli: Per multas, inquit, tribulationes oportet nos intrare in regnum dei.

*Patientia
meretur
regnum
cælorum.
Mat. 5.*

¶ Denique iustitia regni dei generaliter consistit in uirtutum quarumlibet sanctitate, iuxta quod ait Apostolus: Nō est regnum dei in sermone, sed in uirtute. Distinctius autem in quibus sit uirtutibus ad Romanos scribens patefacit, dicens: Non est regnum dei esca & potus, sed iustitia & pax, & gaudium in spiritu sancto. Et subiungens dicit: Qui enim in hoc seruit Christo, placet deo, & probatus est hominibus.

Actu. 14.

Rom. 14.

1. Cor. 4.

DOMINICA DECIMA SEX-
TA POST PENTE-
COSTEN.

Nat Iesus in ciuitatem quæ uocatur Nain & ibant cum eo discipuli eius, & turba copiosa. Luc. 7.

¶ In præsentī lectione, tria sunt consideranda. Primum est, spectando resurrectionis miraculo, prouisa turbæ congregatio. Secundum est, iubente Christo stupenda mortui resurrectio, ibi: Quem quum uidisset dominus. Tertium est, uisio resur-

resurrectionis miraculo, Dei magnificatio, ibi: Accepit autem omnes timor.

¶ Circa primum, aduerte tria circa miraculum in hac Evangelica lectione comprehensum, esse consideranda. Primum est miraculi facti tempus. Secundum est, eiusdem miraculi locus. Tertium, qualis fuerit reuicturus iste mortuus.

A ¶ Circa primum, id est, miraculi huius tempus, notandum est secundum hunc Evangelistam, Christum hunc mortuum suscitasse statim postquam Centurionis seruum qui erat moriturus, sanauerat. Siquidem, ut dicit Gregor⁹ Niss. resurrectionis experimentum non ita verbis sicut operibus à saluatore didicimus, qui ab inferioribus opus miraculi inchoans, fidem nostram assuefacit ad maiora. Nam primò quidem, in ægritudine desperata serui Centurionis resurrectionis incœpit manifestare potestatem, post hæc altiori potestate ducit homines ad fidem resurrectionis, dum suscitauit filium viduæ, qui ferebatur ad monumentum.

Quædam ¶ Et ut ostendat quòd quædam præstat rogatus, quædam autem non rogatus, sed gratis & vltroneus, Centurionis seruum sanauit, intercedentium precibus, mortuum viduæ filium reuocauit ad vitam non rogatus.

Opera ¶ Ecce qualia sunt opera filij dei, videlicet infirmos sanare, morituros à morte seruare, & quod maximum est, iam mortuos vitæ restituere. Hæc enim sunt opera quæ decet deum, nempe quæ operibus diaboli contraria sunt. Vnde

Christi ait discipulus quem diligebat Iesus: In hoc apparuit filius dei, ut dissoluat opera diaboli. Et quidem mors ipsa diaboli opus est, sicut scriptum est: Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Deus enim mortem non fecit, sed

qualia. nec morbos morti præuios: sed diabol⁹ qui homicida fuit ab initio. Per peccatum enim quo hominē deprauauit atque corruptit, morbos & mortem induxit.

1. IOAN. 3. ¶ Porro, sicut inuidia diaboli mortem, ita charitas filij dei in hunc mundum venientis vitam attulit, iuxta quod ipse testatur, dicens: Ego veni ut vitam habeant. Et quoniam per peccatū homo triplicem mortem incurrerat, mortem scilicet naturæ, mortem culpæ, & mortem gehennæ, id est

IOAN. 8. aliis

IOAN. C1.

Triplicem

mors.

aliis verbis, mortem corporis mortem animæ, & mortem vtriusque, quarum prima est mala, secūda prior, tertia pessima. Ideo venit dei filius triplicem fidelibus vitam donare, videlicet resurrectionem carnis, contra morem naturę viuificationem gratiæ, contra mortem culpæ: & vitam glorię, contra mortem gehennę.

¶ Circa secundum, id est, præsentis miraculi locum, dicit Euangelista: Ibat Iesus in ciuitatem quę vocatur Naim. Post iam dictam enim curatione paralytici serui Centurionis factam in Capharnaum ciuitate Galilęę, ad aliam venit ciuitatem, vt beneficia tribueret indigentibus. Ergo de miraculo properatur ad miraculum, & quodam profectu virtutis, de sanatione paralytici, venit ad suscitationem defuncti.

¶ Est autem Naim (auctore Hieronymo) ciuitas Galilęę prouincię Iudęorum, in secundo miliario montis Thabor contra meridiem, iuxta AEndor, qui est vicus grandis, in quarto miliario eiusdem montis ad meridiẽ. Porro in monte Thabor (sicut à maioribus accepimus) Christus nõ modò illas octo beatitudines, sed & ferè totam Euangelicę legis perfectionem edocuit.

Naim vbi

*Christum
in monte
Thabor
docuisse.*

¶ Vt autem paulisper ad moralia secedamus, non otiosè scribitur Iesum iuisse in ciuitatē quę vocatur Naim, quod interpretatum, idem sonat quod commotio vel fluctus. Et satis congruenter mundum istum significat, qui sine quiete velut mare, fluctuat indefinenter.

¶ Est autem in mundo hoc multiplex commotio, quarum vna est naturę, videlicet à natiuitate in infantiam, ab infantia in pueritiam, & sic de cæteris ætatib⁹ vsque in mortem. Vndè Psalmista: Manè sicut herba transeat, ecce pueritię viriditas, manè floreat & transeat, ecce iuuentus florens, vespere decidat, ecce casus senectutis. Induret & areseat, ecce mors, qua sensus omnis vanę voluptatis quadam mortis gelida obduratione tollitur, & deperit omne quod viruit adolescentia, quod floruit iuuentus. Ecce commotio quę omnem hominem mortalem indefinenter voluit, iuxta quod de homine loquens vir sanctus ait: Quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nõquã in eodem statu permanet.

*Triplex
commotio
in mundo
Vt homo
mutatur.*

Iob. 14.

Alia

C ¶ Alia est huiusmodi naturæ commotio, ab egritudine in sanitatem, à sanitate in aegritudinem. Item à saturitate in esuriam & sitim, sed & à calore & frigore & aliis qualitatibus & passionibus multipliciter agitatur.

¶ Alia est commotio fortunæ, à prosperis in aduersa, à diuitiis in egestatem, à consolatione in desolationem, à principatu in subiectionem, à gaudio in tristitiam, ab honore in ignominiam.

*Mutatio
penes for-
tunam.*

¶ De hac mutabilitate Boetius ex persona fortunæ loquitur, dicens: Quum te matris utero natura produxit, nudum rebus omnibus inopemque suscepi, te meis opibus foui, fauore prona indulgentius educaui, omniumque quæ mei sunt iuris affluentia & splendore circumdedi. Nunc mihi te trahere manum libet. Habes gratiam, velut usus alienis. Quid ergo ingemiscis? Nulla tibi à nobis illata est violentia. Opes, honores, cæteraq; talium mei sunt iuris, dominam famulæ cognoscunt, mecum veniunt, mecum discedunt. Au laeter affirmant, si tua forent quæ amissa conquereris, nullo modo ea perdidisses. An ego sola meum ius exercere prohibeor? Licet cælo proferre lucidos dies, eosdemque tenebrosis noctibus condere. Licet in anno terræ vultum nunc floribus frugibusque redimere, nunc nimbis frigoribusque confundere. Ius est mari nunc strato æquore blandiri nunc procellis ac fluctibus inhorrescere. Nos ad constantiam nostris moribus alienam, inexpleta hominum cupiditas alligabit? Hæc nostra vis est, hunc continuum ludum ludimus, rotam volubili orbe versamus, infima summis, summa infimis mutare gaudemus. Ascende si placet, sed ea lege, ne uti quum ludicri mei ratio poscet, descendere iniuriam putes. Et post pauca:

*Non doluit
in limine
Iouis.
Eccle. 12.*

¶ Quid Tragediarum clamor aliud deflet, nisi indiscreto istu fortunam fœlicia regna vertentem? Nonne adolescentulus duo dolia, vnum quidem malum, aliud autem bonum in Iouis limine iacere didicisti? Itaque rectè monuit qui ait In die bonorum ne immemor sis malorum, & in die malorum, ne immemor sis bonorum.

*Mutatio
penes vo-
luntatem.*

¶ Sed & alia est commotio humanæ voluntatis quæ etiam circa eadem frequenter mutatur, ut nunc velit quod paulò antè noluit, & è conuerso. Iuxta quod ait quidam:

Romz

Romæ Tibur amo, ventosus Tibure Romam. Et iterum:
Destruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.

Horat.

Quod petuit spernit, repetit quod nuper omisit.

¶ Sic enim humanæ mentis instabilitas cum displicentia
vnius transit ad amorem alterius. Nec sanat animum, sed
ægrotantē exulcerat ampliùs. Est enim vulnus sanare vul-
nere. Ait quidam sanctus: Erubescere homo, terra stat, & tu
stare non potes?

Hugo.

¶ A comestationibus enim transitur ad ludum, iuxta illud:
Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.
A ludo ad luxuriam. A luxuria ad auaritiam. Ab auaritia in
superbiam. A superbia in odium & iram. Inde in conten-
tionem & rixam. Per hæc & alia vitia mundi huius amato-
res assiduè rotantur, & donec rota hæc cum ipsis decurrat
in interitum, malè agere non quiescunt.

Exod. 32.

¶ Alia denique est in hoc mūdo commotio spiritalis: bel-
li videlicet & tentationum, quæ similiter nunquam vel ra-
tò quiescit. Vndè ait Bernard. Admonitos vos esse volo,
quòd quicumque ab aliqua tentatione liberatur, aliam cer-
tus expectet. Diabolus enim circuit quærens quem deuo-
ret. Rursus serpens ad illicitos cibos inuitat, caro trahit,
mundus blanditur.

*Mutatio
penes ten-
tationem.*

1. Petr. 5.

¶ Quin tentationum hoc bellum non absimile est pugne
cum hydra septicipite, cuius vno capite succiso, mox plura
renascuntur. Vna enim tentatione deuicta, rursus plures
insurgunt. Sed non est timendum in pugna. Habemus ar-
ma fortia, securum præsidium & propinquum auxilium.
Arma nostra sunt, lorica iustitiæ, scutum fidei, gladius spiri-
tus, quod est verbum Dei. Porrò qui nobis astat in auxiliū,
dominus est, qui nō patietur nos tentari supra id quod pos-
sumus, sed faciet cum tentatione pronentum vt possimus
sustinere.

*Bellū tēta-
tionū qua-
le sit.*

1. Cor. 10.

¶ Et ibant, inquit, cum eo discipuli eius. Nempe fidelissi-
mi comites itinerum, comparticipes laborum, qui eius
præsentia pascabantur, prædicatione instruebantur, eiuſ-
que firmabantur miraculis. Sanè discipulos suos Domi-
nus diuinitatis suæ miracula facturum secum habere vo-
luit, vt ea quæ per mundum erant testificaturi, ipsi primùm
suis oculis cernerent, & illud præsentem aspicerent magi-
sterium,

*Discipuli
cur præ-
sentes.*

DOMINICA XVI

sterium, quo ipsi postmodum similia facturi vterentur.

Ioan. 6.

¶ Quir autem & turba multa ierit cum domino, Ioannes euangelista patefecit, vbi ait: Quia videbant signa quę faciebat super his qui infirmabantur. Dominus enim quocunque ibat, misericordię & benignitatis indicia, virtutes admirandas operabatur, sed & verba vitę loquendo, salutem hominibus annunciabat. Sequitur:

Quum autem appropinquaret portę ciuitatis, ecce defunctus efferebatur, filius vnicus matris suę. Et hęc vidua erat, & turba ciuitatis multa cum illa.

E ¶ Hic ponitur tertiũ, videlicet qualis fuerit ille defunctus ad vitam mox reuocandus. Vbi primò dicitur: Quum autem appropinquaret portę ciuitatis, ecce defunctus efferebatur.

eũ mortuis commercium sit nullum.

¶ Consuetudo erat Iudæis extra ciuitatem sepelire, quòd mortui de viuorũ cœtu & cohabitatione ampliùs nõ sunt. Non enim (vt ait quidam) est communicatio ciuiliũ operum inter viuos & mortuos. Porrò societas & conuersatio separatarum à corporibus animarum, est cum spiritibus similibus sibi, quos dicunt substantias separatas.

Res illicita.

¶ Nec licitum est mortalibus huiuscemodi spirituum captare pręsidia, contubernia iungere, miscere colloquia, aut ab eis imperata peragere propter varias mentientiu demonum deceptiones & fraudes. Vndè etiam præcipiente Deo

Dent. 18.

scriptum est: Non inueniatur in te qui obseruet somnia atq; auguria, nec sit maleficus nec incantator, neq; Phytone consulens, nec diuinos, & quęrat à mortuis veritatem.

¶ Nouimus eiusmodi spiritibus credentes & nonnulla ab eis occulta sciscitatos, grauitèr fuisse deceptos. Nec tamè hoc intelligas de spiritibus sanctorum martyrum Christi, aut aliorum animabus sanctorum, quas cum Deo beatas esse, non temere credimus, quibuscum orantes non modò licitè, sed & piè loquimur.

F ¶ Porrò mortuos sepelire piũ esse patet, primũ exemplo

Mortuos sepelire piũ. Tob. 2.

Tobię, qui de sepultis à se mortuis eximie cõmendatur.

¶ Hoc ipsum adstruitur exemplo Abrahę patriarchę, cui ingens cura fuit de Sarę coniugis suę funere sepeliendo.

¶ Quin & sanctus patriarcha Iacob cernēs imminere diem mortis

mortis sue, vocavit filium suum Ioseph, & dixit ei: Si inveni gratiam in conspectu tuo, pone manū tuam sub fœmore meo (adiurandi modus erat) & facies mihi misericordiam & veritatem, vt nō sepelias me in Aegypto, sed dormiam cum patribus meis, & auferas me de terra hac, condāsque in sepulchro maiorum meorum.

¶ Ioseph quoque moriturus adiuravit fratres suos, & dixit: Post mortem meam Deus visitabit vos, & ascēdere faciet de terra ista ad terram quam iuravit Abraham Isaac & Iacob. Asportate ossa mea vobiscum de loco isto. Quod & Moyses fecit qui ex Aegypto vnā cum populo Israel demigrans, abstulit secum ossa Ioseph.

¶ Quum igitur patribus sanctis tanta cura fuerit de suis & suorum corporibus sepeliendis, mirum est vndē inter nos Christianos inoleuerit illaudabilis consuetudo (res indigna) vt ossa mortuorum humo eiecta in acervos quidā accumulent, vel quod est indecentius, laterum vice inædificent ea parietibus & muris. Quis enim viuens vellet post mortem suis membris hanc fieri contumeliam? Quid est hoc aliud quā sepultura asini sepeliri? quæ sepultura irascente Deo, regi impio per prophetā fuit denunciata? Porro sepultura asini sepeliri, nil aliud est, quā sepultura carere. Sanē multis Sacræ scripturæ patet exemplis, non nisi sceleratis & impiis negatum olim fuisse sepulturæ honorem. Et vt nonnulla hinc prosequamur exempla, Patribus suis regibus sepultura sociari indignus habitus est Ioram rex Iuda filius Iosaphat. 2. Para. 21. Similiter Ioas rex Iuda, filius Ocofæ, propter suas impietates à regum sepulchris abiectus est. 2. Para. 24.

¶ Osiā rex Iuda, ob crimen sacrilegij, videlicet, vsurpatū in templo inconcessum munus sacerdotale, ibidem mox à Deo lepra percussus, & tandem mortuus sepulchris regū indignus est iudicatus. 2. Para. 26.

¶ Ahas rex impius idololatra, sacrilegus, director templi, diuini cultus exterminator & hostis, regali meritō caruit sepultura. 2. Para. 29.

¶ Manasses itidem rex impius, homicida, intersector prophetarum, tamen ante mortem pœnituit, attamē cum patribus suis regibus piis sepeliri non meruit. 2. Para. 33.

Ioachim

Gene. 23.

Gene. 47

Gene. 30.

Res im-
pia & in-
digna

Jerem. 22

Jerem. 22. ¶ Ioachim rex Iuda filius Iosia, propter suam impietatem & peccata nullam penitus à morte habuit sepulturam, iuxta quod per Ieremiam de ipso dominus loquitur dicens: Non plangent eum: Væ frater, væ soror, væ domine, væ inclite. Sepultura asini sepelietur, putrefactus & proiectus extra portas Ierusalem.

ibidem. ¶ Quin & huius filius Ieconias regalis sepulturæ honore priuatus est, de quo etiam per eundem Prophetam à domino dicitur: Quia si fuerit Ieconias fili⁹ Ioachim regis Iuda anulus in manu dextera mea, inde euellam eum. Isti omnes licet reges fuerit de stirpe Dauid generosi & illustres, attamen propter peccata sua honore sepulture caruerunt, nimirum irato illis Deo eorum scelera sic vlciscente. Nunc autem abusu dolendo minus defertur membris hominum Christianorum piè mortuorum, quàm canum iumentorumque cadaueribus, & hoc non ab ethnicis iam aut tyrannis, sed (vt magis stupeas) à Christianis.

¶ Vbi enim bestiarum cadauera humo operiuntur, humanis membris quæ in baptismi sacramento spiritus sancti infusione sunt consecrata, quæque in nouissimo die ad immortalitatem & beatam vitam sperantur resuscitanda, collata semel sepultura, cum summa ipsorum contumelia tollitur, quandoquidem humo eruta, huc illucque proiecta passim conculcantur, canibusque (si libuerit) morsu rapienda, & deferenda in campos, nimis indignè exponuntur. Nec dubium est quin in huiusmodi ossium aceruis cõplura sint ossa sacra, præciosæ reliquiæ sanctarum animarum, quibus animabus nihil super terram est charius illis suis mēbris, quorum securi & certi ad beatam immortalēque vitam expectant & desyderant resurrectionem.

Mortuos sepeliēdos Gene. 3. Eccle. 11. **G** Sed & Dei instituto cõtrauenire manifestum est eos, qui tollunt mortuis sepulturam, dicente domino ad Adam: Reuerteris in terram de qua sumptus es, quia puluis es & in puluerem reuerteris. Et vndè per Salomonem dicitur: Reuertatur puluis in terram suā vndè erat, & spiritus redeat ad Deum qui dedit illum.

cap. 23. ¶ In 4 Reg. volumine scriptum est, quomodo Iosias rex Iuda Dei cultor super altare sacrilegum quod erat in Bethel ossa pseudoprophetarum & phanaticorū sacerdotum eruta

eruta sepulchris iussit exuri, sicut per trecentos annos ante quam ipse nasceretur in sermone domini, pervirum Dei fuerat prænunciatum. Quum ergo inter hæc rex videret sepulchri cuiusdã titulum, ait: Quis est titulus ille quem vides? Et responderunt ei ciues vrbis illius: Sepulchrum est hominis Dei qui venit de Iuda, & prædixit verba hæc quæ fecisti super altare Bethel. Ait rex: Dimitte eũ. Nemo commoveat ossa eius. Profectò nefarium reputans viro Dei semel datam tollere sepulturam.

¶ Unde non nisi propter peccata grauissima, & grauis pœnæ loco irascente & ultore Deo, vel sepultura carere vt semel indulta priuari frequens olim fuisse scriptura testatur. Vt (vt verbi gratia) vbi per Ieremiam in sermone domini dicitur: In desolatione erit terra. In tempore illo ait dominus, eiciant ossa regum Iuda, & ossa principũ eius, & ossa sacerdotum, & ossa prophetarum, & expandet ea ad solem & lunam. Non colligentur, & non sepelientur, in sterquilinum, super faciem terræ erunt.

Ierem. 8.

¶ Hoc completum esse Propheta alius deplangit, dicens: Ecce proiecta sunt ossa regum nostrorum, & ossa patrum nostrorum de loco suo. Et ecce proiecta sunt in calore solis, & in gelu noctis.

Bar. 1.

¶ Hinc etiam in Ezechiele scriptum habes: Et viros iugiter constituent, lustrantes terram, qui sepeliant & requirant eos qui remanserant super faciem terræ, vt emundet eam. Quumque viderint os hominis, statuent iuxta illud titulũ, donec sepeliat illud. Quin ipsas formicas mortuas formicæ viuæ Plinio teste, sepeliunt. Patet igitur ex præmissis neque nouas neque iniquas esse illas ecclesiæ leges, quibus ecclesiastica sepultura, plerisque negatur. Quibus autem illa negetur, operæpretium est breuiter hic comprehendere.

Ezec. 39.

¶ Negatur igitur illis mortuis ecclesiastica sepultura, qui dum viuerent, ecclesiæ sanctæ communionem habebant indigni. Constitutionis tenor hic est: Quibus non communicauimus viuus, non communicemus defunctis, & careant ecclesiastica sepultura, qui prius erant ab ecclesiastica unitate præscissi, nec in articulo mortis ecclesiæ fuerunt reconciliati. Quatuor autem sunt hominum genera quibus ec-

à formicis exemplum.

Extr. de sepulc. Sacris. Ex. de heret. c. 5. r.

bb clesia

*Ex. dec. d.
sec. c. cōsu-
lūisti. In
cle. c. Eos
de sepul.*

clesia viuis non communicat, vnde & nec mortuis in sepul-
tura, videlicet Iudai, Pagani, heretici, excommunicati. Quod
si tales fuerint in loco sacro sepulti, & eorum corpora dis-
cerni possunt, exhumandi sunt, & cimiterium vel ecclesia
reconcilianda est.

¶ Proinde excommunicationis sententiam incurrunt, qui
vel tempore interdicti, vel excommunicatos, aut nomi-
natim interdictos, vel vsurarios manifestos in ecclesia vel
cimiterio sepeliunt.

¶ Sunt autem & alij, quibus & si ecclesia cōmunicat viuis,
non tamen in sepultura, mortuis videlicet: Primò, sese in-
terficientes, nisi ante mortem pœniteant. De quibus per
ecclesiam hoc qui sequitur modo, decretum est.

*23. q. 3. c.
placuit.*

¶ Placuit vt hi qui sibi ipsi voluntariè, aut per ferrum, aut
per venenum, aut per precipitium, aut per suspendium, vel
quolibet modo mortem inferunt, nulla prorsus pro illis in
oblatione (id est, in missa) commemoratio fiat, neque cum

De tor. c.

psalmis ad sepulturam eorum cadauera deferantur. Secū-
dò, qui moriuntur in torneamentis, nisi & ipsi ante mortē
pœniteant. Tertio, qui post mortem conuincuntur de herē-
si, 24. q. 2. c. Sanè profertur. Quarto, hi quos constans est

*13. q. 2. c.
Non cōsi-
memus. In
cle. Eos
de sepul.*

in immortalī peccato decessisse. Quintò, blasphemī in
Deum, vel in beatam virginē, vel in sanctos, extra de ma-
ledi. c. Statuimus. Sextò, vsurarij manifesti, nisi ante mortē
pœniteant, & secundum præcepta iuris fecerint restituo-
nem. Septimò, hi quos certum est non fuisse cōfessos, aut
non communicasse semel in anno. c. Omnis vtriusque sex-
us, de pœ. & re. li. 6. De his omnibus illud quod præmissū
est Propheta, rectè dicitur: Sepultura asini sepeliantur. Sed
ad literam redeuntēs, quis qualisve fuerit mortuus iste,
consideremus.

*Mater mī-
seranda.*

¶ Filius, inquit, vnicius matris suæ, & hæc vidua erat. Non
parua matrē hanc (imò iam non matrē) doloris angustia
cruciabat. Vidua erat, solatiij filij destituta iam fuerat, cu-
ius mortem leuīus tolerasset, si non fuisset vnicius, si alter
qui parentis dolorem leniret, superfuisset.

Greg. viij.

¶ Ad hæc, quia vidua erat, procreandi liberos oblata spes
erat. Ergo erumnæ molem breuibus verbis Euangelista
sanctus explicuit. Mater vidua erat, quæ non sperabat vl-
terius

terius
rigeret
alacrit
sum, h
Actum
beata
queni
¶ Et tu
tu fact
comit
fieren
¶ Quo
pultur
signes
decuri
mend
uinum
¶ Ang
enim
finum
¶ Nec
in hac
& exa
nuper
bapti
confe
cauit,
cuius
que a
ret. Q
tur vi
die no
piteri
¶ Vnd
sunt c
lium,
na san
nemu
tionē

terius filios procreare. Non habebat in quem aspectum dirigeret vice defuncti, hunc solum lactauerat. Solus aderat alacritatis causa in domo. Quicquid matri dulce ac pretiosum, hic solus extiterat. Miseranda sanè compassio, & ad Aeternum & lachrymas potens prouocare. Verùm hinc illa *Cyril.* beata erat, quòd Christi pietate mox cum erat receptura, quem humanæ sortis inclementia amiserat.

¶ Et turba ciuitatis, inquit, multa cum illa. Hoc diuino nutu factum est, quòd multa dominum turba, multa viduam comitabatur, vt viso tãto miraculo, multi testes, multi Dei fierent laudatores. *H Beda.*

¶ Quo nihilominus docemur laudabile esse, & pium ad sepulturam funus comitari. Vndè & in Euãgelio duo viri insignes & iusti, alter princeps & legis doctor, alter nobilis decurio & diues opibus, .i. Nichodem⁹ & Ioseph eximie comendantur, quia Christum mortuum, sanctum domini, diuinum funus, venerabiliter & deuotissimè sepelierunt. *comitari funus laudabile.*

¶ Angelicum aliquid est, mortuos piè comitari. Ab angelis enim delata fuit pauperis illius mendici beata anima in sinum Abrahæ. *Luc. 16.*

¶ Nec dicas: Quid mortuo caducri deferamus? Non enim in hac re, tantummodo considerandum est tibi exanime & exangue caducri: sed memento esse opus hominis, qui nuper tibi similis, tuæque fuit imaginis, corpus, inquam, in baptismi sacramento spiritus sancti templum effectum & consecratum, cuius lingua Deum viuum adorauit, & inuocauit, cuius aures sanctum Christi Euangelium audierunt, cuius oculi ad Deum suspexerunt in cælum, qui manus quoque ad Deum patrem cælestem orans expandit dum viueret. Quo corpore piis operibus insistendo, emeruisse speratur vitam æternam, in quo corpore & resurrecturus est in die nouissimo, & recepturus clarificationem gloriæ sempiternæ. *Nota.*

¶ Vndè Augustinus: Non contemnenda nec abiicienda sunt corpora defunctorum, maximèque iustorum & fidelium, quibus tanquam organis, & vasis ad omnia opera bona sanctus vsus est spiritus. Quin & eiusmodi specie monemur ad pœnitentiam, & emendationem vitæ, ad cognitionem mortalitatis, & fragilitatis nostræ, ad detestationem *Spectaculũ salubre*

superbiæ, & ad mundanæ vanitatis contemptum, dum attentè cogitamus eandem & nobis viam esse calcandam, & futurū esse vt nos quoque exanimis & sine viribus & spiritu sic iaceamus.

¶ Ob eam rem moris est in quibusdam regionibus, vt mortuus suis vestibus induatur sicut viuens ambulauit, sicque feretro imponatur, solo vultu reuolto, cōspiciuus omnibus, vt ea facie viui moueantur, & vt mortis imagine contemplata, reuocataque ad mentem mortis amaritudine, relinquunt vitentque peccata. O aspectum tristem & lugubrē. O vultum luctuosum, O faciem miserandam. Vndè & per Sapientem ex persona mortui dicitur: Memor esto iudicij mei, sic enim erit & tuum. Mihi heri, & tibi cras.

I
Mortuus
iste mora.

¶ Spiritualiter autem defunctus hīc qui extra portam ciuitatis multis est intuentibus elatus, significat hominem lethali criminum funere soporatum, eandemque insuper animæ mortem non cordis adhuc cubili tegentem, sed ad multorum notitiam per loquutionis operisve indicium, quasi per suę ciuitatis ostia, propalantem, qui nec iam peccata sua erubescendo abscondit, sed audacior in malum factus, ea aliis imitanda proponit. Vndè per Esaiam dicitur: Peccatum suum quasi Sodoma predicauerunt, nec absconderunt. Et rursus per alium prophetam ad animam peccatricem d. Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisse erubescere.

Esa. 3.
Jerem. 3.

K
Porta ciuitatis
mora.

¶ Per portā verò ciuitatis qua defunctus efferebatur, vnus aliquis de quinque sensibus corporis intelligitur.

¶ Quinque enim sunt notissimi sensus corporis, locis sibi conuenientibus à natura cōpositi, videlicet visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus. Ciuitas enim vnuscuiusque animæ quodammodo corpus eius est, in quo tanquam in ciuitate clausa inhabitat. Per huius itaq; ciuitatis portas mortuus effertur, quum quis per aliquem corporis sui sensum malæ voluntatis indicium ostendēs, mortuū se esse in anima declarat. Qui enim (verbi gratia) viderit mulierem ad concupiscendum eam, per oculorū portas signa mortis emittit. Qui fabulis ociosis, obscenīsve carminibus vel detractionibus aurem libeter aperit, hanc animę suę portam mortis efficit. Qui seminat inter fratres discordias, qui iniquitatem

tem in
ua, qui
mortē
rōsq; q
Vndē
aditus
per fer
que id
meam
domū,
ita ma
tēratio
statu d
¶ Sed
matri
trem s
que id
redem
nunqu
deplar
¶ Res
sic, per
men q
cūsim
dem in
mater
quos i
Et licē
in Ch
¶ Sed
filius
modo
pit en
mo pe
eum. C
fieri m
nouit
in cō
¶ Par

tem in excelsum loquitur, qui suadet mala, qui docet praua, qui decipit proximum, qui loquitur mendacium, utique mortē animæ suæ foris per ostiū oris elatus prodit. Cæterōsq; qui non seruat sensus, mortis sibi ipse reddit aditus. Vndē propheta ex persona illorum apud quos hi sensuum aditus incautē patuerūt cōqueritur, dicens: Intrauit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras. Rursū. que idem: Oculus, inquit, meus deprædatus est animam meam. Quemadmodū enim si hostis per fenestras intrat domū, iacula intorquet, intus clausos sauciet & occidat, ita malign⁹ spiritus quum per aliquem de quinq; sensibus tērationis telum in mentem adegerit, mox animam à suo statu deiiciens, pestifera interemptione occidit.

¶ Sed iam videamus quid sibi velit quōd defunctus iste suę matri viduæ vnicus fuisse perhibetur. Nam si per hanc matrem sanctam ecclesiam (congruenter utique) accipimus, quę idcirco mater vidua dicitur, quōd & morte sponsi sui redempta, & ipsius visibilis præsentia solatio sit destituta, nunquid hæc mater vnicum tantūm habet quem mortuum deplangat filium?

¶ Respondetur quōd licet è multis collecta personis, vna sit, perfecta, & immaculata virgo mater ecclesia, singuli tamen quique fidelium vniuersalis ecclesiæ se filios esse rectissimè fatentur. Nam & electus quilibet quando ad fidem imbuitur, filius est, quādo alios imbuit, mater. An non materno erga paruulos agebat affectu, qui ait: Filioli mei quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis? Et licet his filiis ætates sexusque diuersi sint, vnum tamen in Christo per regenerationis gratiam efficiuntur.

¶ Sed & hac ratione fideles simul vniuersi quodam modo filius vnicus sunt, quōd hos mater Ecclesia vno eodēque modo lo concipit, parit, nutrit, amittit, atque recuperat. Cōcipit enim per diuinam inspirationem, dicente Christo: Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum. Quid autem est aliud ad Christum venire, nisi filium fieri matris huius ecclesię sanctę? Et rursum. Nemo, inquit, nouit filium nisi pater, & cui non caro & sanguis, sed qui in cœlis est pater, reuelauit.

¶ Parit per baptismalem regenerationem. Oportet enim

*Mortuus
per portas
ut effertur.*

*1erem. 9.
Tre. 3.*

*L
Mater vi
dua myst.*

Galat. 4.

*Ioan. 6.
Fili⁹ vni-
cus myst.
Matt. 11:
Matt. 16.*

1. Ioã. 3. nō nasci deuō, dicente domino: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nō potest videre regnū: Dei Non enim poterit introire in regnum dei, qui natus ē muliere non nisi terreni illius. Adā præuaricatoris & exulis à regno filius & hæres est. Et ideo de muliere natū vt dei fili⁹ & hæres regni fieri mereatur, oportet nasci deuō .i. nasci ex deo. Nihil enim nisi quod natū est ex deo, vincit mundū superat peccatum, triumphat per fidem diabolū.

M Nutrit etiam parti modo eodem lacte, id est, dei verbo, euangelica eruditione, vniuersos quos deo peperit quasi filium vnum, ecclesia mater.

¶ Sed & vno eodēmq; modo sese hos amittere, eosque perire deplangit. Pereunt autem suorum insidijs hostiū, per peccatum. Diabolus enim istius matris viduæ filios inexhaustabili odio innumeris modis dolisque persequi perdet q; non cessans, hos peccatis contaminat, vt patris eorū celestis amissa similitudine, diabolo similes effecti, deo displiceant: capit eos, vt sibi subiiciat: ligat, vt eos ab operib⁹ bonis impediatur: necat, vt hos tandem inferni sepultura suscipiat. Quos omnes tanquam filium vnicum plorans Ecclesia mater quod hos perire, quod hos ad perpetuam gehennæ sepulturam conspiciat efferrī, deplangit.

Filios vt hæc mater amittit.

Fili⁹ mortuus adolescens.
Bar. 3.
Esaiæ. 65.
¶ Sed nec otiosum est, quod filius iste mortuus (qui peccatoris typum præfert) adolescens, fuisse memoratur. Sanē adolescens, propter insipientiam, dicente propheta de his qui in peccatis suis pereuntes ad inferos descenderunt: Quia non habuerūt sapientiā, perierūt propter suā insipientiā. Vndē etiā per Esaiam dicitur: Puer centum annorū morietur, & peccator centum annorum maledictus erit. Iure igitur peccator quilibet & adolescens est, quia non habet sapientiam: & mortuus, propter amissam dei gratiam.

Filios vt recuperat.
¶ Denique vno eodēmq; modo mater ecclesia amissos filios recuperat, per misericordiam videlicet & virtuosam Christi mortuos suscitantis operationem, cuius clementiā pro suis mortuis flebili lachrymosāque supplicatione iugiter interpellat. Et hoc quidem dum adhuc superest possibilitas resurgendi, dum suscitator mortuum præsto est ingredi per gratiæ infusionem. Nam id est cōmōrā per verā cordis cōpunctionem peccatoris conscientiam. .i. quando

sup

supp
eos i
supp
sibili

Q

¶ In h
randa
re stit
Dei r
¶ Cir
gna t
prog
mort
¶ Pri
matr
miser
nus s
am, u
micu
impe
reuo
motu
est: N
quela
scend
iusec
ebat,
¶ Pal
dia m
se tes
Dei v
gelist
fuisse
mem
vidua

suppetit tempus pœnitentiæ & hæc præfens vita, antè quã eos inferni sepultura suscipiat. Extunc enim pro eis non supplicat mater ecclesia, quòd eorum exinde non est possibilibus ad vitam gratiæ resurrectio.

HOMILIA SECUNDA.

in eandem lectionem.

Quam quum vidisset Dominus, misericordia motus super eam, dixit illi: Noli flere.

¶ In hac Evangelicæ lectionis parte duo restant consideranda. Primum est, iubente Christo stupenda mortui resurrectio. Secundum, viso resurrectionis miraculo à turbis Dei magnificatio, ibi: Accepit autem omnes timor.

¶ Circa primum tria sunt consideranda. Primum est, benigna Christi miseratio. Secundum, portitorum funeris à progressu statio, ibi: Hi autem qui portabant. Tertium, ipsa mortui iubente Christo resurrectio, ibi: Et ait.

¶ Primum id est, Christi benigna erga flentem defuncti matrem miseratio, patuit in tribus. Primum est, quòd hanc misericorditer aspexit. Quam quum vidisset, inquit, dominus sic tristem & afflictam, misericordia motus est super eam, non super defunctum filium. Nam & ipse Lazarum amicum suum non fleuit mortuum, sed fleuit eum mox suo imperio ad vitæ mortalis ærumnas & pericula à mortuis reuocandum. Nec mirum quòd vidua flente misericordia motus est, ipse est enim ille de quo per Sapientem dictum est: Non despiciet preces pupilli, & viduam si effundat loquelam gemitus. Nónne lachymæ viduæ ad maxillam descendunt? A maxilla enim ascendunt vsque ad cælum. Huiusmodi misericordiæ visceribus etiam vir sanctus affluebat, qui ait: Cor viduæ consolatus sum.

*A
Christi
miseratio*

eccl. 35.

Iob. 29.

Beda.

¶ Pulchrè autem Evangelista Dominum priùs misericordia motum fuisse supra matrem, ac si filium eius suscitasse testatur. Quia enim duæ erant in Christo substantiæ, Dei videlicet & hominis, idcirco primò Dominum Evangelista tanquam verum hominem misericordia motum fuisse demonstrat, ac deinde tanquam verum Deum commemorat mortuum suscitasse, vt & in compassione qua viduæ misertus est, exemplum nobis imitandæ pietatis

bb iiij

tatis tribueret, & in effectu miraculi potentiam diuinitatemque suam, qua etiam mortuum suscitauit, admirandam prædicandamque demonstraret.

Quinam prohibetur mortuos lugere.
 ¶ Secundum in quo dominus suam viscerosam compassionem & misericordiam erga hanc viduam lachrymantem ostendit, illud est, quod hanc flere prohibuit, dicens: Noli flere. Quasi dicat: Desiste quasi mortuum flere quæ mox viuū resurgere videbis. Porro dominus qui mæstos consolatur, cessare iubens à lachrymis, monet nos de præsentibus defunctis consolationem recipere, resurrectionem eorū sperantes. Plangent mortuos suos resurrectionem ignorantes.

1. Thess. 4
 ¶ Gentiles increduli, non autem fidem resurrectionis habentes Christiani. Quibus per Apostolum dicitur: Fratres, nolimus vos ignorare de dormientibus, vt non contristemini, sicut & cæteri (id est, Gentiles) qui spem (resurrectionis mortuorum) non habent.

B
 ¶ Liber hic considerare quemadmodum mortuos suos quidam lugent fallaciter. Quidam immoderatè & pertinaciter. Quidam piè & fideliter.

Fictè lugent mortuos.
 ¶ Simulatoriè & fallaciter lugent interdum parentum diuitum mortem filij & hæredes, qui in eorum opes succedentes, nullo pacto vellent eos à mortuis resurgere, rursum bona sua sibi vendicatuos. Sic & interdum vxores maritos quos viuos oderant, simulatoriè lugent defunctos. Sic etiam plerunque lugent legatarij funera testatorum, de quibus apud se propter testamēta gaudent. Sic planxit mortem patris illa, de qua quidam ait:

Amissum non flet quum sola est Gellia patrem,

Si quis adest, iussæ profiliunt lachrymæ.

Non lugeat quisquam, laudari Gellia quærit.

Ille dolet verè, qui sine teste dolet.

Itaque fictè ploranti rectè posset dici: Noli flere, non enim seriò fles, sed ne de te quod teste conscientia verum est, homines suspicentur.

¶ Sed nec illorum est fletus pius, qui ideo lugent defunctū quia multum incommodi ex illius morte eis accedat. Nō enim amicum demortuum, sed proprium deplorat incommodum, nisi forsan bonus & utilis patriæ princeps in commune plangeretur mortuus, quemadmodum legimus populum

pulum planxisse Iudam Machabæum occisum.

¶ Secundò, lugent quidam mortuos suos immoderatè & pertinaciter, quasi totaliter & perenniter interissent. Qui pluribus causis veniunt increpandi.

¶ Primò, quòd diuinæ voluntati videntur contumaciter repugnare, cui nos sine contradictione oportet esse subiectos. Vndè Augustinus de vera religione: Qui perfectè deum diligit, non affligitur morte cuiusquam, quoniam qui toto animo deum diligit, nouit nec sibi perire, quod deo non perit. Deus autem dominus est viuorum & mortuorum.

¶ Secundò, consyderent istiusmodi lugentes, quòd cuique licet repetere quod suum est. Vndè Hieronymus: Nihil abstulit tuum, qui dignatus est recipere proprium. Creditum suum recipere decuit creatorè, & nihil aliud decet quàm creatori gratias agere mutuanti, exemplo sancti Iob, qui filiis orbatus, & tota substantia amissà, dixit: Dominus dedit dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est. Sit nomen domini benedictum.

¶ Tertio, consyderent quòd inuitabilis necessitas moriendi communis lex est omnibus. Si aliquid mali contigisset amico quod necessariò non erat euenturum, sed vitari potuisset, conqueri posses & plangere. Iam nihil accidit ei nisi quod communi lege omnibus impositum est. Audi Apostolum. Statutum est omnibus hominibus semel mori. Vndè etià Ambrosius de morte Satiri fratris sui dicit: Quid absurdius, quàm si istud quod scis omnibus præscriptum quasi speciale deploras? Hoc est amicum supra conditionem extollere, legem communem non recipere, naturæ consortium recusare.

¶ Quarto, consyderare debes quòd is quem mortuum luges, per mortem ab innumeris est ærumnis liberatus. Quis enim numerare posset præsentis vitæ molestias? Esurire, siti re, algere, calere, lassari, & cætera innumerabilia, quæ ex ipsa consuetudine sola nobis domestica sunt. Denique audacter pronuncio, quia principium vitæ hominis, initium doloris est: finis verò, requies.

¶ Philosophi quidam hoc non ignorantes, in ortu hominis lugebant, & gaudebant in occasu. Nimirum quòd ad laborandum

*1. Mach. 9
Lugēt mor-
tuos im-
moderati*

Cap. 43.

*In Epi. ad
Cyrasium*

Iob. 1.

Heb. 4.

*C
Remedia
luctus.
Aug. de
v. sita. in-
fir lib. 1.*

BIBLIOTHECA
UNIVERSITATIS
PARISIENSIS

DOMINICA XVI.

randum homo nascitur, & moritur ad requiem. Idem Augustinus: O mors desyderabilis, o mors omnium presentium malorum finis: o mors malorum clausula quietis principium, quis cogitare potest tuarum utilitates beatitudinum? Nam malè mori Christianorum non est, benè autem mori, cum Christo viuere est. Illi autem deplorandi sunt in morte, quos miseris infernus ex hac vita recipit, non quos cœlestis aula lætificandos includit.

*Moyſ com
médatur.*

*Isidorus
desum. 60
no lib. 3.*

¶ Quintò considerandum est, dum plangis mortem amici omnium pretium esse deum. Ipse enim nouit quid cuius potius expedit, quando viuere nobis conueniat, & quando mori.

D

*2. Re. 12.
Exemplū
Dauid.*

¶ Sextò considera, quòd luctus tuus tam immoderat⁹ mortuum nihil iuuat. Neque enim poteris sic eum ad vitam reuocare. Hoc prudenter attendebat Dauid. Quum enim filius suus charissimus langueret, ipse flebat & non capiēbat eum. Quum autem esset mortuus, surrexit de terra, & lotus comedit, & consolationem quam recusauerat recepit, & ait: Nunquid potero eum reuocare ampliùs? Ego vadam magis ad eum, ille verò non reuertetur ad me.

Eccle. 34.

¶ Septimò attendas, quia luctus tuus irrationabilis tibi qui luges nocet, & illi quem luges (vt iā dictum est) non proderit, iuxta quod per Sapientem dicitur: Repelle tristitiam à te, & infra: Neque enim conuersio est, & huic nihil proderis, & teipsum pessimabis. Dum enim homo tanta pragrauatur tristitia, non est animo liber, vt vel pro illo vel pro semetipso precetur.

*Augusti.
super Ge.
ad lit.*

¶ Octauò considera, quòd non rarò chari nostri & amici impedimento nobis sunt ad salutem. Siquidem cor nostrū alliciunt, & multas curas & sollicitudines eorum nobis amor parit. Sepe enim offenditur deus, ne offendatur amicus. Et ideo dispensatione diuina plerunque contingit, vt nobis amici quos carnaliter dileximus subtrahantur, quatenus affectiones nostræ liberius & integrius in deum extendantur.

Lib. 2.

¶ Nonò, considera spem resurrectionis futuræ, quia quæ nunc mortuum cernis, videbis rediuuium. Vndè Ambr. de morte fratris sui: Cessabunt lachrymæ meæ, quia debet aliquid inter fidos & perfidos interesse. Fleat suos qui eos
in.

in perpetuum æstimant interisse. Nobis verò quibus mori non nature, sed huius vitæ finis est (quia ipsa natura in melius reparatur) mortis casus abstergat omnes fletus.

¶ Decimò, memineris quia si tibi gratus fuit dum viueret ^E gratior tibi erit iam saluatus. Sic enim à torrente voluptatis diuinæ chari nostri inebriantur, vt tamen nullatenus obliuiscantur nostri, iuxta quod docet. B. Augustin⁹ confess. lib. 9. loquens de Nebridio amico suo defuncto.

¶ Ad hæc, beatus Cyprianus; Non sunt, inquit, lugendi fratres nostri accensione dominica de seculo liberati, cū sciamus eos non amitti, sed præmitti, & occasionem non esse dandam gentibus, vt nos meritò reprehendant, vt quos apud deum viuere dicimus, vt extinctos ac perditos lugeamus. Nihil enim prodest verbis proferre, & factis destruere veritatem.

Lib de immor. animæ.

¶ Vt autem hæc decem considerationes, memoriæ cōmendentur, extant versiculi, qui ferè singulis verbis singulas comprehendunt rationes, in hunc qui sequitur modum:

Hæc bis quinque tibi qui mortem plangis amici,
Mensuram statuunt, & gaudia lata reducant.

Vult deus, & suus est, lex liberat, omnia noscens,
Nec iuuat, imò nocet, obstat, surget amabit.

¶ Tertio, quidam lugent mortuos fideliter & piè. Nihil enim tristari de discessu amici, duriciæ, & ingratitude si ^{Lugent mortuos fideliter & piè.} gnium præfert. Nimis autem tristari, desperationem arguit de salute recedentis. Potrò tribus considerationib⁹ rectè & discretè in obitu piorum constrictamur.

¶ Primò, quia exiguus piorum est numerus comparatione ^{Lugendi ratio.} cæterorum. Traditum est memoriæ beatum Augustinum quoties ei obitus boni sacerdotis nunciabatur, indoluisse, non quia vel piè defunctis vel sibi timuit, sed (vt dicere solitus erat) quoniam ille demigrans, paucos tales in ecclesia reliquit.

1. cor. 3.

¶ Secundò, quia forsitan aliqua secum purganda deferunt saluique, sic tamen quasi per ignem, erunt.

¶ Tertio ex consideratione nostræ propriæ sortis & miserix, quoniam simili sine nos consumari necesse est, ^{Tob. 2.} tresferi denique & incinerari. Sic enim Tobias sanctus & sepeliebat mortuos, & lugebat. Quòd quàm acceptum ^{fue-}

DOMINICA XVI.

Tob. 21. fuerit coram deo, sanctus Raphael archangel⁹ postmodū patefecit, dicens: Manifesto vobis veritatem, & non abscondam à vobis occultum sermonem. Quando orabas cum lachrymis, & sepelibas mortuos, & relinquebas prandium tuum, & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte speliebas eos, ego obtuli orationem tuam domino, & hinc acceptus eras coram deo.

Patrum exemplo lugendum Eccle. 22. ¶ Itaque dicente domino, noli flere, non quemcunque nobis luctum pro mortuis interdictum putem⁹, sed eum qui simulatus, qui immoderatus, qui indiscretus, qui pertinax est, vel certe perfidus, eorum scilicet qui spem non habent. Alioqui non diceret Sapiens: Super mortuum plora, defecit enim lux eius. Et infra: Fili, in mortuum produc lachrymas, & quasi dira passus, incipe plorate.

Gene 23. 30. ¶ Hoc etiam sanctorum patriarcharum exempla confirmant. Abraham enim obitum desseuit Sarra coniugis. Mortuo Iacob Ioseph, filius eius procidit in faciem suam plorans, & extinctum deosculans patrem. Quem & omnis defleuit Aegyptus septuaginta diebus. Et rursus quum sepelissent eum in terra Chanaan, planxerunt eum septem diebus, adeo ut Chananæi videntes profiterentur, magnum illum esse planctum Aegyptiorum.

Deut. 34. ¶ Sed & Moysen mortuum in campo Moab planxerunt filij Israel triginta diebus. Interfectos in Gelboe Saul & Ionathan, multis cum lachrymis planxit David. Sed & alios ad planctum inuitavit, dicens: Filia Israel, super Saul flete. Sed ad textum literæ redeundum est. Sequitur:

Et accessit, & tetigit loculum.

¶ Vbi notatur tertium, id est, quemadmodum dominus se misericordia motum fuisse super defuncti adolescētis matrem ostendit. Accessit, inquit (nimirum ad funus) & tetigit loculum, id est, feretrum quo iacens ferebatur.

Tetigit loculum. ¶ Et quidem tactu loculi in quo exanimis gestabatur, magnum atque evidens pietatis atque dignationis ostendit indicium. Nam cum solo verbo posset eum vitæ restituere accedere tamen maluit & feretrum tangere, ut per hoc & clementiæ suæ signum daret, & matris viduæ deiectū more animum erigeret.

¶ Nec

¶ Nec potuit à contactu funesti ligni secundū legē Moyſi more caterorum immundus fieri, qui mortuum potuit ad vitam reuocare. Non enim ei cui omnia viuunt mortuus erat. Et (vt ait Ambrosius) spem resurgendi habebat, quia ferebatur in ligno, iuxta quod scriptum est: Lignum habet spem. Siquidem ligno crucis allata nobis est spes salutis. Et licet nobis lignum antè non proderat, tamen postea quàm Iesus id tetigit, proficere cœpit ad vitam, vt esset indicio salutem populo per crucis patibulum refundendam. Si enim Iesus in hunc mundum ad mortuum per delicta genus humanum veniens lignum crucis non contigisset, vnde nobis spes fuisset à funere spiritali ad vitam gratiæ resurgendi?

Iob. 14.

¶ Sanè & aliam ob causam (secundum Cyrillum) non solo verbo peragit miraculum, sed & feretrum tangit, vt cognoscas efficax esse sacrum Christi corpus ad humanam salutem. Est enim corpus vitæ, & caro verbi omnipotentis, cuius habet virtutem. Sicut enim ferrum adiuctum igni perficit opus ignis, sic post quàm caro vnita est verbo quod viuificat omnia, ipsa quoque facta est viuificatiua & expulsiua mortis.

Corporis
Christi
virtus.

¶ Hinc attendamus, quàm magna sit virtus sacramenti corporis Christi. Nam tactu eiusdem suæ mundissimæ carnis dedit vim regeneratiuam aquis per verbum vitæ in baptisimi lauacro, tactu eiusdem suæ sanctæ carnis mundauit leproſos, tactu simbriæ vellium suarum mulierem infirmam restituit sanitati. Quid plura? Omnis turba querebat eum tãgere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Quòd ergo Christus dominus resuscitaturus mortuum lignum mortis contigit, altioris mysterij extitit typus. Futurum erat enim vt humanum genus à morte æterna redemptum, ad immortalem & beatam vitam idem Dominus resuscitatum crucis lignum (vt iam dictum est) ita sacrosanctis sui corporis contingeret membris, vt in eo clauis cõfixus pro nostra vita moreretur.

Luc. 4.

¶ Circa secundum, quod est portitorum funeris à progressu cessatio, subditur:

Hì autem qui portabant, steterunt.

¶ Steterunt, inquit, aut quia virtute attackus Christi mouere

H
uere

uere se loco non potuerunt, aut quia virtutis suæ benefici-
cium sperabant. Quum enim viderent eum appropinquā
tem defuncto, cupidè expectabant ipsius virtutem & mi-
sericordiam in resurrectione mortui cernere, quandoqui-
dem defuncti matrem tam humaniter & tam benignè fue-
rat consolatus.

¶ Et litera quidem plana est, sed mysteria sunt requirenda.
Matrem hanc iam supra ostensum est, sanctam ecclesiā si-
gnificare, quæ (vt dicit Ambrosius) vnici filij labore (id est
agrotatione) vel morte frangatur, quam populorum turba
septem, constat plus videri esse quàm feminā, quæ resur-
rectionem vnici adolescentis filij suis lachrymis meruerit
impetrare, eo quòd sancta ecclesia populum iuniorem (nō
annis, sed defectu sapientiæ) à pompa funeris atque à su-
premis sepulchri, suarum reuocet ad vitam contemplatio-
ne lachrymarum.

¶ Sanè portitores funesti, qui huius matris filium defunctū
ad æternæ mortis deferunt sepulturam, distinguendi nobis
sunt primū, & postea describendi.

¶ Sunt enim quatuor qui per viam peccati ad sepulturam
gehennæ deportant animā, totidēque qui ferant corpus.

*Portito-
res animæ
funesti.*

¶ Animam deferunt desyderia immunda, praua & peruer-
sa, ecce portitor vnus: deferunt eam suggestiones & tenta-
menta dæmonum, ecce portitor alter: deferunt exempla
hominum malorum, quæ tum vel maximè nocent scanda-
lizantque, quum sunt multorum, magnorum, & impugne
peccantium, ecce portitor tertius: deferunt eam mala col-
loquia, consilia peruersa, praua dogmata hæreticorum, ec-
ce portitor quartus.

*I
Portito-
res corpo-
ris.*

¶ Porro, corporis portitores sunt quatuor elemēta ex qui-
bus ipsum constat corpus. Hic enim mortuus in loculo (vt
inquit Ambro.) materialibus quatuor ad sepulchrum fere-
batur elementis. Non quòd elementa in suis formis in hu-
mano corpore permaneant, sed in qualitatibus suis dun-
taxat, quæ sunt caliditas & frigiditas, humiditas & siccitas,
quæ vocantur qualitates primæ, inuicem maximè cōtrariæ,
vnde etiam continuè inter se pugnantes, propriis suis acti-
onibus mutuò se destruunt. Quæ enim reperiri queant,
quæ propriis suis ac naturalibus actionibus magis inter se
pugnent

pugnēt quā caliditas & frigiditas, humiditas, & siccitas? Sane ad geminam mortem, naturę videlicet & culpę, hæc quatuor elementares qualitates vrgent hominem. Dum enim alteram superat altera: verbi gratia, caliditas frigiditatem aut è conuerso, aut humiditas siccitatem vel è conuerso, vtrique in dissolutionem & mortem cōpago corporis vrgetur. Vndè enim morbi & mors, nisi ex dispari proportionem pugnantium in corpore nostro quatuor elementorum? Terra enim aëri, & aqua igni totis suis qualitatibus opponuntur. Siquidem terra frigida & sicca est, calidus autem & humidus aër. Aqua frigida & humida, ignis autem calidus & siccus. Quis iam miretur humanum corpus non diu posse consistere, vel potius tam diu hominem viuere, cuius ex tam contrariis est corporis complexio?

*elementa
vrget ad
mortem.*

¶ Itaque quatuor dicta mundi elementa per suas in homine contrarias qualitates, quasi quatuor portitores funesti & irrequieti, ad mortem naturę deferunt hominem incesanter.

¶ Deferunt eum nihilominus, vt iam dictū est, ad mortem culpę, dum amissa originali iustitia, ex iam dictis quatuor elementorum in corpore nostro qualitatibus ad vitia atq; peccata (quę animę nostrę pariunt mortem) quasi à quatuor funestis portitoribus vrgemur. Hi enim in quibus abundant qualitates terrę, melancholici sunt, nempe frigidi & sicci, & inclinantur ad avaritiam. Ij verò in quibus aquę prædominantur qualitates, flegmatici sunt, frigidi scilicet & humidi, & propter humidi abundantiam proclines sunt ad luxuriam. Illi autem in quibus aëris qualitates prævaluerint, sanguinei sunt, vtiq; humidi & calidi, & proni sunt ad rerum fastigia capeffenda per superbiam. Verùm, ij qui ignis qualitatibus maximè imbuuntur, dicuntur colerici, & sunt calidi & sicci, & inde ad iracundiam faciles, & ad vitia cætera quę ira parit.

¶ Per loculū verò in quo defuncti cadauer ad sepulchrum deferebatur, conscientiam hominis peccatoris accipimus, in qua iā vita gratiæ destitutus, neglecta salute quasi profundo sopitus somno, malè requiescit. Quum autem suscitator mortuorum Christus ad preces ecclesię supplicantis dignāter accedens, peccatoris cor & cōscientiam (loculū scilicet)

*K
Loculus
mortui.
Portitores vt sunt.*

scilicet) per efficaciam gratiæ suæ validam compunctionē immittendo, mentēque mutando tangit, mox sistunt gradum tam animæ quàm corporis memorati portitores, nec ulterius per opera mala hunc vti prius ad infernalem deferunt sepulturam. Iam enim à peccatis conuersa volūtae alia vita, & alia placet via. Et (vt dicit Ambro.) vox, scilicet confessionis, redit, redditur filius matri, reuocatur à umulo. Sed nunc attendamus verbo virtutis Christi, mortuum resurgentem. Sequitur:

Et ait: Adolescens, tibi dico, surge. Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri suæ.

L. ¶ Hic describitur ipsa mortui Christo iubente ad vitam re-
Quomodo surrectio. Vbi primò considerandus est huius mortui re-
Christus suscitacionis modus. Siquidem solo iussu domini resurre-
resuscitat xit. Non enim saluator similis est Helię deflenti mortuum
 3 Reg. 17 filium Sareptanæ, nec qualis Helisæus, qui proprium cor-
 4. Reg. 4. pus applicuit corpori defuncti, nec qualis Petrus, qui pro
 Act. 9. Thabita orauit. Sed ipse est qui non entia velut entia vocat, qui mortuos vt viuos alloquitur.

¶ Ait ergo: Adolescens, tibi dico, surge. Vbi ait Greg. Niss. Qui dixit adolescentem, florentis significauit temporis horam primam producentem lanuginem, qui paulò antè mulcebris erat maternorum oculorum aspectui, iam aspirans ad tempus sponsalium, virga generis, successioneis ramus, baculus senectutis. Tibi dico, inquit, cum mortuo loquens, tanquam cum viuente & audiente. Quo etiam probat verum esse quod alibi dicit: Sicut pater suscitatur mortuos & viuificat, sic & filius quos vult viuificat. Qui enim nobis mortui sunt, non secus ante Deum habentur ac dormientes. Nemo tam facilè à somno excitat dormientem in lecto, quàm Christus mortuum in sepulchro. Tibi, inquit, dico, surge. Inter dictum & factum domini nulla distantia est. Ipse enim dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt.

¶ Audita igitur voce Domini resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui. Ecce viuificatio defuncti, Resedit, inquit, quia surgens sedit in loculo. Incunstanter, inquit Theophylactus, erectus est, cui sunt surgendi mandata directa.

Diuina

Diuina enim potestas est irrefragabilis, nulla mora, nulla hic orationum instantia.

¶ Et cœpit loqui. Verisimile est prima quæ loquebatur *Indicia* verba, gratiarum actionis fuisse. Et vtique hæc verè resur- *vite.* ctionis indicia sunt. Corpus enim exanime loqui non potest.

¶ Et dedit illum matri suæ, quia non suo merito, sed matris reuixerat adolescens, & idè non sibi relinquitur, sed matri redditur, vt quæ de ipso fuerat tristis, in ipso consolaretur.

¶ Et licet non reperimus hanc matrem pro filij sui suscitacione dominum precatonum verbis interpellasse, nihilominus tamen ipse qui nouit abscondita, ingens cordis ipsius vidit desyderium, quod vtique ante eum quasi clamor est deprecantis. Vera etenim postulatio non in oris est vocibus, sed in cogitationibus cordis. Valentiores nâque voces in auribus Dei non faciunt verba, sed desyderia. *Greg. 22. moral.*

¶ Moraliter, mortuus reuiuiscit per veram cordis compunctonem, residet per sancti propositi assumptionem, incipit loqui per humilem suorum peccatorum confessionem, per intactam orationem, per gratiarum actionem, per deuotam Dei laudationem: matri redditur, cum per sacerdotale misterium absolutus, communioni sanctæ matris ecclesiæ sociatur. Vbi Nouati dogma confunditur, qui de sua munditia superbè gloriatus, humilem pœnitentium mundationem euacuare conatur, veramque matrem ecclesiam de natorum suorum spiritali extinctione plorantem, spe vitæ redonandæ, negat consolari debere. *Reuiuiscere moral.*

¶ Circa secundum principale dicitur:

Accepit autem omnes timor, & magnificabant Deum, dicentes: Quia propheta magnus surrexit in nobis, & quia Deus visitauit plebem suam.

¶ Hic ponitur de conspecto miraculo per turbas Dei magnificatio. Et quidem nouum atque stupendum miraculū, iustè magnus intuentium subsequutus est stupor, ita vt in Dei laudes tacentia prius ora soluerentur. Norant enim mortuum fuisse adolescentem, eumque iamiam sepulturi erant, audierant paucula illa Christi, sed potentissimaver- *M*
cc ba, &

ba, & manifesta iam videbant in mortuo vitæ signa. Accipit ergo omnes timor, vel pro reuerentia maiestatis eius, vel timore tantæ virtutis quæ mortuos suscitabat. Nec mirum, quòd eum magnificabant verbo, qui ad eò magnificus erat in opere.

Deut. 18. ¶ Prophetam magnus, inquit, surrexit in nobis. Videntur credere eum esse illum prophetam olim in lege promissum, dicente Moyses: Prophetam de gente tua & de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi dominus Deus tuus. Et infra: Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam verba mea in ore eius, loqueturque ad eos omnia quæ præcepero illi. Qui autem verba eius audire noluerit, ego ultor existam. Quòd autem Christum dominum Prophetam illum esse putarint, sequentia probare videntur. Dixerunt enim: Et quia Deus visitauit plebem suam, sicut & apud Ioannem viso multiplicationis panum & piscium miraculo dicebant turbæ: Quia hic est verè propheta qui venturus est in mundum.

Ioan. 6.

*propheta
magnum
quo sensu
dicunt.*

Luc. 24.

Gene. 21.

Exod. 3.

Luc. 1.

Beda.

Christi

pietas sic

elucet.

¶ Magnum sanè vocabant, quem tanti ratione miraculi non paruum, non communem reputabant esse prophetam. Sed ea fide qua & Cleophas de ipso dixit, quòd fuit vir propheta, potens in opere & sermone, coram Deo & omni populo: & isti prophetam magnum vocabant, per cuius tanta miracula plebem suam Deus clementer & misericorditer visitauit, Quotiescunque enim Deus aliquem vel admodum affligi sinit, vel magna illi bona contribuit, dicitur eum visitasse. Magis tamen in bonam partem intelligitur, quomodo visitauit dominus Saram, cui post longam sterilitatem conceptum dedit. Item filios Israel in Aegypto, sed & nos visitauit oriens ex alto.

N ¶ Moraliter, in conuersione peccatoris accipit omnes timor, & quanto desperatior in anima mortuus ad vitam reuocatur, tanto plures eodem corriguntur exemplo. Vide David prophetam, vide Apostolum Petrum. Quorum quòd gradus altior, eò casus grauior. Quòd autem grauior casus, eò pietas erigentis gratior. Quòd verò gratior in eis domini pietas apparuit, eò certior cunctis pœnitentibus apparuit & spes salutis, vt iure omnes qui audiunt, dicant: Quia Deus visitauit plebem suam, non tantummodo verbum
suum

suam semel incorporando, sed etiam nostra hoc (vt susci-
tari debeamus) semper in corda mittendo.

¶ Quotidie enim Deus fideles suos visitat, per prædicatum *plebē suā*
eis suum Euangelium, per dicta prophetarum, per exem- *vt visitat*
pla præcedentium nos sanctorum. Visitat quoties vel ter-
rorem supplicij incutit æterni, vel desyderio cœlestis glo-
riæ trahit, & quemadmodum à morte peccati resurgere
valeat, occulta per spiritum inspiratione edocet. Agamus
igitur gratias Deo patri creatori nostro, qui prisca temp-
oris hominibus merito suæ iniquitatis in infidelitate reli-
ctis, nouissimis huius seculi temporibus super nos mise-
ricordiam suam confirmauit, nempe qui humano generi
redimendo filium suum in hunc mundum mittere digna-
tus est.

¶ Cæterum, non immeritò hos timor inuasit & stupor, qui
mortuum resurgere cernebant & loqui. Stupenda enim res
erat, & maior admiratione, spectaculum sanè quale omni-
potentem Dei filium decebat exhibere. Itaque stupèdi hu-
jus occasione miraculi quo mortuus resedit, & cœpit lo-
qui, notandum est scripturis proditum esse, Loqui brutum,
loqui mortuum, loqui corau, loqui tonitruum.

¶ De primo (videlicet quòd brutum animal loquutum est) *O*
per beatum Petrum dicitur: Subiugale mutum voce homi- *Loquitur*
nis loquens, prohibuit propheta insipientiam. Hic fuit Ba- *brutum.*
laam. Mysticè verò est vel prælatus malus, vel iniquus prin- *2. Petr. 2*
ceps, qui bene Balaam dicitur. Balaam quippe interpreta-
tur, turbans gentes, vel deuorans populum, iuxta quod per
Salomonem dicitur: Leo rugiens, & vrsus esuriens, prin- *PROV. 28.*
ceps impius super populum pauperem. Asina autem ani-
mam subdi designat. Huic enim regiminis autoritate in-
sudet prælatus, quam & soluere & adducere deberet ad
Christum, Soluite, inquit, & adducite mihi. *Matt. 21;*

¶ Asina illa, dum à Propheta sessore suo vgeretur contra
Dei voluntatem procedere, obsequi detrectauit, declina- *Loquitur*
uitque, tandem humana voce loquens. Nihil minus face- *asina.*
re debet subditus, quantumuis magnus sit suus sessor, præ-
latus vel princeps, sit pater vel mater, sit domina vel domi-
nus, qui viam ei non bonam ostendēs impellit hunc quip-
piam facere vel omittere contra Dei mandata. Ibi enim
cc ij   debet

Acf. 3.
In quib⁹
nullis ho-
minū est
obediēdū.

debet subditus os aperire, & voce humana, id est, rationaliter & iuste loqui, & dicere: Obedire oportet Deo magis quā hominibus. Vbi est aduertendum, quōd quādam sunt pura bona, quādam pura mala. Et in his nullam debent hominibus obedientiam, quia neque illa bona omitenda sunt quum prohibentur, neque ista quum iubentur sunt committenda.

Deut. 32.

¶ Contradicendū est autem timore gladij, quem non propheta, sed asina vidit. Qui utique gladius, diuini terror iudicij est, de quo ipse loquitur, dicens: Si acvero vt fulgur gladium meum, & arripuerint iudicium manus meae, reddam ultionem hostibus meis. De quo & per Psalmistā dicitur: Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit. Hunc itaque metuendum gladium plerunque subditi & idiotae vident & prudenter vitant, quem interim duces caeci nec timent, nec vident.

P
Loquitur
mortuus.
Hebr. 11.
Hebr. 12.

¶ De secundo (quōd videlicet mortuus loquutus est) exemplum patet in Abel, de quo per Apostolum dicitur: Per illam (subaudis, fidem) defunctus adhuc loquitur. Et iterum: Habemus, inquit, sanguinem melius loquentē, quā Abel. Innoxius enim proximi sanguis effusus loquitur coram Deo, ultionem expetens. Sanguis autem Christi pro peccatore misericordiā efflagitans, melius loquitur quā sanguis Abel, quia (vt iam dictum est) ille ultionem, iste petit remissionem. Et quid mirum si sanguinem Christi loqui dicimus, quum omnia vulnera eius pro nobis loquantur?

cornu lo-
quitur.
Daniel 7

¶ De tertio (scilicet quōd cornu loquutum est) habes in Daniele: Ecce oculi hominis erant in cornu isto, & os loquens ingentia. Cornu istud secundum expositores, est antichrist⁹. Sicut enim animal cornu ferit, & impetit animalia, ita & ecclesiam diabolus, per antichristum est impugnaturus. Et sicut Christus fuit cornu salutis, iuxta illud, Et erexit cornu salutis nobis, ita ille erit cornu perditionis.

Luc. 1.

¶ Diabolus enim per ipsum potenter operabitur, iuxta quod pręnunciauit Apostolus, dicens: Cuius est aduentus secundum operationem satanae, in omni virtute & signis, & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis

2. Thes. 2

tis iis qui pereunt. Porrò oculi in cornu, occultorum notitiam & astutiam ipsius designant. Os eius loquetur grandia. Ingentia etenim in semetipso loquetur, dicens se Christum esse iudæis promissum. Vndè Apostolus vbi supra dicit, quòd homo peccati, filius perditionis, aduersatur & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus. Ergo satan qui priùs loquebatur in colubro, in fine tandem loquetur in cornu. Mysticè autem quotidie fidelibus in colubro loquitur, & in cornu. In colubro, per hereticam suggestionem, in cornu, per apertam persecutionem.

¶ De quarto (scilicet quòd tonitruum loquutum est) scriptum est in Apocalypsi: Clamauit (scilicet angelus) voce magna, quemadmodum quum leo rugit, Et quum clamasset, loquuta sunt septem tonitrua voces suas. Clamor magnæ vocis quasi rugitus leonis, est illa vox Domini, cuius virtute omnes qui in monumentis sunt resurgent, de qua per Apostolum dicitur: Dominus Iesus in iussu, & in voce archangeli, & in tuba dei descendet de cælo, & mortui qui in Christo sunt, resurgent primi. Vndè etiam in Evangelio dicitur: Media nocte clamor factus est. Septem tonitrua, septem sunt descriptiones in sententia metuendi iudicis comprehensæ. Primum tonitruum est: Discedite à me maledicti in ignem æternū, qui paratus est diabolo & angelis eius. Secundum tonitruum est: Esuriui, & non dedistis mihi manducare. Tertium: Sitiui, & non dedistis mihi potum. Quartum: Hospes eram, & nō collegistis me. Quintum: Nudus fui, & nō operuistis me. Sextum: Infirmus fui, & non visitastis me. Septimum: In carcere eram, & non venistis ad me.

¶ Quid hæc septem tonitrua loquantur, beatus Ioannes voce ad se de cælo facta scribere prohibetur. Nam adeò graua & importabilia sunt quæ loquuntur, quòd intellecta capi non possunt. Vndè scriptum est: Quum vix paruum stillam sermonum eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri? Parua stilla sermonis eius fuit, quum dixit querentibus se cōprehendere iudæis: Egosum. Quam tamen stillam ferre non sustinentes, ceci-

Q
Tonitrua
loquuntur
Apoca. 1.

1. Thes. 4.

Matt. 13

Iob. 20.

Ioan. 13.

derunt in terram. Quis ipsius sustinere iram poterit, cuius mansueti verbi pondus non potuit tolerari?

DOMINICA DECIMA SEPTIMA POST
PENTECOSTEN.

¶ *Um introisset Iesus in domum cuiusdam principis Pharisæorum sabbato manducare panem, & ipsi obseruabant eum.*

Lucæ decimo quarto.

¶ In hac lectione tria sunt consideranda. Primum est, benigna Christi ad corporale cibum accessio.

¶ Secundum, hydropici languentis virtuosa sanatio, ibi: Ipse verò.

¶ Tertium, ad virtutem humilitatis utilis informatio, ibi: Dicebant autem.

¶ Circa primum tria sunt consideranda. Primum est, ipsa domini corporalis refectio. Secundum, insidiantium domino maligna obseruatio. Tertium, manifesta, & rationabilis inuidorum confutatio. Secundum, ibi: Et ipsi obseruabant eum. Tertium, ibi: Et respondens.

A *cur Christus adibat consuiuia.*
¶ Circa primum, mirari est mansuetudinem Domini, qui etiam consortia & conuiuia peccatorum non est aspernatus. Non tamen magis attendendum est, quòd ad conuiuium accessit, quàm quid illic aut egerit, aut docuerit. Adibat enim carnalia hominum conuiuia non tam ut ministrantium epulis vesceretur, quàm ut ipse (qui panis est de cælo descendens) auditoribus suis interni conuiuij dapes erogaret.

¶ Agebat etiam clementissimo pietatis affectu, ut familia quæ dominorum suorum seruitiis semper occupata liberè ad illum quocunque esset loco venire nequibat, ipso ad habitacula dominorum dignanter adueniente, & illius præsentia communiter frui, & refici doctrinis, & miraculis posset ad fidem conuerti.

¶ Simul etiam euangelicæ gratiæ futuris prædicatoribus,

bus exemplum præferebat, quatenus dei verbum & dominis & subditis, & liberis & seruis, omnibusque absque personarum acceptione, communiter impartirent, & ab iis quibus verbum vitæ nunciant, humanitatis obsequia exhiberi sibi digno commercio non refugerent, vt quibus seminant spiritualia, eorum etiam carnalia merant.

¶ Manducabat autem interdum dominus cum peccatoribus, vt eos ad pœnitentiam conuerteret. Interdum cum familiaribus & piis, vt illis & consolationem sua præsentia impenderet, & in eis auget pietatis affectû, vt quum in Bethania cum sororibus sanctis Martha & Maria, & eorum rediuuo fratre Lazaro familiariter amabilis & admirandus conuiuia manducabat. *Cum quibus dominus manducabat.* Ioan. 12.

¶ Quinimò vbicumque ad conuiuium inuitatus accessit, munificentia suæ donis exhibita sibi conuiuia magnificè cõpensauit. Inuitatus enim (vt iam dictum est) ad nuptiale conuiuium, vinum ex aqua dedit. Qui etiam vt liberalitatem donationis facto monstraret, hydrias ipsas impleri iussit aqua vsque ad summum, vt non diminutè semiplenas vino hydrias dedisse videretur. *Vt conuiuia christi cõpensauit.*

¶ Porrò in conuiuio Simonis pharisæi lachrymantem ad pedes suos peccatricem à peccatis clementer absoluit, & hospitem ipsum salutaris doctrinæ verbis instruxit. *Luca. 7.*

¶ Sed & in domo Zachari conuiuia gratissimus hospite publicanum conuertit, & salutem illi domui factam annunciauit, nempe quòd ipse habitator per ipsum factus esset filius Abrahamæ. *Luca. 19.*

¶ Porrò, piis illis sororibus hospitij pariter & cibi vicem reddidit, quâdo earum germanum iam dies quatuor in monumento habentem, ab inferis reuocauit ad vitam. *Ioan. 11.*

¶ Rursus in conuiuio sibi à B. Matthæo (tunc publicano) exhibito, ipsum ad apostolatus dignitatem prouexit. *Mat. 9.*

¶ Denique ad conuiuium huius principis Pharisæorum sabbato manducare panem inuitatus, & hydropicum sanitati restituit, & conuiuas saluari doctrina refecit.

¶ Nullam sanè in hoc mundo domum propriam dei filius

*Vt nullā
domū chri
stī habuit
Mat. 8.*

sibi vendicabat. Vnde & cuidam quæstus causa ipsum sequi volenti & dicenti: Magister, sequar te, quocumque ieris respondit: Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Itaque vt etiam se inuitantibus benefaciendi occasionem præberet, inuitatus venire, pro sua clementia nō dedignabatur.

*Talia cō
uiuia esse
licita.*

¶ Quauis autem (vt dicit Cyrillus) malitiam agnosceret pharisæorum, tamen vt presentibus per verba sua & miracula proficeret, eorum dignabatur esse conuiuia: simul vt doceret hominum inter se illicita non esse conuiuia, quādo scilicet honestæ amicitia gratia ad ea conuenitur, nullius absentis vita morderetur, nullius simplicitas irrisione cōtēnitur, à verbis impudicis lingua coercetur quādo non plus quā debeat corpori indulgetur.

2. cor. 8.

¶ Porro conuiuium istud, & si ex parte eorum qui Christo insidiabatur, reprehensibile fuerit, attamen ex parte domini saluatoris cui impendebatur, piū erat atque laudabile, qui propter nos egenus factus erat, vt illius inopia diuites essemus. Pium est enim pauperes ad mensam propter deum accersere, iuxta quod huius prandij exhibitorē Christus docuit, dicens: Quū facis prandium aut cœnam noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites, ne fortē te & ipsi reuident, & fiat tibi retributio: sed quū facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos, & beatus eris, quia non habēt retribuere tibi, retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum. Erat autem sabbatum, qui dies a pud Iudæos celebris erat, sicut est dies dominicus apud christianos, quo die ab omni opere vacantes meditationibus & conuiuuis indulgebant.

*Vt christo
pharisei
insidiātur*

¶ Cū secundum, quod est, insidiantium christo maligna obseruatio, subiunctum est: Et ipsi obseruabant eum. Hoc est, callidē & vigilanter ipsius reprehensionem intendebant vt si curaret languidum, quasi contemptorem legis & sabbati violatorem damnarent: si non curaret, aut impietatis eum aut impotentia calumniarentur.

¶ Sicut enim boni dominum sequebantur, vt vel doctrinam ipsius audirent, vel ipsius conspecta prædicarent miracula,

la, si
do p
uer
facc
& a
tur
ami
tial
¶ E
verb
mira
pasc
duca
Qui
sequ
scrip
mor
min
¶ Sa
do a
laud
De b
vt in
mix
¶ Co
pecc
iam
custo
pecc
publ
¶ Ips
lios
serua
vtiqu
publ
scien
que t
¶ Et i
Scara

Ja, sic aderāt ei scribæ & pharisæi insidiantes, vt si quomodo possent, calumniarentur. Obseruabant igitur eum si reuerentiam legis contemneret, & aliquid prohibitorum facere in die sabbati, vt dicere possent calumniantes, sicut & alio loco dicebant: Non est hic homo à deo, qui sabbatum non custodit. Inuitauerant quidam dominum tanquã amici, sed vitæ ipsius insidiabantur tanquam hostes & exitiales inimici.

*Cyri.**Ioan. 9.*

¶ Ecce vt Christus habuit in factis suis obseruatores, in verbis contradictores, in tormentis illusores. Sed attende miram Pharisæorum malitiam, qui ex vna parte Christum pascebant, ex alia sibi insidias disponebant: cum ipso manducabant, & nihilominus eum ipsi mordere cupiebant. Quid enim aliud est inuidiosis reprehensionibus alium persequi, quàm ipsius vitam mordere, ipsum distractione discerpere & comedere? Vnde Apostolus: Si inuicem, inquit, morderis & comeditis, videte ne ab inuicem consumamini.

*Christum
qui pasce-
bant mor-
debant.**Gala. 5.*

¶ Sanè Pharisæi aliquando Christum mordebant, aliquando autem comedebant. Mordebant quidem, dum in aliquo laudabant, & in aliquo blasphemabant, vt quum dicebant De bono opere nõ lapidamus te, sed de blasphemia. Ecce vt in eo opera bona prædicabant, & simul ipsum blasphemiz insimulabant.

Ioan. 3.

¶ Comedebant autem dominum, quando eũ ex toto quasi peccatorem damnabant. Verbi gratia, quũ dicebant, quod iam dictum est: Non est hic homo à deo, qui sabbatum nõ custodit. Et iterum: Nos scimus, inquiunt, quia hic homo peccator est. Et iterum: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus.

*Ioan. 9.**Ibidem.**Mat. 11.*

¶ Ipsi, inquit, obseruabant eum. Proprium est inuidorum alios insidiosè obseruare, sicut per Psalmistam dicitur, Obseruat peccator iustum, & querit mortificare eũ. Obseruat vtique, vt ipsius bona distractione contamine, mala autè publice & diuulget. Malis enim aliorum hilarescit & pascitur, bonis contabescit & cruciatur. Et vt ait quidam: Vix que tenet lachrimas, quia nil lachrymabile cernit.

*Mors inui-
dorum.*

¶ Et iterum: Risus omnis abest, nisi quem fecere dolores: Scarabei nutriuntur stercorebus, inuidi aliorum infortu-

niis

niis pascuntur. Sed iam vide in quo isti obseruatores Christo domino insidiantur. Sequitur enim:

D Et ecce homo hydropicus erat ante illum.

¶ Creditur dolo Phariseorū factum, vt esset illic hydropicus iste, & explorare volebant nun languidum eo die curaret, necne. Et si quidem curaret, dicturi erāt tam legis quā sabbati violatorem. Quodd si eum curare noller, vel de impotentia (vt dictum est) vel de inclementia ipsum criminarentur. Ecce, inquit, homo hydropicus erat ante illum.

*Hydropicus.
Beda.*

¶ Hydropisis, morbus ab aquoso humore vocabulum trahit. Græcè enim hydor, aqua vocatur. Est autem humor subcutaneus de vitio vesicæ natus, cum inflatione turgente & anhelitu fœtido. Propriumq; est hydropici, quanto magis abundat humore nociuo, tantò ampliùs sitire.

¶ Erat, inquit ante illum. Non petebat verbo sanitatem, cuius languor manifestus remedium efflagitabat. Vel certè secundum Cyrillum, metu Phariseorum propter sabbatū remedia non postulabat, sed solū astabat, vt ex aspectu miseris eius sanaret eum. Sed iam attende quemadmodum & quā rationabiliter dominus confutauerit insidiantes. Sequitur enim:

Et respondens Iesus, dixit ad legisperitos, & phariseos? Si licet sabbato curare? At illi tacuerunt.

E ¶ Hic ponitur tertium superioris distinctiūculæ membrum quod erat insidiantium confutatio. Facile erat ei qui dei virtus & dei sapientia est, harum vulpium malignam astutiam deprehendere, deprehensamq; vitare. Nam frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. Dicit itaque Euangelista: Et respondens Iesus.

Proo. I.

Beda.

Ad cogitationes respondet Christus.

¶ Quum nullius interrogatio præcesserit, quid sibi vult quodd respōdisse legisperitis & Phariseis dicitur? Sed quod dicitur respondisse Iesus, ad hoc respicit quod præmissum est, Et ipsi obseruabant eum. Dominus enim scit cogitationes hominum. Ergo insidiantium respondit cogitationibus quas videbat. Vt autem efficacius eos confuter, & ipsos interrogat, dicens: Si licet sabbato curare? In qua sua interrogatione (vt dicit Theophil.) deridet eos sicut amentes. Deo enim benedicente sabbatum, ipsi prohibent in eo

bona

bona operari. Dies autem quæ bonorum operationem nõ admittit, maledicta est.

¶ At illi tacuerunt. Meritò interrogati tacent, qui contra se dictum quicquid dixerint, vident. Nam si licet sabbato curare, quare saluatorem aut cures obseruant? si non licet, quare ipsi sabbato pecora curant? Hic enim fuit mos Phariseorum, vt vel turpiter silerent, vt hic: vel Christi verba impie irriderent, sicut hic Euangelista in sequentibus dicit: Audiebant hæc omnia Pharisei qui erant auari, & deridebant eum: vel certè verba domini iniquè & prauè interpretabantur, prout apud Ioannem patet. Christo enim perhibente testimonium veritati & dicente: Antè quàm Abraham fieret, ego sum, & illud: Ego & pater vnum sumus, currebant ad lapides. Similiter & illud quod dixit de templo sui corporis per eos more soluendo, & in triduo suscitando, ad blasphemie calumniam detorquebant.

Beda.
Pharisei
interrogati cur tacent.
Luca. 10.

Iob. 3.

Ioan. 2.

¶ Itaque dominus neglectis insidiis Iudæorum, noluit misericordie suæ magnum & præclarum opus intermittere, quin & hunc sicut & alios complurimos languidos diuinitatis suæ potentia curarer, vt in sequentibus patebit.

Circa secundum principale dicitur:

Ipse verò apprehensum sanauit eum, ac dimisit. P

¶ Vbi describitur hydropici languentis virtuosa curatio. Vbi etiam tam opere quàm ratione ostendit, quòd sabbato curare liceret.

¶ Itaque dominus languidi huius desiderium noscens, que rit ab eo si vellet sanus fieri, sed nec ab ipso hydropico vel alio quouis rogatus, sed ex sola sua misericordia vltrone ipsum mox sanauit. Ipse, inquit, apprehensum, manu videlicet suæ diuinæ virtutis, sanauit eum suæ sacratissimæ carnis tactu ac dimisit, in signum perfectæ sanitatis, vt qui antè morbo grauabatur, iam liber factus & expeditus, quòd vellet abiret.

Sanatum
dimisit.

Matt. 10.

4. Reg. 5.

¶ Et bene dicit, sanauit eum & dimisit, quia nihil vel mercedis vel seruitutis ab eo exegit, operis sui exemplo doctrinam confirmans qua futuris in ecclesia mysteriorum suorum dispensatoribus ait: Gratis accepistis, gratis date, fecerat itidem longè antè à deo inspiratus Hælisæus propheta quum Naamam Syrum à lepra mundatum nulla mercede ab

Theoph. eo recepta etiam quum offerretur, & ipse liberum abire p
Quorum misit. Porro in opere curationis huius hydropici non hoc
scandalū prospexit dominus ne scandalizaret Phariseos, sed vt re-
contemne mediis beneficiat egenti. Docet enim nos quum magna
dum. resultat utilitas, non curare si stulti scandalizentur.

Beda. ¶ Prouida verò dispensatione dominus ante legisperitos
 & Phariseos hydropicum curat, & mox contra auaritiam
 disputat, vt videlicet per huius corporis ægritudinem in il-
 lis exprimeretur ægritudo cordis. Denique post multa dis-
 putationis huius hortamenta, subiunctum est. Audiebant
 autem hæc omnia Pharisei qui erant auari, & deridebant
 eum. Hydropicus quippe quo amplius biberit, amplius sitit.
 Et omnis avarus quasi ex potu sitim multiplicat, qui
 quum ea quæ appetit adeptus fuerit, ad appetenda alia am-
 pliùs anhelat.

C ¶ Moraliter ergo per hunc hydropicum non incongruè tri-
 plex genus hominum designatur, videlicet, auari, luxurio-
 si, superbi.

Auarus ¶ Auarus hydropico similis est. Nam (vt iam dictum est) si-
hydropic cur hydropicus quo amplius corrupto humore distenditur
Eccle. 5. eò sitit exitialiùs, ita & de auaro scriptum est: Auarus non
 implebitur pecunia. Nam quomodo expleri pecunia cupi-
 ditas sua posset, qui quò plus pecuniarum corraserit, has
 eò sitit immoderatiùs, vt Christi verbum in eo verificetur
 quo ait: Qui biberit ex aqua hac, sitiet iterum.

Ioan. 4.

Tantalus ¶ Hæc est illa apud inferos secundum poetas Tantalus fa-
rabijsa mes sitis que rabiosa, cui & poma ante ora nascuntur, & a-
fames. que vsque ad labra, quumque aliquid horum voraci auidi-
 tate captare conatur, inapprehensibiliter euanescit. Et li-
 cet per multa iam secula concupitis miser frustratus fue-
 rit atque deceptus. Semper tamen poma fugientia dentibus
 & vanescentes aquas labiis insectatur. Vnde quidam:

Flora.

Tantalus à labris sitiens fugientia captat
 Flumina, quid rides? mutato nomine de te
 Fabula narratur.

August.

¶ Potest equidem pecunia arcam replere, non mētem, cui
 solus deus sufficit. Vnde ait vir sanctus: Fecisti nos domine
 ad te, & inquietum est cor nostrum donec requiescat in te.
 Quis enim illius sitim explere possit, cui sitis ex potu
 crescit

crefcit? Quàmque experientia longa didicerit fe quam-
tumlibet multis tam accumulatis non poffe diuitiis fatu-
rari, quàm magis vaniffimam fpem fuam haftenus femper
fuiſſe deluſam, nec tamen auaritiæ ſtudia intermittit: quid
hunc aliud quàm rabiem quandam pati dixeris? Itaque (vt
ait Hierony.) auaro deef tam quod habet, quàm quod non
habet. Nō enim acquiſita reputat, ſed acquirenda. Et quē-
admodum ignis appoſitione lignorum ampliùs accendi-
tur, ſic & iſte, quò pluribus pecuniis ſuæ mentis fornax in-
cenſa fuerit, eò maiora quibus ampliùs ardeat diuitiarum
fomenta depoſcit, nullum vnquam inſanę cupiditatis mo-
dum habiturus, donec per mortem inexplebilis auaritiæ
ſuæ ſaccus crepuerit, & effuſa rapaci atque impia anima,
ad irrequieta gehennæ incendia & inopiam ſempiternam
deſcendat.

¶ Quidni tãdem crepet, qui tot diuitiis diſtensus, turgidus
inflat? Ecce verè hydropicus, nempe ſtibūdus perpetuò,
& inflatus.

¶ Hoc modo præ ceteris omnibus ſitit, ardet, furit, & diſtē-
ditur (non quidem ſuis pecuniis, ſed alienis) uſurarius, nec
ceſſabit donec & ipſe crepet medius. Et quomodo Iudas
ſuſpenſus crepuit medius, & viſceribus effuſis vacuo ven-
tre pependit: ſic & iſte ſuis illaqueatus ſtudiis, in crepitu
mortis amiſſis omnibus, inanis & vacuus remanebit, nec
priùs auaritiã quàm animã ponet. Vndè ſcriptũ eſt: Diuitias
quas deuorauit euomet, & de vêtre illi° extrahet eas De°.

Arguit hunc è mundi ſapientibus quidam, dicens:

Sed quò diuitias hæc per tormenta coactas?

Quum furor haud dubius, quum ſit manifeſta phreneſis,

Vt locuples moriaris egenti viuere fato.

Intereà pleno quum turget iacculus ore,

Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit:

Et minus hanc optat qui non habet.

¶ Si homo gentilis ſuggillauit auaritiã, quãdò magis hæc
abdicare debet Chriſtianus? Quiſquis enim molē auri ar-
gentique atque terrenæ ſubſtantię alis animæ ſuæ habet
alligatã, ad cælorum regna euolare non poteſt.

¶ Secundò, per hunc hydropicum ſignificari poteſt homo
luxurioſus, quòd & ipſe indefinenter ſiriat carnis ſuæ vo-
lupta-

*Mira a-
uari inſa-
nia.*

Simile.

*sola mors
auaritiæ
ſuus.*

*uſurari°
vt ſuſpen-
ſus crepet
medius.*

i uenialis

*Luxuriosus hydro-
picus.
Super o-
see. lib. 1.* luptates. Luxuria enim (vt dicit Hiero.) insatiabilis est vo-
luptas: & quantò magis capitur, tantò magis vtentibus se,
sitim creat. Vires in fornicatione deficiunt, & fornicandi
desyderium non quiescit. Et sicut vinum & ebrietas eum
qui biberit mentis suæ imporem facit, ita fornicatio atque
luxuria peruertit sensum, animùmque debilitat, & de ra-
tionali homine brutum efficit animal.

*Hydropi-
cus anhe-
litu sæ-
tens.* ¶ Rursus per hydropicum homo luxuriæ deditus signatur,
quòd sicut illius scæter anhelitus, ita & istius scæter per
immunditiam tam verba quàm facta, imò & ipsius opinio.
Nec mirum, quum intrinsecus sit ipse corruptus. Ex abun-
dantia autè cordis & os loquitur, & manus & cætera mem-
bra operantur. Vsq; eadè scætebant Deo spurcissimè libi-
dines Sodomorum, quòd hos tandem subuertit in momè-
to. Proinde, quid sunt aliud huiuscemodi homines, quàm
cadauera scætida & corrupta? De quibus id quod per Esaiã
dicitur, accipi potest: De cadaveribus eorum ascendit
scætor.

Matt. 12.
Esa. 34. ¶ Ad hæc cadauera spiritus immūdi (vtique corui inferna-
les) volitant, eisq; insident, & in his pascuntur. Et quemad-
modum cadauera vitantur à columba, ita spiritus sanctus lu-
xuriæ vitio cõtaminatos fugit, dicente Domino: Non per-
manebit spiritus meus in homine, quia caro est. Et alibi
scriptum est: In maleuolam animam non introibit spiritus
sapientiæ, nec habitabit in corpore subdito peccatis.

*cadaveri
corui insti-
dent, colū-
ba fugit.
Gene. 6.
Sapien. 1.* ¶ Et quemadmodum coruus diluuij tempore natatibus in-
sidēs cadaueribus ad arcam minimè rediit, ita nec isti per
veram à peccatis resipiscentiam (quandiu voluptates sup-
petunt) ad Deum conuertuntur. Vndè per Osee propheta
dicitur: Non dabunt cogitationes suas vt reuertatur ad do-
minum, quoniam spiritus fornicationis est in medio eorum.
Si enim possent hïc semper viuere, semper & sine fine suis
vellent libidinibus vacare.

Osee. 11.
Grego. ¶ Quomodo enim ad Deum redirent, qui Deum ode-
runt? Luxuria enim inter cætera in homine vitia generat
odium Dei. Quo scelere quid horridius: quid hominem à
Deo magis reddit alienum? Pessima sanè parens, quæ tam
exitialem scætum producit. Quis iam tam pestiferæ pro-
lis non defugiat matrem? Dicebat quidam sapiens: Si sci-

*E luxu-
ria odiū
Dei.*
Seneca. rem

re deos ignoscituros, & homines ignoraturos, adhuc peccare nollem propter peccati turpitudinem.

¶ Tertio, per hydropicum etiam superbus significatur, eò quòd & ipse hydropici in morem inflatus sit & distentus, non quidem humore aqueo, sed vèto vapitatis. Quis enim nesciat superbos quasi vento distentos? Et vtique in malū suum, & in cruciatus & cordis angustias magnas.

Ait quid quidam:

Desine grande loqui, frangit Deus omne superbum:

Alta cadunt, inflata crepant, tumefacta premuntur.

¶ Et sicut acerbo dolore cruciantur, qui ventos visceribus gerunt inclusos (vt in iis patet qui colica passione laborant) ita proculdubio superbi, qui vanitate sua quasi ventotument, & ipsi mente irrequietissimi sunt. Obsident enim eorum animos ira & indignatio, tribulatio & angustia, illo attestante qui ait: Inter superbos semper iurgia sunt. Horū tumor omnis in morte cadit. Siquidem mortis aculeo puncti, omnem vnà cum anima superbiæ ventum efflant.

Roma. 2.

Prov. 13.

Vndè ait quidam:

Vidi ergo vesicam modico turgescere flatu,

Quæ pisis sonuit quatuor impositis.

Hanc puer vnus acu pupugit, displosa repente

Velis & absque sono flaccida detumuit.

¶ Aiunt qui mortis aculeo puncti, à superbiæ tumore vel serò detumuerunt: Quid nobis profuit superbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Ea omnia fuisse vana, verè sed serò confitentur, quum mox subiungunt: Transierunt omnia velut vmbra. Sed quid magis vanū, quàm vmbra quæ nihil est. Fœlices si hoc antè voluissent intelligere, quod postmodum in perpetuum frustra deplangunt.

Sapient. 2.

¶ Sed iam ad literam sacræ lectionis est redeundū. Vbi cõsequenter declarat dominus quod licet sabbato curare. Quum enim iam antè noluissent quicquam respondere Pharisei, ipse nunc quæstionem proponit.

Et respõdens ad illos dixit: Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die sabbati?

¶ Sic obseruatores suos Phariseos conuincit, vt eodem etiam

etiam auaritiæ condemnet: Si vos, inquit, in sabbato bo-
uem, aut asinum, aut aliud quodlibet animal in puteū de-
cidens eripere festinatis, non animali sed auaritiæ vestrae
cōsulentes, quantò magis hominem (qui multò melior est
pecore) ego liberare debeo?

Beda.

*Congrua
asimila-
tio.*

Luc. 13.

¶ Conuenienter autem hydropicum animali quod in pu-
teum decidit comparauit, humore enim laborat. Sicut & il-
lam mulierem quam decem & octo annis alligatam dixe-
rat, & ab eadem alligatione soluebat, comparauit iumeto
quod soluitur ut ad aquam ducatur. Itaque competente ex-
emplo quæstionem soluit, ostendens eos soluere sabbatū
in opere cupiditatis, qui id eum violare arguunt in opere
charitatis. Vndè subditur:

Et non poterant ad hæc respondere illi.

K ¶ Splendidissima nanque luce veritatis omnes suæ falsi-
tatis tenebras videbant euanescere. Nec mirum cuiquam
videri debet, si æterna Dei sapientia illorum vicit stolidi-
tatem & ignaram prudentiam. Quando etiam in Stephano
non potuerunt contradicere sapientiæ & spiritui qui lo-
quebatur.

Act. 7.

¶ Errabant itaque inuidia cæci, qui Deum & sabbati Do-
minum (quem cognoscere poterant si voluissent) de ope-
re non humano sed diuino, de opere tantæ pietatis argue-
re præsumebant. Vndè & apud Ioannem scriptum est. Pro-
pterea persequerentur Iudæi Iesum, quia hoc faciebat in
sabbato. Sanauerat enim in sabbato languidum. Iesus au-
tem respondit eis:

¶ Pater meus vsque modò operatur, & ego operor. Breuis
sententiæ, qua & persecutores suos in ius vocabat. Audite
Iudæi, alioqui audiant cælum & terra. Dicitis hunc homi-
nem à Deo non esse, quia sabbatum non custodit, quam
ob rem & iterficere quæritis, ad eò cæci, ad eò rationis in-
expertes, ut huiusmodi opus, opus salutis & requiei, manife-
stum, opus solius diuinæ virtutis, pro transgressione sabbati
reputatis. Ipse autem suo iure, & secundum suos nata-
les, se defendit, dicens: Pater meus vsque modò operatur,
& ego operor.

¶ Negare non potestis quin pater eius cælestis vsque
modò etiam in sabbatis vestris operatur, oriri faciens
solem

solem suum super bonos & malos, & pluens super iustos & iniustos.

¶ Nónne cunctis diebus, nullis festiuitatibus exceptis, oc-
cidit & viuere facit, percutit & sanat, & quacunq; die ap-
prehenderit hominem dignum morte, quacunq; die pec-
cator in manus eius inciderit, non est sabbatum quod illú
possit de manu eius eruere. *vt de^o in sabbato operatur.*

¶ Sed nec à substituendis animalium foetibus, vel nutrien-
dis terræ fructibus non magis sabbato quiescit quàm pri-
ma sabbati vel secunda. Sed nec ociosus sedet in sabbato
cœlestis pater, dum vos crudele homicidium contra eius
filium pertractatis in sabbato, vt non vos de libro suo de-
leat, imò peccatum vestrum stilo ferreo in vngue adaman-
tino scribat forti opere, & profunda scriptura, quã in sem-
piternum nemo deleat? *Iudæorú calumnia in ipsos retorta.*

¶ Palàm est ergo, inquit, quia pater meus cœlestis, vsque
modò operatur, & q; non ita requieuerit die septimo ab o-
mni opere, vt cuncta quæ creauit, desinat magis sabbato
quàm alia die gubernare. Et ego, inquit, operor. Quid e-
nim? Nónne & vos tandem odio filij sui, patrem quoque
condemnabitis & persequemini, quia non vacat ab operi-
bus vitæ vestræ necessariis, vel à gubernatione totius mun-
di in die sabbati? Et quum filius non sit minus liber quàm
pater, quum sit eiusdem naturæ Deus cum patre, eiusdem-
que substantiæ, cur non etiam sabbati dominus, sit ipse fi-
lius hominis? Igitur & ego, inquit, operor in sabbato, quo-
niã nec minus liber, nec minus sum legitimus patre meo. *Mat. 12*

¶ His omnibus non obstantibus, adhuc Dei filium obser-
uatis si languidum audeat curare in sabbato, parati mox di-
cere si curauerit: Non est hic homo à Deo, qui sabbatum
non custodit. O serui peccati, ambulantes in equis super-
bia, liberósq; pedites, imò dominum omnis libertatis, &
vnicum liberatorem eorum qui seruituti vitiosæ sunt ad-
stricti, ore mendaci iudicantes, facitote vos in prima vel
secunda sabbati opus huic simile. Sed nec vos nec quisquã
vestri similis seruus peccati, hoc facere potestis. *ioan. 9. iudæis insultat.*

¶ Igitur hydropicum solo nutu sanare seruire opus non
est. Porrò lex scripta de sabbato, non qualecunq; opus,
sed opus, inquit, seruire non facietis in eo. Quid igitur ser-
dd ui pec-

ui peccati iudicare audetis opus libertatis? Superiora ab inferioribus iudicari fas non est. Nō enim opus Dei æquē vt opus seruale dierum vel hominum lege constringitur.

*opus tri-
plex.*

¶ Omne nanque opus trifariam diuiditur. Est enim opus Dei, cuius fructus, vita æterna. Est & opus peccati, cuius finis, mors. Et est opus mercenarij, cui⁹ retributio quotidianum stipendium est. Opus peccati & opus mercenarij rectē vtrunque seruale opus dicitur. Opus mercenarij, die sacro (quale tunc erat sabbatū, nunc autem prima sabbati, propter domini resurrectionem) non licet fieri. Opus autem peccati, nunquam debet fieri.

¶ Porro, opus huic contrarium, i. opus Dei, nullo vnquā die debet omitti. Scriptū est enim: Beati qui custodiunt iudicium & faciunt iustitiam in omni tempore. Quōd autem ab opere mercenarij cessandum erat statutis diebus, non magis propter aliquod magnum sacramentum, quā propter serui vel ancillæ refrigerium fuit, dicēte domino per

Exod. 23

Moysen: Sex diebus operaberis, septimo die cessabis, vt requiescat bos & asinus tuus, vt refrigeretur fili⁹ ancillæ tuæ & aduena. Quūque ab hoc opere cessatur, ab opere Dei vacare nullatenus conceditur: quia videlicet nec sabbato (si ritē perspicias) ab opere suo vacauit Deus. Sic enim scriptum est: Compleuitque Deus die septimo opus suū quod fecerat. Quid est autem Dei filio hominem ad mortē languentem curare, nisi opus quodammodo imperfectū cōplere, vel restaurare caducum?

Gene. 2.

*M
cur sab-
batum in
dominicā
diem trās-
latum.*

¶ Quōd autem ocium sabbati in veneratiōem dominicæ diei est translatum, plures ob causas factum est, quarum tamen omnium præcipua, est ipsa domini resurrectio: siquidem prima sabbati (quam dominicā diem dicimus) à mortuis dominus resurrexit.

*Leo papa
ser. 23.*

¶ Item propter gentilis erroris abolitionem, qui eundem diem solū habebant sacrum. Quin & tantis diuinarum dispensationum mysteriis dominica dies est consecrata, vt quicquid in signa à domino est constitutum in terris, in huius diei dignitate sit gestum.

*Dom. dies
quā mul-
tipliciter
in signis.*

¶ Est enim prima dies, in qua mundi cœpit exordium, in qua creati sunt angeli, pariter & beatificati, & lucifer cum angelis suis reprobis è cœlo deiectus est. Sed & cœlū empyreum

pyreum, & quatuor elementorū materia quam yle vocant, & tempus ipsum hoc die auctore Deo esse cōpetunt. Ipso etiam die, id est prima post sabbatum, filij Israel egressi sunt de Aegypto. Item, secundum Orosium, eodē die præcepta decalogi in monte Syna à Deo Moyfi data sunt. Et secundum Origenem, manna hoc die primū descendit super terram. hoc die Christus dominus noster de virgine natus est, & circumcisus. Hoc die Christus veteris testamēti sanctos eduxit ab inferis. Sed & spiritus sanctus hunc diem suo consecrauit aduentu.

¶ Propter hæc omnia sacra dies dominica pia obseruatio- *Quā hndi*
ne cunctis fidelibus est veneranda. Sed nunc (quod dolen- *gnē sacra*
ter referimus) vbi Iudæi suum inutile sabbatum strictissi- *dies viola*
mē seruantes, mero ocio illud terūt, plerique Christiano- *tur.*

rum sacros obseruandōsque dies, diuinōque cultui dedica-
tos, peccatis & diabolo dedicasse videntur. Quum enim
ceteris hebdomada diebus victum labore quærentes ab-
stinnerint à crapula & ebrietate, à cubilibus & impudici-
tiis, à rixis, à contentionibus, ab homicidiis, in his & simi-
libus peragendis sacris diebus abutuntur, vt meritò verē-
dum sit, ne & nobis à domino dicatur: Solēnitates vestras *Esa. 1.*
odiuit anima mea. Vestras inquit, non meas. Sed & illud:
Viderunt eam (id est, gentem Christianam) hostes (id est, *Thren. 1.*
dæmones) & deriserunt sabbata eius. *Pœna tri*

¶ Porro triplex pœna factorum dierum contemptoribus *plex dies*
diuinitus infligitur. Prima est temporalis. Puniuntur enim *sacros te-*
ægroracionibus corporū, frustratione laborum, destruccio- *meranti-*
ne villarum, dicente domino per Prophetam: Quia sabbata *bns.*
ta mea violauerunt vehementer, dixi ego vt effunderem *Ezec. 20.*
furorem meum in eos, & consumerem eos.

¶ Secundò, puniuntur pœna spiritali, in eo. scilicet quòd Deo iu-
stè permittente & diabolo instigante diebus sacris magis
quàm aliis diebus in peccata grauia, vt sunt homicidia &
offensiones Dei & hominum, præcipitantur.

¶ Tertia quæ eos manet pœna si non egerint pœniten-
tiam, est pœna æterna, in qua nunquam illis requies da-
bitur, quia sabbatum, id est requiem domini, contempse-
runt dominū audire recusantes, qui dicit: Quiescite age-
re peruersè. Similes sunt illi, qui sabbato ligna colligens,
dd ij Domi.

Domino præcipiente lapidibus obruitur. Et quidem ij qui dies sacros peccando violant, quid aliud faciunt, quàm qui propriis quibus cremandi sunt incendiis, fomenta conquirunt? Quæ enim sunt alia quibus gehenna ignis nutritur fomenta, quàm opera mala? Sed de his iam satis.

HOMILIA ALTERA.

Dicebat autem & ad inuitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos. *Luc. 14.*

¶ In hæc Euangelicæ lectionis parte traditur à Salvatore ad humilitatis virtutem utilis informatio. Vbi primò appetètia loci superioris arceatur. Secundò, locus nouissimus eligi præcipitur, ibi: Sed quum vocatus fueris. Tertiò, vtriusque horum ratio assignatur, ibi: Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur.

- ¶ Circa primum aduerte, quemadmodum ea quæ hîc à Salvatore dicuntur, connectantur ad superiora. Nam quum cerneret dominus legisperitos & Phariseos ad propositam quaestionem respondere non posse, nec tamen à malitia & inuidia cessare, ad eorum qui inuitati erant exhortationem sermonem conuertit. Attendebat enim eos improbo studio primos accubitus affectare. Nec tamen illos tantùm, sed & nos quid vitare debeamus instruxit. Ad indebitos enim honores proflire, indicat temerarium esse & vituperio dignum. Ait ergo:

Quum inuitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco.

Beda.

¶ Hæc admonitio Saluatoris ad literam intellecta, salutiferum cunctis præbet documentum, humilitatis virtutem præcipuè cõmendans. Et quidem aperta est hæc admonitio Saluatoris, docens humilitatem non solum apud Deum, sed etiam apud homines esse laudabilem. Sed quoniam & hanc Euangelista non frustra parabolam vocat, breuiter intuentum est quid etiam mysticè signet.

¶ Nuptias appellari Christi & Ecclesiæ coniunctionem multis scripturæ patet testimoniis. E quibus vnum est: Nunquid possunt filij nuptiarum quandiu sponsus cum illis

illis est ieiunare? Item aliud: Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo, & misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias. Tunc enim Deus pater fecit nuptias suo vnigenito filio, quando diuinam naturam humanæ sociavit in vno supposito, & Deum ante secula fieri voluit hominem in fine seculorum.

*Christi &
Ecclesiæ
nuptiæ
Mat. 2.
Matt. 25.
Gregori^o
Ho. 38.
Ioan. 3.*

¶ Itaque in incarnatione verbi per quod facta sunt omnia matrimonium quoddam per inuisibilem diuinæ & humanæ naturæ coniunctionem est. Quod etiam Ioannes testimonio suo confirmat, dicens: Qui habet sponsam, sponsus est. Manifestum est autem hoc ipsum de Christo & Ecclesia dixisse. Nec aliunde quàm ex hoc matrimonio nasci possunt hæredes regni, dicente ipsemet sponso: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum dei.

Ioan. 3.

¶ Huius cœlestis sponsi thalamus, vterus sacrosanctæ & intactæ virginis fuit, vbi suam diuinitatem nostræ humanitati dignanter in vnitæ personæ copulauit, vt dictum est. Ad has nuptias inuitati sunt quicumque titulo Christianismi sunt insigniti. Has ergo nuptias quisquis inuitatus adierit, id est, ecclesiæ membris se fidei gratia coniunxerit, nõ discumbat in primo loco, hoc est, non se de meritis gloriando quasi cæteris sublimior extollat. Studeat autem iuxta alterius loci parabolam veste nuptiali vestitus, hoc est, virtutum decore coruscus apparere, sed ipsarum habitum virtutum loco deuotæ humilitatis adornet, id est, vt cæteris omnibus sese sua æstimatione postponens, de semetipso humilia sentiat. Porro causam huiusce monitionis subdit, dicens:

*Inuitati
ad nupti-
as.*

Beda.

Ne fortè honoratior te sit inuitatus ab eo, & veniēs qui te & illum vocauit, dicat tibi: Da huic locū, & tunc incipias cum rubore nouissimum locum tenere.

¶ Hac parabola palàm nos docet Saluator, vt ab ambitione quorumcunque huius seculi fastuum & honorum, & ambitione vel vsurpatione cuiuslibet loci superioris abstinēamus. Nam hac de causa Dominus hæc dixisse videtur, per hoc quod in præcedentibus dicitur, intendens quomodo primos accubitus eligerent. Dominus enim videt

dd iij dens

DOMINICA XVII

Mat. 23

dens pharisæorū & legisperitorum insolentiam, & quàm improbè ad prima sese loca ingerent, tam in synagogis, prout eis apud Matthæum exprobrat, quàm conuiuus, vt hic patet, doctrinam eis necessaria propofuit humilitatis.

Conuiuia
Christi
quali. 2.

¶ Talia enim fuerunt vel prandia domini vel cœnæ, vt magis in vtilitatem animarum, quàm in ventris satietatē proficerent. Et qui iam autē docuerat licitum esse etiam sabato beneficium curationis conferre languentibus, hydro-pico sanato, nunc etiam ipsis Pharisæis tetra & abominabili arrogantia & ambitionis malo laborantibus, humilitatis doctrina salutari mederi nititur.

Isa. 14.

¶ Qui enim cum rubore nouissimum locum tenere tandē cogitur, nequaquam obtinuit quod concupiuit, sed magis ambitu honoris repulsam passus, nil nisi ignominia acquisiuit. Exemplo est vel lucifer ille, qui dixit in semetipso: Super astra Dei exaltabo solium meum. Sedebo in monte testamenti, similis ero altissimo. Qui cum ignominia sempiterna è cœlo lapsus, ad inferna detractus est. Ad hæc, quisquis locum sublimem indignus occupat, nec securus est in ipso nec stabilis: plerūque enim inde eiicitur meliore subrogato, ac si ei diceretur: Da huic locum.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Sed quum vocatus fueris, vade, recumbe in nouissimo loco, vt quum venerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, ascende superius.

Eccle. 3.

¶ Hic nouissimus locus eligi præcipitur. Vbi modestiam ambitioni contrariam nobis commendat, ita vt non modò prohibeat ambire primatum, sed etiam vltima venari doceat. Sed quum vocatus fueris, inquit, videlicet in ecclesiæ sanctæ societatem, recumbe in nouissimo loco, de temetipso humilia sentiendo: & si fortè sis excelsior dignitate, vel nobilitate originis, audi dicentem: *Quantò magnus es, humilia te in omnibus, & corā Deo inuenies gratiam.*

¶ Noli ergo de tuis vel meritis, vel virtutibus, vel opibus, vel loco, vel dignitate gloriari, sed omnes te superiores, minimum omnium inferiorēque te puta. Nam tantò preciosior eris in oculis Dei, quantò despectior fueris
in

in propriis. Ait psalmista: Humiliatus sum vsquequaque do-
mine, viuifica me secundum verbum tuum, manifestè si-
gnificans, ita se à Domino posse viuificari, si de suis ipse vir-
tutibus humilia sentiret.

¶ Vbi quoque docemur honore inuicem præuenire, ita vt
ne quis semetipsum præ aliis obseruandum putet & vene-
randum, sed magis vt docet Apostolus, in humilitate supe-
riores sibi inuicem arbitrantes, non quæ sua sunt singuli cõ-
syderantes, sed & ea quæ aliorum. idem Apostolus in no-
uissimo loco recubuit, quando ait: Ego autem sum mini-
mus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus,
quoniam persequutus sum Ecclesiam dei.

¶ Sed modò diuersam prorsus in conuiujs, in comitijs, in
nuptijs, & cæteris hominum cõuertijs agitur, vbi quisque
minimus esse recusat: imò qui verè paruus vel minimus est
pro maximo cupit haberi. Humilitatè nemo se & tatur, om-
nes honorem quærent & gloriam vento vaniorem.

¶ Ut quum venerit, inquit, qui te inuitauit, dicat tibi: Amice
ascende superiùs. Veniens dominus quem humilem inue-
nerit, amici nomine beatificans, superiùs ascendere præ-
cipiet. Quicumque enim humiliauerit se sicut paruulus, hic
est maior in regno cælorum.

¶ Potest autem intelligi vt hæc domini sententia etiam in
hac vita compleatur, vt is qui in nouissimo loco recum-
bens inuenitur, veniente domino sublimetur. Quotidie e-
nim dominus suas nuptias intrat, quotidie mores, sedes,
habitus conuiuantium diiudicat, & superbos despiciens hu-
milibus sæpe tanta sui spiritus munera præstat, vt eos me-
ritò simul discumbentium (hoc est. in fide quiescentium)
cætus, concordie admiratione glorificet, stupensque in au-
thoris sui laudationem prorumpat, dicens: Mihi autem ni-
mis honorificati sunt amici tui Deus, nimis confortatus
est principatus eorum.

¶ Quin etiam ad iudicium Dominus tandem veniens quæ-
cunque inuenerit humilem glorificabit, atque ab infimis
vbi sese constituerat, iubebit ad superiora conscendere. Ita
que humilissimi sub potenti manu Dei, vt vos exaltet in
tempore visitationis. Vndè & bene subditur:

Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus.

dd iij

Pulchrè

*De se hu-
militate se
tendum.*

Philip. 2

1. Cor. 15.

Mat. 18.

*vt humi-
les existi-
mandi.*

1. Pet. 5.

Beda. ¶ Pulchrè dicit, tunc erit tibi gloria, ne nunc quærere inci-
Proo. 20. pias quod tibi seruetur in fine: quia sicut Salomon ait, Hæ-
Gloriam reditas ad quam festinatur in principio, in nouissimis be-
nunc esse nedictione carebit. Tunc, inquit, erit tibi gloria, ne videli-
quærendâ cet si quid boni agimus laudem ab hominibus in præsentia
 requiramus. Quisquis enim gloria vitæ præsentis fuerit de-
 lectatus, & summam gloriæ quæ in futuro dabitur in præ-
 senti sibi vendicare voluerit, ille absque dubio vera & sèpi-
 terna gloria quæ electis per humilitatem ad supernam pa-
 triam tendentibus parata est, sine fine carebit. Cuius causâ
 subiunxit, dicens:

¶ Circa secundum principale dicitur:

*Quia omnis qui se exultat humiliabitur, & qui se hu-
 miliat, exaltabitur.*

¶ Hic ponitur vtriusq; (.i. tam humiliationis in futuro, quâ
 exaltationis) causa, seu ratio. Sed dicat aliquis: Non mox
 qui se coram hominibus exultat humiliabitur, aut qui se in
 conspectu hominum humiliat, exaltabitur ab eis.

¶ Sed è contrario nonnunquam qui se vel in apice digni-
 tatis vel in aliena qualibet acquirenda gloria subleuat vs-
 que in finè exaltari non cessat. Similiter & humilis quili-
 bet ac verecundus, in sua qua contētus est vsq; ad vitæ ter-
 minum mediocritate, perseverat. Et ideo iuxta veritatis sè-
 tentiam, omnis qui se vanè de suis meritis alleuat, à domi-
 no humiliabitur. Itaque & si quod in hac sententia sua do-
 minus loquutus est in præsentia vita non fuerit impletum,
 restat sine dubio vt in futuro compleatur. Tunc videlicet
 quando omnes impij & superbi in inferno cum diabolo &
 omnibus sibi adhærentibus humiliabuntur, audientes à do-
 mino, Ite in ignem æternum. Iusti autem & humiles exal-
 tabuntur, digni qui tunc audiant sibi dici à domino: Venite
 benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis para-
 tum est ab origine mundi.

¶ Illic igitur exaltabuntur qui se in hac vita verè humilia-
 uerint. Est enim qui nequiter se humiliat, interiora autem
 eius plena sunt dolo. Quales non pauci reperiuntur, qui vt
 concupitas promotiones assequantur, quam non habent
 simulant & mentiuntur modestiam & humilitatem, in-
 tus

tus autē immoderatis cupiditatibus amplectūtur vanitatē.

¶ Porro vera cordis humilitas in quatuor cōsistit, quæ sunt ^S
 Spernere mundum, spernere nullum, spernere sese. Sper- *Humilitas*
 nere se sperni. Hæc enim mentita humilitas assequi nequa *vera in. 4.*
 quam potest. Non enim hypocrita mundum spernit, sed di-
 liget, spernit autem vniuersos, iuxta quod vnus eorum ait:
 Non sum sicut ceteri homines, raptores, iniusti, adulteri.
 Sese autem quomodo posset spernere, qui apud se tumēs
 arrogantia, omnibus se præfert? Qui autem se ab omnibus
 honorari dignum censet, qui fieri posset, vt se sperni non
 ferat ægerimē?

¶ Ille ergo & si humilitatem simulet, non tamen nouissi-
 mum locum elegit, sed primum, dignus vtique qui à deo
 humilietur. Nam omnis qui de se grandia sentiendo se ex-
 altat, humiliabitur, id est, pro nihilò reputabitur ante deū. *Humiles*
 Sed & qui se apud semetipsum humiliat, apud deum pro *vt amici*
 maguo reputatus, exaltabitur: amicus enim vocatur, quia *vocantur.*
 humilis est. Quis autē dei amicos esse magnos ignoret? Ita
 que audire meretur à domino: Amice (quippe qui & ama-
 ris & amas) ascende superiūs, in præsentis. s. vita de virtute
 in virtutem ad maius meritum, & nihilominus ad maius *1. Tim. 3.*
 præmium in futuro. Qui enim, vt ait Apost. bene ministra *Iob. 22.*
 uerint, gradum bonum sibi acquirent. Nam qui humiliatus
 fuit, erit in gloria, & qui inclinauerit oculos suos, ipse sal- *1. Reg. 16.*
 uabitur. Dauid inter fratres suos minimus, electione diui-
 na vnctus est in regem Israel. Sed inter hæc elucet exem-
 plum humilitatis electę virginis genitricis Christi quę cū
 se ex omnibus vnā in dei matrem electam, audiret ab
 angelo, non nisi ancillam se computauit, dicens: Ecce an- *Luce. 1.*
 cilla domini; fiat mihi secundum verbum tuum. Et rursus
 Respexit, inquit, humilitatem ancillæ suæ.

¶ Humilitatem enim in omnibus amat dominus, nec quē
 quā recipit sine ea, nimirū quum ianua sit qua sola ingredi
 cœlū quisquā possit. Et quoniam hæc ipsa ianua arcta est,
 inflati & superbi per hanc intrare non poterunt. Quā ob rē *Ephes. 4.*
 monet Apost. dicens: Obsecro vos fratres ego vnctus in
 domino, vt dignè ambuletis vocatione qua vocati estis in *1. Cor. 29.*
 omni humilitate. Scientes quoniam sicut superbum sequi-
 tur humilitas, ita & humilem spiritu suscipiet gloria.

Domi.

DOMINICA XVIII.
DOMINICA DECIMA OCTA-
VA POST PENTE-
COSTEN.

Accesserunt ad Iesum Pharisei & inter-
rogauit eum vnus ex eis legis doctor,
tentans eum. Matt. 22.

¶ Lectio presens in tres partes diuiditur
In prima queritur, quod sit maximum
mandatum diuinæ legis. In secunda ostē-
ditur, quod dei amore nihil est præstantius, ibi: Et ait illis
Iesus. In tertia docemur, quomodo dominus noster Iesus
Christus non tantum homo est, sed etiam deus, ibi Congre-
gatis autem Phariseis.

A ¶ Circa primum tria sacer Euangelista describit. Primum
est, Phariseorum ad Christum accessio. Secundum est, vni
us eorum Christum tentatis peruersa intentio, ibi: Et inter-
rogauit eum. Tertium est, Christum tentantis interroga-
tio, ibi: Magister, quod est.

¶ Circa primum aduertendum est ea quæ lectione compre-
hensa sunt, paucis ante domini passionē diebus contigisse,
cùm iam animo obfirmato Iudæi quærent Christum inter-
ficere. Quum ergo iam Saduceis resurrectionem mortuo-
rum diffidentibus silentium imposuisset, & hoc cognitum
esset Phariseis, qui de mortuorum resurrectione à Saduce-
orum opinione diuersum sentiunt (tameñ vtrique, videli-
& Pharisei & Saducei in Christi persecutione concordēs
esset) conuenerunt in vñ, nec dubiè quin aduersus domi-
num & aduersus Christum eius. Conuenerunt, vt multitu-
dine vincerent, quem ratione superare non poterant. A veri-
tate se nudos esse professi sunt, qui multitudinem se arma-
uerunt. Dicebant enim apud se: Vnus loquatur pro omni-
bus, & omnes loquamur per vnum, vt si quidā vicerit, om-
nes videamur victores: si autem victus fuerit, vel solus vi-
deatur confusus. Accesserunt igitur ad Christum non amo-
re, sed odio, neque vt instruerentur, sed vt tentarent.

Chryso-
st. Dol^o pha-
riseorum.

phariseo-
rk inter. 10 ¶ Et quidem Iudæi diuersis interrogationibus Christum
sæpe tentantes, sibi quidem acquisuerunt interitum, no-
bis

bis autem prouiderunt salutem. Nam Christi verba profere *gationes*
 cerunt illis ad confusionem, nobis autem ad ædificationē, *non ipsi,*
 quoniam responsis eius vincebantur, & non placabantur. *sed nobis*
 Nam malitia frequenter quidem vincitur, nunquam autē *prodesse.*
 corrigitur aut placatur.

¶ Pharisei sunt omnes qui contra veritatem contendunt,
 qui non veritatē defendere, sed subuertere festinant. Qui
 enim pro veritate contendit, cognita veritate, cōsentit ve-
 ritati. Quia autem cognita veritate non consentit veritati
 manifestum est, quoniam prius non pro veritate, sed con-
 tra veri partem certabat.

¶ Audi igitur homo fidelis, qui contra hæreticum contem-
 dis: Si Pharisei placati sunt, & tu certando contra hæreti- *Hæretici*
 cum, potes eum placare quum viceris. Si autem Pharisei *ut placari*
 victi quidam sunt, placati autem non sunt, quomodo pote- *nequeunt.*
 ris eos placare quum viceris? Nāquid Christo fortior es?
 ut quos ille non placauit, tu places? Debuerūt quidem time-
 re Saducæorum exemplum Pharisei, ne similiter interro-
 gantes & ipsi confunderentur, sed ardens malitia dum se
 fatiare festinat, non aspicit rei exitum, sed tantum ut alte-
 ri noceat, nec parcens sibi. Si Christus neminem antē vicif-
 set, forsitan iusta ratione sperarent posse eū vincere, à quo
 nullus est victus. Nunc autem videntes quoniam quotquot
 eum interrogare ausi sunt, omnes victi recesserunt, quid
 æstimandi sunt illi? Nunquid fortiores quàm ceteri, qui vi-
 ctis omnibus vincere possint?

¶ Sed imprudentiores quàm omnes, qui confusi omnibus
 ante se, similiter erubescere non timuerunt. Itaque cum
 Christus Phariseos superauerit quidem ratione, sed non **B**
 compefuit: quod frenum iniicies tu hæretico etiam su-
 perato? Hoc nostris his pensandum est temporibus, quibus *Cum hæ-*
 aduersum hæreticos frustra disputatur, eo quòd non doce- *retico fru-*
 ri volunt, sed docere, nec veritati demonstratæ acquiesce- *stia dispu-*
 re, sed tantum suos errores pertinaciter defendere consi- *tari.*
 tuerunt. Non ergo disputatione compefuntur, sed ampli^{us}
 insaniunt sæuiuntque. Attestatur Origenes, dicens: Propri-
 um est eorum qui mendacij sunt doctores, obmutescere
 quidem quantum ad rem, non autem tacere, & quum etiā
 vix queunt mutire, adhuc tamen non tacent.

Itaque

- ¶ Itaque cum hæreticis disputare non expedit, iuxta quod per. Apostolum ad Timotheum dicitur: Noli contendere verbis, ad nihil enim vtile est nisi ad subuersionem audientium. Non temere autem hæreticos idem Apostolus illis duobus Magis Pharaonis assimilat, dicens:
1. *Tim. 2.* ¶ Quemadmodum Ioānes & Mambres restiterunt Moyſi, ita & hi resistunt veritati. Homines corrupti mente, reprobī circa fidem, sed vltṛā non proficiunt, insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illōrum fuit. Horum incorrigibilitatis vel præcipua causa est, quòd iudicem ferre recusant. Quem quum non habeant, quid timebunt, vel à causa quomodo cadent quantūvis iniqua? Se ipsos enim nequaquam aut iniustos in factis, aut in dogmate falsos vnamquam iudicabunt. Apostoli regulam debebant & attendere & facere, videlicet vt duobus aut tribus prophetantibus reliqui iudicarent. Quòd si hæctenus obseruatum fuisset vtrique iam dudum tot erroribus finis fuisset impositus.
2. *Tim. 3.* ¶ Secundum, videlicet, vnus eorum (nimirum Pharisæorum) Christum tentantis peruersa præsumptio notatur, quum dicitur:

Hæretici
cuius incor.
vigiles.

1 Cor. 14.

C

Et interrogauit eum vnus ex eis legisdoctor tentans eum.

Christum ¶ In quo ostenditur insidiatoris huius Christum tentantis *Judaicum* gemina qua tumebat authoritas, quòd videlicet & Pharisæus vita probatus erat, & legisdoctor magisterio honoratus. Interrogauit ergo iste Christum, tentans eum.

¶ Antiquam Iudaicæ perfidiæ argumentum est, ex diffidentia tentare deum. Tentauerūt, inquit, me patres vestri quadraginta annis. Quorum ergo patres olim deum tentauerant, nunc dei filio tentatione insidiantur. Quem etiā multis modis tentauerunt. Nam primò quidem tentauerunt ipsius diuinitatem, sicut scriptum est: Videamus si sermone illius veri sint, & tentemus quæ ventura sunt illi. Si enim est verus filius dei, suscipiet illum. Et in Euangelio: Salua te metipsum, si filius dei es, descende de cruce.

Mat. 27. ¶ Tentauerunt etiam ipsius potentiam, iuxta illud: Et alij tentantes, signum de cælo quærebant ab eo. Sed & ipsius

Luce. 11.

cle.

clementiam tentauerunt, quum videlicet adducunt ei mulierem in adulterio deprehensam, & dicunt: Magister, mulier hæc modò deprehensa est in adulterio. Moyses autem præcepit nobis huiusmodi lapidare, tu verò quid dicis? Tentauerunt & eius iustitiam, interrogantes si liceret census dari cæsari. Similiter & zelum eius erga legem tentabant, interrogantes: Si licet homini vxorem dimittere?

¶ Et quis miretur si filij diaboli patrem suum imitantes, Christum tentauerunt, quum & hunc ante ipse tentasset in deserto? Et licet omnes Pharisei Christo imminerent, tamen (rationibus iam dictis) vnus tantum erat quæstionem propositurus. Vbi Chrysostomus: O Pharisei qui omnia propter homines cogitatis & facitis, primùm quidem venientes cum vno vincendi estis per vnum. Puratis tamen, quia & si vno victo, homines non inrelligant omnes vos esse victos, nunquid non conscientia vestra non sentiunt se esse confusas? Leuis est ei consolatio qui in seipso confusus est quòd ab aliis ignoratur. Audiamus ergo Phariseorum antesignanum insidias suas Dei filio disponentem.

Sequitur:

Magister, quod est mandatum magnum in lege?

¶ Vbi ponitur tertium, Videlicet Christum tentantis interrogatio. Interrogatio sanè minimè friuola, sed præclara, si non ex animo maligno esset profecta. Iure magistrum appellat eum, in quo omnes thesauri sapientia & scientia Dei sunt absconditi, imò qui est ipsa Dei sapientia. Vndè & ad discipulos suos loquitur, dicens: Vos vocatis me magister & domine, & bene dicitis. Sum etenim. Verùm iste legisdoctor magistrum vocat, cuius non vult esse discipulus. Simplicissimus interrogator, & malignissimus insidiator de magno mandato interrogat, qui nec minimum obseruat. Ille enim debet interrogare de maiore iustitia, qui iam minorem impleuit.

¶ Sed dicat aliquis: Qui fieri potuit, vt in tam utili tamque magnifica interrogazione Christum tentauerit? Sed accedit tentans, si apponat ille aliquid mandato primo, quasi legem corrigens, vndè occasionem sumere posset ipsum arguendi,

Ioan. 8.

Matt. 22

Marc. 19.

Iudai vt

filij diabo

li.

Matt. 4.

D

Coloss. 2.

Ioan. 13.

Theoph.

Ex

*mandata
æqualia
non esse.*

Lib. 2.

1. cor. 15.

Orige.

*Interro-
gantium
intentio.*

¶ Ex hac interrogazione id quoque est aduertendum, quòd dum ille de magno quærit mandato, mandata Dei equalia non esse, ideoque nec mandatorum transgressione culpas esse aequales. Unde etiam error Iouiniani confutatur, qui omnia peccata esse equalia putauit. Quem errorem beatus Hieronymus multis sacrae scripturae testimoniis fortiter confutat. Sicut enim boni, non omnes æquè boni sunt, ita & mali, non omnes æquè mali sunt, quomodo & sancti non æqualiter omnes sancti sunt, iuxta illud Apostoli: Alia claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum. Stella etiam differt à stella in claritate, sic & resurrectio mortuorum. Porro, si tentanti Phariseo Dominus non respondisset, consequenter estimassemus non esse unum mandatum alio maius. Quando autem respondit, necessariò sequitur, mandatorum alia magna, medioctia alia, alia etià esse minora.

¶ Itaque qui tentantes quæstionem hanc domino proponunt, manifestum est hoc eos intendisse, ut ipsum de transgressione legis conuincerent. Notum enim, præcepta primæ tabulæ maiora esse præceptis tabulæ secundæ. In prima tabula tria præcepta sunt, de quibus erat dubium quòd illorum esset maius. Si ergo interrogatus respondisset maius omnibus aliis esse primum, scilicet, Nò adorabis deos alienos, obiecturi erant, quia ueniens Hierosolymam paucis antè diebus, diuinos honores à turbis suscepisset. Quòd si secundum præceptum dixisset esse maius, illud scilicet, Non assumes nomen Dei tui in vanum, id est, nullà creaturam (quæ utique vanitati subiecta est) Deum appellabis, obiectissent, quoniam Dei filium se assererat, quum esset homo. Si uerò tertium mandatum, de obseruatione sabbati maius esse omnibus respondisset, obiecturi itidem erant, quòd non seruaret sabbatum.

¶ Sed & ideo Dominum hac quæstione pulsabant cæci, ut ipsum conuincerent ignorantia. Nam, ut dicit Origenes, diu apud illos hæc quæstio versabatur, quibusdã præferentibus unum mandatum, aliis uerò aliud. Quancunque igitur dominus tenuisset opinionem, alterius opinionis fautoribus uidebatur ignorans. Sed ipsis ignaris diuinitus factum est, ut istius quæstionis solutio illi reseruare-

tur

rum, qui quum sit ipse legislator, suorum nouit gradus & ordinem præceptorum. Ipse enim scit cui præcepto nos magis voluit esse obligatos, ideoque suum est eam quam condidit legem interpretari.

¶ Magnam autem, inquit Chryso. & minimum mandatum dicimus, quantum ad dignitatem mandatorum, non quantum ad utilitatem. Alioqui utilitas omnium mandatorum vna est, & omnia mandata ita sibi coherent, vt alterum sine altero esse non possit. Vt puta, si interroget te aliquis in ædificatione domorum, quæ pars est melior, dicis fundamentum. Sed quemadmodum ædificatio non potest esse nisi fuerit fundamentum, ita nec fundamentum esse potest, nisi ædificatio cuius fundamentum dicatur. Ergo fundamentum ædificatione dignius est, non vtilius. Sicut & caput dignius est quam membra, tamē nec mēbra sine capite, nec caput sine membris. Sic digniores sunt sacerdotes quam populus, non tamen vtiliores, quia nec populus sine sacerdotibus, nec sacerdotes sine populo esse possunt.

¶ Ita & dignius est hoc mandatum, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, quam illud: Non concupisces: Non occides: tamen utilitas vna est. Nam qui diligit Deum, ille non occidit, aut concupiscit. qui autem occidit, aut concupiscit, non diligit dominum Deum suum. Esse autem minora mandata dominus manifestat, vbi dicit: Qui autē soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum.

¶ Diliges, inquit, potius quam timebis, quia diligere maius est quam timere. Minoratio enim culturæ Dei habet timorem, perfectio autem dilectionem, dicente Ioanne: Perfecta autē dilectio foras mittit timorem. Quandiu enim homo timet Deum, non diligit. Quum autem diligere cœperit, iam non eum tantummodo timet, sed etiam amplius diligit. Timere enim, seruorum est, diligere, filiorum. Timor sub necessitate est, dilectio in libertate. Qui in timore seruit Deo, pœnam quidem euadit, mercedem autem iustitiæ non habet, quia inuitus facit bonum propter timorem.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Ait illi Iesus: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde

*Questio
est de mā-
datorū di-
gnitate.*

Matt. 5.

*F
amaro-
tius esse
quam ti-
mere.*

1. Ioan. 4

G corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.

¶ Hic ostenditur, quod Dei amore nihil est prestantius. Diliges, inquit, dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Qua responsione sic tentatorem istum dominus reprehendit, ut interrogationis eius fictam conscientiam statim primo responso percuteret, dicens: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, id est, non sicut tu, qui deuotionem ostendis in ore, & fraudem meditaris in corde.

chrysof.

¶ Non ergo vult Deus ut timeatur tantum ab hominibus quasi dominus, sed ut diligatur quasi pater, qui adoptionis spiritum donauit hominibus: quod etiam patuit ab initio creati hominis. Ait enim: Faciamus hominem ad imaginem nostram. Similari autem conuenit filiis ad patres suos, non etiam seruis ad dominos suos.

diligere
de i ex to-
to corde.

¶ Quid est diligere Deum ex toto corde, nisi ut cor tuum non sit inclinatum ad ullius rei dilectionem amplius quam Dei, nec delecteris quasi specie mundi amplius quam Dei, non in honoribus, non in auro vel argento, non in possessionibus aut vineis, non in animalibus aut mancipiis, non in ornamentis aut vestibus, non in filiis aut parentibus aut amicis, sed hec omnia existimes tibi esse in deo, ut pre his omnibus ames Deum. Si autem in aliquo horum amor cordis tui fuerit occupatus, iam ex toto corde non amas Deum. Pro quanta enim parte cor tuum fuerit ad aliquam rem, pro tanta parte minus est ad Deum.

H
Diligere
deum in to-
ta anima

¶ Quid est in tota anima diligere Deum? Respondetur: Id est, certissimum animum habere in veritate, & firmum esse in fide. Verbi gratia: Didicisti unum Deum ex quo omnia, & per quem omnia. Si intellectus tuus alicuius doctrinae seductione percussus ceperit dubitare de substantia Dei, in tota anima non diligis Deum.

Incantatio
nes & an-
gustava.
na.]

¶ Iterum qui putat incantationes aliquid posse, aut auguria aliquid intelligere, aut diuinationes aliquid nunciare, ille non in tota anima diligit Deum. Qui omne bonum credit apud Deum, & omnia bona credit esse Deum, & extra Deum non credit esse bonum, qui omnem virtutem, & omnem sapientiam, credit esse Deum, extra Deum neque sapientiam esse aliquam credit, neque virtutem: qui credit Deum omnia facere, & sine Deo nihil posse fieri, ille

ille tota anima diligit Deum.

¶ Quid est in tota mente diligere Deum? Id est, vt omnes sensus tui qui pertinent ad mentem, Deo vacent. Is itaque Deum tota mente diligit, cuius intellectus Deo ministrat, cuius sapiētia circa Deum est, cuius cogitatio ea quæ sunt Dei tractat, cuius memoria quæ bona sunt recordatur. Cuius autem intellectus quæ Dei sunt non intelligit, aut non secundum Deum sapit, aut scientia illius vana est & secularis, aut recordatio illius non est bona, aut cogitatio displicens Deo, ille non tota mente diligit Deum. Hæc post Chrysostrum.

¶ Diligendus autē est à nobis Deus cū timore, non quidem seruilī (vt iam dictum est) quem etiam charitas foras mittit, sed filiali, vt semper timeamus ipsius dilectionē offendere, etiam si impnē peccare possemus. Omnis enim amans timet, iuxta quod ait quidam:

Res est solliciti plena timoris amor.

Diliges, inquit, dominum Deum tuum. Ac si dicat: Nō modō quia dominus est & Deus diliges eum, sed multo magis quia tuus. Est autē tuus creator, tuus gubernator, tuus redemptor, tuus præmiator.

¶ Itaque primò diligendus est, quia creator, & hoc quidem (vti iam dictum est) dilectione filiali. Ipse enim hunc amorem à nobis deposcens, dicit per prophetam: Si ego pater vester, vbi amor meus?

¶ Principalius Deus nobis est pater, qui nos de non entibus ad esse produxit, quàm qui nos genuerunt, quum ex ipso etiam esse & generare illi susceperint. Et quidem multum illum diligeres, qui amissum oculum auctiram tibi restitueret: ergo Deum ama, qui tibi non habenti, hæc & alia omnia dedit. Et non solum hæc dedit, sed & multis hominem prærogatiuis cæteris creaturis prætulit. Vndè Psalmista cū dixisset: Quid est homo quod memor es eius, addit: Omnia subiecisti sub pedibus eius.

¶ Ait vir sanctus: Parū tibi videtur hoc? Cogita qualem te fecit, nempe secundum corpus egregiam creaturam, secundum animam, imagine creatoris insignem, rationis participem, æternæ beatitudinis capacem. Porrò ambo hæc coherere sibi fecit vinculo amicabile, artificio in-

Tota mē-
te dilige
re deum.

I

Ouid.
Ratio dī
ligendi.
Deum.

Diligēdus
quia crea-
tor.
Mala. 1.

Bernard.

cc com.

comprehensibili, sine spe mutue retributionis. Talem sane te fecit tuus creator, ut suam in te imaginem & similitudinem non amare ipse non possit. Quidni ergo & tu hunc vicissim ames?

K ¶ Secundò, diliges dominum Deum tuum, quia ipse tuus est gubernator, nutritor, conseruator. Naturale est homini hominem illum diligere, qui ei vitæ necessaria gratis & benignè ministrat. Deus autem eas quas condidit creaturas, tuis vsibus, ô homo, tuisque voluit oblectamentis deservire.

¶ Diligimus principem qui rem publicam pacificè & vtiliter moderatur, multò magis ergo diligere Deum tenemur, qui mundi machinam ad commoditates humani generis per succedentium sibi vices temporum quàm optimè disponit. Tamen si interdum ad cohibenda vel plectenda hominum peccata, ea quæ nobis inimica videntur (nempe famem, pestem, bella) ipso permittente sentiamus. Quæ tamen omnia piis conuertit ad salutem. Scimus, inquit Apostolus, quoniam diligētibus Deum omnia cooperantur in bonum.

**Quia tu^o
est redem
ptor.** ¶ Tertio, diliges dominum Deum tuum, quia ipse tuus est redemptor. Si quis enim captus à barbaris in vincula cōiectus esset, vel damnatus ad mortem, utique diligeret illum qui pro se intercederet, sed ampliùs diligeret hūc qui insuper illi mitteret qui liberaret. Maximè verò diligēdus esset, qui etiam per semetipsum gratis ad ipsum accederet. Sed excessiuæ dignationis esset & charitatis, si se etiā vel seruituti vel morti traderet pro captiuo. Propter duo prima, id est, creationem & gubernationem, etiam ethnici & pagani tenentur Deum plus quàm seipfos diligere, qui totum quod habent bonum, ab illo habent. Ait homo sanctus:

Bernard. ¶ Quantum dilectionis debeo ego Deo meo, quem noui non solum vitæ meæ gratuitum largitorem, largissimum administratorem, pium consolatorem, sollicitum gubernatorem, sed insuper etiam copiosissimum redemptorem æternum conseruatorem, ditatorem, glorificatorem.

L ¶ Quarto, diliges dominum Deum tuum, quia tuus est in futuro glorificator. Quilibet enim propriam vitam dili-

ligit, & ad eò diligit, vt pro eius salute vniuersa quæ habet quantacunque illa essent, incunctanter expenderet. Diligit homo sanitatem, pulchritudinem, diuitias, potentiam, sapientiã, virtutem, honorem, & amicitiam: hæc enim sunt bona hominis.

Est præmiator.

¶ Ille igitur amplius quàm hæc omnia est diligendus, à quo & in quo sunt bona nostra vniuersa, nempe vita sine mortalitate, sanitas sine infirmitate, pulchritudo sine deformitate, diuitiæ sine paupertate, potentia sine debilitate, scientia sine ignorantia, virtus sine malitia, amor sine discordia, procul omni suspicione amicitia, honor sine inuidia. Sed vel ex hoc vno intellige quàm sit tibi amabilis dominus Deus tuus. Quum enim verecundum sit, vt aliquis se ab alio amari deprecatur, tantus est erga te amor dei, vt se à nobis (qui fragiles & inutiles ei sumus) præcipiat amari. Vndè ait Augustinus: Quid tibi sum ipse, vt amari te domine iubeas à me, & nisi faciam, irascaris mihi, & merneris ingentes miseras? Paruane iniuria ipsa est, si non amem te? imò maxima. Scriptum est enim: Nunc audi Israel (plurima Dei beneficia commemorauerat.) quid dominus Deus tuus petit à te, nisi vt timeas dominum Deum tuum, & ambules in viis eius, & diligas eum ac seruias domino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua, custodiãque madata domini, vt bene sit tibi? En domini Dei tui cælum est, & cælum cæli, terra, & omnia quæ in ea sunt, & tamen patribus tuis conglutinator est dominus & amauit eos, diligitque semen eorum post eos, id est, vos de cunctis gentibus. Ama itaq; inquit, dominum Deum tuum, & obserua præcepta eius: Hunc sui amorem in nobis dominus & probat & remunerat.

1. Confes.

Deut. 10.

Deut. 11

¶ Probat dupliciter, videlicet præcepti iniunctione, & tentatione. Quum enim nos ad sui dilectionem innumeris beneficiis obligauerit, suis nos præceptis probat, nun ipsum amemus, nec ne. Si enim diligimus, vtique præcepta eius contemnere non possumus, sed ea & amamus & seruamus: sin autem, vtique conuincimur, quia non amamus. Vndè ipse ait: Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Et iterum: Si diligitis me, mandata mea seruate. Hinc & beatus Ioannes ait: Qui dicit se nosse Deum, &

Amorem sui de^s in nobis v^t probat.

IOAN. 14

1. IOAN. 2.

ec ij man-

DOMINICA XVIII

mandata eius non custodit, mendax est. Quòd si Deum nõ nouit, quomodo poterit diligere quem non nouit?

*Tētatio-
ne nos p-
bat.*

Tob. 12.

Luc. 8.

¶ Probat etiam sui dilectionem in nobis tentatione. Vndè ad Tobiam dictum est ab angelo: Quoniam acceptus eras Deo, necesse erat, vt tētatio probaret te. Sunt enim qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Et hi sunt qui radicem veræ charitatis non habent. Qui enim Deum verè diligit, quòd plura illius amore patitur, eò diligit amplius. Exigui ignis flamma vento extinguitur, quòd ignis validus amplius excitatur. Est enim (vt ait Sapiens) amicus secundum tempus suum, & nõ permanebit in die tribulationis. Porro amicus, si permanserit fixus, erit tibi quasi corqualis.

Simile.

Eccle. 6.

M

*Dilectio-
nem vt re-
munerat.*

Iacob. 1.

Sapiē. 10

¶ Quoad alterum (videlicet quòd probatam dilectionem dominus remunerat) per beatum Iacobum dicitur: Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam quum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Ecce ingens dilectionis remuneratio, videlicet incorruptibilis corona regni, sicut scriptum est: Accipient regnum decoris, & diadema sp̄ciei de manu domini. De qua rursus dilectionis remuneratio & præmiõ Apostolus Corinthiis scribens dicit: Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus his qui diligunt illum. Vndè & alio loco dicit: De reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex: nõ solùm autem mihi, sed & his qui diligunt aduentum illius.

1. cor. 2.

2. Tim. 4.

*Dilectio
dei vt in-
docibilis.
orige.*

¶ Quòd si aliquis quærat, quomodo acquiratur diuina dilectio, Respondetur, quia amor Dei indocibilis est. Neque enim cadit sub arte. Nam sicut videre lucem, amare patētes, nemo vnquam didicit, ita diuinæ dilectionis semina-ria naturaliter in nobis sunt sine doctrina.

*Lib. 1. So-
liloqui.*

¶ Ait beatus Augustinus: Deus quem amat, omne quod potest amare, siue sciens, siue nesciens. Quæ sententia profundè est cogitanda. Nullus enim amat nisi quod vel verè bonum est, vel bonum sibi videtur. Deus autem est omne bonum.

¶ Et licet veri boni (quod vtique Deus est) naturaliter sit mentibus hominum inserta cupiditas, ad falsa tamen de-

uius

uius error abducit, à quibus nisi auulsi fuerint, dei amorem nequeunt admittere. Nam quum proprius diuinæ dilectionis locus sit cor humanum, quum alienus amor illud occupauerit, diuino amori locus non est. Vndè dicitur per Prophetam: Coangustatū est stratum, ita vt alter decidat, & pallium breue est, vtrunque cooperire non potest. Quomodo enim simul esse possent auaritiæ cupiditas, & Dei charitas? Nemo potest & Deum & pecuniam amare. Nam vbi abundat iniquitas, charitas refrigescit.

¶ Porro ignem dilectionis Dei filius venit mittere in terram, & voluit vehementer accēdi. De quo igne figuraliter in lege mādante domino dicitur: Ignis in altari meo semper ardebit, quem nutriet sacerdos manū subiiciens ligna per singulos dies. Altare Dei verum & viuum, est cor fidele: ignis in eo iugiter nutriendus, Dei amor est. Porro quisquis in hoc altari alienum amorem, quasi ignem prophanum subiicit, cœlestem diuinūque ignem prorsus extinguit. Quid autem per hoc mereatur, exemplo sui exitij docent Nadab & Abiu filij Aaron sacerdotes, qui alienum ignem offerentes, mortui sunt coram domino.

¶ Quum autem nemo cum charitate damnetur, sed nec sine charitate saluetur, quæri posset, quibus signis charitas hominis innotescat. Sed nulla sunt signa quæ huius rei plenam faciant certitudinem, sicut scriptum est, Nescit homo vtrum amore vel odio dignus sit. Obstat enim affectus naturalis charitatis, qui cum infusa charitate tantam habet multitudinem, vt nemo inter hanc & illam plenè possit discernere. Sunt tamen signa quædam quæ de vera Dei dilectione probabilem faciunt coniecturam. Quorum vnū est, peccati detestatio & euitatio. Cauet enim omnis amicus ab eo quo amicum offendit, & quo eius amittat amicitiam. Igitur qui diligitis dominum, odite malum, id est peccatum. Et discedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen domini.

¶ Secundum signum est, prompta & sedula boni operatio. Quisquis enim verè diligit, illa operatur per quæ amicum retineat, amicitiamque confirmet & augeat. Probatio enim dilectionis, exhibitio est operis. Nunquam Dei amor est ociosus, operatur enim magna si est. Si autem

vbi diuine dilectionis locus non est
Esa. 28.

Matt. 24
Luc. 12.
Ignis in altari.

Leuit. 6.

Leuit. 10.

N
August.

Eccle. 9.

Diuinæ in nobis dilectionis signa

2. Tim. 2.

Grego.

operari renuit amor non est.

¶ Tertium signum est, proximorum dilectio, propter dei imaginem quæ in illis est, qualescunq; tandem hi fuerint siue improbi, siue probi. Non enim fas est imaginem regis odire, contemnere, inhonorare, etiã si non nisi in vili materia est expressa, quoniã imago regis est, in qua rex ipse vel contemnitur, vel honoratur. Porro in homine peccatore est imago dei, sed eo schemate quasi sit imago regis carbone deliniata in pariete, nec tamen propter hoc fas est, hæc conspurcare. Ait discipulus quem diligebat, Iesus: Si quis

1. Ioh. 4.

dixerit, quoniam ego diligo deum, & fratrem suum odit, mendax est. Et iterum: Qui diligit fratrem suum quem videt, deum quem non videt, quomodo posset diligere?

Ibidem.

Rom. 8.

¶ Quartum signum est, æquanimis malorum perpepsio. Unde per Apostolum dicitur: Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Et quidem signum hoc diuini amoris vehementer est significatiuum. Omnia enim quantumuis dura aut immania, leuia & quasi nulla facit amor. Bene ergo dictum est à saluatore ad legisdoctorem de magno in lege mandato interrogantem: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Nec ait, cognosces, sed diliges, quoniam cognoscere deum non solum bonorum est, sed & malorum. Nam & dæmones ipsi credunt & contremiscunt. Non autem vel crederent vel contremiscerent, nisi cognouissêt. Residuum Euangelicæ lectionis alteri homiliæ reseruetur.

HOMILIA ALTERA.

Hoc est maximum, & primum mandatum.
Matth. 22.

¶ In hac euangelicæ lectionis parte dicendum est, Primò de magno mandato dilectionis dei, & proximi. Secundò, de sublimi atque adoranda diuinitate Christi, ibi: Congregatis autem Pharisæis.

¶ Circa primum tria sunt consideranda. Primum est, mandatum de dilectione dei. Secundum est, mandatum de dilectione proximi, ibi: Secundum autem simile est huic

huic. Tertium est, complementū totius diuini mandati, ibi
In his duobus mandatis.

¶ Circa primum aduerte, mandatum dilectionis dei dupli-
citer in litera commendari. Primò, commēdatur à magni-
tudine. Secundò, ab ordine.

¶ A magnitudine commendatur, dicente domino hoc man-
datum omnium esse maximum. Nihil enim magis arduum
magisque perfectum potest mortalis homo, quàm vt deū
ex toto corde, & in tota anima, & in tota mente amando,
semetipsum totum illi per amorem offerat & consignet,
quemadmodum martyres Christi fecerunt. Sed & ideo mā-
datum hoc maximum est omnium, quòd ad nihil aliud vs-
que adeò obligamur, quantum ad hoc vnum. Nam alia dei
mandata idcirco nos obligant, quòd sine eorum impletio-
ne deum (vt dictum est) non possumus diligere. Cætera e-
nim mandata propter illud sunt, & ad ipsam ordinantur.
Rursus mandatum hoc maximum est, eò quòd grandia,
imò maxima facit hominem hilariter & promptè ope-
rari.

*Mandatum
omnium
maximum.*

¶ Maius est enim deum eo modo quo dictum est, diligere,
quàm loqui linguis hominū & angelorum, quàm prophe-
tare, quàm omnium habere scientiam, & omnia nouisse
mysteria, quàm fidei magnitudine montes transferre, quàm
omnes facultates suas in cibos pauperum distribuere, sed
& quàm tradere corpus suum vt viuū ardeat. Hæc enim
omnia & si quæ sunt alia, transcendit charitas, vt meritò di-
xerit Augustinus: Sòlus amor est, qui nomen difficultatis
erubescit. Nam te vera, amanti nihil difficile.

*Quantum
sic deum
diligere.*

¶ Denique maximum est dilectionis dei mandatum, quia
maximum ei à deo post hanc vitam paratum est præmium
dicente Pròpheta: Oculus nō vidit deus absque te, quæ præ-
parasti expectantibus te. Vbi Apostolus Paulus habet: Dili-
gentibus te. Quin nulla virtus æternæ beatitudinis præmiū
expectat, nisi sola dilectio.

*Esaiæ. 64.
I. Cor. 2.*

¶ Secundò, commendatur idem dilectionis dei mandatum
ab ordine. Quum enim dixisset domin⁹ mandatum hoc ef-
se maximum mox adiecit, & primum, non quidem pri-
mum ordine scripture, sed virtutis dignitate. Charitas
enim est virtutum omnium prima atque præcipua, sine

*B
dilectionis
mandatum
vt primū,
Orige.*

ec iij qua

*nignitas
charitatis* qua nulla virtus est virtus ante deum. Item ideo est hoc primum mandatum, quia deus à nobis primò amorem deposcit. Amor enim est primum donum, vnde nec quicquã virtutis aut boni operis afferre deo possumus, nisi primum charitatis munus dederimus. Omnes enim virtutes continent in se charitas. Sicut enim deus in se continet omne bonum, sic charitas ipsa virtutes vniuersas. Hęc virtus in terris nos maximè sanctificat, & in cœlo maximè beatificat. Nempe secundum quantitatem seu gradum habitæ charitatis in via, dabitur gradus beatitudinis & fœlicitatis æternæ in patria.

Beda. ¶ Primum ergo omnium & maximum mandatum est, cognitio atque confessio diuine vnitatis, cum executione bonæ operationis. Bona autem operatio in dilectione dei & proximi perficitur, quam breuiter aliis verbis commendat Apostolus, dicens: In Christo enim Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per dilectionem operatur.

Vtilitates charitatis.
Luca. 7.
Prou. 10
¶ Itaque huius tam eminentis tamque necessariæ virtutis utilitates consideremus. Primò enim affert secum peccatorum omnium remissionem, dicente Christo de ea quam absoluit à peccatis: Remittuntur ei peccata multa, quoniã dilexit multum. Hinc etiã per Salomonem dicitur: Vniuersa delicta operit charitas. Cui consonat penè iisdem verbis beatus Petrus Petrus, dicens: Charitas operit multitudinem peccatorum.

1. Pet. 4. ¶ Secundò, affert secũ omnis laboris alleuatiõem. Si enim tantum potest carnalis amor, vt huiusmodi amatores in iis quos amoris gratia subeunt laboribus & periculis reddat in defatigabiles, quanto ampliores in operibus, bonis vires confert amor dei? Verum enim est illud? Vbi amor, non labor, sed fapor. Vnde & dominus ipse: Iugum, inquit, meum suauis est, & onus meum leue. Leue est enim iugum domini, quod non solum non onerat, sed & portat.

2. Tim. 6.
Ve rerum cupiditas dilectioni redit.
¶ Tertio, charitas operatur in homine omnium temporalium rerum despectionem. Siquidem gustato spiritu, desipit omnis caro. Et quum omnium malorum radix sit cupiditas, hac per dei dilectionem extincta, cætera vitia succisa radice mortificata fatiscunt. Attende similitudinem.

Nux æstiuæ solis radiis matura effecta, quum iam eius nucleus ad legitimam peruenit dulcedinem & quantitatem, corticem sponte exiit proiecitque. Quid autem sunt terræ omnia, nisi quædam corporis indumenta, & quasi quidam coherens homini cortex? Hunc corticem dei amor (vtique nucleus omnium longè dulcissimus) quum in mente succreuerit, sponte ponit. Scripum est dicente Salomone: Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.

Cant. 8.

¶ Quarto, dei amor operatur operum nostrorum sanctificationem. Quicquid enim is qui dei amore diues est cogitat, loquitur, operatur, vel patitur propter illum, gratum ac ceptumque est, ac tandem æternæ beatitudinis præmio remunerandum.

*Charitas
vt homi-
nis opera
sancificat*

¶ Proinde, quemadmodum cuiuspiam elegantis picturæ colores absente luce neminem oblectant, & prorsus nullâ habent gratiam, quia latent in tenebris, qui superueniente lumine grati sunt intuentibus, ita nec quæcunque hominis bona opera, quantumuis apud homines iusti, quantumuis religiosi, quantumuis laudati, sine lumine gratiæ cœlestis, sine dei dilectione facta, nec cognita, nec grata sunt ante deum, de numero virginum fatuarum est lampadem quidem habes, sed quia non habet oleum, lampas eius extinguitur, auditurus & ipse: Amen dico vobis, nescio vos. Verum qui manet in me, inquit, & ego in eo, (nimirum per dilectionem) hic fert fructum multum.

*Mat. 25.
10an. 15.*

¶ Insuper & omnem qui fert hoc modo fructum, cœlestis purgat agricola, vt fructum plus afferat.

¶ Quinto, confert homini bonorum omnium participationem, quam vtique pro magno desyderabat, qui ait: Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua. Sanè quemadmodum viui corporis sanguis membris omnibus eiusdem corporis est communis, ita etiam quotquot vinculo sanctæ dilectionis colligantur, spiritalia bona communia inter se habent. Verum, sicut membra vel emortua vel abscisa huiusmodi communicacionem minimè recipiunt, ita nec ii qui vinculo dilectionis non vniuntur, hanc quæ dicta est, recipiunt participacionem.

*Charitas
aliorum
bona participat.*

¶ Sexto

¶ Sexto, cōfert omnium tam bonorum quàm malorum in bouum cooperationem, dicente Apostolo: Scimus quoniã diligentibus deum omnia cooperantur in bonum. Si omnia ergo tam diuersa quàm prospera, tam ignominia quàm gloria, tam paupertas quàm abundantia, tam solatium ab amicis quàm afflictio ab inimicis, tam ægritudo quàm sanitas, tam mori quàm viuere, omnia hæc & si quæ sunt alia diligentibus deum, cooperantur in bonum.

¶ Ad hæc vt dicit Augustinus, totam magnitudinem & latitudinem diuinorum eloquiorum secura possidet charitas qua deum proximumque diligimus.

¶ Si ergo non vacat omnes scripturas sanctas perscrutari, omnia inuolucra sermonum euoluere, omnia scripturarũ secreta penetrare, tene charitatem vbi pendent omnia, ita tenebis quod ibi didicisti. Ille itaque tenet & quod latet, & quod patet in diuinis sermonibus, qui charitatem tenet in moribus. Et hoc est illud, Breuiatum sermonem faciet dominus super terram.

¶ Circa secundum, id est, mandatum de dilectione proximi, subditur in littera:

Secundum autem simile est huic: Diliges proximum

D tuum sicut teipsum

¶ Notandum est hic, secundum Marcum, quod quum eo quo iam dictum est modo Christus legis doctori respondisset, ait illi: Bene magister in veritate dixisti. Quia vnus est deus & non est alius præter eum, & vt diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine, & diligere proximum tanquam seipsum, maius est omnibus holocaustis & sacrificiis.

Beda.

*Questio
inter Iudeos
versata*

¶ Ex qua responsione Scribæ ostenditur grauem sæpe inter scribas & pharisæos quæstionem fuisse versatam, quod esset mandatum maximum siue primum diuinæ legis, quibusdam hostias & sacrificia laudantibus, alij verò maiore autoritate fidei & dilectionis opera præferentibus, eò quod plurimi patrum ante legem absque omni victimarum & sacrificiorum consuetudine. ex fide tantum quæ per dilectionem operatur, placuissent deo, summique apud ipsum fuissent habitus, nemo autem vnquam absque fide ac dilectione

dilectione per holocausta solum & sacrificia Deo placuit. se inueniretur. In qua sententia scriba iste etiam se fuisse declarauit. Vbi subdit Marcus: Iesus autem videns quod sapienter respondisset, dixit illi: Non es longè à regno dei. Non longè fuit à regno Dei, quia sententia illius quæ noui testamenti & Euangelicæ perfectionis est propria, fautor extitisse probatus est.

¶ Sed hic inquirendum est, quomodo in presenti lectione dicat Matthæus, quod Scriba hic, siue legis doctor (vt ipse appellat tentando Dominum de mandato primo siue maximo interrogauerit, quem secundum Marcum (vt patuit) Dominus non longè esse à regno Dei asseuerat, quum cõstet eos qui tentando sapientiam quærunt, hanc inuenire non posse, ideòque nec regni cœlestis quæ sapientibus solum panditur, appropinquare ianua.

¶ Dicit enim scriptura: Et in simplicitate cordis quærite illum, quoniam inuenitur ab iis qui non tentant illum. Sed re vera tentaturus dominum adit, audito autem ipsius responso correptus mox ad pietatis gratiam rediit, & quem prius tentando decipiendum putabat, postmodum amplectendo cognouit esse sequendum.

¶ Simile aliquid accidit ministris pharisæorum, qui, missi fuerant vt Dominum comprehensum adducerent. Quum enim hunc in templo docentem paulisper audissent, verborum ipsius gratia & virtute compuncti, vacui redierunt. Interrogati autem quare non adduxissent eum, responderunt: Nunquam sic loquutus est homo, subaudiendum est, sicut homo iste est loquutus.

¶ Sed ad litteram est redeundum. Secundum, inquit, mandatum simile est huic, videlicet: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Vbi mandatum de dilectione proximi dupliciter commendatur, ex ordine videlicet, & similitudine ad primum.

¶ Post primum enim, id est, de Dei dilectione mandatum, secundum ab illo est de proximi dilectione. Post creatorem enim secundo loco est creatura. Est & primo mandato simile: Tum quia vtrunque est de dilectione, imò secundum beatum Augustinum, eadem charitate diligitur Deus & proximus: Tum quia vnum ad aliud consequitur, secundum ad primum,

Quæstio.

*Sap. 1.
solutio.*

Ioan. 7.

E

*similitudi
nis ratio.*

Li. de tri.

DOMINICA XVIII.

primum. Qui enim diligit Deum, diligit & proximū, quoniam imago Dei est homo. Tum, quia secundum Hilarium eandem cum primo illo de Dei dilectione mandato expedit retributionis mercedem.

*chryf.
proxim⁹
noster
Christus.*

¶ Deinde ponit ipsum mandatum, dicens: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Quis autem proximus noster nisi Christus, qui suscipiens carnem nostram, factus est nobis proximus, sicut in illa parabola ostendit, quum dixisset legisperitus: Et quis est meus proximus? introduxit hominem à latronibus vulneratum, & à sacerdote despectum, à Samaritano autem receptum, qui est ipse Christus. Qui verè proximus noster esse probatur, quia fecit nobis misericordiam.

¶ Quoniam ego pharisæi sciebant quidem quod esset mandatum magnum in lege, & tentantes interrogabant: volens ostendere quia non sufficeret eis solus Dei patris agnitio ad salutem, non solum dixit, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, sed addidit: Diliges proximum tuum sicut teipsum, qui utique erat ipse. Alioqui si ad solam interrogationem eorum respondisset, sufficeret dicere: Diliges Dominum Deum tuum, & non adderet, Et proximum tuum sicut teipsum, secundum quod alibi dicit: Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Et vide quia non dixit: Cognosces dominum Deum tuum, sed, Diliges: quoniam cognoscere verum Deum, penè proprium est humanæ naturæ: diligere autem eum, religiosi cordis est & recti. Et quicumque dilexerit Deum ex toto corde, non est possibile ut non perueniat ad filij eius agnitionem, id est proximi. Ipsa enim dilectio Dei quæ in eo habetur illuminans eum, præstat ei ducatum, ut post partem cognoscat & filium. Si ergo Christum deum & hominem proximum nostrum agnoscimus, præceptum de huius dilectione simile est priori de Dei dilectione mandato, & ipse enim deus est.

Ioan. 17.

¶ Si autem proximi nomine hominē quemcunque simpliciter accipimus, præceptum de ipsius dilectione etiam idcirco priori illi præcepto simile est. Qui enim hunc rectè amat, quid aliud quàm dei imaginem in ipso amat? Amat enim

enim hominem, quoniam Dei imago homo est.

¶ Proinde, sicut rex in sua imagine vel contemnitur, vt *chrysof.*
iam dictum est, vel honoratur, sic & Deus in homine vel
diligitur vel oditur. Non potest hominem odisse qui Deū
amat, nec potest Deum amare qui hominem odit, sicut ait *1. Ioan. 4*
Ioannes Apostolus: Qui dicit se diligere Deum, & non di-
ligit fratrem suum, mentitur. Si enim fratrem quem vides
non diligis, Deum quem non vides, quomodo potes dili-
gere? Quis honorat regem & contemnit eius imaginem?
Aut quis honorat imaginem, & authorem contemnit ima-
ginis?

¶ Itaque si quæritur quis nobis simpliciter proximus cen- *Aug. 1. de*
seatur, Respondetur: Nomine proximi intelligitur vel cui *doct. cl. vi.*
prebendum est, vel à quo nobis prebendum est misericor- *proxim⁹*
diæ officium. Hoc est dicere: Omnis ille nobis est proxi- *noſter ſim*
mus, vel cui nos possumus benefacere, vel qui nobis be- *plicitor.*
nefacere potest. Itaque exclusis dæmonibus & damnatis
animabus, nempe quibus nec ipsi possumus benefacere,
nec illi nobis, non modò mortales vniuersi qualescunque
tandem hi fuerint, sed etiam angeli sancti, & beatæ cum
Deo animæ proximi nomine censeatur. Hos sicut nos ip-
sos iubemur diligere, quia illis bonum vitæ æternæ sicut
& nobis velle & optare tenemur. Nam quātūm ad eos qui
adhuc viatores sunt, siue boni sint siue mali, siue propin-
qui, siue longinqui, siue amici, siue inimici, quoniā vel nos
illis vel illi nobis possunt benefacere, quis dubitet hos om-
nes nobis esse proximos?

¶ Quum autem dicitur, qui non odit patrem & matrem, *Luc. 14.*
& vxorem & filios, & fratres & sorores, non potest meus
esse discipulus, de vitiis horum, & pro quantò nobis in
obsequio creatoris obſistunt, accipiendum est (quæ nimi-
rum in eis sicut & in nobis ipsis odire tenemur) non de eo
quòd à Deo conditi sunt, cui sicut & nobis vitam æternam
velle (vt iam dictum est) & optare debemus, sicut & no-
bis ipsis. Hoc enim est hos diligere sicut semetipsum. Sed *Aug. 1. de*
vide quomodo te ipsum diligas. Audi dicentem: Ad hoc *doct. chri,*
quilibet debet seipsum diligere, vt sic operetur, quatenus
Deum diligat toto corde, tota anima, tota mente, sicutique
& proximus diligendus est. Et hæc quidem proximo in
corde

corde nostro & intrinsecus debemus.

G
Quid ex-
trinsecus
proximo
debemus?
Galat. 6

¶ Sanè extrinsecus si causa requirat, nonnulla proximis debemus (nempe quæ nobis ab illis exhiberi deprecemur) vt hos sicut nosiplos amare probemur. Primò enim debemus proximo supportatione infirmitatis, iuxta quod Apostolus docet, dicens: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Nempe qui omniũ nostrum imperfectiones & peccata portauit in corpore suo super lignum, & vsque adhuc magna sua patientia & longanimitate portare non cessat. Quin etiam & tu quia in multis es ab aliis supportandus, & ipse alios feras oportet.

vt proximi
in terra
ta portan-
da.

¶ Debemus autè alterutrorũ improbitates & onera portare, non vt illorum peccatis consentiamus, aut quomodolibet eos foueamus in crimine, sed vt per charitatem proximorum imperfectiones quas ab illis tollere non possumus, supportemus. Quicquid enim proximis (corũ huiusce modi infirmitates supportantes) exhibemus, hoc tanquam sibi impensum Christus reputabit, quem dicit: Infirmus fui, & visitastis me.

1. Ioan. 3.

¶ Secundò, debemus ei quem sicut nosiplos diligere iubemur, leuamen suæ necessitatis, & hoc quidem si facultas suppetit. Vndè per Apostolum Ioannem dicitur: Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?

¶ Tertiò, debemus ei doctrinam veritatis. Talis enim elemosyna spiritualis est, & spiritui proximi non periture carni impenditur: eò præstantior illa quæ carnalibus proximi necessitatibus impenditur, quò immortalis anima morituro corpore melior est.

Pia de p-
ximo diu-
dicatio.

¶ Quartò, debemus ei iudicium benignitatis, id est, piam in dubiis rebus quas apud ipsum cernimus, diiudicationem, vt nequaquam in malam partem distorqueamus, quæ non malè fieri possunt. Sic enim & nostra cupimus ab aliis iudicari.

Bernard.

¶ Caue igitur serue Dei, vt quos imitari non vis, damnare videaris. Caue alienæ conuersationis esse aut curiosus explorator, aut temerarius iudex, etiam si quid perperam actũ deprehendas, nec sic iudices proximũ, magis autè ex-

cula

cusa intentionem, si opus non potes. Pensa ignorantiam, puta casum, cogita surreptionem. Quòd si omnem omnino dissimulationem rei certitudo recusat, suade nihilominus tibi, & dicit apud te: Vehemens nimis fuit illa tentatio, quid de me fecisset, si accepisset in me simile potestatem?
¶ Circa tertium, videlicet complementum totius diuini mandati, dicitur:

In his duobus mandatis vniuersa lex pendet & propheta.

¶ Quid est aliud hoc dicere, quàm quod per Apostolum dicitur, Finis præcepti charitas? Lex enim præcepta, præmia, & pœnas in his duobus fundat mandatis.

¶ Prophetæ verò circa eadem præcepta exhortationes, comminationes, & promissiones denunciauerunt. Quòd autem in obseruatione istorum duorum præceptorum tota lex impletur, manifestum est intuenti.

¶ Qui enim diligit proximum sicut semetipsum, nec occidit hunc, nec eius coniugem, aut opes tollit, neque de illo derogandi gratia mentitur. Nā sicut odium omne malum suggerit, sic dilectio suadet omne bonum. Si autem in mandato istius geminæ dilectionis tota lex impletur, ergo is qui circa hanc dilectionem deficit, quæcunque alia secundum legem facit, vel facere videtur, nil aliud quàm fucus & fictio sunt. Vndè Apostolus, sicut paulò ante citatum est: In Christo Iesu, inquit, neque circumcisio aliquid valet neque præputium, sed fides quæ per charitatē operatur. Hinc fides & dilectio meretricum & publicanorum, omnibus Phariseorum iustificationibus iudice Christo in Euangelio, præferuntur.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Cōgregatis autem Phariseis interrogauit eos Iesus, dicens: Quid vobis videtur de Christo, cuius filius est?

¶ Hic docemur quòd dominus noster Iesus Christus non tantum homo est, sed etiā Deus. Vbi duo sunt cōsideranda. Primū est, Christi salutaris interrogatio. Secundū est, Phariseorū obmutescentiū ad propositā interrogationē negata responsio, ibi: Et nemo poterat ei respondere verbum.

¶ Circa primum aduerte, quemadmodum Pharisei qui ad

H

*Omnium
mandato
rum in
vnum col
lectio.*

Galat. 3.

Matt. 21

ren-

tentandum dominum Iesum fuerant congregati, & ipsum qui veritas est, interrogatione fraudulenta capere nitentur, occasionem præbuerunt confutationis suæ. Interrogatur de Christo, cuius filius sit. Interrogatio Iesu magno opere nobis proficit confutandæ perfidiæ Iudeorum. Ipsi enim Christum venturum purum fore hominem ac sanctum de stirpe David confitentur nasciturum.

chrysof. ¶ Sed cōvincendi erant prophético testimonio Christum non modò esse hominem de stirpe David, sed etiam Deū; Christus autem nec manifestè poterat dicere se esse Deū, sed nec tacere. Dicere enim non poterat, ne occasionem hinc Iudæi blasphemi rapientes, ampliùs insanirent. Tacere autem non poterat veritatem, qui (vt ipse ait) ad hoc natus est & venit in mundum, vt testimonium perhibeat veritati. Ideo talem eis interrogationem proposuit, quæ eo tacente ostenderet eis Christum non modò hominem esse, sed etiam Deum.

*Iudaorū
de christo
error
duplex.
Theoph.*

¶ Gemino enim errore Iudæi Christo præsentè tenebantur, quia & quem conspicuum sibi que præsentè cernebant, cæcata mēte cognoscere noluerunt: & quia (vt dictum est) Christum quem errore vano decepti venturum adhuc putant, nequaquam Deum, sed hominem purum fore contendunt. Quam ob rem quauis ad passionem Dominus in breui esset iturus, propriam tamen prædicat deitatem, nec tamen hoc incautè aut arroganter, sed modèstè. Quærit enim ab eis quid eis de Christo promisso quem venturum expectauerant patres eorum, videretur, & cuius foret filius vocandus. Sequitur:

Dicunt ei: Dauid.

*Matth. 22
christus
vt filius
Dauid.
Luc. 1.* **K** ¶ Et rectè quidem etiam Euangelio attestante. Liber, inquit, generationis Iesu Christi filij Dauid. Cui etiam consonat testimonium angeli loquentis ad virginem quæ hūc erat paritura & dicentis: Dabit ei dominus Deus sedem Dauid patris eius: iuxta quod à domino ipsi Dauid etiam interposito iureiurando fuerat longè antè promissum, sicut scriptum est: Iurauit dominus Dauid veritatem & non frustrabitur eum, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Vndè & alio loco pollicetur & dicit: Ecce dies veniunt dicit dominus, & suscitabo Dauid germen iustum, &

Ierem. 23

& regnabit rex & sapiens erit, & faciet iudicium & iustitiã in terra. Quòd hoc ad literam de Christo sit dictũ, sequentia manifestant. Sequitur enim: In diebus illis saluabitur Iuda.

¶ Itaque nõ reprehenduntur quia Dauid filium dicunt, sed quia Dei filium nõ credunt, Siquidem ipse & dominus Dauid est, Deus ante tempora manendo, & filius Dauid apparuit homo in temporum fine nascendo. Quinetiam cæcus ille Dauid filium confitendo meruit sanitatem, & pueri dicentes: Osanna filio Dauid, præcellæ prædicationis gloriã Deo deferebant, sed (vt iam dictum est) reprehenduntur, quia non credunt filium Dei. Sed quemadmodum super uia cui & cæci confutentur attende. Sequitur enim:

Luc. 19.

Matt. 21

Ait illis: Quomodo ergo Dauid in spiritu vocat eum dominum, dicens: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis?

¶ Longè potior istorum responsione illius fuit responsio, qui itidem interrogatus de Christo ait: Tu es Christus fili⁹ Dei uiui, hominem pariter & Deum confessus. Itaque dominus videns Phariseos longè esse ab intellectu diuinitatis suæ, voluit eos sermone suo eò prouocare, vt intelligerent psalmum illum torum de se scriptum esse, sicque viderent statim quod sequitur: In splendoribus sanctorum ex vtero ante luciferum genui te. Vnde & generationẽ ipsius æternã ex vtero paterni intellectus cognoscere poterant.

L

Mat. 16.

Orige.

¶ Quomodo ergo, inquit, Dauid in spiritu vocat eum dominum? In spiritu, inquit, nõ in erroris incerto, nec propria uoluntate, sed in spiritu sancto. Nõ enim uoluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati loquuti sunt sancti Dei homines, id est, prophete. Ergo Dauid in spiritu sancto loquens de Christo, dominũ suum ipsum se profiteretur agnoscere, dicens: dominus, nimirũ Deus pater, dixit domino meo, id est, Christo. q̄ tãtũmodo filius eius est, quomodo vocat eum suum dominũ, præsertim quũ nõ nisi post plura secula foret nasciturus: nobis fili⁹ potest esse qui post nos futurus est, dominus autẽ nobis esse non potest, nisi qui aut nobiscũ, aut ante nos est. Christus autẽ secundum carnem post Dauid est, secundũ diuinitatẽ autẽ

2. Petr. 1

Dauid
christum
dominum
suum con-
fiteatur.
chrysost.

ff ante

ante David. Ergo illum significabat dominum suum, illum significabat iubendum sedere à dextris Dei, qui iam tunc erat, videlicet, vnigenitus filius Dei. Itaque sicut David in spiritu Christum fore filium suum præcognouit, ita etiam eodem spiritu ipsam sibi futurum dominum præuidit.

*Ambro.
Christum
seder: à
dextris,
quid Au-
gust. de
Symbo.*

¶ Sede, inquit, à dextris meis. Ipse ad dexteram patris sedet, quia patri confors, nulli secundus est. Nec tamen præfertur qui ad dexteram sedet, nec iniuriam patitur qui admittit. Gradus non quæritur dignitatis, vbi plenitudo est diuinitatis. Sessione ista non accipiamus humanis mēbris positum, tanquam pater sedeat in sinistra, vt filius sedeat ad dexteram. Sed ipsam dexterā intelligamus potestatem quam accepit ille homo susceptus à Deo, vt veniat iudicaturus, qui primò venerat iudicandus. Vel quòd sedet ad dexterā patris, supernā eius gloriam probat. Sessio enim in dextera, significat regnū & omnium potestatem. Sedet ergo à dextris Dei patris, quia verbū ex paterna substantia prodiens factū caro, diuinam nō exiit dignitatē. Sequitur:

Donec ponā inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

*M
filij glo-
ria vt pa-
ter quæ-
rit.
Ioan. 8.*

¶ Verba sunt Dei patris ad Christum. Quū ergo pater repugnat aduersariis filij, patet nō solum esse cōcordes, quin & patrem ipsum filij iniuriam vlcisci, & pro ipsius honore & gloria zelare, iuxta quod ipse filius ad Iudæos loquens ait: Ego gloriam meam non quero, est qui quærat & iudicet. Quòd autem à patre subiiciuntur inimici, non infirmitatē filij, sed vnitatem naturæ qua in altero alter operatur, significat Nam & filius subiicit inimicos patri quia patrem clarificat super terram. Audiant iam Iudæi vel patrem, qui filium audire noluerunt. Audiant inimici Christi qui ipsum occiderunt, audiant inquam patrem filio suo dicentem: Sede à dextris meis donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum, id est, pedibus tuis.

*Iudæi ini-
mici filij
dei.
Matt. 21.*

¶ Hoc enim vos respicit ò Iudæi, inimici & homicidæ filij Dei. Quoniam enim filium familiās à patre ad vos missum occidistis, secundum propriam vestram sententiam, malos vos malè perdidit, & vineam nunc aliis locauit agricolis, qui reddunt ei fructum temporibus suis.

*Iudæos
sub chri-
sti pe-*

¶ Ablatum est enim à vobis regnum Dei, & datum est gēti facienti fructum eius. Et illius iam pedibus subiecti iacetis

tis

tis, p
tion
iam
cui
& e
stis,
vt in
striu
lapi
runt
deli
filii
suis

eius
¶ Q
re q
uus.
Et n
Dei
gin
cien
est, &

fuit
¶ Ne
tix r
ipsum
pote
¶ Po
tra I
nem
eos
lius
Et a
prob

tis, postquam impiam misistis & mittere non cessatis legationem, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos. Sed iam vel inuitis vobis, vel liuore tabescentibus, ibi regnat, cui data est à patre omnis potestas in cælo & in terra. Sed & ei quem vos multis & indignis nominibus blasphema stis, donatū est à Deo nomen quod est super omne nomen vt in nomine eius omne genu flectatur cælestium, terrestrium & infernorum, vt tandem aliquando credatis quod lapides (id est, lapidea quondam gentium corda) crediderunt, & credendo in filios Abrahamæ suscitati sunt, quod videlicet Christus nō solum esset secundum carnem Dauid filius, sed etiam secundum sempiternam suam deitatem ipsas Dauid est dominus. Vndè subdit:

Si ergo Dauid vocat eum dominum, quomodo filius eius est?

¶ Quærit ergo ipse, & mota dubitatione sinit illos colligere quid sequatur. Et quidē Dauid & pater est Christi & seruus. Pater secundum carnem, seruus secundum spiritum. Et nos ergo nouis Pharisæis (id est, hæreticis) qui nec verū Dei filium neque Deum esse fatentur natum ex sacra virgine, sed diuidunt vnum filium in duos, talem & ipsi obiciemus quæstionem, quo pacto filius Dauid dominus eius est, & non humano dominio, sed diuino.

Vndè rectè subiungitur:

Et nemo poterat ei respondere verbum, neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

¶ Nec mirum si istorum stoliditas diuinæ veritati & sapientiæ resistere & contradicere non potuerit, quum etiam de ipsius teste beato Stephano scriptum sit, quod Iudæi non poterant resistere sapientiæ & spiritui qui loquebatur.

¶ Porrò nobis interrogatio Iesu proficit vsque hodie contra Iudæos. Etenim qui consitentur eum venturum, hominem simplicem & sanctum asserunt. Interrogemus ergo eos edocti à Domino: Si simplex homo est & tantum filius Dauid, quomodo Dauid eum dominum suum vocauit? Et attende quemadmodum ista deductio euidentissimè probauit Christi diuinitatem contra Iudæos, Ebionitas,

*dibus iace
re.*

*Luc. 19.
Matt. 28*

Philip. 2

*N
Dauid &
pater Chri
sti est &
seruus.
Chrysof.*

*Iudæorū
stoliditas
vt diuina
cedit sa
pientiæ.
Hier.*

*Euidētis
simè Chri
sti diuini
tas proba
tur.*

ff ij Ar.

DOMINICA XIX

Arrianos, & Nestorianos. Itaque turpis illorum taciturnitas & confusio, disciplina cunctorum est.

¶ Et quoniam Pharisei non interrogabant dominum, nec cum eo diserebant cognoscendam gratia veritatis, alioqui videntes eum sapientem in interrogationibus, & in responsionibus prudentem atque irreprehensibilem, accensi fuissent desiderio plura interrogandi atque discendi, sed ad hoc tantum cum eo certabant ut superarent, & caperet in sermone: videntes se quod intendebant non posse confiteri destiterunt a sermone, non habentes quod responderent. *Hierony.* Quarentes enim occasionem calumnie & verbum aliquod inuenire quod pateret insidiis, quia in sermonibus confutati sunt, ultra non interrogant, sed breui post tempore comprehensum Romanæ tradunt potestati.

¶ Ex quo intelligimus venena inuidie posse quidem superari, sed difficile conuiuiscere. Simile quid hac nostra tempestate cernere est. Hæretici enim & disputationibus & scriptis plurimorum superari quidem potuerunt, ut amplius respondere nequieuerint, non tamen propter hoc desinunt suum pestiferum latenter prosequi institutum ut catholicos & a veritate abducere, & suis erroribus valeant irretire. Sed qui mari terminum posuit, & ipse diabolicæ malitiæ in his & per hos aduersum se agenti, quando volent imponet finem.

DOMINICA DECIMA NONA

POST PENTECOSTEN.

Ascendens Iesus in nauiculam trans fretauit, & venit in ciuitatem suam. Mat. 9.

¶ Quatuor in presenti lectione describuntur. Primum est, Christi domini nostri nauigatio. Secundum, paralytici iactis ad Christum deportatio. Tertiū, super paralyticū mirandę potestatis ostensio. Quartū, a timete turba Dei glorificatio. Secundum, ibi: Et ecce. Tertiū, ibi: Et ecce quidam. Quartum, ibi: Videntes autem turbæ.

¶ Circa

¶ Circa primum est præmittendum, vnde Christus dominus nauigauit & quò. Vnde secundum hunc Euangelistam postquam seruum Cæturionis paralyticum & socrum Simonis febricitatē sanasser, vnà cum discipulis nauem cōscendit. Quumque motus magnus factus esset in mari ita vt nauicula operiretur fluctibus, & ipse dormiret, accedentes suscitauerunt eum dicentes: Præceptor, perimus. Quibus ipse: Quid, inquit, timidi estis modicæ fidei? Tunc surgens increpauit ventum & tempestatem aque, & cessauit, & facta est tranquillitas. Et nauigauerunt ad regionem Gerasenorum quæ est cōtra Galilæam. Et quum de naui egressus esset ad terram, occurrit ei homo quidam iam multo tempore dæmonii plenus, & vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis, Is vt vidit Iesum, proci- dit ante illum, & exclamans voce magna dixit: Quid mihi & tibi est Iesu fili dei altissimi? obsecro te ne me torques. Præcipiebat enim spiritui immūdo vt exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illum, & vinciebatur catenis & compedibus, & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in desertum. Interrogatus autem à Christo quod ei esset nomen, dixit: Legio, quia intrauerant dæmonia multa in eum. Et rogauerunt illū, ne imperaret illis vt in abyssum irent. Erat autem ibi grex porcorum multorū pascentium in monte, & rogabant eum vt permitteret eis in illos ingredi. Et permisit illis. Exierunt ergo dæmonia ab homine & intrauerunt in porcos, & impetu abiit grex per præceps in stagnum, & suffocatus est.

¶ Quod vt viderunt factū qui pascebant, fugerunt, & nunciauerunt in ciuitatem, & in villas. Exierunt autem videre quod factum est, & venerunt ad Iesum, & inuenerūt hominem sedentem à quo dæmonia exierant vestitum ac sana mente ad pedes eius, & timuerunt. Et rogauerunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum, vt discederet ab ipsis, qui magno timore tenebantur. Hæc secundum Lucā. Et secundum Matthæum hæc eadem describentem, mox post hæc ascendens in nauiculam transfretauit, & venit in ciuitatem suam.

¶ Ex quibus patet vnde nauigauit, quia à terra Gerasenorum, & quò, quia rediit in Galilæam. Et venit, inquit, in

ff iij ciui-

A

Luc. 8.

vir à le-
gione dæ-
monū pos-
sessus.

B

Marc. 2. ciuitatem suam. Per ciuitatem hanc, Capharnaum nos intelligere debere autoritas Euangelij secundum Marcum cogit, qui miraculum hoc in Capharnaum esse factum manifestat. Nō quia illic vel natus esset vel nutritus, sed quoniam ibidem post quā in deserto quadraginta diebus ieiunauerat, habitauit. Vnde apud Matthæum sic habes: Quū autem audisset Iesus quia Ioannes traditus esset, secessit in Galilæam, & relicta ciuitate Nazareth, venit & habitauit in ciuitate Capharnaum maritima.

*Attende
Christi
humilitatem.*

¶ Ascendens, inquit, in nauiculam, quo verbo humilitatem aduentus Christi significauit. Non enim dicit ascendisse eum in magnam nauim, sed in nauiculam, quod planè attestatur ipsius humillimæ paupertati.

¶ Siquidem (vt ait Chrysof.) creator rerū, orbis dominus, post quā se propter nos nostra angustauit in carne, cœpit habere humanam patriam, cœpit Iudæicę ciuis esse ciuitatis, parentes cœpit habere, parentum omnium ipse parēs, vt sic nos ipsius inuicaret amor, attraheret charitas, vinciret affectio, suaderet humanitas, quos fugarat dominatio, metus disperferat, & fecerat vis potestatis extorres.

chrysof.

¶ Ascendens ergo in nauiculam transfretauit. Sed nōnne ipse est qui fugatis fluctibus, maris rubri profunda nudauit, vt Israeliticus populus inter stupentes vndas sicco vestigio velut montiū concaua transfiret? Nōnne ipse est qui Petri pedibus marinos vortices inclinauit, vt elementum liquidum humanis gressibus solidum præberet obsequiū? Et quid est quod ipse sic maris sibi denegat seruitutem, vt breuissimi laci transitum sub mercede nautica transfretaret?

¶ Et quid mirum fratres? Christus venit suscipere infirmitates nostras, & sua nobis conferre medicamenta sanitatis, quia medicus qui non fert infirmitates, curare nescit, & qui non fuerit cum infirmo infirmatus, infirmo non potest conferre sanitatem. Christus ergo si in suis mansisset virtutibus, cōmune cum hominibus nihil haberet. Et nisi impleisset carnis ordinem, carnis in illo esset ociosa susceptio, & si omnia fecisset mirabiliter, nihil misericorditer fecisset. Sustinuit ergo has necessitates, vt homo verus humanis necessitatibus probaretur,

My-

¶ Mystice autem si per mare seculum præsens, per nauim sanctam ecclesiã accipiamus, Christus nauim hanc fluctus huius seculi semper mitigaturus ascendit, vt credentes in se ad cœlestem patriam tranquilla nauigatione perducatur, & suæ illius ciuitatis municipes faciat, quos humanitatis suæ fecit esse confortes. Non ergo Christus indiget nauis, sed nauis hæc indiget Christo. Quoniam sine gubernatore cœlesti, nauis ecclesiæ per mundi pelagus, per tanta discrimina ad cœlestem portum non valet peruenire. Vnde Chrysostomus:

*Ecclesiã
vt nauis
cõparatur.*

¶ Nauigat ecclesiã instructa fidei gubernaculo scœlici cursu per huius seculi mare, habens deum gubernatorem, angelos remiges, portas choros omnium sanctorum, erecta in ipsa salutaris arbore crucis, in qua Euangelicæ prædicationis vela suspendens, flante spiritu sancto ad portum paradisi, & quietem securitatis æternæ deducit.

¶ Ergo præsens seculum tempestuoso mari comparatur, in quo mortales de salute periclitantur, quemadmodum & Ionas, cui in nauis submersiois periculum imminabat. Itaque inter tot pericula semper nobis est timendum, sicut scriptum est: Beatus homo qui semper est pauidus. Nusquam enim securitas.

*Mare seculum.
C
Prou. 18.*

¶ Secundò, notatur in verbis præallegatis deum ipsum huius nauis esse gubernatorem, cui quoniam venti & mare obediunt, de ipsius præsidio semper est confidendum. Nam & si hanc tentationum fluctibus finit concuti, perire tamẽ non potest, quia gubernator deus sicut nec in tranquillitate pacis, ita nec in perturbationum tẽpestate hanc deserit.

*Deus ipse
gubernator.*

¶ Tertio, dictum est hanc nauem habere sanctos angelos remiges, qui hanc inter seculi fluctus custodiant & deducant, iuxta quod scriptum est: Angelis suis deus mandauit de te. Sed & Sacerdotes nonnunquam in scripturis angeli vocantur, vt apud Malachiam, vbi dicitur: Labia sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius, angelus enim domini exercituum est. Nam & hi administratione sacramentorum ad portum salutis æternæ nauẽ hanc promouere laborant. In quorum typum scriptum est discipulos laborasse in remigando, Erat ventus contrarius eis.

*Angeli remiges.
Psal.*

D ¶ Quarto, dictum est quòd hæc nauis portat choros electo-
Fert cho- rum dei atque sanctorum. Vndè de Petro & aliis discipu-
ros sancto- lis scriptum est, Ascenderunt in nauim. Ideòque liberer
rum. in hanc nauim cum sanctorum atque piorum contubernio
 vnicuique est intrandum.

Ioan. 21. ¶ Vndè etiam non incongruè per nauem Salomonis eccle-
Nauis Sa- sia sancta designatur, quæ semel in tribus annis adducebat
lomonis. aurum & argentum, & ebur, & simias, & pauones. Nam
2. Par. 9. Christi ecclesia in fide sanctæ trinitatis ad cœlestem Ieru-
3 Reg. 10 salem adducit sanctos Apostolos & martyres, qui sunt au-
 rum, doctores sapientia claros, & doctrina sonoros quasi
 argentum, cœlibes propter regnum cœlorum & castos,
 quasi ebur firmum candidum & frigidum. Portat & simias
 id est, piorum exemplis inhærentes, qui sanctorum atque
 sapientum doctrinam & opera imitari & quasi effingere co-
 nantur. Portat & principes, qui cum apparatu viuunt, & hi
 sunt pauones.

In nauic ¶ Quintò, in hac naui arbor crucis Christi erecta est, quæ
eleſiæ ar- nobis spem salutis subministrat. Extra hanc nauim, id est,
bor crucis fidem crucifixi saluatoris, salus est nulli, vt meritò hinc e-
Actu 27. tiam nobis dictum esse intelligamus: Nisi in naui manse-
Gene. 7. ritis, non poteritis salui fieri. Vndè & per arcam Noe figu-
 rata fuit, quæ inter aquas diluuij continuuit & saluauit om-
 nem carnem in qua erat spiritus vitæ.

Nauis hu- ¶ Sextò, habet nauis sanctæ ecclesiæ vela Euangelicæ do-
ius vela. ctrinæ, quæ Christi verbis, quasi vento secundo, plena sunt
Luca 11. His enim docemur, quo modo, qua via, & quòd sit eundum
Ioan. 3. Ideòque attentione digna ab omnibus sunt audienda, dicē-
 te domino: Beati qui audiunt verbum dei, & custodiunt il-
 lud. Sed & ipse spiritus sanctus (qui vbi & quando vult spi-
 rat) nauem hanc omnium saluberrimè promouet & præ-
 pellit ad salutem. Vndè tandem subiicit, quòd nauis hæc
 quos portat, ad paradysum (portum vtique cunctis desyde-
 ratum) & æternæ securitatis quietem perducit, sicut per
Act. 27. Psalmistam dicitur: Deduxit eos in portum voluntatis eo-
 rum. Vndè & dicere possunt cum Paulo & Luca & sociis
 eorum: Nauigauimus, & venimus ad locum qui dicitur bo-
 ni portus.

¶ Sed & de hac eadem ecclesiæ naui moraliter accipi po-
 test

test, quod apud Ioannem est scriptum: Discipuli nauigio ^{1047. 21.} venerunt, nimirum ad littus vbi apparuit ei dominus Iesus à morte iam rediuuius, vbi etiam panem & piscem super prunas positum, refectionem vtrique diuinitus paratam inuenerunt, refectionem beatitudinis sempiternæ in patria præsignantem, de qua, pollicente Christo, dictum est illis: Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. ^{Luca. 22.}

¶ Cæterum, non solùm sancta ecclesia catholica nauis est ^{Quot mo-} quæ nos ad patriæ cœlestis portum perducatur, sed etiam sua ^{dis nauis} cuique fides & conscientia nauis est salutis. Et quoniam in ^{periclitati} ter huius mundi pericula, quasi inter vastos frementis pontis ^{succurritur.} fluctus, huiuscemodi nostra fragilis carina, grauitè ac multipliciter periclitatur, attendamus iuxta præsentem ^{Act. 27.} similitudinem quatuor modis nauis quæ periclitatur subueniri, videlicet:

¶ Primò, per exonerationem. Vndè Lucas in Actis Apostolorum: Valida, inquit, nobis tempestate iactatis, sequenti die iactum fecerunt, & tertia die suis manibus armamenta nauis proiecerunt. Quoniam ergo nobis per mortis angustias (quasi per syrtes & scopulos) est transeundũ, attendat quisquis propriæ consciētix nauim diuitiis, furto, fraude, vsura, rapina, simonia, & aliis similibus nefandis auaritiæ artibus sentit esse grauatam, qualiter & ipse (vt æternæ damnationis discrimen euadat) per restitutionem, per largitionem propter Deum in pauperes iactum faciendo, nauis suæ, id est, animæ alioqui perituræ succurrat. Huius enim amissio nulli damno quantumuis magno comparari, nullo lucro compensari potest, dicente domino: Quid enim ^{Nauis exoneranda} prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? ^{Matt. 16.}

¶ Si igitur hi quibus naufragium imminet, rerũ etiam charissimarum & pretiosæ mercis iactum pro nauis & sua salute facere neque dubitant, neque morantur, quid non pro animæ perpetua salute est faciendum? Ait quidam:

Quæ nocitura tenes, quanuis sint chara, relinque.

¶ Secundò, subuenitur nauis per rimarum obturationem. ^F

Rimæ obturandæ.

Porro

Porro sensuum nostrorum organa, vt oculi & aures, quasi aperturæ quædam vel rimæ sunt, per quas malæ concupiscentiæ, quasi aquæ nauem animæ de pressurâ subintrent. Quam ob rem clamandum est ad dominum cum propheta: Saluum me fac deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam.

psal.

*sentina
vt exhan
vienda.*

¶ Tertio, subuenitur naui per sentinæ exhaustionem, videlicet quum aquæ nauem grauantes per fatiscentium iuncturarum rimas fuerint infusæ. Aquæ istæ nauem (si non eiciantur) tandem perdituræ, assidua sunt delicta, sine quibus vita præsens non transigitur, quæ delicta sicut assidue contrahuntur, ita & per iugem cordis compunctionem & confessionem oris, sunt expurganda. Alioqui sicut sentina nisi exhausta fuerit, putrescentibus illic & multiplicatis aquis, nauem tandem est perditura: ita & peccata quæ incessanter contrahimus, nisi eo quo dictum est modo fuerint expiata, exitium animæ sunt allatura.

*Ancorana
uem figat*

¶ Quarto, subuenitur naui per ancoræ fixationem, quæ tamen nequaquam in re instabili, sed immobili & firma figenda est. Porro inter tot & tanta huius seculi scandala, tentationes, & discrimina, spes animæ fideli quasi ancora est, cui ne hanc vel tempestas abducat, vel fluctus absorbeat, debet firmiter herere.

*Spe subla
ta homo
qualis.*

¶ Nam spe sublata, quid aliud est homo quàm puluis, quæ proiicit ventus à facie terræ, vel nauis quæ prudentia gubernatoris desperantis iam destituta, à vi tempestatis fertur in scopulos? De hac ancora per Apostolum dicitur: Fortissimum solatium habemus qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut ancoram habemus animæ tuam ac firmam, & incedentem vsque ad interiora velaminis.

Heb. 6.

vbi præcursor pro nobis introiit Iesus. Porro hæc nostræ spei ancora non in re fragili (vt iam dictum est) vel terrena figenda est, sed in deo, exemplo illius qui ait: Quoniam tu es domine spes mea altissimum posuisti refugium tuum.

Psal.

Rom. 8.

Hanc spei suæ ancoram Apostolus Paulus in deo fixerat, qui ait: Si deus pro nobis, quis contra nos?

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto.

Hic

¶ Hic ponitur paralytici in grabbato iacentis ad Christum G
deportatio. Paralifim Græci vocant dissolutionem mem-
brorum, qui morbus eam quam occupauerit corporis par-
tem, officiis vniuersis funditus destituit. Plerunque verò e-
riam totum inuadit corpus.

¶ Porro Lucas miraculi huius patrandi occasionem & mo- *Luce. 5.*
dum latius describens, sic habet: Et factum est in vna die-
rum, & ipse se debat docens. Et erant pharisæi sedentes &
legisdoctores, qui venerant ex omni castello Galilææ, &
Iudææ, & Ierusalem, & virtus domini erat ad sanandum e-
os. Hos enim vt à morbo perfidix spiritualiter sanaret in
mente, paralyticum coram eis erat sanaturus in corpore.
Necessarium enim erat vbi tanta scribarum & pharisæo- *Cyri.*
rum turba conuenerat, aliquid fieri ex iis quæ virtuti atte- *Opportu-*
starentur ipsius, coram eis qui eum patuipendebat. Factū *nitas mira-*
est ergo miraculum in paralytico, in quo quia defecisse ars *culo.*
medicinæ videbatur, ad supernum & cœlestem medicum
à proximis portabatur.

¶ Modum verò quo paralyticus iste domino fuit oblatus,
describens Marcus, dicit: Et auditum est, quòd Iesus in do- *Mar. 2.*
mo esset, & confestim conuenerunt multi, & loquebatur
eis verbum. Et venerunt ad eum ferentes paralyticum,
qui à quatuor portabatur. Et quum non possent offerre e-
um illi præ turba, nudauerunt tectum vbi erat, & patefa-
cientes, submiserunt grabbatum in quo paralyticus iace-
bat. Consonat Lucas, dicens: Non inuenientes qua parte
illum inferrent præ turba, ascenderunt supra tectum, &
per tegulas submiserunt eum cum lecto in medium, ante
Iesum.

¶ Moraliter, Curatio paralytici huius, animæ post diutur *Beda.*
nam illecebræ carnalis inertiam ad Christum suspirantis
indicat saluationem. Quæ primò omnium ministris, qui
eam subleuent, & Christo offerant, id est, bonis doctori-
bus, qui spem sanationis opemque intercessionis sugge-
rant, indiget. Qui bene (Marco teste) quatuor fuisse me- *Quatuor*
morantur, siue quia quatuor euâgelij libris omnis prædi- *pos. tores*
cantium virtus, omnisq; sermo firmatur, seu quia quatuor *paralyticis*
sunt virtutes, quibus ad promerendam sospitatē fiducia
mentis

sapient. 8. mentis erigitur. De quibus in aternæ sapientiæ laude dicitur: Sobrietatem enim & sapientiam docet, & iustitiam & veritatem, quibus vitius nihil est in vita hominibus. Quas veris nominibus alij prudentiam, fortitudinem, temperantiam, & iustitiam appellant.

¶ Desyderant autem paralyticum Christo offerre, sed turba interposita ab omni parte præcluduntur. Quia sæpe anima, post infirmi corporis desidiâ ad deû respiciens supernæque gratiæ remedio cupiens innouari, prisca consuetudinis obstaculo retardatur. Sæpe inter ipsas secretæ orationis dulcedines, & quasi suauæ cum domino colloquium, turba cogitationum interueniens, aciem mentis ne Christus videatur intercludit. Et quid inter hæc agendû Non utique in infimis exterius qua turbæ tumultuantur, remanendum, sed tectum domus in qua Christus docet esse ascendendum, id est, sacra scripturæ sublimitas est appetenda, lexque domini cum Psalmista die noctûque meditanda. Et submiserant illum, inquit Lucas, cum lecto in medium ante Iesum.

¶ Patefacto tecto eger ante Iesum submittitur, quum referatis scripturarum mysteriis, ad Christi noticiam peruenitur, hoc est ad eius humilitatem fidei pietate descenditur. Et bene domus Iesu apud Lucam tegulis contecta describitur, quia sub contemptibili literarum velamine (si assit doctor qui referet) diuina spiritalis gratiæ virtus inuenietur. Quod autem cum lecto deponitur, significat ab homine ad huc in ista carne constituto Christum debere cognosci. Sequitur:

Et videns Iesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.

Beda.
Ægrotationis causam fuisse peccata.
Ioan. 3.

H ¶ Hominem dominus à paralyti curaturus primùm peccatorum ipsius vincula dissoluit, vt ostenderet eum ob nex² culparum, artuum dissolutione damnari, nec nisi his relaxatis, membrorum posse recuperatione sanari. Sic & illi paralytico qui iuxta piscinam probaticam diu motum atque frustra prætolabatur, sanato à domino dicitur: Ecce, sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.

¶ Et

¶ Et bene is cui peccata dimittebantur apud Lucam homo vocatur, qui hoc ipso quod homo erat, non posset dicere, nō peccaui, simul etiam vt ille qui homini dimittebat, intelligeretur Deus. Et videns (inquit) Iesus fidem illorum, id est, & deferentium & eius qui erat oblatus. Occurrebat enim, & in hoc ipsius patientis fides. Non enim sustinisset se inferiūs submitti, nisi credidisset.

chrysoſt.

¶ Vbi etiam est intueudum, quantum propria cuiusque fides apud Dominum valeat, vbi tantum valuit aliena, vt totus homo repente, id est, exterius interiūsque iam saluatus exurgeret, aliorumque merito aliis laxarentur peccata.

*Sua cuiq;
quātū va
leat fides.*

¶ Vbi Ambrosius: Magnus Dominus qui aliorum merito ignoscit aliis, & dum alios probat, id est, commendat, aliis relaxat errata. Quir apud te homo collega non valeat, quum apud Deum seruus & interueniendi meritum, & ius habeat imperandi? Qua in re magna quidem & vtilis nobis commēdatur humilitas, vt veraciter credamus per eorum qui Deo placent intercessionem adiuuari eos qui aut minus digni sunt per se exaudiri, aut etiam propriæ infirmitatis conscij, bonorum hominum intercessionem se commendant, vt eorum ope & temporale & spirituale à Deo consequantur auxilium.

¶ Quum ergo portitores isti sua fide meruerint huic paralytico non modò sanitatem corporis, sed & remissionem peccatorum, manifestum est quod alteri possit alter ali- quid promereri.

*Sāctorum
nobis pro-
desse suf-
fragia.*

¶ Et licet quis alteri non possit mereri vitam æternam, vel sublimioris gradum beatitudinis, eò quod vnusquisque post vitam hanc recepturus est prout in vita gesserit bonum vel malum, promereri tamen potest alteri compunctionis & pœnitentiæ gratiam, alius quoque pro alio satisfacere, illique gratiam sanitatis & bonæ sc̄licitatis, longæuitatis quoque & aliorum bonorum temporalium impetrare.

¶ Erubescat hinc tandem hæreticorum huius temporis vasa impietas, qui nec virgini Mariæ matri domini nostri Iesu Christi, nec cuiquam sanctorum tantum honoris relinqui volunt, vt apud Christum credantur pro nobis

in-

intercedentes posse quicquam impetrare. Quasi non tantum valeat apud ipsum dilectæ genitricis suæ intercessio, quantum interuentu suæ fidei pro paralytico valuerunt hi portitores.

I ¶ Et quoniam absente spe consequendæ remissionis nulli adulto peccata remittuntur, paralyticus iste iubetur habere fiduciam. Confide (inquit) fili, remittuntur tibi peccata tua. Sanè in eo quòd tam benignè filium appellat, ostendit per adoptionis gratiam Dei filium fieri, cui peccata remittuntur. Itaq; homo peccat, filio remittuntur peccata. O mira humilitas, despectum & debilem, totisque membrorum compagibus dissolutum, filium vocat, quem sacerdotes nõ dignabantur attingere. Confide inquit: nam benedictus vir qui confidit in domino, & erit dominus fiducia eius.

Jerem. 17

¶ Sed & aliam ob causam monuit hunc confidere de remissione peccatorum, quem erat corporaliter sanaturus, vt sci licet doceret, qd corporalis sanitas minimè valet ad salutem, nisi & anima infirma per peccatum à suo morbo curetur. Ideoque magis petenda est à Deo animæ quàm corporis salus. Sed nec aliter corporis debemus petere sanitatem, nisi in quantum expedit ad animæ salutem.

¶ Denique id ipsum fecit, vt ostenderet benignus dominus se plura conferre quàm petimus, & se non modò corporum esse medicum, sed & animarum. O mira Christi clementia O indicibilis misericordia, accepit foelix paralyticus remissionem peccatorum suorum quam non petebat, quam non præcesserat confessio, quam non meruerat satisfactio, non exigebat contritio. Corporis salutem petebat, nõ animæ, & tamen salutem & corporis & animæ recepit. Audit veniam paralyticus & tacet, nec vllam respõdet gratiam, quia plus corporis quàm animæ curam intendebat, & temporales resoluti corporis sic dessebat ærumnas, vt resolutioris animæ pœnas æternas non desleret, gratiorem sibi præsentem vitam iudicans, quàm futuram.

¶ Alienam igitur fidem dominus respicit, vt eius suffragio paralytici anima antè curaretur quàm corpus. Cernitis in hoc loco fratres dominiũ non querere insipientium voluntates, non expectare ignorantium fidem, non infirmi stulta desyderia perferutari, sed alterius fidei interuen-

tu alteri subuenire. Hæc Chrysoftomus. Et quoniã (vt iam dictum est) iste propter peccata sua paralyticus fuit effectus, Christus vti medicus sapiens, primùm morbi causam sustulit, dicens: Remittuntur tibi peccata tua. Medicus enim humores peccantes (id est, morbi causam) primùm auferre studet, aggressurus deinde curare morbum. Et colonus primùm euellit spinarum radices, deinde agrũ conserit. Ita planè dominus in huius curatione paralytici, primùm auferit morbi causam, id est, peccatum, postea curaturus ægrotum. Qui si in peccato mansisset, nequaquam potuisset recipere sanitatem.

¶ Hoc attendant non solùm ægroti, sed & ipsi corporũ medici, quibus etiam ecclesiastica constitutione præcipitur in hunc qui sequitur modum.

¶ Quum infirmitas nonnunquam ex peccato proueniat, dicente domino languido quem sanauerat: Vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat, præsentis decreto statuimus, & districtè præcipimus medicis corporum, vt quum eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant, & inducant, vt medicos aduocent animarũ, vt post quàm fuerit infirmo de spiritali salute prouisum, ad corporalis medicinæ remedium salubrius procedatur, quum cessante causa cesset effectus. Vbi etiã subanathematis interminatione præcipitur, ne quis medicorum pro corporis salute consequenda aliquid ægroti suadeat quod in periculum animæ conuertatur, quum anima corpore longè sit preciosior.

¶ Aduerte igitur plures ob causas egrotationes & morbos diuinitus imitti. Primò enim grauibus morbis interdum corripuntur etiã boni, vt meritum eorum per patientiam augeatur, vt sanctus Iob & Tobias, cui dixit Angelus Raphael: Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, vt tetatio probaret te. Et nunc misit me dominus vt curarem te.

¶ Secundò, ad virtutum custodiam, videlicet ne vel in peccatum quis defluat, vt ob Dei in se gratiam in superbiã extollatur. Hinc Apostolo Paulo datus est stimulus carnis sue, ne ipsum magnitudo reuelationum extolleret. Vndè & dixit: Nam virtus in infirmitate perficitur.

¶ Tertiò in pœnam peccati, vt in isto patet paralytico, sed

*De pen.
& re. c.
cũ infirmitas.*

*Ægrotationum
cause.
Iob. 1.
Tob. 12.*

2. cor. 12

*Ican. 5.
&*

& in illo languido iuxta probaticā piscinam iacente. Rur-
Num. 12. sus in Maria sorore Moyfi, quæ idcirco lepra percussa est,
 quòd iniquè eidem fratri suo fuerat obloquuta.

¶ *Joan. 9.* Quartò, ad Dei gloriam manifestandam, sicut patet in
 cæco nato, dicente domino: Neque hic peccauit, neque
 parentes eius vt cæcus nasceretur, sed vt manifestentur
 opera Dei in illo.

¶ *Act. 12.* Quintò, ad initium pœnæ sempiternæ, quomodo ange-
 lus domini Herodem Agrippam lethali morbo percussit.
 Vndè tamen non inuenitur fuisse emendatus. Modo con-
 simili & quidem acerbissimis cruciatibus affectus fuit im-

¶ *2. Mac. 9.* pius rex Antiochus, & periit, de quo scriptum est: Orabat
 scelestus dominum, à quo non erat misericordiam conse-

¶ *Jerem. 17*
 ¶ *9. Mor.* quunturus. De huiusmodi dicit Propheta: Duplici contritio-
 ne contere eos, id est, malis presentibus pariter & futuris.
 Vndè Gregorius: Quos præsentia mala non corrigunt, ad
 sequentia perpetuæ damnationis mala perducunt.

Vndè versus:

Iob, Paulus, paralis, cæcus, punitur Herodes.

Hunc probat, hunc punit, reddit, manifestat, & addit.

L ¶ Cæterùm, quoniam in typo huius paralytici monentur
 omnes qui vitiorum morbo laborant consequendæ remis-
 sionis habere fiduciam (siquidem desperanti nihil superest
 salutis) attendamus multiplicem esse spei fiduciam.

Fiducia ¶ Est enim primò fiducia peruersa, eavidelicet qua propter
peruersa. magnam Dei misericordiam perseueratur in peccatis. Fi-
Bernard. ducia planè infidelis & solius maledictionis capax, quum
 in spe veniæ contempto Dei timore peccatur. Ab hac fidu-

¶ *Esa. 5.* cia nos coërcet qui ait: Ne dixeris, Peccaui, & quid mihi
 accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor. De pro-
 pitiato peccato noli esse sine metu, neque adicias pecca-
 tum super peccatum, & ne dicas: Misericordia domini magna
 est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Mife-
 ricordia enim & ira citò ab illo proximant, & in peccato-
 res respicit ira illius.

Fiducia ¶ Secundò, est quædam fiducia præsumptuosa, qua vi-
præsum- delicet peccator contemnens facere dignos pœnitentiæ
ptuosa. fructus, per solam Dei misericordiam contempta interim
 ipsius iustitia, sine honorum operum meritis sperat sal-

uari

uari. Talis est illorū fiducia, qui quum totam vitam ab adolescentia sua peccatis impenderint, sperēt vel in extrema senectute, vel in ipsa mortis hora se posse pœnitere ad salutē. Sed, vt ait Augustinus, percutitur hac animaduersione peccator, vt moriens obliuiscatur sui, qui dum viueret, oblitus est Dei.

¶ Tertiò, est quædã spes mendax & fraudulētia eorum videlicet, qui longam sibi vitã promittentes, & sperantes in incerto, licentius perseuerant in peccatis. Talis erat spes illius vanissimi diuitis, qui quum sibi ipsi annos vitæ plurimos promitteret in futurum, audiuit. Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te, quæ autem parasti, cuius erunt?

Fiducia mendax.

Luc. 12.

¶ Quartò, est spes incerta & infirma, eorum scilicet qui sperant in huius seculi transitorii vanitatibus, & in incerto diuitiarum. Vndè dicitur per Psalmistam: Super eum ridebunt & dicent: Ecce homo qui non posuit Deum adiutorē suum, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarū, & præualuit in vanitate sua. De quo alibi scriptum est: Sicut tela araneæ, fiducia eius. Texendo reti araneus sese eniscerat, vt vilem capiat muscam, & auaro nihil est scelestius. Hic enim animã suam venalem habet. Nōne ergo & hic sese eniscerat, qui vt fragiles & transitorias diuitias lucretur, animam suam prostituit?

Fiducia incerta.

Iob. 8.

Eccle. 10.

¶ Tela aranei vëto rupta tollitur. Et in mortis turbine avari hominis studia cessabunt, & quæ congestis omnia, dispergentur. Et quomodo araneus ipse vnã cum sua tela capitur & perit, ita & diues avarus cū perituris diuitiis & ipse peribit. Tolluntur aranei cum sua tela, dum pro tempore domus expurgatur.

*M
Similitudo ab araneo notanda*

¶ Et quid aliud sunt in ciuitate avari rapaces, præcipuè verò vsurarij, quàm quidam aranei rapiendis hominū facultatibus fraudum suarum retia texentes? Vtique purgamenta ciuitatū, omni araneo viliores detestabiliorēsque, atque ideo potius quam omnes simul aranei, & quæuis alia in domo vermium immunda seaturies, è ciuitatibus pellendi.

In vsurarios.

¶ Quintò, est spes quædam sancta & virtuosa, quæ diuinæ misericordiæ cum pio timore innitur. Nec enim sine spe timere, nec sine timore sperare debemus, ne vel sine spe timor deprimat, vel spes sine timore temerariè extollar. Vn

Sperandū cum timore.

DOMINICA XIX

Spei ratio dè quum dixisset Psalmista : Beneplacitum est Domino super timentes eum , mox subiecit : Et in eis qui sperant super misericordia eius. Hanc spei virtutem à nobis requirit Deus. Sicut enim debemus in eum credere , quia verax est , & ipsum diligere , quia bonus est , ita & in eum sperare , quoniam benignus & misericors est. Porro omnis qui sperat , diuinæ misericordiæ testis est : qui autem perfida mente desperat , non sine scelere blasphemie ipsius misericordiæ est negator.

Desperatio blasphemata. *Spes assemitatur.* ¶ Itaque spes in Deum , quasi anchora quædam animæ nostræ est , quæ hanc inter aduersitatum & tentationum turbines (vt suprâ dictum est) ne in perditionem deferatur , retinet atque firmat. Ipsa est baculus , cui lassus huius mundi peregrinus , cuius autem cæli , innixus respicit paulisper & requiescit . Denique quasi quædam columna est , cui tota virtutum ædificatio incumbit , qua sublata , omnia ruere necesse est.

Sapient. 11 *Roma. 2.* *1. Ioan. 2.* ¶ Porro huic nostræ in Deum spei suffulciendæ , succurrit in primis ea quæ dicta est immensa Dei benignitas , & misericordia , cui proprium est misereri semper & parcere , sicut scriptum est : Parcis omnibus , quia tua sunt. Hæc Dei misericordia in opere nostræ redemptionis vel maximè apparuit , iuxta quod per Apostolum dicitur : Qui enim proprio filio suo non pepercit , sed pro nobis omnibus tradidit illum , quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit : Sed & illud spem nobis augere debet , quod ipse Dei filius Christus Iesus Deus & homo est in dextera Dei , vbi etiam interpellat pro nobis. Vnde & per beatum Ioannem dicitur : Si quis peccauerit , advocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum , & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.

HOMILIA ALTERA.

ET ecce quidam de scribis dixerunt intra se : Hic blasphematur.

Matth. 9.

¶ In Homilia priore visum est de Christi Domini nostri navigatione , & de paralytici hominis deportatione ad ipsum , nunc iuxta hanc quæ superest tractanda euangelicæ lectionis partem , de reliquis duobus restat dicendum.

cen-

endum: quorum primū est, sanando paralytico mirandæ potestatis Christi ostensio. Secundum est, à turba timente Dei glorificatio, ibi: Videntes autem turbæ.

¶ Circa primum duo sunt consideranda. Primum est, à scribis Christo calumniæ grauis impositio. Secundum est, iniquæ calumniæ fortissima confutatio, ibi: Et quum vidisset Iesus.

¶ Circa primū dicitur: Et ecce quidam de scribis dixerunt **N** intra se. Ergo non voce oris hoc dixerūt, sed in secreto cordis, Hic blasphematur. In quo, vt dicit Cyrillus, mortis contra Christum præcipitant sententiam. Erat enim mandatū in lege, quòd quicumque blasphemaret in Deum, morte puniretur.

Leuit. 24

*In Deum
blasphemus.*

¶ Committit autē in Deum blasphemiam, vel qui de Deo falsa loquitur vel indigna, vt qui dicit Deum peccati authorē, vel peccandi occasionē dedisse hominibus, vel qui ea quæ Dei sunt, de Deo negare audet, vel qui dicit Deum vel misericordem non esse, vel esse iniustū, vel non omnipotentem, vel non sempiternum, vel qui ea quæ solius Dei sunt, attribuit creaturæ. Et hoc blasphemie genus scribæ & Pharisæi calūniatē Christo domino hoc loco imposuerūt, quia videlicet ea quæ solius Dei sunt (quale est dimittere peccata) sibi arrogaret. Quod manifestius Marcus exponit, dicens: Erant autem illic quidam de scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis: Quid hic loquitur? Blasphematur. Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?

¶ Inauditum erat Iudæis hominem hominibus peccata dimittere, siquidē potestas illa omnibus retrò seculis audita non fuerat, donec euangelicæ gratia mūdo cœlitus donaretur. Nouerant illi dictum fuisse à domino per prophetā, Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor. Nouerant sacerdotibus suis ingentem diuinitus collatam potestatem, offerendi videlicet sacrificia, pro populo deprecandi, apertā proponendi populi nomine peccatorum confessionem, omnia proinde benedicendi atque cōsecrandi, denique primitias à populo & decimas accipiendi, nullam autem dimittendi peccata potestatem.

*Maxima
potestas
homini
data.
Esa. 43.*

¶ Quis, inquiunt, potest peccata dimittere, nisi solus

gg ij

Deus?

*Quæ Dei
sunt Chri-
stum po-
tuisse.*

Deus? Vbi Chrysostomus : O Pharisee, qui sciendo nescis, confitendo negas, quum testaris impugnas, cur tibi Christus Deus non est, qui ea quæ solius Dei sunt operatur? Dei nempe filius (vt dicit Ambrosius) ab operibus suis accepit testimonium. Nam & validius est ad fidem quod confitentur inuiti, & perniciosius ad culpam quod negant, qui suis assertionibus conuincuntur. Magna sanè perfidæ plebis amentia, vt quum cõfessa fuerit solius Dei esse donare peccata, nõ credit Deo peccata donãti. Verũ enim dicũt, quia nemo peccata dimittere nisi solus De⁹ potest, qui per eos quoq; dimittit, quibus dimittendi tribuit potestatem. Et ideo Christus verus Deus esse probatur, quia peccata dimittere quasi Deus potest. Verum itaq; Deo testimonium reddunt, sed Christum Deum negando falluntur. At multò dementiùs errant Arriani, qui quum Iesum & Christũ esse, & peccata posse dimittere Euangelij verbis deũcti negare non audeant, nihilominus tamen Deum negare non timent.

Joan. 20

¶ Manifestum est autem peccata dimittendi potestatem & illis Christum dedisse quibus ait: Accipite spiritum sanctũ, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Quam potestatem priscis inauditam seculis, per Dei filium tempore gratiæ collatam constat esse hominibus. Quid ergo nunc omnium hominum ingratisimi temporis huius hæretici insanientes clamitant cum Pharisæis solum Deum peccata posse remittere, sacerdotem in ea re facere posse nihil? Hęc est enim vetus Phariseorum nec Dei gratiam, nec Christi meritum nec noui testamenti euangelicæque legis dignitatẽ agnoscen-
tium oblatratio.

*clauis
triplex.*

○ ¶ Verũ inter hæc notandum est, autoritatem dimittendi peccata (quã clauem regni dicunt) diuersimodè esse dictam. Est enim clauis autoritatis, & est solius Dei. Et est clauis excellentiæ, & est solius Christi hominis. Deniq; est clauis ministerij, quã habet sacerdos minister Dei & ecclesiæ. Quæ clauium differentia dilucidius est exponenda.

*clauis au-
thoritatıs*

¶ De eo enim qui peccata dimittit, possumus tripliciter loqui. Est enim qui principaliter & propria virtute tanquam summus & præcipuus, primam & supremam dimittendi peccata habet potestatem. Et hæc est clauis auctori-

tatis quæ est solius dei, qui quoniam peccato offenditur, ipsius est peccatum vel dimittere vel uicisci.

¶ Secundo, remittit quispiam peccata, tanquam is qui pro peccatis satisfecit & persoluit. Et vocatur potestas ipsius, clavis excellentiæ. Et hæc est solius Christi, qui est agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Ipse enim peccatum non fecit, & omnium peccata portauit, ac pertulit in corpore suo super lignum, in cuius persona dictum est per Psalmistam Quæ non rapui tunc exsoluebam. Hoc modo nemo alius peccata dimittit, quia nemo alius peccata mundi abstulit, atque portauit.

¶ Nemo igitur (ut dicit Augustinus) sibi arroget & dicat quia ipse auferat peccata mundi. Iam attendite cõtra quos superbos intendebat Ioannes digitum. Nondum erant nati hæretici & demonstrabantur, iam intendebat contra illos. Contra illos tunc clamabat à fluuio, contra quos, modò clamat ex euangelio, uidelicet quum dicit: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi, nempe vnus & solus, & nemo alius. Vndè dicit Ambros. Solus nobis ille remittit peccata, qui pro peccatis nostris mortuus est.

¶ Tertio, potest quispiam peccata dimittere, tanquam vicarij & minister, cui à vero domino ad hoc sit cõmissa potestas. Et hoc modo in sacramento pœnitentiæ (quod virtutè habet à passione Christi) sacerdotes peccata dimittunt, & hæc est clavis ministerij. Confitentibus enim possunt ignoscere sacerdotes, quia quibuscunque illi remittunt peccata iis & deus remittit. Siquidem & Lazarum iam à morte rediuiuum apostolis dedit soluendum, innuēs potestatem soluendi presbyteris esse contradictam. In hoc enim alibi dixit: Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo.

¶ Itaque scribæ & pharisæi verè blasphemi, falsò dominū blasphemie insimulant, quia remittebat peccata, arbitrati tantummodo hominem esse, quem (nisi obstitisset eorū inuidia) utiq; ex eius operibus poterant agnoscere deū cui (ut ipsi fatentur) est remittere peccata. Sed ut possis maiora capere diuinitatis eius insignia, ó pharisæe, audi nunc eum pectoris tui penetrasse secretum. Aspice eum ad co-

*Clavis esse
excellentiæ.*

Ioan. 1.

*August.
Sacerdo-
tes ut pec-
cata dimittunt.*

Mat. 28.

*pharisæi
blasphemij*

chryso.

DOMINICA XIX

gitationum tuarum latebras peruenisse, intellige eum cordis tui nudare consilium. Sequitur enim:

Et quum vidisset Iesus cogitationes eorum, dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris?

probat effectus christi filius se deum esse.
 ¶ Hic notatur inique in dominum calumnie fortissima confutatio. Quum vidisset, inquit, Iesus cogitationes eorum. Scrutator animorum Deus preueniens, mentium mala consilia, ostendit scribis blasphemantibus Deum se esse, qui posset etiam occulta cordis eorum euidenter agnoscere, & quasi taceus loquitur: Ut cognoscatis me non blasphemare Deum peccata remitto, sed meo iure me, uti qui Deus sum, manifestum vobis sit, etiam latebras cogitationum vestrarum me apertissimè cognoscere. Ea ergo deitatis mee potestate qua cogitationes cordis vestri conspicio, cognoscite etiam me hominibus peccata posse dimittere.

Cyril.
 ¶ O pharisæ, quia dicis: Quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus? Respondebo tibi: Quis potest cordis secreta scrutari, nisi solus Deus, qui per Prophetam dicit, Ego dominus scrutans corda & probans renes?

Ierem. 17.
 ¶ Dicat itaque: Si increduli estis erga primum diuinitatis mee testimonium, scilicet, remissionem peccati, ecce aliud adiicio, dum intima vestra patefacio. Ut quid, inquit, cogitatis mala in cordibus vestris? Non quidem mala cogitabant in hoc quod est, solum Deum peccata posse dimittere: sed mala cogitabant, putantes Christum blasphemum esse, qui quum solummodo homo esset, arrogaret sibi potestatem peccata dimittendi, quod esset solius Dei. Itaque dominus probauit se coram Pharisæis Deum peccata dimittendo, probauit item se Deum cordis eorum secreta rimando: tertio id ipsum est ostensurus hominis paralytici dissoluta membra, solius imperio verbi consolidando.

Vndè subdit:

Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata tua, an dicere: Surge, & ambula?

¶ Quasi dicat: Quàm facile mihi est, dicere paralytico: Surge, & continuò surgit, tam faciliè etiam est mihi dicere: Dimittuntur tibi peccata tua, & continuò dimittuntur.

For.

Fortiter defendit sibi dei filius quod suum est posse videlicet dimittere peccata, sicque animas curando saluare, nam & de ipso prædixerat angelus: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Vtrunque insigne est solius diuinæ potestatis & dimittere peccata, & solius imperio verbi dissoluta paralytici membra soliditati pristinæ restituere. Vno quidem modo consideratione diuinæ virtutis vtrunque istorum æqualis est facilitatis, cui nihil difficile est pari enim facilitate animas sanat & corpora, quæ pari facilitate creauit.

¶ Verùm considerata creaturæ infirmitate, facilius est corpora quàm animas sanare. Quantò enim potior est anima corpore, tantò peccatum dimittere maius est, quàm corp⁹ sanare. Dicitur igitur: Verùm quoniam me animas sanare non creditis, ò Pharisei, eo quòd lateat, adiiciam quod minus est, apertius tamen, quatenus id quod est magis occultum per hoc demonstretur. Vtrum sint paralytico peccata dimissa, solus nouerat qui dimittebat, Surge autem & ambula, tam ille qui surgebat, quàm ij qui surgentem videbant, approbare poterant. Fit igitur carnale signum, vt probetur spiritale. Nam signum sanitatis extrinsecus operatus est vt veniam peccatorum intrinsecus fecisse probaretur.

¶ Et quidem quum alloquutus est, infirmitatem non dixit propriam exprimendo potestatem: Dimitto tibi peccata, sed: Remittuntur tibi peccata. Cogentibus autem illis cui dentiùs hanc declarat, dicens:

Vt autem sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, (tunc ait paralytico:) Surge tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.

¶ Si deus est, iuxta memoratum Esaiæ testimonium, qui delet iniquitates nostras, & filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, ergo idem ipse & deus & filius hominis est, vt & homo Christus, per diuinitatis sue potentiam dimittere peccata possit, & idem deus Christus per humanitatis suæ fragilitatem pro peccatorib⁹ mori. Et notanter ait, in terra. Dum enim sumus in terra peccata nostra deleri possunt, postquam verò à terra tollimur,

non valebimus confiteri. Clauditur enim ianua.

*Christus
ut se pro-
bat pecca-
ta posse di-
mittere.* ¶ Vigilanter hic attendendum est à tribus euangelistis ma-
gna cum diligentia atque concordia, descriptum esse quē
ad modum Christus mundi saluator tanta euidencia tam-
que inuincilibus argumentis probauerit se dimittendi pec-
cata habere potestatem. Nequaquam enim hoc otiosum,
sed mira ipsius domini factum est prouidentia. Nam huius
potestatis toti mundo manifestandæ gratia totum omnino
scriptum est prædicatum est euangelium.

¶ Et ne vllum super hoc dubium cuiquam oriretur, voluit
ore trium testium (trium .s. euangelistarum) tam ingentis
tamque ad salutem necessariæ veritatis verbum confirma-
ri. Quis enim crederet mundi saluatorem, si peccata dimit-
tendi non haberet potestatem? Sed & in hūc modum quatuor
testis miraculorum Christi B. Ioannes dicit. Scripta sūt
hæc ut credatis, quia Iesus est Christus filius dei, & ut cre-
dentes vitam habeatis in nomine eius.

Ioan. 2.C.

¶ Et aduerte, quàm aptè sibi de Christo euangelica conso-
nant testimonia. Ait ipse: Ut sciatis autem, quia filius homi-
nis habet potestatem dimittendi peccata. Et vide si non
hoc idem obseruauit B. Petrus quum ait: Huic omnes pro-
phetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum
accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum.

A. Actu. 10.

R. ¶ Quum igitur constet hanc dimittendi peccata potestatem
in terra Christum habuisse, qua temeritate mentiuntur hæ-
retici Christum apostolis (nempe vicariis suis & ministris
potestatem hanc non commisisse, quibus in huius rei fidē
pōst, quàm resurrexisset à mortuis, apertè dixit (quod supra
memoratum est) Quorum remisistis peccata, remittuntur
eis, & quorum retinueritis, retenta sunt? Quibus etiam
hanc tradens potestatem ait: Sicut misit me pater, & ego
mitto vos. Missus autem fuit à patre in mundum ut salua-
retur mundus per ipsum, quod fieri nequaquam posset, nisi
hominibus peccata dimitteret.

*Vt homi-
nes pecca-
ta dimit-
tunt.*

Ioan. 2.0.

*Discipu-
los potius
se peccata
dimittere.* ¶ Si ergo discipulos suos misit in mundum vniuersum, sic-
ut ipse fuerat missus à patre, constat ipsum peccata dimit-
tendi potestatem illis contradidisse. Alioqui nō sic eos mi-
sisset, sicut fuerat ipse missus à patre.

¶ Huc etiam spectat quod penè eodem stilo prædicare
exorfi

exor: si sunt Ioannes Baptista, Christus ipse, & Apostoli ei? Ait Baptista Ioannes prædicans in deserto Galilææ: Pœnitentiam agite, oppropinquauit enim regnum cœlorum. Porro de Christo domino perhibet idem Euangelista dicens: Exinde cœpit Iesus prædicare & dicere: Pœnitentiam agite, oppropinquauit enim regnum cœlorum. *Mat. 3.*

¶ Et videt si non & Apostoli hoc modo prædicationis sue fecerunt exordium. Ait enim Petrus accepto iam spiritu sancto de cœlo: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum. Quo nihilominus manifestata est immensa dei erga nos misericordia & gratia, qui tantam hominibus largit⁹ est potestatem, signo nobis dato certissimo (ipso pœnitentiæ sacramento) quo securi simus de remissione peccatorum, modò ne huic sacramento obicem ipsi ponamus. Quomodo autem non magis ipse peccata dimittit, qui cæteris hoc faciendi potestatem tradidit? Si terreni reges & principes homicidas absoluere, & à pœna præsentis possunt liberare, quid non poterit is qui viuorum dominus est, & mortuorum tam vitæ præsentis pœnas dimittere quam futuræ?

¶ Quod autem dicitur: Tunc ait paralytico, verba sunt Euangelistæ. Surge, tolle lectum tuum. Hoc est, porta portam te, vt quod fuit infirmitatis testimonium, iam sit probatio sanitatis. Ipsam ergo corporis sanationem demonstrat per lecti portationem, vt sic non reputetur phantasia quod factum est. Tolle, inquit, lectum tuum, & vade in domum tuam. Quasi dicat: Ego quidem per tuam passionem curare volebam illos qui sibi sani videntur, & grauitur infirmantur in anima, sed quia curari nolunt, tu vade in domum tuam, tuam correpturus familiam. *Chrys.*

¶ Porro moraliter de lecto surgere, est animam à carnalibus desiderijs vbi agra quiescebat, abstrahere. Lectum vero tollere, est ipsam quoque carnem per continentia fræna correptam, spe cœlestium præmiorum delitijs priuare terrenis. Ipse est enim lectus qui per singulas noctes lauitur à Dauid. Id est, pro vnus cuiusque noxæ maculis digno pœnitentiæ flumine castigatur. Sublato autem lecto domum ire, ad paradysum redire est. Ipsa est enim vera domus *Beda. surgere & lectum tollere. quid. Vade in domū tuā.*

domus quæ hominem prima suscepit, non iure amissa, sed fraude, tandemque restituta per eum qui fraudulento hosti nihil debuit.

¶ Quod autem tunc dominus in paralytico fecit corporaliter, hoc quotidie in sancta ecclesia adhuc spiritualiter operatur. Sicut enim præcepit paralytico ut surgeret, & portaret lectum suum à quo portatus fuerat, ita nobis in vitiis carnalibus egrè torpentibus iubet ut surgamus. Postquam autem à peccatis cessantes ad virtutis studium surrexerimus, imperat ut aliorum quoque tam corporum quam morum infirmitates portare studeamus, quemadmodum & nos aliquando portari à fratribus oportuit. Porta igitur illos qui te portauerunt.

¶ Vade, inquit, in domum tuam. Quod & sic potes accipere: qui per vitia & vana desideria distractus tuæ salutis oblitus (quasi à te ipso alienatus) aberrasti, ad propriam conscientiam & animæ tuæ custodiam reuerrere, iuxta illud: Tecum habita & noris quàm sit tibi curta suppellex. Hoc enim est sapientis, ut scilicet neglectis aliorum vitiis, seipsum diiudicet, corrigat, & emēdet. Stultorum autem est, se neglecto aliorum infirma scrutari, irridere, contemnere, iudicare, iuxta illud: Pes fatui facilis in domum proximi. Itaque in domum suam ire, est errantem quemlibet per vanitates & peccata ad sui custodiam reuerti, & semetipsum mandatis sui creatoris adstringere, ut totus homo, interior scilicet & exterior, possit deo placere. Sequitur:

Et surrexit, & abiit in domum suam.

T ¶ Inter dicere Christi & facere, nulla distantia est: sine mora enim ad imperium Domini sanitas interuenit. Vnum dicitur remediumque momētum est. Ipse enim dixit & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt. Porro inter nostrum dicere & facere, plurima distantia est. Quia facile quidem loquimur, sed cum difficultate & labore operamur. Verum solo iussu vel nutu miracula operari, solius dei est.

Inter Christi & sanctorum miracula in seraph.

¶ Operantur quidem nonnunquam & sancti miracula, sed non sua virtute, sed dei. Et quicquid huiusmodi operatur parum differt à precibus & deprecatione, ut in Helia patuit & Helisæo, & in aliis multis. Christus autem dum propria virtute sua præcipit paralytico sanitatem, De-

um se esse professus est. Nam huiuscemodi sua opera sigilli loco sunt diuinitati suæ testimoniū irrefragabile perhibentis.

¶ Iussus autem iuit in domum suam, ne veritatē dei in mendacium Pharisæi commutantes fortasse dicerent phantasma esse non veritatem. Sed & ideo domum ire iubetur, ut populo ciuitatis ad dei gloriam quod factum fuerat miraculum innotesceret. Magna enim tenebantur admiratio-
ne videntes hominem omnib⁹ notum, sub lecto sanum incedere, qui mox antè super lectum inualidus portabatur. Vndè canit Euangelicus vates, dicens:

¶ Ecce aderant viuum portantes, iamque cadauer
Bis bina ceruice viri, lectoque cubantem
Vix hominem, cui vita manens sine corporis vsu
Mortis imago fuit, resolutæque mēbra iacebant
Officiis deserta suis, fluxûsque per artus
Languida demissis pendebant vincula neruis.
Hunc vbi virtutum dominus conspexit egentem
Robore, peccatis primùm confirmat adeptis,
Quæ generant augmenta malis. miseroque iacenti,
Surge ait, & proprium scapulis attolle grabatum.
Inque tuam descende domum, nil iussa moratus
Cui fuerat concessa salus, vestigia linquens
Tandem aliena, suis lætatur vadere plantis,
Vectorémque suum grata mercede reuexit.

¶ Sed & ideo misit eum in domum suam liberum, ne si eum secum retinisset, propter futurum ipsius obsequium hunc sanasse videretur. Nullum enim vnquam vel cæcum, vel paralyticum, vel dæmoniacum liberatum, vel resuscitatū à se mortuum, in discipulum Christus assumpsit, etiam ab illorogatus. Vndè apud hunc Euangelistam habes alio loco:

¶ Rogauit illum (nimirum Christum dominum) vir à quo dæmonia exierant, ut cum eo esset. Dimisit autem eum lectus dicens: Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus.

¶ Cæterùm licet plurima Christus coram discipulis miracula fuerit operatus, nullius tamen eorum in corpore cuiuslibet curationis miraculum patrauit, ne fortè quibusdam

*cur inbe-
tur ire in
domū suā.*

Sedulus.

*Quis christi
secum
habere na-
luit.*

*Lucæ 8.
In discipu-
lorum cor-
pore nul-
lum fecit
miraculū.*

dum videretur non gratuito, nec propter dei gloriam, sed magis propriæ suæ utilitatis gratia remedium impendisse sanitatis. Sanauit quidem interdum nonnullos eorum amicos, vt patet in socru Simonis, sed in corporibus discipulorum nullum vnquam curauit morbum, vt iam dictum est, quin potiùs magna sua humilitate quotquot sanauit statim à se dimisit.

Luca. 4.

¶ Nullatenus autem decuisset vt aliquem ex iis quos à demoniis vexatos liberauerat, in discipulum assumeret, ne per hoc Phariseis dicere solitis in Beelzebub principe dæmoniorum eiicere eum dæmonia, amplior occasio calumniæ daretur.

Luca. 11.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Videntes autem turbæ timuerunt, & glorificauerunt Deum, qui i dedit potestatem talem hominibus.

V ¶ Hic ponitur viso miraculo à turba timente dei glorificatio. Videntes turbæ .i. populi signum quod fecerat, timuerunt, & glorificauerunt deum. Et meritò qui affuerant damnatis blasphemix iaculis, ad laudem tantæ maiestatis stupentia corda conuertunt. Et glorificauerunt, inquit, Deum qui dedit potestatem talem hominibus, tam animas. s. peccatorum remissione curandi quàm corpora.

Beda.

Potestas hominibus non angelis data.

¶ Hinc quàm maximè laudandus est deus, quia non quancunque potestatem, sed eam quæ maximè deo conuenit, dedit non quidem angelis, non archangelis, non quibuscùque spiritibus angelicis, sed mortalibus hominibus creaturæ fragili, & sine peccato non viuente.

¶ Hinc enim dei relucet mira bonitas & magnificentia, qui in tam vili tamque caduca creatura tantùm virtutis cõstitueret dignatus est. Itaque Christi aduersariis tantæ virtutis effectu tantòque miraculo confusis, turbæ timentes laudabãt dominum. Nec mirum, Quis enim non obstupescat videns, quòd homo inter homines positus & peccata remittat, & languida paralytici membra prorsusque soluta, nulla mora interueniente consolidet? Ait Propheta: Quis non timebit te ò rex gentium?

Iero. 10.

¶ Sed hic est attendendum quòd triplex est timor. Vnus culpabilis, quem vocant timorem mundanũ, quo quis aliquando

quando Deum, aliquando hominem timet. Timet autem propter temporalia bona, ne diuitias auferat, ne mūdi aduersa venire sinat, ne infirmitates inducat. Neq; enim propter ista timēdus est Deus, quia est timor bestialis. Deum, inquit, non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.

*Augu. de
vir. lib. 4*

¶ Aliquādo etiam timore mundano timetur homo, vt iam dictum est, quando quis timens offendere amicum Dei, mandatum præuaricatur, eligens potius displicere Deo quàm homini. Timet etiam homo hominem ne noceat, timet hominis iram, potentiam, cōminationes, flagella quę vt effugiat, peccat in Deum. Et quidem facillē deuiat à iustitiā, qui in causis non Deum, sed hominem timet. Audiat prophetam dicentem: *Quis tu qui timeas ab homine mortali, & à filio hominis, qui quasi fœnum ita arefcet, & oblitus es domini factoris tui? Hoc timore mundano nonnunquam homo timens penuriam, exercet vsuras, timens despici, querit inanem gloriam, timens egrotari, legitima relinquit ieiunia, & comessationibus vacat. Vndē Sapiens: Cor timidum in cogitatione stulti, contra impetum timoris non resistit. Sed timor iste non cogit, sed nec peccātem excusat, non enim occupat constantem, sed insipientē duntaxat stultum.*

*timor mū
dauus.*

Isa. 31.

Eccle. 22.

¶ Secundus est timor seruilis, qui iam bonum operatur, sed non bene, quia non liberè, sed coactè, & ideo coactè, quia non ex amore. Timor iste non virtus est, sed initium virtutis. Parit enim virtutem, quia cohibendo à malis, paulatim assuefacit ad bona, sed cum virtute non manet. Vndē propheta: *A timore tuo concepimus, & peperimus spiritum salutis. Sed parta virtute euanesce timor.* Vndē scriptum est: *Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem.* Hoc timore timuit Adam dum ait: *Vocem tuam domine audiui & timui, eò quòd nudus essem.* Nec mirum si adueniente iudice timuit reus. Ait Amos propheta: *Leo rugiet, quis non timebit?* Hoc timore expauescit homo districtum Dei iudicium, iuxta illud: *Confige timore tuo carnes meas, à iudiciis enim tuis timui, expauescit etiam supplicium æternum.* Neque mirum dicente domino: *Eum timete qui potest & corpus &*

X

*timor ser
uilis.*

Isa. 26.

*1. Ioan 4
Gene. 3.*

Amos. 3.

Matth. 13

ani-

- animam perdere in gehennam.
- Timor filialis.* ¶ Tertius est timor filialis qui manet cū charitate, de quo per Psalmistam dicitur: Timor Domini sanctus permanet in seculum seculi. Iste timor donum est spiritus sancti. Et est duplex, videlicet timor displicentię, & timor reuerentię. Timor displicentię est iustorū in præsentī vita, quo timent & cauent ne Deo displiceant, & ipsius offendant dilectionem, cuius totis viribus ambiunt gratiam. De quo timore per Salomonem dicitur: Timore domini declinat omnis à malo. Porro timor reuerentię non modò sanctorum est, sed & angelorum in vita beata, ob tantę maiestatis reuerentiam cum amore timentium dominum. De quo in Apocalypsi angelus volans per medium cęli voce magna dicit: Timete dominum, & date illi honorem, & adorare eū qui fecit cęlum & terram, mare & fontes aquarum.
- Prou. 16.*
- Apo. 14.*

DOMINICA XX POST
PENTECOSTEN.

Imile factum est regnum cęlorum homini regi qui fecit nuptias filio suo.

Matth. 22.

¶ Præsens hæc lectio in summa duo comprehendit. Primum est, ad fidem diuinę incarnationis (quasi ad mysticas nuptias) vocatio Iudæorum. Secundum est, Iudæis recusantibus inuitatio gentium, ibi: Tunc ait rex seruis suis.

¶ Circa primum tria sunt cōsideranda. Primum est, diuinę clementię mira benignitas. Secundū, humanę malitię detestanda perversitas, ibi: Illi autem neglexerunt. Tertium, diuinę distractionis digna seueritas, ibi: Rex autem.

¶ Primum id est, mira diuinę clementię benignitas ex tribus patet. Primum est, nuptiarum gratię celebratio. Secundum est, inuitatorum ad has nuptias vocatio, ibi: Et misit seruos suos. Tertium est, liberalis & ampla cōiuij nuptialis præparatio, ibi: Ecce prandium meum parauit.

¶ Circa primum dicit Euangelista, Christum hæc loquutum fuisse in parabolis. Nam quia in hac vita omnis no-

stra

stra cognitio ortum habet à sensu, vt ad cognitionē insensibilem possimus attingere, rerum sensibilem dominus proposuit similitudines. Nam vt ait beatus Gregorius, cœlorum regnum idcirco terrenis rebus simile dicitur, vt ex his quę animus nouit surgat ad incognita quę non nouit, & exemplo visibilem se ad inuisibilia rapiat. Ait itaque dominus loquens in parabolis: Simile factum est regnum cœlorum homini regi.

¶ Plerumquē in Euangelio præsentis ecclesie status regnū cœlorum dicitur. Nam quid aliud est ecclesia præsens, nisi vniuersitas pię fidelium? Horum enim corda dum huius seculi vanitates non ambiunt, per hoc quod ad cœlestia bona suspirant, iam in eis dominus quasi in cœlestibus regnat. Qui meritò nomine regis designatur, nam rex regū ipse est, & Dominus dominantium, cuius cōparatione terreni reges, egeni & serui sūt, qui quos terrent, ipsi plus metuunt.

Regnū cœlorū, ecclesia præsens.

Apoca. 19

¶ Magis enim reges isti seruis & subditis opus habēt, quàm illi regibus, cum isti sine illis viuere, illi verò sine istis nec esse reges nec regnare possint. Sed nec reges isti quū sint mortalis vitę necessitatibus imò & multis vitiis subiecti, liberi sūt, dicente Christo: Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Omnis enim peccator seruus, & tot dominorum quot vitiorum.

IOAN. 8.

¶ Vnus & solus rex est Deus, qui & nullius eget, & verè liber & princeps est libertatis. Itaq; rex iste, id est, Deus pater nunc fecit nuptias filio suo, quando hunc in utero virginis, humanę naturę coniunxit, quando Deum ante secula fieri voluit hominem in finem seculorum. Vterus autē genitricis virginis, huius sponsi thalamus fuit. Vndè & Psalmista dicit: In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Tunc autē Dei filius tanquam sponsus de thalamo suo processit, quando ad coniungendam sibi ecclesiam, de incorrupto virginis utero incarnatus processit. Quę sacra virgo nomine solis in præmissis Psalmistę verbis idcirco censetur, quòd sicut sol clarior est cunctis cœli luminaribus, ita & Dei mater virtutum & gratię decore cunctis Dei electis & sanctis præclarior est.

Rex vnicus Deus. Grego.

¶ Por-

Christi & ecclesie nuptie. Marc. 2. 10 An. 1.
 ¶ Porro Christi & Ecclesiæ coniunctionē, nuptias seu matrimonium appellari, multis scripturæ patet testimoniis. Ex quibus vnum est illud: Nunquid possunt filij nuptiarum quàm diu sponsus cum illis est, ieiunare? Sed & Ioannes de Christo loquens ait: Qui habet sponsam, sponsus est. Itaque in incarnatione verbi: quod erat in principio apud Deum & Deus erat, per quod & facta sunt omnia, per inuisibilem diuinæ naturæ ad naturam humanam in vno supposito coniunctionem, quoddam factum esse constat matrimonium.

¶ Nam quemadmodum in matrimonio necesse est consensum partium interuenire (qui & nonnunquam per inter-nuncios requiritur) sic ad huius cœlestis matrimonij fœderationem, missus est angelus Gabriel à Deo ad electā virginem. Quæ gemmis ornata virtutum, geminōque mentis & corporis decore præfulgida, specie sua & pulchritudine sua in cœlestibus iam cognita, cœli ciuium in se prouocauit aspectus, ad eō vt ipse quoque regis animū in sui concupiscentiam inclinaret. Dum itaque Dei nuncio sacratissima virgo (genus repræsentans humanum) consensus eloquium protulisset, dicens: Fiat mihi secundum verbū tuum, nec mora reuertitur nuncius, & virginalē thalamum ingreditur Christus.

Luc. 1.
 ¶ In cuius rei typum, scriptum est, quemadmodum Abraham patriarcha misit Elieser procuratorem domus suæ à terra promissionis in Mesopotamiam quærere sponsam filio suo Isaac. Quūque ille peruenisset vsque ad Aran, & fecisset camelos accumbere extra oppidum iuxta puteum aquæ vespere, eo tempore quo solent mulieres egredi ad hauriendam aquam, orauit dominum, dicens: Domine, Deus Abraham domini mei, ecce ego sto prope fontem aquæ, & filiarū habitatorum huius ciuitatis egredientur ad hauriendam aquam. Igitur puella cui dixerō: Inclina hydriam tuam vt bibam, & illa responderit: Bibe, quin & camelis tuis dabo potum, ipsa est quam præparasti seruo tuo Isaac. Et egressa est Rebecca puella decora nimis, virgōque pulcherrima, quæ seruo Abraham aquæ potum de sua hydria postulanti respondit, dicens: Bibe domine, quin & camelis tuis hauriam aquam donec cuncti bibant

bibant. Cui quum ille aduentus sui causam exposuisset, & illa desponsationis suæ cōsensum verbis expressisset, mox illius sponsa effecta est.

¶ Vbi per Abraham Deum patrem, per procuratorē ipsius archangelum Gabrielem allegoricè accipimus, qui missus è cœlo, utique repromissionis terra, in hunc mundum veniens, inuenit ad fontem aquarum viuentium, gratiarum videlicet & diuinorum eloquiorum, virginem præ cæteris mente & corpore angelicis diuinisque conspectibus longè pulcherrimum, quæ prudenti liberalitate ipsi angelo superuæ desponsationis internuncio, voluntatis diuinæ adimplerionem & salutem humani generis ingenti desyderio sitienti, quin & camelis eius, id est, sanctis patriarchis & prophetis (qui & ipsi salutem ardentissimè sitiebāt) desyderio satisfecit. Nam mox ut angelicæ legationis causam cognouisset, consensumque suum verbis expressisset, dicens: Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum, continuò per vtriusque consensum, matrimonium gratiæ contractam ratumque factum est, non dissoluendū in sempiternum.

¶ Quod sacer Euangelista Ioannes completum nuncians, ait: Verbum caro factum est. Non tamen quasi in carnē sit verbum mutatum, sed carne, ut carneis oculis congruenter appareret, indutum: ita sanè factum, ut ibi sit nō solum Dei verbum & hominis caro, sed etiam hominis anima rationalis, & hoc totum, & Deus dicatur propter Deum, & propter hominem homo.

¶ Huius matrimonij gemina causa fuit. Vna, ut inter Deū & homines pax reformaretur. Solet enim inter reges mutuis inimicitijs dissidentes exitiosaque gerentes bella, per matrimonij fœdus pax firma componi, si videlicet tandem conueniat, ut alterius regis filius, alterius filiam sponfam ducat.

¶ Prothoplastus etenim, utique principium humani generis & princeps, iuxta illud: Constituit eum dominū domus suæ, id est, huius mundi, & principem omnis possessionis suæ à Deo ad principem tenebrarum diabolum vanis promissionibus seductus desciuit, & obedire recusans, peccando rebellauit. Cui continuò resistens Deus, habi-

Typus applicatur.

Luc. 1.

*Ioan. 1.
Aug. 4^a
de tri.*

*C
Incarnati
onis ver
bi causa
duplex.
Vna, ut
fiat pax.*

tationis suæ locum, paradysum deliciarum ei abstulit.

Gene. 6. ¶ Genuit autem filios & filias, qui quum & ipsi per scelera nefanda Deo rebellarent, etiam illis resistens aquis diluuij (demptis octo animabus) vniuersos extinxit, eorūque terram vastauit. Quūque post diluuium denuò multiplicati essent homines super terram, addiderunt & ipsi Deo rebellare. Siquidē ductu gigantū superborum inconsulta audacia constituerunt edificare ciuitatem & turrim, cuius culmen ad cælum vsque pertingeret, vt sic & diluuium (si forsan adhuc irato Deo mundaret) euaderēt, & cælum obtinerent Deo inconsulto: quorum Deus temeritatem quasi demirans, quum videret eos rebus cœptis concordī pertinacia insistere, vires multitudinis labefacturus, diuisit linguas eorū, vt alterum alter non intelligeret. Quo factū est, vt tanta hominum multitudo in plurimas partes scissa, per vniuersum mundum dispergeretur.

¶ Itaque post tam exitiale dissidium bellūque cum Deo, per quosdam vtriusque partis amicos (vtrique proceres pios) pro pace precari cœptum est, inter quos principe loco eminet Abraham. Isti ardentissimis votis desyderabant, & precabantur, si fortē dignaretur Deus pro sua clementia eorūque suam inclinare maiestatem, vt nostri principis filiā (id est, humanam naturam) pro pacis æternæ fœdere confirmando, suo vnigenito filio copularet.

¶ Porro benignus Deus, secundum cuius magnitudinem etiam magna est misericordia, dicebat: Ego cogito cogitationes pacis, & nō afflictionis. Qui etiam tandem immensa charitate sua motus, suspicantium votis acquiescens, ait ad Abraham (vtrique filium suum ex stirpe Abraham in humana carne nasciturum prænuncians.) In semine tuo benedicentur vniuersæ cognationes terræ.

¶ Quum autem hoc semen (quod est Christus) per vterum intactæ virginis mirabiliter nascens, venisset in mundum, angelis pacis pacem cœlitus datam annunciantes canebant, Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Hæc est illa pax quam Christus discipulos annunciare præcepit dicens: In quancunque domum intraueritis, primū dicite: Pax huic domui. Hanc pacem sua morte confecit, quam etiam moriturus discipulis restamen-

Jerem. 29

Gene. 12.

Luc. 2.

Luc. 10.

stamēti iure relinquebat, dicens: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: quem denique rediuius à morte, & reuersus ab inferis, discipulis annunciabat, stans in medio eorum & dicens: Pax vobis.

¶ Altera huius diuini matrimonij causa fuit, vt inde filij regni per adoptionis gratiam Deo nascerentur. Ad hoc enim desponsauit sibi Christus ecclesiam. Dicuntur sanè inter Christum & ecclesiam spirituales nuptiæ ad similitudinem earum nuptiarum quæ fuerunt prothoplastorū. Primum enim hominem Deus posuit in paradiso voluptatis, quumque immisisset soporem in eum, tulit vnam de costis eius & ædificauit in mulierem, repleuitque carnē pro ea. Quibus benedicens, ait: Crescite & multiplicamini, & replete terram. Sacramentum hoc magnum est, inquit Apostolus, ego autem dico in Christo & in ecclesia.

¶ Tam attende comparationem. Ait Apostolus: Non prius quod spiritale est, sed quod animale: deinde quod spirituale. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis. Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cælestis, tales & cælestes.

¶ Hi duo, patres sunt & principia duarum generationum. Nam Adam ille de terra terrenus, pater & omnium qui nascuntur ex culpa ad vitam erumnosam & mortalem. Secundus Adam de cælo cælestis, principium est & origo omnium qui ex gratia renascuntur ad vitam beatam & immortalem. Primum Adam fecit Deus de terra necdū peccatis hominū contaminata. Secundum Adam, id est, Christum fecit quoad corpus de terra benedicta, id est, de virginæ carnis per spiritum sanctum consecrata substantia. Illum posuit in paradiso voluptatis, vbi inobediens Deo peccauit. Hunc posuit in crucis acerbitate, vbi vsque ad mortem obediens Deo patri, quæ non rapuit exsoluens, peccata mundi innocens portauit. In illum misit soporem (vt dictum est) vt de latere eius cunctorū vuentium matrem educeret.

¶ In istum misit soporem mortis, & de latere eius lancea militis aperto emanantibus aqua & sanguine, sponsam eius sanctam ecclesiā formauit. Hanc enim Christus & sanguine redemit, & aqua lauacri salutaris abluit à peccatis.

hh ij Vnde

D
Altera in
carnatio-
nis verbi
causa.

Nuptia
Christi &
primorū
parētū cō
paratur.

Gene. 2.
Ephes. 5.
1. Cor. 5.

Primus
Adam &
secundus
inuicem
comparā-
tur.

I. Cor. I.
Ecclesia
vt de christo
formata.

Ioan. 15.

Vndè Apostolus: Christus, inquit, dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea vt illam sanctificaret, mundans eam lauo aquę in verbo vitę, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata. Eua ex costa sumpta est, costa vtique osses & robusta, cuius locum carne repleuit Deus. Caro autem flexilis & debilis est. Nō secus ecclesia sancta quasi altera Eua, facta est ex costa. i. fortitudine Christi, qui est Dei virtus & sapientia. Vndè & per ipsum sapiēter agit & fortiter. Vocauit Adam vxoris suę nomen virago, quia de viro sumpta esset. Sed multò veriùs pleniusque sponsa Christi ecclesia sancta virgo (id est, virilia agens & fortia) vocari meretur. Verùm hoc non ex se, sed quia de viro. i. Christo filio Dei, Deo vero sumpta est. Omnis enim sufficientia nostra ex Deo est, ipso attestante & dicente: Sine me nihil potestis facere. Et sicut ab ipso recipimus virtutem & fortitudinem, sic ipse vicissim à nobis habet carnem, in qua pati potuit & mori.

¶ Circa secundum diuinę benignitatis indicium, quod est, inuitatorum ad has nuptias vocatio, subditur:

Et misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias, & volebant venire.

E
Iudæi vt
inuitati.

¶ Non suffecerat inuitasse per semetipsum, nisi etiam eos per seruos suos vocaret. Isti serui fuerunt testamenti veteris patriarchę & prophete, qui Iudęorum populum inuitabant ad obediendum Deo in fide venturi mediatoris.

¶ Sed vide contemptum. Et volebant, inquit, venire. Non fuit defectus Dei inuitantis, non culpa vocantis, nec impotentia abstulit veniendi facultatem, nec ignorantia intulit cęcitatem, sed sola voluntatis malitia fecit contemptum. Et nunc quòd ad cęlestes nuptias plerique nō veniunt, tota causa est, quia venire nolunt.

¶ Itaque ad nuptias, id est, ad fidem incarnati filij Dei soli Iudæi primùm per prophetas (vt dictum est) dein per Apostolos fuerunt vocati. Vndè Gregorius:

¶ Misit seruos suos vt ad istas nuptias amicos inuitarent. Misit semel, misit iterum, quia dominicę incarnationis prædicatores, & priùs prophetas, & postmodum Apostolos

los misit. Bis itaque seruos ad inuitandum misit, quia incarnationem vnigeniti & per prophetas dixit futuram, & per Apostolos nunciavit factam.

¶ Proinde quod maioris est benignitatis, nō modò seruos, sed & ipsum sponsū inuitandis iudæis rex iste misit. Venite, inquit, ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Et quia volebant venire, ex postulans loquitur dicēs: Ierusalem Ierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te misi sunt. Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Matt. 11.
Mat. 23.

¶ Tertium in quo patet diuinæ clementiæ benignitas, est ampla nuptialis conuiuij præparatio, vt quos non adducebat sedula vocantis instantia, saltem alliceret magnificus apparatus nuptiarum.

¶ Vndè consequenter dicitur:

Iterum misit alios seruos, dicēs: Dicite inuitatis: Ecce prandium meum parauit, tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata. Venite ad nuptias.

¶ Tauri mei, inquit, & altilia occisa sunt. Quod in animalibus est saginatum, hoc est altile in volatilibus. Altilia enim, sunt aues hominum studio impinguatæ, vt anceres, capones, grues, cygni, pauones & huiusmodi. Per tauros occisos, Apostolos Christi & martyres accipe, qui agrū mundi bonorum operum feracem Deo suis laboribus effecerunt. Nam quasi tauri gregis constantes fuerunt & fortes. Per altilia verò sancti patres noui testamenti designantur, qui interna dulcedine per sancti spiritus gratiam impinguati, penna contemplationis conuersationem suam incolatus sui tempore in cælis habuerunt. Hi omnes viris & concupiscentiis mortificatis, diuinis nuptiis quodammodo occisi sunt. Vndè Gregorius:

¶ Quia prædicatores dominicæ incarnationis misi, persecutionem ab infidelibus, & prius propheta, & postmodum sancti Apostoli pertulerunt, inuitatis, & venire nolentibus dicitur: Tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata. Ac si apertius dicat: Patrum præcedentium mortes aspiciate, & remedia vitæ nostræ cogitate.

¶ Notandum verò est, q̄ in priore inuitatione nil de tauris & altilibus dicitur: In secunda autem, iam tauri & altilia mactata esse memorantur, quia omnipotens deus quum verba eius audire nolumus, adiungit exempla, vt omne quod impossibile credimus, tantò nobis ad sperandũ fiat

*Fidei no-
stra veri-
tas vt cõ-
firmata* facilius, quantò per hoc transisse iam & alios audimus. O. omnia, inquit, parata sunt, quando iam fidei veritatem Apostolorum & martyrum sanctorum mortes confirmant. Neque enim illi mori sustinuisſent, nisi eam pro qua moriebantur, fidem veram esset certissimam habuissent.

¶ Igitur illorum mors omnia facit esse parata. Vndè & Apostolus Paulus perficere se testatur in corpore suo quæ deerant passioni Christi. Hinc etiam ait beatus Dionisius: Nostra sapientia priacipes & duces pro veritate moriuntur, omni die testificantes, sicut est consequens verbo & opere veram Christianorum esse dei cognitionem.

¶ Vndè etiam sanctus maximus eleganter dissertit, dicens: Nouerimus fratres, quia non sine magno discrimine de religionis veritate disputamus, quam tantorum sanguine cõfirmatam videmus. Magni periculi res est, si post prophetarum oracula, post Apostolorum testimonia, post martyrum vulnera, veterem fidem quasi nouellam discutere praesumas, & post tam manifestos duces in errore permanes & post morientium sudores, otiosa disputatione contendas. Veneremur ergo in sanctorum martyrum gloria fidem nostrã. Mater nanque martyrij fides catholica est, in qua illustres athlete subscripserunt sanguine, morte iurauerunt. Ab illis enim dum tolerantia mortis excipitur, spes nobis immortalitatis euidenter asseritur. Nunquam enim hanc vitam sic constanter expendere, nisi esse alteram incomparabiliter beatiorem perfecta diffinitione sentirent.

¶ Circa secundum, quod est, Iudaicæ obstinationis peruersitas, consequenter subditur:

*Fidem di-
scutere
grauè.* **G** Illi autem neglexerunt, & abierunt alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam.

*Iudæorũ
negligẽtia
peruersa.
10an. 59* ¶ Quod Iudæorum sacerdotes & scribæ addiscendiis iis quæ fidei sunt, pigri fuerint & oscitabundi, pater per hoc quod hic dicitur: Illi autem neglexerunt. Dixerat illis dominus

minus: Scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere. Et ille sunt quæ testimonium perhibent de me, & non vultis venire ad me, vt vitam habeatis. Et ad operum (quæ diuinitatis suæ potentia faciebat) considerationem hos mittens, alio loco dicebat: Si non facio opera IOH. 10. patris mei nolite credere mihi: si autem facio, & si mihi non vultis credere, operibus credite. Sed illi neglexerunt scrutari scripturas, & opera eius non Deo, sed dæmoni attribuebant.

¶ Et abierunt, inquit, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam. Iudæi enim exterioribus rebus dediti, & lucris terrenis immoderatiùs intenti, mysterium dominicæ incarnationis pensare, Christumque Dei filium cognoscere, & in ipsum credere dissimularunt. Et dum synagogæ suæ superuacuis institutis (propter quæ utiq; dei mæ. data transgrediebantur) emortuisque iam veteris legis sacrificiis & ceremoniis propter priuata sua commoda obstinata mente pertinaciùs intendunt, quasi relicta dei ciuitate (i. dominicæ incarnationis fide) foras in villam suam, hanc culturi proficiscuntur. Terrena enim quasi quædam aggressia, Christi fidei prætulert. Attende eos suæ villæ mercentes, & cæca mente sinistrè consulentes, Aiùt enim: Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem. Iudæi vt auaritiæ intenti. Matt. 15.

¶ Altera huiuscemodi contemptus causa fuit actuum secularium occupatio. Nec enim nisi qui minoratur actu, perci- IOH. 11. piet sapientiam. Porro fides in Christum, mundana lucra propter cælorum regna docet esse spernenda. Iudæi autem auaritiæ studiis lucrisque mundanis intenti, ad fidei nuptias venire contempserunt. Vndè dictum est: Et abierunt Lucæ. 38. alius ad negotiationem suam: Non ait, Ad negotiationem Dei, quia prudens degoriator datis omnibus suis, regni cælestis margaritam comparauit, sed ait: Negotiationem suam, id est terrenam, quæ (vt iam dictum est) sapientiæ studium intercidit, sicut scriptum est: Negotiatores terræ viam sapientiæ nescierunt. Mat. 13.

¶ Sed iis omnibus deterius peccauerunt, qui non solum respuerunt vocantis gratiam, sed & nuncios benigni regis sūt persequuti. De quibus subditur, Bar. 3.

Reliqui verò tenuerunt seruos eius, & cōtumeliis affectos, occiderunt.

H *I*sti contempto inuitantis affectu, pro humanitate incru-
Iudæi vt delitatem versi, occidunt illos qui se ad tanti regis nupti-
in dei nup as inuitarent. Tenuerunt, inquit, seruos eius, videlicet, car-
cios conu ceribus hos includentes, sicut in Actibus Apostolorum le-
meliosi. gitur. Et contumeliis, verborum scilicet & verberum af-
Act. 5. fectos, occiderūt.

¶ Primò enim prophetas, postmodum Apostolos ad mor-
 tem sunt persecuti. Vnde & apud Dominum de prophe-
 tis occisis queritur Helias, dicens: Altaria tua suffoderunt,
 3. Reg. 19. & prophetas occiderunt gladio, & derelictus sum ego so-
 lus, & querūt animam meam. Hinc etiā ad illos per christi
 Act. 7. testem inuictissimum beatum Stephanum dicitur: Incir-
 cuncisi cordibus & auribus, vos semper spiritui sancto re-
 stitistis. Quem prophetarum non sunt persecuti spates
 vestri? & occiderunt eos qui prænunciabant de aduentu iu-
 sti, cuius vos nunc proditores & homicidæ fuitis. Et hoc
 Mat. 23. est quod alio loco per christum Iudæis dicitur: Ecce ego
 mitto ad vos prophetas & sapientes & scribas, & ex illis
 occidetis & crucifigetur, & flagellabitis in synagogis ve-
 stris, & persequemini de ciuitate in ciuitatem, vt veniat su-
 per vos omnis sanguis iustus qui effusus est super terram, à
 sanguine Abel iusti vsque ad sanguinem Zachariæ filij
 Barrachæ, quem occidistis inter templum & altare. Amē
 dico vobis, venient hæc omnia super generationem istam
 Lapidatus est enim ab eis Stephanus, Iacobus decollatus,
 flagellati in Actibus Apostolorum discipuli, Paulus quin-
 quies quadragenas vna minus à Iudæis accepit, & semel
 lapidatus, & pro mortuo relictus est.

¶ Sed dicat aliquis: Quando hîc commemorat Dominus
 illos qui seruos erant occisuri, cur eos reticet, qui ipsum
 Dominum occiderunt? Respondet Hieronymus: In hac pa-
 rabola sponsi siletur occisio, & per seruorum mortes, con-
 temptus ostenditur nuptiarum. Ad hæc, paulò antè iam di-
 xerat Dominus parabolam, quomodo coloni filium qui ve-
 rus erat hæres occisum è vinea proiecerint, ideòque con-
 sultò hîc non meminit occisionis sponsi. Sequitur:

Rex

Rex autem quum audisset iratus est, & missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succendit.

¶ Hic notatur tertium, id est, diuinæ districtiōnis condigna severitas. Rex, inquit, quum audisset. Superiùs quando inuitabat ad nuptias, & agebat opera pietatis, hominis ei nomen appositum est: nunc autem quando ad ultionem venit, homo siletur, & rex tantum dicitur.

¶ Quum audisset, inquit, subaudis, vocem sanguinis. *Vox sanguinis enim iniuste occisorum clamat ad dominum, sicut sanguis à deo audita* *Gene. 4.* *2. Mac. 4.* *Apoc. 6.* Sanguis innocentis Abel clamauit super Cain. Vnde & Iudas Machabæus deprecatus est dominum, vt audiret vocem sanguinis ad ipsum clamantis. Sic & in Apocalypsi sancti dei occisi pro vindicta clamant, dicentes: Usquequo domine sanctus & verus, non iudicas, & non vindicas sanguinem nostrum, de his qui habitant in terra? Gaudent enim ob dei honorem sancti de vindicta & ultione impiorum, dicente Psalmita: Lætabitur iustus quum viderit vindictam. Hinc etiam & angeli in cælo laudare magnis vocibus dominum perhibentur. Vnde & in eodem libro, dicente beato Ioanne scriptum est: Post hæc audiui quasi vocem tubarum multarum in cælo dicentium: Alleluia, laus & gloria, & virtus deo nostro est, quia vera & iusta iudicia sunt eius, qui vindicauit sanguinem seruatorum suorum.

¶ Clamant & Hagitia in aures dei. Clamor, inquit, Sodorum venit ad me. Clamant oppressiones pauperum, & auxilio destitutorum, iuxta quod scriptum est: Si læseris eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus. Quo exemplo docentur hic magistratus & iudices peccata publica & manifesta etiam citra omnem accusationem, per se ex officio punire.

¶ Iratus est, inquit, Ita in deo nullam commotionem passionis significat, sed effectum iræ tantum, qui est vindicta. *Ira quæ est in deo.* Quia enim vindicta ab hominibus exerceri solet iratis, id circo quum deus punit, iratus dicitur. De cuius ira Manasses hanc in se expertus, dixit: Insustentabilis est ira comminationis tuæ super peccatores. Itaque iræ dei effectus subditur, quum dicitur: *2. Par. 36.*

¶ Et

*Theoph
Romanus
exercitus
dos.*

¶ Et missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos. Misit exercitus suos Romanos, qui inobedientes Iudæos perdidit, & ciuitatem eorum Ierosolymam succenderunt.

*Homicide
Iudæi vt
perditi.*

Vbi Romani, exercitus dei dicuntur, quia ab eo ducti, multiplicati & roborati sunt. & quia ipsius (tamet signari) cōpleuerunt de Iudæis voluntatem. Perdidit, inquit, homicidas illos, Iudæos scilicet, qui & hominem deum occiderunt, & seruos eius. Hos enim exercitus Romanus ducib⁹ Vespasiano & Tito filio eius, exitio toti mundo spectando perdidit. Et ciuitatem illorum succendit, cum qua & templum illud orbi terrarum famosum, atque vnicum igni crematum irreparabili ruina (iuxta quod dominus ipse prædixerat) collapsum periit, iuxta Pfasmitæ vaticinium, quo ait: Exarsit ignis in synagoga eorum, flamma cōbussit peccatores.

*Iudæorum
calamitas*

¶ Illic itaq; ardere cœperunt Iudæi quorum incendium ad ignem vsque gehennæ pertingit. Cernere enim est Iudæos ob incomparabile scelus interfectionis filij dei patris sedibus irrecuperabiliter amissis per mundum dispersos & vagos, sine principe, sine sacerdote, sine prophetis, sine templo, sine altari, sine sacrificiis, sine oblationibus, sine gloria sine dignitate, sine magistratu, denique sine deo miserimè viuere. De quibus alio loco dominus in parabola loquens, ait: Inimicos meos illos qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, & interficite ante me.

Luc. 19.

K

¶ Cæterum, vt hæc ad tropologiam paulisper conuertam⁹, intelligimus etiam nos ad æternæ felicitatis nuptiale cōuiuium multipliciter & instanter à deo inuitari. Sed quem admodum hîc audimus alios quidem venire noluisse, alios ad sua priuata abiisse negotia, ceteros præter inuitantis contemptum, etiam seruos eius violasse, ita & nunc cernere est triplex hominum genus diuinæ inuitationis gratiam contemnentium.

I. Cor. 2.

¶ Primi sunt homines in deuoti, & animales, qui (vt dicit Apostolus) non percipiunt quæ sunt spiritus dei stultitia enim est illis bestiis sanè sunt similes, quarum omnis ad implendam carnis lasciuiam atque voluptatem festinat intèrio. Nec enim vnum aliud aut cognoscunt aut appetunt, in quo sese oblectent bonum, nisi quod corporeis sensibus

com

comprehendunt, de quibus scriptū est: Oculos suos statuerunt declinare in terram, nempe cœlestium bonorum profusus obliti aut certe de cœlesti & æterna beatitudine dei promissionibus increduli. Ex quorum persona scriptum est: Dixerunt impij cogitantes apud se non rectè: Exiguum &

Psal.

cum tadio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigeriū in fine hominis, & non est qui agnitus sit reuersus ab inferis. Quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquā non fuerimus. Venite ergo, & fruamur bonis quæ sunt. Vino pretioso & unguentis nos impleamus, & non prætereant nos flos temporis. Coronemus nos rosis antè quàm marcescāt. Et inde: Quoniam, inquiunt, hæc est pars nostra, & hæc est fors nostra. Vndè & per Psalmistam dicitur: Homo quum in honore esset, non intellexit: cōparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis, ne dicamus deterior, viliorque factus est illis: Huiuscemodi hominum si corpora mentibus responderent, profectò in terram proni quadru pedes incederent, ad morem illius quam alligauerat satanas decem & octo annis, eratque inclinata, nec omnino poterat sursum respicere. Et hi quidem significantur per eos de quibus hîc dictum est: Et nolebant venire.

sapient. 2.

¶ Porro per eos qui ad regis nuptias inuitati ad priuata sua negotia abire maluerunt in villam, scilicet vel negotiationem suam, quàm ad regis conuiuium nuptiale, ij designantur, qui & dei verbum audiunt, & æternæ fœlicitatis conuiuium in cœlo non omnino asperrantur: quia tamen bonis cœlestibus terrenas fragilesque diuitias, cæterâsque perituras mundi vanitates anteponunt, ad cœlestia inuitatem sequi contemnunt. Illi, inquit, neglexerunt & abierunt, alius in villam suam, alius in negotiationem suam. In villâ ire, est labori terreno immoderatiùs incubere. In negotiationem verò ire, est actionum secularium lucris inhiare. Quia enim alius, intentus labori terreno, alius mundi huius actionibus deditus mysterium dominicę incarnationis pensare, & secundum illud viuere dissimulat: quasi ad villam vel negotium pergens, venire ad nuptias regis recusat.

*Luce. 13.
animalis
homo aspi
milatur.**Auauitia
dediti.**Gregori?*

¶ Deniq; per eos qui non solum regis nuncios ad se missos nec audire volunt, nec sequi, sed insuper afficiunt contum-

*supbi &
malitiosi.*

me-

melius vel occidunt, superbi & malitiosi intelliguntur, qui prædicationem verbis cœlestis non solum non audiunt, sed insuper, irrident, calumniantur, iniuriis afficiunt, vel quomodolibet persequuntur ipsum prædicatorem, non veriti interim ipsius maiestatem, qui ad huiusmodi suos nuncios ait: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Non enim desinit deus nuncios suos ad salutem omnium saluandorum assidue destinare.

Luc. 10.

*Hæretico
rum calū-
nia men-
dax elids-
tur.*

¶ Pudeat igitur hæreticos aded indignè non ipsos tantum euangelicæ legis prædicatores, sed & ipsam sanctam ecclesiam catholicam, & quod super omnia nefarium est, etiam ipsam ecclesiæ sponsum Christum contumeliis & blasphemis insectari, dum mentiuntur plus quadringentis annis non fuisse prædicatum euangelium, quasi tanto tempore intermisisset dominus seruos mittere, qui verbi prædicatione ad cœli regna credentes inuitarent. Disce hinc dei ministros in officio prædicationis non contemnere, non persequi, neque illis quomodolibet insidiari. Sed & ij qui à deo in id muneris sunt vocati, attendant ne sicut statux, Mercuriales, dum aliis quam ingrediantur viam ostendunt: ipsi remanentes immoti, vocatis à se aliis, interim excludantur.

*M
Irascitur
deus vt
pater.*

¶ Porro rex cœlestis, cui nostra loquitur cogitatio, & omnium corda patent, iis quæ dicta sunt auditis & cognitis, iratus est. Vbi aduertendum est deum tribus modis irasci. Nam vno modo irascitur vt pater, quando videlicet percussit delinquentem & facit pœnitentem, quo signo filios probatur agnoscere, iuxta quod scriptum est: Etenim non sine re peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere, magni beneficii iudicium est. Et inde: Nunquam à nobis misericordiam suam amouet: corripiens verò populum suum, in aduersis non derelinquit.

2. Mac. 6

*Irascitur
vt domi-
nus.*

¶ Secundo modo irascitur vt dominus, videlicet quum in præsentem punit peccantem, qui tamen hinc non emendatur. De qua ira dei pe sapientem dicitur, Subito dum non speratur veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet. Ideoque & Dauid orabat, dicens: Domine. ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.

Eccle. 5.

Irascitur.

¶ Tertio, irascitur vt iudex, quum iam amplius neque pœnitent-

nitentię locus est, neque venię, quando dicit: Ite maledicti in ignem æternum. De qua ira per Apostolum dicitur: Venit ira in filios diffidentię, id est, in eos qui diffidunt de Dei misericordia, vel qui non credunt Deum ultorem malorum, & bonorum remuneratorem.

¶ Est autem ira Dei summè formidanda propter multa. Primò, propter suam immensam fortitudinem, & potestatem. Scriptum est: Apud ipsum est sapientia, & fortitudo. Item: Sapiens corde est, & fortis robore. Sapientiam eius nihil potest latere, fortitudini eius nullus potest resistere. Undè clamant eiulantes, qui omnipotentis Dei manum sù per se sentiunt: Misere mini mei, misere mini mei, saltem vos amici mei, quia manus domini tetigit me. Et quidem quò maior est ipsius potentia, eò magis est ipsius percussio formidanda.

¶ Secundò, est ira Dei summè formidanda, propter iudiciorum ipsius distinctionem terribilem, quæ patet ex tribus. Primò, quia nonnunquam percutit paruos cum magnis, prout patuit in diluuiò, patuit & in subuersione Sodomorum. Licet enim filius non portet iniquitatem patris, quò ad pœnam spiritualem vel æternam, quia tamen filij sunt charissima parètum pignora, idcirco Deus interdum hos punit in filijs, sicut patuit in Dauid, cùs filius infans propter delicta patris, decernēte Deo mortuus est. Puniuntur itaque interdum propter parentum peccata filij, sed tantùm corporaliter & temporaliter, non autem (vt dictum est) æternaliter vel spiritualiter, quia sub tali punitione vnusquisque onus suum portabit.

¶ Secundò, quia nonnunquam percutit bonos cum malis, pœna videlicet temporali. Nam vnà cum malis ducti sunt in Babylonicam captiuitatem, etià boni, vt Ezechiel, Daniel, Mardocheus, Ananias, Azarias, & Misael, & alij complures. Attamen, vt dicit Augustinus, licet boni & mali pariter affligantur, manet tamè dissimilitudo passorum in similitudine passionum. Nam sicut in eodem igne palea fumat & aurum rutilat: & sub eadem tritura frumenta purgantur, & stipulæ comminuuntur: ita etiam eadem tribulatio bonos probat & purificat, malos exterminat & damnat.

¶ Tertio,

vt iudex.
Matt. 25

Iob. 12:
Iob. 9.

N
Ira dei ob
tria for-
midanda.
Gene. 7.
& 19.

2. Reg. 12

1. de ciuit.
dei. ca. 18.

*Plures p.
pter vni
puniri.* ¶ Tertiò pater quàm sit terribilis ira Dei, quia propter vni⁹
peccatum interdum punit plurimos. Nam propter crimi-
na Pharaonis tota Aegyptus decem plagis horrendis per-
cussa fuit, ac tandè vniuersus Aegyptiorum exercitus pro-

*Exod. 14
10. ius. 7.* pter eiusdem Pharaonis impietatem submersus est in ma-
ri rubro. Similiter & propter furtum Achan, qui surripuit
de anathemate Iericho, militia filiorum Israel coram pau-
cis hostibus ante ciuitatem Hai in fugam versa est. Deni-
que propter peccata duorum filiorum Heli sacerdotum

1. Reg. 4. Ophni & Phinees, corruit populus Israel in prelio coram
Philistiim, vbi & arca fœderis domini ab ipsis Allophy-
lis capta est.

¶ Punit autem Deus populi multitudinem propter pauco-
rum peccata, quando illa manifesta sunt. Vti cernere est in
vsurario publico, in hæretico, in blasphemio, in inuocatore
dæmonum, in adultero manifesto.

Esa. 1. ¶ Maximè autem, quando hi quorum interest iudicium &
iustitiam facere, dissimulando efficiuntur participes in cri-
mine. De quibus per Esaiam prophetam dicitur: Principes
tui infideles, socij furum, omnes diligunt munera, sequun-
tur retributiones, pupillo non iudicant, & causa viduæ non
ingreditur ad eos.

*Boni iudi-
ces vt deū
placant.* ¶ Porro, boni iudices manifesta scelera secūdum ordinem
iustitiæ plectendo, iram Dei auertunt. paruit in Moyse, qui
gladio extinxit idololatrias: in Phinees filio Eleazari, qui
pugione confodit nefariè fornicantes: in Dauid, qui vltus
*Exod. 3
Num. 25.* Gabaonitas de iniuria illis à Saul rege illata, promeruit
2. Reg. 12 post trium annorum sterilitatem, vt cœlum pluuiam, & ter-
ra daret fructum suum. Quando verò peccata sunt occul-
ta, ei tantum qui peccat, imminet ira Dei.

¶ Tertiò, est ira Dei summè formidanda propter punitionis
seueritatem: quæ seueritas paruit primò, in damnatione
peccantium angelorum, quos ad pœnitentiam non ex-
pectauit, sed mox præcipitauit. Secundò, in primis paren-
tibus in paradiso Dei mandatum præuaricantibus, quos
non distulit, sed protinus expulit. Denique in terribili iu-
dicio diluuij vniuersalis, in quo Deus (demptis paucis) vt
*Gene. 3.
Gene. 7.* iam dictum est, perdidit omnem carnem, in qua erat spiri-
tus vitæ super terram.

Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui inuitati erant,
non fuerunt digni. *Matth. 22.*

¶ In hac parte lectionis Euangelicæ, designatur vocatio gentium, vbi tria sunt consideranda. Primum est, Iudæis reprobatis ad Christi fidem gentium vocatio. Secundum est, erga credentium actus diuina consideratio, ibi: Intrauit autem rex. Tertium est, verborum domini formidabilis conclusio, ibi: Multi autem.

¶ Circa primum, id est, gentium ad fidem vocationem, tria notantur. Primum est, perfidorum Iudæorum indignitas. Secundum est, demandata discipulis noua prædicandi auctoritas, ibi: Ite ergo ad exitus. Tertium est, euangelicæ prædicationis in gentibus generalitas, ibi: Et egressi serui.

¶ Circa primum dicitur in litera. Tunc rex ait seruis suis: *A*
Nuptiæ quidem paratæ sunt. Hoc dicens, ostendit per se *Nuptiæ*
non stetit, quin Iudæi saluarentur. Et quidem paratæ e- *coelestes vt*
rant nuptiæ preparatione æternæ prouidentia: paratæ, *paratæ.*
condonatione diuinæ gratiæ: paratæ, sacramento incarnationis dominicæ. Et in summa, paratæ erant adhibitis omnibus iis quæ ad hominum salutem erant necessaria. Vsq; adeo enim bene instructa fuerunt omnia in iis nuptiis, & hic per gratiam, & illic in gloria, vt hinc merito dicat per *Isa. 5.*
Prophetam Dominus: Quid ultra debui facere, & non feci?

¶ Sed inuitati Iudæi non fuerunt digni: ipsorum enim *Iudæi suo*
perfidia imputandum est, quod reprobati facti sunt. Siqui- *crimine*
dem & ante crucem, & post crucem, ad Iudæos dominus *reprobi.*
primum misit. Ante crucem enim ait discipulis, in opus *Matth. 10*
prædicationis à se destinatis: In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum non intraueritis. Iussit autem hos ire tantum ad oves quæ perierunt domus Israel. Post crucem autem iussit veritatem per Apostolos testificari. Quauis enim in orbem vniuersum Apostolos ire iuberet prædicaturos Euangelium regni Dei, attamen ante ascensionem suam in cælum, peculiariter eos testes sibi esse voluit in Ierusalem & Iudæa, ac deinde inter gentes: in Samaria, inquit, & vsque ad vltimum terre.

Pri

Primum itaque predicauerunt Iudeis Apostoli, diuque per-
manferunt in Iudea, tamen si virgis caesi, ac saepe inclusi car-
ceribus, lapidato iam Stephano, Iacobo decollato, & com-
prehenso vinculoque ad necem Petro.

B ¶ Sed dicat aliquis: Quare ergo Iudæi inuitati sunt, si non
erant regalibus nuptiis digni? Respondeo: Ideo inuitaban-
tur, vt seipfos præpararent quatenus ex indignis, Christi
nuptiis efficerentur digni. Indignos autem se exhibuerunt
contradicendo veritati, dicente ad eos Apostolo Paulo:
Act. 13. Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam
repellit illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce
conuertimur ad gentes, sic enim præcepit nobis dominus.
Vndè & super hoc propheticum inducit testimonium, lo-
Esa. 49. quente Deo ad hominem Christum: Parum est vt sis mi-
Iudæi pri- hi seruus ad suscitandas tribus Iacob & feces Israel con-
miserat uertendas. Posui te in lucem gentium, vt sis in salutem
prædican- vsque ad extremum terræ. Sic enim fieri oportebat, vt prius
dum. quam euangelicæ prædicationis stillicidia stillarēt per na-
Iudith. 6 tiones gentium super omnem terram, Iudaici populi vel-
lus ipso Dei filio illis & per se & per suos prædicante, non
modò doctrinæ cœlestis, sed & miraculorum & signorum
gratia (quasi quadam benedictionis pluuia) infunderetur.
Quum verò saepe venientem super se cœlestis gratiæ bi-
Hebr. 6. bisset imbrem, nil autem quam spinas proferret ac tribu-
los, reprobata fuit ac maledicto proxima, cuius consumma-
tio in combustionem.

¶ Sanè typus reprobandæ Iudæorum contumaciæ, eligē-
dæque ex gentibus per fidem ecclesiæ in iis præfulsit, quæ
Hebr. 1. in Assueri regis conuiuio gesta legimus. Ipse enim præpo-
conuiuio tens monarcha Assuerus tertio anno sui imperij, instituit
Assueri. grande conuiuium cunctis principibus & pueris suis, for-
tissimis Persarum & Medorum inclytis, vt ostenderet diui-
tias gloriæ regni sui. Inuitauit autem omnem populū qui
inuentus est in ciuitate, à maximo vsque ad minimum.
Quumque iam septimo die cōuiuij rex esset hilarior, præ-
Vasthi in- cepit inuitari ad cōuiuium per septem proceres regni sui,
uitata cō- qui in conspectu eius ministrabant, reginam vxorem suam
uenit. nomine Vasthi, Quæ renuit, & ad imperium regis venire
contempsit.

Fecerat

¶ Fecerat enim & ipsa conuiuium fœminarum in palatio ybi rex manere consueuerat. Vndè iratus rex, interrogauit sapientes, qui ex more regio semper ei aderant, & quorū faciebat cuncta consilio, scientium leges ac iura maiorū: qui videbant faciem regis, & primi post eum residere soliti erant, cui sententiæ regina subiaceret, quæ regis imperium facere noluisset. Itaque approbantibus cunctis regis indignationem iustam esse, omnium cōsensu decretum & lege sancitum est, vt regina Vasthi repudiata, nequaquam vltrà ad regem ingrederetur, & regnum illius altera quæ melior esset, acciperet.

¶ Vbi rex Assuerus typum prætulit huius hominis regis qui nuptiale conuiuium præparauit in tempore gratiæ, quasi tertio imperij sui anno. Præterierant enim & tempus legis naturæ, & legis scriptæ. Inuitauit rex iste pro sua amplissima charitate omnem populum, nempe qui vult omnes homines saluos fieri. Vndè & dicit: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Porrò quòd ipse instruxit conuiuium, fides est dominicæ incarnationis. In quo conuiuio gratiam in vita præsentis, & gloriam in futuro seculo præparauit.

¶ Porrò Vasthi regina Iudaicæ synagogæ olim Deo per fidem desponsatæ figura fuit, quæ ad fidem dominicæ incarnationis per regis summi proceres, id est, Apostolos inuitata, contumaciter ac superbè contempsit. Contemnendi causa fuit, quia & ipsa Iudaica synagoga seorsum sibi qua si conuiuium quo se oblectaret parauerat, quæ in huius mundi gloria, & in perituris seculi diuitiis, sibi statuerat gloriantium. Vndè etiam Iudæis à saluatore dicitur: Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est non quæritis? Et alio loco: Ex principibus multi crediderunt in eum, sed propter phariseos non confitebantur, vt è synagoga non eicerentur: dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriã Dei. De eorum verò auaritia, qua diuitiis acquirendis ardebant, in Euangelio scriptum est: Audiebant hæc omnia Pharisei qui erant auari, & deridebant eum, Christum videlicet contra auaritiam disputantem. In iis autem sprete Dei gratia, sese oblectare non sapientum est, non for-

C
Applicatio figuræ.

Matth. II.

Synagoga inuitata recusat

Ioan. 5.

Ioan. 12.

Luc. 16.

tium, non virorum, sed insipientium & effœminatorum, quasi conuiuium fœminarum.

¶ Nec ociosum esse putemus, quòd huiuscemodi suum cõ-
uiuium regina contumax mox repudianda in palatiõ fecit,
vbi rex manere consueuerat, nec iam tunc manebat. Nam
per hoc typicè datur intelligi, quemadmodum sacerdotũ
& scribarum in Dei templo, vbi olim per cultum pietatis
ipse habitauerat, auaritiæ & ambitionis studia (vt Euange-
lia sacra testantur) quàm maximè feruebant. Vndè & il-
lic negociantibus, & sola lucra sectantibus dicitur: Scri-
ptum est, Domus mea, domus orationis vocabitur. Vos au-
tem fecistis illam speluncam latronum. Ergo nõ iam Deus
in illo suo templo habitabat, sed effœminati cultores mã-
monæ.

¶ Quid autem impulerit dominum hoc suum nuptiale cõ-
uiuium præparare, per hoc insinuat quod dictum est, vi-
delicet, vt ostenderet diuitias gloriæ regni sui, id est, vt o-
stenderet diuitias bonitatis suæ, & vt in eo delitiis sempit-
ternis reficiantur inuitati.

D ¶ Itaque terrenus ille rex ob sui, conuiuĩque preparati cõ-
temptum itatus, sententia ex cõcilio decreta, perpetuo di-
uortio abiecit contumacem.

*synagoga
damnata
ecclesia
elasta.*

Ioan. 3.

Matt. 21

¶ Non secus Iudæorum synagogam dominicæ incarna-
tionis fidem & Dei gratiam contumaci perfidia contem-
nentem, graui sententia firmõque decreto Christus dam-
nauit, dicens: Si non credideritis quia ego sum, moriemini
in peccatis vestris. Et iterum alibi: Auferetur à vobis re-
gnum Dei, & dabitur genti facienti fructum eius. Et hoc
est quod in typo dictum est, videlicet in repudiata locum
alteram illa meliorem, & quæ regis pareret imperio, debe-
re substitui.

Mala. 1.

Esa. 1.

¶ Quòd autem repudiata nequaquam vltra potuit ad regẽ
ingredi, hoc ipsum est quod dominus per prophetã Iudæis
perfidis loquitur, dicens: Non est mihi voluntas in vobis,
& munus non accipiam de manu vestra. A solis enim ortu
vsque ad occasum magnum est nomen meum in gẽtibus,
& in omni loco offertur nomini meo oblatio munda. Qui-
bus & per Esaiam iratus clamat:

¶ Audite verbum domini principes Sodomorum, percipite
auri.

auribus legem Dei vestri populus Gomorthæ. Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit dominus? Plenus sum. Holocaustra arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui. Et inde: Ne offeratis ultra sacrificium frustra. Incensum abominatio est mihi. Neomeniam & sabbatū & festiuitates alias non feram. Iniqui sunt cœrus vestri. Et infra: Quum extenderitis manus vestras, auertā oculos meos à vobis: & quū multiplicaueritis orationem, non exaudiam. Manus enim vestræ sanguine plenæ sunt.

*Iudaica
obsequia
vt repia
diata*

¶ Nam præter sanguinem prophetarum quem effuderunt, etiam Christi sanguine impia manus suas plenas habet: quod vtique se in votis habuisse ipsi testati sunt, clamantes: Sanguis eius super nos & super filios nostros. Et hæc est causa, cur iam neque muneribus, neque precibus, neque quibuscunque abolitæ legis ritibus, nephandis iam atque blasphemis, ad Dei gratiam ingressum habere queunt.

Mat. 27.

¶ Circa secundum, quod est demandata discipulis prædicandi noua authoritas, dicitur in litera consequenter:

Ite ergo ad exitus viarum, & quoscunq; inueneritis, vocate ad nuptias.

¶ Itaque Euangelicæ gratiæ predicatorum, quibus antè dictum fuerat: In viam gentium ne abieritis, nunc Iudæam relinquere, & propter incredulorum perfidiam ad gentes transire iubentur. Ite, inquit, ad exitus viarum. Per quos exitus viarum, varias gentilium doctrinas & errores intellege. A veritatis enim semita deuiabant, omnes vias suas educentes à veritate, in interitum & perditionem.

E

*Exitus
viarum.*

¶ Vnde Theo. Apostoli vocarūt gētiles in via vera, sed alios aliò diuisos in viis pluribus, & dogmatibus, discordes, imò existentes iuxta exitus viarum, hoc est, in errore & inæqualitate multa, multis in erroribus, omniumque flagitiorū genere versantes, alia aliis sibi cōminiscentibus. Erant enim qui vt suæ libidini fucum prætexerent, huic dare operam cultum deæ Veneris esse dicebant. Auari præsidem sibi quaesivere Plutonē. Ad sublimia quæque, vel ad regna tendentes, Iunonem. Ebrij, Bacchum. Bellatores, Martem, alij alios fœlicitatis & successuum suorum præsidem cōsixerunt.

*Errores
gentiliū.*

DOMINICA XXI

¶ Et quoscunque, inquit, inueneritis, vocate ad nuptias, quoniam indistinctè omnibus gentibus fides dominicæ incarnationis annunciata est, secundum domini præceptū dicentis, Euntes docete omnes gentes.

Matt. 28

¶ Circa tertium, quod est in gētibus apostolicę prædicationis generalitas, consequenter dicitur:

Et egressi serui eius in vias, congregauerunt omnes quos inuenerunt, malos & bonos.

F ¶ Gentilium populus non erat in viis, sed in exitibus viarum. Facilius autem ad pœnitentiam conuertuntur, qui de exitibus viarum huius seculi vocantur, quàm ij qui vel de principio vel de medio huiuscemodi viarum inuitantur. Vię secularis vitę multę sunt. Quędam enim est via superbię, quędam avaritię, quędam inuidię, quędam luxurię, quędam gula, & sic de cęteris, quarum omnium viarum finis est ciuitas Babylonis, carcer inferorum, fornax gehennæ.

*vite se-
cularis
vite.*

¶ Istę vię in principio delectant, quòd sunt amplę & spaciosę, & quia sunt voluptuosę, per quę omnia stultorum mentes alliciunt. Vndè & qui vocantur in ingressu harum viarum non facili acquiescunt, vt vocantem sequantur ad pœnitentiam. Verùm in medio sui vię istę processu fatigant, quia fiunt quibusdam tædiosę, scrupulosę, laboriosę. Quibus tamen non obstantibus propter longę consuetudinis vinculum, plerique ex illis viis reduci vix possunt.

*Exit⁹ vi-
ta secula-
laris.*

¶ Porrò exitus istarum viarum est periculosus, tristis, anxius, formidolosus, & tenebrosus. Introducit enim in tenebras sempiternas. Vndè ait vir sanctus: Dimitte ergo me domine, vt plangam paululum dolorem meum, antè quàm vadam, & non reuertar ad terram tenebrosam, & oportam mortis caligine. Terram miserię & tenebrarum, vbi vmbra mortis & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Itaque ab isto exitu reuocandi sunt pereuntes, & in viam iustitię reducendi, cuius vię, vię pulchrę, & omnes semitę illius pacificę.

Iob. 10.

Prou. 3.

*G
colligere
dispersos,
opus dei.*

¶ Congregauerunt, inquit, omnes quos inuenerunt. Congregare pereuntes, colligere dispersos, opus Dei est: cōtrā verò, salubriter congregatos dispergere, opus est diaboli, dicente

dicente domino: Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit. Apostoli verò Deo freti, diuersarum linguarum & rituum gentes in vnitatem fidei cōgregarunt.

¶ Diuersum faciunt heretici, qui per errorum & sectarum varietatem, ecclesiasticam discindunt vnitatem. Nec mirum. Nam sicut pastoris est oues dispersas congregare, ita & lupi est vnitum gregem dispergere. Et quidem heretici omnes (qui ouibus Christi lupi graues sunt) hoc vnum habent commune, quòd mox ingressi scindunt vnitatem. Itaque Apostoli sancti Christi Euangelium prædicantes inter gētes, sine delectu magnos & paruos, pauperes & diuites, senes cum iunioribus, quos per vias perditionis diabolus abduxerat, per semitam fidei & iustitię congregantes, duxerunt ad Christum.

¶ Sed quæstio suboritur: Quis fieri potuit, vt Apostoli bonos & malos ex gentibus vocarint ad nuptias, quum ethnici simul omnes fuerint mali? Dissoluit hanc quæstionem beatus Hieronymus per verba Apostoli ad Romanos, quòd gentes naturaliter facientes ea quę legis sunt, condemnāt Iudeos, qui legem scriptam non fecerunt. Inter ipsos quoque ethnicos est infinita diuersitas, quum sciamus alios esse procliues ad vitia & ruentes ad mala, alios ob honestatē morum virtutibus deditos.

¶ Secundum Theo. verò, quidam inter ethnicos dicebātur mali, quia verè mali essent: quidam boni, quòd illis malis paulò meliores essent, vel potiùs minus mali, qui comparati illis verè malis, boni poterant haberi.

¶ Sanè magnus est error eorum, qui dicunt omnes infideles equaliter post hanc vitam puniri, quum ex hoc loco cōtrarium probetur.

¶ Aliter hunc locum exponit Gregorius, per bonos & malos non ethnicos ipsos, sed eos accipiens qui sunt in ecclesia. Ecce, inquit, iam ipsa qualitate conuiuantium aperte ostenditur, quia per has regis nuptias præsens ecclesia designatur, in qua cum bonis & mali conueniunt. Permixta quippe est diuersitate filiorum, quia sic omnes ad fidem generat, vt tamen omnes per mutationem vitæ ad libertatem spiritualis gratiæ culpis exigentibus, non perducatur.

ii iij Quousq;

*Dispergere
re colle-
ctos, opus
diaboli.*

*Nū inter
ethnicos
fuerint
boni.*

Roma. 2.

H

ecclesia
ut malos
cū bonis
admittit. Quousque enim hīc viuimus, necesse est vt viam presentis seculi permixtim peragamus. Tunc autē discernimur, dum peruenimus. Boni enim soli nusquam sunt, nisi in cælo, & mali soli nusquam sunt, nisi in inferno. Hęc autem vita quę inter cælum & infernum sita est, sicut in medio subsistit, ita vtrarumque partium ciues communiter recipit. Quos tamen sancta ecclesia & nunc indiscretē suscipit, & postmodum in egressione discernit.

mali ut à
bonis tole
raut. ¶ Si ergo boni estis, quandiu in hac vita subsistitis, æquanimiter tolerate malos. Nam quisquis malos nō tolerat, ipse sibi per intolerantiam suam testis est, quia bonus non est. Abel enim esse reuuit, quem Cain malitia non exercet.

Similia ¶ Sic in tritura arę grana sub paleis premuntur, sic flores oriuntur inter spinas, & rosa quę redolet crescit cum spina quę pungit. Duos quippe filios primus homo habuit, vnus horum electus est, alter reprobus fuit. Duos filios habuit Abraham, sed vnus electus, alter reprobus fuit. Duos Isaac filios habuit, sed vnus electus est, alter reprobatus. Duodecim filios habuit Iacob, sed ex his vnus per innocentiam venditus est, alij verō per malitiam venditores fratris fuerunt. Duodecim Apostoli sunt electi, sed vnus in his admixtus est qui reprobaretur, vndecim qui reprobarentur. Septē sunt diacones ab Apostolis ordinati, sed sex in fide recta permanentibus, vnus extitit author erroris.

In omni
familia
mali cum
bonis. ¶ In hac ergo ecclesia nec mali sine bonis, nec boni sine malis esse possunt.

Iob 3. ¶ Vndē & de seipso beatus Iob ait: Frater fui draconum, & socius struthionum. Hinc & per Salomonem sponsi voce sanctę ecclesię dicitur: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Hinc ad Ezechielem dominus dicit: Filij hominis, increduli & subuersores sunt tecum, & cum scor pionibus habitas. Hinc Ioannes Pergami ecclesię testatur, dicens: Scio vbi habitas, vbi sedes est satanę, & tenes nomeum meum, & non negasti fidem meam.

Arca noe
typus ec-
clesiæ. ¶ Terrere autem nos non debet hoc quod in ecclesia & multi mali, & pauci sunt boni, quia & arca in vndis diluuij (quę ecclesię typum gessit) ampla in inferioribus, & angusta in superioribus fuit, quę etiam in summitate sua ad vnus mensuram cubiti excreuit. Inferius quippe be-
stias,

stias, quadrupedia, atque reptilia, superius verò aues & homines habuisse credenda est. Ibi lata extitit, vbi bestias habuit: ibi angusta, vbi homines seruauit. Quia nimirum sancta ecclesia in carnalibus ampla est, in spiritualibus angusta. Vbi enim bestiales hominum mores tolerat, illic latitudo suum laxat. Vbi autem eos habet qui spirituali ratione suffulti sunt, angustatur. Lata quippe via est quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui vadunt per eam. Et angusta porta est quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam. Tantò magis ergo tolerandi sunt, quantò magis abundant, quia & in aræ tritura pauca sunt grana quæ seruantur horreis, & grandes acerui palearum quæ ignibus comburuntur: Hæc ille.

¶ Hæc idcirco libuit inducere, vt ipsi quoque qui in hæc tantum periculosa tempora incidimus, discamus malos patienter tolerare. Siquidem & nos sub hæreticis peruersisque hominibus à deo probamur. Inter hæc autem potest quispiam diuinæ legis zelator amore iustitiæ indignari & succensere malis, dicendo cum Apostolo: Vtinam abscendantur qui vos conturbant.

¶ Porro, qui magistratus fungētes rebus præsumunt, ex officio tenentur condignis pœnis hæreticos coercere, paratque semper esse vlcisci omnem inobedientiam, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam dei. Cæteri verò hos tolerant, orantque pro ipsis deum, vt ad fidem rectam resipiscant, sciântque eos interim non prorsus esse inutiles.

¶ Tolerando enim eorum malitiam, & exercemur, & probamur, dicente Apostolo: Oportet enim hæreses esse, vt qui probati sunt, manifesti fiant. Itaque ex bonis & malis, ex reprobis & electis sanctæ ecclesiæ sagena impletur, quo adusque in fine mundi quasi ad littus tracta, inter pisces bonos & malos, inter murenas & anguem iudicantis domino discernatur, de qua plenitudine post præmissa subiunctum est.

Et impleta sunt nuptiæ discumbentium.

¶ Nō enim impediri vllatenus potuit cœlestis regis tantum ac tale conuiuium nuptiale preparantis intentio. Nūc
ii iiij enim

Malos plures esse bonos.

Mat. 7.

Temporis huius consideratio.

Gala. 4.

2. Cor. 10.

2 Cor. 12.

K

Synagoga sterilis, ecclesia fœcunda. enim sancta ecclesia, quæ antè diu sterilis fuerat, peperit plurimos, & synagoga Iudæorum quæ multosolim habebat filios infirmata, sterilitate damnata, & accepto libello repudij, reprobata atque derelicta est. Cecidit corona è capite eius, & oculorum orbata luminibus in cæcitate suæ perfidiæ contabescit.

Sedulius. Itaque dicebat synagoga suo fuscata colore.
Ecclesiam Christus pulchro sibi iunxit amore.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Intrauit autem rex vt videret discumbētes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali.

¶ Hic notatur erga credentium actus diuina consideratio. Discumbere in Christi nuptiis, est sacramētis ecclesiæ participare, fidem Christi habere, & dei beneficijs atque gratiis perfrui: & diligenter attendit deus si compositè, si reuerenter, si cum gratiarum actione in ecclesia viuamus. Vndè Theophylactus:

Actus si deliam vt cōsiderat deus.

¶ Ingressus ad nuptias sine diiudicatione sit, at vita eorum qui ingressi sunt posthac non indisquisita erit, sed examen valde magnum faciet rex eorum, qui post ingressum in sortido habitu inuenientur. Et licet intra nos sit deus intimis nostris intimior, nobis semper præsens, extrà tamen esse videtur, quum sui præsentiā dissimulat.

Es. cō. 7.

¶ Tunc verò intrare dicitur, quando se nobis præsentem per effectum demonstrat. Intrans autem videt qualiter recumbimus, & si fidei cibus quem gustauimus in opere demonstrauius, vt in huius alimenti naturam ipsi quodammodo conuertamur, sicut B. Augustino dictum fuit. Cibus sum grandiu. Cresce & manducabis me, nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me.

¶ Et quia sic attendit deus quid agamus, par est vt & ipsi prouidentes dominum in conspectu nostro semper, ei^o ofensam sollicitè vitemus. Ait Boetius: Magna vobis est (si dissimulare non vultis) necessitas indicto probitatis, quum ante oculos agatis iudicis cuncta cernentis. Itaque auersa mini, inquit, vitia, colite virtutes, ad rectas spes animū subleuare, humiles preces in excelsum porrigite, quæ quum rectæ sunt, in efficaces esse non possunt.

Vidit

¶ Vidit, inquit, ibi hominem non vestitum veste nuptiali. Vestis nuptialis, charitas est. Quum enim nuptiæ ex amore celebrentur, utique vestis nuptialis amor est. Est etiam charitas vestis nuptialis ratione latitiæ quæ in nuptiis est. Charitas enim iocunditate plena est. Vndè est illud Apostoli: Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax.

¶ Denique vestis nuptialis charitas est, ratione suæ dignitatis siue pretiositatis. Nullus enim contractus nuptiali fœderi neque maior neque dignior est. Nam in aliis contractibus pecunia vel res alia traditur, in nuptiis autem uterque sponsorum tradit semetipsum. Quàm verò sit magni valoris charitas ostendit, qui ait: Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam, scilicet substantiam.

¶ Aduerte triplem esse charitatis vtilitatem, iuxta vestis similitudinem, cuius triplex vsus esse dignoscitur. Primò enim veste teguntur deformia. Et de charitate per Salomonem dicitur: Vniuersa delicta operit charitas. Et quidem beatus qui custodit huiusmodi vestimenta sua ne nudus ambulet, & appareat turpitudine nuditatis suæ.

¶ Secundus vsus vestis est fouere, contra æstum, nimbos, ventos, & frigora. Non secus protegit charitas contra tentationis æstum, contra rigidum desperationis frigus, contra nimbos & imbres aduersitatum, & contra irruentes perturbationes, quasi quasdam graues ventorum tempestates. Vndè per Salomonem de sancta ecclesia sub similitudine mulieris fortis dicitur: Non timebit domui suæ à frigoribus niuis: omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus, id est, & dei charitate & proximi.

¶ Tertius vsus vestis est, membra corporis ornare. Porro omnis ornatus & decor virtutum à charitate est, qua absente nullæ virtutes nos coram deo cõmendant. Vndè Gregorius. Intrat ad nuptias sed cum nuptiali veste non intrat, qui in sancta ecclesia fidem habet, sed charitatē nō habet. Rectè enim charitas nuptialis vestis vocatur, quia hanc in se conditor noster habuit, dum ad sociandam sibi ecclesiæ nuptias venit. Sola quippe dilectione dei actum est, ut ei⁹ vnigenitus mentes sibi electorum hominū vniret. Vndè & ipse dicit: Sic deus dilexit mundum, ut filium suum vnigenitum

L
Vestis nuptialis charitas.

Gal. 5.

cant. 8.

Charitatis vtilitas triplex.
Prou. 10.
Apoc. 16.

Prou. 31.

1047. 3.

nitum daret. Qui ergo per charitatem venit ad homines eandem charitatem innotuit esse vestem nuptialem.

¶ Et certè si quis ad carnales nuptias esset inuitatus, vestem mutaret, & congauderet se spòso & sponsa, ex ipso sui habitus decore ostenderet, inter gaudentes & festa celebrantes despectis apparere vestibus erubesceret. Nos ad deum nuptias venimus, & cordis vestem mutare dissimulamus. Porro de dilectione ipse dominus nobis præcepit, dicens:

Mat. 22. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua, & proximum tuum sicut teipsum. Duo hæc necesse est vt charitatis præcepta custodiat, quisquis in nuptiis vestem nuptialem curat. Quisquis autem hanc in Christi nuptiis recumbens non habet, ingressam regis sollicitus metuat. Ecce rex ad nuptias ingreditur, & cordis nostri habitum contempletur, atq; ei quem charitate vestitum non inuenit, protinus iratus dicit.

Amice, quomodo huc intraisti, non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit.

M ¶ Vnum quemq; hominum in particulari iudicio (id est, hora mortis) dominus interrogat qualiter in fide Christiana quasi in suis se gesserit nuptiis. Verum in fine mundi, super hoc communiter loquetur vniuersis.

Gregori⁹ cur amicus vocatur qui reprobatur. ¶ Sed mirandum est, quòd hunc & amicum vocat dominus & reprobatur. Ac si apertius dicat, amice & non amice. Amice per fidem, & non amice per operationem. Amicus enim ille erat, quia ad mensam residebat, & idem non amicus, quia charitate vacuus erat. Cuiusmodi hominem solo nomine amicum vocat sapiens vbi dicit: Est amicus socius mensæ, & non permanebit in die ne cessitatis. In hunc sensum & Iudam quoque dominus amici nomine compellauit, dicens: Amice ad quid venisti?

Eccl. 6. ¶ Quomodo, inquit, huc intraisti? Vbi Hieronymus: Amicum vocat quòd inuitatus ad nuptias est. Arguit impudentiam, quòd veste sordida munditias polluerit nuptiales. Quicumque enim pannis veteribus & laceris sunt obstiti, quos ex illo veteri Adam quasi hæreditarios habent, iis dicit dominus: Amici, quomodo huc intraisti? Iis Apostolus salubriter suadet, dicens: Renouamini spiritu mentis vestrae,

Ephes. 4. &

& induite nouum hominem qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis. Non autem in iustitia Phariseorum, quæ ex lege est, sed in iustitia veritatis: non autem in iustitia illa figurali tantum & typica. Similiter nec in sanctitate typica & umbratili, cuius gratia Pharisei & omnes Iudæi non manducant panem nisi crebro lauerint manus suas? sed in sanctitate veritatis. Veritas Christus est, respectu umbræ legis. Sanctitas ergo veritatis, est illa qua per fidem in Christum in gratia spiritus sancti fideles vererè sanctificantur.

*iustitia
veritatis.*

Mar 7.

¶ Inter sunt autem plerique nuptiis Christi induti sacco auaritiæ, sed non est fas sacco indutum aulam regis intrare. Cæteri pellibus simulatæ iustitiæ, nonnulli etiam armis iracundiæ. Alij sordidarum habent vestimentum peccato luxuriæ. Alij laterum, dissecatione inuidiæ, Alij in compositum, negligentia acediæ, de quibus omnibus accipere possumus quod ait Dominus per prophetam: Visitabo super omnes qui induti sunt veste peregrina.

*N
Nuptiis
Christi in
tere esse in-
digni.
Hest. 4.
soph. 1.*

¶ Cæterum, autoritate huius loci confutatur error eorum hæreticorum qui negant malos esse in ecclesia, quando quidem in nuptiis fuerit malus, & ideo ei cæcus. Sed & illo rum error conuincitur, qui asserunt solam & nudam fidem ad salutem sufficere. Nam hic vnus ingressus est nuptias, & vtiq; non nisi cum fide, nam infideles non in nuptiis Christi, sed foris sunt, & tamen hunc nuda fides non satis dignè Christi nuptiis vestiunt. Quos etiam & in hoc à vero deuiare constans est, quod asserunt amittentem charitatē, etiam fidem perdere, quum is in nuptiis recumbens, vellè charitatis amiserit fide salua.

*Errorum
cōfutatio.*

¶ At ille obmutuit, inquit, non habes quod responderet. In tempore enim illo non erit locus impudentiæ, nec facultas negandi, quando omnes angeli, & mundus ipse, testis sit peccatorū. Vndè Greg. In illa districtione vltimæ increpationis, omne argumentum cessat humanæ excusationis. Quippe quia ille foris increpat, cui testis conscientia in-
tūs animam accusat. Quum enim vita peccatoris discutie
turi in examine, & quæ dignos poenitiæ fructus non
fecerit, non poterit respondere vnum pro mille. Non e-
nim defuit ei interna in spiratio suggerens, non scriptura
docens,

*Et repro-
bis in tu-
dicio excu-
satio nul-
la.*

Iob. 31.

docens, non prædicator annuncians, non exemplū prouocans, non misericordia dei expectās, nō oportunitas se exhibens. Et quidem dicere potest peccator deprehensus & conuictus. Quid faciā cū surrexerit ad iudicandum Deus, & quum quæsierit, quid respondebo illi? Subditur ergo cō-
 ui

Tunc dixit rex ministris: Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium.

Operā di-
 facultas
 tollitur.

Commemoratur dominus membra corporis, scilicet manus, pedes, oculos, & dentes (vt dicit Hiero.) ad comprobendam aduersus Sadducæos resurrectionis veritatē. Manus illi ligantur & pedes quatenus exinde nec manibus malum facere, nec pedibus in malum curere possit. Sed nec bonum exinde facere poterunt, quod hīc facere & potuerunt & contempserunt. Vbi Greg.

Quo meri-
 to manus
 & pedes
 ligandi.

Ligantur tunc pedes & manus per districtiōem sententiæ, qui modō à prauis operibus ligari noluerunt per meliorationem vitæ. Vel certè tunc ligat pœna, quos modō à bonis operibus ligauit culpa. Pedes enim qui visitare egrū negligunt, & manus quæ nihil indigentibus tribuunt, à bono opere iam ex voluntate ligatæ sunt.

Gal. 6.

Quæ ergo nunc sponte ligantur in vicio, tunc in supplicio ligantur inuito. Itaque dum tempus habemus, operemur bonum. Non enim post mortem tempus est operandi, sed mercedem operum recipiendi. Vndè per Salomonem dicitur: Quodcūque potest manus tua instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas.

Eccle. 39.

Maligni
 spiritus
 ministri.

Grego.

Porro ministri quibus peccator iam damnatus ligandus traditur, spiritus maligni sunt, de quibus scriptum est: Sunt spiritus qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo confirmauerunt tormenta sua. Et meritò quidem peccator his traditur, vt sint ei implacabiles tortores in pœna, qui fuerunt ei suggestores in culpa.

Tenebræ
 interiores

Bene autem dicitur, quod in exteriores tenebras proiiciatur. Interiores quippe tenebras cecitatem cordis accipim⁹ exteriores verò tenebras, noctē æternæ dānationis. Tunc ergo

ergo damnatus quisq; nō in interiores, sed in exteriores te-
nebras mittitur, quia illic inuitus proiicitur in noctem dā-
nationis, qui sponte cecidit in cæcitatem cordis. Vbi fletus ^{fletus &}
quoq; & stridor dentiū esse perhibetur, vt illic dentes stri- ^{stridor dē}
deant, qui hic de edacitate gaudebāt, illic oculi defleāt qui ^{tium.}
hic per illicitas cōcupiscentias versabātur. Quatenus sin-
gula queq; mēbra supplicio subiaceāt, que hīc singulis qui-
būsq; vitiiis subiecta seruiebant. Illic peccator in æternum
nō obtinebit quod vult, & quod non vult sine fine sustine-
bit. Illic omni seipsum iuuandi potētia cunctisq; priuat^o
viribus, quasi truncus iners nunquā vltrā soluendus, in ge-
hennę cruciatibus proiectus iacebit, iuxta quod per Salo- ^{Eccle. 11.}
monem dicitur: Si ceciderit lignum ad austrū siue ad aquil-
ionem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

¶ Ecce dominicę parabolę cōclusio formidabilis. Vbi Gre- ^P
go. Ecce nos omnes iam vocati per fidem ad cælestis regis
nuptias venimus incarnationis eius mysterium credimus
& confitemur, & diuini verbi epulas sumimus. Sed futuro
die iudicij rex intraturus est. Quod vocati sumus nouim^o,
si sumus electi nescimus. Tantò igitur necesse est vt vnus-
quisq; nostram in humilitate se deprimat, quantò si sit e-
lectus ignorat.

¶ Nonnulli enim bona nec incipiunt. Nonnulli verò in bo ^{Modus}
nis que incepterunt minimè persistunt. Alter penè totam ^{hominum}
vitam ducere in prauitate conspicitur, sed iuxta finem vi- ^{multi.}
tę à prauitate sua per districtę pœnitentię lamenta reuoca- ^{plex.}
tur. Alter electam videtur vitam ducere, & tamen hunc cō-
tingit ad erroris nequitiam iuxta finem vitę declinare. A-
lius bonum bene inchoat, meliùs consummat. Alius in ma-
lis actibus à primæua ætate se exercet, & in eisdem operi-
bus semper seipso deterior cōsummat. Tanto ergo vnus-
quisque sibi sollicitè metuat, quantò ignorat quod restat.
Quia quod sæpe dicendum est, & sine obliuione retinen-
dum, multi sunt vocati, pauci verò electi.

¶ Vocati enim sunt omnes, ad quos Christianæ fidei no- ^{Paucitas.}
titia peruenit, sed quotus quisque est qui secundum hanc ^{tis saluan}
fidem viuens, verè Christiani hominis opera præstet? De ^{dor. typ^o}
sexcen-

DOMINICA XXI

Num. 14. sexcētis virorum millibus Aegyptum egredientibus, duo tantum, id est, Caleph & Iosue repromissionis terram ingressi sunt, ceteris ob perfidiam in deserto irato Deo consumptis. Sed & presente saluatore è decem à lepra mundatis vnus tantum reuersus est, qui daret gloriã Deo. Ad hæc malorum hominum cõparatione, pauci boni reperiuntur, iuxta quod quidam sapientum ait:

Iuuenalis
Rari quippe boni, numero vix sunt totidem quot
Thebarũ portę, vel diuitis ostia Nili. Et idẽ alio loco:
Terra malos homines nunc educat, atque pusillos.

1. Petr. 4 Et quum iuxta Apostoli Petri sententiã vix iustus saluabitur, quum adeò multi sint impij & peccatores, quis miretur, & si multi vocati sint, tamen paucos saluari? Si ex omnibus quos mundus capit hominibus vnus tantum crederetur periturus, qui de ipso formidare non deberet, ne forte ille vnus sit ipse? Et multò magis quum is qui nouit & iudicaturus est vniuersos, dixerit multos esse vocatos, paucos verò electos.

DOMINICA XXI POST
PENTECOSTEN.

Rat quidam regulus cuius filius infirmabatur Capharnaum. Ioan. 4.

¶ In hac sancti Euangelij lectione tria describuntur, quorum primum est, reguli pro salute filij ad Christum supplicatio. Secundum est, incredulitatis ipsius reguli iuxta reprehensio, ibi: Dicit ergo Iesus ad eum: Nisi signa. Tertium est, à Christi benignitate beneficij impetratio, ibi: Dixit ad eum Iesus: Vade filius tuus viuit.

A ¶ Circa primum aduertendum est, quo tempore peracta sunt quæ lectione comprehenduntur. Recurrendum igitur est ad ea quæ sanctus Euangelista præmisit. Narrauerat conuersionem & fidem Samaritanorum, qui Christo audito dicebant: Ipsi audiuius & scimus quia hic est verè saluator mundi. Quum autem rogantibus Samaritanis bidui spatio apud eos mansisset, exiit inde, & abiit in Galilæam. Et quoniam ampliore humanitate & beneuolen-

tia

ria Samaritani (qui erant exteri) se receperunt, promptiorique in eum erant fide quam contribules sui Iudæi, subdit *samaritanorum fides promptior quam Iudæorum.* Euangelista: Ipse enim Iesus testimonium perhibuit quia propheta in sua patria honorem non habet. Venit ergo iterum in Chana Galilææ, ubi fecit aquam vinum. *Ioan. 4.*

¶ Non ergo de Samaria ad templum Hierosolymorum rediit, unde vendentes & ementes eiiciendo vetus sacrificium abiecit, licet & illa ciuitas patria eius fuerit, sed rediit in Galilæam. Nam ad Israel quidem salus reuerteretur, quum plenitudo Gentium intrauerit. Ad templum autem, id est, *Iudaicæ ritus nunc quam reuertendi.* ad hostiarum sanguinem suscipiendum, vel circumcidendum, Christus nunquam rediturus est. Quid ergo nunc illic, id est, in Galilæa fecerit, audiamus: & in exteriori eius opere interius mysterium perquiramus.

¶ Et erat, inquit, quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capharnum. Non legimus fuisse tunc temporis alium in Galilæa regem, nisi Herodem cognomento Antipam filium Herodis magni, fratrem Archelai. Et fortè aliquis sub eo in parte, regni negotia administrabat, qui hinc regulus dictus sit.

¶ Itaque regulus iste qui accessit ad dominum Iesum rogans ut descenderet & sanaret filium eius, à superiore anno nosse poterat quòd illum ad sanitatem conferendam prout velleret, comitaretur effectus. Nam & hic idem Euangelista superius dixit, quòd antè quam ascenderet Ierosolymam imminente pascha mansit in Capharnaum aliquantibus diebus: & cæteri Euangelistæ non tacent quòd ibi multas *Luc. 4.* virtutes fecerit, intantum ut dicerent ei conciuues sui in Nazareth: Quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua, quæ quum omnia huic regulo comperita forent, opem filio morituro postulaturus accessit ad eum.

Vnde sequitur:

Hic quum audisset quia Iesus adueniret à Iudæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum ut descenderet & sanaret filium eius. Incipiebat enim mori.

¶ Ergo nullum iam supererat remedium medicinæ. Ad illum igitur istius pertinebat curatio, qui habet clauis vitæ & mortis, qui mortificat & viuificat.

¶ Quòd

*Iudaicus
populus
quādo mo-
ri cœpit.
Esa. 48.* ¶ Quod si per hunc mori incipientem populum Iudeorum accipimus, vtrique & hic mori cœpit ex quo cœpit esse populus. In ipso enim sui primordio, & ingratitude & idolatrię, & murmurationis, ac diffidentię sceleribus spiritualiter mori cœpit. Vndè scriptum est: Transgressorem ex vtero vocauit. Sed tunc mortuus est populus ille, quando vitam in ligno crucis occidit, iuxta quod eis in lege fuerat pronuntiatur: Erit vita tua pendens ante te, & non credes vitę tuę.

Dent. 28

2. Reg. 14

Seneca

*Processus
ad mortē
animæ.
Luc. 7.*

*Christi
virtus vt
patuit.*

*Solatia
carnis an-
imæ perni-
cies.*

Dent. 32.

¶ Sed & nos ipsi adhuc in fragili carnē viuentes, mori incipimus, sicut scriptum est: Omnes morimur, & sicut aqua dilabimur in terram. Vita nanque presens, mors quędam est, sicut quidam ait: Quotidie morimur, quotidie demitur aliqua pars vitę nostrę. Et quidam alius ait:

Instar & hanc vitam mortis habere puta.

¶ Ad hęc, per tentationem homo spiritualiter infirmatur, incipit mori per delectationem in peccato, per cōsensum verò peccati moritur, sicut puella in domo. Per operationē verò quasi foras defertur tumulandus, sicut adolescens filius vnicus matris suę mortuus efferebatur. Denique per consuetudinem peccandi sepelitur, & per culpę defensionem quasi iam fœtet in monumēto. Quam ob rem dominus ostensurus quod omnem ab anima spiritualem aufert languorem, sanauit infirmos, liberauit iam mori incipientes, suscitauit mortuā in domo puellam, iuuenem foras ciuitatem elatum, sed & Lazarum iam quadriduo in monumento fœtentem mirabiliter reuocauit ad vitam.

C ¶ Porro, quoniam Capharnaum ager pinguedinis, vel villa consolationis interpretatur, aduertere est quā plurimos in Capharnaum spiritualiter ægrotare, illos videlicet, quibus mundi prosperitas & rerum affluentia terrenarum, & incitamenta peccandi sunt & fomenta. Quā multi enim inter fallaces mundi illecebras & carnis solatia, perituri tam Dei quā sui obliuiscuntur? sicut scriptum est: Ingrassatus est dilectus & recalcitrauit, ingrassatus, impinguatus, dilatatus. Dereliquit Deū factorē suum, & recessit à Deo salutari suo. Quando enim prosperitate fruimur, & tamen in malignitate viuimus, tunc nobis magis ac magis est dolendum. Vndè rectè per Salomonem dicitur:

dicitur: Risum reputavi errorem, & gaudio dixi: Quid frustra deciperis? Hinc iterum alio loco ait: Cor sapientium vbi tristitia est, & cor stultorum vbi lætitia. Porro stultorum exultatio, ignominia.

¶ In Apocalypsi auditur vox de cælo, dicens: Quantum gloriosi cavit se & in delitiis fuit, tantum date ei tormentum & luctum. Aquis Aegypti in sanguinem versis omnes pisces mortui sunt. Delitiis carnis Christi cruce damnatis, poenitentes decet mori peccatis. Vt verè dicant: Propter te mortificamur tota die. Porro quisquis in delitiis carnis (quasi in aquis Aegypti) manet immerfus, dicere potest cum propheta: Inundauerunt aquæ super caput meum, dixi, petij.

¶ Vivere non potest qui non spirat. Sub aquis autem spirare nemo potest, ait Psal. Os meum aperui & attraxi spiritum. Spiritum attrahit, qui Deum orat. Spiramem emittit, qui gratias agit, qui Deum laudat, qui sermone proximum ædificat.

¶ Quid autem agendum sit sapienti quum gaudium quodlibet arridet, docet qui ait: Præsens temporis si qua est ita est agenda lætitia, ut iudicij sequentis amaritudo à memoria nunquam recedat. Rectè sapiebat qui ait: Renuit consolari anima mea, scilicet in vanis. sed quid? Memor, inquit, fui Dei & delectatus sum. Similiter & Apostolus qui ait: Omnia detrimentum feci & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam. Hinc etiã Hieronymus: Impossibile est, inquit, ut quis hic ventrem, & illic mentem impleat, de delitiis ad delicias transeat, & in præsenti & futuro seculo gloriosus appareat.

¶ Hoc Balaam ariolus frustra sibi optabat, dicens: Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant novissima mea horum similia. Optabat sibi in futura vita iustorum gloriam, qui in hac vita mundi gloriam sectabatur. Optabat mori ut iustus, qui vivere volebat ut impius.

¶ Et quoniam vanum huius mundi gaudium quasi esca est, sub qua latet hamus peccati animam expiscaturus, quæ esca ad modicum delectat, hamus verò lethaliter fauciat, nimis insipiens est quisquis propter momentaneam voluptatem gehennæ cruciatibus qui non habent finem, se obstringit. Scriptum est: Gaudium hypocritæ ad instar puncti, quod utique in huius gaudij sine patebit. Vnde si ab initio mun-

chrysof.
Eccle. 2.

et 7.

apoc. 18.

Thren. 3.

Grego.

Philip. 3.

Num. 23

Job. 20.

Greg. in

mor.

di vsque ad hoc tempus in quo sumus, mentis oculos ducimus, omne quod finiri potuit quā breue fuerit, videmus.

*Vita mar-
taliū bre-
uis.*

¶ Ponamus enim quēlibet hominē à prima die mundi vsque ad diem hodiernam vitam ducere, tamen eandem vitam quam longā ducere videbatur, finit. Ecce finis adest, praterita iam nulla sunt, quia cuncta transierunt. Futurum in hoc mundo nihil restat, quia nullum vltra ad vitam vel breuissimum restat momentum. vbi ergo est longum tempus, quod inter initium finēque deprehensum est? Vtique sic consideratum, adeo perexiguū est, ac si nec fuisset. Impij itaq; vitam presentem diligentes, longam hanc æstimant dum assequuntur, sed breuem dum amittunt. Quid itaque eis nunc profunt prateritæ delectationes vel diuitiæ, & omnia bona quæ in peccatis habuerunt, aut sanctis quid nocent praterita mala, quæ sustinuerunt?

*Febris ani-
mæ pecca-
tum.*

¶ Cæterum, non ociosum esse putemus q̄ non quocunq; morbi genere, sed febre hîc reguli filius laborans, incipibat mori. Nam omne peccatum rectè febris animæ vocari potest, vtiq; ad mortem morbus, & febris lethalis nō nullis considerationibus corporum febre comparandus.

*Febrile
frigus.*

¶ Sicut enim initium febris à frigore est, & desinit in calorem, ita & initium peccati est à defectu viuifici caloris in anima, qui est Dei amor & proximi. Hic enim est ille ignis quem dominus venit in terram mittere, & voluit vehementer accendi.

Luc. 12.

¶ Hoc igne in cordibus hominum extincto, nihil aliud succedit quā frigus iniquitatis, de quo per Prophetam dicitur: Sicut frigidam facit cisterna aquam suam, sic frigidam populus iste fecit malitiam suam. Frigus hoc absente sole iustitiæ compunctionis lachrymas in quandam glaciale duritiam (ne fluant) constringit. Et horrido quadam quasi hyemali asperitate superinducta, terram animę nostrę, nec bona desyderia germinare, nec opera bona quasi fructum pietatis ferre sinit.

Hic. 6.

*Febrilis
calor.*

¶ Huic frigori amor peccati & desyderia mala succedunt, quę ad modum lethiferi caloris peccatricem animam succensam, immoderatè sitire faciunt diuitias, voluptates carnis, vltionem de inimicis, fastigia secularis honoris, aquā sanē de qua qui biberit, sitiet iterum.

Ioan. 4.

¶ Secun-

¶ Secundò, peccatum febrì comparatur. Nam sicut febris bonum hominis colorem immutat, ita peccatū Dei imaginem in homine deturpat, & Dei similitudine sublata, diaboli similitudinem introducit. Et licet Dei imaginem tollere non possit, hanc tamen contaminat & deturpat, vt ei dicatur: Abominabile fecisti decorem tuum. Et illud verifi-
B
Peccatū vt animā deformat
Ezec. 16.
Thren. 1.

¶ Denique peccatum febrì comparatur, quia sicut febris fastidium cibi generat, ita peccatum vitalis alimonix (quod est Dei verbum) tollit appetitum.
febris fastidium.

¶ Sed & malè iudicat de saporibus, qui febre laborat. Dicit enim amarum dulce, & dulce amarū. Ait Psalmista: Quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te. Sed dulcedinem hanc non sentiunt, qui feruore iniquitatis palatum cordis habent infectum. De quibus & illud intelligi potest: Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquauerunt vsque ad portas mortis.

¶ Sed vt ad considerationem corporalium agrotationum paulisper secedam, quærat forsitan aliquis & dicat: Ex quo propter originale peccatum infirmitates sunt homini inflatæ, & illud in sacramento baptismi passionis Christi merito sit dimissum, cur etiam infirmitatū molestiæ non sunt prorsus ablatæ? Respondetur, plures ob causas seu utilitates originali peccato infirmitates esse superstites.
Cur morbi origina- li peccato supersunt
Grego. in Mor.

¶ Primò, quia per eas peccata cõmissa & puniuntur & expurgantur. Vndè diuina dispensatione agitur, vt prolixiori vitio, prolixior detur & agritudo. Et quidem hæc magna Dei erga peccatorem est misericordia, qua per infirmitatum carnis flagella promerita, ab æternis hominem supplicii liberat. Hanc sibi misericordiam optabat, qui dominum precabatur, dicens: Domine, hinc vte, hinc seca, vt in æternum parcas. Magna sanè Dei erga peccatorem est misericordia, sempiterna quæ meruit supplicia, in pœnas temporales commutare.
Morbis expiari peccata.
August.

¶ Secundò, vtilis sunt infirmitates corporum, quia hostem, id est carnem, debilitant. Caro enim quo validior est, eo spiritum rationalem acius impugnat. Caro, inquit Apostolus, concupiscit aduersus spiritum. Quum autem
Galat. 5.

2. Cor. 12. infirmitatum molestiis fuerit castigata, bella concupiscen-
 tiarum ipsius conquiescunt Vndè ait idem Apostolus: Vir-
 tus in infirmitate perficitur Et subinde: Quum enim infir-
 mor, inquit, tūc potēs sum. Siquidem carne domita, virtus
 animi vegetior est.

Morbis nos præmoneri. ¶ Tertiò vtilis sunt infirmitates, quia nos de sequutura
 morte commonefaciunt, ne improuisa mors opprimat ino-
 pinantes. Vndè Grego. Venit quippe dominus, quum ad iu-
 dicium properat: pulsat verò, quum per ægritudinis mole-
 stias mortem esse vicinam denunciat. Cui confestim ape-
 rimus, si hunc cum amore suscipimus. Quoniam ergo infir-
 mitates & morbi quasi quidam nunciij sunt pro nostra salu-
 te à Deo nobis missi, non modò patienter, sed & cum gra-
 tiarum actione suscipiendi sunt.

Osee. 2. ¶ Quartò sunt vtilis, quia per eas peccata vitantur. Quàm
 plures enim per carnis infirmitates coercentur à peccatis
 Sepiam, inquit, viam tuam spinis.

Apoca. 3. ¶ Quintò, quia Dei amorè erga hominē demonstrant, iux-
 ta quod dicit: Ego quos amo, arguo & castigo.

*Grego. cur tem-
 pus mor-
 tis nobis
 incertū.* ¶ Voluit autem dominus mortis tempus nobis esse incer-
 tum, vt homo viuat puriùs. Si enim scirent homines quan-
 do ab hoc seculo migrare deberent, vnā vitæ partem vo-
 luptatibus, aliam fortè bonis operibus impenderent. Nūc
 autem qui nos incertos reddidit, semper nos seruitio suo,
 voluit esse intentos.

¶ Item & alia ratione nobis expedit mortis nostræ tempus
 ignorare, videlicet vt non coactè sed liberè quod bonum
 est operemur, & vt non solùm nobis sed & proximis vtilis
 esse studeamus: quòd vix quisquam faceret, qui ineuitabilè
 vitæ suæ præsciret finem, sibi quippe soli, neglectis aliis
 totus forsā esset intentus.

¶ Sed nec quisquam infirmitate sua quam sciret non esse
 ad mortem, emendationem vitæ meditaretur, nec ad Deū
 vel sanctos supplicibus votis pro assequenda salute con-
 fugeret.

¶ Ad hæc: Si vitæ suæ terminum mortales prænoscerent,
 plerique mortis formidine tabescentes, ante præfixū vitæ
 finem, ipsam quā assiduè formidarent mortē, sibi accelera-
 rēt. Et licet moriēdi tēps Deus nos ignorare voluit, cer-

atq; in femine tuo benedicetur vniuersę cogitationes terrę. nūquid inquā dixit Abrahā: Quod signū tu ostēdis mihi, quia hoc p̄cipis vel hoc promittis mihi, vt credam tibi?

¶ Quod si obicitias quorundam scripta, quę non sunt authentica, quibus fertur de igne Chaldæorum diuinitus eductus fuisse, & hoc illi pro signo sufficere, dic quę signa & prodigia Deus illi ostēderat, vt fiduciam habens in ignem se proici intrepidus permitteret? Quod signum aut prodigium acceperat, vt Deo sępius promittente semen in quo benedicerentur omnes gentes terrę non infirmaretur fide, nec consideraret corpus suum emortuum & sterilem vuluam Sara?

Rom. 4.

¶ Ergo degeneres, inquit, vos, ergo tanto patre indigni, ergo deteriores Samaritanis & omnibus alienigenis, qui nisi signa & prodigia videritis, non creditis.

K

¶ Sed dixerint Iudęi: Vísne vt frustrā vel leuiter credamus tibi? Nun credere debemus omni spiritui? Te dicēte quod Christus sis, quod filius Dei sis, qualiter experiemur quod verum dixeris?

Iudęi hoc vno signo potuisse Christum cognoscere.

¶ Ad hæc, inquam, planē experiemini, sed quomodo lex p̄cipit: Probate, sed legitimē. In lege enim scriptum est: Quod in nomine domini propheta p̄dixerit & non euenit, hoc dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui propheta confinxit, & idcirco non timebis eum. Sed & lex iterū dicit: Si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium se vidisse dicat, & p̄dixerit signa atque portenta, & euenit quod loquutus est, & dixerit tibi: Eamus & sequamur deos alienos, non audies verba prophetae illius aut somniatoris. Vtique hoc lex dicit, sed de somnia tore & de Propheta qui suadet tibi ire post deos alienos hoc dicit. Alius locus est, aliud mandatum est de propheta qui confitetur se in nomine domini venire, & verum prophetat cum ista professione.

Deut. 23

¶ Sicut enim ait: Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi dominus Deus tuus: ipsam au dies, vt petisti à domino Deo tuo in Oreb. Et inde: Qui autem verba eius quę loquetur in nomine meo audire noluerit, ego vltor existā. Et subinde eadē lex dicit: Quod si tacita cogitatione responderis, quomodo possum intelligere

gere verbū quod nō est loquitur dominus? hoc habebis signū
Quod in nomine domini ppheta ille prædixerit & non e-
uenerit, hoc dominus non loquutus est sed per tumorem
animi sui propheta confixit, & idcirco non timebis eum.

¶ Itaque secundum legis madata, nō per signa & prodigia,
sed per verum verbū experire, vt scias o patria mea, quid
credere debeas. Verbi gratia, quū dico tibi: Soluite templū
hoc, & ego in tribus diebus excitabo illud, imō quū aper-
tius dico & dicam, quia occisus post tres dies resurgam, si
non euenerit quod dico, hoc dominus non loquutus est, i-
mō ego qui loquor, dominus non sum. Interim antē quā
illud fiat, quum dico vobis, Quid cogitatis mala in cordi-
bus vestris? & cetera talia quum dico, redeuntes ad cor ve-
strum, si intelligitis ita esse rem in cordibus vestris vt dico
scitote, quia dominus loquutus est, & vera sunt cetera, quæ
omnia in nomine domini vobis loquor.

¶ Sic enim legitimē Samaritani paulō antē veritatem ex-
aminauerunt, vna muliere prædicāte: Venite & videte ho-
minem qui dixit mihi omnia quæcunque feci. Quis enim
alius nisi dominus deus occulta cordium perspicit? Alūni
legis sapite legem. Propheta tā ille qui loquitur in nomine
domini, sed mētur, quā ille cuius quidem verbū quod lo-
quutus est euenerit, sed loquutus est in diis alienis: hic in-
quam, & ille pariter contemnentur, imō & occidētur. Qui
autem & in nomine domini loquitur, & verum verbum lo-
quitur, hic timendus est, huic per omnia credendum est.

¶ Sed vos è contra, signis & prodigiis experiri vultis, aliqui
imō penē cuncti, signa de cælo quæritis, videlicet si Chri-
stus ego sū, si propheta ille ego sū de quo dixit Moyse (vti
dictum est) ppheta suscitabit vobis dominus deus de fra-
tribus vestris, ipsū audietis, tāquā me: si inquā propheta il-
le ego sum, hæc signa & prodigia quæritis, vt rursus idē vel
simile quid ppter vos fiat Romanis signis & portentis il-
lis quæ ppter patres vestros facta sūt interēptis Aegyptiis.

¶ Certe generationi huic malæ & adulteræ, quæ tentando
huiusmodi signa quærit, signum non dabitur, nisi signum
Ionæ prophetæ, vt sicut ille fuit in ventre cæti tribus
diebus & tribus noctibus, & tunc demum illo prædican-
te, triduanam pœnitentiam egit, Ninive, & Ninive re-

kk iij seruata

Ioan. 2:
Christus
propheta
verax.
Matt. 9:

Mat. 12:
Ioan. 3:
4.

seruata exaruit cucurbita (secundum alios hedera) quæ ob umbrabat super caput Ionæ, ita sit filius hominis in corde terre tribus diebus & tribus noctibus, & tunc demum in nomine eius pœnitentia & remissio peccatorum prædicetur in omnes gētes, illisq; baptizatis, ista patria mea, hæc generatio mala disperdatur. Attamen vobis paucis quicumque residui estis, qui non tentantes, sed necessitatē habētes signa quæritis, signa sicut plura & maiora quam petitis, ut audiant gentes, quæ solo auditu contentæ erunt, & dicant:

Leui. 24.

Mat. vit.

L Audiuimus & scimus, quia hic est verè Saluator mundi.

*Regulus
vt incre-
dulus.*

¶ **Q**uam ergo dicit: Nisi signa & prodigia videritis, non creditis, secundum Augustinum arguit hominem & fide tepidum, aut frigidum, aut omnino nullius fidei, sed tantum de sanitate filij sui qualis esset Christus, quid esset, quantum posset. Consueuerunt enim, ut ait Chrysostomus, patres ex multo amore ad filios non solum medicis loqui de quibus confidunt, sed & de quibus non confidunt, nihil volentes prætermittere eorum quæ ad salutem pertinent filiorum.

¶ **C**onstat ergo quod ignorans Christum esse Deum, illum ut hominem adiit, & tamen Dominum vocat, & de cuius magna parum sentiebat dignitate. Si enim credidisset Christum solo verbo posse sanare filium suum, non oportet fuisse rogare ut descenderet ad illum.

*centurio
gentilis re-
gulo me-
lior.*

Mat. 8.

4. Reg. 5.

¶ **V**bi etiam patet quantum perfectior in fide Centurio gentilis fuerit hoc regulo Iudæo. Centurio enim non solum non petiit ut ad seruum paralyticum curandum veniret, sed & venire volentem reueritus humiliter prohibebat, indignum se esse ratus sub cuius tectum ille ingrederetur. Hic autem non credebatur nisi coram esset posse sanare filium suum, consimilis in errore Naaman Syro, qui per nuntium Helisæi iussus se septies lauare in Iordane ut à lepra sanaretur, abire volebat indignans, Putabam, inquit, quod ipse egrederetur ad me, & stans inuocaret nomen domini Dei sui, & tangeret manu sua locum lepræ, & curaret me. A quo etiam errore non procul abfuisse videtur quæ ait:

104n. 12.

¶ **D**omine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Ita que reguli petitionem iuste expendentibus manifestum est eum

eum in fide dubitasse, dum corporalem domini presentiam desiderauit, qui spiritu ubique est. Perfectus enim fide nouisset nullum locum esse cui non adsit deus.

¶ Credidit Centurio, ut iam dictum est, posse omnia dominum etiam corpore absentem, omnesque illius imperio subiectas esse creaturas magis quam sibi sui parere serui. Unde & ipse laudem à domino, regulus meruit increpationem. Fuit enim (ut dictum est) in fide tepidus, aut certe nullus, qui superioris anni miraculum in Chana factum, ubi aquas Christus in uinum conuerteret, non potuit ignorare. Chana enim, & Capharnaum, loca inuicem vicina sunt. Et quis dubiret ipsum quoque fuisse Ierosolymis in die festo Paschæ, ubi multi crediderunt in eum, videntes signa quæ faciebat, è quorum numero ille vnus erat, qui ait: Rabbi, scimus quia Deo venisti magister. Nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit deus cum eo. Propter quæ omnia, & Galilæi redeuntem ex Iudæa Christum, honestius exceperunt.

Ioan. 2.

Ioan. 3.

¶ At post hæc omnia, & multa præter hæc alia ipsius signa quæ fecerat, etiam in istius reguli ciuitate Capharnaum, post hæc inquam omnia, nondum credebat Christi diuinitatem regulus. Rogabat tamen pro filij salute incertus tamen an sanari posset à Christo, ut dictum est. Cunctis enim humanis remediis deficientibus, quasi experimentum facturus accessit ad Christum, non secus quam si agrorum à medicis iam derelicto permittantur omnia, si forte aliquid ex omnibus vel casu proficiat. Voluit igitur periculum face in filio, si famæ signorum Christi (quæ iam tunc ubique percrebuerat) ipsius opera responderent. Quis ergo iam miretur fuisse reprehensum? Aded enim dominus supra omnia mutabilia vult mentem credentis attollere ut nec ipsa miracula quæ tametsi diuinitus de mutabilitate corporum sunt, à fidelibus quæri velit. Unde Apostolus: Quoniam, inquit, & Iudæi signa petunt, & Græci sapientiam quærunt. Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam: ipsis autem vocatis Iudæis atque Græcis, Christum dei virtutem & dei sapientiam. Nisi, inquit, signa & prodigia videritis, non creditis.

August.
de consen.
euan.

1. Cor. 1.

Signum

Signum quid à prodigio distinet.
M ¶ Signum, est res aliqua, quæ in notitiam alterius rei quæ non apparet sensibus, facit devenire. Itaque miracula quæ Christus in humilitate assumptæ nostræ humanitatis operabatur, maiestatem latentis suæ diuinitatis significabant. ¶ Prodigium verò, est signum in longum tempus dirigens significationem, quale erat suscitatio mortuorum. Per hæc enim demonstrauit se omne mortalium genus in fine seculi à mortuis suscitaturum. Tale fuit etiam, quando facto de funiculis flagello, omnes vendentes & ementes eiecit de templo, portendens futurum esse qualiter ciuitate, regno & templo amissis, eiiciendi forent per Romanos Iudæi, & dispergendi in omnem ventum. Iudæorum sanè hæc fuit, antiqua perfidia, vt nisi visis signis non crederent, quibus tamē datis, nõ crediderunt. Vnde & admirans sanctus Enangelista dicit: Quum tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum. Quin & ipsa diuinitatis Christi signa calumniati sunt, dicentes: In Beelzebub principe demoniorum eiecit demonia. Sanè modicitatem fidei reguli huius manifestè prodit quod subditur: Quum enim dixisset ei dominus Nisi signa & prodigia videritis, non creditis.

Ioh. 12.

Luc. 11.

Dicit ad eum regulus: Domine, descende prius quam moriatur filius meus.

¶ Rogat sanari filium suum, qui & ipse perfidiæ morbo grauius laborabat. Reprehensus enim à Christo de fidei pusillitate, necdum emendatur. Dixerat ei dominus: A Egrotus quidem decumbit filius tuus, sed tu deterius laboras. Tu filij petis sanitatem, ego etiam te sanum vellem vt crederes. Perseuerans ergo in illa sua exigua fiducia regulus ad eum: Domine, descende prius quam moriatur filius meus. Quid aliud mortali medico diceret, medico inquam, qui quum sit homo non deus, opus habet per semet ipsum ad egroti lectulum accedere, & tam visu oculorum, quam tactu venarum genus morbi dinoscere, & secundum morbum, antidotum dare? Dum enim rogat dominum, vt descendat prius quam moriatur filius suus, non credebatur quòd ab illo resuscitari posset, si moreretur. At Iesus non descendit, sed mansit in eodem loco, & tanquam deus, qui omnia quæcunq; voluit, fecit: sanitatem filio eius sola sua

*Reguli e.
 Incet perfidia.*

sua voluntate, in quavniuersa sunt posita, restituit: & tanquam propheta, verbum verum dicit, quo secundum legem (vti superius dictum est) probari debeat, quia vera essent quæ in nomine domini loquebatur.

HOMILIA ALTERA.

Dicit ei Iesus: Vade, filius tuus vivit. Ioan. 4.

¶ Hic ponitur ingentis beneficij Christi benignitate impetratio. Vbi duo sunt notanda. Primum est, ad mortem ægrotantis sola domini voluntate sanatio. Alteru est, perspecto miraculo, fidei in regulo consummatio, ibi: Cre didit homo.

¶ Circa primum dicit: Vade, filius tuus vivit. Quia enim in *idem op^o*
firmitas illa erat ad mortem, ideo sanatum dicit viuere: sa- *Christi &*
natum, inquam, absque tactu, absque presentia corporali *prophetia*
absque vilo verbo, sed solo nutu suæ voluntatis. Nam quia *esse & s^o.*
Christus (qui vtrique est veritas) mentiri non potest, eo ipso *gnuu.*
quod dixit eum viuere, oportuit sermonem suum, rem ip- *Rupers^o:*
sam comitari necessitate incommutabilis veritatis. Hoc
vnum idemque factum, & verum de presentibus prophetia
est, sicut ex seruis suis idem regulus postmodum comperit,
& imperium vitæ est.

¶ Constat verò quia de miraculi huius minori parte (id est de prophetiæ veritate) sancti prophete dignè secundum legitimum probationem (de qua superiore homilia dictum est) magni habiti sunt. Verbi gratia: Samuel quando dixit Sauli inuetas esse asinas quas quærebat, & verum dixit, quas tamen ipse non inuenerat. Itemque Helias qui regi Achab multam pluuiam mox affore dixit, & verum dixit, nec tamen illam opere suo aut dedit, aut fecit. *1 Reg. 10*
3. Reg. 18,

¶ Igitur quum incomparaliter maius sit, opus vitæ & virtutis & potenti imperio facere, & verè verbo annunciare, quam opus non suæ virtutis verò tantum verbo nunciare, meritò *Mat. 23.*
generationi malæ & adulteræ impropertur, quia sepulchra prophetarum honorabant, quos patres illorum occiderant, & prophetarum dominum verbis blasphemis inhorabant, quem etiam tandem implendo mensuram patrum suorum erant occisuri. Longè enim maiora opera his ostendit, quam fuerint olim opera prophetarum, nec tamen crediderunt in eum.

Vade

*Christum
pleraque
largiri in-
dignis.*

¶ Vade, inquit, filius tuus viuit. Ergo & illum exaudiuit mi-
 sericordia domini saluatoris, qui etiam infirma fide & he-
 sitas postulauit, vt hinc discamus, q̄ non semper quid nos
 mereamur attendat dominus, sed vt cognoscamus, quòd
 multa secundum suam magnam misericordiam beneficen-
 tiæ suæ dona largitur indignis. Nam regulum hunc à ple-
 na atque perfecta in Christum fide longè distantem, citra
 omne meritum suum exaudire dignatur, dicens: Vade fili-
 us tuus viuit, Dicit: Vade, vt fidem ei persuadeat. Dicit ei
 filius tu⁹ viuit, largiens ei quod optauerat. Ac si diceret: Va-
 de non credis dum mecum es, nunc me deum agnosce vi-
 uit ecce iam filius tuus.

¶ Cæterùm, hac in re, vt dicit Gregorius, hoc nobis soler-
 ter intuendum est, quòd sicut alio Euangelista testante di-
 dicimus, Centurio venerat ad eum, dicens: Domine, puer
 meus iacet paralyticus in domo, & malè torquetur. Cui Ie-
 sus, protinus respõdet: Ego veniam & curabo eum. Quid est
 quòd regulus rogat, vt ad eius filium veniat, & tamen cor-
 poraliter ire recusat: ad seruum autem Centurionis non in-
 uiratur, & tamen corporaliter se ire pollicetur.

*mirandè
christi
humilitas*

¶ Reguli filio per corporalem præsentiam non dignatur
 adesse. Cæturionis seruo nõ dedignatur occurrere. Quid
 est hoc, nisi q̄ superbia nostra retunditur, qui in hominib⁹
 nõ naturam qua ad imaginem dei facti sunt, sed honores
 & diuitias veneramus. Redemptor verò noster vt ostende-
 ret, quia quæ alta sunt hominibus, sanctis despicienda sunt
 & quæ despecta sunt hominum, despicienda eis non sunt:
 ad filium reguli ire noluit, ad seruum autem Centurionis
 ire paratus fuit. Certè si nos cuiuspiã seruum rogaret vt ad
 eum ire deberemus, protinus nobis nostra superbia in co-
 gitatione tacitè responderet, dicens: Non eas, quia temet-
 ipsum degeneras, honor tu⁹ despicitur, locus tuus vilescit
 Ecce de cælo venit, qui seruo occurrere in terra non des-
 picit, & tamen humiliari in terra contemnimus, qui de ter-
 ra sumus. Quid verò apud deum vilius, quid esse despe-
 ctius potest, quàm honorandum se ingerere apud homi-
 nes, & interni testis oculos non timere? Vnde ipse domi-
 nus ad pharisæos ait: Vos estis qui iustificatis vos coram
 hominibus, deus autem nouit corda vestra, quia quod ho-
 minibus

Ioan. 16.

minibus altum est, abominabile est apud Deum.

¶ Circa secundum dicitur:

Credidit homo sermoni quē dixerat ei Iesus, & ibat. P

¶ Hic notatur perspecto miraculo, in Regulo perfectio fidei seu consummatio. Ergo dominus iisdem verbis, scilicet dicendo, Vade, filius tuus viuit, duos simul curauit. Nā & reguli mentem ad fidem induxit, & à corporis lethali morbo adolescentem filium eius eripuit. Vbi etiam patet quemadmodum proficiat & crescat hominis fides iam creditis, tamen intentiones spiritualium formarum nunc stultè negent hæretici. Parum enim aliquid primò credidit regulus, alioqui non venisset ad Christum. Amplius credit dicente ad eum Christo: Vade, filius tuus viuit, & reuertebatur domum. Tandem perfectè credidit, quando comperit filium suum ea hora sanatum, quia dixerat ei dominus: Filius tuus viuit.

Fidei intensio in regulo.

¶ Credidit, inquit, homo. Nondum credentem, appellat regulum: iam verò credentem appellat hominē. Fides enim eorū est duntaxat qui secundū interiorem hominem renouati, homines appellari merentur. Vndè Apосто. Ephes. 4.

Ephes. 4.

Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominē qui secundū Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis. Credidit ergo homo sermoni quem dixerat ei Iesus. Hoc est, credidit Christum verbo illo filiū suum sanasse, quo dixit: Vade, filius tuus viuit. Et ibat, nimirum, quia dixerat ei dominus, Vade.

Quo vadit qui credit.

10an. 5.

¶ Et nota mysticè, quòd ille vadit qui credidit sermonibus Iesu: Quorsum autem vadat, ostenditur per id quod alio loco ait: Qui verbum meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in iudicium non venit, sed transit à morte in vitam. Vndè etiam dicit ad eum Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. Itaq; 10an. 6.

credidit nūc interim sermoni domini Iesu, paulò post autè comperta non sola veritate sermonis, sed & potentia loquentis, nō solum sermoni eius credidit, sed etiā in ipsū tanquam in Deum Dei filium credidit. Vndè sequitur:

Iam autem eo descendente, serui occurrerunt ei, & nunciauerunt dicentes, quia filius eius viueret.

¶ Re-

¶ **Q** Redeunti ex Chana regulo Capharnaum versus, serui eius allaturi nuncium bonum, quod vinceret iam filius eius qui coeperat mori, occurrerunt. Et fortassis occurrebant, non vt nunciaturi tantum, sed vt superfluum fore Christi aduentum dicerent. Dicunt nonnulli expositorum, obstupefactos repentina morbi mutatione seruos domino suo occurrisse, quoniam non communi febricitantium more sanatus est, sed omnino subito & repente, vt constaret non naturæ, sed Christi hoc opus esse. Iam igitur ex hoc pronuncio scire potuit regulus iste, q̄ fidelis Iesus Propheta esset domini, quia videlicet iuxta legalem diffinitionem, & nihil loquebatur in diis alienis, sed potius inuitabat auditores ad dilectionem creatoris, & verum sibi verbum dixerat de vita filij sui. Et quoniam casu aliquo vel medicina se absente illa filius suus forsan cõualuisse potuisset, examinat miraculi veritatem. Oportunè etiam serui occurrerunt, velocitatem & vim verborum Christi annunciantes, domino sic dispensante, vt ab euentu rerum, reguli fides confirmaretur. Sequitur enim:

Dent. 18.

Interrogabat ergo horã ab eis in qua melius habuerit: Et dixerunt ei: Quia heri hora septima reliquit eum febris.

¶ Vbi hoc precipuè est obseruandum, quod eisdem verbis, quibus Christus fuerat ad regulam de salute filij sui loquutus, & ipsi loquuntur. Filius, inquit, tuus viuit, vel disponente sic voluntate diuina, vel quia illi iam de vita eius desperauerant, pro mortuo habentes, sicut & pater domino dixerat, incipere eum iam mori. Aiunt ergo: Filius tuus viuit. Quasi dicant: Iam mortuus erat, & rursus viuit. Et addunt: Reliquit eum febris. Quo signo poterãtque & ipsi serui ad Christi fidem adduci.

¶ Interrogabat ergo, inquit, ab eis horam. Si quidem regulus ipse nondum plenè contentus nuncio, vt crederet tantæ virtutis Christum fuisse authorem, interrogabat ab eis horam qua sanitatem recepit. Nimirum scire cupiebat, nun eodem verbo quo dixerat ei Iesus: Filius tuus viuit: eodem, inquam, verbo virtutis suæ salutem portasset, vt ad filium suum febre fugata salus ipsa tam citò rediret. Sciebat quippe horam illam, & diligenti memoria tenebat ex

industria

industria hotam, certóque tenore apud animum suum defixerat, vt si hora recuperatæ sanitatis illa esset, in qua dixit ei Iesus: Filius tuus viuit, iam de diuina illius prophete potentia non dubitaret, quòd esset ipse filius Dei, & esset rex Israel. Sequitur:

Cognouit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Iesus: Filius tuus viuit, & credidit ipse & domus eius tota.

¶ Ergo per occasionem vnus filij, salus patri & toti domui facta est. Sed quid magnū fuit vt pro tãto signo credidit tota domus vnus reguli? Nō enim signū hoc parū fuit, per quod se vbiq; esse, vbiq; posse, & sola volūtate cuncta perficere satis euidenter ostendit. Ergo signum istud ab hoc Euangelista preteriri nō debuit, qui cæteris diligentius cōscripsit testimonia diuinitatis Christi. Cur ergo quasi pro magno nobis declamat: Credidit ipse & domus eius tota, nisi quia domus illa erat de incredula huius magni prophete patria? Siquidem ipse Iesus testimonium perhibuit, quia propheta in patria sua honorem non habet. Hic autem regulus & tota domus eius ad hæc luce rationis perduci potuerunt, vt inuidentiæ tenebras euaderent, & hominē patriæ suæ non tantū vt prophetam, sed vt prophetarum dominū credendo honorarent, & honorando crederent.

*IOAN. 4.
Magnum
quod hi è
Iudaica
inuidia
crediderunt.*

IOAN. 2.

¶ Similiter, quando conuertit aquas in vinum. Crediderunt, inquit, in eum discipuli eius, quum pro quantitate miraculi fructus esset valde exiguus. Ergo & quod hic ait Euangelista: Credidit ipse & domus eius tota, & illic: crediderunt in eum discipuli eius, pro quantitate quidem operum paruum commemorat fructum, veruntamen non contemnendum respectu patriæ suæ, quòd ipsa esset nimium difficilis ad credendum. Quod manifestè patet, si ea quæ hîc Euangelista paulò antè descripsit, consideremus. Nam trãscunte per Samaritanorum regionem domino, & illi genti obiter nec diu prædicãte, propter vocem mulieris vnus annunciantis in ciuitate & dicentis: Venite, & videte hominē qui dixit mihi omnia quæcūque feci, plurimi Samaritanorum absque vllius signi visione propter solum sermonem eius in illum crediderunt. Ad istud autem tam

IOAN. 4.

ingens

DOMINICA XXII

ingens signū inter Iudæos Dei legem & prophetas nesciētes, solus regulus credidit & domus eius.

Ex gentibus multos, è iudæis paucos saluauit.

1oan. 20.

¶ Quo utique præsignabatur futurum esse, quòd fidei gratiam quam gentium multitudo deuotè susceperet, pauci ex Iudæis consequerentur. Iudæi enim Dei filium ante eorū oculos signa facientem viderunt, Apostolorum nihilominus testimonia de Christo uerbis & miraculis cognouerūt, & tamen pauci ex eis iugo fidei colla submiserunt, cæteris in cæcitate perfidix̄ pereuntibus. Iure igitur illis ob perfidix̄ culpam ad gehennæ incendia damnatis, dicitur de nobis gentibus per fidei gratiam Christo coniuñctis, & ex lapidibus in filios Abrahæ suscitatis: Beati qui non viderunt & crediderunt.

DOMINICA XXII POST
PENTECOSTEN.

*A*ssimilatum est regnum cælorum homini regi, qui uoluit rationē ponere cum seruis suis. Matth. 18.

¶ In præsentī lectione quatuor valde attendenda nobis insinuantur. Primum est, debitoris obligatio ponderosa. Secundum est, erga debitorem domini miseratio viscerosa, ibi: Procidentis autem seruus. Tertium est, ingrati debitoris detestanda malitia, ibi: Egressus autem seruus ille. Quartum est, ingrati & malitiosi puniatio metuenda, ibi: videntes autem conferui.

A
Ecclesia
cur regnū
cælorum.
2o Cor. 5.

Philip. 3.

¶ Circa primum dicit: Assimilatum est regnum cælorū homini regi. Vbi Christiana religio & fidelium vniuersitas regnum cælorum dicitur, videlicet, & quia cæli legibus subiicitur, & quia cælum patriam habet, tamen nūc & in terra peregrinetur, dicēte Apostolo: Quam diu sumus in corpore, peregrinamur à domino, ad quē sancta ecclesia piis desyderiis quasi quibusdam passibus contendit. Nostra, inquiens, conuersatio in cælis est. In huius autem regni pollicitia non minus necessaria est pro conseruatione pacis iniuriæ dimissio, quàm beneficentiæ communicatio, utrunque enim in ea requiritur.

¶ Porro

¶ Porro regni huius moderator & saluator non modò vitare peccata docuit, sed & qualiter à reatu peccatorū possumus absolui, salubri consilio monstrauit. Est autem huiusmodi suum consilium, vt si volumus à peccatorum nostrorum debitis absolui, nos quoque offensores nostros à culpis quibus erga nos rei tenentur, absoluamus.

*A peccato
quo pacto
quis liberetur.*

¶ Ad hoc autem non solùm frequenti exhortatione, sed etiam opere suo nos inuitare dignatus est. Verborum exhortatione, quum ait: Dimittite, & dimittemini. Et rursus: Quum stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersus aliquem. Et iterum: Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cœlestis peccata vestra. Et quum interrogaretur à Petro, nun vsque septies dimittendum esset fratri, ait: Non dico tibi septies, sed vsque septuagies septies.

*Luc. 6.
Matt. II.
Matt. 6o*

Mat. 18.

¶ Operis quoq; exequutione grande ac memorabile huius rei nobis reliquit exemplum, quum in cruce pendens pro sui crucifixoribus orabat patrem, dicens: Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Ita factus est nobis Dominus noster Iesus Christus, sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans. Parum illi visum est, solis verbis nos prouocasse ad volandum, ad eam vsque perfectionem qua diliguntur inimici & ignoscitur debito. ribus, nisi & in seipso eiusdem rei nobis exemplum ostendisset, & quasi quodam sublimi volatu ad imitandum se nos inuitasset.

Luc. 23.

*Deut. 32.
Christus
vt nos &
verbis &
opere docuit.*

¶ Equidem homini sensato & cor lapideum nō habenti, solum hoc sufficere debebat exemplum, etiam si omnis illa verborum exhortatio pramissa non fuisset. Itaque verbis quidem aliquando planis & manifestis ad hanc perfectionem nos inuitat, sicut in pramissis patet exemplis: aliquando verò parabolicis, sicut in presenti patet lectione.

¶ Dicit ergo: Simile est regnum cœlorum homini regi. Ipse enim dominus vtiq; rex regum rectè homini regi cōparatur, quem misericordem esse decet & iustū. Talis enim est ipse. Misericors est debitorē absoluendo, & iustus, ingrātū puniendo. Et quidem multū est misericors, misericordiā querentibus, & seuerus iudex, in malo obstinatis.

B

¶ Qui voluit, inquit, rationem ponere cum seruis suis. Vt

*Alexy's
reddendā
rationē.
Psal.*

quid ergo irritauit impius Deum, qui dixit in corde suo: Non requiret? Oblitus, inquit, est Deus auertit faciem suā ne videat in finem. Sed nōne Deus requiret ista? (nimirū vniuersa quæ agunt homines) ipse enim nouit abscondita cordis, multò magis ergo quæ sunt manifesta.

*Erratum
circa Dei
prouidentia.*

¶ Erratū est autem à quibusdam circa Dei prouidentiam, & hoc duobus modis: Primo in generali, dicentibus mundum non regi prouidentia Dei, sed omnia casu euenire, iuxta quod ait quidam:

Iuuenalis

Sunt qui in fortunæ iam casibus omnia ponant,
Et nullo credunt mundum rectore moueri,
Natura volente vices, & lucis & anni.

Atque ideo intrepidi quæcunque altaria tangunt.

Abac. I.

scilicet peierātes. Simile quid exclamat ad Deū propheta sanctus, dicens: Quid taces, conculcante impio iustio rem se? Facies hominis vt pisces maris, qui utiq; nemine prohibente inuicem se deuorāt. Et multa hunc in modū apud prophetas. Sed hic error eliditur per hoc quod hic dicitur: Simile est regnū cœlorum homini regi, cuius utiq; est subiectos aquis legibus moderari, sicut scriptū est: Tua pater prouidentia cuncta gubernat. Consonat Apostolus, dicens: Quæ à Deo sunt, ordinata sunt. Ergo nō à casu, sed ordinatione & arbitrio diuino cuncta disponuntur.

*Sapie. 14
Roma. 13*

¶ Secundò, erratū est à quibusdā circa diuinā prouidentia in speciali, qui putauerunt cæterarum quidem rerum curā habere Deū, sed ea quæ homines agunt vel patiuntur non curare. Ex quorum persona Boetius exoptulat, dicens:

Omnia certo sine gubernas,
Hominum solos respuis actus
Merito rector cohibere modo.
Nam cur tantas lubrica versat
Fortuna vices? premit insontes
Debita scelera noxia pœna.
At peruersi resident cello
Mores solio, sanctaque calcant
Iniusta vice colla nocentes.
Latet obscuris clara tenebris
Condita virtus, iustusque tulit
Crimen iniqui.

Hoc

Hoc errore tenebatur amici Iob, dicentes: Circa cardines cœli perambulat, nec nostra cōsiderat. Ad hunc errorem excludendum, hic dictum est, quod rex ille voluit rationem ponere cum seruis suis. Rationem, inquam, non modò de manifestis & magnis sceleribus, sed etiã de minimis & occultis, ipsis scilicet cogitationibus, iuxta quod scriptum est: In cogitationibus impij, erit interrogatio. Sed & de verbis ociosis, dicente domino: De omni verbo ocioso quod loquuti fuerint homines, reddent rationem in die iudicij.

*Iob. 22.**Sapient. 1.**Matt. 12.**Seruoꝝ
modi tres*

¶ Qui voluit, inquit, rationem ponere cum seruis suis. Tres sunt serui regis nostri, cum quibus habet rationem ponere de suis debitis. Vnus est, qui nunquam à debito absoluitur vel postulat vel meretur. Alter, qui ad tempus quidem absoluitur, sed efficitur ingratus. Tertius, qui & absoluitur, & permanet gratus. Seruus qui nunquam à debito absoluitur, vniversus infidelium est populus, qui graui debito creatori suo obstrictus, absolutionem nec vnquam meretur, nec vnquam inuenit, iamque à Deo iudicatus est. Duo reliqui serui, duo genera hominum sunt ad fidem ecclesiæ venientium. Nam quum electi & reprobi quotidie ecclesiastica sacramenta suscipiunt, simul cum electis reprobi in ecclesiæ gremio nutriuntur: sed electis aduersari, & hos multis afficere doloribus reprobi non desistunt, & Esau Iacob in visceribus matris coarctat.

¶ Sunt ergo in ecclesia serui duo, bonus & malus, electus & reprobus. Nam tertius ille de quo dictum est, foris est. Et omnes quidem serui sunt summi regis, quos ad sibi seruiendum, seque laudandum ad imaginem suam condidit, sed à seruitio eius vno manente, duo recedunt.

*In ecclesia
serui duo.*

¶ Sed quod est debitum, quod debent singuli domino suo? Debiti nomine peccatum appellari per hoc perpēdimus, quod dum docuisset saluator sic orandum esse: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, statim post pauca subiecit: Si enim non dimiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester cœlestis dimittet vobis peccata vestra. Hoc debito omnis homo obligatus est Deo. Omnes enim in peccato concipimur, nascimur in peccato, & in peccatis omni tempore viuimus.

*Matt. 6.**ibidem,
oēs homi-
nes dei de-
bitores.*

¶ Pōnit autem rationem rex iste cum seruis suis, quando

11 ij vel

vel per ora prædicatorum, vel etiã per inspirationem œculam, quorumlibet delinquentium culpas redarguit, & satisfactionem exigit pro peccatis. Audit seruus ille infidelis, contemnit, induratur ad increpationem, veniam nec quærit, nec inuenit, sed in infidelitate sua damnatur. Audit seruus electus, & compungitur, & satisfacit, & de peccatis abluitur, & permanet Deo gratus, quia & delinquentibus in se conseruis suis libenter ignoscit. Quid autem agat ille seruus reprobus, qui cum electis ad tempus in ecclesia conuersatur, in sequentibus apparebit. Sequitur:

Et quum cœpisset rationem ponere, oblatus est ei vnus qui debebat ei decem millia talenta.

D
Quando
ratio poni
tur.

Greg. 25.
mor.

Oblatus
vnus.

Galat. 6

Peccator
vt Deo
præsens.

Hebr. 4.
Grego.

¶ Ponitur autē ista ratio, quum requirente Deo (vt dictum est) nosmetipsos discutimus & diiudicamus. Debet enim vniuscuiusq; mens causas suas apud dominū, & causas domini contra se sollicita inquisitione discutere, debet cautē pensare vel quæ ab eo bona perceperit, vel quæ mala bonis illius peruersè viuendo rependit. Ibi sit conscientia accusans, ratio iudicans, timor ligans, & dolor excrucians.

¶ Oblatus, inquit, est ei vnus. Hic vnus, est quilibet grauioribus criminibus oneratus, qui vnus idcirco dicitur, quia oneri suo portando solus relinquitur, iuxta quod dicit Apostolus: Vnusquisque onus suum portabit.

¶ Porro Deus quū sit præsens omnibus, euidentia tamen discussæ cōscientiæ facit & ipsum peccatorē esse Deo præsentem. Nō potuit Deū latere prothoplastus, quem cōscientiæ reatus in publicum demonstrabat. Velauit quidē pudenda foliis abscondit se inter densas frutices, & tamen euidentia criminis eum fecit Deo præsentem. Nō est enim qui se abscondat à calore eius. Omnia enim nuda & aperta sunt oculis ei. Mala etenim hominū nec cogitata ignorat de^o, nec perpetrata obliuiscitur, nisi ab eius oculis pœnitendo deleantur: Deus enim lux est, proinde quoties indignè aliquid mēte cōcipimus, toties in luce peccamus, quia & nos sibi, & ipsa nobis præstō est. Quum enim nos ab illo videri non credimus, quasi in sole clausos oculos tenemus.

¶ Oblatus, inquit, est ei vnus qui debebat decem millia talenta. Vbi notatur primò debiti numerositas. Secundò,
de-

debiti pondus seu grauitas, nomine talentorum. Tertiò, notatur huius debiti insolubilitas.

¶ Debiti numerositas ingens notatur in eo quod dictum est, eum debuisse decem millia talenta. Quod illi alludit parabola quam de semetipso rege & seruis suis alio loco dominus protulit, dicens: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam, accipere sibi regnum & reuerri. Vocatis autem decem seruis suis, dedit illis decem mnas, & ait ad illos: Negociamini dum venio. Abiit Christus ascendens in cælum accepturus à patre principatum & honorem regni, ut omnes populi, tribus, & lingue ipsi seruiant.

Luc. 19.

¶ Per decem numismata quæ seruis dedit, decem precepta decalogi possumus accipere, in quibus nos per opera bona spiritualiter ad suam gloriam & nostram perpetuam utilitatem vult negociari, quoadusque rationem super his nobiscum habiturus adueniat. Quoniam ergo circa hæc decem præcepta sua innumeris modis offendimus, hinc quasi debitum decem millium contrahimus talentorum.

Dan. 7.

Decem numismata, decem præcepta.

¶ Itaque debitor tantorum talentorum, homo est multorum reus criminalium peccatorum, qualia sunt adulterium, homicidium, sacrilegium, furtum, usura, periurium, simonia, hæresis, rapina, & similia.

¶ Vnde Augustinus: Quia lex in decem præceptis nobis commendatur, ille qui debebat decem millia talentorum, vniuersa peccata significat quæ contra legem fiunt.

¶ Secundò, talentorum vocabulo debiti grauitas designatur. Summum enim in ponderibus talentum est. Siquidem hoc genus ponderis inter cætera pondera quæ certis nuncupationibus distinguuntur, grauissimū est, ut meritò illa grauita quæ iam dicta sunt peccata, & illis similia, rite significet. Sicut autem talenti diuersæ sunt species (nam talentum maius, centum & viginti librarum est, talentum minus, librarum sexaginta, talentum mediocre, librarum centum) ita & ipsa criminalia peccata inter se differunt grauitate. Si ergo quodlibet peccatū quasi talenti pondus habet, quantum est pondus decem millium talentorum? Quis illud sufferat? imò quis sub tanto pondere non frægatur? Quis iam mireretur, si pondus hoc omni mola asinaria grauius peccatricem animam in profundum perditionis æternæ demergit?

F

Debiti grauitas.

Pfal.

¶ Ponderis huius grauitatē cognouit qui ait : Iniquitates meę superhressa sunt caput meū, & sicut onus graue grauata sunt super me. Pondus hoc etiam deū ipsum (qui sine labore portat & sustentat vniuersa quę condidit) grauare videtur. Nā per Esaiam hinc loquitur, dicens: Peccata vestra facta sunt mihi molesta. Laboraui sustinens. Sed & anima peccatrix ad deum conuersa, quum per verā pœnitentiam & humilem peccatorū confessionē sacerdotali absolutione accepta, hoc pondus abiecit, mirum in modū alleuiatam se sentiens, rectē iudicat quā fuerat graue peccatorum pondus quo prius premebatur. Vndē & apud Zachariam prophetam talenti nomine impietas designatur, quum dicitur: Et vidi, & ecce talentū plūbi portabatur, & picieit illud in medio amphorę, & dixit: Hęc est impietas Tertio, debiti huius insolubilitas ostēditur, quū subditur

Quum autem non haberet vndē redderet, iussit eum dominus eius venundari, & vxorem eius, & filios, & omnia quę habebat, & reddi.

G
Quādo nō
habet vñ
de reddit

¶ Peccator quum arguitur à domino per os ministri sui, siue per propriā conscientiam, nō habet vndē reddat debitum, dū adhuc ad correctionē cor obdurat, dū nec timore concutitur, nec salubri dolore cōpungitur, neq; ad lachrymas vsq; succenditur. Rursus nō habet peccator vndē reddat, quia nec condignū quicquam deo pro acceptis beneficiis potest tribuere, nec pro culpis valet satisfacere. Peccantibus enim nihil superest, quo quasi ex suo gratificari deo possint. Ex se quidem homo peccat, sed sine dei gratia à peccatis ad iustitiam rursus redire non potest. Vndē etiam peccatori ex persona domini dictum est per prophetam: Perditio tua ex te est Israel, tantummodo ex me auxiliū tuum. Attestatur Apostolus Paulus, dicens: Velle quidem adiacet mihi perficere autem bonum non inuenio. Qui rursus alibi ait: Igitur non volentis, neq; currentis, sed miserentis est dei. Nam omnis nostra sufficientia ex deo est, ipso domino perhibente: Sine me nihil potestis facere. Imō nec saltem pro vnico mortali peccato potest homo ex se per quamcunque pœnitentiam temporalem quā tumlibet magnam ad plēnū deo satisfacere, propter pec-

soluere de
bitum suū
nemo po
test.

*Osee. 16.**Rom. 7.**Rom. 9.**1. Cor. 3.**Ioan. 13.*

ca.

cati magnitudinē & immensitatem. Nam peccati quantitas est secundum magnitudinem dei, qui in peccato contemnitur, qui vtiq; infinitus est, & immensus.

¶ Iubet ergo eū dominus venūdari & vxorem ei⁹, & filios & omnia quæ habet, & reddi. Iubet, inquā, venundari. i. æterno gehēnæ incendio mancipari, & seruū subie ctūq; fieri crudelitati & furori implacabiliū in inferno spirituum malignorum iuxta quod per pphetā loquitur, dicens: Tradam Aegyptum in manus dominorum crudelium. Sed nec tantummodo vir. i. rationalis spiritus, quin etiam vxor. i. caro, & filij eius, id est, quinque sensus, qui quodammodo sensualitatis siue carnis filij sunt, gehennæ suppliciiis mancipari iubentur. Et quoniam hi nostræ carnis sensus ad ea quæ delectabilia sunt ratione repugnante desyderiis estuantibus feruntur, idcirco de iis sponsa in Canticis queritur, dicens: Filij matris mee pugnauerunt contra me.

¶ Omnes, inquā, iubentur ad promerita supplicia venundari, quod vtiq; fiet in resurrectione mortuorum. Ex tunc enim vnā cum spiritu caro ipsa cū suis sensibus cremabitur, quæ pœna etiam solo cogitatu horribilis est. Et quum pœna quam patitur anima à corpore exuta, in immensum excedat omnem corporalem pœnam in hac vita, dicit tamen Augustinus pœnam illam quam patitur anima sine corpore, si cōparetur illi pœnæ quam passura est corpori rursus vnita, non esse nisi ad modum molestiæ seu pœnæ quā in somnis patitur dormiens, respectu illi⁹ veræ pœnæ quam vigilans sustineret. In somnis enim, inquit, anima tantūm patitur, caro non patitur: parua autem est pœna somniantium ad eam quo cruciaretur homo, si ea quæ somniat veraciter & vigilans pateretur.

¶ Et notandum, q; remittere seruo debitum noluit, nisi prius cum ipso poneret rationem, vt hinc seruus magnitudinem sui cognosceret debiti, angustiam quoq; in qua versabatur, non habens vndē solueret, iubereturque iam vendi, agnosceret etiam immensam illam quam ei dominus exhibebat misericordiam, quibus omnibus & ipse adduci debebat etiam proximo suo impendere benignitatem.

¶ Expedi itaq; peccatori ad salutē, q; à domino in rationē vocetur, aliās enim nec dominum nec debitum suū esset

Il iiij cogni

Iubetur
venūdari.

Esai. 19.

Vix vxor
& filij.

Cant. I.

Venūdari
quid.

Supplicij
grauitas.

Expedi
peccatori.

Vt à deo cogniturus. Cognoscetur enim dominus iudicia faciens,
terreatur. qui non fuit cognitus iudiciū suspendens, & lōganimē im-
 pendens misericordiā. Hinc Dauid precatur in Psalmo, di-
 cens: Imple facies eorū ignominia, & quærent nomen tuū
 domine. Si enim peccatori nullū deus monitorē immitter-
 ret qui hūc cōmonefaciat debiti, sicut iā dictū est, nec quid
 debeat domino, imò tādē nec se cognoscet debitorem.

I ¶ Hinc bene per Esaiam prophetam dicitur: Quum feceris
Esai. 26. iudicia tua in terra, iustitiam discant habitatores orbis. Mi-
apparitio seremur impio, & non discet iustitiam. Immittit itaque
nes dei im dominus debitori decem millium talentorum appari-
missi debi res suos & lictores, id est, morbos, famem, bella, infortu-
tori. nia, & damna rerum, vt debitum immensum cognoscens,
 desinat non superbire.

¶ Quis enim ægrotat hic, ille perit incēdio, alter in aquis
 suffocatur, quis illi fruges è cœlo tactæ pereunt, quis an-
 nonæ caritas, quis aquæ prodigiōse inundantes terras cum
 habitatoribus premunt exterminantque, nisi propter de-
 bitum peccatoris? vt sic commonitus domini misericordiā
 imploret, periturus in debito, si non hæc quæ dicta sunt im-
 mitteret ei deus. Vtilius ergo & salubrius est peccatori
 grauis sui debiti cognitionē sibi à deo ingeri, vt procidens
 ante deum ipsius imploret misericordiam, qua vt cæca mē
Eccle. 5. te sese ignorans, abiecto timore dei dicat: Peccavi, & quid
 mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor.
 Itaq; seruus hic tot milliū talētorū debitor, à domino suo
 conuentus & conuictus quid egerit attendamus.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Procidens autem seruus ille, orabat eum dicens: Pati-
entiam habe in me, & omnia reddam tibi.

¶ Hic notatur erga suum debitorem domini miseratio gra-
 tiosa. Quocirca tria consideremus. Primò, debitoris sup-
 plicis humiliationem. Secūdò, humiliati supplicem depre-
 cationem, ibi: Patientiam habe in me. Terriò, clementissi-
 mi domini facilimam miserationem, ibi: Misertus autem
 dominus serui illius.

¶ Circa primum dicitur: Procidens autem seruus ille. Pro-
 cidit ante deum peccator, quando seipsum abiicit, quando
 super

superbiam mentem inclinat, & qui prius currebat erecto collo aduersus deum, & pingui ceruice armatus fuerat timore iudicis seipsum deiecit. Quod quantum placeat Deo, ex eo patet, q̄ loquente domino ad Heliam de rege Achab (vtique multis & grauibus sceleribus cōtaminato) scriptum est: Nōne vidisti humiliatum Acab coram me? Igitur quia humiliatus est mei causa, non inducam malū in diebus eius. Siquidem diuinæ maiestati proprium est misereri semper & parcere. Et hoc est quod quidam ait:

Parcere subiectis, & debellare superbos.

Hoc intelligebat qui ait: Custodiens paruulos dominus, humiliatus sum, & liberauit me. Dei enim clementia secūdū ipsi⁹ est magnitudinem quæ vtibue est immensa, ait quidā

Quo maior est quisquam, magis est placabilis ira,

Et faciles motus mens generosa capit.

Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni,

Pugna suum finem quum iacet hostis habet.

At lupo & turpes instant morientibus vrsi,

Et quæcunque minor nobilitate fera est.

¶ Circa secundum, id est humiliati supplicē deprecationē, L dicitur: Orabat eum dicēs: Patientiā habe in me, & omnia reddā tibi. Ecce vox humiliantis se, & supplicis peccatoris tempus viuendi & spatium se corrigendi poscentis. Prudēter autem eius deprecatur patiētiam, de quo per Iohelem prophetā dicitur: Conuertimini ad dominum Deum vestrum, quoniam benignus & misericors est, patiens & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia.

¶ Cuius tanta est longanimitas & patientia, vt hominum iniquitates videatur non aduertere. Quæ sua patiētia multos adduxit ad pœnitentiam, & ad salutem, iuxta illud Apostoli: An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contempnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?

¶ Nec solūm debitor iste dominum precatur, sed & satisfactionem pollicetur, dicens: Et omnia reddam tibi. Sed quū non haberet hic seruus debitor vndē solueret, quur promittit domino se omnia quæ debebat redditurū? Ad quod responderetur:

¶ Primò, quod ille reddet omnia, qui de omnibus quæ peccauit

1ob. 15.
Humilia-
tio sui vt
deū placat
3. Re. 21.

Virgil.
Psal.

Ouidius.

1ob. 2.

Deus vt
patiens.
Rom. 2.

Quæstio.

Omnia
reddam tibi
quid.

cavit, veram gerit pœnitentiam, & qui per ea omnia pœnitentiam agit, per quæ Deum offendit, quæ sunt, corpus, anima, & terrenæ facultates, ita vt de corpore exinde præstet continentiam, ieiunia, vigiliæ, labores pios, patiens ferens famem, sitim, frigora, æstus, agrotationum molestias, & his similia. De anima præstet pias & assiduas in Deum preces, meditationes sanctas, fidem in deum integram, spem firmam, ac geminam (dei videlicet & proximi dilectionē. De terrenis opibus reddat in pauperes christi eleemosynarum subsidia propter Deū. Nonne is tibi videtur omnia reddere, qui de omnibus per quæ peccauit, secundum exiguitatis suæ modum, contendit satisfacere Deo?

Non ex se solutionem promittit debiti.

¶ Secundò, dico quòd omnia reddit, qui rectè credens in Deum committit se virtuti illius inæstimabilis pretij, quo mundi peccata soluantur. Omnia reddit, suam proficiens paupertatem, humiliter cognoscit totalem ad satisfactionem se esse prorsus impotentem. Non ergo ex suis viribus solutionem tanti debiti promittebat, quoniam nec id poterat, sed quia pœnitentiam acturus & satis facturus erat cum gratia dei, & opitulantis ecclesiæ sacramentis in quibus prætiosæ mortis christi meritum efficaciter homini cooperatur ad salutem.

¶ Itaque & si peccator non habet vndè reddat quandiu per seuerat in peccatis (vt iam dictum est) conuersus tamè ad Dominum ditefcit, mutuante quodammodo sibi Christo & loculum pretij sanguinis sui, vt ad gratiam perueniat, & peccatorum soluat debitum vniuersum, aperiante.

Tres orationes à christo commendatæ. 1. uca. 13.

M ¶ Patiētiā, inquit, habe in me, & omnia reddam tibi. Tres breues in Euangelio reperimus orationes à domino mirè commendatas, quarū hæc vna est. Altera est publicani à lōgè stantis, & verentis oculos ad cœlū leuare, peccatusq; tundes, & dicētis, Deus, propitius esto mihi peccatori. Reliqua est, Centurionis, qui languenti seruo salutē imploraturus, nō se dignū arbitratus est ad cuius domū veniret dominus, sed cum ingenti fide & humilitate loquebatur, dicens Domine, non sum dignus vt intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus.

Mat. 8.

¶ Porro istarū triū orationū secunda melior est quàm prima, & tertia quàm secūda, Prima obtinuit totius debiti dimissionem

miffionem (vt statim patebit.) Secunda promeruit publicano iuftificationem, dicente domino: Descendit hic iuftificat⁹ in domũ ſuã ab illo. Tertia verò accipere meruit ab ore Chriſti eximiam comédationem. Nã ſequentibus ſe dixit: Amen dico vobis, nõ inueni tantam fidem in Iſrael.

¶ Primus horum trium orabat timore iudicialis ſententię: *Triamo- uent ad orationẽ.* Iuſſerat enim iam dominus ipſum vñndari, vt dictum eſt. Secundus orabat ex reatu proprię conſcientiæ, ſemetiſum ſponte humilians. Tertius orabat ex grandi admiratione bonitatis diuinę.

¶ Iuxta horum trium ſupplicantium exemplum à diuerſis diuerſimodè ſupplicatur. Verùm is qui ex ſolo damnationis timore ſupplicabat, poſt acceptam remiſſionẽ in peccatum denuò lapſus eſt atque damnat⁹. Nam quos timor coerctet à crimine, auidiores facit ad crimẽ: nec ſtabilis ſolet eſſe eorum pœnitentię, qui ſolo ſeruili timore reſpiciunt, niſi huic timori accedat timor filialis. Porrò reliqui duo iam diſti oratores, recidiuam paſſi minimè leguntur.

¶ Circa tertium, quod eſt, clementiſſimi domini facillima miſeratio ſubditur:

Miſertus autem dominus ſerui illius, dimiſit eum, & debitum dimiſit ei.

¶ Miſertus, inquit, dominus ſerui illius, dimiſit eum liberum, & debitum dimiſit ei. Plus accepit quàm perit. Rogauit dilationem, inducias tantum ad ſoluendũ omnia poſtulauit, & accepit totius debiti remiſſionem. Vides fanè magnam clementiſſimi domini patientiam & miſerationem.

¶ Habet & erga nos dominus triplicem patiẽtiã. Prima eſt, qua tolerat reprobos, & quidem miſericorditer, quoad ipſos, vt tandem aliquando conuerſi ſaluentur, & vtiliter quoad electos, vt per illos ad meritum vitæ æternæ exerceantur. Nam teſte Auguſtino, omnis mal⁹ ideo viuunt, aut vt conuertatur, aut vt bonus per eum exerceatur. *Triplex erga nos dei patientia.*

¶ Secunda eſt, patientia domini qua ſuspendit eorum pro meritam punitionem qui ad ſalutem æternam ſunt prædeſtinati, tam eſi adhuc ſunt auerſi. Hanc dei patientiam Apoſtolus Paulus in ſe recognoſcẽs, ait: Chriſtus Ieſ⁹ venit in in hunc mundum peccatores ſaluos facere, quorum prim⁹ ego *1. Tim. 1.*

ego sum qui fui blasphemus, & persecutor, & cōtumeliosus, sed misericordiā dei consequut⁹ sum, vt in me primò ostenderet Christus Iesus omnē patiētiam ad informatiōnem eorum qui credituri sunt illi in vitam aeternam.

*Lib. de spi
ritu & a
nima.*

¶ Tertia est patientia qua Deus ad se cōuersis pœnitentiā agendi temp⁹ clementer indulget. Vndè Augu. Nemo de dei pietate diffidat, quoniā maior est quā nostra miseria, & quisquis ad eum toto corde clamauerit exaudiet illum, quia misericors est. Citiùs siquidem videtur illi, peccatori veniam dare, quā ipsi peccatori hanc accipere. Sic enim festinat absoluerē reum à tormento conscientiaē suā, quasi plus cruciet eum compasio miseri, quā ipsum miserum passio sui. Exemplo est in Euangelio filius prodigus, cui non dicit, vndè venis? vbi fuisti? vbi sunt quæ tulisti? sed, citò proferte stolam primam, & induite illum.

*Misericor
dia dei su
per omnes*

¶ Misertus, inquit, dominus serui illius. Nimirū, quia miserationes eius super omnia opera eius, non solū electis sed & reprobis qui ad tempus credunt, siue qui ad tempus faciunt fructus pœnitentiæ per baptismū aut pœnitentiā peccata dimittit. Vndè & per prophetam pollicetur, dicēs Si dixerō impio, morte morieris, & conuersus egerit pœnitentiā à peccato suo, feceritque iudiciū & iustitiam, omnia peccata eius quæ peccauit non ei imputabuntur.

Ezech. 18

○ ¶ Sed attende triplex hominum genus, qui se dei misericordia prestant indignos. Primū est, qui in seipsis misericordiam non habuerunt. Nā solis misericordibus promissa est misericordia, dicente domino: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiā consequentur. Porro iudicium sine misericordia fiet ei, qui non fecit misericordiam.

*dei mise
ricordia
indigni.
qui.*

*Mat. 5.
Iaco. 2.*

¶ Poteſt autem quispiam dici immisericors vel per negationem remissionis offensa in se delinquentis proximi. Vndè in homilia sequenti, vel per priuationē cōpassionis, respectu inopum & egentium. Vndè per. b. Ioannē dicitur: Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatē habere, & clauerit viscera sua ab eo, quomodo charitas dei manet in illo?

1. Ioan. 3.

¶ Indignus sanè est cui à deo fiat misericordia in largitione bonorum spiritualium & æternorum, qui nec terrena hæc & temporalia propter deum voluit in Christi paupe-

res

res elargiri. Qui enim obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse quoque ad Deum clamabit, & non exaudietur. Vnde & diues quondam epulo apud iuferos clamans, guttam refrigerantis aquæ obtriere non potuit, qui mica panis mendico negauit. Hinc etiã in iudicio audituri sunt reprobi: *Ite maledicti in ignem æternum, ubi nullã est sperare misericordiam, hanc nimirum ob causam quia misericordiam indigentibus impendere noluerunt.* Esuriui (dicit) & non dedistis mihi manducare, & cetera quæ sequuntur. Quod si misericordia iustè negatur iis qui per misericordiam sua cum pauperibus non diuiserunt, qui fieri posset vt Dei misericordiam consequantur, qui per crudelitatem pauperes oppresserunt & spoliauerunt? Et vt interim de cæteris taceamus, Quam misericordiam cõsequi posset apud Deũ vsurarius, qui quum tot expoliet pauperes, mētitur tamen eis se facere misericordiam.

¶ Secundũ genus hominum qui Dei misericordia sunt indigni, est eorum, qui de Dei misericordia nimis præsumpserunt. Hi Dei misericordia abutuntur cõtra Deum, nam vnde hunc amare debebant, inde ampliùs contempserunt. Vnde per Salomonem dicitur: Quia non profertur citò cõtra malos sententia, absque timore vllò filij hominũ petrant mala. Vnde Augustinus.

¶ Plerosque incredulos misericors Dei patientia lōga peccare facit intrepidus, quia Deum nõ arbitrantur peccatorum suorum vltorem. Istis (quod præmissum est) dicit Apostolus: An ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiã te adducit? Secundum autem duritiam tuam & impœnitẽ cor, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuique secundum opera eius.

¶ Ex quibus patet præsumptionem hanc de impunitate nasci in illorum mentibus, qui iustitiæ Dei oblitus, totum dant eius misericordiæ. Sed semetipfos fallunt miseri. Nam omnipotentis Dei misericordia illius obliuiscitur, qui ipsius iustitiæ fuerit oblitus. Quia Deum misericordem inuenire non poterit, qui hunc iustum non timet. Porro misericordia eius à progenie in progenies timentibus eum. Vnde & per Psalmistam dicitur: Quo modo miseretur pater filiorũ, misertus est Dominus timentibus se. Vnde etiam per Sapientem

*Prov. 21.**Luc. 16.**Matt. 23**P
De dei misericordia
nimis præsumētes.
Eccle. 21.**Lib. 4. de
doc. chri.**Roma. 2.**Grego. in
mor.
Luc. 2.*

Eccle. 1. pientem dicitur: Timenti Deum bene erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur.

Dei misericordie contemptores. ¶ Tertium genus, est eorum hominum qui Dei ad pœnitentiã reuocantis misericordiam contempserunt. Magna enim est illa Dei misericordia qua & peccatores reuocat, & qua vix tandem reuersos in gratiam suam clementer recipit. Sed vsque ad eò hanc Dei misericordiam plerique contemnunt, vt quò grauius peccauerunt, eò minùs hanc requirant, sicut per Salomonem dicitur: Impius quàm in profundum peccatorum venerit, contemnit: vndè & ipse iusto Dei iudicio tandè contemnitur, vt misericordia indignus. Væ qui spernis, nõnne & ipse sperneris? Vndè etiam per Esaiam ex domini persona dicitur: Vocauì, & renuistis, extendi manum meã, & non fuit qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis, Ego quoq; in interitu vestro ridebo, & subsannabo quum vobis id quod timebatis aduenerit. Iustum est enim vt qui Deum ad reconciliationis gratiam misericorditer vocantem contemnit, etiam ab eo misericordia elongetur, iuxta illud: Noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.

Esai. 33.

HOMILIA ALTERA.

Matt. 18. **E**gressus autem seruus ille, inuenit vnum de cõseruis suis, qui debebat ei centum denarios.

¶ In hac parte Euãgelicæ lectionis de duobus restat dicendum. Primum est, ingrati debitoris detestanda malitia. Alterum est, ingrati & mali punitio metuenda, ibi: Videntes autem cõserui.

¶ Circa primum tria sunt cõsideranda. Primum est, dimissi debitoris auersio. Secundum est, debitoris auersi recidiuatio, ibi: Inuenit vnum de cõseruis suis. Tertium est, debitoris recidiuantis obstinatio, ibi: Ille autem noluit,

Egressus à facie domini, quid. **A** ¶ Circa primum dicitur: Egressus autem seruus ille. Egressus, inquit, à carcere agentis conscientia & reatum vinculis absolutus. Egressus insuper, id est, interiora relinquens, & Dei oblitus ad exteriora reuersus, nõ proponens sibi Deum ante conspectũ suum, sed nec domini reueritus maiestatem, nec præsentem timens, sed ita agens, ac si Deo nec præsens nec cognitus esset. Hoc modo & Cain à facie domini

domini legimus egressum, Sed & de ipso diabolo qui omnium impiorum caput est, scriptum legimus: Egressusque est satan à facie domini. *Iob. 1.*

¶ Notandum est quòd Euangelista dicit egressum à domino seruum, in conseruum sãuit: quoniã (vt dicit Theoph.) nullus qui in Deo manet, cõpasionis expers est. Sed quia Deus charitas est, quisquis in Deo manet, etiam in charitate manet, & Deus in illo manet. Egressus itaque à domino seruus, alienus factus est ei, quia alienatus à charitate, sicque etiam à seipso egressus, vt iam omnis gratiẽ à domino sibi factã fuerit oblitus. Non autem sic ille qui ait:

¶ Prouidebam Dominum in conspectu meo semper. Pro- *Psal.*
inde à facie domini omnis ille egreditur, qui Dei verbum *Dei verbũ*
auribus & mente percipere contemnit. Sicut enim homi- *facies do-*
nem quemlibet in facie, ita Deum in verbo suo cognosci- *mini.*
mus. Itaque Dei verbũ, illa domini facies est: vnde per Esa- *Esa. 26.*
iam dicitur: A facie tua domine, concepimus, & quasi par-
turiuimus, spiritum salutis fecimus super terram. In huius
faciei, id est, cœlestis verbi assiduitate & præsentia Deus
cognoscitur, & cognitus timetur & amatur. Et ideo quis-
quis ab hac domini facie egreditur, is amissa dei cogniti-
one timorem pariter & amorem eius amittit.

¶ Sanè prætereundum non est, quòd seruus hic debitor ex- *B*
actus à domino suo debiti solutionem supplex erat & hu-
milis, reconciliatus autem & debito liber, propter ingra-
titudinem deterior ampliorisque debiti reus quã antè fue-
rat, affectus est. Peruerso nõ dissimilis Absaloni, qui quum *2. Reg. 18*
propter cædem fratris irato patre rege, exularet, eiusdem
patris sui gratiam & pacem quibus potuit studiis ambie- *Flagella-*
bat. Quum verò iam reconciliatus ad mensam patris esset *ti Deum*
admissus, ex ingrato & prauo pessimus effectus, hostilibus *agnoscit,*
insidiis consurrexit in patrem, sed in exitium sui. Nam in *consolati*
patrem arma impia mouens, dum fugeret è prælio, à ra- *impugnãt*
mo arboris capillis pendens confossus, interiit.

¶ Non secus plerique peccatores iratum sibi Deum per C
flagella sentientes, supplices pacem & remissionem flagi-
tant peccatorum. Qui reconciliatione accepta, & mensæ
dominicę participes effecti, cõtempo rursus Deo scelerati-
ores facti, per impiam vitam & opera pessima aduersus
Deum,

Deum quodam modo in bella ad suam ipsorum perditionem insurgunt. De quibus per Psalmistam dicitur: Quum occideret eos, querebatur eum. Sed quid? Obliti sunt, inquit, Deus qui saluauit eos.

¶ Circa secundum, quod est, auersi peccatoris recidiuatio, dicitur: Inuenit unum de conseruis suis. Conseruum debitorem inuenire, est illata nobis à proximo iniuriæ cuiuslibet reminisci. Si conseruus suus erat, pari seruitutis conditione debebat se illi exhibere placabilem. Item si uterque sui erat domini seruus, utique domino, non seruo stabat utriusque iudiciū. Tu quis es, inquit Aposto qui iudicas alienum seruum? Caue ergo quenquam spernas, vel infimum, quoniā unius domini Dei serui sumus vniuersi, quantumlibet etiam in hoc mundo vnus sit altero potentior, honoratior, opulentiōrve, nec aliud quicquā nos ante Deum, vel nunc, vel etiam in nouissimo die, nisi operum merita distinguit.

Rom. 14.

Mora. 12.

¶ Vt enim dicit Grego. Deus hominem non homini præposuit, sed bestiis tantum, & ubi non deliquimus, pares sumus. Quum verò non hominis, sed magis iumentū vita peccando viuitur ab homine, iam nunc sub hominis potestatem per culpā homo redactus est. Vnde Apostolus: Si male egeris time, nimirum potestatem, non enim sine causa gladium portat.

Rom. 13

¶ Qui debebat ei, inquit, centum denarios. Attende quā sit istud debitum exiguum comparatione debiti sibi dimissi, & quantum ad numerum, & quantum ad pondus. In numero quidem, quoniam ceterarius nisi centesima pars est decem millium. In pondere verò, quia ibi talenta, hic denarius debitum est.

Talentum
maius &
libra quid

¶ Porro talentum maius quod erat sanctuarij secundum Isidorū, fuit centum viginti librarū (vt dictum est.) Libra verò est centū viginti denarios continens. Ex quo patet quod debitū huius serui non fuit vna libra. Et quum talentum sit centū viginti librarū, constat quia decem millia talenta conficiunt pondus mille millium, & ducentorum millium librarum. Vides quā incomparabiliter maius sit debitum quo homo obligatur Deo, quā illud quo homo homini obligatur. Maius dico, & numero, & pondere grauitatis.

peccatum
hominis
in nos vt
exiguum

¶ Et quoniam denarius insignitam sibi habet regis imaginem

ginem. Homo verò ad imaginē factus est creatoris, ille debet denarium, qui deliquit in hominem. Ad hæc, maioris numeri sunt peccata in Deum quàm in proximū (quia nemo delinquit in proximū, quin & in Deum peccet, sed non econuerso) ideo immensum maioris est numeri debitum quo Deo obligamur, quam quo obstrictus est nobis proximus. Audiuius itaque in superioribus clemētiam domini erga debitorem seruum, attendamus iam nimiam crudelitatem serui erga debitorem conseruum. Sequitur enim:

Et tenens suffocabat eum, dicens: Redde quod debes. Et procidens conseruus eius, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.

¶ Hic notatur tertium, videlicet, relapsi debitoris obstinatio. Et tenēs, inquit, suffocabat eum. Ille debitorem tenet, qui illatam offensam in mēte reseruat, qui iram & odium & ultionis propositum in corde retinet.

¶ In verbo suffocandi superba & tyrannica debiti notatur exactio, quæ fit quum vel per vim, vel per asperas obiurgationes debitor ita opprimitur, & quasi strāgulatur, vt vix respondendi aut excusandi facultatem habere possit.

¶ Redde, inquit, quod debes. Cum clamore increpat vituperosè exigens, quum dicit: Redde, & ignominiosè improperat, quum dicit, quod debes. Habes itaque hæc tria, videlicet, iniuriæ retentionem, excusationis suffocationem, & debiti impropagationem.

¶ Ergo oblitus domini sui (quē suppliciter rogauerat) clementiam & miserationem, oblitus tam grauis tam insolubilis debiti sui facilem remissionem, oblitus etiam suam cum conseruo parem conditionem, oblitus debiti quod tā atrociter exigebat (respectu debiti sibi dimissi) paruitatē, ad solam se conuertit crudelitatem.

¶ Audiant hæc qui vel pecuniarum gratia his similia passim committunt. Nam si id fieri non licet in debito morali, id est, in his quæ erga te conseruus tuus deliquit, quantum minus in pecuniis licebit? Quis tamē enarrare sufficiat quàm indignè quàm crudeliter, quàm inhumanè in pauperes plerique debacchantur? Usurarij præsertim qui id quod facultatum pauperibus reliquum est, quasi tinea pau-

mm latim

D
debitorē
quis tenet

Cæcæ mē
tis ingra-
titudo de
testanda.

Pecunia -
rum repe-
tiores im-
mites, au-
diant.

latim comedunt & consumunt. Sed attendamus quid fecerit & quid dixerit suo conseruo debitor iste centum denariorum, dum aded immisericorditer ab eo impropriis flagellaretur & vrgeretur ad soluendum.

E
Hominis
immitis
superbia.

¶ Procidens, inquit, conseruus eius rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Procidens ante conseruum, humilitatem exhibebat conseruo suo homini, qualem ille meritò exhibuerat domino suo. Domino inquã, cui flectitur omne genu, & cõfiteretur omnis lingua.

Apo. 22.

¶ Aspiciebat ille cõseruum suũ ante se prostratũ, & hoc sibi fieri permisit tumidus & implacabilis homo, quod cœlestis angelus sibi exhiberi prohibuit dicens ad Christi Aposto. B. Ioannẽ coram illo procidere volentem: Vide ne feceris, cõseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum. Deum adora.

¶ Itaque venerationem quam angelus sibi ab homine fieri nõ permisit, mortalis homo, vermis in terra cõculcandus, & exhiberi sibi superbus & arrogans à conseruo sustinet, & humilianti se cõseruo nulla mollitur pietate, nulla miseratione condescendit. Vidimus quid conseruus debitor fecerit, audiamus nunc quid dixerit.

¶ Rogabat, inquit, eum dicens: Patientiam habe in me. Eadem conseruus verba repetit, quæ & ille domino suo supplicãdo prætulerat. Domini misericordiã ad memoriã illi reducẽs, vt eisdẽ verbis inclinaret ad sui miserẽdũ cõserui animũ, quibus ille ad sui misericordiam inflexerat Deum.

¶ Sed hæc verba superbus in cõseruo rogãte nõ honorauit. quibus tamẽ ne vèderetur ipse, & omnia quæ habebat, eme ruit. Nõ cõtempserat illa supplicãtis verba Deus, quæ nũc idẽ seruus nõ dignatur attendere ex ore deprecãtis cõserui.

¶ Quum ergo rogaret ille cõseruum suum, sicut & ipse rogauerat dominum, nõ talem iste inuenit cõseruum, qualẽ ille inuenerat dominum. Nullam enim tanta sui humiliatione verbisquẽ supplicibus apud conseruum promerebatur, ne dicã miserationem vel remissionem, sed ne patientiam quidem, neque vllam dilationem. Vndẽ subditur:

Ille autem noluit, sed abiit, & misit eum in carcerẽ, donec redderet debitum.

¶ Ille, inquit, noluit, subaudis, præstare conseruo volenti
so.

soluere inducias aut dilationem, aut vllam in conseruum habere patientiã. Sed abiit, id est, à familiaritate & amicitia proximi alienatus. Et misit eum in carcerẽ donec redderet debitum. Hic carcer infernus intelligitur.

¶ Et quidem toties in nos peccãtem proximũ in carcerem mittimus, quoties eius culpã ignoscere recusamus. Nota sex quæ seruus iste malus & ingratus crudeliter egit in cõseruũ: quæ sunt, iniurię retentiõ, excusatiõis cõpressio, aspera exactio, impatiẽs dilationis negatio, familiaritatis alienatio, & quantum in ipso est, animæ proximi damnatio.

¶ Quæ omnia nõ tantũ spiritualiter malus seruus facit, sed & nonnunquã ad literam cõseruum tenens corporaliterq; cõstringens, vel suffocare nõ metuit. Vel famam eius bonam extinguit, vel ipsum contaminat vituperiis, aut addeò durẽ accusat tot casus adducens, vt respirandi misero facultas sit nulla. Debitum importunẽ exigit dilationis impatiens, sed & deprecatione supplicis prouocatur non ad miserationem, sed magis ad iracundiam, indignans abiit, & insuper in carcerem corporaliier includit.

↳ Circa secundum principale dicitur:

Videntes autem conserui eius quæ siebant, contristati sunt valde, & venerunt, & narrauerunt domino suo omnia quæ facta fuerant.

¶ Hic ponitur ingrati, & mali serui punitio metuenda. Vbi tria sunt consyderanda. Primum est, pessimi sceleris accusatio. Secundum est, serui nequissimi iusta damnatio, ibi: Tunc vocauit illum. Tertium est, totius parabola memoranda conclusio, ibi: Sic & pater meus cœlestis.

¶ Circa primum dicit: Videntes autem conserui. Conserui nostri qui super iniquitate nostra contristantur, & eam domino annunciant, viri iusti sunt, qui iustitiæ zelo accensi, dũ enormitates nostras corrigere non valent, ad Deum suspirant, & correctionem nostram illi committunt.

¶ Sed & angeli Dei conserui nostri dicuntur, qui semper vident faciem patris, & omnia nostra intuentes, in cõspectu Dei singula annunciant.

¶ Et attende quatuor esse à quibus abscondi non possumus, quæ sunt: Conscientia propria, Angelus bonus testificans,

F
Abire, &
in carcerẽ
mittere,
quid.
Sex crude
litates de-
testandæ.

G
Conserui
accusan-
tes, qui.

A. 4 nos
abscondere
impossibi-

Hebr. 4. Diabolus prodens, Deus diudicans. Omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Dicuntur autem angeli sancti conferui hominum, & quia tam ipsi quàm homines ad obsequium supernæ maiestatis sunt creati, & quia ad nostram salutem Deo ministrant. Omnes, inquit Apostolus, ministratori spiritus sunt in ministerium missi propter eos qui hereditatem capiunt salutis. Sed & nos homines in Dei ministeria creati sumus, dicente Apostolo: Sic nos existimet homo ut ministros Christi. Hoc ipsum multis in locis Evangelicæ nos parabola commoment. Vbi Theoph.

Hebr. 1. ¶ Conserui isti, angeli sancti, osores mali, & boni amatores, ipsi annunciant quod factum est domino, non quod eum lateat quicquam qui nouit vniuersa, sed ut hinc discamus indignari etiã angelos super immites & duros corde. Sed & hac ratione quæ cognoscunt narrare dicuntur, quia videlicet expostulant Dei iustitiam ad retribuendum malis, & Dei misericordiam ad subueniendum oppressis.

1. Cor. 4. ¶ Sic enim narrabat domino angelus Raphael Tobia & Sara afflictionem. Hinc etiã ante Deum queritur Prophetæ, dicens: Quare respicis contemptores, & taces conculcãte impio iustiore se? Et facies hominis quasi pisces maris, & quasi reptilia non habentia ducem. Quia impius præualet aduersus iustum, propterea egreditur iudicium peruersum. Ecce quemadmodum seruus narrat Domino quæ nequiter fieri conspexit.

Tob. 12. ¶ Circa secundum, quod est serui nequissimi iusta damnatio, consequenter dicitur:

Abac. 1. ¶ Tunc vocauit illum dominus suus, & ait illi: Serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me.

H ¶ Seruus nequam de ingratitude iudicandus tunc à domino vocatur, & tortoribus traditur, quum de hac vita per mortem rapitur, & potestati pessimorum spirituum torquendus subiicitur. Ergo vocatio hæc tantum intelligenda est de ea quæ vel in morte vel in nouissimo die futura est. Sic enim omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat vnusquisque propria corporis prout gessit, siue bonum, siue malum. Dum autem hunc seruum dominus vocat, iustum se iudicem esse declarat. Et in iudicium

2. Cor. 5.

diciū quidem intrat cum seruo dominus propter serui im-
 misericordiā, vt ostendat quòd non ipse, sed serui crudeli-
 tas & ingratitude & donationem prius factā irritet, & do-
 minū suum cuius ante tam facilem tamq; benignā clemē-
 tiam expertus fuerat, ad condemnationem eius impulerit.
 Itaq; vocās eum dominus, ait illi: Serue nequam. Ecce quā
 hunc asperè aggreditur, cui etiā seruilem exprobrat condi-
 tionem. Re vera enim in facto suę tantę crudelitatis seruū
 se non ingenuum demonstrauit, vnde & nequam dicit, id
 est sine æquitate, quia à Deo receperat misericordiam, &
 in conseruum supplicanem exercuit crudelitatem.

¶ Omne debitum, inquit, tam numerosum, tam pondero-
 sum, nulla interueniente satisfactione dimisi tibi, ob hoc
 solum, quoniam rogasti me. Quo patet quantæ sit apud ip-
 sum efficacię oratio suppliciter deprecātis. Et meritò qui-
 dem nunc seruū nequam vocat. Nam quādo decem mil-
 lia talentorum debebat, dominus conuictiatus non fuerat
 debitori, sed misertus: quando verò aduersum conseruum
 crudelitatem exercuit, tunc nequam atque improbum ser-
 uum appellauit. Ante autem illum quāuis malum, adhuc
 tamen in numero pœnitentium constitutum nequam non
 vocauit. Verūm nulla existente emendationis spe reliqua,
 seruū nequam appellauit, & adiecit:

Nōne ergo & te misereri oportuit conserui tui, si-
 cut & ego tui misertus sum?

¶ Sanè oportuit. Scriptū est enim: Intellige quæ sunt proximi
 tui ex teipso. Si beatus censetur qui intelligit super ege-
 num & pauperem, & dignus quem in die mala liberet do-
 minus, nōne hic lōgè est à beatitudine qui nō solum nul-
 lam erga egenum & pauperem habet misericordiam, sed
 insuper hunc opprimit, conculcat, excruciat? Dignus sanè
 quem dominus in die mala, in die illius iudicij metuendi
 à se reiciat & condemnet, & qui nullā speret misericordiā
 qui obstinata mente misericordiam proximo negauit.

¶ Dicat igitur ei dominus: Oportebat quidē vt tanto meo
 prouocatus beneficio etiam totum debitum conseruo tuo
 relaxares supplicanti, sed tu etiam quod minus est facere
 noluisti, qui recufasti vel solā dare dilationem, & quod pe-

m m iij ius

Cur in-
 trat in iu-
 diciū cum
 seruo.

Cur seruū
 appellat.

Chrysof.

I
 Eccle. 31.
 conserui
 miseratū

ius est, pœnis insuper cōseruum tibi supplicem afflixisti.

dei pietas & iustitia. ¶ Vbi attendere est iudicis & iustitiam & pietatem. Pietatem, in eo quòd plus doluit de iniuria cōserui, quàm de sua. Iustitiã, quia hanc ex malitia & scelere serui nequam, non autem ex miseratione ostendit esse profectam.

Excusatio homini nulla. ¶ Et attende quòd diuino examini nullum dedit responsum. Nam sic eum districta ratio conuincebat, vt excusationi locus non relinqueretur. Vndè etiam datur intelligi, quòd in die iudicij & etiam statim post hanc vitam omne argumentum excusationis cessabit.

cur nō petit veniã. ¶ Sed dicat aliquis: Et si nō adesset excusatio, saltem veniã quare non petit? Dicendum, quòd de peccatis suis nemo salubriter à Deo veniam petit, nisi Dei præueniente gratia quæ mentē peccatoris per cōpunctionem emolliat. Verū, quoniã iste qui gratiã nō habebat ad cōseruum, se Dei gratia indignū effecerat, petendę venię gratiam accipere nō meruit. Itaque obmutescens damnationi adiudicatus est.

Matt. 6. Quisquis ergo sibi peccata dimitti precatur, audiat dicentem iudicem iustum pariter & misericordem: Dimittite, & dimittetur vobis. Et rursus: Si dimiseritis, inquit, hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cœlestis peccata vestra. Quòd si non dimiseritis, quid aliud sequitur nisi illud, nec pater vester cœlestis dimittet vobis peccata vestra? Is enim misericordiæ pontem, sine quo delictorum multitudinem quasi gurgitem profundi fluminis transire nequaquam potest: hunc, inquam, pontem ipse sibi dissipat & infringit. Vndè bene subiunctum est:

Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet vniuersum debitum.

2. Par. vi. **K** ¶ Terror iræ Dei insustentabilis est, dicente Manasse iam tunc saorū criminū agente pœnitentiã: Oēs pauent te, & tremunt à vultu virtutis tuæ, & insustentabilis super peccatores ira comminationis tuæ. Tradidit eum tortoribus, id est, secundū Hiero. angelis pœnarū, mittendū in carcerē, hoc est, in infernum, vbi torturas pateretur & tormenta.

Tortores qui sunt. Theoph. ¶ Tortores enim sunt punitrices potestates, à quibus ille torquetur donec soluat. Et quem non possit vnquam soluere, semper & perpetuò cruciabitur. Et hoc est illud iustum

iustum iudicium dei, de quo per beatum Iacobum Apostolum dicitur: Iudicium sine misericordia fiet ei, qui non fecerit misericordiam. *Iacobi. 2.*

¶ Quoad usque, inquit, redderet vniuersum debitum, id est & recens & antiquum illud decem millium talentorum prius supplicii dimissum. Porro, quoniam in inferno nulla est redemptio, semper est damnato poena soluitur, nec tamen hinc minuitur debitum. Et quia ut lex dicit, iuxta meritum *Deut. 25.* furam delicti erit & plagarum modus, pro tot & tantis delictis reprobis cruciabitur, pro quot & quantis reus est, ut acerbitas & numerus poenae, ad numerum & quantitatem culparum accedant.

¶ Itaque reproborum supplicia esse perpetua, primo patet *Reproborum supplicia perpetua.* autoritate domini dicentis: Ibunt hi in supplicium aeternum iusti autem in vitam aeternam. Deinde patet idem beato Gregorio sic ratiocinante: Si aliquando finitur poena damnatorum, finietur & gloria beatorum. Vbi etiam recitat Origenis obiectiones dicentis: *Mat. 25.* *34. mor.* *c. 1.* *Origenis error.* Primo, quod idcirco Christus aeternam poenam comminatus est creaturae, non quidem quod hanc inferret, sed ut eius timore a malo copesceret.

¶ Quibus, inquit, respondemus: Si falsa minatus est ut ab iniustitia cohiberet, etiam falsa pollicitus est, ut ad iustitiam prouocaret. Isti ergo dum satagunt deum perhibere misericordem, non verentur praedicare fallacem.

¶ Secundo arguunt, dicentes: Sine fine puniri non debet culpa finem habens. Quum igitur omnipotens deus iustus sit, non punit aeterno tormento quod non aeterno commissum est peccato. *L.*

¶ Sed respondemus, quod recte dicerent: Si districtus iudex facta tantum non corda pensaret, facta quidem eorum finem habebunt delinquendi, eod quod vita talium finiatur. Sed praeue voluntatis eorum desiderium fuit sine fine *Cur poena reproborum sine careat.* uere, ut possent sine fine peccare. Et quia nunquam uoluerunt carere peccato, ideo nunquam carebunt supplicio. Iudex enim principaliter attendit in eis, non diuturnitatem vel breuitatem malorum operum, sed mentis eorum perpetuo peccandi, desiderium.

¶ Tertio arguunt: Nullus iustus crudelitibus pascitur, & delinquens seruus a iusto domino idcirco: cædi præ-

cipitur vt corrigatur: quia ergo deus iustus non pascitur dā natorū pœnis, restat vt propter aliquē intentū finē (vt videlicet expiētur) eos torqueri permittat. Respondemus q̄ quia deus pius est, iniquorū pœnis nō delectatur, quia verò iustus est, ab eorum vltione in perpetuum non sedatur. Ad aliquid tamen cremantur damnati, vt videlicet maius sit gaudium electorum visa pœna quam euaserunt.

cur sancti non orant pro damnatis.
Mat. 5. ¶ Quarto, instant dicentes, Et quomodo illi sancti sunt si non orāt pro inimicis quos vident cremari, quū utiq; dictū sit illis, Orate pro inimicis? Sed nos dicimus quia iusti debent pro inimicis orare eo tēpore quo ad fructuosam possunt pœnitentiam peruenire, videlicet in hac vita. Nunc autem quia damnati non possunt ab iniquitate ad opera iustitiæ commutari, ideo pro ipsis non orant sancti.

¶ Aduertendū est tamen, q̄ licet damnatorū pœna non habeat terminū durationis habet tamen terminum & modū magnitudinis & acerbitalis. Tanta est enim doloris pœna quanta fuit culpa. Et hoc est, quoad usq; reddat vniuersum debitum. Vndē & in Apocalypsi dicitur: Quantum glorificauit se & in delitiis fuit, tantum date illi tormentum & lucrum. Hinc seruus qui sciuit voluntatem domini sui & nō fecit, vapulabit multis: sed qui nesciuit & non fecit, vapulabit paucis. Sicut enim in domo patris æterni mansiones multe sunt pro diuersitate virtutis, ita in igne gehennæ diuersum tormentum est pro disparitate criminis.

¶ Circa tertium, quod est huius Euangelicæ parabolæ metuenda conclusio, dicitur: j

Sic & pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque fratri suo, de cordibus vestris.

Raba Vt semel di. missa rur sum impu santur.
M ¶ Ecce formidanda nimium & horrore plena sententia, videlicet, q̄ si immisericordes fuerimus erga debitores nostros, non solū ea peccata quę post remissionem cōmisim⁹ sed & ea quę vel per baptismū siue per pœnitentiā nobis dimissa sunt, in nobis fore punienda. Qui enim (vt dicit August.) diuini oblitus beneficij suas vult vindicare iniurias, nō solū de futuris peccatis veniā non meretur, sed etiam præterita quę sibi dimissa credebat, ad vindictam replicabuntur: In ea sententia est Gregorius, dicens:

¶ Ex dictis Euangelicis constat, quia si quod in nos delinquitur, ex corde nõ dimittimus, & illud rursus exigitur, quod iam per pœnitentiam dimissum gaudebamus.

¶ Augustinus quoq; dicit redire peccata dimissa vbi charitas fraterna non est. Idem sentit Ambrosius, dicens: *De ba. cõ. tra donat* Dona te inuicem si alter in alterum peccat, alioqui deus repetit dimissa. Si enim in iis ipse contemptus fuerit, sine dubio reuocabit sententiam per quam misericordiam dederat. Id ipsum probat per huius Euangelij locum. Sed & prophetæ verbis eadem sententia confirmatur, quum dicit: *zech. 18* Si auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes quas operari solet impius, nõ quid viuet? Omnes iustitiæ eius quas fecerat, non recordantur. Si omnes iustitiæ eius quas fecit in obliuionem dicuntur, ergo & pœnitentia quã pro peccatis exhibuit in nihilum reputanda est.

¶ Restat igitur ad pœnam reuocari peccata pro quib⁹ pœnitentia exhibita fuerat, quum nihil iam sit quod illa excuset. Quid ergo proderit quod baptizati sumus quid quoddam afflicti ieiuniis, vigiliis, & his similibus? Quid proderit eleemosynas pauperibus distribuisse, vt remissionem accipe remus peccatorum, si peccata nostra quæ his remediis iam nobis à deo dimissa sunt, iterum prauitate nostra aduersum nos suscitamus? Quid prodest vulnerato plagam sanasse, si propria negligentia cicatricem corrumpat, ac denuo vulnus aperiat?

¶ Planè iuxta diuinam authoritatem, & assertiones patrũ, vulnera nostra à cœlesti medico iam sanata, id est, peccata iam nobis dimissa in nostram pernitiem suscitamus, ita vt in futuro examine singula cruciatum suum nobis inferant, si odium erga nostros debitores gerimus, si veniam delictorum postulantis obstinatè & immisericorditer denegamus.

¶ Illud quoq; attendendum est, quod non simpliciter ait: Si non dimiseritis, sed: Si non dimiseritis ex cordibus vestris. Hoc quippe additamento simulatam reconciliationem exclusit, quæ fit quum quis importunitate rogantium euiã odio in corde retento, pacem cum inimico simulat, & opportunum vindictæ tempus expectat.

Itaque

¶ Itaque (vt Beati August. verbis vtamur) vnusquisque nostrum & debitor est, & debitorem habet fratrem suum.

Quis est enim qui non sit debitor dei, nisi in quo nullum potes reperiri peccatum? Quis est autem qui non habeat debitorem fratrem, nisi in quem nemo peccauit? Est ergo

*Homo de
bitor ha
bet debito
rem.*

Luca. 6.

*duo opera
liberant.*

omnis homo debitor habens & ipse debitorem. Ideo dominus iustus constituit tibi regulam in debitore tuo, quod faciet & ipse cum suo. Duo enim sunt opera misericordiae

quæ nos liberant, quæ breuiter ipse dominus posuit in Euangelio: Dimittite, & dimittetur vobis. Date, & dabitur vobis. Primum ad ignoscendum pertinet. Secundum ad beneficium præstandum. Quod ait de ignoscendo, & tu vis tibi

ignosci quum peccas, & habes alium cui potsis ignoscere. Rursus quod pertinet ad tribuendum beneficium petit & mendicus, & tu es dei mendicus. Omnes enim quando oramus, mendici dei sumus, ante ianuam magni patris

familiâs stamus, imò etiam prosternimur supplices, ingemiscimus aliquid volentes accipere, & ipsum aliquid, ipse

ioan. 6.

deus est. Quid à te mendicus petit? Panem. Et tu quid petis à deo, nisi Christum qui dicit: Ego sum panis viuus qui de cælo descendi? Ignosci vobis vultis, ignoscite. Remittite, & remittetur vobis. Accipere vultis: Date, & dabitur vobis.

*Vt culpa
nostræ
multipli-
cantur.*

Mat. 6.

¶ Quotidie petimus, quotidie diuinas aures orando pulsamus, quotidie nos prosternimus, & dicimus: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Quæ debita nostra? Omnia, an aliquam partem? Respondebis: Omnia. Sic ergo & tu debitori tuo. Hanc ergo regulam ponis, hanc conditionem loqueris, hoc pacto quâdo oras, commemoras vt dicas: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

¶ Nemo igitur contra se teneat non ignoscendo, ne contra illum teneatur quando orat. Dicit enim deus. Dimitte, & dimittetur tibi: sed ego prior dimisi, dimitte postea. Nâ si non dimiseris, reuocabo te: & quicquid tibi dimiseram, replicabo tibi. Non mentitur veritas, nec fallit, aut fallitur Christus qui dicit: Sic & vobis faciet pater vester qui in cælis est. Hæc Augustinus.

¶ Notum est plerosque aliter sentire, qui putant in recidivâtem

uantem dimissa prius peccata non redire, nisi per aggrauationem posterioris delicti propter peccantis ingratitude, nec ea in carcere gehennæ esse ab eo requirenda, quæ aliquando per penitentiam ei fuerunt dimissa. Tu vide, cui potius sit credendum.

DOMINICA XXIII. POST
PENTECOSTEN.

Beutes Pharisæi consilium inierunt,
vt caperent Iesum in sermone.

Matth. 22.

¶ In hac lectione quatuor sunt comprehensa. Primum est, aduersus Christum impia pharisæorum consultatio. Secundum est, in insidiosa quæstionis fraudulenta propositio, ibi: Magister, scimus quia verax es. Tertium est, deprehensus insidiis simulatorum redargutio, ibi: Cognita autem. Quartum est ad propositam quæstionem irreprehensibilis Christi responsio, ibi: Tunc ait illis: Reddite.

¶ Circa primū attende, quod Christus præsciens quæ ventura erant tam sibi quàm Iudæis, hoc est, quemadmodum post dies paucos tradendus ipse ad mortē: & illi propter hoc amissuri forent locum & gentē, gravēsque & multiplices pro tanto scelere Romanis pœnas daturi, omnia hæc illis in parabolis prædixit, præsertim in ea quam de patrefamiliâs louuqtus fuerat, qui vineam suâ locauerat colonis, vt redderent ei fructus oportuno tēpore. Quūque seruos eius huius rei gratiâ missos, cæcos interfecissent coloni, nouissimi etiam ipsum filium familiâs ad se missum agnoscentes dicebant: Hic est hæres, venite, occidamus eum, & habebimus eius hæreditatem. Extractum itaq; extra vineam, interfecerunt. Et quum eos post hanc parabolam interrogasset, quid factururus esset dominus colonis illis, sua se voce damnâtes, responderunt: Malos malè perdet, & vineâ suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis. Tunc quam ipsi tulerant condemnationis sententiâ in eos dirigens, ait: Sic auferetur à vobis regnum dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Porro principes sacerdotum

Mat. 20.
Crimē su-
ū & pœ-
na Iudæ-
is prædictur.

dotum & scribæ cognito, q̄ ad ipsos dixerit similitudinem in illa hora quærebant in illum manus mittere, sed timuerunt populū. Vbi est attendere eorum cæcitatē. Ipsi quasi mentientem contra ipsos dominum quærebant interficere, & hoc idem quærendo docebant vera esse quæ dicebat Ipse quippe est hæres, cuius iniustam necem aiebat esse vindicandam. Illi autem erant nequam coloni, qui ab occidendo dei filio ad modicum quidem timore humano retardari donec veniret hora eius, nunquam verò diuino amore potuere cohiberi.

B ¶ Itaque quod per se facere timore populi non audebant, præsidis manibus efficere tentabant, vt velut ipsi à morte eius viderētur immunes. Hoc, inquam, tractantes, abeuntes consilium inierunt vt caperent (vtique ad mortem) Iesum in sermone. Abierunt sanè à dei gratia, abierunt à luce veritatis, abierunt inire consilium inconconsulta lege, prophetis inconsultis, abierunt furore & odio desyderio homicidij æstuantēs dominicæ parabolæ verbis conuicti, licet minimè emendati: Omnis enim malitia, vt dicit Chrysostomus, confunditur quidem aliquoties ratione veritatis, corrigitur autem nunquam, maximè eorum qui proposito malo, & nō ignorātia peccant, quod pater. Nam postquam sacerdotes parabolarum ratione constricti se suo iudicio ipsi reos fecerunt, dicentes: Malos malè perdet, nemine contra eos dante testimonium, nisi conscientia sola, non eos compunxit timor peccati. Sed abeuntes cōsilium acceperunt, vt eum caperent in sermone.

Malitia cōvinci, sed non corrigi potest.

Simile. ¶ Quemadmodū si aliquis claudere voluerit aquæ currentis meatum, si hic exclusa fuerit aquæ violentia, aliunde sibi semitam rumpit: Sic eorum malignitas ex vna parte cōfusa, alium sibi aditum adiuuenit. Sicut enim non potest fieri, vt ligna mittendo extinguas incendiū, sic nec fieri potest vt rationem dicendo places hominem malum. Et sicut ignis quantò amplius ligna susceperit, in maiorem flammam erigitur, sic anima mala quantò magis veritatem audierit, eò amplius in malitiam excitatur.

¶ Abierunt ergo non ad dei seruos, non ad fideles & pios, sed ad Herodianos. Herodes enim à Romano principe in parte regni Iudaici, id est Galilæa, rex constitutus tribu-

tis (quæ Romanis pendebantur) præerat. Et ipse quòd natu & religione Iudeus esset, ascenderat illis diebus Ierosolymam sese purificaturus celebrandæ paschæ festiuitati. Abierunt ergo principes sacerdotum & pharisæi ad Herodianos, id est, Herodis satellites, vt cum illis circũuentio- nis suæ consilium tractarent.

*A simili-
bus auxi-
liis petitur*

¶ Nec mirum. Nam vt dicit Chrysostomus, homo colonus cuius terram possidet, illius auxilio opus habet. Qui iustitiam tenet, nullius indiget patrocinio nisi Dei. Qui in diaboli iniquitatibus ambulat, diaboli adiutorium necessariũ habet. Colonus autem Dei, diaboli auxilium nõ requirit: colonus autem diaboli, auxilium Dei & si quærat, non inueniet. Vidisti aliquando euntem ad furtum Deum orare, vt bene prosperetur in furto? Aut qui vadit ad fornicationem, nunquid signum crucis sibi ponit in fronte, vt nõ cõprehendatur in crimine? Quod si fecerit, non solũ nõ adiuuatur, sed adhuc ampliũ traditur, quia nescit iustitia Dei patrocinium dare criminibus. Sic & isti Christum expugnare cupientes, non ad seruos Dei, sed ad Herodianos se contulerunt. Quale consilium, tales & cõsultores. Quis enim dare poterat consilium contra Christum nisi diabolus, qui erat aduersarius Christi? Consilium ergo cum Herodianis inierunt, vt quem in opere non potuerunt, cape- rent in sermone.

¶ Insipientes & maligni in verbo capere frustra conantur cum qui Dei sapientia est, & verbum quod erat in principio apud Deum, & Deus erat, per quod facta sunt omnia. Hoc verbum, inquam, quod ad salutem suam capere volebant intelligendo atque credendo, se posse comprehen- dere stulti putabant ad accusandum & perdendum. Vnde ipse ait: Quæritis me interficere, quia sermo meus non capit in vobis. Sed frustra iacitur rete ante oculos pennatorum, eorum enim molimina Dei sapientia (quam nihil latet) præuenit. Non est, inquit, sapientia, non est scientia, nõ est consilium contra dominum. Quin magis ipsi contra san- guinem suum insidiantur, & moliuntur fraudes contra ani- mas suas.

*C
pharisæo
rũ insania*

*Ioan. 3.
Prou. 1.*

*Prou. 12
Prou. 1.*

¶ Talis erat Pharisæorum insania, ac si culices agmine facto lucernæ flammam exufflare contumaci studio con-
ten.

tendentes, à flamma adusti, mox alis & pedibus amissis interirent. Sed qua arte rem aggrediantur, aduerte:

Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis.

*Chryso-
st. Vt Chri-
sto dolos
delunt.*

¶ Consulto Pharisei per seiplos ad Christum non accesserunt. Cogitabāt enim apud se: Si nos soli euntes interrogauerimus ipsum, quanuis diceret quia non licet dare tributum Cæsari, tamen nemo nobis crederet dicentibus contra eum. Iam enim omnes sciunt, quod inimici sumus eius. Inimicorum autem testimonium, in iudicio & si verum fuerit, tamen quasi suspectum reprobatur.

¶ Sed nec per seiplos Christum interrogare volebant, quia in magna suspitione inimicitie fuerant apud Christum, ne forte quasi suspecti circumuenire eum non possent. Nam inimicus manifestus minus nocet, quam fictus amicus. Ille enim dum timetur, facile vitatur: iste dum non cognoscitur, praualeat. Miserunt ergo discipulos suos, quali adhuc minus cognitos, & minus suspectos, vt aut absconſe facile deciperent eum, aut deprehensi minus erubescerent apud eum. Nam consilio malo deprehēso, tantò minor nascitur confusio, quantò vilior persona fuerit.

¶ Porro discipuli illi etsi magistris suis ætate minores erāt, malitia tamē fuere pares. Nam & serpentum pulli statura quidē breuiiores sunt, veneno autem æquales. Catuli luporum adhuc teneri, etsi venationem attingere necdum possunt, iam tamen & sanguine gaudēt & morsibus ludunt.

*Malorum
à bonis di-
stantia.*

¶ Moraliter, Pharisei (quod idem est quod diuisi) sunt omnes iniqui. Hi enim & nunc merito, & postmodum premio à iustis diuiduntur. Et licet nunc cum bonis sint simul, quemadmodum in agro simul crescunt triticum & zizania, in area simul sunt granum & palea, in fornace aurum & scoria, longē tamē diuersum est meritum vtrorūque, non enim communicant iniqui iustis in vitæ sanctitate. Diuisi sunt etiam à Deo, dicente Psalmista: Contaminauerūt testamentum eius, diuisi sunt ab ira vultus eius. Diuisi sunt etiam mutuis odiis & dissentionibus ab inuicem, iuxta illud: Inter superbos semper iurgia sunt. Denique, diuisi sunt intra semetipsos iniqui. Faciunt enim quæ iudicio rationis non conueniunt. De quibus per Prophetam dicitur: Diuisum est cor eorum, nunc interibunt.

Prov. 13.

Osee. 10.

Novif-

Nouissimè verò & cõtubernio pariter & præmio reprobis ab electis perpetuo diuortio separabuntur.

¶ Isti tunc abeunt in cõsilio impiorum, iuxta quod per beatum Iudam Apostolũ dicitur: Væ illis qui in viã Cain abierunt, & errore Balaam mercede effusi sunt, & in contradictione Chore perierunt. Vbi nota hæc tria: Fraternali odiũ, auaritiæ cupiditatem, & violentam principatus ambitionem. Porro cõsiliũ impiorum hoc ipsum est, quod cum suis quique vitiiis ineunt. Verbi gratia:

¶ Avaro consulit auaritia sua coaceruare pecunias, dilatare prædia, magnificate domos & ædificia, nempe cui & opes suppetant & amici Consulit item & simulat, alienum vi, fraude, rapina, vsura tollere, indigentibus non subuenire, nihil propter spem vite æternæ in pauperes erogare, iniuste acquisita non restituere, mendaciis & periuriis nondum habita acquirere, vel acquisita tueri, Denique omnia facere, & omnia ferre, vt damna rerum euitentur, & lucra crescant.

¶ Consulit gula, prouidendum esse corpori, ieiunia repugnare etiã ipsi nature, debilitatem cauendã, saporibus prouocandũ repleto iam stomacho nouum appetitum. Huiusmodi cõsiliũ sequebatur ille qui epulabatur quotidie splendide. Sequuti etiã prothoplasti, qui pro esu pomi perdidit immortalitatem. Sequutus Esau, qui pro edulio vilis lenticulæ, primogenita sua vendidit & contempsit.

¶ Consulit luxuria libidinis impetum rem naturalem esse, esse rem ineuitabilem, esse rem necessariã. Huius cõsilio acquiescens Dauid, ruit non modò in adulterium, sed & in homicidium & prodicionem. Sequutus est & Amnon filius eius maior, qui sororem suam Thamar virginem vi oppressit. Sic & Sichem filius Emor princeps suæ ciuitatis, huius cõsilio rapuit Dinam filiam Iacob patriarchæ, cuius stupri causa & ipse & Sichemita inter suæ ciuitatis periire ruinas. Quàm sint autem pernitiõsa luxuriæ cõsilia, multis patet exemplis. Nam propter hanc Samson est exoculatus, Dauid diuinitus flagellat⁹, Amnon filius eius iam dictus à fratre inter dapes & pocula peremptus, Salomon infatuatus & deprauatus.

¶ Consulit ira, & dicit: Vindicta, est bonum vita iucundius

E
Pharisæi
moraliter
vt abeunt.

cõsiliũ
auaritiæ.

cõsiliũ
gulae.

Luc. 16.
Gene. 3.
Gene. 25.

cõsiliũ
luxuriæ.
2. Reg. 11

2. Reg. 13
Gene. 34.

Judic. 16.
2. Reg. 12
& 13.

3. Reg. 11
F

cõsiliũ
ira.

dius ipsa, dicit malum pro malo etiam cum fenore esse reddendum, dicit effœminatam qui se non vleiscitur. Hęc multos in proprium interitum aduersus alios incitauit. Impulit Pharaonem contra populum Dei, Saulem cõtra Dauid, Ioab contra Abner.

*Cõsiliu
inuidie.*

¶ Cõsulit inuidia, & dicit aliorum successus, sua esse damna: aliorum honorem, suam esse ignominiam: aliorum gratiam, sui esse contemptum. Inuisum hostem derogationibus esse cõraminandum vituperandumque amicos ab eo separandos, honoribus spoliandum, ipsius omnibus successibus resistendum, imò & (si fieri posset) tollendum de medio.

Gene. 4.

Gene. 37.

2. Reg. 3.

*Cõsiliu
acedie.*

acedie.

Huius rei exemplũ patuit in Cain aduersus innocuum fratrem Abel, in filiis Iacob cõtra fratrem Ioseph, in Ioab contra Amasam, in Haman contra Mardocheum.

Num. 14

¶ Acedia dicitur impossibile esse recipere sese à vitiis ad probitatem, peccato non posse resisti, pœnitentiam agendo hominem contabescere, Deo seruire graue esse, & inutile, denique suggerit esse de salute desperandum. Huius consilium sequuti filij Israel in deserto, cognito per exploratores, quod terra promissionis haberet ciuitates grandes, muratas & fortes, & habitatores statura proceres, dixerunt: Constituamus nobis duces, & reuertamur in Aegyptum.

*Cõsiliu
superbie.*

superbie.

2. Reg. 15

3. Reg. 12

Dan. 4.

1. Petr. 5.

¶ Superbia suadet rerum fastigia capessenda, cæteris subiectis imperandum, parendum nemini, superiorem non esse tolerandum, adulandum potentioribus, quorum se sperat euehi posse fauoribus, apud hos simulandum esse, atque dissimulandum. Hęc suasit Absaloni patrem armis regno pellere. Suasit Roboam filio Salomonis, vt supplicanti populo superbè & minaciter responderet. Suasit Nabuchodonosor, vt sese supra omnia extolleret Sed quia Deus superbis resistit, semper in suo conatu superbia succumbit.

2. Reg. 18

Luc. 13.

¶ Nam Absalon interiit capillis suis suspensus atque tribus confossus lanceis, Roboam regno decem tribuum priuatus, Nabuchodonosor rex ex hominibus abiectus, cum be stiis & feris est conuersatus. Siquidem (vt æterna est lege decretum) qui se exaltat, humiliabitur.

¶ Vt caperent, inquit, Iesum in sermone. Videat quisque

ne

ne & ipse capiatur in sermone, ne illi dicatur: Illaqueatus es verbis oris tui. Et quidē in sermone propriis illaqueati verbis plurimi capiuntur. Quum enim abrenunciaturos se diabolo & pompis eius Christiani omnes promiserint, si promissa non præstant, propriæ sponſionis sermone capiuntur. Similiter qui iniuriam retinent malefacti, nec volunt ignoscere, sermone proprio capiuntur, dum orantes dicunt: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

¶ Sic capiuntur adulteri verbis suæ matrimonialis sponſionis. Sic sacerdotes, sic claustrales aliter quàm oportebat viuentes, & ipsi professionis suæ verbis capiuntur. Sed & hi qui magistratū quemlibet incuntes, legitimum præstant super administratione reipublicæ iuramentum, si quæ pollicentur non exhibent, proprio capti sermone, à diabolo veniunt coram domino accusandi, qui obiiciet cuique in iudicio verba professionis suæ, obiecturus per singula quæ contra propriam professionem quisque gesserit. Capiuntur in sermone detractores, mendaces, adulatores, suafores criminum, fabricatores falsorum dogmatum, & his similes, dicente domino: Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Ergo mors & vita in manibus linguæ. Vndè & qui non offendit in verbo, hic perfectus est vir.

¶ Proinde certis rationibus sollicitè cauendum est unicuique ne delinquat in lingua sua. Primò, propter doni dignitatem. Nam linguæ loquela vni tantummodo animatum homini data est, vt per eam creatorem Deum collaudet, inuocet, gratias agat, proximum per hanc doceat, moneat, conſoletur, vtiliter consulat, & vt cordis affectum per eam exprimens, loquatur veritatem vnusquisque cum proximo suo.

¶ Sed & ipse situs linguæ docet hanc prudenter esse moderandam. Sita enim est lingua sub facie, vbi cæterorum sunt organa sensuum, sub cerebro, sub auribus, sub oculis, nempe vt priùs quàm loquamur, cogitemus & meditemur, priùs audiamus, priùs videamus, spectemusq; quàm loquamur.

¶ Et quum cæterorum organa sensuum bina & bina natura formauerit, videlicet aures binas, oculos binos, bi-

DOMINICA XXIII

nas nares, binas manus, vnicam verò linguam, docere per hæc prouida natura videtur plura nos debere audire, plura videre, plura mente versare, plura etiam nos facere debere, quàm loqui.

¶ Ad hæc, quòd lingua mollis est & carnea, indicat mäsuetam atque tractabilem esse debere loquutionem, dicente **IRON. 25.** Salomone: Responſio mollis frangit iram, sermo durus suscitatur furorem.

Lingua ad lapsum prona. ¶ Secundò, est lingua custodienda propter labendi pronitatem. Nam in lubrico sita est. Vndè per Sapientem dicitur: **Eccle. 14.** Beatus vir qui non est lapsus in lingua. Difficile enim est hanc custodire, teste Apostolo Christi Iacobo, qui ait: **Iacobi. 3.** Omnis natura bestiarum & volucrum, & serpētum, & ceterorum domatur, & domita sunt à natura humata, linguã autè nullus hominum domare potest.

¶ Proditum est, authore Plinio, immanissimam serpentium aspidem in Aegypto domitam à patrefamiliàs, & quotidie de cauerna sua egressam ad mensam eius annonam perepere solitam. Legimus item scribente Marcellino comite, mansuefactam Tygridem ab India Anastasio principi missam. Linguã, inquit, nullus hominũ domare potest. Quod etiam ipsa docere natura videtur, quæ linguam non tantum vna sed pluribus quasi seris & repagulis inclusit, labiis scilicet duobus, & dentibus multis.

I ¶ Tertio, est lingua custodienda propter lapsus ipsius grauitatem. Nocet enim peccatũ lingue, primũ ipsi loquenti. Nam etsi res leuis sit, sermo grauitate tamen lædit conscientiam: & vsque adeò, vt plerisque verbum leuiter prolatum, longo tempore grauitate nocuerit.

Lingua quam non noceat. ¶ Secundò, nocet ei ad quem perniciosus sermo proferatur, & quidem multis modis. Prouocat enim vel ad iram & inuidiam, prouocat ad luxuriam, ad rixas & contentiones, ad homicidia, ad furta, prouocat ad hæreses. Denique vix vlla reperias crimina, quæ non per linguam vel committantur, vel concinnentur, vel excusentur, vel defendantur.

¶ Tertio, nocet malè custodita lingua ei de quo loquitur & obloquitur. Facilius sanatur vulnus à gladio, quàm vulnus à lingua. Gladio caro, detractoris lingua fama læditur.

Scriptum

Scriptum est: Multi ceciderunt in ore gladij, sed non sic vt per linguam. Hinc Salomon ait: In multiloquio nō deerit peccatum. Vas quodlibet non habens operculum, per legem cenfetur immundum. Liberum est enim araneis & aliis reptilibus immundis illud subintrare.

Eccle. 28

Prou. 10

Simile.

Num. 19

¶ Sanè mens quæ multiloquio dedita, in verbis discretio- nem non feruat, quasi vas est sine operculo: & ideo immū- dum, quòd omni genere vitiorum (quasi innumeris vermi- bus) fceat. Sed nec thesaurū suum arcę patulę quisquam committit. Multò minus Dei gratiam & animi virtutes di- gnus est accipere homo vanus & excors, qui non refrenat linguam suam. Vndè & per Salomonem dicitur: Sicut vrbs patens, & absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. Hæc dicta sint, vt Christi exemplo verba nostra ita moderari discamus, ne vel à diabolo, vel à quibuslibet nobis insidiantibus inimi- cis in sermone capiamur.

Simile.

Prou. 15.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in ve- ritate doces, & non est tibi cura de aliquo, non enim re- spicis personam hominum.

¶ Hic ponitur insidiosa quæstionis fraudulenta propositio. Vbi duo sunt consideranda. Primum est, hypocritarum fi- cta adulatio. Secundum est, ipsa præmeditata quæstionis propositio.

¶ Circa primum dicunt: Magister, scimus quia verax es. Ma- gistrū vocat, & veracē magistrū, vt quasi honoratus & lau- datus mysterium sui cordis simpliciter eis aperiat, itaquam volens eos habere discipulos. Hæc est enim prima hypo- critarū potentia, simulatio & laudatio. Laudant enim quæ perdere volūt, vt per delectationem laudis, paulatim cor- da hominum ad simplicitatem benignę confessionis incli- nent. Veluti si quis tauro valido (quem nec viribus subi- gare potest nec vinculo flectere) mollibus manibus nodo- sam fricat cernicem, vt quem virtute tenere nō potuit, per blandimenta cōprehendat. Sic & isti catherā subdolæ lau- dis portantes in ore, & gladium malitię abscondentes in corde, dolo laudis dominum comprehendere moluntur.

K

Chrysof.

Dolus hy

pocrit aris

Christus vt ¶ Magister, inquit, Si is qui nouit artes magister dicitur, *iure magi* re vera Christus magister est, qui est ars ipsa & artifex, qui *ster.* mundum hunc ex nihilo creauit, qui elemēta distinxit, qui sydera fixit, qui corpora membris cōposuit, qui terram uidentibus & bestiis ornauit, qui uolucres leuauit in aëra, & pisces sectari aquarū profunda uoluit, & arte sua hominē de terra finxit. Sed præter magisterium creationis, attulit nobis etiam magisterium ueritatis. Prospiciens enim de cælo supernus artifex super filios hominum, uidit quod non esset intelligens quisquam, nec requirens Deum: omnes enim declinauerūt à ueritate, inutiles facti sunt, & qui faceret bonum non erat usque ad unum.

¶ Itaque cœlestis magister descendit ad terras, ut scholam congregaret humilium & mansuetorum. Vndè & dicit: *Matt. 11.* Di- *Christus* scite à me quia mitis sum & humilis corde. Nō hos docuit *quid do-* cælos formare, non suscitare mortuos, non siccis mare calcare plantis, sed mites esse & humiles corde, & esse dilectione concordēs, dicens: *Ioan. 13.* In hoc cognoscent omnes quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. *Ibidem.* Vos, inquit, uocatis me magister & domine, & bene dicitis. Sum etenim. Si ergo laui pedes uestros dominus & magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplū enim dedi uobis, ut quemadmodum ego feci uobis, ita & vos faciatis.

L ¶ Porro quem isti magistrum uocant, à triplici ueritate (tamen si mendaces) uerè tamen meritoque cōmendant, uidelicet à ueritate uitæ, à ueritate doctrinæ, & à ueritate iustitiz. A ueritate uitæ, dum aiunt: Magister, scimus quia uerax *Cōmēdāt* *Christum* es, id est, in uita tua non est simulatio: sed quod es, hoc uita *à ueritate* te demonstras exemplo. In Christo enim nihil simulatum, nihil falsum fuit. Verus enim Deus est, & homo uerus, ueram habens carnem, ueram animam, ueram uitā, uerè passus, uerè mortuus, uerè à mortuis resurrexit, uerè in cœlū *Ioan. 14.* ascendit. Ego, inquit, sum uia & ueritas.

Cōmēdāt ¶ A ueritate doctrinæ commendant eum, dicentes: Et uiam *à ueritate* Dei in ueritate doces. Via qua petuētur ad Deum, est uia *doctrina.* arcta per paupertatem, uia à plerisque despecta per humilitatem, uia laboriosa per pœnitentiam, est uia excelsa per charitatem, dicente Apostolo Paulo, ubi erat de uirtute cha-

charitatis differturus : Adhuc excellentiorem vobis viam ^{1 Cor. 12.}
demonstro.

¶ In veritate, inquit doces. In veritate docet, qui non mē
zitur. Christus autem peccatum non fecit, nec inuentus est ^{1. Pet. 2.}
dolos in ore eius. In veritate docet, qui veritatem non ab-
scondit. Et ipse dominus de se profiteretur, dicens : In hoc
natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium per
hibeam veritati. Sed & ille in veritate docet, qui propter ^{Ioan. 19.}
solam veritatem, non autem aliud intendens, docet. Chri-
stus autem non mundi gloriam, sed veritatem & mundi sa-
lutem docendo quæsiuit. Vndè & ait: Si veritatem dico vo- ^{Ioan. 8.}
bis, quare non creditis mihi? Et iterum: Ego gloriam meā
non quæro.

¶ Denique à veritate iustitiæ dominum cōmendant, quum ^M
dicant: Et non est tibi cura de aliquo. Nam in proferendo ^{A verita-}
veritatem nullius vel amicitiam, vel inimicitiam curas. Et ^{te iustitia}
cur hoc dixerint, manifestant quū subdunt: Nō enim respi- ^{cōmēdāt}
cis personam hominum, id est, nec propter pauperē, nec
propter dititem, veritate relicta, mendacium loqueris.

Quasi dicāt: Hinc certi sumus, quia potentiam Cæsaris nō
vereris, quo minus quod verū est iuste diffinias. Non ergo
tibi deest nec veritas vitæ, nec veritas scientiæ, nec veritas
iustitiæ. Huius magistri semper esse velimus discipuli a si-
milati ei non in magisterio vanitatis & superbiæ, quia ipse ^{Matt. 23.}
dicit: Nō vocemini magistri, quia magister vester vnus est
Christus: sed (sicut iam dictum est) discipuli ei esse velim⁹
in mutua dilectione, in mansuetudine, in humilitate.

¶ Sed ad insidiantium dolos redeamus. Magister inquit, ^{Beda.}
scimus quia verax es. Blanda & fraudulenta interrogatio
illuc prouocat respondentem, vt magis deum, quàm Cæsa-
rem timeat, & dicat, non debere tributa solui, vt statim au-
dientes ministri præsidis (qui iuxta alios Euangelistas af-
fuisse leguntur) seditionis cōtra Romanos principem te-
neant.

¶ Circa secundum, quod est, fraudulenti quæstionis astuta
propositio, consequenter subditur in litera:

Dic ergo nobis, quid tibi videtur, licet censum dari
Cæsari, an non?

N **¶** Ecce quæstio versuta, & ad quamlibet partem responderetur captiosa. Ad cuius notitiam sciendum, quod Iudæa circa tempora natiuitatis Christi Romano imperio tributaria facta est. Exigendis verò tributis Tiberius Cæsar Põtium Pilatum præfecerat Ierosolymis, Herodem Galilæa. De qua re frequens cõrentio habita est, Phariseis & sacerdotibus asserentibus, populum Dei mundanis legibus nõ debere constringi, nec regi terreno fore licitum eum populum tributa soluere, qui primitiis, decimis, & sacrificiis regi seruebat æterno. Sed contrà dicebant, ij qui ex parte præsidis erant & Herodiani, nempe Cæsarem Iudæam ab hostibus defendere, populum Iudaicum iam sibi subiectum militari præsidio præstare securum, quæ omnia absque stipendiis perfici non possent. Ideòque iustum esse, dare tributa, eos quos Cæsar ipse Romanus militari manu ab hostibus vndique protegebat.

*Quæstio
de c. 17. u.
soluendo.*

*Occasio
excidij re
rosolyma-
rum.*

¶ Atque hinc & inde allegationibus adductis, non absque violentia tributa exigebantur. Cuius rei causa Ierosolyma ipsa post Christi glorificationem tandè subuersa est. Adeò enim huius seditionis fomes inualuit, vt Iudæi insistentibus sibi Romanis, gẽtem, regnum, & illud nobile cum sua regione templum, imò ipsam lucem perdere, quàm pendere tributa maluerint.

¶ Itaq; dum imminente festo azymorum hæc quæstio ageretur in populo, Pharisei oblata sibi aduersus Christum hac oportunitate, per discipulos suos vnà cum Herodianis (vt dictum est) ad ipsum missos, vt vtralibet parte diffinita caperetur in sermone, super ea re ipsum quæstione pulsabãt. Si enim diceret non esse tributa soluenda, ab Herodianis (vt dictum est) mox esset comprehendendus. Quòd si assereret iustè tributa exigi, tanquam ciuilibus libertatis aduersarium, odiosum populo demonstrarent. Itaque ne in hac cõtrouersia recusaret propriam manifestare sententiam, laudes ipsius præmiserunt (vt dictum est) quòd scilicet veritatis esset obseruator, veritatis doctor, & veritatis defensor. Laudibus igitur callidè præmissis, subiiciunt:

- O** **¶** Dic ergo nobis, qui intantum amas veritatem, quid tibi videtur. Non enim aliud sentis, & aliud doces, licet censum dari Cæsari, vt quibusdam videtur, quòd sit defensor

fenfor patrię, an non, sicut plurimi asserunt, deum esse loci protectorem cui dantur primitię, decimę, & sacrificia secundum legem: Vndę & ipsi soli, & non Cęsari huiusmodi sunt persoluenda tributa. Ac si dicerent: Nos summi regis serui sumus, legem ab eo accepimus: decimas, oblationes, ac victimas ipsi offerimus. Indignum ergo & iniquum est, vt terrenis regibus seruiamus.

¶ Non est iustū, inquiunt, vt summi regis serui, terrenis regibus seruiamus. Si enim indignum est, vt existentib⁹ duobus regibus homo alterius alteri obsequatur, & iniuriam faciat suo, si subiaceat alieno, quantū indignius est, vt cultores dei humanarū potestatum grauamina cognoscamus. Ecce quemadmodum molliti sunt sermones eorum super oleum, & ipsi sunt iacula. Et iterū: Loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum.

¶ Iusta & vera commendatione laudauerāt Christum, sed non absq; dolo. Sic & heretici faciunt, qui multa quę vera sunt de Christo prædicantes, separandis ab vnitae ecclesię catholicę fidelibus, nectunt dolos. Blandiūt enim & loquuntur hominibus placentia. Sed meliora sunt vulnera diligentis, quā oscula fraudulentī. Et iterū: Labiis suis indulcat inimic⁹, quū in corde tractauerit dolos. Quando submiserit vocem suam ne credideris ei, quoniam septem nequitie sunt in corde illius. Sed qui operit odium fraudulenter, reuelabitur malitia eius in concilio. Qui fodit foueam, incidet in eam. Lingua fallax non amat veritatem, & os lubricum operatur ruinas. Quę veiq; in ipsis Iudæis aded verificata reperiuntur, quasi de ipsis fuissent propheta. Non enim amabant veritatē, sed præparabant Christo, qui veritas est calumniam, ac per hoc grandem sibi & irreparabilem superinduxere ruinam.

HOMILIA ALTERA.

Cognita autem Iesus nequitia eorum, ait: Quid mentatis hypocrite?

¶ In hac lectionis Euangelicę parte duo continentur. Vnum est, deprehensio insidiis simulatorum redargutio. Alterum, Ad propositā quæstionem irreprehensibilis Christi responsio, ibi: Tunc ait illis: Reddite quę sunt Cęsaris.

nn iij

Circa

*Chryso.**Psal.*

*Et heretici
Christū
dolo lau-
dant
Prou. 27.
Prou. 26.*

Ibidem.

¶ Circa primū, duo quæ fecit Christus, sunt consideranda. Nam primò, hypocritas reprehendit. Secūdò, denariū sibi ostendi postulat, ibi: Ostendite mihi nummismā census.

hypocrita quis.
A ¶ Circa primū ait: Quid me tentatis hypocritæ? Hypocrita simulator est, qui aliud est, & aliud præterdit. Aliud habet in ore, aliud in corde: foris mentitur pietatem, interiorius meditatur iniquitatem, quales utique isti erant, Luca teste, qui ait: Principes sacerdotum & scribæ, Christum obseruantes, miserunt insidiatores qui se iustos simularent, & caperent eum in sermone. Et quia simulatores & callidi prouocant iram dei, ideo dominus non secundum sermones eorum, pacificos blandè respondit, sed secundum conscientiam eorum crudelem & asperā dixit: Quia deus plerumque ad animam loquitur, non ad corpus, voluntatibus respondet non verbis.

*10b. 35.
Chryf.*

Christi cōstantia

10an. 8.

¶ Vbi aduertere est, dominū humanis affectionibus, odij scilicet vel fauoris, nequaquam potuisse commoueri. Nā dum ipsum contumeliis afficerent dicentes: Samaritanus es, & dæmonium habes, nil motus tam atroci blasphemia mansuetè respondit, dicens: Ego dæmonium non habeo, sed honorifico patrem meū. Dum autem laudibus ipsum demulcerent, nequaquam in his delectabatur, sed uti erāt digni, asperè reprehendens, tētatores & hypocritas appellabat. Blandiebantur pharisæi ut perderent: Iesus autem hos cōfundebat ut saluaret. Vtilior enim est deus homini dum corrigit iratus, quàm homini homo propicius.

¶ Ideirco autem eos hypocritas nuncupat, ut audiētes ex eius ore quæ ipsi in corde versarent, intelligerent eum humanorum cordiū cognitorem tanquam deum verum, & quod facere in illum cogitabant, non auderent perficere. ¶ Porro quoniam hypocritas vitium in pharisæis multis locis Euangelij grauitè à saluatore culpatur, nempe res tā deo quàm hominibus detestanda, operæpretium est ipsius considerationem parumper tractare. Vbi primū est notandum omnem hypocritā fictum esse ac duplicem, quippe qui velit iustus apparere, nec curat iustus esse.

Gratitas hypocritas vidē.

¶ Eò grauior autem est huiusmodi fictio, quò illud iniquius est quo tendit intentio simulantis. Verbi gratia: Detestāda est eorum hypocritas, qui ut ad quamlibet siue ecclesiasticam

ficam siue secularem euehatur dignitatem, vel vt peruersam efficacius doctrinam ingerant hominibus, eam quam nec habent, nec habere curant, simulant sanctitatem.

¶ Verū si quis peccata sua quantū potest occultat, ne hinc alij scandalizentur, ipsa peccata si manifesta essent imitaturi, hypocrita nequaquā censeri debet. Secus si simularet sanctitatem, vt per hoc iniquitas sua in qua perseuerat palliaretur, & ipse iusti nomē & opinionē aucupare sibi vellet corā hominibus. Sed nec ille dici meretur hypocrita, qui vt alios ad pietatē ædificet, maiorē quam in se cognoscat desideratā tamen & speratā ostendit perfectionē. Cæterū aduerte nō omnem simulationem esse culpabilem. Est enim simulatio prudentiæ seu cautelæ Verbi gratia: Quādo quis piam periculo quolibet constrictus absq; illius detrimento quippiā fingit vt euadat, quo modo David simulauit se fugere coram Achis rege Geth in terra Philistiim, vt sic efugeret periculum mortis, nec imputatur ad crimen.

I. Re. 21.

¶ Est & simulatio doctrinæ, vt quādo doctrinæ gratia quod nō est fingitur, vt quāto dicitur fabulosè de lupo, q̄ veste pastoris assumpta in posteriores erectus pedes bipes incedens pascebat oues, vel aliquid simile, sed nec talis fictio peccatū est Huiuscemodi enim fictione ipse dominus instruendis discipulis visus est, quando sinxit se longius ire. Est deniq; simulatio duplicitatis, & est mendacium in opere, qualis erat simulatio ludæ p̄diroris osculi signo Christum dominum tradētis ad mortem. Talis etiā erat istorum simulatio, qui quod nec erant, nec esse attendebāt, se esse mentiebantur, cuiusmodi sunt hypocritæ vniuersi.

simulatio
triplex.

Luca. 24.

¶ Ad hæc quales sint hypocritæ etiam a simulatione declaratur. Assimilatur enim primò stellis cadentibus, quas Assub vocant. Ex videntur noctu in cælo esse, & esse vere stellæ, & nō sunt, sed sunt exhalationes pingues è terra sursum eleuatæ, quæ per superiorem regionem aeris elatæ, à vi elementi superioris (id est, ignis) inflammantur, & inflammatæ decidere conspiciuntur. Sic & hypocritæ videntur incautis lumina spiritualia esse à deo accensa, putantur in cælestibus mēte versari, quū nihil interim ab iis sit magis alienum. Et sicut illarum lumen breue est, & citò cadunt, sic & gaudium hypocritæ ad instar puncti.

C:
multimoda
hypocritarum
assimilatio.

Secundò,

sepulchra dealbata.
Mat. 23. ¶ Secundò, similes sunt (teste Christo) sepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia: sic & vos (inquit) pharisæi, paretis hominibus iusti, intus autè pleni estis hypocrisis & iniquitate. Dū locus feretro impositus ornatus esse cõspicitur, indicat ornatus ipse in loculo mortuum abscondi. Quid est enim aliud falsa simulatio sanctitatis, quàm ornamentum quo mortuus operitur?

Statua sculpta. ¶ Tertio, assimilatur huiusmodi fictio sanctitatis arti sculptentis simulachrum, cui cura est tantummodo de foris operari, & quod spectantium oculis obiiciendum sit, polire & exornare, nec est ei cura quale sit simulachrum abintus, vel à parte posteriori. Absit autem vt sculptili suavitatem in fundat. Sic hypocrita sanctus videri cupit in oculis hominum, ideòq; exteriora sua summo studio curat esse, composita, & iustitiæ similitudine fucata, quum tamen interim & interiora sua quæ dei conspectui semper apparent & etiã posteriora, id est, vitæ suæ finem, ac dei iudicium negligat. Ergo hypocrita non nisi simulachrum est hominis iusti, sine veritate & sine vita.

Differenter operatur hypocritis & gratia.
Ephes. 4.
Ephes. 3.
Rom. 13.
simia, similis hypocrita.
 ¶ Itaq; hypocrisis operatur per modum artis, quæ nihil viuū valet effingere, gratia verò cœlestis operatur in homine ad modum naturæ, quæ primū animatis interiora viuificat ac deinde membra exteriora viuificata decenter & pulchre perornat. Vndè Apосто. Renouamini (inquit) spiritu mentis vestræ. Et iterum: Flecto genua mea ad patrem, vt det vobis virtutem corroborari in interiori homine, habitare Christum per fidem in cordibus vestris. Mente enim per dei & proximi dilectionem renouata & viuificata per spiritum, omnia exteriora magisterio charitatis rite cõponuntur. Quin & dilectio proximi malum non operatur.

¶ Quarto, similis est hypocrita simiæ quæ quum non homo sit sed bestia, effingit tamen & imitatur pleraq; eorum quæ cernit homines actitare: sic nimirum hypocrita effingere nititur opera sanctorum, sed ad modum simiæ quod operatur non intelligit, nec ei capit, nec quod facit, alicuius est utilitatis. Vnam enim non potest assequi veram dei & proximi dilectionem. Vndè Chry. Omnes species iustitiæ quas habent serui dei in veritate, habere possunt serui diaboli

diaboli in simulatione. Habet enim ipse fictos mansuetos, fictos castos, fictos eleemosynarios, fictos ieiunos. Et omnē speciem boni quā creauit deus ad hominū salutem, introduxit diabolus ad hominū perditionē, vt inter verum & simulatum confusio fiat, solam autē spiritus sancti charitatem non potest immundus spiritus imitari.

¶ Quinto, authore Christo, similes sunt lupis in vestimentis ouium, ouinā speciem pelle simulationis ostentantes, quū in veritate sint intrinsecus scēvi & truculenti. Crede mihi (inquit Bernar.) sub habitu religionis reperies cor peruersum. Lupus in ouina pelle indicat ouem quidem esse mortuam, sed lupum viuere testatur operibus.

¶ Sexto, assimilatur hypocritæ vermibus in nocte lucentibus, quos inde vocant noctilucas, quæ & si nocte lucent, in die tamen immundi & viles vermiculi sunt. Hypocritæ enim & si in huius seculi nocte per iustitiæ simulationem lucere cernantur, attamen in die futuri seculi turpes inueniuntur & abominabiles.

¶ Sanè hypocritarum certam damnationem dominus in Euangelio denunciat, septies inculcando; Vē vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quod de aliis peccatoribus in Evangelica scriptura non facillè reperies. Hypocritæ enim ante districtū iudicē excusationē habere non poterūt de ignorantia, quoniā ante hominū oculos omnem modum ostentant sanctitatis, vnde sibi sunt testimonio quia bene viuere non ignorant. Quāobrē propheta de futuris quasi de præterito loquēs ppter prophetiæ certitudinem, ait: Possedit timor hypocritas. Itaque sapientis nobis consilium placeat, qui ait: Nō fueris hypocrita in conspectu hominum.

¶ Circa secundum, id est, vbi dominus denarium sibi ostendi deposcit, Sequitur in litera.

Ostendite mihi nummismā census. At illi obtulerūt ei denarium. Et ait illis Iesus: Cuius est imago hæc & superscriptio? Dicunt ei, Cæsaris.

¶ Ad dominū enim pertinebat huius iuris determinatio, qui omnibus & temporaliter & spiritualiter dominatur, cui à patre data est omnis potestas in cælo & in terra, Ostendite, inquit, mihi nummismā, id est, nummum, qui pro censu

E

*Lupus in vestimentis ouium.**Noctiluca.**Hypocritarum dicitur.**Mat. 23. Grego. 16 mor.**Esai. 33. Eccle. 5.*

F

Mat. 22.

cenſu capitis dabatur, & ideo additum eſt, cenſus. Vbi Bo-
da: Sapientia ſemper agit ſapienter, & vt ſuos tentatores
propriis illorum ſermonibus vinceret nummiſma ſibi pe-
tit exhiberi, quod per ſingula capita Romano Cæſari ſol-
uebatur. Et obtulerunt ei denarium, adhuc ea ſpe ducti,
quòd durius aliquid aduerſus Cæſarem eſſet loquuturus
vnde calumniandi raperent occaſionem. Et quoniam mo-
netam cudere ſemper fuit eorum qui principatu ſummo
funguntur, Romani quòd tunc ſummam haberent poteſta-
tem, etiam ius habuere monetæ, illique Cæſaris imaginẽ
inſculpebant. Sicut ante à Iudæi quoque ius habuerant mo-
netam cudendi, teſtantibus idipſum ſcriptis Antiochi re-
gis ad Simonem ſummum ſacerdotem, quibus indulſit vt
propriam in ſua regione cuderet monetam.

*Monetam
cudere quo-
rum ſit.*

I. Ma. 15.

¶ Cuius eſt, inquit, imago hæc & ſuperſcriptio? Nouerat
quidem cuius erat, propter tria tamen interrogat. Primò,
vt à negotiis ſecularibus ſe alienum oſtenderet, qui num-
miſmatum videbatur ignorare imaginem.

¶ Secundò, vt doceat nos non præcipites eſſe in reſpondẽ-
do, ſed circumſpectos.

¶ Terriò, vt ex eorũ reſponſo competẽtiũ eis reſponden-
do, æquitate ſoluendi cenſus aperiat. Cuius, inquit, eſt hæc
imago? quaſi diceret: Vos quidẽ ius monetarium amiſiſtis
penes aliũ iam eſt illud, qui & poteſtatũ & magiſtratuũ ſu-
prema poſſidet officia. Quòd ſi penes illũ poteſtas, & ma-
giſtratus eſt, cur non & illius & cenſus erunt & tributa?

*Cenſum
principi
reddendũ.
Rom. 13.*

¶ Sanè eadem quæſtio aliquando inter fideles tractata eſt
nua videlicet imperatori ethnico tributa deberẽt. Super
qua re Apoſtolus Paulus Romanis ſcribit, dicens: Omnis
anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt e-
nim poteſtas niſi à deo, quæ autẽ ſunt à deo, ordinata ſunt
I taque qui reſiſtit poteſtati, dei ordinationi reſiſtit. Qui au-
tem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationẽ acquirunt. Et poſt pauca
Ideòque neceſſitati ſubditi eſtote, non ſolùm propter irã
ſed etiam propter conſcientiam. Ideo enim & tributa præ-
ſtatis, miniſtri enim dei ſunt, in hoc ipſum ſeruientes. Et
ſubdit: Reddite ergo omnibus debita: cui tributum tributũ
cui veſtigal, veſtigal: cui timorem, timorem: cui honorem
honorem.

Cæteram

¶ Cæterum, dum interrogati cuius esset imago & superscriptio, respondent: Cæsaris. Cæsarem non putemus Augustum, sed Tiberium significari priuignum eius, qui in locum sue cesserat ipsius, sub quo & passus est dominus. Omnes autem reges Romani à primo C. Cæsare qui imperium arripuerat, Cæsares appellati sunt.

¶ Mystice nos ipsi sumus nummisma diuini census. Denarius enim rationalem spiritum designat. Et sicut Cæsar imaginis sue impressionem requirit, ita & Deus animam requirit vultus sui lumine insignitam. Creatus enim est homo ad imaginem Dei, ut sicut ille est sanctus, iustus, & verus, discerniturque inter malum & bonum, & ipse homo sanctus, iustus, verusque manens, discretionem æque retinet boni & mali. Ad similitudinem nihilominus Dei factus est, ut sicut est Deus perpetuus & immortalis, ita esset etiam homo nisi peccasset immortalis atque æternus.

¶ Porro secundum Chrysostomum, triplex est differentia inter imaginem Dei & imaginem Cæsaris. Imago enim Dei, non est in auro depicta, sed in hominibus figurata. Nam Cæsaris nummisma aurum est, nummisma Dei homo. Ecce differentia quantum ad materiam.

¶ Secunda differentia est, quantum ad representationem. In solidis enim Cæsar videtur, in hominibus Deus.

¶ Tertia est differentia, quantum ad vtriusque imaginis causam efficientem. Nam Cæsaris imaginem manus sculpsit artificis, & corruptibilibus literis annotauit. Dei vero imaginem hominem diuina manus decem viuis apicibus demostrauit. Quibus? Quinque sensibus carnalibus, & quinque sensibus spiritualibus, per quos consideramus & apprehendimus quæ sunt vtilia, sicut est Deus. Hæc ille.

¶ Nec sat esse putemus quod Dei in nobis habemus imaginem in tribus anime rationalis potentiis, i. memoria intelligentia & voluntate indelebiter impressam, nisi etiam sit in nobis imago gratiæ eius quasi filio eius Christo Iesu domino nostro configuremur: Unde Apost. Paulus Corint. scribens: Sicut portauimus, inquit, imaginem terrestris (subaudis, hominis prothoplasti) sic portemus & imaginem celestis, subaudis hominis Christi. Genuit ille filium ad imaginem suam, id est, peccator peccatorem, mortalis mortalem, terre-

*Christi in
nobis ima-
go neces-
saria.*

1 Cor. 15.

stris

DOMINICA XXIII

stris terrenū. Generat & Christus gratiæ filios quos decet imaginem suam piis in moribus præferre, vt ipsi sint conformes. Nam quos Deus saluandos fore præsciuit, hos & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui.

Roma. 8.

¶ Itaque huius cælestis hominis quam portare iubemur imago est, vt mites simus & humiles corde, misericordes, benigni, pacifici, casti, iusti, tractabiles, obediens. Denarius census qui Casari perfoluebatur, valebat vsuales nūmos decē, Rationalis anima quam à nobis reposcit Deus, valere debet corā eo per mandatorum (quæ numero denario cōprehenduntur) obseruationē. Vndē & ipse cuidā ait:

Denarius mysticè.

Matt. 19

Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.

Dei imago vt con-
taminata

¶ Et quidem futurum est, vt in nobis imago Dei districtè examinetur, & dicatur: Cuius est imago hæc? Nam in quibusdam vsq; ad eō Dei imago vitiorum deformitate contaminata est, vt quasi ab incognitis requirat Deus & dicat: Cuius est imago hæc? ac si dicat: Hæc mea imago non est. Diabolus enim intendens satagensque, vt hominem sibi per peccata conformet, in quibusdam sculpsit imaginem vitiorum, quam primò blandiēdo proposita voluptate quā depingit, postea stilo sculpsit consuetudinis, tandem verò statuam format obstinationis, dum iam vitia in consuetudinem ducta etiam defenduntur.

Artificiū
diaboli.

Ierem. 17

¶ Vndē per Ieremiam dicitur: Peccatum Iuda scriptum est stilo ferreo, vngue adamantino, exaratum est super latitudinem cordis eorū. Itaque non venit cognoscendus à Deo in quo Deus opus suū non agnoscet, sed diciturus est: Amē dico vobis, nescio vos. Hoc deplangens propheta dicebat:

Thren. 4.

¶ Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus? Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis. Hoc attendant præcipuè mulieres vanæ, quæ luxuriæ gratia fūco suis vultibus superlito, Dei imaginem quoad possunt, in seipsis extermināt. Nonne tales meritò audituri sunt: Cuius est imago hæc?

Imaginē
diaboli
qui habet

10an. 8.

¶ Porro quisquis in se Dei imaginem non seruat incontaminatam, diaboli similitudinem per diuersa vitia sibi superinducit. An ne diaboli similitudinem in se habebāt quibus dicebat Christus: Vos ex patre diabolo estis? An non illi similes sunt ambitiosi, superbi, mendaces, inuidi, bla-

sphe-

iphemi, furore & iracundia pleni, homicidæ, immunditiæ luxuriæ contaminati, avaritiæ studiis neglecta cōtempta. que vita æterna semper intenti? Itaque cuius opera quisq; facit, eius etiam habet imaginem.

¶ Cæterū quoniā Dei nummisma secūdm animā sumus, I
aduertamus tria requiri ad hoc vt nummisma sit recepti- *tria in*
bile, quæ sunt, probata materia, iustū pondus, legitima scri- *nummisma*
ptura. Iuxta hanc similitudinem requirit Deus in nobis. *te requirit*

¶ Primò opera bona. Materia denarij illi^o aurum erat, quo *vt neces-*
nimirum charitas significatur. Nam sicut aurum tempora- *saria cha-*
liter, ita charitas spiritualiter dicitur. Auro cætera decoran- *ritas.*
tur. Et charitas sola nos atque opera nostra corā Deo com-
mendat. Rursus sicut ea quibus opus habet quisque, auro
emuntur, ita & quicumque habet charitatem, cæteras om-
nes quæ ad salutem necessariæ sunt, habet virtutes. Qui
autem hanc non habet, & si coram hominibus bona ope-
ra conspiciatur habere, coram Deo tamen virtutum ar-
que meritorum prorsus est inanis, & opera eius tamen si
etiam præclara, quasi quoddam vile metallum reprobatur.
Talis anima quia materia suorū operum probata non est,
quia legitima non est, quia aurum non est, in examine iu-
dicij nequaquam digna censebitur, quæ in cœleste ærariū
recipiatur, quin potius vt moneta vilis, in gehennæ forna-
cem abiecta conflabitur.

¶ Secundò, requiritur in nummismate iustum pondus, & in *Iustum*
anima nostra quæ Dei nummisma est, exigitur apud Deum *pondus.*
intentio recta. Licet enim aureus sit nummus, si tamen iu-
stum pondus non habet, reprobatur: & si in operibus bonis
peruersa reperiat intentio, ipsa opera vnà cum auctore
suo veniunt abiicienda.

¶ De hoc pondere ait S. Augustinus: Amor meus pondus
meum, eò feror quocunque feror. Itaque si amor tuus in
Deum tendit, etiam ad Deum in cunctis operibus tua per-
git intētio. Quòd si quicquam à Deo diuersum amas, sicut
amor tuus ab eo recessit, ita & intentio tuorum operum
aliò tendit. De huiusmodi dicit Christus in Euāgelio: Amē *Matt. 6.*
dico vobis, receperunt mercedem suam.

¶ Itaque videat vnusquisque etiam dum ea quæ bona facit,
quonam sua pergat intentio. verbi gratia, si ad mercedem
tem-

temporalem, si ad humanos fauores, aut laudes, si operaris nō Deum, sed homines timēs: si, vt hominū despectiōne cuites, non autē propter Deum, omnia opera tua pōdere carent, & sunt palea, quę auōlans ab area cum frumēto non manet, sunt tanquam puluis quem proiicit ventus à facie terræ. Vana enim sunt. Et quid leuius vanitate? Ait quidam sanctus: Terret me tota vita mea, quę discussa, aut sterilitas mihi apparet aut vanitas. Sterilis est illius vita, qui hanc non exercuit in bono opere. Vana autem, si opera bona fecit, sed tamen non recta intentione.

*Ansel. in
medi.*

K ¶ Tertio, requiritur in nummismate legitima scriptura. Et quidem anima illa legitime inscripta est, quę Christianismo imbuta, fidem rectā & corde tenet & operibus cōfiteatur, digna cuius scribatur nomen in libro vitę, dicente domino: Gaudere & exultate, quia nominavestra scripta sunt in cęlis. Sed & legitime inscripta est anima omnis, quę bene sibi est conscia corā Deo. De qua scriptura in Apocalypsi dicitur: Iudicium sedit, & libri aperti sunt, & iudicium sunt mortui secundū ea quę scripta erant in libris secundum opera eorum. Hęc scriptura est vniuscuiusque vel de bonis vel de malis operibus conscientia. Vx animę vsque ad sui diuulsionē à corpore perseveranti in peccatis. Hęc enim ad iudiciū Dei demigrans, damnationis suę literas defert secum. Timeamus, nō incerti multa nos iudicio digna admisisse, incerti interim nun quicquam operū nostrorum Deo vnquā placuerit. Ait ipse pastor ecclesię Petrus: Vix iustus saluabitur. Non quod iustus de salute sit periclitaturus, quum scriptū sit dicente apud Ezechielē domino de viro iusto: Iustitia sua saluabit animā suam. Et iterum ibidē memoratis nonnullis viris sanctis ait: In iustitia sua liberabunt animas suas. Sed quia metuendū cuique est, ne fortē corā Deo non iustus, sed iniquus conuincatur. Quod cōsiderans vir sanctus ait: Verebar omnia opera mea.

*In scri-
ptio debi-
ta fides.*

Luc. 10.

Apoc. 20.

*Conscien-
tia vt in-
scripta.*

1. Petr. 4.

Ezec. 14.

1ob. 9.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Tunc ait illis: Reddite ergo quę sunt Cęsaris, Cęsari, & quę sunt Dei, Deo.

¶ Hic ponitur ad propositā quęstionem irreprehensibilis Christi responsio. Reddite ergo, inquit, quę sunt Cęsaris, Cęsa-

Cæsari. Ergo viso denario & inscriptione atque imagine Cæsaris, quasi concludens respondet. Ac si diceret: Inscriptio hæc arguit Cæsarem nõ modò super vos, sed & longè latè que per orbem dominari, & pro subditarũ sibi gètium defensione militare, cõtractus vestros & disponere & cõfirmare: æquum est ergo vt propter hæc omnia tributum illi dependatis & censum. Ex quo enim huiuscemodi numismate vtentes profitemini illius inscriptionem & imaginẽ Cæsaris esse, ipsi Cæsari ius suum tribuite. Et nihilominus quẽ sunt Dei, Deo, subaudis, Reddite & persoluite. ¶ Attende quòd non solùm eis ad interrogata responderet, sed falsam quoque eorũ infringit rationem, qua permouebantur censum Cæsari negare. Dicebant enim: Nos Deo & ministris eius decimas & cætera huiusmodi persoluimus, quẽ nobis per legem mādantur, nihil igitur est quod dependamus Cæsari. Soluant tributa Cæsari nationes gentium, qui nihil horum quæ nos soluimus, persolunt Deo. Id itaq; refutans, iubet eos & quẽ Dei sunt dare Deo, & simul ea quẽ Cæsaris sunt, illi dependere. Ac si dicat: Tantũ vobis elargitur Deus, vt vtrunque illud & bene cũ dignitate possitis persolvere. Vtrunque enim ius cum altero se compatitur, nec alterum alteri præiudicat.

¶ Deus enim qui regna cõstituit, etiã ius, regium determinauit. Sic enim loquente domino scriptũ est: Hoc erit ius regis qui imperaturus est vobis. Vbi inter alia ius fisci seu tributorũ exprimitur, quum dicitur: Sægetes vestras & vinearũ redditus atq; greges vestros decimabit. Ex quib; patet, q; quicũq; in his persoluẽdis potestati resistit, etiã Dei ordinationi resistit. Quin etiã Christum dixisse puta: Diuitias vestras Cæsari dare, Deo autẽ cõscientiẽ vestrẽ innocentia referuate. Et quẽ sunt, inquit, Dei. i. primitias, decimas, oblatiões, sacrificia, Deo persoluite. i. Hęc omnia Dei ministris sacerdotibus vt Deum pro vobis exorent, date.

¶ Id vtrunque Christus ipse opere adimpleuit. Quoniã & in spiritualibus sedulò studuit patris sui cœlestis implere voluntatem, prout ipse testatur, dicens: Non enim veni facere voluntatem meã, sed voluntatem eius qui misit me, & nihilominus interim Cæsari quod suum erat, tribuit. Nam matrẽ suam vnã cum Ioseph ascendere voluit à Nazareth

o o Galilææ

*christi re
sponso ir
reprehens
sibilis.*

*Ius regis.
I. Reg. 8.*

Chrysost.

*M
Christus vobis
deo & Cæsari suum
reddidit.
Ioan. 5.
Luc. 2.*

Galilææ in Bethleem, vt & nomina sua darent, subditòsq; se esse Romano imperio profiteretur, & in huius rei signū censum darent Cæsari.

Mar. 17. ¶ Ad hæc quum venisset ipse quadam die Capharnaum accesserunt qui didragma accipiebāt ad Petrum, & dixerūt: Magister vester soluit didragma? At ille ait: Etiā. Et quum introisset Petrus domū, præuenit eum Iesus dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributū vel cēsum? à filiis suis an ab alienis? At ille ait: Ab alienis. Dicit illi Iesus: Ergo liberi sunt filij. Ac si diceret:

Exemplū christi spe claudum. ¶ Ego qui sum filius æterni regis & de stirpe David terreni regis progenitus, à tributi præstatione liber esse deberem. Vt autem nō scādalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & cum piscem qui primus ascēderit tolle, & aperto ore eius, inuenies staterē, illū sumēs da pro me & pro te.

Mira præ sciētia & virtus christi. ¶ Hoc loco ignorare se dicit Hieronymus quid potissimū sit mirādum, vtrum ne præscientia saluatoris, an magnitudo suę virtutis. Præscientia quidem, q̄ nouerit piscem habere staterem in ore, & q̄ primus ipse capiendus esset. Magnitudo autem virtutis, si ad verbū illius mox stater in ore piscis creatus est, & quod futurum erat loquendo fecerit. Itaque & si tributa (nempe regis filius) non debeat, quia tamen humilitatem nostrę carnis assumpserat, sese suis humiliando, adimplere voluit omnem iustitiam. Nec quicquam vsquam inuenias quod aduersum magistrum dixerit, quoad dignitatem & potestatem, siue ea omnia quę subditi principibus suis præstare tenentur.

N ¶ Consyderandū est autē non ociosè dixisse dominū, reddenda esse Cæsari non quidē quęcūque, sed quę sunt Cæsaris. Nā si aduersus æquitatem aliquid exigāt seculares magistratus, cōtra fidē, contra religionem, aut contra ecclesię catholicę dogmata sana (vti nunc faciunt magistratus & principes hereticorū) ecclesias, & monasteria ac scenodochia spoliātes, parendū eis nō est, sed magis ad mortē vsque pro iustitia certandū. Quod pulchrē exēplo sui docet B. Ambrosius in epistola ad Marcellam sororem, dicens:

23. q. 8. c. ¶ Conuenior ipse à comitibus vt per me fieret basilicę matura traditio, dicentibus, Imperatorē iure suo iussisse tradi debere, vt pote in cuius potestāte essent omnia. Respondi:

Si

Si à me peteret quod meū est .i. fundum meū, argētū meū & huiusmodi meū, me nō refragaturū, quanquam omnia que mea sunt, sint pauperum. Verūm ea que diuina sunt, Imperatorię potestati non sunt subiecta. Si patrimonium petit, inuadite: si corpus, occurrā. vultis in vincula rapere, vultis in mortē? voluntas est mihi. Nō ego me vallabo circonfusione populorū, nec altaria tenebo vitā obsecrās, sed pro altaribus gratis immolabor. Et infrā:

*In tempo
ralia posse
Impera
torem.*

¶ Mandatur: Trade basilicā. Hoc est, Dic aliquod verbum in Deū, & morere. Nec solūm dic aduersus Deum, sed etiā fac aduersus Deum. Mādatur: Trade altaria Dei. Vrgemur p̄ceptis regalibus, sed confirmamur scripturę sermonibus que respondit: Tanquā vna ex insipientibus loquuta es. Quid ergo turbamini? volens nunquā deserā, coactus repugnare non noui. Dolere potero, flere potero, gemere potero. Aduersus arma, milites, gothos quoque, lachrymæ meæ arma mea sunt. Talia enim sunt munimenta sacerdotis, aliter nec debeo, nec possum resistere. Et infrā:

*S. Ambr.
cōstantia*

¶ Allegatur, Imperatori licere omnia, ipsius esse vniuersa. Respondeo: Noli grauare te Imperator, vt putes te in ea que diuina sunt imperiale aliquod ius habere. noli te extollere, sed si vis diutius imperare, esto Deo subiectus. Scriptū est: Que Dei Deo, que Cęsaris Cęsari. Ad Imperatores palatia pertinent, ad sacerdotes, ecclesię. Publicorū tibi mœnium ius commissum est, non sacrorum.

*In diuina
non posse
imperato
rem.*

¶ Item, dicitur mihi mandasse Imperatorem, debeo & ego vnā basilicam habere. Respondi: Non licet tibi vllam habere. Quid tibi cum adultera? Adultera est enim, que nō est legitimo coniugio Christo copulata Nabuthe sanctum virum possessorem vineę suę scimus interpellatū petitione regia vt vineam suam daret, vbi rex succis vitibus holus viresceret, cū que respōdisset: Absit vt ego patrū meorum tradā hereditatem. regem contristatum esse quōd sibi esset alienum ius relatione iusta negatū, sed muliebri consilio deceptum, morte in vineā venisse. Sanctus enim Nabuthe vites suas vel proprio cruore defendit. Si ille vineā non tradidit suam, nos trademus ecclesiam Christi? Quid igitur à me responsum est contumaciter? Dixit enim conuentus: Absit à me, vt tradam Christi hereditatem, atque

*O
Ecclesias
nō subesse
iure impe
ratori.*

*3. Reg. 21
Naboth
vt vineā
defendit.*

DOMINICA XXIIM

*Attendant
ecclesiarii
praelati.*

hereditatem omnium fidelium retro episcoporum. Respondi ego: Quod sacerdotis est facia, quod imperatoris est faciat imperator. Prius est ut animam mihi quam fidem auferat. ¶ Et infra: Tributum Cæsaris est, non negatur: Ecclesia Dei est, Cæsari non debetur. Si de me posceretur quod mei iuris esset, libenter offerrem. Templo domini nihil possum nec decerpere, nec tradere, quum illud custodiendum, non tradendum acceperim. Deinde, consulere me etiam imperatoris saluti oportet: quia nec mihi expediret tradere, nec illi accipere. Accipiat vocem liberi sacerdotis. Si vult sibi esse consultum, recedat à Christi iniuria. Hæc ille. Quæ hinc inferere idcirco placuit, ut auctoritate tanti viri doceatur, quarum rerum potestates seculares sibi iura vendicare possint, & quarum minimè.

*Hæretico-
rum duo
genera.*

P ¶ Moraliter. Phariseos & Herodianos qui tentare dominum missi sunt, constat fuisse diuersæ voluntatis. Alij enim id est Pharisei, nil reddere Cæsari. Alij verò omnia Cæsari censebant esse reddenda. Isti duo ordines tentatorum, duo significant genera hæreticorum, quorum alterum docet tantummodo corpori obsequendum, & ventri exactori solummodo militandum & seruiendum. Alterum suadet corporis curam penitus omittendam, & animæ profectibus tantummodo inuigilandum, quin etiam interdum ipsi corpori in animæ commodum inferendum perniciem. Sed dominus vtrunque abnuens, regia via docet esse gradiendum, & corpori quidem necessitatibus subsidium non esse negandum: animæ verò profectui pro tempore insinuat insistendum, discretione in omnibus obseruata, ut & corpus animæ subscribere valeat, & animus inedia corporis non tabescat.

DOMINICA XXIIIM POST

PENTECOSTEN.

Matt. 9.

¶ *Quente Iesu ad turbas, ecce princeps vnus accessit. & adorabat eum, dicens.*

¶ Presentis Euangelij lectio tria comprehendit. Primum est, principis synagogæ pro filia suæ defunctæ vita apud Christum supplicatio. Secundum est, Emoroissæ Christi

Christi vestem cum fide tangentis sanatio, ibi: Et ecce mulier. Tertium est, filiæ archisynagogi ad vitam resuscitatio, ibi: Et quum venisset Iesus.

¶ Circa primum aduerte, quòd pharisæi odio in Christum & inuidia cæci, miracula quæ faciebat vel negare, vel blasphemare, vel saltem attenuare nitentur. Ergo ipsis confutandis oportunè factum est, vt non vilis persona vel mediocris, sed ipse synagogæ princeps virtutum Christi & testis fieret & prædicator.

¶ Loquente enim ad turbas domino, ecce princeps vnus, id est, archisynagogus, accessit. Hic apud Lucã nomine proprio designatur, vbi sic habetur: Et ecce venit cui nomẽ Iairus, & ipse princeps synagogæ erat in Capharnaum. Est autem positum nomen eius Iudeorum causa, qui tunc nouerunt quod accidit, vt nomen demonstratio miraculi fiat. Accessit ergo non aliquis inferiorum, sed princeps synagogæ, vt magis obturarentur ora Iudeorum. Accessit ad Christum causa necessitatis. Urget enim interdum dolor ad agendum quæ decent, secundum illud Psalmi. In chamo & freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.

¶ Quanta autem cum humilitate ad Christum accesserit, Lucas pariter & Marcus ostendunt, dicentes quod procidit ad pedes eius: & hic dicitur quod adorabat eum, hæc minimè facturus nisi credidisset. Humilitatis suæ argumentum est, quod quum princeps esset, nihilominus ad domini pedes pronus in terrã caderet, cadens adoraret, adorans suppliciter dominum rogaret. Nec ad insipientiam sibi ad Iesu pedes procidit, vbi multi misericordiæ ipsius dona sunt consequuti. Quid autem rogauerit, subdit dicens:

Domine, filia mea modò defuncta est, sed veni, impone manum tuam super eam, & viuet.

¶ Dominum vocans, agnoscit eius potestatem. Ipse enim est cui dicitur: Tu es domine, qui vitæ & mortis habes potestatem, & deducis vsq; ad portas mortis, & reducis. Causam aduentus sui explicat dicens: Filia mea modò defuncta est. Vnica ei erat, vt Lucas perhibet, dicens: Cecidit ad pedes Iesu rogans eum vt intraret in domum eius, quia filia vnica erat illi ferè annorum duodecim. Itaque pater eò instantius dominum pro filia vita precabatur, quòd vnica sibi esset, nempe

*vt sup-
plex christi.
Iairus.*

*B
Sapient. 16.*

*Luctus
vniogeniti
amarus.*

speratum domus stabilimentum, desyderata successio generis, quæ & ipsa iam ad pubertatis annos accedebat.

¶ Sed & natura venit, ut parentes plus diligant prolem vnicam quam singulos inter liberos multos. Vnde David 2. Reg. 1. Ionatham occisum deplangens ait: sicut mater vnicum amat filium suum, ita ego te diligebam. Hinc etiã Teremias Luctum, inquit, vnigeniti fac tibi planctum amarum. Filiam quoq; tenerius amare parentes solent, quam filium.

Questio. ¶ Sed quæstio occurrit, quomodo filiam quam Lucas morientē dicit, & Marcus in extremis fuisse perhibet, Iairus pater apud hunc Euāgelistam mortuam dixerit? Ad hoc respondet Augustinus dicens: Duo Euangeliste (id est, Marcus & Lucas) posuerunt quid dixerit Iairus, Matthæus vero quid cogitarit atq; voluerit. Vtrunq; enim petiit eam à domino, videlicet, vel ut morientem saluam faceret, vel mortuam suscitaret. Secundū Chrysostomum, filia quidem extremum adhuc trahebat abeunte ad Christū patre spiritum, patris autem dicentis eam defunctā, sermo erat calamitates suas amplificantis. Nam qui re aliqua indigent, ærumnas suas verbis solent augere, & maiores facere ut exorent.

¶ Sed veni, inquit, & impone manum tuam super eam, & viuet. Nouerat dictum fuisse per Esaiam prophetam: Non est abbreviata manus domini ut saluare nequeat. (Nam & ut per Psalmistam dicitur: Ipse aperit manum suam, & implet omne animal benedictione.

Questio soluitur. ¶ Sed queritur quare iste non arguitur petens corporalem Christi præsentiam, sicut reprehenditur regulus qui rogabat Christum ut descenderet, & sanaret filium eius? Respondetur, quod quamuis illi ambo similes fuerint imperfectione fidei, dum uterq; corporalem domini præsentiam petiit, quasi nõ illius omnipotentia etiã absente corpore vbique posset quæ vellet operari, huius tamen fides maior fuit filii dei illius. Nã regulus petebat Christi aduentum antè quam

Iairi fides maior quã reguli. filius suus moreretur, non credens quòd mortuū posset suscitare: Iste verò etiã ad mortuam filiam resuscitationis gratia Dominum inuocabat. Veni, inquit, & impone manum tuam super eam, & viuet. Proinde Iairus hic plus humilitatis & reuerentiæ Christo exhibuit, quam ille. Procidens enim in terram ad Domini pedes (vtrique ex fide) eum adorauit

adorauit, qua deuotione atque pietate, fidei suæ promeru
it argumentum, sicut & apud Marcum per quædam dicitur *Mar. 2.*
Credo domine, adiua incredulitatem meam.

¶ Vbi etiam & hoc vigilanter est attendendum, q̄ & si in. D
terdum dominus diuinitatis suæ præbens argumenta, etiã
corporaliter absens potentiã suã declarauit (vt in filio re
guli) tamen aliquando humanitatis suæ dignitatẽ voluit a
perire, vt etiã incarnati filij dei fides confirmaretur, sicut
& opera quæ ipse faciebat in nomine patris sui, tẽstimo *Virt^o car*
nium de se dixit perhibere. Proinde ex sacris literis patet *nis chriⁱ*
diuinitatẽ ipsam aliqua, fuisse operatam per humanitatẽ,
quæ sine illa facta nõ fuissent. Sic enim visum est diuinæ
bonitati. Vndè & attractu suæ sacrosanctę carnis dedit vim
regeneratiuam aquis, & multos infirmos contactu suo sa- *Ioan. 9.*
nauit, vt cæcum luto ex sputo suo facto, & mutum cuius *Mat. 8.*
linguam sputo suo tangens soluit, & leprosum quem ma
num extendens tetigit, & tãgendo mundauit: & alia multa
in hunc modum dominus ad declarandam suę carnis san
ctitatem miracula & curationes operari dignatus est.

¶ Itaq; Iairas prudenter rogauit, dicens: Impone manũ tuã
super eã, & uiuet. Hæc enim est illa man^o, per quã mund^o
ex nihilo pduct^o est, per quã primus homo de limo terræ *Gene. 2.*
factus est in animã uiuentẽ. Non ergo mireris si manus il
la mortuis suo contactu vitam dare potuerit: Sequitur:

Et surgens sequebatur eum, & discipuli eius.

¶ Ecce supplicantis exauditio. Et surgens, inquit, Iesus se- *F*
quebatur eum. Vbi Christi patet humilitas, & benignitas
magna, qui ad vnicam Iairi petitionem sequutus est eum
cum discipulis suis, vt illos quoque in fide redderet patrã
do signo firmiores.

¶ Surgens, inquit, nimiram ab opere prædicationis, quod
interdum ratione imminentis necessitatis est intermittẽ
dum, sequebatur eum. Præcedebat enim citato gressu an
xius pro filię salute pater; Sequebantur & discipuli, quo
modo & medicorum discipuli illos comitari solent dum
ad infirmos accedunt. Nam & à tanto magistro hos disce
re prius oportebat, qui postmodum erant similia facturi. *Mar. 5.*

¶ Addit hoc loco Marcus, q̄ tam multa turba Dominum
sequebatur, vt etiam eũ comprimerent. Properabãt enim

omnes qui interfuerant eius prædicationi, vt quæ audierāt prædicatē, viderent etiā puellam mortuam suscitantem

*Turbæ re-
sum com-
primentes* ¶ Mysticè secundum Bedā, ad puellā pergens sanandā dominus, s̄a turba cōprimitur, quia genti ludææ salutaria monita præbens quibus agrā vitiis cōscientiā erigeret, noxia carnaliū populorū est consuetudine grauatus. Sed & nunc vsque in ecclesia comprimitur Iesus à turbis hæreticorū, à turbis tyrannorum à turbis fallorū Christianorū. Proinde etiā in cordibus credentiū cōprimitur, à turbis malarū cogitationū, prauorū desyderiorum, curarum temporalium, scādolorū & ostendiculorum, sed & à turbis earum suggestionum quas spiritus maligni nobis ingerunt, eam quam ipsi non habent pectoris pacem nobis inuidentes.

*Nobis de-
us & nos
deo, vt lo-
quimur.* ¶ Porro, otiosum esse non putemus, quod loquente Iesu ad turbas, supplicaturus pro filiæ salute synagoge princeps accedit. Nisi enim & nobis ipse loqueretur, pro animæ nostræ remedio non rogaremus. Quum autem oramus, deo loquimur: quum verò legentes diuina meditatur, deus loquitur nobis. Hauriendū nobis est ex verbo dei, quod postmodum orantes effundamus. Quum ergo in meditatione sancta ipse loquitur nobis, tunc ad supplicationes & preces & ipsi prouocamur.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et ecce, mulier quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retrò, & tetigit sūbriam vestimēti eius.

¶ Hic ostenditur Emoroissa Christi v estem pia fide tangētis sanatio. Vbi quatuor s̄nt per ordinem cōsyderanda. Primum, quæ fuerit mulieris ægrotatio. Secundum, pia mulieris deuotio, ibi: Accessit. Tertium, fidei ipsius mulieris commendatio, ibi: Et Iesus conuersus. Quartum, ipsa mulieris sanatio, ibi: Et salua facta est.

*Ægrotatio
tionis mo-
dus.* ¶ Circa primum, dicitur quod patiebatur fluxum sanguinis sui, ecce passionis qualitas: duodecim annis, ecce temporis diuturnitas. Secundum Marcum verò de hac muliere & alia quædam s̄nt attendenda, quod videlicet multis se medicis curandam exposuerat quod omnem substantiam suam in medicos erogauerat, q̄ per hæc nihil profecerat,

cerat, denique quòd etiam hinc ipsa deteri⁹ habebat.

¶ Hic enim suæ infirmitati sanandæ cœlestis erat medicus expectandus, qui suo mundum sanguine saluaret, qui etiam miro medendi genere, vulneratus est, vt sanaremur: mortuus, vt viueremus.

¶ Mira verò congruitate dominus archisynagogi filiam à morte suscitaturus, inter eundem sanat Emoroissam, vt illi per hoc de filia resurrectione fidem faciat. Vndè & Gabriel partum virgini annuncians, Elizabeth sterilem ac iam anum, à sex mensium lapsu filium concepissee prædicat, vt partus sterilis, virginis partus foret argumentum.

¶ Sic etiam celebratur Christi domini nostri resurrectio temporalis, vt per hanc omnium resurrectio futura credatur.

¶ Circa secundum dicitur, Accessit retrò. Magna mulieris istius patet deuotio, & hoc in multis. Vnum est, fiducia se-

curitas. Accessit enim confidenter, nequicquam obstante & secundum legem esset immunda, atque ideo fas ei non esset cuiquam communicare. Verùm tantam conceperat de Christi misericordia fiduciam, vt hunc etiam lege prohibente còtingeret. Vbi Chrysostomus: Licet propter mor-

bi genus se non ignoraret immundam, audierat tamen dominum etiam leprosos tangere, quod etiam fuit in lege prohibitum. Poterat ipsam & hoc mouere, quòd acceperat Christum ægrotantibus quoque mederi mulieribus, iamque esse in via, vt filiam iairi curaret.

¶ Itaque his freta, confidentius accessit ad Christum. Sanè magno digna præconio, quæ graui morbo detenta, extinctisque ob perpetuum vitalis sanguinis sui defluxum corporeis viribus, cuius sicut infirmitas corpus, ita diuitias medici consumpserant, & tanto circa Iesum populo concurrente, affectu & fide roborata, solam in tanta diffidentia spem reperit, vt accederet, & accedens humiliter, & cum multa verecundia remedium sperans, tangeret. Et quoniam indignam se reputabat, quæ in domini veniret conspectum, à tergo accedebat, & tetigit simbriam vestimenti eius. Christus enim more Israeliticæ gentis, secundum legis præceptum iacinthini coloris simbrias in quatuor angulis pallij sui habebat. Indignam se arbitrata, quæ domini pedes vel sui plenitudinem vestimenti tangere mere-

Vt iairo fides fiat.

Luca. 1.

Nota.

Leui. 12.

Vndè mulieri fiducia tangendi.

Mulieris humilitas

Num. 15.

mereretur. Fimbriam solam tetigit. Patuit ergo mulieris huius fiducia, patuit verecundiæ honestas, patuit humilitas, pateat & ipsius fidei sinceritas. Sequitur enim:

Dicebat enim intra se: Si tetigero tantum vestimentum eius, salua ero.

¶ Vbi dicit Rabanus: In desperatis causis magistra est extrema necessitas. Vnde & hæc mulier de omni humano desperans auxilio, didicit ex Christi vestimentis se adipisci posse salutem. Et docuit nos mulier quantum sit corp⁹ Christi, quæ in fimbria vestimenti eius tantum monstrauit esse salutis. Credidit enim non modò Christum virtutem habere sanandi, sed & omne quod ipse tangeret, quoniam sic tetigit leprosum (vt supra dictum est) & mundabatur, tetigit loculum in quo ferebatur adolescentis cadauer exanime, & mox resedit qui fuerat mortuus, & cœpit loqui.

*Corporis
christi ma
gna virt⁹.
Mat. 8.
Luc. 7.*

*Hæretico-
rum blas-
phæmia cõ-
futantur.*

¶ Cæterum, hæc ipsa mulieris huius fide, huiusque loci auctoritatè, tam veteres quàm nouæ hæreses quibus tam Christi quàm sanctorum reliquiæ contemnuntur, blasphemanturque, huiusmodi (inquam) hæreses hinc cadunt & cõfutantur. Clamant demères, & dicunt: Quorsum ista mortuorum ossa, quid faciat lignum crucis, quidve profunt vestimenta mortuorum? & multa alia indigna in hunc modum Confunduntur itaque, quãdoquidem & tactu fimbriæ mulierem hanc dominus curauerit.

*Virtutem
in esse reli-
quias san-
ctorum.*

4. Reg. 13

¶ Quod si fimbriæ vestimenti sui tantam Christus virtutem dedit, quantum maiorem ligno suæ crucis in qua operatus est salutem mundi, quàmque sup pretioso respersa sanguine consecrauit? Quin & reliquias sanctorum in veteri quoque testamento miraculorum gloria decorauit: nam ad cõtactum corporis Helisæi, defuncti exanime cadauer hominis reuixit. Itaque si tantum suæ diuinæ virtutis communicauit dominus ossibus Helisæi, quando iam tunc iustorum animæ ac cœlestem beatitudinem nondum transibant, quantum magis id ipsum confert sanctis noui testamenti, qui se cum in cœlis nunc regnant beati.

¶ Licet hinc ad confirmandam fidem horum quæ iam dicta sunt, de reliquiis sacris recensere historiam quam refert Eusebius Cæsariensis de hac muliere, quam fuisse ciuem vrbis

urbis quæ Cæsarea Philippi dicta est, testatur, dicens: Pro-
 huius mulieris domus foribus basis quidam in loco edito, *Memora-
 bile signis
 virtutis
 christi.*
 collocata monstratur, in qua mulieris ipsius genibus pro-
 uolutæ, plamâsque suppliciter tendentis imago ære videretur
 expressa. Astat verò alia ære nihilominus fusa statua ha-
 bitu viri, stola comptè circumdati, & dexteram mulieri por-
 rigentis. Huius ad pedem statuæ, è basi, herba quædam no-
 ua specie nascitur. Quæ quum exorta fuerit, exrescere
 vsque ad stolæ eius ærei indumenti fimbriam solet. Quam
 quum summo vertice crescens herba contigerit, vires in-
 de ad depellendos omnes morbos, languoresque conquirit,
 ita vt quæcunque illa fuerit infirmitas corporis, haustu
 exiguo madefacti salutaris graminis depellatur, nihil om-
 nino virum gerens, si antè quàm æræ fimbriæ summita-
 tem crescendo contigerit, decerpatur. Hanc statuam ad si-
 militudinem vultus Iesu formatam tradebat, quæ permã-
 sit (inquit) ad nostra vsque tempora, sicut ipsi oculis nostris
 inspeximus. Meminit etiam ibidem imaginum Christi, Pe-
 tri, & Pauli.

¶ Huius historiæ veritati subscribit Sosimenus in historia *Li. 6. c. 41*
 tripartita in hunc modum: Quum cognouisset Iulianus Im-
 perator in Cæsarea Philippi ciuitate Phœnicie (quam Pa-
 neadem vocât) insigne Christi esse simulachrum, quod mu-
 lier illa sanguinis liberata profluuio constituerat, eo de-
 posito, suam ibi statuam collocauit. Quæ violento igne de
 cœlo cadente, circa eius pectus diuisa est, & caput cum ver-
 tice vna parte deiectum, atque in terra fixum, reliqua ve-
 rò pars hæctenus superfuit, & fulminis indicium reserua-
 uit. Statuam verò Christi tunc quidam pagani trahentes
 confregerunt. Postea verò christiani colligentes in eccle-
 siam recondiderunt, vbi hæctenus reseruatur.

¶ Hæc idcirco recensere libuit, vt reliquæ sanctorum &
 maximè Christi, semper vti dignum est, venerationi & ho-
 nori habeantur. Multò magis autem quàm fimbriam vesti-
 menti dominici, corpus Christi sanctissimum sancta pie-
 tate ac sincera fide tangamus, vndè nobis sanctificatio &
 redemptio & salus æterna prouenit.

¶ Circa tertium, quod est, fidei huius mulieris commenda-
 tio, & quartum, quod est, ipsius sanatio, sequitur:

At

At Iesus conuersus & videns eam, dixit: Confide filia, fides tuæ te saluam fecit. Et salua facta est mulier ex illa hora.

K

Lucæ. 8.

¶ Marcus & Lucas hunc locū suppleunt. Dicunt enim, quòd statim ad tactum simbriæ mulier sanata est, & sensit quia sanata esset. Vndè sic apud Lucam. Et ait Iesus: Quis est qui me tetigit? Negantibus autè omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant: Præceptor, turbæ te comprimunt & affligunt, & dicis: Quis me tetigit? Et dixit Iesus: Tetigit me aliquis, nam & ego noui virtutem de me exisse. Et circumsiciebat, inquit Marcus, videre eam quæ hoc fecerat. Videns autem mulier quia non latuit eum, timens & tremens sciens quod factum esset in se, venit & procidit ante pedes illius, & ob quam causam tetigerit eum, indicauit coram omni populo, & quemadmodum confestim sanata sit

*Christus
tacens ta-
cētē ex-
audiuit.*

¶ Itaque mulier hæc credidit, & saluata est, & vt cōgruum fuit, primò tetigit Christum per fidem intellectualiter, deinde corporaliter. Porrò dominus tacitum audiuit mulieris desiderium, & ipse tacens liberauerat tacentē, suā spōte passus sanitatis rapinam, sed miraculum publicari volēs qui cuncta cognoscit, quasi nesciret interrogauit. Et quia discipuli nesciebant quod quærebatur, putabant dominū de simplici tactu loqui. Dominus autem tactum sua responsio ne distinguit.

Lucæ. 8.

¶ Tetigit, inquiens, me aliquis. Quo modo alio loco dixit: Qui habet aures audiendi, audiat, quauis omnes qui tūc aderant corporalem haberent auditum. Sed non est verè Christum audire, si negligenter audiatur: nec verè tangere si infideliter tangatur. Itaque propalaturus quod factum est, dixit: Nam & ego noui virtutem de me exisse. Materialiùs responder, inquit Cyrillus, secundum audientium opinionem. Quo tamen nobis manifestatur, quòd ipse verus est deus, & ex eò quòd prodigialiter factum est, & ex suis sermonibus. Transcendit enim nostram naturam, & forsan etiam angelicam, posse aliquam virtutem emittere, quasi à propria natura. Conuenit autem hoc soli supernæ naturæ. Nulla nanque creaturarum aliquam gerit sanandi potestatem, vel etiam aliqua alia miracula faciendi, sed tantum

*Christus
vt se deū
probat.*

tantùm diuinitus sibi præstitam.

¶ Ob hoc autem dominus non statim eam manifestauit, vt ostenso quodd omnia sibi liquent, faciat mulierẽ prædicare quod factum est, vt suspicionẽ miraculum careat. Itaque Iesus videns eam, dixit: Confide filia. Videns eam timentem & trementem venisse, & procidisse ante pedes suos, ad eam cõuersus est. Hoc ipsum etiã facit erga omnes qui per pœnitentiã peccatorum ad ipsum conuertuntur, iuxta quod per Prophetam ipse dicit: Conuertimini ad me, & ego cõuertar ad vos. Quum ergo mulier hæc per deuotionem & fiduciam magnam se conuertisset ad dominũ, mox ille vicissim per gratiam & misericordiam suam ad illam se dignanter conuertit. Sic & alibi legis: Conuersus dominus respexit Petrum, nempe oculis suę misericordię, & gratiæ suæ efficacia in Petro id operante quod subiunctũ est: Egressus Petrus fleuit amarẽ.

¶ Confide filia, inquit. Quur autem vel vndẽ iam filia domini erat? Ideo, quia credidit. Vndẽ ait Apostolus: Filij Dei estis per fidem. Et in Euangelio: Quotquot autem receperunt eum (nimirum in corda sua per fidem) dedit eis potestatem filios Dei fieri. Quoniam ergo ista in eum credidit, iam fidei merito filia erat, iam salua fieri promeruit. Neq; enim dictum est ei: Fides tua te saluam faciet, sed iam saluam fecit.

¶ Sed quærat aliquis: Quur dominus hanc mulierem latere volentem manifestauerit, hancque ei mouerit verecundiam, quærens quis se tetigisset, quum tamen illa timore & pudore perculsa, vix à tergo trepida ausa fuerit accedere?

¶ Respondetur, q; nequaquam ambitione gloriæ factum est, vt diuinæ virtutis suæ opus latere non permiserit dominus, qui multoties miracula sua præcepit tegi silentio, sed propter eorum vtilitatem, qui per fidem ad gratiã vocabantur, miraculum hoc abscondi noluit.

¶ Proinde mulierem hanc sanatam latere noluit, sed omnibus fecit manifestam. Primò vt solueret eam à metu, & ne remorsum conscientię pateretur, q; sanitatis gratiã furto surriperit, & q; cõtra legis præceptũ immunda quum esset, tetigerit Christum. Deinde quoque vt ipsius curaret animum, quæ se dominum potuisse latere putauit. Item vt

chrysof.

christi erga pœnitentes clementia. Zach. 1.

Luc. 22.

*L
cur filiã
appellet.
Galat. 3.
Ioan. 1.*

*Cur mulierẽ Christi
suis latere noluit.*

chrysof.

fi.

fidem eius ad aliorū vtilitatem faceret manifestā (vti iam dictum est) vt eius fides imitentur, ostenditque miraculū non minus restrictione sanguinis, dum ostendit sibi cuncta etiam cordium secreta patere. Deinde miraculum hoc principem synagoge persuadebat indubitanter credere, p̄ a laqueis mortis etiam filiam suam eriperet.

Cyri.

*M
cur christi
sus iens
paulisper
moraba-
tur.
Ioan. 11.*

¶ Ad hæc, Christus data opera accedere ad archisynagogi filiam morabatur, vt mortua esset puella prius quam ipse adueniret, & mysteriū patefaceret resurrectionis. Proinde ne filia resuscitatio suspecta fieret, sed omni dubitatione semota omnibus innotesceret, quo modo & ad Lazarum languentem venire rogatus, aliquot dies venire distulit, vt mors eius & resurrectio omnibus esset indubitata. De quo Aug. Noluit sanare, vt posset resuscitare. Itaque sanitatem quam mulier hæc furtim surripuit, verbis suis ei dominus confirmavit, dicens: Filia, fides tua te saluam fecit. Animā quidem prius per fidem, deinde & corpus sanauit.

*Beda.
Ecclesiæ
gētiū ty-
pns.*

¶ Allegoricè autem mulier hæc sanguine fluens, sed à domino curata, ecclesia est ex gentibus congregata, quæ ingento carnalium delectationum polluta fluxu, atque à cœtu iam fuerat segregata fidelium. Quia enim relicto vero Deo colebat creaturam, sanguine fluxisse dicitur. Transgressioni nanque primi præcepti decalogi de vno solo Deo adorando, prima Aegypti plaga (id est, aquarum in sanguinem versio) responderet, vt dicit Rabanus. Fluius, est vitæ nostræ defluxus, iuxta quod scriptū est: Omnes morimur, & sicut aquæ dilabimur super terram, quæ non reuertuntur. Hæc aqua quasi in sanguinem vertitur, quum fluxus vitæ, carnis, & sanguinis voluptate maculatur.

1. Reg. 16

¶ Quum autem iam Dei filius principis filiam, id est, synagogam saluare decerneret, ecclesia de gentibus congreganda, paratam iam promissamque aliis præcipuit certa salutem. Proinde mulier hæc sanguine fluens, non in domo, nō in vrbe accedit ad dominū, quia iuxta legem vt bibus excluderetur, sed in itinere ambulanti domino, vt dū pergit ad aliam, alia curaretur. Vnde & Apostoli Iudæis dicunt: Vobis oportebat primū loqui verbum Dei, sed quoniam repellit illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Vbi etiam deprompta si-
de

Hierony.

*Act. 13.
Iudæis
primū si-
dei gratia
nūciatur.*

de gentium subditur: Audientes autem gentes gauisę sunt, & glorificauerunt uerbum domini, & crediderunt quotquot erant præordinati ad uitam.

¶ Sed attende, secundum Hieronymum, quod filia principis duodecim annos habebat ætatis, & mulier hæc sanguinis sui fluxu annis duodecim laborauerat: quo nimirum datur intelligi, quod eo tempore gentium populus cœperit ægrotare, quo genus crediderit Iudæorum. Nisi enim ex comparatione uirtutum, uitium non ostenditur. Eodem enim quo synagoga nata est tempore, gentilitas cœpit infirmari. Vna enim penè eadẽque seculi ætate, & synagoga in patriarchis nasci, & gentilium natio per orbem cœpit idololatrię sanguine scædari.

¶ Quandiu ergo synagoga uiguit, ecclesia laborauit. Porro *Beda.* synagogę defectus, ecclesię uirtus est, iuxta quod dicit *synagoga* Apostolus: Illorum, scilicet Iudæorum delicto, salus est gẽ *occafus,* tibus. Quandiu autem illa credebat, ista nõ credidit, & per *salus ec-* varias corporis atque animę passiones immedicabili mor *clesiæ.* bo ægra languebat. *Rom. 11.*

¶ Quum autem dicit, quod mulier hæc omnem substantiã suã, *Ambro.* in medicos erogauerat, nec ab ullo potuit curari, medicos *N* hos siue falsos theologos (scilicet qui idola gentium deos *Beda.* esse docebant) siue philosophos, legumque doctores secu- *Medici in* larium, qui multa de uirtutibus uirũque subtilissimè disse- *quos sub-* rentes, uilia se uiuendi credendique instituta mortalibus *stãtia ero* dare promittebant, seu certè ipsos spiritus immundos si- *gatur fru-* gnificat, qui uelut cõsulendo se iam pro Deo colendos in- *stra.* gerebant. Quibus uicissim audiendis, gẽtilitas quanto magis naturalis industrię vires expenderet, tanto minus potuit ab iniquitatis suę sorde mundari.

¶ Unde Marcus bene de hac muliere scribens, ait: Et fuerat multa perpeffa à compluribus medicis, & erogauerat omnia sua, nec quicquã profecerat, sed magis deterius habebat. Sed hæc ubi populum Iudæorum ægrotare, uerum quę de cœlo cognouit adesse medicum, cœpit & ipsa languoris sui sperare pariter & quærere remedium.

¶ Itaque dum ad principis filiam properat Dei uerbum, ut *Ambro.* saluos faceret filios Israel, sancta ecclesia ex gentibus cõgregata, quæ lapsu criminum deperibat, paratam aliis fide *præ-*

præcipuit sanitatē, medicinā salutis præoccupavit, medicū vitæ præuenit, synagoga vsq; ad finem mūdi mortua remanente, iuxta illud: Aethiopia præueniet man⁹ eius Deo. Ergo vt ait Apost. quod quarebat Israel, hoc nō est cōsequutus, electio autem (subaudis gentium) consequuta est.

Psal.

107. 11.

Mod⁹ quæ sit a salutis.

Beda.

1erem. 3.

¶ Sed modum quo ecclesia consequuta est fidei sanitatem cōsideremus. Accessit, inquit, retrō & tetigit simbriam vestimenti eius. Accedit, & dominum tangit ecclesia, quæ ei per fidei veritatem appropinquat. Accedit autem retrō, siue iuxta id quod ipse ait: Qui mihi ministrat, me sequatur. Et apud Ieremiam: Patrem vocabis me, & post me ingredi non cessabis, siue quia præsentem in carne dominū nō videns, per actis temporalis dispensationis suæ sacramentis, eius iam per fidem cœpit vestigia subsequi. Retrō accessit, quia iam Christo in cœlos assumpto credidit, ad priora enim ipse non appropinquauit. Tetigit dominum credendo, & Thomas credidit tãgendo: quo tactu certa fidei perceptio datur intelligi, quæ magis Christo à nobis iam in cœlum assumpto facta est, quàm adhuc ipso præsentem.

*O Tunicalo
Iephmyst.
Philip. 2.
Gene. 37.*

¶ Tetigit, inquit, simbriam vestimenti eius. Vestimentum Christi, humanitas sua est, quæ superinduit quodammodo suæ diuinitati. Vndè per Aposto. dicitur: Et habitu iuuentus vt homo. Hæc est illa Ioseph tunica talaris & polimira, hoc di' sanguine tincta, quam ecclesia sancta per sacerdotale ministerium iugiter offert conspectui paternæ maiestatis, ac si dicat: Hanc inuenimus (scilicet per fidei cognitionē) vide si tunica filij tui sit, an non. At ille: Tunica, inquit, filij mei est. Et addit: Fera pessima deuorauit filium meū. Vtiq; fera pessima, impia synagoga est, quæ Christū interficiēs, humanitatis suæ tunicam sanguine hærdi, id est, suo ipsius sanguine, qui nobis maledictum & peccatum (hoc est, hostia pro peccato) factus est, intinxit. Hæc est vestis nuptialis, id est, vestis charitatis, quam vt nos sibi per fidem desponsaret, & coniungeret, induere dignatus est.

Galat. 3.

*Fimbria vestimēti mysticē.
107. 19.*

¶ Fimbria verò quum sit extremitas in vestimento, passio est filij Dei in carne, vbi illud humanitatis suæ vestimentū tanquam in termino consummatum est, ipso clamante atque testante: Consummatum est. Hanc simbriam qui tetigerit, à carnis fluxu mundabitur.

¶ Tangitur

¶ Tangitur autem fide credendo, tangitur piè meditando, tangitur per eam Deum patrem deprecâdo, tangitur amâdo, tangitur compatiendo, & sentiendo ea quæ passionis & mortis Christi sunt, dicete Apostolo. Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Iesu. Nec aliud vllum contra peccari la psum (quasi sanguinis fluxum) efficacius est remedium, quàm credendo, quasi tangendo, & per reciprocam charitatem ei quodammodo sentiendo communicare.

¶ Itaque secundum Lucam, quum interrogasset dominus & dixisset: Quis est qui me tetigit, omnibus se tetigisse negantibus, responsum hoc accepit à Petro: Præceptor, turbæ te comprimunt & affligunt, & tu dicis, Quis me tetigit? Vbi considerandum est, quæ sit turba dominum mysticè premens & affligens, & quæ sit mulier dominum tâgens. Dominum enim quem turbæ comitantes passim cõprimunt, vna credula mulier tâgit. Quia qui diversis inordinatè glomerantium hæresibus affligitur, solo catholice ecclesiæ fideliter corde queritur. Nam vt quidam videntes non vident, & audientes non audiunt: ita etiam tangentes non tangunt, qui non fideliter Christum tangunt. Vndè cuidâ amanti quidem, sed nondum plenè credenti dicit: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meum, aperte docens quid sit eum veraciter tangere, patri scilicet credere æqualem.

¶ Vndè Gregorius: Premente turba redemptorem nostrum mulier vna tetigit, quia carnales quique in ecclesia eum cõprimunt à quo longè sunt, & soli tangunt, qui huic veraciter humiles adiunguntur. Turba igitur premit & non tangit, quia & importuna est per præsentiam, & absens per vitam. Porro secundum Lucam dixit Iesus: Tetigit me aliquis, nam ego noui virtutè de me exisse. Dicat Pelagius se suo conamine saluari. Dicamus autem nos, quia vana salus hominis, in Deo faciemus virtutem. Nam & ipse virtutem (quæ propitiatur omnibus iniquitatibus nostris, & sanet omnes iniquitates nostras) non ex nobis ipsis, sed de se no[n]it exire. Non ergo latet eum is qui simbriam tetigerit, id est, qui incarnationis mysteria donec ad maiora capièda perueniat, perfecte amando crediderit.

Philip. 2.

P

Christus
à quibus
comprimi
tur.

IOAN. 20.

DOMINICA XXIII
HOMILIA ALTERA.

Cum venisset Iesus in domum principis, & vidisset tibicines & turbam tumultuatem, dicit illis.
Matth. 9.

¶ In hac Evangelicæ lectionis parte, describitur filix archi-
synagogi mortuæ, ad vitam resuscitatio. Vbi duo sunt con-
sideranda. Vnum est, defunctam lugentium pia cõsolatio.
Alterum est, admiranda diuinæ virtutis operatio, ibi: quum
ciecta esset turba.

¶ Circa primum quatuor sunt attendenda. Primum est,
Christi mora seu cunctatio. Secundum est, mortis filix de-
nunciatio. Tertium est, perfidorum ciectio. Quartum est,
lugentium pia consolatio.

A ¶ Circa primum dicit Lucas: Adhuc illo loquente, nimirum
Christo ad mulierem quã suæ fidei merito sanauerat. O-
portunè enim dominus expectabat puellæ mortem, vt re-
surrectionis eius miraculum propalaretur, propter quod &
tardiùs incedit & loquitur diutiùs cum muliere, vt archi-
synagogi filia expiraret, & huius rei nuncius adueniret. Vn-
de apud Lucã dicitur: Adhuc illo loquente, venit quidã ad
principẽ synagogæ dicens ei, quia mortua est filia tua, noli
vexare illũ. In quo notatur secundũ, id est, mortis filix de-
nunciatio. Quo audito, dominus respõdit patri puelle: No-
li timere. Crede tantũ, & salua erit. Noli timere, inquit,
scilicet timore diffidentie. Porro nuuciantibus puellæ mor-
tem, & magistrũ vt veniat rogare prohibetibus, nõ legitur
puellæ patrem quasi amissa spe salutis filix iam mortuæ,
nunciãtibz acquieuisse. Vndè & dominus quasi diffidentẽ
non reprehendit, sed credentem robustiùs confirmauit, di-
cens: Noli timere. Sanè fidem exigit dominus ab inuocan-
tibus eum, nõ quia indiget adminiculo fidei aliorum. Ipse
nãque & dominus & largitor est fidei. Sed ne videretur ex
acceptatione personarũ sua dona cõferre, ostendit qd creden-
tibus fauet, & ne sine fide accipiant beneficia, & ea per in-
fidelitatem aboleant. Vult enim benefaciens durare gra-
tiam, & sanans in concussum manere remedium.

¶ Mysticè: Saluata à profuuiõ sanguinis muliere, mox
filia principis mortua nunciatur, quia dum ecclesia à vi-

tio

Cyril.

Luc. 8.

Athana-
sius.

Beda.

tiorum sordē mundata, & ob fidei meritum filia est cognominata, continuò synagoga perfidiæ simul inuidiæque letho soluta est. Perfidiæ quidem, quia in Christum credere noluit. Inuidiæ verò, quia ecclesiam credidisse doluit. Scriptum est enim in actibus Apostolorum: Sequenti autem sabbato penè vniuersa ciuitas conuenit audire verbum domini. Videntes autem turbas Iudæi, repleti sunt zelo, & contradicebant his quæ à Paulo dicebantur, maledicētes viam domini coram multitudine.

¶ Et vidisset, inquit, tibicines & turbam tumultuantem. Tibicines dicuntur, tibia canentes. Hoc enim musicum instrumentum primitus ex antiquo plangendis funcribus adhibitum esse Isidorus testatur, quo ad ampliùs lugendū parentes prouocarentur.

¶ Et turbā tumultuantē, id est, irrequietā Hic erat tumultus plangentium & flentium. Vndè sic habes apud Lucam: Flebant autē omnes & plangebant illā. Non minus descendunt sunt qui vanè plangunt defunctos, quàm ipsi qui defuncti planguntur. Vndè quum sapiens dixisset: Super mortuum plora, defecit enim lux eius, mox adiecit: Et super fatuum plora, defecit enim sensus eius. Vanitatis est, quod morituri plangunt mortuos, quos oportebat plangere semetipsos. Nihil enim tam dignū luctu est, quàm culpa, mori autem, natura est. Et quum venisset in domum, inquit Lu. non permisit secum quenquā introire, nisi Petrū & Iacobum & Ioannem, & patrem & matrem puellæ. Mortuā suscitaturus eiecit omnes, quasi nos docens absq; inani gloria esse, & nihil ad ostentationē facere. Et quod quum quis debet miracula perpetrare, nō decet ipsum esse in medio plurimorum, sed solitariū & ab aliis separatum, quod huius loci docet exemplo. Solos hos intromisit, tanquā discipulorum vertices. Nec volebat seipsum ante tempus pluribus reuelare, & hoc fortè propter inuidiam Iudæorum. Docēs, vt quum quis nobis inuidet, non debere nos iusticias nostras ei reuelare, ne ei maioris inuidiæ occasio tribuatur.

¶ Assumpsit etiam parentes in testes, ne quis dicere posset fallax est resurrectionis indicium. Ad hæc, etiam illud nota, quod plangentes exclusit à domo, & indignos ostendit resurrectionis visione. Vndè sequitur:

pp ij

¶ Recce.

Synagoga
cōstabit

cap. 13.

B
Tibicines
qui.Plangentes
deplangē
di.
Eccle. 22.
Nota.

Theoph.

Recedite, non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum.

C ¶ Hominibus mortua erat, qui suscitare nequibāt Deo dormiebat, in cuius ditione & anima recepta vivebat, & caro resuscitanda quiescebat. Vndē mos Christianus obtinuit, vt mortui qui resurrecturi esse non dubitantur, dormientes vocentur, dicente Aposto. Nolumus vos ignorare de dormientibus, vt nō contristemini, sicut & ceteri qui spem nō habēt. Hinc & pro defunctis orans ecclesia dicit: Deus cui omnia viuunt, & cui nō pereunt moriendo corpora nostra,

Chrysof.

sed mutantur in meliūs. Itaque stentibus atque plangentibus mortuam dicitur à domino: *Recedite.* Et apud Lucam Nolite flere. Si tunc exclusit plangētes, multō magis nūc. Tunc enim nondū patuerat in somnū mortem fuisse conuersam. Nullus ergo de cetero se cōtundat, iniuriam inferens victorię Christi, qui superauit mortem, & eam in somnum conuertit. Vndē & dixit: Non enim est mortua puella sed dormit. Ostendēs omnia sibi fore in promptu, & quōd eam viuificaret, quasi suscitaret à somno.

Plangentes sūt irrisores.
Chrysof.

¶ Et deridebāt eum. Ecce, plangentes facti sunt irrisores. Et verē derisio erat fletus ille mortalium, quia ipsi ad mortem properantes, plangebant mortuum. quōd si plangendi sunt mortui, illorum praua vita (sicut iam est dictum) magis desenda erat. Deridebant, inquit, eum, scientes quia mortua est. Quos non obiurgauit, nec repressit derisionē, vt etiam derisio fiat certę mortis puellę indicium. Nam quia post acta miracula (vt plurimum) homines perseuerant increduli, verbis eos propriis pręuenit.

Ephes. 5.

¶ Porro mysticē, quum anima quę peccauerit, ipsa moriatur, tamen ea quę resuscitari à Christo meruerit, nobis quidem mortua fuisse, sed ei obdormisse dici potest, iuxta quod per Apostolum dicitur: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.

¶ Sed quærat aliquis: Cur dominus tam ingens miraculum factururus turbas eiecerit, qui tamen multa aliās huiusmodi miracula faciebat corā hominibus? Vtq; quia turba hæc indigna fuit quę tantū miraculū videret. Non enim credebāt Christū posse resuscitare defunctā, quę (vt omnis malitia propriū habet bonos deridere) idcirco deridebāt, quia dor.

dormientem affirmabat, quæ mortua esset, quum tamē (vt dictum est) ei dormiret, qui ea facilitate suscitatur mortuos, qua quilibet nostrum excitatur à somno suo dormientem. In hunc modum & de Lazaro iam vita functo dixit: Lazarus ^{Ioan. 11.} amicus noster dormit, sed vado vt à somno exsuscitem eū. ^{Derisus} Attamen parū nocuit gloriæ Christi risus iste perfidorum, ^{perfidorū} quin magis in cōtrariū relapsa res est, videlicet vt suo derisu ipsi confunderentur, & ampliùs miraculo darent testimoniū, verè .s. fuisse mortuā, Christi q; virtute verè à mortuis resuscitatā, miraculoque exhibito magis se culpabiles agnoscerent, qui nō ante à credendo dominū honorassent, ^{vt Christo} sed deridendo, potentiam negassent resuscitantis. Porro dominus horum derisione nil motus, quod intēderat opus suæ virtutis & gratiæ exequitur. In quo nihilominus exemplum nobis & formam præbuit, vt dum beneficientes vel piè consulentes aut docentes, à pravis hominibus deridemur, eorum derisione contempta, piè cœptis instemus. ^{ad gloriā.}

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et quum electus esset turba, intrauit, & tenuit manum eius & dixit: Puella, surge. Et surrexit puella.

¶ Hic ostenditur admiranda diuinæ virtutis operatio. Vbi E primū perfidos & tumultuantes eiici voluit, qui virtutem resuscitatis deridere, quā credere malebant. Et meritò excluduntur, indigni qui miraculū resurrectionis viderent.

¶ Intrauit, inquit, & tenuit manum eius. Iam antè intrauerat dominus in domum Iairi, sed nō in eo triclinio vbi filia mortua decumbebat, quò nunc demum ingressus manum ipsius apprehēdit. Et vt verum esse ostenderet, quòd mortua puella coram se mortua non esset, sed dormiret, manum eius tenet, quasi hanc è somno excitaturus.

¶ Et aduerte, q; Iairus pater rogauerat dominū, vt veniens imponeret manū super filiā, & viveret, sed nō sic fecit ille. Nō enim imposuit ei manū, non suspexit in cœlū, nō orauit, sed vt omnia suo subdita esse doceret imperio, tantūm tetigit eam, & dixit: Puella, surge. Tactu autem suæ manus reuocatam animā corpori rursus infudit, argumentū præbens diuinitatis inhabitatis, quæ ad sacræ manus cōtactū, amissam protinus vitam reparauit. Itaque dextera domini

pp ij . fecit

Potentia
virtutis
Christi.

Quor i de
vision es
nobis con-
temn ite.

fecit virtutem. Secundum Lucam, tenens manum eius clamauit, dicens: Puella, surge. Sic & Lazarum reuocās ab inferis, clamauit: Lazare, veni foras. Sic etiā futurum est in nouissimo die, quando omnes qui in monumentis sunt, audiēt vocē filij Dei, & tā facile ad Christivocātis imperium cuncti resurgent, quā hęc puella ipso iubente resurrexit.

¶ Et reuersus est (inquit Lucas) spiritus eius, & resurrexit continuū, vt palām sit, q̄ tā mors quā vita Christo domino famulantur. Nō ergo suæ potestati mortua erat, quam non incertus de resurrectionis euentu resuscitare intendebat. Reuersus, inquit, est spiritus eius. Non enim aliam animā infudit, sed illam eandēque quam expirauerat, restituit. Et ne fantasticū esse videatur quod factū est, iussit illi dare manducare, Nec tamen ipse propinat, sed hoc mandat aliis. Quomodo & Lazaro resuscitato dixit discipulis: Soluite eum. Quem postmodum & mensæ suæ participem esse voluit. Ecce vnum vitæ signum, in eo q̄ manducavit: apud Marcum verò & alterum ponitur, quia confestim ambulauit, ad certum indicium vegetæ sanitatis.

*Vitæ signa
duo
in puella.
Ioh. 11.*

Beila.

*Resurre-
ctiois ani-
mæ signa*

¶ Spiritualiter insinuat, quia quisquis à morte animæ Christo manum sibi confortante respiscit, nō modò à sordibus exurgere vitiorum, sed & in bonis continuū proficere debere operibus. Porro qui instar phantasmatis videntur resuscitari, figuram quidem viuentium habent, sed non operationem. Qui enim magicis artibus mortuos suscitare putantur, ambulare eos faciunt & confabulari, sed vt manducant, non possunt efficere. Hinc & dominus ipse à morte rediuius in argumentum suæ veræ resurrectionis dignatus est cum discipulis manducare.

Hiero.

¶ Mysticè: Tenēs manum puellæ Iesus suscitauit eam, quia nisi prius mundatæ fuerint manus Iudæorum quæ sanguine plenæ sunt, synagoga eorum mortua non consurgit. Iudæorū enim multitudo hoc in votis habuit, vt in eos Christi sanguis redundaret. Sanguis eius, inquiunt, super nos & super filios nostros.

Matt. 27

¶ Moraliter autē, rectè tenet manū eius quē suscitāt à peccatis, q̄ is proprię iniquitatis operibus animę vitā amisit. Nam in operibus manuum suarū cōprehēsus est peccator. Itaque Dominus tactu misericordiæ suæ, efficacia gratiæ suæ

suæ mūdāt mala opera peccatoris, sicque hunc ad gratiæ vitā restituit. Vndē psalmista: Tenuisti manū dexterā meā, & in voluntate tuā deduxisti me, & cū gloria suscepisti me. Itaque spiritualiter ad Christū à peccatis reuertentes, fide surgunt, proficiendo in operibus bonis ambulant, & cœlesti pane satiantur. Si quis ergo à spirituali morte surrexerit, cœlesti necesse est mox pane satiari, & diuini .s. verbi & sacrosancti altaris participem fieri. Vt autem ait Ambr. beatus ille cui manū sapientia tenet. Vtinam meos quoque teneat actus, teneat manū iustitia, teneat verbum, inducat in penetralia sua, spiritū auertat erroris, conuertat salutis dari mihi iubeat manducare. Panis enim cœlestis, est dei verbū. Inde & illa sapientia quæ diuini corporis & sanguinis sacro sancta altaria repleuit alimentis: Venite inquit, & edite panes meos, & bibite vinum quod miscui vobis. ¶ Denique certis argumentis filia resurrectione probata, parētes ipsius miraculo stupefactos & penē clamātes, cohibet ne quod factum est prædicēt. Vndē Lucas: Et stupuerunt parentes eius, quibus præcepit ne alicui dicerēt quod factum erat. Ostendens quod largitor bonorum est, non autem cupidus gloriæ: datque totū, nihil recipiens. Qui autē venatur operum gloriam, aliquid quidē exhibuit, aliquid verō recepit. Denique miraculi huius diuulgationem subdit Euangelista, dicens:

Et exiit fama hæc in vniuersam terram illam.

¶ Scilicet prouinciæ Galilææ. Non enim potest diuina virtus occultari. Nam licet ipse Christ⁹ eiectis turbis paucis arbitris in cubiculo paternæ domus puellam à morte suscitauerit, vehementerque præcepit parentibus ne quod factum erat cuiquam dicerent, attamen rei magnitudo late non potuit. Modicum est enim verbis tantum extendere famam, sed virtus adedē clara atque conspicua est, vt quantō magis occultitur, tantō prodeat amplius.

¶ Sanđ propter duo præcipit ne cui diceret quod factum erat, id est, propter mysterium, & propter exemplum. Propter mysterium, quia culpa secreta secreta emendatur pœnitentia, iuxta quod per sapientem dicitur: De negligentia purga te cum paucis: & publica culpa, etiam publica corrigenda est pœnitentia, dicente Apostolo: Peccantem

pp iij coram.

Beda.

Proph. 9.

*Christus
vt inanē
refugit
gloriam.*

G

*Cur præcepit ne cui dicerent.
Eccle. 7.
I. Tim. 5.*

coram omnibus, vt & ceteri timorem habeant.

Eccle. 9. ¶ Propter e templum, vt in magnificis factis doceat nos fugere gloriam, iuxta quod Sap. admonet, dicens: Ne zeles gloriam.

Beda.

Mysteriū

viuā mor-

tuorum.

¶ Ceterum iuxta intellectum moralem, tres illi mortui quos saluator in corporibus suscitauit, tria genera resurrectionis animarum significant. Siquidem nonnulli consensum malæ delectationi præbendo, latente tantum cogitatione peccati, mortem sibi consciscunt. Sed tales se significas viuificare saluator, suscitauit filiam archisynagogi, nõ dum foras elatam sed in domo mortuam, quasi vitium secretum in corde.

¶ Alij non solum noxiæ delectationi consentiendo, sed & ipsum malum quo delectantur agendo, mortuum suum quasi extra portas efferunt. Et hos si pœniteant, resuscitare se demonstrans, suscitauit filium viduæ iuuenem extra portam ciuitatis elatū, & reddidit matri suæ. Quia respiscens e à peccati tenebris animam, vnitati restituit ecclesiæ.

¶ Quidam verò non solum cogitando vel faciendo illicita, sed & ipsa peccandi cõsuetudine se quasi sepeliendo corrumpunt. Verum nec ad hos erigendos minor sit virtus & gratia saluatoris, si tamen adsint cogitationes sollicitæ, quæ super eorum salute (velut deuoræ Christo sorores) inuigilent. Nam ad hoc intimidandū resuscitauit Lazarū quatuor iam dies in monumento habentem, & attestante sorore iã fœtentem, quia pefsima noxios actus solet fama comitari.

N

*spirituali
ter resur
gendi mod⁹*

¶ Notandum autem quòd quantò grauior animæ mors ingruerit, tantò acrior necesse est vt resurgere mereatur pœnitentis feruor insistat. Quod occultè volens ostendere dominus, iacentem in conclauis mortuam, modesta dēni. que voce suscitatur dicens: Puella surge. Quam & ob facilitatem resuscitandi, iam mortuam fuisse negauerat. Delarum autem foras iuuenem, pluribus vt reuiuiscere debeat dictis corroborat, quum ait: Adolescens, tibi dico, surge. Quatriduanus verò mortuus, vt longa premētis sepulchri claustra deponere posset, fremuit spiritu Iesus, turbauit se ipsum, lachrymas fudit, ac magna voce clamauit: Lazare, veni foras. Et sic tandem qui erat desperatus, discusso tenebrarum pondere, vitæ lucique redditur.

Ioan. xi.

Porro

¶ Porro tibitines animæ mortuæ funeralia prosequen- *Tibitines*
 tes, maligni spiritus intelliguntur, ferali carmine hanc de- *mysticerv*
 mulcentes, quum suggerunt aut culpam grauem non esse *decipiunt*
 aut parcendum atati, aut ex improviso crimen contigisse,
 & vlteriùs non futurum, aut alios multos agere similia,
 aut dei ad miserendum pronam esse clementiam, aut spa-
 tium pœnitentiæ superesse. Verùm huiuscemodi carmini-
 bus ad vitam peccatrix anima non reuocatur, sed in pecca-
 ti morte detinetur, imò & hoc amomo (vtrique oleo pecca-
 toris) vncta & impinguata ad gehennæ rogam defertur.

¶ Narrat de se Boëtius, quòd quum iam multis quassatus
 aduersitatibus, pro animi solatio poeticis musis sese oble-
 ctaret, superueniens philosophia magistra quondam sua,
 ipsum consolatura, has omnes eiecit. Vbi, inquit, poeticas
 musas nostro vidit assistentes thoro, fletibusque meis ver-
 ba dictantes, commota paulisper, ac toruis inflammata lu-
 minibus: Quis, inquit, has scœnicas meretriculas ad hunc *Solatio*
 ægrum permisit accedere? Quæ dolores eius non modò *frandules*
 nullis fouerent remediis: verùm dulcibus insuper alerent *ta.*
 venenis? Eæ sunt enim quæ hominum mentes assuefaciunt
 morbo, non liberant.

¶ Sectabite potius Syrenes vsque in exitium dulces, meis.
 que eum musis curandum sanandùmque relinquite. His il-
 le chorus increpatus, deiecit humi mœstior vultum, cõfessus
 que rubore verecundiam, limen tristis excessit.

¶ Hac philosophiæ subintroducta persona, veram quæ de- *sapient. 9*
 sursum est sapientiam intellige, de qua scriptum est: Per sa-
 pientiam sanati sunt quicumque placuerunt tibi domine à *Sap. 3.*
 principio. Et ideo sapientiam qui abiicit, infœlix est, & va-
 cua est spes illorum, & labores sine fructu, & inutilia ope-
 ra eorum. De huiusmodi scriptum est: Et quoniam non ha-
 buerunt sapientiam, perierunt propter suam insipientiam. *Bar. 3.*
 Huiusmodi sunt (vt ibidem dicitur) principes gètium, qui *sapientia*
 dominantur super bestias quæ sunt super terram, qui in a- *carentes,*
 uibus cœli ludunt, qui argentum thesaurizant, & aurum in
 quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eo-
 rum. De quibus mox subditur: Exterminati sunt, & ad in-
 feros descenderunt, & alij in locum eorum exurrexe-
 runt. Vbi etiam de sectatoribus mundanæ sapientiæ dicitur:

tur:

tur: Filij quoque Agar qui exquisierunt prudentiam quæ de terra est, negotiatores terræ, & Themau, & fabulatores & exquisitores prudentiæ, & intelligentiæ, viam autem sapientiæ nescierunt.

Prou. 2.
sapientia
utilitas.
¶ Porro sapienciæ utilitatem attende. Si intrauerit, inquit Salomon, sapientia cor tuum, & scientia animæ tuæ placuerit, consilium custodiet te, & prudentia seruabit te, ut eruaris à via mala, & ab homine qui peruersa loquitur, qualis est omnis hæreticus, qui utique altam faciens (per superbiam) domum suam, quærit quam inueniet, ruinam. Sapientia autem edificabitur domus, & prudentia roborabitur. Itaque si doctrinam sapientiæ inueneris, habebis in nouissimis spem, & spes tua non peribit.

Prou. 17.
Prou. 24.
K ¶ Cæterum quod ad allegoriam spectat, nota quia synagoga manet in domo clausa & mortua, quæ interim ad Christum per fidem sanata venit è gentibus ecclesia. Agunt Iudæi funeralsia synagogæ cultum plangentes. Quod Ieremias propheta prænuñcians, ait: Et dabo Ierusalem in acervos arenæ, & in cubilia draconum, & ciuitates Iuda dabo in desolationem, eo quod non sit habitator. Et inde: Ecce ego cibabo populum istum absynthio, & potum dabo eis aquam fellis, & dispergam eos in gentibus. Et post pauca: Hæc dicit dominus exercituum: Contemplamini & uocate lamentatrices ut veniant, & ad eas quæ sapientes sunt mittite & properent. Festinent & assumant super nos lamentum. Deducant oculi nostri lachrymas, & palpebræ nostræ defluant aquis, quia vox lamentationis audita est de Sion quoniam vastati sumus & confusi vehementer. Quia dereliquimus terram, quoniam deiecta sunt tabernacula nostra.

Iudæi ut
mortuam
plangunt
synagogam
Iere. 9.
Rom. II.
Hæc omnia in Iudæis cernimus esse completa, digna sanè quæ illorum (vanis licet) plangantur lamentis. Sed quum plenitudo gentium intrauerit in fine seculi, futurum est, ut ad hanc mortuam principis filiam depulsor mortis vitæque dator Christus veniat, qui eiectionis vanis lamentis, intrans per fidem corda Iudæorum, synagogæ manum apprehendat ut rectè operetur, ut hanc post se trahat, & tunc viuet puella quæ adhuc mortua plangitur.

IN DEDICATIONE

E C C L E S I A E.

Ingressus Iesus perambulabat Iericho,
Luca. 19.

¶ Præsens sancti Euangelij lectio tria præcipuè comprehendit. Primum est, conueniens ad salutem in publicano dispositio. Secundum est, erga publicanum benigna Christi miseratio, ibi: Et quum venisset ad locum. Tertium est, publicani ab iniquitate perfecta conuersio, ibi: Stans autem.

¶ Circa primum quatuor sunt consideranda. Primum, ciuitatis Iericho mystica designatio. Secundum, Zachæi publicani notanda descriptio, ibi: Et ecce vir. Tertium, videndi Christum Zachæi desiderium, ibi: Et quærebat videre. Quartum, videre desiderantis non inane studium, ibi: Et præcurrens.

¶ Circa primum dicitur: Et ingressus Iesus perambulabat Iericho, Vbi notandum est, Iericho ciuitatem quondam fuisse munitissimam, nempe muro septemplex cinctam, ut nec ariete peruija esset, nec ferro penetrabilis. Hæc Iosue septem dierum ambitu die septimo clangentibus tubis sacerdotalibus (quæ iubileares dicebantur) corruentibus muris, ceptram, ferro & flamma deleuit, & regem eius interfecit, & ait: Sit ciuitas hæc anathema. Sola Raab meretrix uiuat cum vniuersis qui cum ea in domo sunt: abscondit enim (inquit) nuncios quos direximus. Et subinde: In tempore illo imprecatus est Iosue, dicens: Maledictus vir coram domino, qui suscitauerit & ædificauerit ciuitatem Iericho. In primo genito suo fundamenta illius iaceat, & in nouissimo liberum ponat portas eius. Porrò Achan qui contra vetitum de anathemate Iericho furtim surripuit, victoriam Israel impediuit, deprehensusque, lapidatus est. Dehinc cæteris hostibus potenter debellatis, filij Israel terram patribus eorum diuinitus promissam possederunt.

¶ Iericho interpretatur luna, & mysticè mundum hunc designat, qui ut luna mutatur, & nunquam in eodem statu

A
Iosue. 6.
Iericho ciuitas des-
cribitur.

Ibidem.

Iosue. 7.

Iericho mysticè
statu

IN DEDICATIONE

statu permanet. Hic est ille mundus qui deum per quem factus est, nō cognouit. Huius mundi rector diabolus est, in Euangelio princeps mundi appellatus.

¶ Septemplex murus, obstinatam in septem capitalibus uitii significat voluntatem. Porrō Iosue (qui & Iesus Naue) Christi typum gessit. Tubæ sacerdotales quib⁹ utebantur in Iubileo, prædicationem Christi & apostolorum eius præfigurabant. Iubileus autem, gratiæ noui testamenti temp⁹ est. Vnde est illud prophetæ: Quasi tuba exalta uocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum.

¶ Proinde tubis personantib⁹ muri Iericho corruunt, quia prædicatibus per mūdum apostolis, diaboli potestate labefactata, obstinata prius in malo gentiū corda, recepta fide ueritatis qua deū nosse cōperunt, cedente priore duritia, pietati peruia facta sunt. Iericho flammis & ferro dānatur & Christus gladio bis acuto ex eius ore procedente uitio-
nem de impijs sumet, iudicaturus seculum per ignem.

C ¶ Raab meretrix, quæ vnā cum suis sola saluatur, quia nuncios Iosue recepisset, designat ecclesiam ex gentibus collectam, quæ Christi apostolos ceterosque ipsius prædicatores in mundū missos fidei suæ recepit hospitio. Quæ quoniam olim per idololatriā immundis se spiritibus prostituta subdiderat, meretricis uocabulo designatur.

¶ Porrō quod à Iosue ciuitas Iericho sub anathemate ponitur, hoc ipsum designat, quod per Apostolum suum loquitur Christus, dicens: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Quia si quis diligit mundum, non est charitas patris in illo. Et rursum: Qui uult esse amicus huius mundi, inimicus dei constituitur.

¶ De anathemate surripit, qui uetitis mundi huius inheret illecebris, quibus illaqueatus & uictus, non solum ipse peccata non vincit, quin etiam quantum in se est, suæ prauitatis exemplo alijs quominus uincant obstitit graui tandem iudicio quasi lapidibus obruendus.

¶ Denique maledictio subiicitur, qui ciuitatem Iericho de nouo suscitauerit, quoniam qui ueteres uel etiam nouos errores per Christi prædicatores dissipatos per doctrinam hereticam aut opera pessima suscitauerit, auditorus est auditionem malam, importabilis illius iudicij sententiam,

Ite

Ioan. 1.

Ioan. 14.

Iosue ty-
p⁹ Christi

Esai 58.

Raab, ut
typ⁹ eccle-
siæ gessit.

1. Ioan. 2.

Luce. 4.
De anathe-
mate surri-
pit, myst.

Iericho su-
scitat.

Ite maledicti in ignem æternum.

¶ Iericho superata, hostibúsq; deuictis, terra lacte & melle manás victori populo distribuitur, quia mūdi huius illecebris, & peccato triumphatis, beata cœli requies & diadema regni victoribus à Deo reddetur, ipso iudice dicente: Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cū patre meo in throno eius. Regnū quippe cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Apoca. 3. Matt. 11.

¶ Porro ciuitati Iericho suscitandæ fundamenta ponit, qui proposito voluntatis ad amorē huius mundi rediens, peccato consentit. Is primogeniti sui morte multatur, quādo quidem bonorum operum suorum pristina merita ob peccatum solo licet consensu voluntatis peractum, mortificatur. Portas autem Iericho ponit, qui malę voluntatis culpā operis executione consummans, non nisi cum vita sua peccata dimittit. Fundamēta Iericho ponit.

¶ Per nouissimū verò liberorū, vanum mundi gaudium & omne quod ex peccato solatiū captabat, non immeritò designatur. Solēt enim parentes nouissimū seu minimum suorum liberorū cōplecti dulcids, sinu tenere, huic suauius adblandiri. Sed quoniam in fine malæ actę vitę omnis pristina peccatorū dulcedo vnā cum mundi huius malē amatis illecebris amittitur, rectē in nouissimo liberorum suorum portas Iericho peccator ponere perhibetur.

¶ Circa secundum, quod est Zachæi publicani notanda descriptio, subditur:

Et ecce vir nomine Zachæus, & hic erat princeps publicanorum, & ipse diues.

¶ Ecce, inquit, quod utiq; demonstrantis est, quo auditoris intentionē exciter, nempe rem memorabilis exempli narraturus, id est, publicanum ad Christi discipulatum repente conuersum. Sed ne tantū publicanus is fuerat, verū etiam princeps publicanorū, hoc est primus & præcipuus inter eos qui de labore periculissq; vectorum pedagijs & vectigalibus extorquendis intendebant. Mira christi apparet misericordia. Theoph.

¶ Et magna quidem in huius vocatione apparet misericordia & abundās gratia diuinę pietatis, quę non solū publicanos discipulos facit, sed & Zachęum principē publicano-

IN DEDICATIONE

norum, captiuum ad salutē recipit. Quòd publicanus, res quidem abominabilis, princeps autem publicanorū, multò magis, utpote in malitia princeps. Lucra enim sua publicani nō aliunde quàm ex pauperū sudoribus habent.

Luc. 18.

Beda.

Pecunias habere,

& pecunias amare redifferūt

Galat. 6

Eccle. 5.

Mar. 10.

¶ Et ipse, inquit, diues. Paulò antè dominus prēmiserat dicens: Quàm difficile qui pecunias habet in regnū Dei intrabunt. Vndè claret, quia qui hīc multiplicādis diuitiis incumbunt, alterius vitæ gaudia querere contemnunt. Sed inter pecunias habere, & pecunias amare nonnulla distātia est. Multi enim habentes non amant, multi non habentes amant. Alij & habent & amāt, alij nec habere nec amare se diuitias seculi gaudent, quorum tutior status est, nempe quibus cū Apostolo mundus crucifixus est, & ipsi mundo. Vndè & Salomon non ait, Qui habet, sed, Qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis. Et ipse dominus secundum Marcum obstupentibus in verbis huiusce sententiæ discipulis, exponendo subiunxit: Filioli, quàm difficile est cōfidentes in pecuniis regnum Dei introire. Non ait: Impossibile, sed, Difficile, hoc est, maximè difficultatis est pecunias habentes, vel in pecuniis confidentes, exutis auaritiæ retinaculis, aulam regni cœlestis intrare.

Luc. 18.

Auari salus quam difficilis.

Quo pacto diues saluatur.

Psalm.

¶ Facilius enim est, inquit, camelum per foramen acus trāsire, quàm diuitē intrare in regnū Dei. Si facilius est camelū ingentibus mēbris enormem, angustū foramen acus penetrare, quàm diuitem intrare in regnū Dei, nullus ergo diues intrabit in regnū Dei. Et quo modo vel in Evangelio Matthæus, Zachæus iste, & Ioseph, vel in veteri testamento quàm plurimi diuites Dei intrauerunt in regnū? nisi fortè quia diuitias vel pro nihilo habere, vel ex toto relinquere domino inspirante didicerunt? Nunquid enim David in regni diuitiis confidebat, qui & de semetipso canit: Quoniam inops & pauper sum ego? Et alios hortatur, dicens: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere? Credo, nō ausus dicere: Nolite suscipere. Nunquid Abraham domino substantiam prætulisse credibile est, pro quo vnicum ferire non dubitauit hæredem? Sequitur:

¶ Et dixerunt qui audiebant: Et quis potest saluus fieri? Quòd pertinet ista responsio, quum incomparabiliter ma-

ior sit turba pauperum quę diuitibus perditis potuerit saluari, nisi quia intellexerunt omnes qui diuitias amant, etiã si adipisci nequeant, in diuitum numero deputari?

¶ Sed quę impossibilia sunt, inquit, apud homines, possibilia sunt apud Deũ. Non tamen q̄ cupidi & superbi qui nomine diuitis significati sunt, regnũ cœlorum cum suis cupiditatibus & superbia sint intraturi, sed possibile est Deo vt per verbum (sicut etiam factũ esse & quotidie fieri videmus) à cupiditate temporalium ad charitatem eternorum, & à pernicioſa superbia ad humilitatẽ saluberrimam cõuertatur. Vides sanẽ in Zachęo quemadmodũ camelus deposita gibbi sarcina, per foramen acus transit. Diues enim & publicanus relicto onere diuitiarum, contempto censu fraudium, angustam portam arctãmq; viam quę ad vitam ducit, ascendit. Et bene, inquit Ambro. princeps inducitur publicanorum. Quis enim de se desperet, quando iste peruenit cui census ex fraude? Et ipse quidem diues, vt scias non omnes diuites auaros. Sed Zachæus iste, inquit Cyrillus, in his moram non traxit, sed factus est dignus propitiacione Dei, qui cęcos illuminat, & longinquos vocat.

*Camelus
vt per an
gustã trã
sit.*

¶ Circa tertium, quod est videndi Iesum Zachęi desyderium, subditur:

Et querebat videre Iesum quis esset, & non poterat præ turba, quia staturã pusillus erat.

¶ Pullulauerat iam in eo semen salutis, quia cupiebat Iesum videre, vtpote quẽ nunquã viderat, quoniã si vidisset, iam dudũ recessisset à nequitia publicana. Si quis enim Iesum videt, nõ potest in nequitias immorari. Duo erant impedimẽta huic visioni, nã retardabat eũ populus nõ tam virorum quã delictorũ, & q̄ staturã paruus esset. Sed quid sibi vult q̄ nullius alterius staturã nisi huius scriptura expressit? Vide, ne fortẽ adhuc pusillus fide. Nondũ enim p̄miserat quum ascenderet, nondũ viderat Christum. Non tamen publicanorum ipse princeps despicitur, sed solam dat alacritatem, & recipit mercedem. Hęc enim in peccatore vt Iesum recipere mereatur, dispositio præuia necessaria est, vt videlicet Iesum desyderet. Nam Iesus, qui utique Dei sapientia est, præoccupat eos qui se cõcupiscunt.

Gloſ.

Ambro.

Theop.

¶ Cir.

IN DEDICATIONE

¶ Circa quartum, quod est, videre desyderantis non inane studium, subditur:

Et præcurrens ascendit in arborem sycomorum, ut videret illum, quia inde erat transiturus.

Beda. ¶ Mira deuotione fidei Zachæus ad videndum saluatorem quod natura minus habuerat ascensu supplet arboris, atque ideo iuste quannis ipse rogare nõ audeat, benedictionem dominicæ susceprionis quam desyderabat, accepit.

Theoph. Zachæus moraliter ¶ Moraliter autem: Quisquis pluribus in malitia præest paruus est statura spiritali, & nõ potest videre Iesum præ turba. Nam perplexus à passionibus & secularibus rebus, non aspicit Iesum ambulantem, id est, in nobis operantem, nullum opus eius cognoscens. Proinde eadem turba noxiæ consuetudinis quæ ante hoc factum cæcum clamantem ne lumen pereret increpabat, etiam suscipientem publicanum ne Iesum videat, tardat. Sed sicut cæcus turbarum voces magis ac magis clamando deuicit, ita huiusmodi pusillus necesse est turbæ nocentis obstaculum altiora petendo transcendat, terrena relinquat, arborem crucis ascendat, inde enim videre poterit Iesum quis & qualis est.

Luc. 18.

*Sycomor
my. christi
cruce.*

I. Cor. I.

¶ Hæc ipsa enim mystica sycomorus est. Sycomorus enim grecè, Latinè ficus fatua dicitur. Nam sycos ficum significat, moros fatuum. Nam ipsa dominica crux quæ ereden-tes alit vt ficus, ab incredulis irridetur vt fatua. Nos, inquit Aposto. prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stulticiam. Ipsi verò vocatis Iudæis atq; gentibus, Christum Dei virtutem & Dei sapientiam. Hæc videlicet arborem pusillus statura Zachæus quò exaltari possit ascendit, dum quilibet humilis & propriae conscius infirmitatis confidens in domino, proclamat: Mihi absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.

Galat. 6.

*Myst. syco
morum
ascendit.*

Ascensa autem sycomoro transeuntem prope Dominum, cernit, quia per hanc laudabilem fatuitatem & si necdum vt est solide iam tamen raptim & quasi in transitu luci sapientie cælestis intendit. Pusillus itaq; Zachæus sycomorum subiit & dominum vidit, quia qui mundi stultitiam humiliter eligunt, ipsi Dei sapientiam sublimiter contemplantur. Porro quisquis propter Iesum humiliatur, hic iuxta mundum infatuatur, quum tamen is solus sit verè sapiens, di-
cente

cente Apost. Quod stultū est dei, sapientius est hominibus
 Quid autē in hoc mūdo stultū, quā amissa non querere,
 possessa raptentibus relaxare, nullā p̄ acceptis iniuriis in-
 iuriā reddere, imō auctis iniuriis patiētiam præbere? Qua
 si enim sycomorum nos dominus ascendere præcipit, quū
 dicit: Si quis voluerit tecum contendere in iudicio, & tol-
 lere tibi pallium, dimitte ei & tunicam. Et rursus: Si quis
 te percusserit in vnam maxillam, præbe ei & alteram.

1. Cor. 13.

Matt. 5.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et quum venisset ad locum, suspiciens Iesus vidit illum & dixit ad eū: Zachæe, festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere.

¶ Hic ponitur erga publicanum benigna Christi miseratio
 Vbi tria sunt consideranda. Primum est, sese inuitantis be-
 nigna dignatio. Secundum est, excipientis Christum digna
 exultatio, ibi: Et festinans descendit. Tertium est, tabescen-
 tis inuidiæ iniqua murmuratio, ibi: Et quum viderent.

¶ Circa primū dicitur: Et quum venisset ad locum, suspiciens
 Iesus vidit illum. Solam Zachæus desiderauit visionē,
 sed qui nouit plus præstare quā petimus, dedit ei supra
 id quod expectabat. Quum enim ascendisset, prius quā vi-
 deret, prius ipse spectatur à Iesu. Sic omnibus in locis præ-
 uenit nos dominus, tantū. vt nos alacres & promptos videat.

G
 Theoph.

¶ Suspiciens, inquit, vidit illū. Illos enim videt, qui mente
 à rebus terrenis suspensa, Christum mūdi saluatorem qua-
 lis sit contemplari, arborem crucis meditatione conscē-
 dunt. Hos nequaquam neglectos præterit, quum scriptum
 sit: Oculi domini super iustos. Vidit illum, inquit. Videre e-
 tenim dei, diligere vel amare est. Nam & nos quæ amari
 videre delectamur, & ab his quæ execramur, intuitum fe-
 stinamus auertere. Vidit ergo Iesus videntem se, quia cle-
 git eligentem se, & amauit amantem se.

Quos vi-
 det christi

Beda.

¶ Itaq; piū Zachæi desiderium Iesus cognoscens & acce-
 ptās, hūc vt descenderet vocauit, dicens: Zachæe festinās
 descende, quia hodie in domo tua oportet me manere. In
 domo quidē materiali propter sui & suorum discipulorū
 corporalem refectionem, & ad ostendendā à peccatis resi-
 piscenti misericordiæ suæ benignitatē: & nihilominus in

Zachæi
 domus dis-
 plex.

IN DEDICATIONE

domo tua, inquit, interiori & spirituali per gratiæ iustificati-
Ambro. tis infusionem. Ergo benignus dominus apud hunc publi-
 canum se non inuitatus inuitat. Sciebat enim vberem hos-
 pitij sui mercedem, publicani videlicet in discipulū mox
 futuram conuersionem. Sed & si nondum vocem iuitantis
 audierat, audierat tamen affectum.

Theoph. ¶ Zachæ, inquit, festinans descende. Hoc est, ascendisti
 per pœnitentiam in sublimiorem vitam, descende per hu-
 militatem. Non te supplantet superbus sensus, festina, hu-
 miliare. Si enim humilis fueris, in domo tua oportet me
 manere. Neceffe est enim, inquit, vt ego maneam in domo

Esaiæ. 66. humilis. Ad quem enim respiciam, quàm super mansuetū
 & quietum?

¶ Circa secundum, quod est, Christum excipientis digna e-
 xultatio subditur:

Et festinans descendit, & excepit illum gaudens.

Theoph. H ¶ Mox vt agnouit, q̄ in domo eius Christus erat mansu-
 ros, descendere festinat, nec segnis erat. Vndè & nos para-
 tos esse oportet, quando quidpiam imperat Christus.

Luce. 2. ¶ Alibi legis de pastoribus: Et venerūt festinantes, ad Chri-
Christus stum videlicet visendum & adorandū, cuius natiuitatem
vt quærere euangelizantibus angelis iam cognouerūt. Neq; enim cū
desideria desideria præsentia Christi quærenda, nec oscitanter Chri-
stus suscipendus stus suscipendus est. Hinc est q̄ plerique eum quærentes,

neq; inuenire, neq; suscipere merentur, quia desidiosè re-
 quirunt. Porro ad Christum festinanter ire est, non pedum
 gressus accelerare, sed in fide semper ac virtute proficere,

Pro. 13. ¶ Excepit, inquit, illū gaudēs. Desyderiū enim si complea-
 tur, delectat animā. Et quia iam pio desyderio in cor suum
 zachæus Christū susceperat, etiā in domū eius dignat⁹ est
 suscipi. Siquidē piis humiliū votis semper annuit, & eorū
 sancta psequitur & perficit desyderia, iuxta, quod per Psal-
 mistā dicitur: Desyderiū pauperū exaudiuit domin⁹. Gran-
 de nēpe desyderiū, ingēs clamor in dei aurib⁹ est. Vndè au-
 ¶ Hominis verē Christiani vita sanctum desyderium est.
 Quod autem desyderas, nondum vides, sed desyderando
 capax efficieris, vt quum venerit quod videas, implearis.
 Hæc enim est vita nostra, vt desyderando exerceamur. Tā-
 tum autem nos exercet sanctum desyderium, quantum de-
 syderia

syderia nostra amputauerimus à seculi huius amore.

¶ Cæterùm, ex eo q̄ Zachaus diues est electus à domino patet non in facultatibus crimen hære, sed in his qui vni nesciunt facultatibus. Nam diuitiæ vt impedimenta sunt reprobis, ita bonis sunt adiumenta virtutis.

¶ Et excepit, inquit, illū gaudēs. Manebat aliquando dominus in domo principis pharisæorum, hoc est, in Iudæorum synagoga docebat, sed quia nō baptizatum ante prandium sabbato curantem, publicanos & peccatores recipientem contra auariam disputantem, & cætera deo digna gerentē lingua venenata carpebant, pertaxus eorum facinora, discessit, & aufugit, dicens, Relinquetur vobis domus vestra deserta. Hodie autem in domo pusilli Zachari oportet illum manere. Hoc est, nouæ legis gratia coruscante, in humili credentium nationum corde quiescere.

¶ Moraliter autem, si etiam vniciuique nostrum à Christo dici intelligimus, festinans descende, nimirum per veram & profundam mentis humilitatem, quia hodie, id est, hoc tuæ mortalis vitæ tempore in domo tua oportet me manere, solliciti sumus nosmetipsos domum præparare regi gloriæ suscipiendo non indignam. Porrò domum tuam domine (inquit Psalmista) decet sanctitudo.

¶ Sed quomodo recipiet talem hospitem in domo sua, qui ipsemet non habitat in ea? Aut quomodo ille veniet in domum minimè preparatam? Quin & plerique recipiunt dominum in suam domum, quem inde cū graui iniuria postmodum eiciunt. Vndè & plerisque se recipientibus merito dicit: Intraui in domum tuam, nec aquam pedibus meis, nec osculum mihi dedisti, nec oleo caput meum vnixisti, qui videlicet nec sanctæ compunctionis lachrimas, nec synceræ dilectionis affectum, nec piarum precum vnguentum offerre domino studuerunt.

¶ Circa tertium, quod est, tabescentis inuidiæ iniqua murmuratio subditur:

Et quū viderent, omnes murmurabant dicentes, quia *K*
ad hominem peccatorem diuertisset.

¶ Duplo peccant Christi gratiam publicano inuidentes, quandoquidem & iustos se reputant, quū sint superbi, ini-

qq ii qui,

Ambro.

Beda.

Christus à Iudæis vt secessit ad gentes.

Mat. 23.

Vt ipse

Christum recipiam.

Luc. 7.

Iudæorū

iudicium

quam ini-

quum.

IN DEDICATIONE

qui & vani, & ream qui iam resipiscens per Christi gratiā erat iustificatus. Et quod multò grauius est, ipsum dominū ex sese metientes, quasi peccatorem iudicare non verentur, quasi dicant: Quum ille peccatorum consortia non vi-

*Iud. ei mo-
noculi.*

ret, palām est eum falsò iustum & sanctum prædicari. ¶ Sed nō sic inuidi, nō sic ò monoculi, quibus duntaxat sini-ster oculus superest, non sic possunt dei filiū peccatores at-

sapient. 2.

taminare, sed potius cū ipso sancto sanctorū Christo do-mino sancti erunt etiam peccatores. Ipse enim, qui solus potest facere mundum de immundo conceptum semine. ¶ Videbant ergo Christi gratiā & benignitatē, videbant & inuidebant. Erutus enim fuit illis ab eo, cur^o inuidia mors

Act. 2.

intrauit in orbem terrarum, oculus de æter, vt nihil nō peruerso iudicio cernerent. Non enim erat eis pars aut fors vlla cū gratia & misericordia Christi, qui in felle amaritudinis & in obligatione iniquitatis permanebant, qui se de

Mat. 21.

lege iactantes legem non faciebant, digni qui audiant: Me-

retrices & publicani præcedent vos in regno dei.

L ¶ Vbi considerare est, inquit Chrysostomus, nimiam saluatoris bonitatem. Insons cum fontibus conuersatur, sol iustitiæ cū auaritia, quæ est materia prauitatis. Sed ingressus domum publicani, nullam ex auaritiæ nebula iniuriam patitur, quin magis fulgore iustitiæ auaritiā delet. Incusat^o autem vt epulo & publicanorum amicus, spernebat hæc vt propositū cōsummaret: Quia & medicus nisi patiatur saniem ægrotorū, nō liberat à morbo, quod & tunc cōtigit quoniam conuersus est publicanus, & factus est melior.

Lucæ. 7.

¶ Cæterum, siue zachæus gentilis fuerit (vt quibusdam visum est) siue Iudæus, allegoricè per eum gentium populus congruè designatur, zachæus enim interpretatur, iustificatus. Sanè gentium populus quantò curis secularibus occupator, tantò flagitiis deprimentib⁹ erat factus humilior. Sed ablutus est, sed sanctificat^o in nomine domini nostri Iesu Christi & in spiritu dei nostri.

1 Cor. 6.

Beda.

Iudæos se

per odissè

gentiles.

Actu. 13.

¶ Nec mireris hinc murmurasse Iudæos. Manifestum est enim Iudæos semper gentium odisse salutem. Scriptū est enim: Sequenti sabbato penè vniuersa ciuitas cōuenit audire verbum dei. Videntes autem turbas Iudæi, repleti sunt zelo, & contradicebant his quæ à Paulo dicebantur, blas-

phæ.

phemâtes. Et alibi, fideles etiâ fratres aduersus apostolorum principem disceptabant: Quare introisti ad viros preputium habentes, & manducasti cum illis? *Act. 11.*

¶ Circa tertium principale dicitur:

Stans autem Zachæus, dixit ad dominum: Ecce dimidium bonorum meorum domine do pauperibus, & si quid aliquem defraudauit, reddo quadruplum.

¶ Hic ponitur publicani ab iniquitate perfecta conuersio. *M* Vbi tria sunt consideranda Primum est, perfectæ conuersionis vera probatio. Secundum, perfectè conuerso salutis annunciatio, ibi: Ait Iesus ad eum. Tertium est, aduentus Christi in mundum ratio, ibi: Venit enim.

¶ Circa primum dicitur: Stans autem zachæus, hoc est, in bono quod conceperat firmiter persistens, ex Iudæorum calumnia minimè turbatus. Nam & quisquis est verè penitens, ac illatas sibi non concipit animo contumelias, sed stas perseuerat in proposito pietatis, quinetiam & gaudet, iuxta quod de apostolis scriptum est: Ibant gaudentes à conspectu consilij, quoniâ digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Simili modo Dauid non cecidit ad maledicta & contumelias Semei, quin potius ad eum qui regis iniuriam vltum ire volebat, ait: Dimitte eum vt maledicat. Dominus enim precepit ei vt malediceret Dauid. Et post pauca: Dimitte (inquit) eum vt maledicat, si fortè respiciat dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonum pro maledictione hac hodierna. *Quis verè penitens? Act. 5. patientiæ exempla. 2o Reg. 16.*

¶ Stans, inquit zachæus, nempe domino obedire paratus. Vbi Chrysostomus: Nondum didicit & obedit. Et sicut sol per radios infusus in domum, non verbo illustrat, sed opere, ita saluator radiis iustitiæ, nequitia fugat caliginem. Nam lux in tenebris lucet. *N Zachæo obed. entia.*

¶ Ecce, inquit, dimidium bonorum meorum domine do pauperibus, & si quid aliquem defraudauit, reddo quadruplum. Non parè seminare cœpit (inquit Theo.) neq; pauca quædam dedit, sed totam vitâ, & illa ipsa quæ iuste possidebat. Non enim totæ opes ipsius erant ex ini quo, sed etiam ex patrimonio cōgregatæ, alioqui non poss et iniquè extorta restituere in quadruplum. Sciebat enim legem iu-

IN DEDICATIONE

bentem restituere in quadruplum malè ablata: vt si lex nõ terreat, damna mitigent rapacis cupiditatem. Sed non expectat zachæus legis censuram, ipse sibi iudex effectus.

Exod. 22.

Eleemosyna sit ex proprio. Ambro.

¶ Docet nos sanè zachæus, nihil prodesse, si quisquam ex iniustitia pecunias habēs aliis misereatur, relictis quos affecerat iniuria. Nõ enim habet gratiam liberalitas, si iniuria perseuerat, quia non spolia sed dona queruntur. Quadruplum ergo zachæus reddit si quem defraudauit, vt illius cui iniuria facta fuerat, damnum resartiat. Hæc est enim abundans iustitia, vt non solùm reddatur damnum simplex, sed & cum augmento. Lex enim (sicut iam dictũ est) furem quadruplum reddere iubebat.

Theoph. zachæus vt omnia reliquit.

1701. 36.

¶ Proinde si subtiliùs consyderare velimus, nullè plorsus ei pecunię relictę sunt. Data enim medietate bonorũ pauperibus, ex residuo reddebat in quadruplo. Nec solùm hoc se facturum promittebat, sed faciebat. Non enim dixit: Dabo dimidium, reddam quadruplum, sed, ecce do, & reddo. Audierat enim Salomonis admonitione: Ne dicas, rediens redi, & cras dabo. Porro qualiter hæc zachęi verba eleemosynę faciendę modum doceant, ad longum habes in homilia diei B. Laurentij. Ait híc Beda:

○ ¶ Nihil retinens omnia sua dispergit & dat pauperibus, & iustitia eius manet in seculũ seculi. Perituris enim nudatus diuitiis, iustitię thesauro qui manet diues factus est in perpetuum. Hęc enim est sapiens illa stultitia, quã de sycomorõ publicanus quasi fructũ vitę legerat, rapta videlicet reddere, propria relinquere, visibilia cõtemnere, pro inuisibilibus etiam mori desyderare, seipsum abnegare, & eius qui necdum videtur domini vestia sequi, concupiscere, ¶ Circa secundum, quod est perfectè conuerso salutis annunciatio, subditur:

Sapiens stultitia.

Ait Iesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est, eò quòd & ipse filius sit Abrahæ.

Theoph.

Hinc fili⁹ Abrahæ.

¶ Itaque Christus zachęo salutem euāgelizat. Quasi dicat Hodie das, hodie tibi est salus. Dicendo enim, domui huic, omnino zachęũ significat qui salutẽ accepit. zachęus enim per domũ significatur. Etenim inanimatã domũ non dicebat filium Abrahę, sed manifestũ est, & animatum patrem-

fa-

familiâs Abrahæ filium nominarit, eò q̄ crediderat, iustitatusq; erat ex fide, & q̄ in dispensandis opibus magnanimus & pauperum amator, qualis fuerat patriarcha ille.

¶ Vide insuper quòd nunc dicit filium Abrahæ zacharum quòd morum similiudinē in se ostendit. Neque enim dixit q̄ & ipse fili⁹ Abrahæ antè fuerat, sed q̄ nūc sit. Pri⁹ enim quòd princeps publicanorum & exactor esset, nihilq; ei in iustitia cum Abraham commune esset, non erat filius.

¶ Itaque filius Abrahæ zachæus dicitur, non quia de ei⁹ stirpe generatus, sed quia eius est fidem imitatus. Ut sicut Abraham terram, cognationem domumque paternam, ob spem futurę hereditatis domino iubente deseruit, ita & ille quo thesaurum in cœlis acquireret, bona sua pauperibus partiendo reliquit.

¶ Et pulchrè dicit, eò quòd & ipse, ut non solam eos qui iustitè perseuerant, sed & eos qui ab iniustitia respiscunt, ad filios promissionis pertinere declaret.

¶ Proinde salus olim Iudeorum domum implebat, hodie populo nationum illuxit, & quod etiam ipse populus filius sit Abrahæ credendo in eum, de quo dicit Aposto. Si autem vos Christi, ergo Abrahæ semen estis. Et alibi dicit, quòd ipse Abraham sit pater circumcisionis, non iis tantum qui sunt ex circumcisione, sed & iis qui sectantur vestigia fidei quę est in præputio patris nostri Abrahæ.

¶ Circa tertium, quod est aduentus Christi in mundum ratio subditur:

Venit enim filius hominis querere & saluum facere quod perierat.

¶ Hoc est quod alibi dicit: Nō veni vocare iustos, sed peccatores. Pius sanè magister, qui murmurantibus turbis sua mysteria non dedignatur exponere, ad eò scilicet peccatorum pœnitentiam non esse respuendam, ut ipse dei filius ob hanc maximè querendam, sit destinatus ad terras. Qui etiam ut pietatis suę nobis dispensationem inculcet, se ipsimè se filium hominis appellat, commédans sollicitè nobis, quòd factus est benignè pro nobis.

¶ Venit, inquit, filius hominis querere & saluum facere quod perierat. Quasi dicat: Quid me criminamini, si re-

qq iij Etisco

Beda.

Gene. 12.

P

Gala. 3.

Rom. 4.

Mat. 9.

Beda.

pœnitentia

peccatorum

à Christo

quæsitæ.

Chrysof. Quisico peccatores? Tam enim procul est à me odium illorum, quòd eorum causa aduenerim. Nam medicus veni, non iudex, ob hoc conuiuia sio languentium, patiorque foetorem, vt præstem remedia.

¶ Sed quæret forsitan aliquis, quomodo Paulus iubet dicēs: Si is qui frater nominatur inter vos, est fornicator, aut auarus aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum eiusmodi nec cibum esse sumēdum, Christus autē erat publicanorum conuiuia. Sed nondum eousque prouedi erant isti, vt iam tunc essent fratres. Sed & tunc præcepit Paulus vitare fratres, quum persistunt in malo, isti verò iam tunc erant mutati.

Quæstio.
1. Cor. 5.

Solutio.

Cur Christus ad publicanum diuertit.

Matth. 1.

Arroganti in isto humiliter perueniens profertur.

Luce. 11.

¶ Itaque murmurantibus benignus dominus reddit causā, cur ad publicani cōuiuium diuertisset. Siquidem hoc fecit, vt medicus ægrotum curaret, vt ipse deus peccatorem iustificaret, vt pastor ouem perditam reportaret, & vt saluator quod per culpam perierat, saluum faceret: idcirco Iesus, id est, saluator est appellatus, quia saluum facit populum suum à peccatis eorum.

¶ Ad hoc enim dei filius descendit de celo, & venit in mundū, & per humanæ carnis assumptionē factus homo, & filius hominis, nempe Mariæ virginis, vt per doctrinam quæreret, & per mortem crucis saluum faceret quod perierat.

¶ Proinde publicani pœnitentiam & conuersionem suscipiens & commendans, docet magis sibi placere humilium peccatorum resipiscentiam, quàm iustitiam arrogantium & superborum. Sic etiam gentiles ob ignorantiam legis humiles, magis Christo placuerunt, quàm Iudæi de scientia legis & prophetatum inflati, qui tulerunt clauem scientiæ & ipsi non introierunt, quin & eos qui introibant prohibuerunt, conspirantes aduersus dominū & aduersus Christum eius, vt si quis confiteretur ipsum esse Christū (quod utique est in regnum dei, id est, in ecclesiam credētium introire) extra synagogam fieret.

PARTIS AESTIVAE

FINIS.

PARISIIS EX CHALCOGRAPHIA

Ioannis Sauetier, Anno salutis Christianæ.

1553.

